

380
70
Αῦξ. Ἀρ. 98

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΙΑΤΡΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΟΥΤΕΛΗ

Ἐν Βερόια τῇ 19

BRVER-01254

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

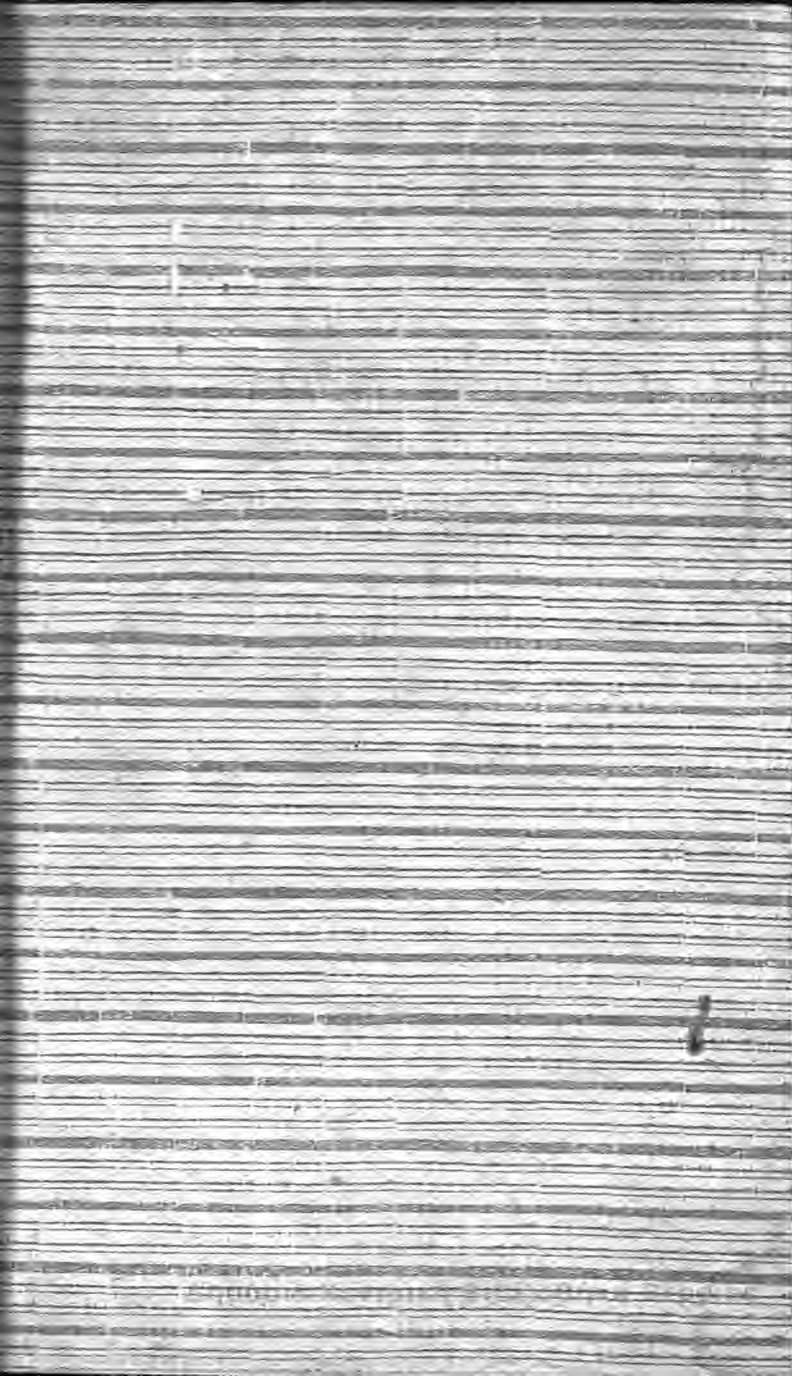
ΒΕΡΟΙΑΣ

+800
20x

*Αριθ. ελ. 548 380

ΔΩΡΕΑ 'Αντ. Τζαν. Πέτ. Μ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Α. 70 10/5/92

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Εγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου Ὁμιλίαι ἢ διατριβαί
Ἐπικτήτου βιβλία τέσσαρα, καὶ ἄλλα τινὰ
ἀποσπασθέντα ἀποσπασμάτια.

Ἐπεξεργασθέντα καὶ ἔκδοθέντα
ὑπὸ

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΔΟΥΚΑ

εἰς τόμους ἑπτὰ.

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ἐκ τῶν ἰδίων χειρῶν: —

EN BIENNEH, ΤΗΣ ΑΟΥΣΤΡΙΑΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΕΝΔΩΤΟΥ.

1809.

ΑΡΧΑΙΑ

ΣΥΝΟΜΕΛΙΑ

ΔΕΛΤΑ ΤΟΥΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

Μετ' ὃ προσετέθη ἀκολουθῶς καὶ ἡ εἰς αὐτὸ Ε' ἐξη-
γησις τοῦ Σιμπλικίου.

Ὡς περ πονούντων σᾶμα γηπόνων τρέφει
Νεῖλος, ποτίζων γῆν θέρους Αἰγυπτίαν,
Ὡς χ' ἦδε βίβλος πλουτιεῖ λίαν νόον
Νέων φρονούντων, προφρόνως εἰλουμένη.

Ἀποσόλου Ἀράκη.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

Κ Ε Φ. α.

1 Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐφ' ἡμῖν μὲν, ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρε-

(1) „Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν] ἀρχὴ καὶ δόγμα τοῦ Ἐπικτήτου πρῶτιστον τοῦτ' καὶ θεμέλιον προτιθέμενον ὑποβέβηκεν· ἐφ' οὗ ὁ μέγιστος ναὸς πάσης τῆς κατ' αὐτὸν ἠθικῆς φιλοσοφίας ἐπιφοδοῦνται. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ναὸς αὐτοῦ, ὡς ὑπὸ νέφει ἔτι λαυζάνων, συγκεκρυπται, καὶ κατακοεῖν, τίνα μὲν ἂν εἴη τὰ ἐφ' ἡμῖν, τίνα δὲ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐ πάνυτι ράδιον, εἰπώμεν τοῦδ' ὅπερ καὶ ἄλλοις νοῆσαι περὶ τούτων ἔδοξε μάλιστα, οὕτως διελόντες. Ὡς ἐφ' ἡμῖν μὲν ἐστίν, ὅσα γ' οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς λαβόντες ἔχομεν, οὐδ' ἄλλος τις ἡμᾶς ἢ ἀφαιρεῖσθαι, ἢ ἄλλως καλύσαι ταῦτα δυνήσεται· ἀλλ' εἰς τῆς ψυχῆς, εἴτ' οὖν ἡμῶν αὐτῶν ἐσωτερικὰ, ἐλευθερα, ἀκώλυτα κτήματα· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ αὐδῆς ὅσα γε ἐξωτερικὰ καὶ σὺν ἐξωτερικῇ προαίρεσει ἀπολαυζάτε καὶ κτήσιμα, κωλυτὰ καὶ ἀπόβλητα· καὶ τὰ μὲν τῆς πρώτης ἐκείνης καὶ καθαρᾶς μερίδος, τὰ ἐλευθερα, αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰσιν; ἢ κινήσεις· αἵτινες ἐσωτερικῶς τε καὶ αὐτεξουσίως κινούμεναι, οὐ δύνανται οὔτε κινεῖσθαι, οὔτε μὴν καλύεσθαι ὑπὸ τινος θελήσεως ἐξωτερικῆς, καὶ ἅμα τὸ ἐλευθερον ἀπολλύειν· ὅπερ ἐστίν, οὐκ ἐστίν οὕτω

ζεις, ἐκκλησις, καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα ἡμέτερα ἔργα· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δέ, τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δό-

κινεῖσθαι, ἀντικειμένων ἔξωθεν προσβαλόντων, ὡς ἐπάναγκες εἶναι ἀπολλύμαι τὸ ἐνὸν αὐτεξούσιον κινουμένας καὶ τὸ ἐλεύθερον, καὶ ἔπασθαι αὐτάς· ἐπ' αὐτῇ γὰρ τῇ ψυχῇ ἐλευθερωτάτῃ οὐση κεῖται πάντ' ἐκεῖν' ἀποσεῖσθαι, εἴτε πλοῦτος, ἢ δόξα, εἴτε τοιοῦτο προσβάλλει ἔξωθεν, καὶ τὴν προαίρεσιν τηρῆσαι ἐν τῷ καζήκοντι· αἱ γὰρ καὶ τὸ κινεῖν τουτὶ ἔξωθεν, ὁ πλοῦτος φέρε, εἰς ἐξωτερικόν, ἀλλ' ἡ πρὸς αὐτὸν κίνησις τῆς ψυχῆς εἰς ἐσωτερικὴν, καὶ ἐπειδὴν βουλήσῃ, δύναται τηρῆσαι ἑαυτὴν ἐν τῷ καδεσικότι, τοῦ κινουντος μένοντος κατὰ χῶραν ὡς ἀλλοτρίου καὶ οὐδετέρου· ἐξί γὰρ τῶν οὕτων, κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, (ὡς ὁ Λαέρτιος ἐν Ζήνωνι, βιβλ. ζ', 102. καὶ Ἀρριανὸς εἰς Ἐπίκτητον βιβλ. β'. 9. καὶ 16.) τὰ μὲν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ οὐδέτερα· καὶ ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετὰς φασίν· οἶον, φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, σωφροσύνην καὶ τὰ λοιπὰ· κακὰ δέ, τὰ ἐναντία· οἶον, ἀφροσύνην, ἀδικίαν, καὶ τὰ λοιπὰ· ταῦτα γὰρ παρόντα βλάπτουσι τὴν ψυχὴν, κατὰπερ ἐκεῖνα ὠφέλησε· τὰ δὲ οὐδέτερα· οἶον, ζῆον, υἱείαν, ἡδονήν, κάλλος, ἰσχύν, πλοῦτον, δόξαν, εὐγένειαν· καὶ τὰναντία τούτοις, θάνατον, νόσον, πόνον, αἵχος, ἀσθενείαν, πεινίαν, ἀδοξίαν, δυσγένειαν, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια· ταῦτα γὰρ οὐδέτερα λέγονται, ὡς οὐδὲ βλάπτειν, οὐδ' ὠφελεῖν ἀπὸ προαιρέσεως πεφυκότα· ὡς γὰρ ἴδιον τοῦ θερμοῦ τὸ θερμαίνειν, ἀλλ' οὐ τὸ ψύχειν, οὕτω καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ὠφελεῖν, ἀλλ' οὐ τὸ βλάπτειν· ὁ δὲ πλοῦτος καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ μάλλον παρόντα ὠφελεῖ ἢ βλάπτει· οἷς ἔξωθεν εὔτε καὶ κακῶς, ὥσπερ ἂν τις βούληται, χρῆσθαι· τὰ δὲ τοιαῦτα πῶς ἂν εἶεν καὶ ἑαυτὰ ἀγαθὰ, ἢ κακὰ; Τίως δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὥστε εἶναι

ξαι, ἀρχαί, καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα. Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ φύσει ἐλεύθερα, ἀ-

σὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ἐλεύθερα, ἀκόλυτα, καὶ ἀπαρεμπόδις, εἰςὶ ταῦτα, ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, καὶ ἑκκλίσις· ὑπόληψις μὲν, ὅπερ καὶ φαντασία παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς, ἤκουσεν, ἡ πρώτη ἔννοια, ἡ δοξάζομεν περὶ τινος ταύτη, ἡ ταύτη ἔχειν· οἷον φευκτέα τὰ ἀνομήματα, τὴν φιλοσοφίαν ἴσασιν εἶναι ψυχῆς, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐκ δὲ τῆς ὑπολήψεως γεννᾶται ἡ ὁρμὴ· ἥτις ἐστὶ κλίσις τῆς ψυχῆς πρὸς τι· ἐκ δὲ τῆς ὁρμῆς ταύτης προκύπτει ἡ ὄρεξις· ἥτις ἐστὶ κίνησις τῆς ψυχῆς εἰς ἀπόλαυσιν, οὗ ὀρέγεται· εἰδέν γε ἐκεῖνο μὴ ἢ τῶν ἐφετῶν, γίνεται τότε ἡ ἑκκλίσις· ἥτις ἐστὶ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἡ ἀποσρεπόμεθα τὰ ἀποσρεπτέα· καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐφ' ἡμῖν. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν αὖθις, σῶμα, κτῆσις, δόξαι, ἀρχαί· οὐδεὶς γὰρ ἔξει τὸ σῶμα, ὡς βούλεται· πολλὰ μὲν γὰρ ἐκ φύσεως πολλοῖς αὐτοῦ ἐλαττώματα, πολλὰ δὲ πολλάκις καὶ ἐκ περιστάσεως κωλοβάματα καὶ λαβήματα ἀνίατα μένει· οὐδεὶς δὲ καὶ πλούτου τυχεῖν, ὡς βούλεται οἷός τ' ἂν εἴη· οὐδεὶς δὲ δόξης, οὐδεὶς δὲ ἀρχὴν, ἣν βούλεται ἀρχειν, δύναιτ' ἂν ἔχειν· ταῦτα γὰρ ἀλλότριά πάντα καὶ οὐχ ἡμέτερα ἔργα (ὄρα δὲ καὶ κατωτέρω κεφ. ιη.) ἐν τούτοις τοίνυν ὥσπερ δόγμασι οἰκοδομεῖται ἡ τῶν Στωϊκῶν πολυθρύλλητος ἐκείνη ἀπάθεια, ὅ ἐστιν ἡ τελεία τῆς ψυχῆς ἡσυχία, ἥτις ἔσται τῷ ἀνθρώπῳ τελεία εὐδαιμονία· ἐπειδάν τις εἰδὼς ταῦτα, προπαρασκευάζεται μῆτε ἐπιθυμεῖν, μῆτε μὴ ἀποσρέφειν τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τοῦτο γὰρ φυλάξας, ἔξεις πάντα τὰ ἀγαθὰ· ὅρα καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Ἀρρίανου βιβλ. α. κεφ. α. (2) καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ φύσει ἐλεύθερα, ἀκόλυτα, ἀπαρεμπόδις·] τίς γὰρ ἂν δυνηθεῖη ποιεῖν σε μὴ οὕτω δοξάζειν περὶ τινος, ἀλλ' ἐκείνως, ὡς αὐ.

κάλυτα, ἀπαρεμπόδις· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀ-
 σθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια. Μέννησο οὖν
 ὅτι ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ
 ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθῇς, πενθῇσεις, ταρα-
 χθῇς, μέμψῃ καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους· ἐὰν
 δὲ τὸ σὸν, μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλό-
 τριον, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλότριον, οὐδεὶς σε ἀναγ-
 κάσει οὐδέποτε, οὐδεὶς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ
 οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινί, ἅκων πράξεις οὐ-
 δὲ ἐν, οὐδεὶς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐχ ἔξεις· οὐ-
 δὲ γὰρ βλαθερὸν τι πείσῃ. Τηλικούτων οὖν ἐφιεμέ-

τὸς βούλοιο; τίς δὲ ἐκεῖνο ἀγαπᾷ, ἢ ὀρέγεσθαι, ἢ
 ἀποσφύεσθαι; ταῦτα γὰρ τῆς ψυχῆς οὗτα, ἐφ' ἡμῖν ἐ-
 στί, ὅπως αὖ βουλώμεθα, χρῆσθαι ὡς ἐλευθέροις, ὡς ἀ-
 κωλύτοις, ὡς ἀπαρεμπόδιστοις· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς
 ἐπ' ἄλλοις κείμενα, ἀσθενῆς ἐστὶ πρὸς ἡμᾶς, δοῦλα καὶ
 ὑποκείμενα ἄλλοις, κωλυτά παρ' ἐκείνων, καὶ ὅλως ἀλ-
 λότρια· ὅρα δὲ κατωτέρω κεφ. ιη'. (3) μένησο οὖν·
 ἀκόλουθα ταῦτα τῶν εἰρημένων· ἐπισηρίζει δὲ τὸν μα-
 θητὴν ἐμμένειν τοῖς ἐπ' αὐτῷ, καὶ μὴ μεταθεῖν ἐπὶ τὰ
 ἀλλότρια, οἷον πλοῦτον καὶ δόξαν ζηρώμενον· οὕτω γὰρ
 ἀποτυχὼν ὡς εἰκός, ἀποτεύχεται καὶ τῆς εὐδαιμονίας,
 ταραττόμενος, ἐφ' οἷς οὐκ ἐπέτυχεν· καὶ πενθῶν, ἐφ'
 οἷς ἐκωλύθη· κἀντεῦθεν μέμψεται, τοῦτο δὲ τὸ προ-
 χειρότατον τοῖς τῶν ἐφστῶν μὴ τυγχάνουσι, καὶ θεοὺς
 καὶ ἀνθρώπους· τὰ δὲ ἐναντία ποιοῦν, καὶ τοῖς ἐπ' αὐτῷ
 μόνοις ἀγαπᾷ, οὐδὲν τούτων πείσεται, οὐ βιασθήσεται
 ὑπ' οὐδενός, οὐδένα βλάψει, οὐδὲ βλαβήσεται· κἀν-
 τεῦθεν οὐδὲ ἐχθρὸν ἔξει· τί γὰρ ἂν καὶ πάσαι ὑπ' αὐ-
 τοῦ, ἐν μηδενὶ παρ' ἐκείνου βλαβῆναι δυνάμενος τῶν ἐπ' αὐ-
 τῷ, εἴτ' οὖν τῶν αὐτοῦ ἔργων, ἐλευθέρων, ἀκωλύτων,
 ἀπαρεμπόδιστων οὕτων; (4) Τηλικούτων οὖν ἐφιεμένους·]

νος, μέμνησο ὅτι οὐ δαί οὐδὲ μετρίως κεκινημέ-
νου ἄπτεσθαι αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παν-
τελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθασθαι πρὸς τὸ παρὸν· εἰ
δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλης, καὶ ἄρχειν καὶ πλουτεῖν,
τυχὸν μὲν οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ
τῶν προτέρων ἐρίεσθαι· πάντως γεμῆν ἐκείνων
ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνων εὐδαιμονία καὶ ἐλευθε-

ἐν ἄλλοις γράφεται εὐκλῶς τηλικούτου· ὁμοίως δὲ καὶ
τὸ, οὐδεὶς οὐ δὲ μετρίως κεκινημένον, γράφεται ἀπλῶς
οὕτως· οὐ δαί μετρίως κεκινημένον· ὅπερ οὐκ ἐββῶσθαι
μοι ἔδοξε. Οἱ δὲ νοῦς· τηλικούτων σὺν ἐφίεμενος (τῶν
φιλοσοφικῶν τούτων δηλονότι δογμάτων, ὑπολήψεως,
ὁρίων, ὁρέξεως, καὶ ἐκκλίσεως) μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς οὐ
δὲ μετρίως κεκινημένον ἄπτεσθαι αὐτῶν (οὐ γοργῶς καὶ
παρὰβόλως· οὐπω γὰρ ἀπηρτίσθης τῇ φιλοσοφίᾳ· οὐ
δὲ πῆξιν ἔλαβες ἐν τοῖς δόγμασιν, ἀλλ' ἀνειμένως, κού-
φως, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως· ὅρα κεφ. β'. καὶ μῆ.) ἀλ-
λὰ τὰ μὲν ἀφίεναι παντελῶς (τὴν ὁρεξιν δηλονότι, ὅτι
οὐτοῦ ἔμαθες, τίνα καλὸν ἂν εἴη ὁρέγεσθαι· ὅρα αὐ-
τόθι β'. καὶ μῆ.) καὶ Ἀβρίανόν εἰς Ε'πίκτητον βιβλ. α',
δ'. τὰ δὲ ὑπερτίθασθαι πρὸς τὸ παρὸν (μέχρις ἂν ἔλθῃς
εἰς πέρας τῆς διδασκαλίας· ὅρα κεφ. μδ'. τίνα δὲ εἰσὶ
ταῦτα, ἃ χρὴ ὑπερτίθασθαι; ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ ἐκκλίσις·
ἡ ἀνειμένως καὶ τούτοις διδάσκει χρῆσθαι, μηδὲν κεκι-
νημένον οὐδὲ μετρίως· ὅρα αὐτόθι β'. καὶ μῆ.) εἰ δὲ
καὶ ταῦτα ἐθέλης (τὰ εἰρημένα, ἅπερ εἰσὶ τῆς ψυχῆς
τῶν ἐφ' ἡμῖν) καὶ ἄρχειν καὶ πλουτεῖν (καὶ ταῦτα προ-
σέτι, ἅπερ εἰσὶ ἐξωτερικά καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν) τυ-
χὸν μὲν οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ (τοῦ ἄρχειν καὶ πλου-
τεῖν) διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι (τῶν ψυχικῶν
καὶ ἐφ' ἡμῖν) πάντως γεμῆν (ἂν καὶ ταῦτα τὰ ἔξω δη-
λονότι ἐθέλης) ἐκείνων ἀποτεύξῃ (ὅτι ἀσύγκλωσθα τὰ.

5 ρία περιγίνεται. Εὐθὺς οὖν πάση φαντασίᾳ τρα-
 χεῖα μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι φαντασία εἶ, καὶ
 οὐ πάντως τὸ φαινόμενον· ἔπειτα ἐξέταξε τοῖς
 κανόσι τούτοις, οἷς ἔχεις· πρῶτον δὲ τούτῳ καὶ
 μάλιστα, πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ἢ περὶ
 τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· καὶν περί τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
 ἢ, πρόχειρον ἔσω τὸ, διότι οὐδὲν πρὸς σε.
 I β'. Μέννησο, ὅτι ὀρέξεως μὲν ἐπαγγελία, τὸ

σε οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἰς ἓν ἀσφαλῶς συνελθεῖν)
 δι' ὧν εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται· τὸ παρὸν
 κεφάλαιον, ἄλλοι ἄλλως ἐξηγήσαντο σκοτεινόν ὄν· ἀλλ'
 ἔμοιγε ἐπὶ πολὺ ἐγκύψαντι, οὕτω μοι ὡς ἐκ τῶν ἐτομέ-
 των ἔδοξεν ἄμεινον· τὸ γὰρ δεῦτερον κεφάλαιον συμπερά-
 σμα οἶον τι τούτου ἐστίν· καὶ τὸ τεσσαρακοντὸν ὄγδοον· οἶον
 ἐπανάληψις καὶ ἐξήγησις· ἐλευθερίαν δὲ λέγει ἐν ταύ-
 ρῃ· ἣν οἱ Στωϊκοὶ ἀπεδίδουσιν μόνοις ταῖς φιλοσόφοις,
 ποιεῖν δηλονότι, ἅπερ βούλονται, καὶ μὴ ποιεῖν, ἅπερ
 μὴ βούλονται· δηλὸν δ' ὅτι ἐπὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐδὲν ἂν
 βούλοιτο ἄλλο ποιεῖν ὃ σοφὸς, ὅτι μὴ τὸ ἀγαθὸν συμ-
 φόνως τῇ φύσει· ὅρα Ἀ' β' βιβλ. α', δ'. οὐδ' ἂν ἄλλο ἐκ-
 κλῖνοι, ὅτι μὴ τὸ κακόν· καὶ τοῦτ' ἐστίν ἐλευθερία καὶ
 εὐδαιμονία ταῖς Στωϊκοῖς, (5) εὐθὺς οὖν πάση φαντασίᾳ
 τραχεῖα] τῇ τραχείᾳ ἐν τοῖς χειρογράφοις φασίν, οὐ πρό-
 σεις· καί μοι δοκεῖ, ὡς ἐξηγήσεις προσετέθη ὑπότινος τοῦ,
 φαντασία· ἥτις ἐστὶ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἢ πρῶτον προ-
 σβάλλει τῷ πράγματι· ταύτη οὖν οὐκ εὐθὺς παραι-
 νεῖ πιεῖσθαι, μή τι ἄλλο, ἢ ὅπερ τῷ ὄντι ἐστὶ τὸ φαι-
 νόμενον, σοὶ παρὶς· σκεψάμενος οὖν περὶ ταύτης, καὶ
 διακρίνας, εἰ τῶν ἐπὶ σοὶ ἐστὶ τὸ φαινόμενον, δέχου ταύ-
 τη· εἰ δὲ τῶν οὐκ ἐπὶ σοὶ, λέγε οὕτω· τοῦτα οὐδὲν
 ἐμοὶ προσανήκει.

(1) Ὀρέξεως ἐπαγγελία· ὀρεῖς καὶ ἐκκλησις δύ-

ἐπιτυχεῖν, οὐ ὀρέγῃ· ἐκκλίσεως δὲ ἐπαγγελία, τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται· καὶ ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυχής· ὃ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής· ἂν μὲν οὖν μόνᾳ ἐκκλίσεως τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι, οὐδενὶ ὧν ἂν ἐκκλίσεως περιπεσῇ· νόσον δ' ἂν ἐκκλίσης, ἢ θάνα-

δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐκ διαμέτρου ἀντικείμεναι πρὸς ἀληθείας, ἡ μὲν τυχεῖν, ὧν ὀρέγεται, ἐπειγομένη· ἡ δὲ ἐκκλίσαι, ἀποφυγεῖν, ἅπερ ἀποσρέφεται, τέλος ἔχουσα· ὅθεν ὁ ἀποτυγχάνων τινὸς κατὰ τὴν ὀρεξίν ταύτην, ἀτυχία χρησασθαι λέγεται· οὐκ ἔτυχε γὰρ τοῦ εἶπετο· ὁ δὲ κατὰ τὴν ἐκκλίσιν, ὡς περιπίπτων ἐκείνῳ, ὅπερ ἐκκλίνει καὶ ἀποσρέφεται, λέγεται δυστυχής· περιπίπτωκε γὰρ κακῶς, εἴτ' οὖν ἐκ κακῆς τύχης, τῷ αὐτῷ, ὅπερ ἐξέκλινε. (2) ἂν οὖν μόνᾳ ἐκκλίσεως τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι.] εἴτ' οὖν τὰ προαιρετικά· ὅρα Ἀβρίανόν βιβλ. α', δ'. ἐντεῦθεν ἀνάγκη διττὰ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι, τὰ μὲν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ παρὰ φύσιν· καὶ κατὰ φύσιν μὲν ἂν εἴη, ὅσα γε οὐ βλάπτει γινόμενα, οἷον οὕτω περὶ ἐκείνου τοῦ πράγματος ὑπολαμβάνειν, ἐπὶ φιλοσοφίᾳ ὀρμᾶν, ταύτης ὀρέγεσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα· παρὰ φύσιν δὲ, ὅσα γε ὡς κακὰ καὶ κακίας ἔργα δεῖ ἐκκλίνειν καὶ ἀποσρέφεσθαι· οἷον πορνεύειν, μοιχεύειν, κλέπτειν, ψευδομαρτυρεῖν (δῆλον γὰρ ὅτι οὐδεμία φιλοσοφία ἐστὶ τοσούτον ἐγγὺς τῇ τῶν Χριστιανῶν ἀκωμήτῃ πίσει, ὡς ἡ τῶν Σταϊκῶν,) καὶ τὰυτα γὰρ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' ἀπροσρεπτά καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ φύσιν λέγεται, ἅς τε δὴ βλάπτουτα παρόντα· τὰ δὲ τῆς ἀρετῆς, αἳ ὡς φελοῦντα γινόμενα, κατὰ φύσιν ἤκουσε, καὶ αἱρετὰ εἰςὶ μάλιχα· εἰάν οὖν ἐκκλίσης τὰυτα τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι, καὶ οὐχὶ τὰ οὐκ ἐπί σοι, οὐδενὶ ὧν ἂν ἐκκλίσεως περιπεσῇ· δύνασαι γὰρ, εἰ θέλεις ἀποφυγεῖν τὸ παρὰ

3 του, ἢ πενίαν, δυσυχήσεις. Ἄρου οὖν τὴν ἐκκλί-
 σιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάδε-
 4 ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν· τὴν ὁρεξιν δὲ
 παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνελε· αὐτε γὰρ ο-
 ρέγη τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινος, ἀτυχεῖν ἀνάγκη·
 τῶν δ' ἐφ' ἡμῖν, ὅσων ὁρέγεσθαι καλὸν αὖ, οὐ-
 δὲν οὐπω σοὶ πάρεσι· μόνως δὲ τῷ ὁρμαῖν καὶ ἀ-
 φορμαῖν χρῶ· κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαί-
 ρεσεως, καὶ ἀνειμένως.

νεύειν, τὸ μοιχεύειν, τὸ κλέπτειν, τὸ ψευδομαρτυ-
 ρεῖν· καὶ οὐδεὶς, ὅς τις βιάσεται σε τούτοις περιπεσεῖν
 εἰάν δὲ ἐκκλίνης νόσον, ἢ θάνατον ἢ πενίαν, δυσυχή-
 σεις· τούτέσι περιπεσῇ αὐτοῖς· τὰυτα γὰρ, καὶ πε-
 5 παρὰ φύσιν καὶ αὐτὰ ὄντα, ἀλλὰ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰ-
 σίν. (3) Ἄρου οὖν τὴν ἐκκλίσιν ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
 τούτέσι μὴ θέλε ἐκκλίνειν θάνατον, μὴ θέλε ἐκκλίνειν
 τὸ ἀδικεῖσθαι· τοῦτο γὰρ ἀλλότριον, καὶ κείμενον ἐπὶ
 ἄλλῳ· καὶ μετάδес αὐτὴν ἐπὶ τὰ ἐπί σοι· τούτέσι ἐπὶ
 τὸ μὴ ἀδικεῖν· ὅπερ κεῖται ἐπὶ σοι· πρὸς τοῦτο δὲ ἡ
 6 κει καὶ τὸ τῆς εὐτολῆς, μὴ πορνεύσης, μὴ μοιχεύσης,
 μὴ κλέψης, μὴ ψευδομαρτυρήσης· δυνατὰ γὰρ τὰυτα
 εὐτέλλεται ὁ πάνσοφος διδάσκαλος, καὶ ὡς παρὰ φύσιν ἀ-
 πορρεπτέα· ὅρα δὲ ἄμεινον περὶ τῶν κατὰ φύσιν καὶ πα-
 7 ρὰ φύσιν τούτων Ἀρρίανόν εἰς Ἐπίκτιτον βιβλ. β', κεφ.
 ε'. (4) τὴν δὲ ὁρεξιν παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνε-
 8 λε·] πρὶν δηλοῦν τὴν συναπαρτισθῆς ἐκ φιλοσοφίας, ἵνα
 μὴ τῶν κακῶν ὁρέξη αὐτὴ τῶν ἀγαθῶν· χρῶ δὲ τῇ ὁρ-
 μῇ καὶ τῇ ἀφορμῇ, εἴτ' οὖν τῇ ἐκκλίσει, τῇ μὲν ἐς τὰ
 κατὰ φύσιν ἐπὶ σοι, τῇ δὲ ἐς τὰ παρὰ φύσιν ἐπὶ σοι
 καὶ τὰυτα κούφως μάλιστα καὶ ἀνειμένως καὶ μεθ' ὑπε-
 9 ξαιρέσεως μέχρις αὐτοῦ φιλοσοφίας ἐγκρατὴς γένῃ· καὶ τοῦ
 τό ἐστι τὸ τοῦ Ἰσοκράτους ἐν τῷ πρὸς Νικοκλέα· κρά-

1 γ'. Ἐφ' ἐκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρεῖαν
 παρασχόντων, ἢ σεργομένων, μέμνησο ἐπιλέ-
 γειν, ὁποῖόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρχό-
 μενος· ἂν χύτραν ξέργης, ὅτι χύτραν ξέργεις·
 καταεργείσης γὰρ αὐτῆς, οὐ ταραχθήσῃ· ἂν παι-
 δίον σαυτοῦ καταφιλήῃς ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρω-
 πον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ οὐ τα-
 ραχθήσῃ.

2 δ'. Ὅταν ἄψασθαί τινας ἔργου μέλλῃς, ὑπόμ-
 νησον σεαυτὸν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον· εἴαν λου-
 3 σόμενος ἀπίης, πρόβαλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν
 4 βαλανείῳ· τοὺς ἀπορβαίνοντας, τοὺς ἐγκρουομέ-
 νους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας· καὶ
 οὕτως ἀσφαλές ἐρον ἄψῃ τοῦ ἔργου, εἴαν ἐπιλέ-
 4 γῃς, ὅτι εὐδὺς λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἑμαυ-
 τοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσιν τηρῆσαι· καὶ
 ὡσαύτως ἐφ' ἐκάστου ἔργου· οὕτω γὰρ, ἄντι
 πρὸς τὸ λούσασθαι γένηται ἐμπαδὼν, πρόχειρον

τις μὲν τῆς ἀκμῆς τῶν καιρῶν τυγχάνειν· ἐπεὶ δὲ
 δυσκαταμαθήτως ἔχουσιν, ἐλλείπειν αἰρᾶ μᾶλλον καὶ μὴ
 πλεονάζειν· αἱ γὰρ μετριότητες μᾶλλον ἐν ταῖς εὐδείαις,
 ἢ ταῖς ὑπερβολαῖς ἰσχύουσιν· ὅρα δὲ τὰ αὐτὰ ἱκανῶς
 ἐξηγημένα κατωτέρω κεφ. μῆ.

(1) Μέμνησο ἐπιλέγειν] μέμνησο σκέπτεσθαι περὶ τοῦ-
 του, ὁποῖον ποτὲ ἐστὶν ἐκ φύσεως· ὅτι φεαρτὸν δηλο-
 νότι· καὶ διὰ τοῦτο φθειρόμενον οὐ λυπήσει σε· ἐστὶ γὰρ
 τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

(2) Πρόβαλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ] ἵνα,
 εἰ συμβαίῃ τι ἐν αὐτῷ κακόν, σὺ μηδὲν ταραχθῇς. (3)
 τοὺς ἀπορβαίνοντας] ἐκ τῶν ἰδίων ἀποροῶν καὶ καθαυμά-
 των ἐπιρβαίνοντας εἰς τοὺς ἄλλους ὕβριστικῶς. (4) καὶ
 τὴν ἑμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσιν τηρῆσαι]

5 ἔσαι, ὅτι οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσιν τηρῆσαι· οὐ τηρήσω δὲ, εἰάν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

1 εἰ. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα· οἶον, ὁ θάνατος οὐδὲν δεινόν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ θανάτου, ὅτι δεινόν, ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν· ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ ταραττώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλους αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς, του-

τοῦτο δὲ γενήσεται, ὅποτε ἀγαπήσειας ἐμμένειν τοῖς ἐπί σοι· οὐ γὰρ ταραχδήσῃ, ἐκεῖνα γενομένων ἐν βαλάνειῳ, ὡς ἐπ' ἄλλοις ὄντων· τὴ δὲ τὴν προαίρεσιν τηρῆσαι τοῦτο ἐστίν, ποιεῖν μὲν τὸν σοφόν, ὅπερ βούλεται· βούλεσθαι δὲ τὰ ἐπ' αὐτῷ, τῶν μὲν ὀρεγόμενον, τὰ δὲ ἐκκλίνοντα· ἡ γὰρ προαίρεσις δύναμις τυγχάνειγε οὕσα, καθ' ἣν προαιρούμεθά τι τινός· τὰ δὲ προαιρετικὰ οὐκ ἂν εἴη ἄλλα, εἰμὴ τὰ ἐφ' ἡμῖν· καὶ τοῦτό ἐστι τὴν προαίρεσιν κατὰ φύσιν τηρῆσαι, τὰ ἐφ' ἡμῖν δηλονότι ζητοῦντας, μηδὲν πρὸς τὰ ἐπ' ἄλλοις ταραττέσθαι. (5) οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον] τοῦτ' ἔστι τὸ λούεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν προαίρεσιν τηρῆσαι.

(1) Ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα·] τοῦτ' ἔστιν αἱ προλήψεις, ὡς ἔχομεν ἢ ἐξ ἀνατροφῆς, ἢ ἐκ διδασκαλίας, ἢ ἐκ δεισιδαιμονίας· οὕτω γὰρ παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ἄλλα ἄλλοις δόγματα περὶ τῶν νεκρῶν ἔστιν, καὶ τάναντία τὰ πολλὰ παρ' αὐτοῖς βελτίω κρίνεται· οἶον, οἱ μὲν ὀλοκλήρως περιτείλαντες τοὺς ἀποθανόντας, γῆ καλύπτουσιν, ἄσεβες εἶναι νομίζοντες ἢ λίαν δεικνύειν αὐτούς. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελάοντες, ταριχεύουσιν αὐτούς, καὶ σὺν ἑαυτοῖς ὑπὲρ γῆς ἔχουσιν.

2 τέξι τὰ ἑαυτῶν δόγματα. Ἀπαιδεύτου ἔργον, τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς· ἡργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ πεπαιδευμένου, τὸ μὴτ' ἄλλω, μὴδ' ἑαυτῷ.

ς. Ἐπὶ μηδενὶ ἐπαρδῆς ἀλλοτρίῳ προτερήματι· εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν, ὅτι καλὸς εἰμι, οἷσόν ἂν ἦν· σὺ δ' ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος, ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀ-

Αἰθιοπῶν δὲ Ἰχθυοφάγοι εἰς τὰς λίμνας ἐμβάλλουσιν αὐτούς, ὑπὸ τῶν ἰχθύων βρωησόμενους. Ὑρκανοὶ δὲ κυσὶν αὐτοὺς ἐκτίθενται. Ἰνδῶν δὲ ἔνιοι, γυψί· τραγλοδύτας δὲ φασὶν ἐπὶ τινα γεώλοφον ἄγειν τὸν ἀποθανόντα, εἴτα δεσμεύσαντας αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν πρὸς τοὺς πόδας, λίθοις βάλλειν μετὰ γέλωτος· εἰδ' ὅταν χώσωσιν αὐτὸν τοῖς βαλλομένοις, ἀπαλλάττεσθαι· τινὲς δὲ βάρβαροι τοὺς μὲν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότας θύσαντες, ἐσθίουσι· τοὺς δὲ ἐν νεότητι ἀποθανόντας γῇ κρύπτουσιν· ἔνιοι δὲ καίουσι τοὺς τελευτηκότας, ὧν οἱ μὲν ἀναλαβόντες τὰ ὅσα αὐτῶν, κηδεύουσιν, οἱ δὲ ἀφροντίως καταλείπουσιν αὐτὰ ἐρριμμένα· τοὺς δὲ Πέρσας φασὶν ἀνασκολοπίζειν τοὺς ἀποθανόντας, καὶ νίτρον ταριχεύειν, εἰδ' οὕτω τελαμῶσι συνειλεῖν. Σέξτος ὁ ἐμπειρικός· (2) ἀπεδεύτου ἔργον] ἰδιώτου ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν τὰς ἑαυτοῦ δυσυχίας· οὐ γὰρ οἶδε τῇ ἑαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν τηρῆσαι, μὴ μαζῶν τὰ ἐπ' αὐτῷ καὶ τὰ μὴ, ὥς τῶν μὲν ἐχόμενος, τῶν δὲ ἀπεχόμενος μὴ ταραττεσθαι· ἡργμένου δὲ παιδεύεσθαι, τούτεσι μαθητοῦ ἀρχαίμερου φιλοσοφίας ἰδιόν ἐστιν τὸ ἐγκαλεῖν ἑαυτῷ· οἶδε γὰρ τὸν λόγον ἤδη, ἐφ' οἷς ἀτυχεῖ, ὡς μὴ δυνάμενος ἔτι ἐκκλίνειν τὰς ψευδεῖς ιδέας ἐκ τοῦ δόγματος· τοῦ δὲ πεπαιδευμένου καὶ φιλοσόφου μὴτ' ἄλλω μὴδ' ἑαυτῷ ἰδιόν ἐστιν ἐγκαλεῖν· κερκαθαρμένος μὲν

1 γὰρ οὐκ ἐπαίρη. Τί οὖν ἐξί σόν; Χρήσις φαντασιῶν.
ὥσθ' ὅταν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν σχῆς,
τηνικαῦτα ἐπαρθήσῃ· τότε γὰρ ἐπὶ σῶτινι ἀγα-
θῷ ἐπαρθήσῃ.

ζ'. Καθάπερ ἐν πλοῖ, τοῦ πλοίου καθορμισθέν-
τος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρερ-
2 γόν ἐσι, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξασθαι ἢ βολβά-
ριον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον,
καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφειν, μήτοιγε ὁ κυβερνή-
της καλέσῃ· καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφίεναι, ἵνα
μὴ δεδεδεμένος ἐμβληθῇς, ὡς τὰ πρόβατα· οὕτω
καὶ ἐν τῷ βίῳ, εἰν διδῶται ἀντὶ βολβαρίου καὶ
κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύ-
2 σαι· εἰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ
πλοῖον, ἀφείς ἐκεῖνα ἅπαντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμε-
νος· εἰν δὲ γέρον ἦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε
τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλούμενος ἐλλίπῃς.

γὰρ τῶν δογμάτων, εἰδὼς δὲ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ, οὐ τα-
ράττεται ἐκ τῶν συμβαινόντων ἐκτός· ἅπερ κεῖται ἐπ'
ἄλλοις.

(1) Τί οὖν ἐξί σόν; χρήσις φαντασιῶν] ὅπερ ἐστὶν ὁρ-
θῆς ἔχειν ἐννοίας περὶ τῶν πραγμάτων· αἵτινες ἔσυν-
ταί σοι κατὰ φύσιν, τουτέστι σύμφωνα τοῖς πράγμασι·
τότε γὰρ ἔσαι ἐπαίρεσθαι ὡς ἐπὶ σῶ πράγματι· τὰ
δὲ σωματικά καὶ τὰ ἐκτός εἰσιν ἄλλότρια, καὶ ἐπὶ τοιού-
τοις κἀνχαῖσθαι μωρόν.

(1) Βολβαρίου· ὑποκοριστικὸν τοῦ βολβός, ὃ καὶ ὕ-
δρον λέγεται· ἐστὶ δὲ κρόμμον ἄγριον· ὑποκορίζει δὲ τὰ
ποιαῦτα ὁ συγγραφεὺς τὴν τῶν Στωϊκῶν περὶ τὰ ἀν-
θρώπινα πράγματα δὴλῶν καταφρόνησιν. (2) τρέχε ἐπὶ
τὸ πλοῖον·] οὐ γὰρ οἶδας, ὅποιον ἄρα ὁ κλέπτης ἔρχεται.
ταῦτά γὰρ ταῦτά τοις Δισποτικῶς παραγγέλλουσιν

η. Μὴ ζῆτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροῖσεις.

θ. Νόσος, σώματός ἐστιν ἐμπόδιον· προαιρέσεως δὲ οὐ, εἴαν μὴ αὐτὴ θέλῃ· χῶλανσις, σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὐ· καὶ τοῦτο ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε· εὐρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σοῦ δὲ οὐ.

ι. Ἐφ' ἐκάστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· εἴαν καλὸν ἴδῃς ἢ κα-

εὖ νοεῖ γὰρ κἀνταῦθα διὰ μὲν τοῦ πλοίου τὴν φιλοσοφίαν· διὰ δὲ τοῦ κοχλίου καὶ τοῦ βολβου, τὴν χρεῖαν καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῷ βίῳ, ἄλλοτρίων μὲν καὶ τῶν ἐκτὸς, χρησίμῳ δὲ παντὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν εἴτι δέοι καὶ πρὸς ταῦτα βλέπειν τὸν φιλόσοφον, οὐ· χρὴ ἀλλ' οὖν τῆς φιλοσοφίας ἀπέχεσθαι, ἢ ὅσον ἐκ τοῦ ἐγγυτάτου ἐν χρεΐᾳ· ἐν δὲ τῷ γήρα καὶ παντελῶς τῶν ἔξω καταφρονεῖν· ἵνα ἢ ἑτοιμος πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ καλοῦντος κυβερνήτου· ὅς ἐστιν ὁ Θεός.

(6) Καὶ τοῦτο ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε] σκέπτου ὁρῶς ἐπὶ τῶν συμβαινόντων· καὶ ἀποδίδου τὰ αἰτιατὰ εἰς τὰ αἴτια· καὶ οὐδὲν σὺ ἐμποδισθήσῃ ἐλευθερος ὢν· ὅρα εἰς τοὺς λόγους τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν Ἐπίκτητον βιβλ. α'. α'.

(10) Τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ·] ὅταν προσπέσῃ σοι τί εἰς κακίαν σὲ φέρον, ἐξέτασον σεαυτὸν, πῶς ἂν δύναιο, καὶ ποῖα ἐναντία δυνάμει αὐτῷ ἀντιστῆναι· ἐκάστη γὰρ κακία ἀντικειμένης μιᾷς τινὸς ἀρετῆς, εὐρήσεις βράδιως, προσχῶν τὸν νοῦν, ἢ χρῆσαις δυνάμει πρὸς ἐκάστην ἐκείνων· καὶ πρὸς μὲν ἡδονῇν, τὴν ἐγγράφειαν· πρὸς δὲ τοὺς πόνους, τὴν καρτερίαν· πρὸς

λῆν, εὐρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν·
 εἰς τὸν πόνοσ' ὑποφέρῃται, εὐρήσεις καρτερίαν· ἂν
 λοιδορία, εὐρήσεις ἀνεξικακίαν· καὶ οὕτως ἐπι-
 ζόμενόν σε οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι.

ια. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλε-
 σα αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα· τὸ παιδίον ἀπέδα-
 νεν; ἀπεδόθη· ἢ γυνὴ ἀπέθανεν; ἀπεδόθη· τὸ
 χωρίον ἀφῆρέθη; οὐκ οὐ καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; Ἀλ-
 λά κακὸς ὁ ἀφελόμενος. Τί δέ σοι μέλει, διὰ τί-
 νος σε ὁ δοῦς ἀπῆλθε; μέχρι δ' ἂν διδῶ, ὡς ἀλ-

δὲ τὴν λοιδορίαν, τὸ ἀνεξικακὸν ἔξεις· καὶ οὕτως ὡς πα-
 νοπλίαν τὰς τῆς δεξιᾶς ταύτης μερίδος δυνάμεις περι-
 βαλλόμενος, ἀντιτάξεις ἐκάστην τῇ ἀντικειμένη, ὡς προ-
 σπύπτει τὰ πράγματα· καὶ οὕτως ἐπιζόμενος, οὐκ ἐξα-
 πατηθήσῃ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν, τοῦτ' ἐστὶ τῶν πρώτων
 ἐννοιῶν, μετ' ἃς κατὰ τοὺς Σωκράτους γεννᾶται ἡ ὑπόλη-
 ψις, βεβαία αὕτη καὶ ἀψευδὴς ἐννοία· τὴν δ' οὖν φαν-
 τασίαν φυλακτέον· ἔτι, ὡς μὴ καθαρὰν οὖσαν ἐννοιαν,
 ἵνα μὴ συναρπάσασά σε ἐκτραχιλίῃ εἰς βάθος κακῶν.

(6) Τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη.] οὐ γὰρ σὸν
 ἦν, ἀλλ' ἄλλότριον· περὶ δὲ τῶν ἀλλοτρίων οὐδεὶς σε
 τεράττεσθαι· ἐκ τοιούτου δὲ λόγματος καὶ ἡ Σωκρά-
 τους πρὸς Πλάτωνα ἐπιγεγραμμένη ἐπιστολή. „ἀδικεῖ-
 „ται μὲν οὐδεὶς, ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος
 „ἐαυτὸν ἀδικῶν· ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἐσμὲν αὐτοκρά-
 „τορες· ἀφείλετό σου Λεωνίδης τὸ γῆδιον; τοῦτο τῶν
 „ἐκτός· τὴν σὴν ψυχὴν οὐδὲν ἔλυμαίνατο· ἐξημίωσε
 „Φίλιππος, καὶ τὸν δακτύλιον σφετερίζεται; οὐδὲν ἡ-
 „ρίκησαι αὐτός· τὸ γὰρ ἐπίκτητον οὐχ ἡμέτερον· τὸν
 „σὸν υἱὸν ἀνείλον οἱ βάρβαροι; οὐ πέπονθας τι δεινόν·
 „οὐ γὰρ αἰδίων τῶν παῖδα ἐκέκτησα· ἐναγχῶς σοι μὴ
 „κεκτημένῃ προσγένονε, καὶ πάλιν οὐκ ἔστι· ἐπεὶ περ

λοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

1. 1β'. Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς. Εἰάν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατροφάς· εἰάν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, ποινηρὸς ἔσαι· κρεῖσσον γὰρ λιμῶ ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοδον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον· κρεῖττον δὲ, τὸν παῖδα κακὸν 2 εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα. Ἀρξαι τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν σμικρῶν· ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον· κλέπτεται

„οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐγένετο· οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦν.
 „ταὶ οἱ ἄνθρωποι· καὶ τὸν Ὀμηρικὸν τεθκύμακα νύκλω-
 „πα· οὐδένα γὰρ βλάπτειν ἀδικούμενον ἔφασκε· καὶ ἦν
 „τῷ ποιμένι ἀπόφασις ἢ τῆς ἀληθείας κατὰφασις.

(3) Εἰ προκόψαι ἐθέλεις] τουτέστι εἰ θέλεις ἀνελεῖν εἰς τὴν τελείαν ἀπάθειαν· ταύτην γὰρ ἔλεγον οἱ Σταῖ- κοὶ προκοπὴν, τὴν τῆς ψυχῆς ἀταραξίαν. (3) ἄφες τοὺς διαλογισμούς·] μὴ εἴπῃς οὐκ ἔχω τί φάγω, ἢ τί πίνω· τὸ Εὐαγγελικόν· κατὰ τὸ, ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς· καὶ τὸ, εἰ θέλεις τέλειος εἶ- ναι, δὸς πτωχοῖς τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. (8) κρεῖττον κακὸν εἶναι τὸν παῖδα] οὐ τοῦτο φη- σιν, ἵνα μὴ παιδεύῃ πατὴρ τὸν υἱόν· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐναντίον τῇ φύσει, ἀλλ' ἵνα μὴ ταραττήται ἐν τῷ κο- λάζειν, μήτε εἰάν μὴ παιδεύῃ, ὡς ἂν αὐτὸς βούλοιτο, ἀπολλύναι τί τῶν ἑαυτοῦ οἰήσῃ· ἐπ' αὐτῷ γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ παιδεύειν, τὸ δὲ παιδεύεσθαι ἐστὶν ἐπὶ τῷ παιδί· ἔπραξε τοίνυν αὐτὸς, ὅπερ ἦν ἐπ' αὐτῷ, τὸ παιδεύειν· ἐπ' ἐκείνῳ δὲ κεῖται, εἰ βούλεται, τὸ παιδεύεσθαι· αὐ- τὸς ἄρα ἐλευθερώσῃ, καὶ τὴν κατὰ φύσιν προαίρεσιν τηρεῖ· τὸ δὲ Παῖς δύναται ἐκληφθῆναι καὶ ἀντὶ τοῦ δούλου ἀπλῶς. (10) ἐλάδιον καὶ οἰνάριον] ὑποχωριστικῶς

οἰνάριον· ἐπίλεγε, ὅτι τοσούτου παλεῖται ἀπά-
 ρεια, τοσούτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν πα-
 ραγίνεται· ὅταν δὲ καλῆς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ
 ὅτι δύναται μὴ ὑπακοῦσαι· καὶ ὑπακούσας, μη-
 δὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστὶν
 αὐτῷ καλῶς· (ὅλως δέ σοι καλῶς) ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ
 ᾗ, τό σ' ἐ μὴ παραχθῆναι.

ιγ'. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον, ἔνεκα τῶν
 ἐκτὸς ἀνόητος δόξαι, καὶ ἡλίθιος· μηδὲν βούλου
 δοκεῖν ἐπίσασθαι· καὶ δόξης τισὶν εἶναι τις, ἀ-
 πίσει σεαυτῷ· ἴσθι γάρ, ὅτι οὐ βέλτιον, καὶ τὴν
 προαίρεσιν τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσιν φυ-
 λάξαι, καὶ τὰ ἐκτὸς· ἀλλὰ τὸν ἑτέρου ἐπιμε-
 λούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελεῖναι πᾶσα ἀνάγκη.

τὸ μὲν, τοῦ ἐλαίου· τὸ δὲ, τοῦ οἴνου πρὸς περιφρόνησιν
 αὐτῶν. (1) ἐπίλεγε, ὅτι τοσούτου παλεῖται ἀπάρεια·]
 ὅρα ἵνα μὴ λυπηθῇς, ἀλλὰ νόμιζε, ὅτι ὠνείσσω διὰ τού-
 των τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς· ὥσπερ γὰρ ὠνούμενοί τε
 τῷ σκάματι, ἀργύριον ἀναλίσκομεν, καὶ οὐδὲν ἐξιμῶσθαι
 νομίζομεν, οὕτω κακείνων ἐκχυθέντων, ἀπολαμβάνομεν
 τῆς ψυχῆς τὴν ἀταραξίαν, εἴγε φιλοσοφῆσωμεν, καὶ
 μὴ συναρπασθῶμεν ταῖς φαντασίαις· προῖκα γὰρ οὐδὲν
 ἡμῖν περιγίγνεται· ὅρα δὲ ταῦτα σαφέστερον κατωτέρω
 κεφ. κ'. (6) καὶ οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς·] μὴ ἴκοι-
 το εἰς τοσούτου εὐτυχίας, ὥς ἐπ' ἐκείνῳ εἶναι τὸ σ' ἐ
 μὴ παραχθῆναι, ὅποτε βούλοιτο.

(8) Ἐνεκα τῶν ἐκτὸς] ὅσον τὰ ἐπ' ἄλλοις εἶναι,
 εἴτ' οὖν ἐς τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· καταγελάτῃ γὰρ ἀεὶ πα-
 ρά τοῖς πολλοῖς ὁ πλούτου καὶ δόξης, καὶ τῶν τοιούτων
 κατολιγαρῶν· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φιλοσοφίαν ἀσκεῖν προσ-
 λόμενος· σὺ δὲ εἰδὼς ταῦτα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντα, ὑ-
 πόμεινον ἔνεκα τούτων ἄνους δόξαι· οὐ γὰρ δοκεῖν χρὴ

1 ιδ'. Ε'ὰν θέλῃς τὰ τέκνα σου, καὶ τὴν γυναῖ-
κα, καὶ τοὺς φίλους σου πάντοτε ζῆν, ἡλίθιος
εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπί σοι, θέλεις ἐπί σοι εἶναι· καὶ
τὰ ἀλλότρια, σὰ εἶναι· οὕτω καὶ τὸν παῖδα θέ-
λῃς μὴ ἀμαρτάνειν, μαῦρος εἶ· θέλεις γὰρ τὴν
κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἀλλότι· ε'ὰν δὲ
2 θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύ-
νασαι· τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι. Κύριος ἐκά-
σου ἐστίν, ὃ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων, ἢ μὴ
θελομένων, ἔχων τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ περιποιῆ-
σαι ἢ ἀφελῆσαι· ὅσις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βού-
λεται, μὴτε θελέτωτι, μὴτε φευγέτωτι τῶν
ἐπ' ἄλλοις· εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη.

ιδ'. Μέμνητο, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ, δεῖσε ἁ-

σορὸν εἶναι, ἢ φρόνιμον, ἀλλ' εἶναι τῷ ὅντιγε δεῖ·
τοῦτο δὲ οὐ συμβαίνει ταῖς τῶν πολλῶν γνώμασι· οὐδὲ
χρὴ τὸν σορὸν ἐπὶ σοι τοῖς τῶν πολλῶν κανόσι, ὥσπερ
καὶ τὸν ἀληθῆ ἱερέα κολακείαις καὶ ὑποκρίσεσιν· ἐκείνους
δὲ ἄξιον ταῖς τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἱερέων ἀκολουθεῖν παραγ-
γέλιμασι.

(1) Ἄν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν] θέ-
λεις μὴ ἀποτυγχάνειν, ὧν ὀρέγῃ; εἰ ταῦτα τῶν ἐπί σοι
ἐστὶ, δύνασαι τοῦτο· ὅρα δὲ περὶ τοῦτου ἀνατέρω κεφ.
α'. (2) τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων] ὃ ἔχων δηλ. τὴν
ἐξουσίαν ἐς πρόξεν ἄγειν τὰ οἰκεία βουλήματα εἴτε κα-
ταφατικῶς ἢ ἀποφατικῶς, οἷον εὐλογεῖν τινα, μὴ λοι-
δορεῖν τινα· ἀλλ' εἴτερ τὰ βουλήματα ταῦτα εἴη τῶν
ἐφ' ἡμῖν· διὸ δὴ τούτων ἀεὶ ἀντέχεσθαι ὀφείλομεν, εἰ
κύριοι εἶναι ἐθέλομεν· καὶ μάλιστα τῶν ἡδονῶν καταφρα-
γεῖν, καὶ μὴ ἔλκεσθαι ἕως ἀνδράποδα ὑπ' ἐκείνων· δου-
λεῖα γὰρ ἀντικρὺς τὸ τοιοῦτον, καὶ ἐλευθερία παντά-
πασιν ἄπει.

νασρέφεσθαι· περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σε·
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε· παρέρ-
χεται· μὴ κάτεχε· οὕτω ἦκει· μὴ ἐπίβαλλε πόρ-
ρω τὴν ὄρεξιν· ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένη-
ται κατὰ σε· οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυ-
ναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλούτον,
καὶ ἔση ποτὲ ἀξίος τῶν Θεῶν συμπότης· ἂν δὲ
καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλὰ καὶ ὑπε-
ρίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν Θεῶν ἔση,
ἀλλὰ καὶ συνάρχων· οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης
καὶ Ἡράκλειτος, καὶ αἱ ὁμοιοί, ἀξίως θεοῖσι τε
ἦσαν, καὶ ἐλέγοντο.

ισ'. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀπο-
δημοῦντος τέκνου, ἢ ἀποθανόντος, ἢ ἀπολωλε-
κότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μὴ σε ἡ φαντασία συ-
ναρπάσῃ, ὥς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός·
ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔσω
πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει οὐ τὸ συμβεβηκός·

(1) Γέγονέ τι·] περιῆλθέ τι δηλονότι εἰς σὲ τῶν
βρωμάτων; ἔοικε δὲ ὅτι καὶ τῷ τότε καιροῦ, καθάτερ-
σό γε νῦν ἔχον ἐν τῇ Εὐρώπῃ περιέφερον τὰ ὄψα τοῖς
κατακεκλιμένοις, ἵνα λάβῃ ἕκαστος ὅ, τι τις βούλοιο (8)
ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων μὴ λάβῃς] ἂν καταφρονήσῃς δη-
λονότι τῶν ἐξωτερικῶν τούτων, οἷον πλούτου, καὶ δό-
ξης καὶ ἀρχῆς, τότε καὶ ὁμοίως τῷ θεῷ ἔση· οὕτω καὶ
Διογένης καταφρονήσας Ἀλεξάνδρου, καὶ τῷ παρὰ Ἀ-
λεξάνδρου ὑπεσχημένον· οὕτω καὶ Ἡράκλειτος κατα-
φρονήσας Δαρείου προσκαλοῦντος πρὸς ἑαυτὸν ἐλθεῖν,
θεοῖσι τε ἦσαν ἀξίως καὶ ὀνομάσθησαν.

(16) Διαίρει] διαίρει τὸ πρᾶγμα εἰς συμβεβηκός καὶ
εἰς δόγμα· καὶ κρίνει οὕτω· ἐπειδὴ τὸ συμβεβηκός ἐ-
ξωτερικόν ἐστι καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐ δύναται καὶ λυ-

ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ
τούτου· μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὅκνει συμπερι-
τρέεσθαι αὐτῷ, καὶ οὕτω τύχη, καὶ συνεπιζε-
νάξαι· πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν ζενάξης.

ΙΖ'. Νέμνησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷου
ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺ, βραχέας· ἂν
μακρὸν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνεσθαι σε θέ-
λῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφροῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χαλόν,
ἂν ἄρχοντα, ἂν ιδιώτην· σὸν γὰρ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ
δοθέν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξα-
σθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου.

πεῖν αὐτόν· λυπεῖ ἄρα τὸ δόγμα, εἴτ' οὖν ἡ φαντασία
καὶ ψευδὴς ἔννοια, ἣν ἔχει περὶ τοῦ συμβεβηκότος (2)
μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὅκνει συμπεριτρέεσθαι αὐτῷ·]
συγκατάβασις αὕτη τῶν Στωϊκῶν ἀποφευγούτων τὸν κυνι-
σμόν πρὸς τοὺς ιδιώτας, ὅσοι μὴ πᾶ ἴσασι τὰ ἐφ' ἡμῖν
καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. (4) μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπιζενάξης·]
αὐτίκα γὰρ ἀπολέσεις τὸ ἔλευθερον, εἰς ταραχὴν ἐμ-
πεσών.

(6) Ο' διδάσκαλος] ὁ τραγωδοδιδάσκαλος· θεάτρῳ
μὲν οὖν ἀπεικάζει τὸν κόσμον· διδασκίλῳ δὲ τὸν Θεόν·
τοῖς δὲ προσώποις τοῦ δράματος τοὺς ἀνθρώπους διάφω-
ρα ἐπαγγέλματα ἔχοντας· τούτων οὖν ἕκαστος ἀφείλει
ἐμμένειν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐν ᾧ ἐκλείβῃ· καὶ τὸ
ἑαυτοῦ ἀξίως ἐργάζεσθαι, ὃ ἐπαγγέλλεται, καὶ πολι-
τικός ἢ, καὶ γεωργός, καὶ σοφός, καὶ ιδιώτης, καὶ ἐμ-
πορικός μάλιστα, καὶ ὃ ἔλαβεν ἕκαστος τάλαντον εὐαγγε-
λικώτερον εἰπεῖν, πολλαπλασιάσει· τὸ δὲ ἐπὶ καιροῦ
μεταβαίνειν ἀπὸ τούτου εἰς ἕτερον, παραχαράττειν ἐπὶ
τὸ ἐπάγγελμα, καὶ μηδενὸς χρηστοῦ ἀποβαίναντος, ἔ-
πεται αὐτῷ ἡ αἰσχύνη· ὅρα κατωτέρω κεφ. ββ'.

ιη. Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγη, μὴ συναρπαζέτωσε ἢ φαντασία· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγε, ὅτι τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί· ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, εἰάν ἐγὼ θέλω· ὅ,τι γὰρ ἂν τούτων ἀποδαίνη, ἐπ' ἐμοὶ ἔστιν ὠφελιθῆναι ἀπ' αὐτοῦ.

ι. ιθ'. Αὐνικητός εἶναι δύνασαι, εἰάν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνης, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοι νικῆσαι.

2 Ὅρα οὖν μήποτε ἰδῶν τινα προτιμώμενον· ἢ μέγα δυνάμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκίμουντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθεῖς· εἰάν γάρ

(1) Ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγη] τοὺς κόρακας μᾶλλον τῶν ἄλλων ὀρνέων ἐδεδίπνουντο οἱ Ἑλληνες οἰωνοζόμενοι κρώζοντας, ἀπαίσιον τὸν κρωγμὸν αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νομίζοντες· ἀλλ' ὁ σοφὸς διελὼν τὰ πράγματα εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐ καταπλήττεται τοῖς οἰωνοῖς ἂν τε αἴσιοι ᾤσι, καὶ τε ἀπαίσιοι· ἐπὶ γὰρ τῶν ἐπ' αὐτῷ ἀδύνατοι ἔσονται, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀλλοτρίοις αὐτός οὐ ταραχθήσεται, ἀλλὰ καὶ τέκνον ἀποδάμῃ, αὐτὸς τηρήσει κατὰ φύσιν ἔχουσαν τὴν προαίρεσιν. (3) ἐπ' ἐμοὶ ἔστιν ὠφελιθῆναι] πῶς; εἰάν ἐγὼ μείνω ἀτάραχος, κερδαίνω ἀταραξίαν διὰ τοῦ συμβεβηκότος, ὡς καὶ ὁ καλῶς ἀγωνισάμενος ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸν ζέφυρον· οὐ γὰρ τὰλλα μόνον ἀργυρίου πωλεῖται καὶ πόνην, καὶ ἐπαίνων, καὶ κολακειῶν, ἢ δὲ ἀταραξία καὶ ἀπάθεια ἀνανταγώνιστος περιγευήσεται σοι· ὡς γὰρ ὁ νικητὴς ἐν τοῖς ἀγῶσι κηρύττεται, οὕτω καὶ φιλόσοφος ἐν ταῖς περὶ πράξεσι δοκιμάζεται.

(9) Εἰάν μὴ εἰς ἀγῶνα καταβαίνης] τὸ μὲν καταβαίνειν ἐπὶ τῶν ἀγωνιζομένων, ὅτι τὸ γὰδίου, ἐν ᾧ ἡγωνί-

ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἢ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ἢ, οὔτε φθόρος, οὔτε ζηλοτυπία χώραν ἔχει· σὺ δὲ αὐτῆς οὐ κρατηγός, οὐ πρύτανις, ἢ ὑπατος εἶναι δελήσης, ἀλλ' ἐλεύθερος· μία δὲ ὁδὸς πρὸς ταῦτα, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

κ'. Μέννησο, ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν ἢ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβριζόντων· ὅταν οὖν ἐρεδίσῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἢ σήσε ὑπόληψις ἠρέδιστε· τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρᾷ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι· ἂν γὰρ ἀπαξ χρόνου καὶ διατριβῆς τύχης, ῥᾶον κρατησεῖς σεαυτοῦ.

κα. Θάνατος, καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ εἰναι φαινόμενα, πρὸ ὑπερβαλμῶν ἔσω σοι καθ' ἡμέραν· μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος· καὶ οὐ-

ζοντο, κατὰ ὡς ἔκειτο πρὸς τοὺς θεατὰς ἄνω περικαθημέ-
 νους· ἐπὶ δὲ τῶν δεμηγόρων τούτουτιον ἀνελκινεῖν ἐπὶ τὸ
 βῆμα, ὡς ὑψηλότερον τοῦτο τῶν ἀκούοντων· ὁ δὲ νοῦς
 οὕτως ἔχει· μὴ ῥᾶ τοῖς ἀδυνάτοις, ἀπὸ οὐκ ἔστι τῶν
 ἐφ' ἡμῖν· ἀλλὰ τοῖς ἐφ' ἡμῖν καλῶς χαίμενος, εὐτυχί-
 σαι· (1) ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ ἀπα-

δὲν οὐδέποτε ταπεινὸν ἐνθυμήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.

κβ'. Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθῆσόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου πολλῶν, ὡς ἐρούντων, ὅτι ἄφρων φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἢ ὀφρὺς; σὺ δὲ ὀφρὺν μὲν μὴ σχῆς· τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν τάξιν· μέμνησο δὲ, ὅτι εἰ μὲν ἐμμεύης τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρῶτον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται· εἰ δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλαῦν προσηλύψῃ καταγέλωτα.

(1) Οὐδὲν ταπεινὸν ἐνθυμήσῃ] μνήμη γὰρ θανάτου κατὰ τὸν σοφὸν ἐκείνον χρησιμεύει τῷ βίῳ· καὶ μνήσῃτε τῶν ἐσχάτων σου· καὶ οὐχ ἁμαρτήσεις εἰς τὸν αἰῶνα.

(16) Ἄφρων φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθεν] εἰρωνικὸς οὗτος καὶ βαρβαρικὸς τρόπος· ἢ οὐδέ γε νῦν ἔτι οἱ ἀμαθεῖς χρῆσθαι παύονται, ἐπειδὴν ὀρθότερόν τι καὶ ἀληθέστερον, ἢ αὐτοὶ φρονοῦσιν, ἀκούσωσι, ψυχρολογιάτους καλοῦντες τοὺς ἐλλογίμους καὶ πεπαιδευμένους, διότι οὐκ εἰσὶ πλούσιοι ὡς αὐτοί· ἀλλὰ λελήθασιν ἑαυτούς, ἐν τῷ βλασφημεῖν οὕτω κόρακες φαινόμενοι κρῶζοντες, καὶ τεκμήρια μέγιστα τῆς ἑαυτῶν ἐμφαίνοντες ἀπαιδευσίας καὶ βαρβαρότητος· ὁ δὲ σοφὸς ἔσι καὶ ἔσται αἰεὶ σοφός, τίμιος καὶ αἰδέσιμος καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώποις τίμιος, καὶ τοσούτου μᾶλλον, ὅσον ἂν ἦ κεκαθαρισμένος παθῶν καὶ τῆς κατησχισμένης κολακείας καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ τὰ δυνατὰ πρὸς τὴν τοῦ πλησίον καὶ τῆς πατρίδος ὠφέλειαν ἐργαζόμενος.

κγ'. Εάν ποτέ σοι γένηται ἔξω σφαῖναι, πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινί, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔνσασιν· ἀρκοῦ οὖν ἐν παντί, τῷ εἶναι φιλόσοφος· εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει τῷ εἶναι, σαυτῷ φαῖνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ.

1 κδ'. Οὐτοίσε οἱ διαλογισμοὶ μὴ θλιβέτωσαν, Ἀ· τιμὸς ἐγὼ βιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ· εἰ γὰρ ἀτιμία ἐστὶ κακόν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι

(1) Εάν ποτέ σοι γένηται] εάν ποτέ σφαῖνης ἔξω πρὸς τὰ κοσμικά, βουλόμενος ἀρέσαι τινί, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας οὕτω τῆς ψυχῆς τὸ γέννατον, ὡς πάσει τῇ φαντασίᾳ δουλεύσας· ἀρκοῦ τοῖνον τῇ φιλοσοφίᾳ· εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους θέλῃς τοῦτο δοκεῖν, φαῖνου πρῶτον σεαυτῷ τῷ ὄντι, καὶ τοῦτο ἔσαι σοὶ ἱκανόν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους σὲ δεῖξαι· ἡ δὲ δευτέρα Δοτική, τῷ εἶναι, ὀργανικῶς ἐκλιπτά· οἷον, φαῖνου πρῶτον σεαυτῷ σοφὸς τῷ εἶναι (μᾶλλον δὲ ἀρίστος ἐχέτω) καὶ ἔσαι σοι πρόχειρον τὸ δοκεῖν πρὸς τοὺς ἄλλους· ἀλλ' οὐκ ἂν εἴη, ὃ μᾶλλον ἂν εἴη φευκτέον τῷ σωφρονεῖν, ἢ τὸ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις δοκοῦντα περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὴν ἀρετὴν λόγον ἡγεμόνα ποιῆσθαι τοῦ βίου· ὥσε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν· καὶ ἀδοξεῖν καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ εἴη, μηδὲν αἰρεῖσθαι τῶν καλῶς ἐγνωσμένων παρακινεῖν.

(7) Εἰ γὰρ ἀτιμία κακόν·] εἰ γὰρ τὸ σερεῖσθαι τιμῆς ἐστὶ κακόν, τοῦτο δὲ ὡς ἐπ' ἄλλῳ ὄν, ἐξωτερικόν ἐστι, δύνασαι ἄρα περιπεσεῖν καὶ αἰχρῶ, εἴπερ καὶ τῷ κακῷ· ἰσθίου δὲ ὡς οἱ Στωϊκοὶ καλὸν μὲν καὶ αἰσχρὸν τὴν ἀρετὴν καὶ κακίαν μόνην ἀνόμεζον· ἅπερ εἰσὶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν θεωρούμενα· τὰ δὲ ἄλλα ἐξωτερικά καὶ ἀδιάφορα· οἷον πλοῦτον, υἱεῖαν, ἀρχὴν καὶ τὰ τοιαῦτα (ἄρα τὴν ὑποσημείωσιν ἐν τῷ α. κεφ.) καί τοι καὶ ταῦτ

ἄλλον οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχυρῷ. Μήτις οὖν τὸ σὸν
 ἔργον ἐστίν, τὸ ἀρχῆς τυχεῖν; ἢ παραληφθῆναι
 ἐφ' ἐξίαςιν; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν ἐτι τοῦτ' ἐστίν
 αἰτιμία; πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔση, ὃν ἐν μόνοις
 εἶναί τινα δεῖ ταῖς ἐπί σοι, ἐν οἷς ἔξεσί σοι εἶναι
 2 πλείους ἀξίας; Ἀλλά σοι οἱ φίλοι ἀδοήθητοι ἔ-
 σονται; Τί λέγεις τὸ ἀδοήθητοι; οὐχ ἔξουσι πα-
 ρά σου ἀργύριον, οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς
 ποιήσεις; τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡ-
 μῖν ἐστίν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; τίς δὲ δοῦναι
 3 δύναται ἑτέρῳ, ἢ μὴ ἔχει αὐτός; Κτῆσαι οὖν,
 φασίν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν. Εἰ δύναμαι κτῆσαι
 σδαι, τηρῶν ἑμαυτὸν αἰδήμονα, καὶ πιστὸν, καὶ
 μεγαλόφρονά, δεικνύετε τὴν ὁδὸν, καὶ κτήσο-
 μαι. εἰ δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε τάγαθὰ τὰ ἑμαυτοῦ ἀ-
 πολέσαι, ἵν' ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσῃσθε,
 ὁρᾶτε ὑμεῖς, πῶς ἀνισοιέσε καὶ ἀγνώμονες; τί

τα ὑποδιακροῦντες, τὰ μὲν ἔχοντα ἀξίαν οἷον πλοῦτον, ὑ-
 γείαν, δοξάν, καὶ τὰ τοιαῦτα προηγμένα, εἴτ' οὖν πρα-
 τιμητέα ὠνόμαζον· τὰ δὲ ἔχοντα ἀπαξίαν, οἷον, θάνα-
 τον, νόσον, τήφασιν, αἰσχος καὶ τὰ τοιαῦτα, ὠνόμα-
 ζον ἀποπροηγμένα, εἴτ' οὖν ἀποβλητέα· τούτων οὖν
 οὕτως ἐχούτων, εἴ τις βούλεταί μοι λοιδορεῖν, ὅτι οὐκ
 ἔχω ἀξίαν, καὶ τοῦτο ἔσαι μοι κακόν, καὶ οὕτως ἐγὼ
 ἐξ αἰτίας ἐκείνου ἔξω κακόν τι ἑμαυτῷ, ἔξω ἐπίσης καὶ
 φίσχυρόν δι' ἐκεῖνον, εἴπογε τύχη· ἀλλὰ μὴν αἰσχυρόν
 ἔχειν, εἴτ' οὖν κακίαν, δι' ἄλλον ἀδύνατον, ἅς ἐν ταῖς
 ἐφ' ἡμῖν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ αἰσχυροῦ ὄντος, οὐδὲ κα-
 κόν ἄρα δι' ἄλλον ἔξω· ἔσαι δὲ κακόν μόνοις ταῖς ὑπὸ
 τῆς φαντασίας συναρπαστέοις, καὶ ταῖς ἄλλοις λοιδο-
 ροῦσι· ἴδε δὲ περὶ τουτοῦ Ἀβρίανόν εἰς Εὔπικτ., βιβλ.
 β'. κεφ. ζ'. (8) οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις;]

- δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον· ἀργύριον, ἢ φίλον πικρὸν καὶ αἰδήμονα· εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε, καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὴ, ταῦτα
- 4 τὰ με πράσσειν ἀξιούτε. Ἀλλ' ἡ πατρίς, φησὶν, ὅσον ἐπ' ἐμοί, ἐμοί, ἀκούσθητος ἔσται. Πάλιν, ποίαν ταύτην βοήθειαν· σοῦς οὐχ ἔξει διά σε, οὔτε βαλανεῖαι· καὶ τὶ τοῦτο· οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν χαλκέα, οὐδ' ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα· ἱκανὸν δέ, εἴαν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· εἰ δὲ ἄλλον τινα αὐτῇ κατεσκευάζας πολίτην πικρὸν καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν ἂν αὐτὴν ὠφέλεις· Ναί. Οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐτὸς ἀνωφελὴς
- 5 ἂν εἴης αὐτῇ. Τίνα οὖν ἔξω, φησὶ, χώραν ἐν τῇ πόλει; Ἦν ἂν δύνη φυλάττων ἄρα τὸν πικρὸν καὶ αἰδήμονα· εἰ δ' ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος, ἀποβαλεῖς ταῦτα, τὶ ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδὲς καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθεῖς;
- 1 κέ. Προετιμήθη σου τίς ἐν ἐξιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβού-

τοῦτο δὲ τὸ περισπούδαστόν ποτε γενόμενον· ὡς ὁ γενομέυος πολίτης Ρώμης, μέγα τι ἀπολαμβάνειν ἐδόκει. (7) οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα διὰ τὸν χαλκέα, οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα·] ἔχει δὲ παρ' ἑκατέρου τὸ οἰκτεῖον, παρὰ μὲν τοῦ χαλκείως τὰ ὅπλα, παρὰ δὲ τοῦ σκυτέως τὰ ὑποδήματα· οὕτω δὲ καὶ παρὰ τοῦ φιλοσόφου, ὅντιν ἀργύριον, οὐ σοῦς, οὐ βαλανεῖα· οὐ γὰρ ἔχει τοιαῦτα, ἀποπεφυκώς· ἀλλὰ τί; ὅπερ αὐτῷ πρόσσει, τοῦτο αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ καὶ λήψῃ· αἰτεῖ λόγον ὀρεόν, διδάσκαλίαν ἰγία, ἥθος χρηστόν· ταῦτα ἔργα εἰς φιλοσόφου, ταῦτα συνεισφέρει τῇ πατρίδι· ἱκανὸν γὰρ, εἴαν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, καὶ εἰ διακούσαν, ἢν παρέλαβεν κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐν κυρίῳ, πληροῖ.

λίαν· εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐσι, χαίρειν σε δεῖ,
 ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχ-
 θου ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες· μέμνησο δὲ, ὅτι
 οὐ δύνασαι, μὴ ταῦτά ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν
 τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι· πῶς
 2 γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας
 τινὸς, τῷ φοιτῶντι; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ πα-
 ραπέμποντι; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι; ἄ-
 δικος οὖν ἔσῃ, καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προῖεμενος
 ταῦτα, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκειται, προῖκα ἀν-
 3 τὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκον-
 ται θρίδακες; ὀβολοῦ, ἂν οὕτω τύχη. Ἄν οὖν τις
 προῖεμενος τὸν ὀβολὸν, λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ
 μὴ προῖεμενος, μὴ λάβῃς, μὴ οἴου ἔλαττον ἔχειν
 τοῦ λαβόντος· ὥς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὐ-
 4 τω σὺ τὸν ὀβολὸν, ὃν οὐκ ἔδωκας· τὸν αὐτὸν δὲ
 τρόπον καὶ ἐνταῦθα· οὐ παρεκλήθῃς ἐφ' ἐξιάσιν
 τινος; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι, ὅσου πω-
 λεῖται τὸ δεῖπνον· ἐπαίνου δ' αὐτὰ πωλεῖ, θε-
 ραπείας πωλεῖ· δὲς οὖν τὸ διαφέρον, εἴ σοι λυ-
 σιτελεῖ, ὅσου πωλεῖται· εἰ δὲ καὶ ἐκεῖνα θέλεις
 μὴ προῖεσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος
 5 εἶ καὶ ἀτέλτερος· οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δει-
 πνου; ἔχεις μὲν οὖν, τὸ μὴ ἐπαινεῖσαι τοῦτον,
 ὃν οὐκ ἤθελες· τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς
 εἰσόδου.

(4) Μὴ ταῦτά ποιῶν] τῷ ποιοῦντι ταῦτα δηλονότι·
 οἷον ἐπαινεῖν, θεραπεύειν παραπέμπειν καὶ τὰ τοιαῦτα.
 (19) δὲς οὖν τὸ διαφέρον] τὴν τιμὴν τοῦ παρὰ σοῦ αἰ-
 τουμένου. (23) τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰσό-
 δου·] τὸ μὴ πειραδῆναι τῆς ἀλαζονείας αὐτοῦ, ὅποτε
 εἰσέλθῃς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.

κς. Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταναθεῖν ἐ-
 ςιν, ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους· οἷον,
 ὅταν τοῦ γείτονος παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτή-
 ριον, ἢ ἄλλό τι, πρὸ χειρὸν ἐςιν εὐθὺς λέγειν,
 ὅτι τῶν γινομένων ἐςιν· ἴσθι οὖν, ὅτι ὅταν καὶ
 τὸ σὸν κατεαγῇ, τοιοῦτον εἶναί σε δεῖ, ὅπως ὅ-
 τε καὶ τὸ τοῦ ἄλλου κατεάγῃ· οὕτω μετατίθει
 καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα· τέκνον ἄλλου τέθυκεν, ἢ
 γυνή· οὐδεὶς ἐςιν ὅς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπι-
 νον· ἀλλ' ὅταν τὸ αὐταῦτινος ἀποθάνῃ, εὐθὺς,
 Οἴμοι, τάλας ἐγώ! ἐχρῆν δὲ μεμνησθαι, τί πά-
 σχομεν, περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες.

κς. Ὡς περ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθε-
 ται, οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται·

(1) τὸ βούλημα τῆς φύσεως] ὥσει ἔλεγε τὰ ἐκ φύ-
 σεως συμβαίνοντα δυνάμεθα κατανοεῖν ἐξ ἐκείνων τῶν κοι-
 νῶν ἐννοῶν, καθ' ἃς συμφωνοῦμεν ἀλλήλοις· οἷον, ὅταν
 ἀποθάνῃ τινὸς παιδίον, λέγομεν πάντες ἀνθρώπινον πέ-
 πουθεν, εἴτ' οὖν φυσικόν τι πέπουθε, καὶ ἀπαραίτητον·
 ὅθεν ὡς ἄφευκτα τὰ τοιαῦτα καὶ ἐφ' ἑαυτῶν θεωροῦμεν,
 καὶ μὴ ταραττώμεθα ἐπ' αὐτοῖς συμβαίνουσι, μὴδ' ἐπὶ
 τῶν ἄλλων μόνον φιλοσοφοῦντες, ἐφ' ἑαυτῶν ἐκπύκνω-
 μεν, οἴμοι, καὶ τάλας, καὶ τὰ τοιαῦτα οἰμώζοντες.

(13) Ὡς περ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν·] σκοτεινὸν
 τοῦτ' τὸ χωρίον ἐς, καὶ οὐ κατανοῶ, ὅτι βούλεται λέ-
 γειν, ὅτι μὴ ταῦτα, Ὡς περ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν (τὸν
 τοξεύοντα ἢ ἄλλως βάλλοντα) οὐ τίθεται (εἴτ' οὖν οὐχ
 ὑπάρχει παντάπασι), οὕτως οὐδὲ φύσις κακοῦ (θλίψεως
 δυστυχίας, ἀλλ' οὐχὶ κακίας) ἐν τῷ κόσμῳ (παρὰ θεοῦ)
 γίνεται (ὑπάρχει)· ἀλλ' αἱ φαντασίαι συναρπάσασαι,
 σχηματίζουσι ταῦτα ὡς κακὰ τοῖς ὑπ' ἐκείνους συναρπα-
 σθεῖσι.

1 κή. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου ἐπέτρεπέ τις τῷ ἀπαντήσαντι, ἡγανάκτεις ἂν* ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα, εἰς λοιδορήσῃταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ τούτου ἕνεκα;

1 κθ'. Ἐκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην προθύμως ἤξεις, μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντεθυμημένος* ὕστερον δὲ, ἀναφανέντων τινῶν αἰσχυρῶν, αἰσχυνηθήσῃ. Θέλεις Ὀλύμπια νικῆσαι; Ἐγὼ, νῆ τοὺς Θεούς* κομφὸν γάρ εἰςιν. Ἀλλὰ σκόπει καὶ τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα* καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου* δεῖ σ' εὐτακτεῖν, ἀναγκοφαγεῖν, ἀπέχεσθαι περμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, ἐν ὥρᾳ τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὥς ἔτυχεν* ἀπλῶς, ὥς ἱατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ* εἴτα εἰς τὸν ἀγῶνα παρέρχεσθαι* ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα ἐκ-

(1) Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου ἐπέτρεπέ τις τῷ ἀπαντήσαντι] τύπτειν δηλονότι, ἢ ἄλλο τι ραδιουργώτερον ποιεῖν ἐς αὐτό.

(14) Ἀναγκοτροφεῖν] σὺν ἀνάγκῃ ἐσθίειν πολὺ* οὕτω Πλίνιον εἰσάγουσι λέγοντα* ἡ κοιλία τῶν ἀθλητῶν ὁμοία τῇ τῶν ὑποζυγίων βιβλ. 18. καὶ Γαληνὸν λόγῳ προτρεπτικῷ κεφ θ'. ε. ια'. περὶ μαθήσεως τῶν τεχνῶν* οἱ ἀθληταὶ τροφὰς προσφέρονται σὺν ἀνάγκῃ πολλάκις, μέχρι μέσων νυκτῶν ἐκτείνοντες τὴν ἐδωδὴν. (18) παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ] ὁ μὲν χρόνος ὁ παρεκείμενος οὐ πάνυτι ἔρρωται ἐν μέλλοντι πράγματι* ὁ δὲ νοῦς, ἦσαν ἔξ ἀπαγγέλματος διδάσκαλοι, οὓς καὶ παιδοτρίβας καὶ γυμνασιάρχας ἐκάλου, οὔτινες παρα-

3 ἔαλειν, σφύρον σφραΐσαι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν
 ἔσθ' ὅτε μασιγωθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα
 νικηθῆναι. Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, εἴαν ἔ-
 τι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν· εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ
 παιδία ἀναστροφῇ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει,
 νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἴτα σαλ-
 πίζει, εἴτα τραγωδεῖ· οὕτω καὶ σὺ, νῦν ἀθλη-
 τῆς, νῦν δὲ μονομάχος, εἴτα ῥήτωρ, εἴτα φιλό-
 σοφος, ἅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν· ἀλλ' ὡς πύθικος,
 πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλ-
 λου σοὶ ἀρέσκει· οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἤλθες ἐ-
 4 πίτι, οὐδὲ περιώδευσας· ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ
 ψυχρὰν ἐπιθυμίαν· οὕτω θεασάμενοί τινες φιλό-
 σοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος, ὡς
 Εὐκράτης, λέγει· καί τοι τίς οὕτω δύναται εἰ-
 πεῖν ὡς ἐκεῖνος; θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.
 5 Ἀνθρώπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγ-
 μα· εἴτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάρμαδε, εἰ
 δύνασαι βασιᾶσαι· πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ πα-
 λαιστῆς; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μη-
 6 ροὺς, τὴν ὀσφῦν κατάρμαδε· ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλ-
 λο πέφυκε· δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν, ὡσαύτως
 δύνασαι ἐσθιεῖν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως δυσπα-

λαβόντες τοὺς παῖδας, ἐγύμναζον, ἐπαγγελλόμενοι οὐ
 μόνον εὐρωσα αὐτοῖς παρέξειν τὰ σώματα, λίπα ἀλείφον-
 τες, ἀλλὰ καὶ χροιάν ἐπ' αὐτοῖς ἀνδρῶσαν, καὶ ευρυ-
 μίαν μελῶν. (1) πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν] καταπεσών τις
 κατὰ τῆς ψάμμου, καὶ ἀπτόμενος αὐτῆς τῷ σώματι, κα-
 ταπιέται τὴν αὐτῆς, κατὰ τὸ δάξ λάβετο γὰρ αὐτῇ· ἢ ὅτι
 οἱ ἀθληταὶ καὶ τῆς ψάμμου ἀλλήλοις ἐπέχεον ἐν τῇ πα-
 λαιστῇ. (15) ὡς Εὐκράτης λέγει·] ἐν ἄλλοις, ὡς εἰς
 Σωκράτης λέγει. (23) ὁμοίως δυσαρесеῖν·] εἴαν ταῦτα
 Τόμ. Δι. C

ρεσείν· ἀγρυπνήσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰ-
κείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆ-
ναι, ἐν παντὶ ἡττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν
7 δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί· ταῦτα ἐπίσκειψαι,
εἰ καὶ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπά-
θειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μὴ, πρό-
σεχε μὴ ὡς τὰ παῖδιά, νῦν φιλόσοφος, ὕστερον
δὲ τελώνης, εἴτα βήτωρ, εἴτα ἐπίτροπος Καίσαρος
γένῃ· ταῦτα οὐ συμφωνεῖ· ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον,
ἢ ἀγαθόν ἢ κακὸν εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ
ἐξεργάζεσθαι, τὸ σεαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ
τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τουτέστιν,
ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

ποιήσης, προγυμνασθῆς δηλονότι ἐν τοῖς εἰρημένοις ἀ-
γῶσι, οἷοι ὥσαύτως δύνασθαι ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ
δυσαρεσεῖν, ὥσπερ νῦν, μήπω γυμνασθεῖς· οὐκ, ἀλλὰ
πολλῷ μᾶλλον φαγῇ καὶ πίνῃ, καὶ εὐαρεσθήσεις· τοιοῦ
τότιμοι δοκεῖ εὐνοεῖν ἐνταῦθα, καί τι οὐ πάνυτι συνηρ-
μοσμένον εἶναι δοκεῖ. (4) ἐν πραγματίῳ παντί] ἐν παν-
τί πράγματι καὶ τῷ οὐτιδανῷ· εὐτελές γάρ τι ὑποκο-
ρίζοντι σημαίνει ὁ λόγος. (8) ἐπίτροπος Καίσαρος] ἦ-
σαν ἐπίτροποι Καίσαρος ταῖς ἐλλάττοσι τῶν ἐπαρχιῶν
παρ' Αὐγούστου πρῶτον ταχθέντες, τῆς φορολογίας φρον-
τίζοντες, στρατιωτικῆς ἀξίας ἄμοιροι, εἰ μὴ τι τόπον τις
ἐπέτρεχε τοῦ Πραιτορος· οἷος ἦν καὶ Πιλάτος ὁ Πάντιος·
οἱ δὲ Τελῶναι ἦσαν οἱ μὲν δημόσιοι, οἱ δὲ ἀρχιδημό-
σιοι, οἱ δὲ ὑποδημάσιοι· οἳ τινες ἔπειτα καὶ ἐς τὸ τοῦ
Ε'πιτρόπου προὔχουσαν ἀξίωμα· ὅρα Δημήτριον Δάρβ.
αὐτόθι· ἐντεῦθεν οὖν ὁ Ε'πίκτητος ἀμφοτέρων τούτων
τῶν ἀξιωμάτων μέμνηται· ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ ἀ-
νάγκη τὸ 15. κεφάλαιον τοῦ τρίτου βιβλίου τοῦ Ἀρ-
ρίανου εἰς Ε'πίκτητον.

λ. 1α καθήκοντα, ὡς ἐπιπὰν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται· πατήρ ἐσιν; ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἀπάντων, ἀνέχεσθαι λοιδορουντος, παίοντος. Ἀλλὰ πατήρ κακός ἐστι; Μήτι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ἀκείωθης; οὐ· ἀλλὰ πρὸς πατέρα· ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ; τήρει ταιγιαροῦν τὴν τάξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτὸν, μηδὲ σκόπει τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοι ποιήσαντι, κατὰ φύσιν ἢ σὴ ἔξει προαίρεσις· σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἀν μὴ σὺ θέλῃς· τότε δὲ ἔση βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι· οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ κρατήγου, τῇ καθήκον εὐρήσεις, εἰάν τας σχέσεις ἐδίξῃς θεωρεῖν.

- 1 Λά. Τῆς περὶ τοὺς Θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκείνός ἐστιν, ὁρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν; ὡς ὅντων, καὶ διοικούντων τὰ

(1) Ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται·] τὰ καθήκοντα γενικώτερον ταῖς σχέσεσιν· ἢν ἂν ἔχῃ ἕτερος πρὸς ἕτερον· πατήρ ἐσί σοι; ὑπαγορεύεται σοι ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἵνα ἐπιμελῇ αὐτοῦ καὶ τλ. (9) σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει·] ἐν γὰρ τοῖς ἐν ἡμῶν θεωρουμένης τῆς βλάβης, πῶς ἂν δύναίτο ἕτερος ἕτερον βλάπτειν, μὴ ὅν τοῦτ' ἐπ' αὐτῷ; ὁρὰ ἀνατέρω κεφ. ι. ὅταν δὲ νομίσης βεβλάσθαι, τότε γὰρ ὅντι βεβλασθαι, ταραχθεῖς τῷ συμβεβηκότι, αἶτε δὴ συναρπασθεῖς ὑπὸ τῆς φαντασίας τῆς τὰ μὴ ὄντα τοιαῦτα, ὡς ὄντα ἐξηπατημένῳ πάριστάς· ἢς γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἀπαλλαγείης, ἢ διελθὼν καὶ γνοὺς τάτε ἐπί σοι καὶ τὰ οὐκ ἐπί σοι.

(16) Ὅρθας ὑπολήψεις περὶ Θεῶν ἔχειν] οὐ τοῖς ἔξω τοῦτ' δόγμα περὶ Θεοῦ ἂν εἴη πρῶτον καὶ κυριώτερον, ἀλλὰ καὶ ταῖς Χριστιανοῖς, οἳ ἐνα Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι ὁ

κατατάχεται, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἶκειν ἐν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις· οὕτω γὰρ οὔτε μέμψη ποτὲ τοῖς Θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέ-
 2 σεις ὡς ἀμελόμενος· ἄλλως τε οὐχ οἶόν τε τοῦ-
 το γινεσθαι, εἰ μὴ ἀποσῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν,
 καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις. Δὴς τὸ ἀγαθὸν καὶ
 τὸ κακόν· ὡς ἂν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθόν
 ἢ κακόν, πάντα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνῃς, ὡς

μολογοῦντες, πρῶτον μὲν ὑπόληψιν περὶ αὐτοῦ ἔχειν
 ὀφείλουσιν ἀληθῆ, καθάραν, καὶ πάσης δεισιδαιμονίας,
 ὡς τὸ σῶμα ἀπό τινος ψώρας, ἀπηλασμένην, ὅς διδά-
 σκων ὁ συνάναρχος λόγος ἡμῖν παρέδωκε, καὶ ἀπόστολοι
 ἐβεβαίωσαν, σαφερῶς ἐπιμένοντες· δεύτερον δὲ, ὅπερ ἐστὶ
 τῶν ἔργων καὶ παρὰ τοῦ Δεσπότου δεσποτικῶς ἀπαι-
 τούμενον, τὸ πρὸς τὸν πλησίον πᾶν ὅ,τι ἂν ποίωμεν,
 ποιεῖν, καὶ τὸ τάλαντον, ὡς προσετάχθημεν, πολλα-
 πλασιάζειν· ταῦτα γὰρ ἀμεσᾶς ἐπὶ πρὸς τὸ θεῖον καὶ πρῶ-
 τα καθήκοντα· τὰ δ' ἄλλα ἔμμεσα ἂν εἴη καὶ πρὸς τὰ
 πρῶτα ἀναφερόμενα, καὶ τῆς ἐκείνων ἐλλείψεως συμ-
 πληρωτικᾶτως καὶ ἐξίλεωτικά. (4) ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώ-
 μης ἐπιτελουμένοις] παθητικῶς ἐξείληπται ἐν ταῦτα τὸ,
 ἐπιτελουμένοις· ἢ τὸ ὑπὸ τῆς ἀρίστης γραπτέον, ἀπὸ
 τῆς ἀρίστης· ἐν ᾧ, καὶ ἀκολουθεῖν ἐκόντα τοῖς θεοῖς,
 ὡς ἀπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις τῶν γιγνομένων.
 (8) τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ κακόν·] εἰ μὴ γὰρ μὴ ἀποσῶμεν
 τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἐξομεν θλίψεις, ταλαιπωρίας· εἰ μὴ
 δὲ ἀποσάντες αὐτῶν, προσχωμεν μόνον τοῖς ἐφ' ἡμῖν,
 οὐδενὸς λυπηροῦ πειρασόμεθα, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ ἐσώ-
 μεθα διηνεκῶς κατασῆματι, τὴν προαίρεσιν κατὰ φύσιν
 φυλάττοντες ἔχουσιν. (10) ὅταν ἀποτυγχάνῃς, οὐδέ

θέλεις, καὶ περιπίπτῃς, οἷς μὴ θέλεις, μέμψα-
 3 σθαί σε, καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους· πέφυκε γὰρ
 πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον, τὰ μὲν βλαβερά φαινέμε-
 να, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν φεύγειν καὶ ἐκτρέπε-
 σθαι· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, με-
 τιέναι καὶ τεθιπέναι· ἀμήχανον οὖν, βλάπτε-
 σθαί τινα οἰόμενον, χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν,
 ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον·
 4 ἐνθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ ἡοῦ λαιδορεῖται, ὅταν τῶν
 δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδί μὴ μεταδι-
 δῶ· καὶ Πολυνείκην καὶ Εὔροκλέα τοῦτο πολε-
 μίους ἀλλήλοις ἐποίησε, τὸ ἀγαθὸν οἶσθαι τὴν
 τυραννίδα· διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς λαιδορεῖ τοὺς
 θεούς, διὰ τοῦτο ὁ ναύτης, διὰ τοῦτο ἔμπροσ,
 διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἀπαλ-
 λύντες· ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὖ-
 σεβές· ὥς τε ὅς τις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς
 δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὖσεβείας ἐ-
 5 πιμελεῖται· σπένδειν δὲ καὶ θύειν, καὶ ἀπάρχε-
 σθαι κατὰ τὰ πάτρια, ἐκάστοις προσήκει, καδα-

λης (τοῦτ' ἀτυχία ὀρέξεως) καὶ περιπίπτῃς, οἷς μὴ θέ-
 λης (τοῦτο δυστυχία ἐκκλίσεως· εἴρηται ἀνωτέρω κεφ. β').
 (11) Πολυνείκην καὶ Εὔροκλέα·] Παῖδες ἦσαν οὗτοι
 ἀμφότεροι τοῦ Οἰδοίποδος τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν· οἱ
 τινες συνδέμενοι, ἀποθανόντος ἤδη τοῦ πατρὸς, παρ' ἑ-
 τος ἐκάτερος βασιλεύειν, οὐκ ἐφύλαξαν τὴν ὑπόσχεσιν·
 παραχωρήσαντος γὰρ μετὰ τὸ ἔτος τοῦ Πολυνείκου
 τῷ ἀδελφῷ, καθάπερ συνέθεντο, οὐκ ἐποίησε τὸ αὐτὸ
 καὶ ὁ Εὔροκλῃς μετέπειτα ἐν τῷ μέρει· ἐντεῦθεν ἄρα
 πόλεμος γίνεται πρὸς ἀλλήλους, καὶ μονομαχήσαντες ἀ-
 πάλοντο ἀμφότεροι. (16) ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον ἐκεῖ
 καὶ τὸ εὖσεβές·] εἰς τὸ εὖσεβὲς τὸ πᾶν ἐπαινετὸν ἀνθρώπου

ρως, καὶ μὴ ἐπιθευόμενος, μήτε ἀρελῶς, μή-
δὲ γλίσχρως, μηδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

- 1 λβ'. Ὅταν μαντικῇ προσίης, μέμνησο ὅτι μὲν,
ὡς ἀποδήσεται, οὐκ οἶδας, ἀλλὰ ἦκεις ὡς ἀπὸ
τοῦ μάντεως ἀποπευσόμενος· ὅποτον δὲ τί ἐστιν,
ἐλήλυθας εἰδώς, εἴπερ εἶ φιλόσοφος· εἰ γὰρ ἔ-
στι τί τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, πᾶσα ἀνάγκη μήτε ἀγα-
2 θόν αὐτὸ εἶναι, μήτε κακόν· μὴ φέρε οὖν πρὸς
τὸν μάντιν ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν· εἰ δὲ μὴ, τρέμων
αὐτὸν πρόσσει· ἀλλὰ διεγνωκώς, ὅτι πᾶν τὸ ἀ-
ποδιδόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρόσσε, ὅ-
ποτον δ' ἂν ᾖ· ἔσαι γὰρ αὐτῷ χρήσασθαι καλῶς,
καὶ τοῦτο οὐδεὶς κωλύσει· θάρρῶν οὖν, ὡς ἐπὶ
συμβούλους ἔρχου τοὺς θεούς· καὶ λοιτὸν, ὅταν
τὶ συμβουλευθῇ, μέμνησο τίνας συμβούλους πα-
3 ρέλαθες, καὶ τίνας παρακούσης· ἀπειθήσας· ἔρ-
χου δὲ ἐπὶ τῷ μαντεύεσθαι, καθ' ἅπερ ἡξίου Σω-
κράτης, ἐφ' ὧν ἢ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφορὰν εἰς

κωμεν ταῦτα, καὶ οὕτως ἐννοητέον· συμφέρει μὲν ἑκάστω
ἐμμένειν τοῖς ἐφ' ἡμῖν, ὀρεγόμενον μὲν ὧν δεῖ, ἀποσρε-
φόμενον δὲ ὧν δεῖ ἐκκλίνειν· τούτου δὲ γενομένου, οὐκ
ἂν εἴη ὅτι καὶ πράξῃ οὐθ' ἑαυτοῦ, οὔτε τοῦ θεοῦ ἀ-
γᾶξιον, καὶ τούτ' ἂν εἴη τὰ εὐσεβές, ἐν αὐτῷ μάλιστα
τῷ συμφέροντι θεωρούμενον· ὅρα καὶ Ἀρρίανόν βιβλ. α'. κβ'.

(9) Εἰ δὲ μὴ, τρέμων αὐτῷ πρόσσει] εἰ δὲ φέρεις ὄ-
ρεξιν, ἢ ἔκκλισιν (ὄρεξιν μὲν, εἰ ἔσαι τὸ ζητούμενον κα-
ταθύμιον· ἔκκλισιν δὲ, εἰς ἀποθύμιον) μετὰ φόβου καὶ
τρόμου προσελεύσῃ τῷ μάντι· καὶ οὕτω ἀπολέσεις τὰ
ξίωμα, ἅτε καὶ φυλάξας κατὰ φύσιν ἔχουσιν τὴν προαί-
ρεσιν. Ἴδε καὶ Ἀρρίανόν εἰς Ἐπικ. βιβλ. β'. κεφ. 2'.
(18) ἐφ' ὧν πᾶσα ἢ σκέψις τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἔκ-
ρασιν ἔχει·] περὶ πραγμάτων δηλονότι, ἅπερ μετὰ τὴν

τὴν ἔκβασιν ἔχει. καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς ἄλλης ἀφορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον· ὥς ὅταν δὲ συγκινδυνεύσαι φίλῳ, ἢ πατρίδι, μὴ μαντεύεσθαι, εἰ
 4 συγκινδυνεύσῃ· καὶ γὰρ ἂν προείπῃ σοι ὁ μάντις, φαῦλα γεγονέναι τὰ ἱερά, ὅλλον ὅτι ὁ θάνατος σημαίνεται, ἢ πῆρωσις μέρους σώματος, ἢ φυγή· ἀλλ' ἐνὶ λόγῳ, καὶ σὺν τούτοις περι-
 ςαται τῷ φίλῳ καὶ πατρίδι συγκινδυνεύειν· τοι-
 γαροῦν τῷ μείζονι μάντει πρόσθε, τῷ Πυθίῳ, ὃς ἐξέβαλε τοῦ ναοῦ τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναιρου-
 μένῳ τῷ φίλῳ.

Ι λγ'. Τάξον τινα ἤδη χαρακτῆρα σαντῶ, καὶ

ἔκβασιν αὐτῶν καταληπτὰ γίγνεται ταῖς ἀνθρώποις· οὐ-
 τα γὰρ εἰναι ἢ ἀκολουσία τοῦ λόγου. (8) ἀλλὰ ἐνὶ λόγῳ] ἐν ἄλλοις δὲ, αἰρεῖ λόγος· ὁ δὲ νοῦς οὕτως ἔχει· ἀλ-
 λὰ καὶ σὺν τούτοις ταῖς εἰρημέναις κακοῖς, ἐνὶ λόγῳ, καὶ παρίσται (ἄξιον καὶ δικαίον ἐστὶ) τῷ φίλῳ καὶ τῇ πατρίδι συγκινδυνεύειν. (11) ὃς ἐξέβαλε τοῦ ναοῦ·] δύο τινὲς εἰς Δελφοὺς ἤκουτες χρησόμενοι τῷ μαντεῖῳ, καὶ περιτυχόντες ληστῇς καθ' ὁδόν, ὁ μὲν ἐφονεύθη, ὁ δὲ διέφυγεν εἰς Δελφοὺς· ὃ ἡ Πυθία ταῦτ' ἔχρησε.

„Ἀνδρὶ φίλῳ θνήσκοντι παρὰν πέλας οὐκ ἐβοήσεις.

„Ἡΰλεις οὐ καθαρός. Περικάλλεος ἔξιζι ναοῦ.

ἄλλος δὲ τις φίλῳ βοηθῶν, ἔβριψε βέλος κατὰ ληστῶν· ὁ δὲ ἔτυχε τοῦ φίλου, καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν· ἔλθων οὖν τρέμων εἰς τὸ μαντεῖον, καὶ ὀκνῶν, ὡς ἐπ' ἀνομίᾳ εἰσιέναι εἰς τὸν ναόν, ἤκουσε ταῦτα παρὰ τῆς Πυθίας.

„Ἐκτείνας τὸν ἑταῖρον ἀμόνων· οὐ σ' ἐμίανεν

Ἀῖμα· πέλεις δὲ χέρας καθαράτερος, ἢ πάρος ἦσθα. οὕτως οὖν ὁ θεὸς οὐκ ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀλλ' ἐκ τῶν προαιρέσεων κρίνει τὰ πράγματα.

(13) Χαρακτῆρα] κανόνα δηλονότι, καθ' ὃν καὶ ἴδιος

τυπον, ον φυλαχῆς ἐπίτε σεαυτοῦ ὧν, καὶ ἀν-
θρώποις ἐντυγχάνων.

- 2 Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔσω, ἢ λαλεῖσθαι τὰ ἀ-
ναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων· σπανίως δὲ ποτε και-
ροῦ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν τι ἤξομεν, ἀλ-
λὰ περὶ οὐδενὸς τῶν τυχόντων, μὴ περὶ μονομά-
χων, μηδὲ ἵπποδρομίων, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ
περὶ βρωμάτων ἢ πομάτων τῶν ἐκασταχοῦ λεγο-
μένων· μάλιστα δὲ, μὴ περὶ ἀνθρώπων ψέγον-
3 τες, ἢ ἐπαινοῦντες, ἢ συγκρίνοντες. Ἀν μὲν οὖν
οἶός τε ἦς, μέταγε τοῖς σοῖς λόχοις τοὺς τῶν συ-
νόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον· εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀ-
πολιθῇς τύχοις, σιώπα.
4 Γέλως μὴ πολὺς ἔσω, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μὴ-
δὲ ἀνειμένος.

γενόμενος, καὶ κοινὸς συνεχῆς ἡσυχία· τὸν δὲ χαρακτῆρα
τοῦτον ὁ αὐτὸς διατάττει ἀκολουθῶς. (5) ἐπὶ τὸ λέ-
γειν ἤξομεν] πλείω δηλονότι λέξομεν, καιροῦ διδόντος.
(10) ἢ συγκρίνοντες] ἐκ τούτων γὰρ πολλαὶ φιλονεικίαι
καὶ ἔρεις ἐν ταῖς διατριβαῖς καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καφενί-
τισι λέσχαις συνεχῶς διεγείρονται. (11) μέταγε ἐπὶ
τὸ προσῆκον] διώρσου αὐτοῦς, εἴτῃ σφάλλουτο τοῦ ὄρ-
σου. (14) μὴ δ' ἀνειμένος] ὑπερβολικὸς· τοῦτο γὰρ
σημεῖον κούφου, ἐμφαίνει τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ χαρακ-
τῆρα· αἱ γὰρ σπουδάζοντες ἐν τοῖς γελοίοις ἐν τοῖς σπου-
δαῖς γίνονται καταγέλαστοι· κατὰ δὲ τὸν Ἰσακράτην,
μὴ παρὰ τὰ γελοῖα σπουδάξῃς, μηδὲ, παρὰ τὰ σπουδαῖα
τοῖς γελοίοις χαῖρε· τὸ γὰρ ἄκαιρον πανταχοῦ λυπη-
ρὸν. αἱ μὲν γὰρ τῶν σοφῶν ψυχαί, κατὰ τὸν Ζεολόγον,
σκυθρωπάζουσι καὶ συζέλλονται· αἱ δὲ τῶν ἀφρόνων ἔ-

- 5 Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἶόν τε, εἰς ἅπαν·
εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων.
- 6 Ἐξιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς, διακρούου· ἂν
ἐέποτε γένηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσο-
χή, μήποτε ἄρα ὑποβρύχῃς εἰς ἰδιωτισμόν· ἴσθι
γάρ, ὅτι εἰάν ὁ ἐταῖρος ἢ μεμολυσμένος, καὶ τὸν
συνανατριδόμενον αὐτῷ μολύνεσθαι ἀνάγκη, καὶ
αὐτὸς ὦν τύχη καθαρὸς.
- 7 Τὰ περὶ τὸ σῶμα, μέχρι τῆς χρεῖας φιλῆς πα-
ραλαμβάνει. οἶον τροφὰς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰ-
κίαν, οἰκετίαν· τὸ δὲ πρὸς δόξαν, ἢ τρυφήν, ἅ-
παν περιέγραφε.
- 8 Περὶ ἀφροδίσια εἰς δύναμιν πρὸ γάμου κα-
θαρευτέον. ἀπτομένῳ δὲ, ὡς νόμιμόν ἐστι, μετα-
ληπτέον· μὴ μέντοι ἐπαχθῆς γίνου ταῖς χρωμέ-

παίρομεναι, διαχέονται. (1) ὅρκον φεῦγε εἰς ἅπαν] ὅρ-
κον περίφευγε, καὶ δικαίως ὀμνύης· Φίλων· ἔνεκα χρη-
μάτων μηδαμῶς θεὸν ὀμόσης, μηδ' ἂν εὐορκεῖν μέλλης.
Ἰσοκράτης. (2) εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων·] πάσης ἀν-
τιλογίας ἐς βεβαίωσιν πέρας ὁ ὅρκος· Χρυσόστομος· ὅρκου
ἐπακτὸν προσδέχου διὰ δύο προφάσεις, ἢ σαυτοῦ αἰτίας
ἀπολύων, ἢ φίλον ἐκ μεγάλων κινδύνων διασώζων· Ἰ-
σοκράτης· ἔστι δὲ ὁ ὅρκος κατὰ τὸν Φίλωνα μαρτυρία
θεοῦ ἐπὶ πράγματος ἀμυσιβητουμένου. (3) ἰδιωτικὰς]
τὰς χυδαϊκὰς· οὕτως οἱ Στωϊκοὶ τὴν λέξιν ἐλάμβανον,
διαίρουσιν τὸ ἀνθρώπινον εἰς φιλοσόφους καὶ ἰδιώτας,
καθάπερ οἱ Ἕλληνας εἰς Ἕλληνας καὶ βαρβάρους. (5)
μὴ ὑποβρύχῃς εἰς ἰδιωτισμόν·] μὴ καταβῆς εἰς τὰ ἥδη
τῶν ἰδιωτῶν· μολυνθήσῃ γὰρ παρὰ τῷ μεμολυσμένῳ κα-
θήμετος, καθάπερ ὁ ἀπτόμενος πίσης. (14) ἀπτομένῳ
δὲ] πότερον ἀφροδισίων, ἢ γάμου· εἰ μὲν τὸ πρῶτον,
ἐννοεῖ νόμιμον τὸ ταῖς δούλαις καὶ πόρνοις συναίνεσθαι·

νοῖς, μήτε ἐλεγκτικὸς μήτε πολλαχῶς τοῖς αὐτῷ οὐ χρῆν, παράφρερε.

- 9 Εἰάν τις σοὶ ἀπαγγεῖλῃ, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογουῖς πρὸς τὰ λεχθέντα· ἀλλ' ἀποκρίνου, ὅτι ἠγνόει γὰρ τὰ ἄλλα προσόντα μοι κακά, ἐπεὶ οὐκ ἂν ταῦτα μόνον ἔλεγεν.
- 10 Εἰς τὰ θεάτρα τὸ πολὺ παριέναι, οὐκ ἀναγκαῖον· εἰ δέποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζων φαίνου ἢ σεαυτῷ· τοῦτ' ἔστι, θέλῃ γίνεσθαι μόνον τὰ γινόμενα, καὶ νικῶν μόνον τὸν νικῶντα· οὕτω γὰρ οὐκ ἐμποδισθήσῃ· βοῆς δὲ καὶ τοῦ ἐπιγεληῆντινι, ἢ ἐπιπολὺ ἐπικινεῖσθαι, παντελῶς ἀπέχου· καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γενομένων διαλέγου, ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν· ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου, ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν.
- 11 Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ ἵκε, μηδὲ ραδίως πά-

εἰ δὲ τὸ δεύτερον, ὃ καὶ μᾶλλον, τὴν ὑπερβολὴν παραινέει ἀποφεύγειν. (5) ὅτι ἠγνόει μοι τὰ ἄλλα κακά.] οὐ πάντεσσι ἀνόμοιον τοῦτο τῷ τοῦ Ἀλκιβιάδου· ὃς ἐλεγχόμενος παρά τινος, ὅτι ἀποκεκόφει τὴν κέρχον τοῦ ἑαυτοῦ κυρτὸς οὗτος παγκάλου, ἵνα περὶ ταῦτα, ἔφη, ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι, ἤττον τὰ κατ' ἐμὲ ἐξετάζωσιν ἀμαρτήματα. (7) εἰς τὰ θεάτρα] πᾶν εἶδος θείας οὐ μᾶλλον τῆς ἐκ τῶν σκηνῶν, ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀγῶνων, (9) μηδενὶ σπουδάζων φαίνου, ἢ σεαυτῷ.] μὴ βούλου τὸν, ἢ τὸν, νικῶν, ἀλλὰ μένε μεθ' ἡσυχίας ἐν ἀταραξίᾳ, ἀφείς τὰ πράγματα γενέσθαι ὡς γίνονται· οὕτως οὐκ ἐμποδισθήσῃ, οὐ γενήσεται δηλονότι, ὃ μὴ βούλει. (16) ἐθαύμασας τὴν θέαν] κἀντιῦθεν ἐκπεσῇ τῆς κατὰ φύσιν ἐχούσης προαιρέσεως· παρήγγελται γὰρ τοῖς Στατικαῖς, μηδὲν ἄγαν, μηδὲν θαυμάζειν. (17) εἰς ἀκροάσεις τινῶν

ριθι· παριών δὲ, τὸ σεμνὸν, καὶ εὐχαθές, καὶ ἅμα ἀνεπαχθές φύλασσε.

12 Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν, καὶ μάλιστ' αὐτῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ, τί αὐτῷ ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης ἢ Ζήνων· καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόστως τῷ ἐμπειρόντι.

13 Ὅταν φοιτῇς πρὸς τινὰς τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε, ὅτι οὐχ εὐρήσεις αὐτὸν ἐνδον, ὅτι ἀποκλεισθήσῃ, ὅτι οὐκ ἀνοιχθήσονται σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ σου· καὶ σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκη, φέρε τὰ γινόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς σεαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοσούτου· ἰδίων τικὸν γάρ, καὶ διαβεβλημένου πρὸς τὰ ἐκτός.

14 Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέσω, τὸ τινα τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως μεμνήσθαι· οὐ γὰρ ὡς σοὶ ἡδύες τὸ τῶν σῶν κινδύνων μεμνήσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύες.

15 τὸ τῶν σοι συμβεβηκότων ἀκούειν. Ἀπέσω δὲ

μὴ ἦκε·] αἱ σοφισταὶ λόγους τινὰς συντιθέντες πρὸς ἐπίδειξιν, ἔλεγον ἐν συλλόγῳ πολλῶν ἀνθρώπων, ἢ ἐν πανηγύρεσιν, εὐγλωττίαν καὶ ῥητορικὴν ἔξιν ἐπιδεικνύμενοι· τοιοῦτοι λόγοι πολλοί εἰσι καὶ Μαξίμου τοῦ Τυρίου, Λουκιανῷ, Λιβανίου, καὶ ἄλλων. (5) τί αὐτῷ ἐποίησε Σωκράτης ἢ Ζήνων] τί ἄλλο, ἢ ὅπερ αὐτὸς λέγει παρακατιών· ἐκ παραδόσεως δὲ οὐδὲν φέρεται αὐτῶν περὶ τούτου. (13) ὅτι οὐκ ἦν τοσούτου] ὅτι ἐγὼ οὐκ ἦν τοσούτου περιφρονήσεως ἄξιος· οὐ γὰρ τοῦτο ἴδιον φιλοσόφου ταράττεσθαι περὶ τὰ ἐκτός καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῶν· ἀλλ' ἰδιώτου καὶ ἀμαθὸς χαίνοντος πρὸς ταῦτα καὶ οὐκ ἀμώμου. (12) τὸ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ καὶ ἀμέτρως μεμνήσθαι] μεμνήσθαι, ἢ ἀπομνησθῆναι, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν

καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος
εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς
16 σε τῶν πλησίων ἀνιέναι. Ἐπισφαλές δὲ καὶ τὸ
εἰς αἰσχρολογίαὺν προελθεῖν· ὅταν οὖν τι συμβῇ
τοιούτου, ἂν μὲν εὐκαιροῦ ἦ, ἐπιπληξόν τῳ προελ-
θόντι· εἰ δὲ μὴ, τῳ γε ἀποσιωπῆσαι, καὶ ἐρυ-
θριάσαι, καὶ σκυθρωπῆσαι, ὁ ἄλλος γίνου δυσχε-
ραίνων τῷ λόγῳ.

λδ'. Εἰν ὑδουῆστινος φαντασίαν λάβης, φύ-
λασσε σαυτὸν, μὴ συναρπάσῃς ὑπ' αὐτῆς· ἀλλ'
ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀναβολήν τινα
παρὰ σεαυτοῦ λάβε· ἔπειτα μνήσῃτι ἀμφοτέ-
ρων τῶν χρόνων, καθ' ὅτε ἀπολαύσεις τῆς ἡ-
δονῆς, καὶ καθ' ὃν ἀπολαύσας ὕστερον μετανοή-
σεις, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ λαιδορήσεις· καὶ τούτοις
ἀντίθεα, ὅπως ἀποσχόμενος χαίρήσεις καὶ ἐπαι-
νέσεις αὐτὸς σεαυτὸν· ἂν δέ σοι καιρὸς φανῇ ἁ-
ψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μὴ σε ἡττήσῃ τὸ

κλήματι φιλαυτίας καὶ κουφότητος. (2) τὴν αἰδῶ] θέ-
λει γὰρ ὁ Ἐπίκτητος τὸν φιλόσοφον μαθητὴν πιστὸν καὶ
αἰδέμενον· ὅρα ἀνωτέρω κεφ. κδ'. (4) εἰς αἰσχρολογίαὺν
προελθεῖν] ἐλθεῖν εἰς τοὺς αἰσχρολογουντας· οὕτω γὰρ
ἐννοεῖται ἐκ τῆς συνεπειᾶς τοῦ λόγου.

(10) ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα] ἀναβαλέσθω
σοι τὸ πρᾶγμα, ἤτοι μετὰ καιρὸν τινα σὲ δεξάσθω·
τοῦτο δὲ τὸ κεφάλαιον ἐχέτω τῶν νέων ἑκάστος οἶον κά-
τωπτρον ἑαυτῷ· οὐδεὶς γὰρ ἂν εἴη, ὃς οὐκ ἂν ἐπαινε-
θεῖε τὰυτα, συνειδὼς ἑαυτῷ καθ' οὕτως ἔχοντα, πό-
σω ἄμεινον δηλονότι τὸ συνειδέσθαι ἑαυτῷ ταύτην τὴν
νίκην νενικηκότι· ὦ λαμπρᾶς νίκης! ἥτις παρὰ τοῖς νοῦν
ἔχουσι τῶν φονικωτάτων καὶ θηριωδῶν ἐκείνων ἀσυγκρίτῳ
λόγῳ λαμπροτέρα κριθῆσεται.

προσινές αὐτοῦ, καὶ ἡδύ, καὶ ἐπαγωγόν· ἀλλ' ἀντιτίθει, πόσῳ ἄμεινον τὸ συνειδέναι σαυτῷ ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι.

λε'. Ὅταν τι, διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ ποιῆς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πρᾶσσαι αὐτό, καὶ ἄλλοιόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν· εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιῆς, αὐτὸ τὸ ἔργον φύγε· εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήζοντας οὐκ ὀρθῶς;

λς'. Ὡς τὸ, ἡ ἡμέρα ἐστίν, ἦτοι νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ διεξευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν· πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν· οὕτω καὶ ἐν

(8) τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήζοντας οὐκ ὀρθῶς;] οὐ γὰρ πρὸς τὸ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις ποιητέον ἐστίν, ὅτι δεῖ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ὀρθῷ λόγῳ πειζομένους· ἀλλ' οἱ νῦν ἄνθρωποι πάθει δουλεύοντες, οἱ μὲν ἄνδρες γυναιξὶ ἄκουσθουσιν, οἱ δὲ ἄρχοντες κόλαξι, ἢ ἐπὶ μείζον διαρκέσωσι, οἱ δὲ ἱερεῖς ἀμαθείῳ ἀνδραπαρίῃς, καὶ ὡς δεισιδαιμονία μὲν ἄνξει, τὰ δὲ βαρύτερα τοῦ νόμου παρορᾶται, τοῦτο ποιοῦντες, ἔπονται, ἵνα ἅγιοι ἔξωθεν δόξωσιν· ἔσωθεν δὲ γέμουσι τυχὸν φαρισαϊκῆς ὑποκρίσεως, καὶ πού, τὸ χεῖρον, ἐλαττοῦνται τῷ πίσει, ἀφέντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ παντάπασιν ἀγεώργητον, καὶ ἀμφὲ τὸ ζιζάνιον σὺν σπουδῇ ἔχοντες· ἀλλὰ καὶ οὗτοι κἀκεῖνοι ἐξελεγχόμενοι μὲν ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἐλεγχόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ἐσθ' ὅτε καταίσχυνθήσονται, καὶ τῶν ἀξίῳ ἀξιωθήσονται.

(10) Ἡ ἡμέρα ἐστίν, καὶ νύξ ἐστίν.] πρότασις αὕτη τῆς λογικῆς ἀπλῆ· ἥτις, προσεζύντος αὐτῇ τοῦ Ἡ διασκευτικοῦ, ἀληθὴς γίνεται, καὶ ἀξίαν ἔχειν παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς λέγεται, εἴτ' οὖν τιμὴν, ὡς ἀληθεύουσα, ὡς σαφής· οἷον, ἡ ἡμέρα ἐστίν, ἡ νύξ· ὅταν δὲ προσλά-

συμποσίῳ τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέξασθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἐσιᾷσει ἀπαξίαν ἔχει· ὅταν οὖν συνεσθίης ἑτέρῳ, μέμνησο, οὐ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὀρῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐσιάτορα οἷαν δεῖ φυλαχθῆναι.

λζ'. Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τὶ πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἡσχημόνησας, καὶ ὃν ἡδύνασο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες.

λη'. Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις, μὴ ἐπιθῇς ἡλῶ, ἢ σρέψῃς τὸν πόδα σου, οὕτω πρό-

βή τὸν συμπλεκτικόν Καί, οἷον καὶ ἡμέρᾳ ἔσι, καὶ νύξ· ἢ ὅταν προσλάβῃ τὸν Εἰ συναπτικόν, οἷον, εἰ ἡμέρᾳ ἐσίν, οὐκ ἔσι νύξ· ἄλλα μὲν ἡμέρᾳ ἐσιν, ἄρα νύξ οὐκ ἔσι, τότε ἐκείνως μὲν συμπλεκτικὴ πρότασις καλούμενη, οὕτω δὲ συνημμένη, ἀπαξίαν ἔχειν λέγεται, εἴτ' οὖν οὐ τοσαύτην ἀξίαν· ταῦτα δ' οὖν εὐρήσεις ἐς πλάτος ἐκτεταμένα, παρὰ Διογ. Λαερτίῳ ἐν Ζήνωνι. ζ'. 68 καὶ ἐξῆς. (1) τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέξασθαι] μείζονα μοῖραν ψωμοῦ, κρέατος, καὶ εἴ τινος ἑδωδίου· ἔξεσι δὲ καὶ τεύξεν τὴν τῶν φιλοσόφων ἐν τῷ τότε ἀναίσχυτητα ἐν τοῖς συμποσίοις εἰκάζειν, καθάπερ καὶ ἐν τῶν τοῦ Λουκιανοῦ διαλόγων.

(8) Ἀν' ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τὸ πρόσωπον] εἰς τὴν χρῆσιν σεαυτοῦ πρὸς τὴν ὑπὲρ τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, καὶ τούτῳ ἀσχήμων φανείς, κατηγορηθῆς, ὅτι φαντασιώδης εἶ καὶ μαρὸς, καὶ τὸ ἐπιχειρισθὲν ἀτελὲς καταλείψεις, ὅτι ὑπὲρ δύναμιν αὐτῷ ἐπεχείρησας· ἔσω οὖν σου γινόν τὸ ἱερὸν παράγγελμα, ἐν ᾧ ἐτάναθι τις, προσδο-

σεχε, μη και το ηγεμονικον βλάβης το σεαυ-
του· και τουτ' αν εφ' εκαστου εργου παραφυλάσ-
σωμεν, ασφαλέστερον αφομεθα του εργου.

Λθ'. Μέτρον κτήσεως το σώμα εκάστου, ως ο
πους υποδήματος· αν μεν ουν επι τουτου εῖς,
φυλάξεις το μέτρον· εαν δε υπερβῆς, ως κατα
κριμνου λοιπον ανάγκησε φέρεσθαι· καθάπερ
και επι του υποδήματος, εαν υπέρ των πόδα υ-
περβῆς, γίνεται κατάχρυσον υποδήμα, εἴτα πορ-
φυροῦν, εἴτα κεντητόν· του γάρ ἅπαξ υπέρ το
μέτρον ὄρος οὐδεῖς εἰσιν.

μ'. Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα
εἰτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται· τοιγα-
ροῦν, ὅτι ἄλλο μεν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεσι, μό-
νον δὲ συγκοιμᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἄρχονται
καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς
ἐλπίδας· προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἰσθῶνται,

(1) Μὴ τὸ ἡγεμονικὸν βλάβης τὸ σεαυτοῦ] μὴ συ-
ναρπασθῆς δηλονότι ταῖς φαντασίαις, καὶ ἐπιχειρήσης
τινὶ ὑπὲρ δύμιν, ἢ παρὰ τὸ κατῆκον.

(6) Ὡς κατὰ κριμνου λοιπον ἀνάγκη σε φέρεσθαι·]
ἐπειδὴν γάρ τις τῶν τῆς μετριότητος ἅπαξ ἐκκηδῆσθαι ὁ-
ρων, οὐδένα ὄρον ἔτι βραδίως ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς εὐ-
ρήσει, ἐφ' οὗ εἰσέσεται, καθάπερ τὸ κατὰ κριμνου φερό-
μενον σῶμα, ὅτι μὴ τὸ ἐπὶ πλέον μὴ δύνασθαι· καὶ
οὕτως ὡς μὴ ἀπολαμβάνων, οὐπὲρ ἀκαρέως ὀρέγεται,
ἀτυχὴς ἔσται.

(13) Τὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται·] μετὰ τὴν
ὑπὸ Ρωμαίοις ὑποταγὴν, οἶμαι, ὅτε καὶ ὁ Εὔκτιτος
γένονεν, Ἑλλήσιν ἴσως καὶ μόλις εἴδισαι τοῦτο (17) προ-
σέχειν οὖν ἄξιον] ἄξιον οὖν ἦν προσέχειν τοὺς ἄν-
δρας, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὰς αἰσθῆσθαι, ὡς οὐ διὰ τὸ

ἢ λέγει· οὐχ οἶόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ
σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ· ὥς εἰ κακῶς
αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅστις καὶ
ἐξηπάτηται· καὶ γὰρ τὸ ἀληθές συμπεπλεγμέ-
νον ἂν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγ-
μένον βλάπτεται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθεὶς· ἀπὸ τού-

κάλλος τιμᾶνται, ἀλλὰ διὰ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σωφρο-
σύνην.

(7) Ἡ' πᾶσα ἔσω ἐπισροφή·] τοῦ μὲν σώματος, φη-
σιν, φροντισέον ὅσον ἀνάγκη, καὶ ὥστε εἴρηται ἀνωτέρω
κεφ. λγ'. τῆς δὲ ψυχῆς πᾶσαν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἀλλ'
οἱ νῦν ἄνθρωποι τοσοῦτον ἐν τῷ παρόντι διεφθάρησαν,
ὥς ἀφυῖασι σημεῖον ἡγοῦνται τὸ μὴ εἰς ὑπερβολὴν βερα-
πεύειν τὸ σῶμα, καὶ ταῖς ἡδοναῖς αὐτὸ ἀναπαύειν, ἄλ-
λας ἄλλοτε ἐπινοοῦντες καὶ μηχανώμενοι· καὶ τὸ δὴ
χεύριζον ἐπιγάννυνται ἐπὶ τούτοις καὶ ὑπερλαμπρύνονται
ἀναισχύντως· νῆισι!· οἵτινες μόνον ἐν γῆρᾳ, ὅτε κα-
ταλίποισιν αὐτοὺς αἱ σωματικαὶ δυνάμεις, ἔσονται ἄν-
θρωποι.

(12) Καὶ γὰρ τὸ ἀληθές συμπεπλεγμένον] ἀληθὲς
συμπεπλεγμένη πρότασις ἐστὶν αὕτη· καὶ ἡμέρα ἐστὶ καὶ
ψῆξις. Διογ. Λαέρ. βιβλ. ζ', 72. (15) οὐ τὸ συμ-

των οὖν ὁρμώμενος, πρῶτος ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα· ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἐκάσῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

μγ'. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον· ὁ ἀδελφὸς εἰάν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὕτη γὰρ λαβὴ ἐστὶν αὐτοῦ οὐ φορητὴ· ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορητόν ἐστιν.

μδ'. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακτοι, Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· Ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακτοὶ, Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἢ ἐμὴ ἄρα κτήσις τῆς σῆς κρείσσων· Ἐγώ σου λογιώτερος, ἢ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων· σὺ δέ γε οὔτε κτήσις εἶ, οὔτε λέξις.

πεπλεγμένον βλάπτεται] οὐ τὸ ἀντικείμενον, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον, ὅπερ ἐξηπατήσῃ.

(4) Δύο λαβὰς ἔχει· τὴν μὲν φορητὴν, ἣν δυνάμεθα ἀνὰ χεῖρας βαρύνει· τὴν δὲ ἀφόρητον, ἣν οὐ δυνάμεθα φέρειν· μὴ λάμβανε γοῦν τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς ἀφορήτου λαβῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς φορητῆς, ἵν' εὐφορον γένηται· ἀδικεῖ τοίνυν ὁ ἀδελφός, μὴ λογίζου τὴν ἀδικίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἀδελφότητα, τὴν συντροφίαν, καὶ διὰ τοῦτο σύγγνωθι, φέρων ῥαδίως οὕτω τὴν βλάβην· καθῆκον τοῦτο πρὸς τοὺς ἀδελφούς· περὶ οὗ καὶ Ξενοφῶν ἀπομν. Σωκρ. βιβλ. β', γ'. ἄριστα διαλέγεται.

(10) Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακτοι] οὗτοι οἱ συλλογισμοὶ οὐκ ὀρθῶς συνάγουσιν· ἡ δὲ διδασκαλία τοῦ παρόντος κεφαλαίου διακρίνειν ἐστὶ τὰ ἔξω τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν, καὶ μὴ καυχᾶσθαι τίνα ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἀλλὰ τὰ ἐσωτερικὰ ἐπιμελεῖσθαι ἀνέμνειν.

Τόμ. Δ.

D

με. Δουεταί τις ταχέως; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι ταχέως· πίνει τις πολὺν οἶνον; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι πολὺν· πρὶν γὰρ διαγνῶναι τὸ δόγμα, πόθεν οἶσθα εἰ κακῶς; οὕτως οὐ συμβήσεται σοι ἄλλας μὲν φαντασίας καταληπτικὰς καταλαμβάνειν, ἄλλαις δὲ συγκατατίθεσθαι.

- 1 μς'. Μηδαμοῦ σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ιδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· ἀλλὰ ποιεῖ τὸ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων· οἷον ἐν συμποσίῳ μὴ λέγε πῶς δεῖ εἶσθαι, ἀλλὰ εἰσθιε ὡς δεῖ· μέμνησο ὅτι οὗτοι καὶ Σωκράτης πανταχόθεν ἀφηρέκει τὸ ἐπιδεικτικόν· ἤρχαντο πρὸς αὐτὸν, βουλόμενοι φιλοσόφοις ὑπ' αὐτοῦ συζαθῆναι, καὶ κεῖνος ἀπῆγεν αὐτούς· οὕτως

(1) Δούεται τις ταχέως] πρὶν τῆς διωρισμένης ὥρας· ἢ γὰρ τις καιρὸς τεταγμένος πρὸς τοῦτο· ὃν οἱ τρυφή-
λότεροι προλαμβάνοντες, ἐλούοντο· ταῦτ' ἄρα πρὸ τῶν
ὁκτῶ ὥρῶν τοῖς ἀρρώστοις λούεσθαι ἐπιτέτραπται ὑπ' Ἀ-
δριανοῦ. (3) πρὶν διαγνῶναι τὸ δόγμα] ἢ ἐκεῖνος ἔχει
γνώμην περὶ τοῦ ποτοῦ. (5) ἄλλας μὲν φαντασίας κα-
ταληπτικὰς·] αὗται δὲ ἦσαν ἰδέαι σαφεῖς καὶ διακεκρι-
μέναι παρὰ τοῖς Στωϊκοῖς, ἐκ τῶν ἀντικειμένων εἰς τὴν
ψυχὴν εἰσηγμέναι· ἐὰν οὕτως οὖν, ὡς αὐτὸς Εὐπίκτη-
τος λέγει, διελὼν θεωρήσης ἕκαστα κατὰ φύσιν, ἔξεις ἐν-
νοίας σαφεῖς, ἐναργεῖς, καὶ διακεκριμένας· εἰ δὲ μὴ,
συγκατατεθήσῃ τῷ παρόντι ἀπερισκέπτως· ἴσως δὲ γρα-
πτέον, οὐ συγκατατίθεσθαι.

(12) Οὕτως ἀφηρέκει καὶ Σωκράτης τὸ ἐπιδεικτικόν]
τοὺς γὰρ αἰτοῦντας παρ' αὐτοῦ σύσασιν πρὸς φιλόσοφον,
ἦγεν εὐθὺς αὐτοὺς πρὸς ἐκείνους ταπεινοφρονῶν, καὶ ἀ-
νεχόμενος αὐτὸς παρορώμενος· ὅρα Σενοφῶντα βιβλ. δ.

2 ἠνείχετο παρορώμενος. Ὡς κἂν περὶ θεωρήματος τινος ἐμπέσῃ λόγος ἐν ιδιώταις, σιώπα τὸ πολὺ· μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, εὐθὺς ἐξεμέσαι, ἃ οὐκ ἔπεφας· καὶ ὅταν εἴπῃ σοί τις, ὅτι οὐδὲν οἶσθα, καὶ σὺ μὴ διχθῇς, τότε ἴσθι, ὅτι ἤρξαι τοῦ ἔργου· ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, οὐ τὸν χόρτον ἐξεμέσαντα, τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέφαντα, ἔσιον ἔξω φέρει καὶ γάλα· καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ιδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφδέντων τὰ ἔργα.

μζ'. Ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖ κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ· μηδ', ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνω· ἀλλ' ἐννόει πρῶτον πόσῳ λιτότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ πόσῳ καρτερικώτεροι· κἂν ἀσκῆσαι ποτε πρὸς πόνον καὶ καρτερίαν θέλῃς.

ζ' ἀπομν. ὁ δὲ Χρύσιππος ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, τίμι συζητήσει τὸν ἑαυτοῦ παῖδα, ἐμοί, ἔφη, ἀλαζονευόμενος· εἰ γὰρ ὑπελάμβανον τινὰ κρείττω ὄντα ἑμαυτοῦ, παρ' αὐτῷ ἂν ἐγὼ ἐφιλοσόφουν· ὅρα Λαερ. βιβλ. ζ'. 183. οὕτως ἐκεῖνος ἦν προσηματίας ἀπειναντίας τῷ θεῷ Σακράτει. (1) θεωρήματος τινος] φιλοσοφικοῦ δηλονότι· οὐ γὰρ καλόν, φησι, ἐξεμέσαι πρὶν πέφαι· τοῦτ' ἐστὶ διδάσκειν πρὶν εἰς πράξιν ἑαυτὸν ἀγαγεῖν· καὶ τοῦτο ἐστὶ δεῖξον τὴν δικαιοσύνην σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ τὸ πράξιν προτιμηθείας, ἢ θεωρίαν.

(12) Ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖ ὅταν ἔχῃς εὐτελῇ ἡματισμόν, μὴ καυχῶ ἐπὶ τούτῳ· ὥστερ' παρ' οἱ Κυνικοὶ δηλονότι ὑπεκρίνοντο τὴν κενοδοξίαν· ὅθεν Ἀντί-
 σθένης ἐκδιδόσκεται ὑπὸ Σακράτους παρὰ Λαερ. βιβλ.

σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἑξω, μὴ τοὺς ἀνδριαντάς πε-
ριλάμβανε· ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπα-
σαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ
εἶπης.

- 1 μὴ· Ἰδιώτου εἰσὶς καὶ χαρακτήρ· οὐδέποτε ἐξ
ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ
τῶν ἑξω· φιλοσόφου εἰσὶς καὶ χαρακτήρ· πᾶσαν
2 ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. Ση-
μεῖα προκόπτοντος· οὐδένα ψέγει, οὐδένα ἐπαι-
νεῖ, οὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, οὐδὲν
περὶ ἑαυτοῦ λέγει, ὡς ὄντος τινός, ἢ εἰδότος τι·
ὅταν ἐμποδισθῇ τι, ἢ κωλυθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ·

ζ', 8. καὶ Διογένης παρὰ Πλάτωνα ἀυτόσι 26. (1) μὴ
τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε] οὕτω καὶ Ἀρριανὸς βιβλ.
δ'. ε. καὶ γ'. ιβ'. καθάπερ γὰρ οἱ Κυνικοὶ ἀσκεῖν τὸ σῶ-
μα βουλομένοι, ζέρους μὲν ἐπὶ ψάμμου ζεσῆς ἐκυλινδοῦν-
το, χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κεχιονισμένους περιελάμβαν-
ον· ὅρα Διογ. Λαέρ. βιβλ. ζ', 23. καὶ 41. (2) ἐπί-
σπασαι, καὶ ἔκπτυσον] τοῦτο δ' Ἀπολλωνίος ἔφη· ὅρα
Ἀρριανὸν εἰς Εὐπίκτιτον βιβλ. γ' κεφ. ιβ'. τοιαύτην δὲ
τινὰ ἐγκράτειαν καὶ Ἀλέξανδρος ἥσκησεν· προσενηχθέν-
τος γὰρ αὐτῷ ἐν σαθερᾷ μεσημβρίᾳ καὶ δίψῃ ὕδατος
κατὰ τὴν ἔρημον τῆς Γαδρωσίας, ἐν ᾧ φει πάντων ἀπέρ-
ριψεν, ἀποκαρτερήσας πρὸς τὸ δῖψος τῶν ἄλλων ἕνεκα·
ὅρα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ βιβλ. ζ', κς', 4.

(5) Ἰδιώτου εἰσὶς καὶ χαρακτήρ] ἔστιν οὗτος δηλο-
νότι, ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ οὐδέποτε προσδοκᾷ ὠφέλειαν· ὅτι
οὐκ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἵσταται· ὁ δὲ φιλόσοφος, ἀμφὶ τὰ
ἐφ' ἡμῖν ἔχων, οὐκ ἀγανακτεῖ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, κἀν-
τεῦθεν αὐτῷ τὸ ὄφελος, φυλαττομένης αὐτῷ κατὰ φύ-
σιν τῆς προαιρέσεως· ὅρα δὲ τοῦτ' ἐπομένως (12) ὅταν
δὲ ἐμποδισθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ·] ἐμποδισθήσεται μὲν ὁ

καὶν τις αὐτὸν ἐπαινῇ, καταγελαῖ τοῦ ἐπαινοῦν-
τος αὐτός παρ' αὐτοῦ· καὶν φέγη, οὐκ ἀπολογεῖ-
ται· περίεσι δὲ καθάπερ οἱ ἄρρωστοι, εὐλαβού-
μενός τι κινήσαι τῶν καθισταμένων, πρὶν πῆξιν
3 λαβεῖν· ὄρεξιν ἅπασαν ἤρκεν ἀφ' αὐτοῦ· τὴν δ'
ἐκκλίσιν εἰς μόνον τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν
μετατέθεικεν· ὁρμῇ πρὸς ἅπαντα ἀνειρμένα χρῆ-
ται· ἂν ἡλίθιος ἢ ἀμαθὴς δοκῇ, οὐ πεφρόντικεν·
ἐνί τε λόγῳ, ὡς ἐχθρὸν αὐτὸν παραφυλάσσει,
καὶ ἐπίβουλον.

- 1 μδ'. Ὅταν τις ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι δύ-
νασθαι τὰ Χρυσίππου σεμνύνηται, λέγε αὐτὸς
πρὸς σαυτὸν, ὅτι εἰ μὴ Χρυσίππος ἀσαφῶς ἐγε-
γράφει, οὐδὲν ἂν εἶχεσθ' οὗτος ἐφ' ᾧ σεμνύνηται·
ἐγὼ δὲ τί βούλομαι; καταμαθεῖν τὴν φύσιν, καὶ
ταύτῃ ἐπεσθαι· ζητῶ οὖν, τίς ἐστιν ὁ ἐξηγούμε-
νος; καὶ ἀκούσας ὅτι Χρυσίππος, ἔρχομαι πρὸς
2 αὐτόν· ἀλλ' οὐ νοῶ τὰ γεγραμμένα· ζητῶ οὖν
τὸν ἐξηγούμενον· καὶ μέχρι τούτων οὕτω σεμνὸν

ρεγόμενος τῶν οὐκ ἐπ' αὐτῷ τινός, ἐγκαλέσῃ δὲ αὐ-
τῷ, ὡς ἐπιθυμήσαντι, οὗ οὐκ ἔδει. (3) ὥπερ οἱ ἄρ-
ρωστοι·] οἱ ἂν θανάτωσιν, ἢ ῥήξωσι τὸ μέρος τοῦ σώ-
ματος, εἴτ' ἰώμενοι, οὐ θάρροῦσι περιπατοῦντες, μέχρις
ἂν ἰαθῇ τελείως τὸ τραῦμα, καὶ τὸ ῥήγμα πῆξιν ἀποβῇ
λαβεῖν· οὕτω δὲ καὶ ὁ ἠργυμένος φιλοσοφίας προσέχειν
ὀφείλει τὸν νοῦν μέχρις ἂν συμποιωθῇ ἐπ' ἀκριβὲς καὶ εἰς
βάθος τῇ φιλοσοφίᾳ, ἵνα μή που λαθῶν καὶ ἐκτραχιλι-
σθεὶς, περισῇ μείζονί τινι καχεξίᾳ, εἰς ἄτοπα ἐμπεσών.
(5) ὄρεξιν ἅπασαν ἤρκε, καὶ τὴν ἐκκλίσιν εἰς μόνον
τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν μετέθηκε] ὅρα ταῦτα ἀνω-
τέρῳ κεφ. β'.

- (15) Καταμαθεῖν τὴν φύσιν καὶ ταύτῃ ἐπεσθαι·]

οὐδέν' ὅταν δὲ εὖρω τὸν ἐξηγούμενον, ἀπολεί-
πεται χρῆσθαι τοῖς παρηγγελμένοις· τοῦτο αὐ-
τὸ μόνον σεμνὸν ἐστίν· ἂν δὲ αὐτὸ τοῦτο ἐξηγεῖ-
σθαι θαυμάσω, τί ἄλλο ἢ γραμματικὸς ἀπετε-
λέσθην ἀντὶ φιλοσόφου; πλὴν γε δὴ ὅτι ἀντὶ
3 Ὀμήρου Χρύσιππου ἐξηγούμενος· μᾶλλον οὖν,
ὅταν τις εἴπῃ μοι, ἐπανάγνωσί μοι Χρύσιππον, ἐ-
ρυσθῆναι, ὅταν μὴ δύνωμαι ὅμοια τὰ ἔργα καὶ
σύμφωνα ἐπιδεικνύειν τοῖς λόγοις.

ν'. Ὅσα προτίθεται, τούτοις ὡς νόμοις ἀσε-
θήσω, ἂν παραβῇ τι τούτων, ἔμμενέ' ὅτι δ' ἂν
ἐρήτις περὶ σοῦ, μὴ ἐπισρέφω· τοῦτο γὰρ οὐκ
1 ἔτ' ἐστὶ σὺν. Εἰς ποῖον οὖν ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ,
τὸ τῶν βελτίων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ
παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; παρῆλθας
τὰ θεωρήματα, οἷς ἔσεισε συμβάλλειν· καὶ συμ-
φέβηκας; ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκᾷς,
ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερβῇς τὴν ἐπαυόρθωσιν ποιῆσαι

τούτέστιν, οὐ τὰ Χρύσιππου βιβλία ἐξηγεῖσθαι βούλο-
μαι· τοῦτο γὰρ γραμματικόν· ἀλλὰ τῇ φύσει ἑπεσθαι,
ἅπερ ἡ καθαρὰ (Στωϊκὴ) διδάσκει φιλοσοφία, ταῦτα
καταμαθὼν, εἰς πρᾶξιν ἄγειν, καὶ τῷ ἐμῷ παραδείγ-
ματι καὶ ἄλλους προτρέψαι· ὅρα Ἀ' β' β'. Ε' πίκ. βιβλ. α'. δ'.

(10) Ὅσα προτίθεται] ὅσα εἴρηται πρὸς σὲ ἀνωτέ-
ρω, μένε ἐπὶ τούτων ὡς ἐπὶ νόμων· καὶ εἰς παρὰβῃς
τι αὐτῶν, νόμιζε ὡς ἀσεβής· τοσαύτην προσοχὴν ἔχε
πρὸς ταῦτα. (14) τὸ τῶν βελτίων ἀξιοῦν σεαυτοῦ]
τοῦ ἀερωτάτου ἀγαθοῦ, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς
συμφωνία πρᾶξεων πρὸς τὴν φύσιν, τούτέστι συμφώνως
τῇ φύσει βιοῦν, τῷ διαιροῦντι λόγῳ ἐπόμενον· τῷ ὁρ-
θῶν δηλονότι· ὅς διαιρῶν, σαφηνίζει τὰ πράγματα. (15)
παρῆλθας τὰ θεωρήματα·] τὰς εἰρημένους ἡθικὰς διδα-

τήν σεαυτοῦ· οὐκ ἔτι εἴ μεράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ
 ἤδη τέλειος· ἂν ταῖνον ἀμελήσης, καὶ βαθυμή-
 σης, καὶ αἰεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς,
 προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ'
 ἄλλαις ὀρίζης, μετ' ἧς προσέξεις σεαυτῷ, λή-
 σεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατε-
 2 λῇσιν καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων· ἤδη οὖν ἀξιω-
 σον σεαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον, καὶ προκόπτον-
 τα· καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἐξω σοι νό-
 μος ἀπαράβατος· καὶ ἐπίπονόν τι ἢ ἡδὺ, ἢ εὐδο-
 ξον ἢ ἁδοξον προσάγῃται, μέμνησο, ὅτι νῦν ὁ
 ἀγὼν, καὶ ἡδὴ πάρεσι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔ-
 3 σιν ἀνασάλλεσθαι. καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἦτταν καὶ
 εὐδοσίην ἢ ἀπόλλυται προκοπή, ἢ σώζεται. Σω-
 κράτης οὕτως ἀπετελέσθη, ἐπὶ πάντων προ-ἀ-

σκαλίας, (1) οὐκέτι εἴ μεράκιον] ὥστερ ἥς δηλονότι,
 ὅτε σοι ἔλεγον τὰ μὲν ἀφίεμαι παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερ-
 τίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν· ἀνωτέρω κεφ. α'. (12) ἤδη
 πάρεσι τὰ Ὀλύμπια·] μέχρι γὰρ τούτου προπαρμασκευῇ
 ἦν ἡ διδασκαλία· νῦν δὲ εὐσάσης ἤδη τῆς ρήτης, καὶ
 παρόντος τοῦ ἀγῶνος ἀπαιτεῖται ἡ πρᾶξις, οἱ νικηταὶ
 κηρύττονται, οἱ θραταὶ ἐπαινοῦσι, τὰ ἄλλα προτίθε-
 ται, ὁ σέφανος μετέωρος φέρεται. (13) καὶ ὅτι παρὰ
 μίαν ἦτταν καὶ εὐδοσίην ἢ ἀπόλλυται προκοπή, ἢ σώζεται]
 δῆλον ὅτι διέφθαρταί τε τὸ κείμενον· ὁ δὲ νοῦς δῆλος·
 οἷον εὐσάντος τοῦ ἀγῶνος, νικήσαντι μὲν ἔσαι σοι τὸ
 βραβεῖον τῆς προκοπῆς· νικηθέντι δὲ, ἀπαλεσθήσεται
 σοι τοῦτο· ὥς παρὰ μίαν νίκην ἢ ἦτταν ἢ ἀπόλλυται,
 ἢ σώζεται σοι ἡ προκοπή· μήτιγ' ἄλλ' οὖν τὸ, εὐδοσίην
 γραπτέον εὐσασιν· ἢ ἢ αὐτὴ τοῦ νίκην· ἐν ἄλλοις δὲ, παρὰ
 μίαν ἐπίτασιν καὶ εὐδοσίην εὐρηται· ὁ καὶ μᾶλλον· ὁ δὲ
 Συμπλίκιος ἀναγνῶναι εἴοικεν οὕτω τὸ κείμενον· οἷον,

γνων εαυτου, μηδενι αλλω προσεχων η τω λογω
συ δε ει και μηπω ει Σωκράτης, ως Σωκράτης
γε ειναι βουλόμενος, αφείλεις βιουν.

- Ι νά. Ο πρώτος και αναγκαιοτάτος τόπος εστιν
εν φιλοσοφία ο της χρήσεως των θεωρημάτων
οιον, ο του μη ψεύδεσθαι· ο δεύτερος, ο των
αποδείξεων· οιον, πόθεν οτι ου δεί ψεύδεσθαι,
 τρίτος, ο αυτών τούτων βεβαιωτικός, και διαρ-
θρωτικός· οιον, πόθεν οτι τούτο απόδειξις· τι
γάρ εστιν απόδειξις· τι ακολουθία· τι μάχη· τι

παρα μίαν γάρ ημέραν και εν πράγμα η ση προκοπή σά-
ζεται και απόλλυται· οπερ εστι σύμφωνον τοις υπό του
Αβρίανου λεγομένοις εν τω δ', ιβ'. περι προσοχής. (1)
η τω ὀρθῳ λόγῳ·] οὕτω δὲ ὁ Σιμπλίκιος· οὕτω δὲ και
ὁ Σωκράτης ἀπετελέσθι πάντων ἀνδρῶν ὁ σφώτατος,
ἐδίσας ἑαυτὸν ἐν μηδενὶ τὴν ἀφείλειν τὴν ἑαυτοῦ ἀνα-
βάλλεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος πείθε-
σθαι μηδενὶ ἄλλῳ, ἢ τῷ λόγῳ, ὅς ἂν αὐτῷ λογιζο-
μένῳ βέλτιστος καταφαίνεται· ὁ δὲ Πλάτων εἰς Κριτικὴν
ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ και αἰ τοιοῦτος, οἷος τῶν
ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὅς ἂν μοι
σκοπούμενῳ βέλτιστος φαίνεται.

(5) Ο της χρήσεως των θεωρημάτων·] τριχῇ διαίρου-
μένης της λογικῆς κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, τὸ μὲν πρῶτον
μέρος περὶ προτάσεων πραγματεύεται, ἀνευρεῖν μὲν τὰ-
ληθεῖς, ἀποφυγεῖν δὲ τὸ ψεῦδος (και τοῦτ' ἐστι τἀναγ-
καιοτάτου ἀνθρώπῳ ὑγιαίνοντι, ἅτε δὴ περὶ πρᾶξι κα-
ταγινόμενον·) τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῶν ἀποδείξεων· και
τὸ τρίτον περὶ βεβαιώσεως αὐτῶν· τούτων οὖν οὕτως
ἔχοντων, τοῦ πρώτου ὡς πρακτικοῦ και εἰς ἀρετὴν συμ-
βάλλοντος μάλιστα φροντισέον ἂν εἴη· τούτου δὲ γενομέ-
νου, τὰ ἐπόμενα περιττὰ ἂν εἴη και ῥημάτια ἔωλα· ἡ-

2 ἀληθές· τί ψεύδος· οὐκοῦν ὁ μὲν τρίτος τόπος ἀναγκαῖος διὰ τὸν δεύτερον, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ ἀναγκαιότατος, καὶ ὅπου ἀναπαύεσθαι δεῖ, ὁ πρῶτος· ἡμεῖς δὲ ἔμπαιιν ποιοῦμεν· ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ περὶ ἐκείνους ἐσμὲν ἡμῖν ἢ πᾶσα σπουδή· τοῦ δὲ πρώτου παντελῶς ἀμελοῦμεν· τοιγαροῦν ψευδόμεθα μὲν· πῶς δὲ ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, πρόχειρον ἔχομεν.

- 1 νβ'. Ἐπὶ παντός πρόχειρα ἐκτέον ταῦτα·
 Ἀἴτιον δὲ μὲν, ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη,
 ὅσοι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένοι·
 Ὡς ἔφομαι γ' ἄοκνος· ἦν δὲ μὴ θέλω,
 Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἦττον ἔφομαι.
 2 Ὅστις δ' ἀνάγκη συγκεχώρηκεν καλῶς,
 Σοφὸς παρ' ἡμῖν, καὶ τὰ θεῖ' ἐπίσταται.

μεῖς ὅμως τοῦναντίον ποιοῦμεν, περὶ μὲν τὴν ἀπάδειξιν, ἣτις ἐστὶ θεωρία καταγινόμεθα, περὶ δὲ τὴν χρῆσιν τῶν προτάσεων καὶ δογμάτων, ἣτις ἐστὶν ἡ πρᾶξις τῆς ἀρετῆς, οἷον τοῦ μὴ ψεύδεσθαι, τοῦ μὴ κακῶς ποιεῖν τινὰ ἀμελῶς ἔχομεν, ψευδόμενοι μὲν καὶ κακοποιοῦντες, ἀποδεικνύοντες δὲ ταῦτα καὶ ἐξελέγχοντες· ὅπερ περιττὸν ἂν εἴη, εἰ μὴ ἐποιοῦμεν τὰ πρῶτα· ὅρα Ἀ' ββ'. εἰς Ἐπίκτητον βιβλ. γ'. κεφ. β'.

(11) ὦ Ζεῦ καὶ σύ ἡ Εἰμαρμένη] Δόγμα ἦν τοῖς Σταϊκοῖς περὶ τῆς Εἰμαρμένης. Οὐδὲν ἄνευ αἰτίας εἶναι ἐκεῖνοι ἔφασαν· ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀλληλεύεσθαι ἐστίν, ὥσπερ σειρά τις ἐκ κρίκων πολλῶν τῶν μεταβολῶν συνεσταμένου, ἀπαιρημένων ἀλλήλων καὶ συνδιειρημένων· ὥν οὐδεμία ἄνευ τινὸς αἰτίας ἂν εἴη γεγεννημένη· τὸ ἐκ τούτων τοίνυν γενόμενον, ἢ Θεὸς διέταξεν ὁ ὑπερτέλειος, ἀποτελεσμα, Πεπρωμένην αὐτοὶ ἀνόμασαν. Ἐν

3 Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον· ὦ Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλου, ταύτῃ γινέσθω· ἐμὲ δὲ ἄνθρωπος καὶ Μελίτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ.

τεῦθεν ἄρα Πεπωρωμένην λέγειν κατὰ τοὺς Στωϊκοὺς, καὶ δὲ ἄλλ' ἢ τὴν θείαν πρόνοιάν ἐστι λέγειν· οἱ δὲ εἰσὶν αὐτοὶ οἱ μὲν τέσσαρές εἰσι τοῦ Κλεάνθους· οἱ δὲ ἑπτά μὲνοι δύο, τοῦ Εὐρυπίδου ἔκτινος ἀγνώστου ἡμῖν τραγῳδίας, ὡς ὁ Σιμπλικίος· τὸ δὲ τρίτον τὸ περὶ τοῦ Σωκράτους ἐκ τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος· ὅρα ταύτ' πλατύτερον Δημ. Δάσβαριν· αὐτόστι. (3) βλάψαι δ' οὐ τοῦτο δὲ τὸ Εὐαγγελικόν· μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· σὺ δ' αὖν μυθεῖς ἤδη, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΣΤΟΒΑΙΟΥ ΣΤΑΛΕΓΕΝΤΑ.

Η Ε Φ. α'.

Ο' τύχη βίος συμπεπλεγμένος, ἔοικε χειμάρρῳ ποταμῷ· καὶ γὰρ ταραχώδης, καὶ ἰλύος ἀνάμεσος, καὶ δυσέμβατος, καὶ τυραννικὸς, καὶ πολύνυχος, καὶ ἐλιγοχρόνιος.

β'. Ψυχὴ ὁμιλοῦσα ἀρετῇ, ἔοικεν ἀεννάῳ πηγῇ· καὶ γὰρ καθαρὸν, καὶ ἀτάραχον, καὶ πίτιμον, καὶ νόσιμον, καὶ κοινωνικόν, καὶ πλούσιον, καὶ ἀδελφεὸς, καὶ ἀνώλεθρον.

γ'. Εἰ βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίψευσον ὅτι κακὸς εἶ.

δ'. Βέλτιον, ὀλιγάκις πλημμελεῖν ὁμολογοῦντα, σωφρονεῖν πλεονάκις· ἢ ὀλιγάκις ἀμαρτεῖν λέγοντα, πλημμελεῖν πολλάκις.

ε'. Κόλαζε τὰ πάθη, ἵνα μὴ ὑπ' αὐτῶν τιμαῖ.

ς'. Μὴ οὕτω τὸ ἐκ τῆς δόξης αἰσχύνου, ὥς τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἀπόφευγε.

ζ'. Εἰ βούλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν· μαθὼν δὲ καλῶς λέγειν, πειρᾷ καλῶς πράττειν, καὶ οὕτω καρπώσῃ τὸ καλῶς ἀκούειν.

η'. Ἐλευθερία καὶ δουλεία, τὸ μὲν ἀρετῆς ὄνομα, τὸ δὲ κακίας· ἅμφω δὲ προαιρέσεως ἔργα· οἷς δὲ προαίρεσις οὐ κοινῶνεῖ, τούτων ψαύει μὲν οὐδέτε-

τῶν ἀφ' ἑωῦτα προαίρεσις ἀκούσθηται. οὐδεὶς γὰρ δοῦλος, τὴν προαίρεσιν ὑπάρχων ἐλεύθερος.

δ'. Κακὸς δεσμός, σώματος μὲν τύχη, ψυχῆς δὲ κακία· ὁ μὲν γὰρ τὸ σῶμα λελυμένος, τὴν δὲ ψυχὴν δεδεσμένος, δοῦλος· ὁ δ' αὖ τὸ σῶμα δεδεμένος, τὴν δὲ ψυχὴν λελυμένος, ἐλεύθερος.

ε'. Τὸν μὲν τοῦ σώματος δεσμὸν λύει φύσις διὰ θανάτου, καὶ ἡ κακία διὰ χρημάτων· τὸν δὲ τῆς ψυχῆς, ἀρετὴ διὰ μαθήσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀσκήσεως.

ια'. Εἰ βούλει ἀταράχως καὶ εὐαρέσως ζῆν, πειρᾷ τοὺς συνοικοῦντάς σοι σύμπαντας ἀγαθοὺς ἔχειν· ἔξεις δὲ ἀγαθοὺς, εἰ τοὺς μὲν ἐκόντας παιδεύεις, τοὺς δὲ ἄκοντας ἀπολύεις· συμπεύξεται γὰρ τοῖς φυγοῦσιν ἡ μοχθηρία ἅμα καὶ ἡ δουλεία· συνυπολειφθήσεται δὲ τοῖς συμμένουσί σοι ἡ χριστότης καὶ ἡ ἐλευθερία.

ιβ'. Αἰσχροὺς, τοῖς τῶν μελιττῶν δωρήμασι γλυκάζοντα τὴν κατάποσιν, τὸ τῶν Θεῶν δῶρον, τὸν λόγον, πικράζειν τῇ κακίᾳ.

ιγ'. Οὐδεὶς φιλοχρήματος, καὶ φιλήδονος, καὶ φιλόδοξος, καὶ φιλόανθρωπος· ἀλλὰ μόνος ὁ φιλόκακος.

ιδ'. Ὡς περ οὐκ ἂν ἐδούλου ἐν νηὶ μεγάλη καὶ γλαφυρᾷ καὶ πολυχρύσῳ πλέων βαπτίζεσθαι· οὕτω μηδὲ ἐν οἰκίᾳ αἰρωῦ ὑπερμεγέθει καὶ πολυτελεῖ καλῶμενος χειμάζεσθαι.

ιε'. Εἰς συμπόσιον μὲν οὖν παρακληθέντες, τῷ παρόντι χρώμεθα· εἰ δέ τις κελεύει τὸν ὑποδεχόμενον ἰχθῦς αὐτῷ παρατιθέναι, ἢ πλακοῦντας, ἄτοπος ἂν ἐόξειεν· ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἰτοῦμεν τοὺς Θεοὺς, ἃ μὴ οἰδόασιν, καὶ ταῦτα πολλῶν ὄντων, ἃ γε ἡμῖν δεδοκάσι.

ις'. Χαρίεντες, ἔφη, εἰσὶν οἱ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ

τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐγώ σου, φησί, κρείττων εἰμί· ἀγροὺς γὰρ ἔχω πολλοὺς, σὺ δὲ λιμῶ παρατείνῃ· ἄλλος λέγει, Ἐγὼ ὑπατικόδεϊμι· ἄλλος, Ἐπίτροπος ἐγώ· ἄλλος, Ἐγὼ οὐλας τρίχας ἔχω· ἵππος δ' ἵππῳ οὐ λέγει, ὅτι κρείττων εἰμί σου· πολὺν γὰρ κέντημαι χιλὸν, καὶ κριθὰς πολλὰς· καὶ χαλινοί μοι εἰσὶ χρυσοῖ, καὶ ἐφίππια ποικίλα· ἀλλ' ὅτι ὠκύτερός σου εἰμί. Καὶ πᾶν ζῶον κρείττον, καὶ χειρόν ἐστιν ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἄρ' οὖν ἀνθρώπου μόνου ἀρετὴ οὐκ ἐστιν; ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς εἰς τρίχας ἀφορᾶν, καὶ τὰ ἱμάτια, καὶ τοὺς πάππους;

ιζ'. Τῷ μὲν ἱατρῷ μηδὲν συμβουλευόντι ἄχθονται οἱ κάμνοντες, καὶ ἡγοῦνται ἀπεγνώσθαι ὑπ' αὐτοῦ· πρὸς δὲ τὸν φιλόσοφον διατὶ οὐκ ἄν τις οὕτω διατεθεῖν, ὥς ἐοικῆναι ἀπεγνώσθαι ὑπ' αὐτοῦ σωφρονήσιν, εἰ μηδὲν λέγοιτι πρὸς αὐτὸν τῶν χρησίμων;

ιη'. Οἱ τὸ σῶμα εὖ διακείμενοι, καὶ καύματα καὶ ψύχη ὑπομένουσιν· οὕτω δὲ καὶ οἱ τὴν ψυχὴν καλῶς διακείμενοι, καὶ ὀργήν, καὶ λύπην, καὶ περιχάρειαν, καὶ τ' ἄλλα πάθη φέρουσιν.

ιδ'. Ἐξέταζε σαυτὸν, πότερον πλουτεῖν θέλεις, ἢ εὐδαιμονεῖν· καὶ εἰ μὲν πλουτεῖν, ἴσθι ὅτι οὔτε ἀγαθόν, οὔτε ἐπὶ σοὶ πάντῃ· εἰ δὲ εὐδαιμονεῖν, ὅτι καὶ ἀγαθόν, καὶ ἐπὶ σοί· ἐπεὶ τὸ μὲν, τύχης ἐπικαίρον θάνειον· τὸ δὲ τῆς εὐδαιμονίας, προαιρέσεως.

κ'. Καθάπερ ἔχιν, ἢ ἀσπίδα, ἢ σκορπίον, ἐν ἐλεφαντίνῃ ἢ χρυσῇ θεώμενος κίσκη, οὐ διὰ τὸ πολυτελὲς τῆς ὕλης ἀγαπᾷ καὶ εὐδαιμονίζει, ἀλλ' ὅτι λυμαντικὴ ἢ φύσις, ἐκτρέπη καὶ μυσάττη· οὕτω καὶ ἐπειδὴν ἐν πλούτῳ καὶ ὀγκῷ τύχης θεάσῃ κακίαν ἐνοῦσαν, μὴ καταπλαγῆς τὸ περιλαμπὲς τῆς ὕλης, ἀλλὰ καταφρόνει τῆς ἐν τῷ τρόπῳ κισθηλίας.

κά. Ὁ πλοῦτος, οὐ τῶν ἀγαθῶν· ἡ πολυτέλεια, τῶν κακῶν· ἡ σωφροσύνη, τῶν ἀγαθῶν· καλεῖ δὲ ἡ μὲν σωφροσύνη ἐπὶ τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὴν κτήσιν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ πλοῦτος, ἐπὶ τὴν πολυτέλειαν, καὶ ἀφέλκει τῆς σωφροσύνης· δυσχερές ἄρα πλουτοῦντα σωφρανεῖν, ἢ σωφρανοῦντα πλουτεῖν.

κβ'. Ὡς περ, εἰ ἐν νηὶ ἐσπάρης ἢ ἐτέχθης, οὐκ ἂν ἔσπευδες αὐτῆς κυβερνήτης ὑπάρχειν· * *. οὔτε γὰρ ἐκεῖσοι φύσει ἢ ναῦς συνέσαι, οὔτε ἐνταῦθα ὁ πλοῦτος· ἀλλὰ πάντῃ ὁ λόγος· ὅπερ οὖν σοι φυσικὸν καὶ συγγενές, ὁ λόγος, τοῦτο καὶ οἰκεῖον ἡγιστάμενος, τούτου ἐπιμελοῦ.

κγ'. Ἐν Πέρσiais μὲν γεννηθεῖς, οὐκ ἔσπευδες οἰκεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' αὐτόθι διάγων εὐτυχεῖν· ἐν πενίᾳ δὲ γεννηθεῖς, τί σπεύδεις πλουτεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτόθι μένων εὐτυχεῖν;

κδ'. Ὡς περ ἐπὶ σμικροῦ σκίμποδος θλιβόμενον ὑγιάειν ἄμεινον, ἢ ἐπὶ πλατείας κλίνης κυλινδούμενον νοσεῖν· οὕτω καὶ ἐν μικρᾷ περιουσίᾳ βέλτιον συσελλόμενον εὐθυμεῖν, ἢ ἐν μεγάλῃ τυγχάνοντα δυσθυμεῖν.

κε'. Οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, ἀλλὰ ἐπιθυμία· οὐδὲ πλοῦτος φόβου ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμός· κτησάμενος τοιγαροῦν τὸν λογισμὸν, οὔτε πλούτου ἐπιθυμήσεις, οὔτε πενίαν μέμψῃ.

κς'. Οὔτε ἵππος ἐπὶ φάτνῃ καὶ φαλάροις καὶ τάπησιν, οὔτε ὄρνις ἐπὶ κρόκῃ καὶ καλιᾷ ὑφούται καὶ γαυριᾷ· ἀλλ' ἄμφω ἐπὶ αἰκυτήτι· ὁ μὲν ποδῶν, ὁ δὲ πτερῶν· καὶ σὺ τοιγαροῦν μὴ ἐπὶ τροφῇ, καὶ σκέπῃ, καὶ ἀπλῶς τῇ ἕξωθεν περιουσίᾳ μέγ' ὀγκύλλου, ἀλλ' ἐπὶ χρηστότητι καὶ εὐποίᾳ.

κζ'. Τὸ καλῶς ζῆν τοῦ πολυτελῶς διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ, ἐκ σωφροσύνης καὶ αὐτάρκειας καὶ εὐταξίας καὶ κοσμιότητος καὶ εὐτελείας παραγίνεται·

τὸ δὲ, ἐξ ἀκολασίας καὶ τρυφῆς καὶ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας· τέλος δὲ, τοῦ μὲν, ἔπαινος ἀληθής· τοῦ δὲ, φόβος· εἰ τοίνυν βούλει καλῶς ζῆν, μὴ ζῆτει μετὰ πολυτελείας ἐπαινεῖσθαι.

κγ. Μέτρον ἔσω σοι παντὸς σίτου καὶ ποτοῦ, ἢ πρώτη τῆς ὀρέξεως ἔμπλησις· ὅφρην δὲ καὶ ἡδονή, αὐτὴ ἢ ὀρεξις· καὶ οὔτε πλείονα τῶν δεόντων προσίση, οὔτε ὀφιοποιῶν δεήσῃ, ποτῶτε τῷ παραπεσόντι ἀρκεσθῆσῃ.

κδ. Τὰς σιτήσεις ποιοῦ, μὴ ἀνειμένας, καὶ σκυθροπὰς· ἀλλὰ λαμπράς, καὶ εὐτελεῖς· ἵνα μῆτε διὰ τὰ σωματικά αἱ ψυχαὶ ταράττωνται φενακίζόμεναι, καὶ τῶν ἡδονῶν σωματικῶν ὀλιγορῶσιν, ἐπειτα βλάπτωνται, τρυφῶντα μὲν παραυτίκα πλουτον, νοσοῦντα δὲ εἰσαῦθις τὰ σώματα.

λε. Φρόντιζε, ὅπως σε μὴ τὰ ἐν τῇ γαστρὶ σιτία πιαίνῃ, ἀλλ' ἢ ἐν τῇ ψυχῇ εὐφρασία· ἐπεὶ τὰ μὲν ἀποσκυδαλίζεται, καὶ συνεκρεῖ ὁ ἔπαινος· ἡ δὲ, καὶ ἡ ψυχὴ χωρισθῇ, διαπαντὸς ἀκήρατος μένει.

λα. Ἐν ταῖς ἐσιάσεσι μέμνησο, ὅτι δύο ὑποδέχῃ, σῶμα, καὶ ψυχὴν· καὶ ὅ,τι ἂν τῷ σώματι δῶς, τοῦτο εὐθύς ἐξέχεας· ὅτι δ' ἂν τῇ ψυχῇ, διαπαντὸς τηρεῖς.

λβ. Μὴ συγκεράσας ἄμα ὀργὴν πολυτελείας προσένεγκαι· πολυτέλεια μὲν πιθήσασα τῷ σώματι μετ' οὐ πολὺ οἴχεται· ἡ δὲ ὀργὴ ἐνδύσα τῇ ψυχῇ ἐπὶ τὸ μήκιστον μένει· σκοπεῖ τοιγαροῦν, ὅπως μὴ ὑπ' ὀργῆς ἐξαχθεῖς, τοὺς δαιτυμόνας πολυτελεῶς ὑβρίσης· ἀλλὰ μᾶλλον μεθ' ἡμερότητας εὐτελῶς εὐφρανῇς.

λγ. Μελέτω σοι ἐν τοῖς σιτίοις, ὅπως σοι οἱ ὑπουργοῦντες μὴ πλείους τῶν ὑπουργουμένων ὑπάρχωσιν· ἄτοπον γάρ, ὀλίγαις εἰκάσι πολλὰς δουλεύειν ψυχάς.

λδ'. Ἀριστον μὲν εἰ καὶ ταῖς παρασκευαῖς χειρουργῶν, καὶ ταῖς τροφαῖς ἐσιώμενος, κοινωνεῖ τοῖς θεραπεύουσι τῶν παρόντων· εἰ δὲ τὸ τοιόνδε δυσχερές τῷ καιρῷ ὑπάρχοι, μέμνησθ' ὅτι μὴ καμνῶν ὑπὸ καμνόντων ὑπουργῇ, ἐσθίῶν ὑπὸ μὲν ἐσθιόντων, πίνων ὑπὸ μὴ πινόντων, λαλῶν ὑπὸ σιωπῶντων, ἀνειμένος ὑπὸ συνεσθλημένων· καὶ οὐτε αὐτὸς φλεγμῆνας ἄτοπον πείσῃ, οὐδ' ἕτερον ἀγριάνας, χαλεπὸν ἐργάσῃ.

λε'. Ἐρίξειν καὶ φιλονεικεῖν, πάντῃ μὲν ἄτοπον, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς παρὰ πότον ὁμιλίαις ἀπρεπές· οὔτε γὰρ ἂν μεθύων νήφοντα διδάξειέ τις, οὐτ' αὖ μεθύων πρὸς νήφοντος πείσθῃ· ἔνθα δὲ ἂν μηδὲ παρῇ νῆψις, πειθοῦς τέλος εἰκῆσε παρέχει διατεινεσθαι.

λς'. Οἱ τέττιγες μουσικοί· οἱ δὲ κοχλῖαι, ἄφωνοι· χαίρουσι δὲ οἱ μὲν ὑγραινόμενοι, οἱ δὲ ἀλεινόμενοι· ἔπειτα προκαλεῖται τοὺς μὲν ἢ δρόσος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἐκδύνουσι· τοὺς δ' αὖ διεγείρει ἀκμάζων ὁ ἥλιος, καὶ ἐν αὐτῷ ἄδουσι· τοιγαροῦν εἰ βούλεται μουσικὸς καὶ εὐάρμος ὑπάρχειν ἀνὴρ, ἥνικα μὲν ἐν ταῖς πόταις ὑπὸ τοῦ οἴνου δρασιςθῇ ἢ ψυχῇ, τότε αὐτὴν μὴ ἔα προϊοῦσαν μολύνεσθαι· ἀλλ' ἥνικα ἂν ἐν ταῖς συνεδρίαις ὑπὸ τοῦ λόγου διαπυρωθῇ, τότε θροεσπίζειν, καὶ ᾄδειν τὰ τῆς δικαιοσύνης κέλευε λόγια.

λς'. Τὸν προσομιλοῦντα τριχῇ διασκοποῦ, ὡς αἰμείνονα, ἢ ὡς ἥττονα, ἢ ὡς ἴσον· καὶ εἰ μὲν αἰμείνονα, ἀκούειν χρή, καὶ πείθεσθαι αὐτῷ· εἰ δὲ ἥττονα, πείθειν· εἰ δὲ ἴσον, συμφωνεῖν· καὶ οὐποτέ αἰλώσῃ φιλονεικίας.

λη'. Ἀμεινον, τῇ ἀληθείᾳ συγχωρήσαντα, τῇ δόξαν νικῶν· ἢ τῇ δόξῃ συγχωρήσαντα, πρὸς τῇ ἀληθείᾳ ἡττᾶσθαι.

λθ'. Ζητῶν τὴν ἀλήθειαν, οὐ ζητήσεις τὸ ἐκ παντὸς τρόπου νικᾶν* καὶ εὐρῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔξεις τὸ μὴ νικᾶσθαι.

μ'. Ἡ ἀλήθεια παρ' αὐτῇ νικᾷ, ἡ δὲ δόξα παρὰ τοῖς ἔξω.

μα'. Βέλτιον, μετὰ ἐνὸς ἐλευθέρου ζῶντα, ἄφρον καὶ ἐλεύθερον ὑπάρχειν* ἢ μετὰ πολλῶν δουλεύειν.

μβ'. Οὐ φεύγεις παθεῖν, τοῦτο μὴ ἐπιχειρεῖ διατιθέναι* φεύγεις δὲ δουλείαν, φυλάσσου τὸ δουλεύεσθαι* ὑπομένων γὰρ δουλεύεσθαι, αὐτὸς ὑπάρχειν πρότερον ἔοικας δοῦλος* οὔτε γὰρ κακία ἀρετῇ καινῶναι, οὔτε ἐλευθερία δουλείᾳ.

μγ'. Ὡς περ ὁ ὑγιαίνων οὐκ ἂν ὑπὸ νοσούντων βούλοιτο θεραπεύεσθαι, οὔτε τοὺς συνοικῶντας ἑαυτῷ νοσεῖν* οὕτως οὔτε ἐλεύθερος ἀνάσχοιτ' ἂν ὑπὸ δούλων ὑπηρετεῖσθαι, οὔτε τοὺς συμβιῶντας ἑαυτῷ δουλεύειν.

μδ'. Ὅστις θέλεις δούλων ἐκτὸς ὑπάρχειν, αὐτὸς ἀπολύθητι δουλείας* ἔση δ' ἐλεύθερος, ἂν ἀπολυθῇς ἐπιθυμίας* οὔτε γὰρ Ἀρισείδης, οὔτε Ἐπαμινώνδας, οὔτε Λυκοῦργος πλουτοῦντες καὶ δουλεύόμενοι, ὁ μὲν δίκαιος, ὁ δὲ θεός, ὁ δὲ σωτὴρ προσηγορεύθησαν* ἀλλ' ὅτι πενόμενοι τὴν Ελλάδα δουλείας ἀπέλυσαν.

με'. Εἰ θέλεις τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖσθαι, μιμῶ τὸν Σπαρτιάτην Λυκοῦργον* ὃν γὰρ τρόπον οὗτος, οὐ τείχεσι τὴν πόλιν ἔφραξεν, ἀλλ' ἀρετῇ τοὺς ἐνοικοῦντας ὤχυρώσε, καὶ διαπαντὸς ἐτήρησεν ἐλευθέραν τὴν πόλιν* οὕτω καὶ σὺ μὴ μεγάλην αὐλήν περίβαλλε, καὶ πύργους ὑψηλοὺς ἀνίστα, ἀλλὰ τοὺς ἐνοικοῦντας εὐνοία καὶ πίστις καὶ φιλία σὺνιζέ* καὶ οὐδὲν εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται βλαβερόν, οὐδ' ἂν τὸ σὺμπαν τῆς κακίας παρατάξῃται σίφος.

μς'. Μὴ πίναξι καὶ γραφαῖς τὴν οἰκίαν σου περί-
Τόμ. Δ.

Ε

βαλλε· ἀλλὰ σώφροσύνη κατὰγραφε· τὸ μὲν γὰρ ἄλλοιον, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἔσιν ἐπίκαιρος γοητεία· τὸ δὲ, σύμφυτος, καὶ ἀνεξάλειπτος, καὶ αἰετὶς οἰκίας κόσμος.

μζ'. Ἀντὶ βοᾶν ἀγέλης, πειρᾷ φίλων ἀγέλας ἐναγελάζεσθαι σου τῇ οἰκίᾳ.

μη'. Ὡς περ λύκος ὁμοιον κυνὶ, οὕτω καὶ κόλαξ καὶ μοιχὸς καὶ παράσιτος ὁμοιος φίλῳ. πρόσεχε τοι γαροῦν, μὴ ἀντὶ κυνῶν φυλάκων, λάθῃς λυμεῶνας εἰσδεχόμενος λύκους.

μθ'. Τὸ μὲν γύφῳ λευκανθίζουσιν σπουδάζειν θαυμάζεσθαι τὴν οἰκίαν, ἀπειροκάλου· τὸ δὲ ἡθὸς χρηστότητι κοινωνίας λαμπρύνειν, φιλοκάλου τε ἅμα καὶ φιλανθρωποῦ.

ν'. Ἐὰν θαυμάζῃς τὰ μικρὰ πρῶτον, μεγάλων οὐκ ἀξιοθήσῃ· ἔὰν δὲ καταφρονήσῃς τῶν μικρῶν, μεγάλως θαυμασθήσῃ.

να'. Οὐδὲν μικρότερον φιληδονίας, καὶ φιλοκερδείας, καὶ ἀλαζονείας· οὐδὲν κρεῖσσον μεγαλοφροσύνης, καὶ ἡμερότητος, καὶ φιλανθρωπίας, καὶ εὐποιίας.

νβ'. Τοὺς δυσχερεῖς δὲ φιλοσόφους εἰς μέσον ἀγούντες, οἷς οὐ ἔοκεῖ κατὰ φύσιν ἡδονὴ εἶναι, ἀλλ' ἐπιγίγνεσθαι τοῖς κατὰ φύσιν, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ἐλευθερία· τί ποτ' οὖν ἡ ψυχὴ ἐπὶ μὲν τοῖς τοῦ σώματος ἀγαθοῖς μικροτέροις οὕσι χαίρει καὶ γαληνᾷ, ὥς φησιν Ἐπίκουρος· ἐπὶ δὲ τοῖς αὐτῆς ἀγαθοῖς, μεγίστοις οὕσιν, οὐχ ἡδέται; Καί τοι καὶ δέδωκέ μοι ἡ φύσις αἰδῶ, καὶ πολλὰ ὑπερβριῶ, ὅταν τι υπολάβω αἰσχρὸν λέγειν· τοῦτό μοι τὸ κίνημα οὐκ ἔῃ τὴν ἡδονὴν θέσθαι ἀγαθὸν καὶ τέλος τοῦ βίου.

νγ'. Ἐν Ρώμῃ αἱ γυναῖκες μετὰ χεῖρας ἔχουσιν τὴν Πλάτωνος πολιτείαν, ὅτι κοινὰς ἀξιοῖ εἶναι τὰ

γυναῖκας· τοῖς γὰρ ῥήμασι προσέχρουσι τὸν νοῦν, οὐ τῇ διανοίᾳ τ' ἀνδρός· ὅτι οὐ γαμεῖν κελεύων καὶ συνοικεῖν ἓνα μιᾷ, εἴτα κοινὰς εἶναι βούλεται τὰς γυναῖκας· ἀλλ' ἐξαιρῶν τὸν τοιοῦτον γάμον, καὶ ἄλλοτι εἶδος γάμου εἰσφέρων· καὶ τὸ ὅλον οἱ ἄνθρωποι χαίρουσιν, ἁπολογίας τοῖς ἑαυτῶν ἁμαρτήμασι πορίζοντες· ἐπεὶ τοι φιλοσοφία φησὶν, ὅτι οὐδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνειν εἰκὴ προσήκει.

υδ'. Τῶν ἡδέων τὰ σπανιώτατα γιγνόμενα, μάλις αὖ τέρπει.

νε'. Εἴ τις ὑπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα ἀτερπέστατα αὖ γίγνοιντο.

νς'. Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείους ἄξιος ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπήνεσεν ἑαυτόν· ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλός τις αὐτὸν ἐπῆνει, ἡρυθρία· οὗτος δ', ἔφη, ὁ ἀνὴρ τοιοῦτος ἦν, ὥς τε τοῦ συμβαινόντος ἀεὶ ἑαυτῷ δυσκόλου ἐπαινον γράφειν· εἰ μὲν πυρέττοι, πυρετοῦ· εἰ δὲ ἀδοξοῖ, ἀδοξίας· εἰ δὲ φύγοι, φυγῆς· καί ποτε μέλλουσι, ἔφη, αὐτῷ ἀριζήσκειν, ἐπέσκη ὁ λέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύειν Νέρων· καὶ ὅς, Οὐκοῦν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριζήσομεν.

νζ'. Διογένης οὐδένα καλὸν ἔφησεν εἶναι πόνον, οὐ μὴ τέλος εἶη εὐτυχία, καὶ τόνος ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ σώματος.

νη'. Ὡς περ ἀληθὴς ζυγὴς οὔτε πρὸς ἀληθοῦς εὐθύνεται ζυγοῦ, οὐδ' ὑπὸ ψευδοῦς κρίνεται· οὕτω καὶ ὁ δίκαιος κριτῆς, οὐδ' ὑπὸ δικαίων εὐθύνεται, οὔτε παρ' ἀδίκους δικάζεται.

νς'. Ὡς περ τὸ εὐθὺ εὐθέος οὐ δεῖται, οὕτως οὐδὲ τὸ δίκαιον δικαίου.

ξ'. Μὴ πρότερον ἐτέρῳ δικαστηρίῳ δικάσης, πρὶν αὐτὸς παρὰ τῇ δίκῃ κριθῆς.

ξά'. Εἰ βούλει τὰς κρίσεις δικαίας ποιεῖσθαι, μη-

δένα τῶν δικαζομένων καὶ δικαιολογούντων ἐπιγίγνωσκε, ἀλλ' αὐτὴν τὴν δίκην.

ξβ'. Ἡκιστα πταίσεις ἐν ταῖς κρίσεσιν, εἰς αὐτὸς ἐν τῷ βίῳ ἄπταιστος διατελῆς.

ξγ'. Ἀμείνων, δικαίως κρίνοντα πρὸς τοῦ καταδικασθέντος ἀναξίως μεμψήναι· ἢ ἀδίκως κρίνοντα παρὰ τῇ φύσει δαίως ψέγεσθαι.

ξδ'. Καθάπερ ἡ τὸν χρυσὸν δοκιμάζουσα λίθος οὐκέτι κἄντῃ πρὸς τοῦ χρυσοῦ δοκιμάζεται· οὕτως καὶ ὁ τὸ κριτήριον ἔχων.

ξε'. Αἰσχροὺς, τὸν δικαστὴν πρὸς ἑτέρων δικάζεσθαι.

ξς'. Καθάπερ ὀρθοῦ οὐδὲν ὀρθότερον, οὕτως οὐδὲ δικαίου οὐδὲν δικαιοτέρον.

ξζ'. Τὸ δὲ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίου τις ἡ μὴ οὐ θαυμάζει· πηρώθεις γὰρ ὑπότινος τῶν πολιτῶν τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον, καὶ παραλαβὼν τὸν νεανίσκου παρὰ τοῦ δήμου, ἵνα τιμωρήσαιο, ὅπως αὐτὸς βούληται, τούτου μὲν ἀπέσχετο· παιδεύσας δὲ αὐτόν, καὶ ἀποφήνας ἄνδρα ἀγαθόν, παρήγαγεν εἰς τὸ δῖατρον θαυμαζόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, τοῦτον μὲντοι λαβὼν, ἔφη, παρ' ὑμῶν ὑβρισηὴν καὶ βίαιον, ἀποδίδωμι ὑμῖν ἐπιεικῆ καὶ δημοτικόν.

ξη'. Πιττακὸς ἀδικηθεὶς ὑπότινος, καὶ ἔχων ἐξουσίαν αὐτὸν κολάσαι, ἀφῆκεν, εἰπὼν, Συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων· τὸ μὲν γὰρ ἡμέρου φύσεως ἐστίν, τὸ δὲ, Σηριώδους.

ξθ'. Ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον τῆς μὲν φύσεως ἐκείνου τὸ ἔργον, συνδῆσαι καὶ συναρμόσαι τὴν ὁρμὴν τῆς τοῦ προσήκοντος καὶ ὠφελίμου φαντασίας.

ο. Τὸ δὲ οἴεσθαι εὐκαταφρονήτους τοῖς ἄλλοις ἔσεσθαι, εἰς μὴ τοὺς πρώτους ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ βλάψωμεν, σφόδρα ἀγεννῶν καὶ ἀνοήτων αἰ

θρώπων· φαιμέν γάρ, τὸν εὐκαταφρόνητον νοεῖσθαι μὲν καὶ κατὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι βλάψαι· ἀλλὰ πάλυ μᾶλλον νοεῖται κατὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι ὠφελεῖν.

οά. Ὅτω μετὰ ἀνατάσεως καὶ ἀπειλῆς ἐπιχειρεῖς, μέμνησα προλέγειν, ὅτι ἡμερος εἶ· καὶ οὐδὲν ἄγριον δράσας, ἀμετανέντος καὶ ἀνεύθυνος διαγενήσῃ.

οβ. Εἰδέναι χρή, ὅτι οὐ ράδιον δόγμα παραγενέσθαι ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ καὶ ἐκάστην ἡμέραν τὰ αὐτὰ καὶ λέγῃς, καὶ ἀκούῃ, καὶ ἅμα χρώτο πρὸς τὸν βίον.

ογ. Νικίας οὕτως ἦν φιλόπονός, ὥς πολλὰκις ἐρωτῶν τοὺς οἰκέτας, εἰ λέλouκε, καὶ εἰ ἠρίσκειν.

οδ. Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σανίδι προσκείμενον, ἀποσπῶντες βία οἱ θεράποντες ἤλειπον· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος ἀληλιμμένου διέγραφε τὰ σχήματα.

οε. Λάμπρις ὁ ναύκληρος ἐρωτηθεὶς πῶς ἐκτίσασα τὸν πλοῦτον· οὐ χαλεπῶς, ἔφη, τὸν μέγαν· τὸν δὲ βραχύν, ἐπιπόνως.

ος. Σόλων ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Περιάνδρου παρὰ πῶτον, ἐπεὶ σιωπῶν ἐτύγχανε, πότερα διὰ λόγων σπᾶνιν, ἢ διὰ μαῶριαν σιωπᾶν· Ἀλλ' οὐδεὶς αὖν, εἶπε, μαῶρος σιωπᾶν ἐν συμποσίῳ δύναται.

οζ. Μιθηνὸς οὕτως ἐν παντὶ προνοεῖ, ὥς τοῦ ἀσφαλοῦς· ἀσφαλέςτερον γάρ τοῦ λέγειν τὸ σιγᾶν· εἰ δὲ τὸ λέγειν, ὅσα δίχα ἔσαι νοῦ καὶ λόγου.

οη. Ὡς περ οἱ ἐπὶ τῶν λιμένων πυρσοὶ, οἱ ὀλίγων φρυγάνων πολλὴν ἀνάφαντες φλόγα, ταῖς ἀλαμέναις ἀνὰ τὸ πέλαγος ναυσὶν ἱκανὴν ἐργάζονται βοήθειαν· οὕτω καὶ ἀνὴρ λαμπρὸς ἐν πόλει χειμαζομένη, αὐτὸς ὀλίγοις ἀρκοῦμενος, μεγάλα τοὺς πολίτας εὐεργετεῖ.

οθ. Ὡς περ εἰ ναῦν κυβερνᾶν ἐπεχειρεῖς, πάντως ἂν τὴν κυβερνητικὴν ἐξεμάνθανες τέχνην· * ἐξέσαι

γάρ σοι, ὥσπερ ἐκείσε πᾶσαν τὴν ναῦν, οὕτω καὶ θάδε πᾶσαν κυβερνῇ πόλιν.

π'. Εἰ πρόκειται σοι τὴν πόλιν ἀναθήματι κοσμεῖν, σεαυτῷ πρῶτον ἀνάθες τὸ κάλλιστον ἡμερότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐποιῆς ἀνάθημα.

πα'. Εὐποιήσεις σὺ τὰ μέγιστα τὴν πόλιν, εἰ μὴ τοὺς ὁρόφους ὑψώσης, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς αὐξήσης· ἀμεινον γὰρ ἐν μικροῖς οἰκήμασι μεγάλας οἰκεῖν ψυχὰς· ἢ ἐν μεγάλαις οἰκίαις ταπεινὰ φωλεύειν ἀνδράποδα.

πβ'. Μὴ τοῖς ἐξ Εὐβοίας καὶ Σπάρτης λίθοις τοὺς τοίχους τῇ κατασκευῇ ποικίλλε· ἀλλὰ γὰρ τῇ ἐκ τῆς Ἑλλάδος παιδείᾳ τὰ ζέρνα τῶν πολιτῶν καὶ τῶν πολιτευομένων διακρίσκει· γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ οἰκεῦνται πόλεις, ἀλλ' οὐ λίθοις καὶ ξύλοις.

πγ'. Ὡσπερ, εἰ λέοντας ἐδούλου τρέφειν, οὐκ αὖ σοι τῆς πολυτελείας τῶν ζωγρείων ἐμελεν, ἀλλὰ τῆς πράξεως τῶν ζώων· οὕτως, εἰ πολιτῶν περὶ ῥὰ προΐσασθαι, μὴ τοσοῦτον τῆς πολυτελείας τῶν ἀνασημάτων φροντίζε, ὅπου σον τῆς ἀνδρείας τῶν ἐν διατρίβόντων ἐπιμελοῦ.

πδ'. Καθάπερ ἀγαθὸς πωλοδάμνης, οὐ τῶν πᾶσι λῶν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς τρέφει, τοὺς δὲ δυσηνίους λιμῶντειν ἐᾷ· ἀλλὰ τρέφει μὲν ἐπίσης ἅμφω, κολλάζει δὲ μᾶλλον θάτερον, ἐξισοῦν θατέρῳ βιαζόμενος μέρει· οὕτω καὶ κηδεμονικὸς ἀνὴρ, καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμων δυνάμεως, τῶν πολιτῶν τοὺς μὲν εὐγνώμονας εὖ ποιεῖν ἐτιχειρεῖ· τοὺς δὲ ἔμπαλιν οὐ καθάπαξ διαφθείρεσθαι· ἀλλὰ τροφῆς μὲν ἀμφοῖν ἡκιστα φθονεῖ, παιδεύει δὲ, καὶ σφοδρότερον ἐπισπέρχει τὸν ἀντιβαίνοντα τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ.

πε'. Καθάπερ οὔτε κλαγγῇ χὴν, οὔτε βληχῇ καταπλήσσεται πρόβατον· οὕτως οὐδὲ πλήθους ἀνοήτου σε ἐδιδιττέσθω φωνή.

πς'. Ὡςπερ πλῆθος ἀκρίτως αἰτοῦν τίσε τῶν ἰδίων οὐ δυσωπεῖ· οὕτω μηδὲ ὄχλον ἀδίκως σε δυσωποῦντα διατραπῆς.

πζ'. Ὅπερ ἐπιβάλλει τῇ πόλει, τοῦτο εἰσφερε φθάνων· καὶ οὐδέποτε αἰτηθήσῃ τὰ μὴ ἐπιβάλλοντα.

πή. Ὡςπερ ὁ ἥλιος οὐ περιμένει λιτὰς καὶ γοητείας, ἵνα ἀνατεῖλῃ· ἀλλ' εὐθὺς λάμπει, καὶ πρὸς ἀπάντων ἀσπάζεται· οὕτω μηδὲ σὺ περιμένε κρότους καὶ ψάφους καὶ ἐπαίνους, ἵν' εὖ ποιήσῃς, ἀλλ' ἐκοντὴς εὐεργέτῃ· καὶ ἴσα τῷ ἡλίῳ φιληθήσῃ.

πθ'. Οὐτε ναῦν ἐξ ἐνὸς ἀγκυρίου, οὔτε βίον ἐκ μιᾶς ἐλπίδος ὀρμιζέον.

ι. Καὶ τοῖς σκέλεσι καὶ ταῖς ἐλπίσι τὰ δυνατὰ δεῖ διαβαίνειν.

ια. Θαλῆς ἐρωτηθεὶς τί κοινότατον· ἀπεκρίθη, ἐλπίς· καὶ γὰρ οἷς ἄλλο μὴδὲν, αὕτη πάρεστιν.

ιβ'. Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἰᾶσθαι· τοῦ γὰρ ζῆν κακῶς, τὸ τεθνάναι κρεῖσσον.

ιγ'. Πύρρων ἔλεγεν, μὴδὲν διαφέρειν ζῆν ἢ τεθνάναι· καί τις ἔφη πρὸς αὐτόν· τί οὖν σὺ οὐκ ἀποθνήσκεις; ὁ δέ, Ὅτι, εἶπεν, οὐδὲν διαφέρει.

ιδ'. Θαυμασὴ ἡ φύσις, καὶ ὥς φησι Ξενοφῶν, φιλόζωος· τὸ γοῦν σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, σέργομεν καὶ θεραπεύομεν· εἰ γὰρ ἔδει πέντε μόναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν· ὅρα γὰρ, οἷόν ἐστιν, ἔωθεν ἀνασάντα, τρίθειν τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτίους, καί τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαντα, ἀπονίθειν ἐκεῖνα τὰ μέρη· τῷ ὄντι θαυμασίου ἐστὶ, φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν· νάττω τουτονὶ τὸν θύλακον· εἶτα κενῶ· τί τούτου βαρύτερον; ἀλλὰ Θεῷ δεῖμε ὑπηρετεῖν· διὰ τοῦτο μένω, καὶ ἀνέχομαι λούων

τὸ εὐσχημον τοῦτο σώματιον, χορτάζων, σκέπων ὅτε δὲ νεώτερος ἦν, καὶ ἄλλο τι προσέταττέ μοι, καὶ ἡνειχώμην αὐτοῦ· διατὶ οὖν οὐκ ἀνέχεσθε, ὅταν ἡ δοῦσα ἡμῖν φύσις τὸ σῶμα ἀφαιρῇται; Φιλῶ, φησιν, αὐτό. Οὐκοῦν ὁ νῦν δὴ ἔλεγον, καὶ αὐτὸ τὸ φιλεῖν ἡ φύσις σοι δέδωκεν· ἡ δ' αὐτὴ λέγει, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχει.

ψ. Εἰάν νεός τελευτᾷ τὸν βίον, ἐγκαλεῖ τοῖς θεοῖς, * * * ὅτι, δέον αὐτὸν ἤδη ἀναπεταῦσθαι, πρᾶγμα ἔχει· καὶ οὐδὲν ἦττον, ὅταν προσίῃ ὁ θάνατος, ζῆν βούλεται, καὶ πέμπει παρὰ τὸν ἱατρὸν, καὶ δεῖται αὐτοῦ, μηδὲν ἀπολιπεῖν προθυμίας καὶ ἐπιμελείας. Θαυμαστοί, ἔφη, ἄνθρωποι, μήτι ζῆν θέλουντες, μήτε ἀποθνήσκειν.

ψς. Τοῦ πλείονος βίου, φαυλοτέρου δὲ, τὸν ἐλάσσων, ἀμεινόμενα ὄντα, πάντα πάντως προαιρετέον.

ψς'. Παῖδας μὲν ὄντας ἡμᾶς οἱ γονεῖς παιδαγωγῶ παρέδωκαν, ἐπιβλέπουσι πανταχοῦ πρὸς τὸ μὴ βλάπτεσθαι· ἄνδρας δὲ γενομένους ὁ θεὸς παραδίδωσι τῇ ἐμφύτῳ συνειδήσει φυλάττειν· ταύτης οὖν τῆς φυλακῆς μηδαμῶς καταφρονητέον· ἐπεὶ καὶ τῶ θεῷ ἀπάρεσοι, καὶ τῶ ἰδίῳ συνειδότη ἐχθροὶ ἐσόμεθα.

ψγ. Πλούτῳ μὲν δὴ χρисτέον ὡς ὕλητινος, οὐκ ἐπὶ παντός ὁμοίως.

ψδ'. Ἀρετὴν οὖν πᾶσι μᾶλλον εὐκτέον, ἢ πλούτου ἀνοήτοις σφαλερόν· ὑπὸ γὰρ χρημάτων αὔξεται κακία· καὶ ὅσῳ τις ἂν ἄφρων ἦ, τοσούτῳ πλεονέξυβρίζει, τὸ λυσσῶδες αὐτοῦ τῶν ἡδονῶν ἐκπληροῦν ἔχων.

ρ. Ἀ' μὴ δεῖ ποιεῖν, μηδὲ ὑπονοεῖν ποιεῖν.

ρά. Βουλευέου πολλά πρὸ τοῦ λέγειν τι ἢ πράττειν· οὐ γὰρ ἔξεις ἄδειαν ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα ἢ πραχθέντα.

ρβ'. Α'σφαλὴς πᾶς τόπος τῷ ζῶντι μετὰ δικαιοσύνης.

ργ'. Οἱ μὲν κόρακες τῶν τετελευτηκότων τοὺς ὀφθαλμοὺς λυμαίνονται, ὅταν οὐδὲν αὐτῶν ἐστὶ χρεία· οἱ δὲ κόλακες τῶν ζώντων τὰς ψυχὰς διαφθείρουσι, καὶ ταύτης ὄμματα τυφλαίττουσιν.

ρδ'. Πιθήκου ὀργὴν, καὶ κόλακος ἀπειλὴν, ἐν ἴσῳ θετέον.

ρε'. Α'ποδέχου τοὺς τὰ χρηστὰ συμβουλεύειν ἐθέλοντας, ἀλλὰ μὴ τοὺς κολακεύειν ἐκάστοτε σπεύδοντας· οἱ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον ἐν ἀληθείᾳ ὁρῶσιν, οἱ δὲ πρὸς τὰ δοκοῦντα τοῖς κρατοῦσιν ἀφωρῶσι, καὶ τῶν σωμάτων τὰς σκιάς μιμούμενοι, τοῖς κατ' αὐτῶν λεγομένοις συννεύουσι.

ρς'. Τὸν νοουθετοῦντα δεῖ πρῶτον τῆς τῶν νοουθετουμένων αἰδοῦσθε καὶ φήμης ἐπιμελεῖσθαι· οἱ γὰρ ἀπερυθρίασαντες, ἀδιόρθωτοι.

ρζ'. Κρεῖττον τὸ νοουθετεῖν τοῦ ὀνειδίζειν· τὸ μὲν γὰρ, ὑπιοῦντι καὶ φίλον, τὸ δὲ, σκληρόντι καὶ ὑβριστικόν· καὶ τὸ μὲν, διορθοῖ τοὺς ἀμαρτάνοντας· τὸ δὲ, μόνον ἐξελέγχει.

ρη'. Ζένοις μεταδίδου, καὶ τοῖς δεομένοις ἐκ τῶν ἐνότων· (ἢ, ἐκ τῶν ὄντων)· ὁ γὰρ μὴ διδοὺς δεομένῳ, οὐδὲ αὐτὸς λήψεται δεόμενος.

ρθ'. Πειρατῆτινι ἐμπесόντι εἰς τὴν γῆν, καὶ διαφθειρομένῳ ὑπὸ χειμῶνος, περιδολαίοντις ἄρας δέδωκε, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν εἰσαγαγὼν τὰ ἐξῆς πάντα παρέσχεν· ὀνειδισθεῖς δὲ ὑπότινος, ὅτι τοὺς ποινηροὺς εὐεργετεῖ· οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον τετίμηκα.

ρί'. Ἡδονὴν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῷ καλῷ αἰρεῖσθαι δεῖ.

ρά'. Φρονίμου μὲν ἐστίν, ἀντιτάσσειν ταῖς ἡδοναῖς, ἄφρονος δὲ δουλεύειν.

ριβ'. Πάσης ὄντως κακίας οἶόντι δὲ
προβληθεῖσα, εὐκόλως τὰς λιχνοτέρας
τὸ ἄγκιστρον τῆς ἀπωλείας ἐφέλκεται.

ριγ'. Αἰροῦ πρότερον τὰς ἐπιθυμίας
διὰ τὰς ἐπιθυμίας κολλάζεσθαι.

ριδ'. Οὐδεὶς ἐλεύθερος, ἑαυτοῦ μὴ κρ

ριέ. Ἡ ἄμπελος τρεῖς βότρυας φέρε
πρῶτον ἡδονῆς, τὸν δεύτερον μέθης, τὸ
ἔρως.

ρις'. Ἐν οἴνῳ μὴ πολυλόγῃ, ἐπιδεικνύ
δείαν· χολερά γὰρ ἀποφθέγγῃ.

ριζ'. Μέθυσός ἐστιν ὁ τριῶν πίνων πλε
μεθύση, ὑπερέβη τὸ μέτρον.

ριή. Ἀνανεοῦσθαι σοι ὁ περὶ Θεοῦ λό
μέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία.

ριθ'. Συνεχέζεραν νόει τὸν Θεόν, ἢ ἄ

ρκ'. Ἐὰν αἰεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ὦ ἐρ
Ψυχὴν ἢ σῶμα, Θεὸς παρέσκηκεν ἔφορος,
σου ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν
μάρτης· ἔξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον.

ρκά. Ὡς ἡδύ, τὴν θάλασσαν ἀπὸ γνῶ
τως ἡδύ τῷ σωθέντι, μεμνήσθαι τῶν π

ρκβ'. Νόμος βούλεται μὲν εὐεργετεῖν
πῶν· οὐ δύναται δὲ, ὅταν αὐτοὶ μὴ βο
σχεῖν· ἐν γὰρ τοῖς πειθομένοις ἐνδείκνυ
δίαν ἀρετήν.

ρκγ'. Ὡς περ τοῖς νοσοῦσιν ἰατροὶ σω
καὶ τοῖς ἀδικουμένοις οἱ νόμοι.

ρκδ'. Νόμοι ἀληθεύουσι οἱ δικαιοτάτοι

ρκε'. Νόμοι καὶ ἄρχοντι καὶ τῷ σοφῷ
κόσμῳ.

ρκς'. Τὰ παρὰ νόμον γινόμενα, ἀντὶ
νων ἐστίν.

ρκζ'. Εἰν εὐτυχία φίλον εὐρεῖν εὐπορώτατον· ἐν δὲ δυσυχία, πάντων ἀπαρώτατον.

ρκη. Τοὺς ἀφρονες ὁ χρόνος, τοὺς δὲ φρονίμους ὁ λόγος τῆς λύπης ἀπαλλάττει.

ρκθ'. Εὐγνώμων, ὁ μὴ λυπούμενος ἐφ' οἷς μὴ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷς ἔχει.

ρλ'. Εὔπικτος ἐρωτηθεὶς, πῶς αὐτὶς τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ· ἔφη, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιον πρᾶττειν.

ρλα'. Μηδεὶς φρόνιμος ὢν τοῦ ἄρχειν ἀλλοτριούσθω· καὶ γὰρ ἀσεβὲς, τὸ ἀποσπᾶν ἑαυτὸν τῆς τῶν δεομένων εὐχρησίας· καὶ ἀγεννὲς, τοῖς φαύλοις παραχωρεῖν· ἀνήθικον γὰρ τὸ αἰρεῖσθαι κακῶς ἄρχεισθαι μᾶλλον ἢ καλῶς ἄρχειν.

ρלב'. Οὐδὲν ἄλλο ἡγεμόνι πρέπει, ἢ τὸ μηδένα ὑπεριφανεῖν, μηδὲ ἀδρύνεσθαι, ἀλλ' ἐξ ἴσου πάντων προΐσασθαι.

ρλγ'. Εἰν πενία μέν τις διετέλεσεν εὐδαίμων, ὥς ἦν· καὶ δὲ πλούτῳ καὶ ἀρχαῖς τοσοῦτον ὑπεραίρει πενίας ἀγαθόν, ὥς αἰσχροῦ πλούτου νόμιμος ἀνὴρ οὐδεὶς ἀλλάξαιτ' αὐτὸν πενίαν· εἴγε μὴ τῶν ποτε Ἀθηναίων ὁ πλουσιώτατος, ἀμείνων ἦν Ἀριστίδου καὶ Σακράτους, Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους, ἐν πενίᾳ τῆς ἀρετῆς· ὁ δὲ πλούτος ἐκείνου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐξίτηλός τε καὶ ἀνώνυμος· φαύλῳ γὰρ ἅμα τῷ θανάτῳ πάντα συνοίχεται· τὸ δὲ καλὸν αἰώνιον.

ρλδ'. Ὅτι τοιαύτη ἡ τοῦ κόσμου φύσις καὶ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται· καὶ οὐχ οἷόν τε ἄλλως γίνεσθαι τὰ γιγνόμενα, ἢ ὥς νῦν ἔχει· καὶ ὅτι ταύτης τῆς τροπῆς καὶ μεταβολῆς οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι μετειλίφασιν, καὶ τᾶλλα ζῶα τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα· καὶ νῦν Δία αὐτὰ τὰ τέσσαρα χρειᾶ ἄνω καὶ κάτω πρέπεται καὶ μεταβάλλει, καὶ

γῆ τε ὕδωρ γίνεται, καὶ ὕδωρ, ἀήρ· οὗτος δὲ πάλιν εἰς ἕτερα μεταβάλλει· καὶ ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς μεταβολῆς ἀνωθεν κάτω· εἰς πρὸς ταυτάτις ἐπιχειρῇ τρέπειν τὸν νοῦν, καὶ πείθειν ἑαυτὸν ἐκόντα δέχεσθαι τὰ ἀναγκαῖα, πάνυ μετρίως καὶ μουσικῶς διαβιώσεται τὸν βίον.

ριέ. Οἱ τοῖς παροῦσι καὶ δεδομένοις ὑπὸ τῆς τύχης δυσχεραίνων, ἰδιώτης ἐν βίῳ· ὁ δὲ ταῦτα γενναίως φέρων, καὶ εὐλογίως τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ἄξιος νομίζεσθαι.

ρλζ. Πάντα ὑπακούει τῷ κόσμῳ καὶ ὑπηρετεῖ, γῆ καὶ θάλασσα καὶ ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα καὶ τὰ γῆς φυτὰ καὶ ζῶα· ὑποκούει δὲ αὐτῷ καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα καὶ νοσοῦν καὶ ὑγιαίνειν, ὅταν ἐκείνος θῇλῃ, καὶ μεᾶζον καὶ γηρῶν, καὶ τὰς ἄλλας διερχόμενον μεταβολάς. Οὐκοῦν εὐλογον, καὶ ὁ ἐφ' ἡμῖν ἔσι, τοῦτ' ἔσι, τὴν κρίσιν μὴ ἀντιτείνειν μόνην πρὸς αὐτόν· καὶ γὰρ ἰσχυρὸς ἔσι καὶ κρείσσων, καὶ ἄμεινον ὑπὲρ ἡμῶν βεβούλευται, μετὰ τῶν ὀλῶν καὶ ἡμᾶς συνδιοικῶν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ ἡ ἀντίπραξις, μετὰ τοῦ ἀλόγου καὶ πλέον οὐδὲν ποιοῦσα πλὴν τὸ διακενῆς σπᾶσθαι, καὶ περιπίπτειν ὀδύναις καὶ λύπαις ποιεῖ.

ρλζ. Αὐτάρκεια, καθάπερ ὁδὸς βραχεῖα καὶ ἐπιτερπής, χάριν μὲν ἔχει μεγάλην, πόνον δὲ μικρόν.

ρλη. Οὐχόρωςον σαυτὸν τῇ αὐτάρκειᾳ· τοῦτο γὰρ δυσάλωτόν ἐστι χωρίον.

ρλθ. Μηδὲν τῆς ἀληθείας τιμιώτερον ἔσω· μηδὲ φιλίας ἐκλογὴ ἐκτὸς παθῶν διακειμένη, οἷς τὸ δίκαιον καὶ συγγέεται καὶ σκοτίζεται.

ρμ. Ἀθάνατον χρῆμα ἢ ἀλήθεια, καὶ αἰδίου παρέχει δὲ ἡμῖν οὐ κάλλος χρόνῳ μαραινόμενον· οὔτε παρρησίαν ἀφαιρεῖ τὴν ὑπὸ δίκης· ἀλλὰ τα

δίκαια καὶ τὰ νόμιμα, διακρίνουσα ἀπ' αὐτῶν τὰ ἄδικοι καὶ ἀπειλέγχουσα.

ρμ.α. Οὔτε μάχαιραν ἀμβλείαν, οὔτε παρρησίαν ἄτακτον ἔχειν δεῖ.

ρμ.β'. Γλαῦσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις δέ-
δωκε, δύο δὲ ἄτα· ἵνα διπλασίονα ὧν λέγομεν παρ
ἑτέρων ἀκούωμεν.

ρμ.γ'. Οὐδὲν ἔντως ἡδὺ ἢ ἀηδὲς τῇ φύσει ὑφέσκη-
κεν· πάντα δὲ τῇ συνηθείᾳ γίνεται.

ρμ.δ'. Βίον αἰροῦ τὸν ἄριστον· τοῦτον γὰρ ἡδὺν ἢ
συνήθεια ποιήσει.

ρμ.ε. Τοὺς ἡούςσου σπούδαζε πεπαιδευμένους·
μᾶλλον, ἢ πλουσίους καταλιπεῖν· κρείττους γὰρ
εἰσιν αἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐλπίδες, ἢ ὁ τῶν ἀ-
μαθῶν πλοῦτος.

ρμ.ς'. Θυγάτηρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πα-
τρί.

ρμ.ζ'. Ο' αὐτὸς, τοῖς παισὶ, συνεβούλευσεν, αἰ-
δῶ μᾶλλον καταλιπεῖν ἢ χρυσόν.

ρμ.η. Πατὴρ ὕβρις, ὑδὺ φάρμακον· πλεον γὰρ
ἔχει τὸ ὠφελοῦν τοῦ δάκνοντος.

ρμ.θ'. Γαμβροῦ ὁ μὲν ἐπιτυχῶν εὗρεν ἥϊον· ὁ δὲ
ἀποτυχῶν, ἀπώλεσε καὶ θυγατέρα.

ρμ.ι. Τῆς παιδείας, ὥσπερ χρυσοῦ, τὸ καλὸν ἐν
παντὶ τόπῳ τίμιον.

ρμ.α. Σοφίαν ὁ ἀσκῶν, ἐπιστήμην τὸν περὶ Θεοῦ
ἀσκεῖ.

ρμ.β'. Οὐδὲν ἐν ζώοις κάλλιστόν ἐστιν, ὥς ἄνθρω-
πος παιδείᾳ κεκοσμημένος.

ρμ.γ'. Φεύγειν δεῖ κακῶν φιλίαν καὶ ἀγαθῶν ἔχ-
θραν.

ρμ.δ'. Ἡ τῶν περιστάσεων ἀνάγκη, τοὺς μὲν φί-
λους δοκιμάζει, τοὺς δὲ ἐχθροὺς ἐλέγχει.

ρνέ. Παρόντας μὲν τοὺς φίλους δεῖ εὐποιεῖν, ἀπόντας δὲ εὐλογεῖν.

ρνε'. Ὑπ' οὐδενὸς φιλεῖσθαι δοκεῖτω τις μηδὲν φίλων.

ρνεζ'. Καὶ ἱατρὸν καὶ φίλον, οὐ τὸν ἡδῶ, ἀλλὰ τὸν ὠφελιμώτατον ἐκλέγεσθαι χρή.

ρνή. Εἰ βούλει ἄλυπον βίον ζῆν, τὰ μέλλοντα συμβαίνειν ὥς ἤδη συμβεβηκότα λογίζου.

ρνεθ'. Ἀλύπος ἴσθι, μὴ τὴν ἀπάθειαν, ὥς τὰ ἀλογα τῶν ζώων· μηδὲ τὴν ἀλογίαν, ὥς οἱ ἄφρονες· ἀλλ' ὥς ἐνάρετος, τὸν λόγον τῆς λύπης ἔχων παρὰ μύθιον.

ρνεζ'. Ὅσοι τινὲς πρὸς τὰς συμφορὰς γνώμη μὲν ἡμεῖς λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσιν, οὗτοι τῶν πόλεων καὶ ἰδιωτῶν κράτιστοί εἰσιν.

ρνεζα'. Οἱ πεπαιδευμένοι, καθάπερ οἱ ἐκ παλαιότητος, καὶν πέσωσι, ταχέως καὶ ἐπιδεξίως ἐκ τῆς ἀτυχίας ἐξανίστανται.

ρνεζβ'. Τὸν λογισμὸν, ὥσπερ ἱατρὸν ἀγαθόν, ἐπικαλεῖσθαι δεῖ ἐν ἀτυχίᾳ βοηθόν.

ρνεζγ'. Εὐτυχίας, ὥσπερ μέθης, ἄφρων ἐπὶ πλεῖστον ἀπολαύσας, ἀνοητότερος γίνεται.

ρνεζδ'. Τῶν εὐτυχούτων ἀνταγωνιστὴς ὁ φθόνος.

ρνεζε'. Ὁ μεμνημένος τίς ἐστιν ἄνθρωπος, ἐπ' οὐδενὶ τῶν συμβαινόντων δυσχερανεῖ.

ρνεζς'. Εἰς μὲν τὸ εὐπλοῦσαι κυβερνήτου καὶ πνεύματος· εἰς δὲ τὸ εὐδαιμονῆσαι λογισμοῦ δεῖ καὶ τέχνης.

ρνεζζ'. Τῆς εὐτυχίας, ὥσπερ ὀπίρας, παρούσης ἀπολαύειν δεῖ.

ρνεζη'. Ἀλόγιστός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς συμβαίνουσι κατὰ φύσιν ἀνάγκην ἀχθόμενος.

ρνεζθ'. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ Θεός· τὰ δ' οὐκ. Ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον καὶ σπουδαιότερον.

δαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν· τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὐροια, εὐθυμία, εὐσάφεια· τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπεσα ἀρετή· τὰ δ' ἄλλα πάντα οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐποιήματα. Οὐκοῦν καὶ ἡμᾶς συμφήφους χρὴ τῷ θεῷ γενέσθαι, καὶ ταύτῃ διελόντας τὰ πράγματα, τῶν μὲν ἐφ' ἡμῖν [ἐπιμελεῖσθαι, τῶν δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν] ἐπιτρέψαι τῷ κόσμῳ, καὶ, εἴτε τῶν παίδων δέοιτο, εἴτε τῆς πατρίδος, εἴτε τοῦ σώματος, εἴτε ὁτιοῦν, ἀσμένους παραχωρεῖν.

ρο'. Ἐπίκτητος, νεανίσκου τινὸς ἐν θεάτρῳ ἐναερυνομένου, καὶ λέγοντος, ὅτι, Σοφός εἰμι, πηλοῖς γὰρ ὠμίλησα σοφοῖς, εἶπε· Καγὼ πολλοῖς πλουσίοις, ἀλλὰ πλούσιος οὐκ εἰμί.

ροά'. Ο' αὐτὸς ἔφη· Οὐ καλὸν, πεπαιδευμένον ἐν ἀπαιδεύτοις διαλέγεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ νήφοντα μεθύουσιν.

ροβ'. Ἐπίκτητος ἐρωτηθεὶς, Τίς ἐν ἀνθρώποις πλούσιος, εἶπεν, ὁ αὐτάρκης.

ρογ'. Ξανδίππης Σωκράτει τῷ ἀνδρὶ ἐπιτιμώσῃς, διότι λιτῶς παρεσκευάζετο ὑποδέξασθαι φίλους, εἶπεν· Εἰ μὲν ἡμέτεροί εἰσι, οὐδὲν ἐκείνοις μελήσει· εἰ δὲ ἀλλότριοι, ἡμῖν περὶ αὐτῶν οὐδὲν μελήσει.

ροδ'. Ἀλλὰ δὴ Σωκράτης, Ἀρχελαοῦ μεταπεμπομένου αὐτὸν, ὥς ποιήσουτος πλούσιον, ἐκέλευσεν ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ, διότι Ἀθήνησι τέσσαρές εἰσι χαίνικες τῶν ἀλφίτων ἀβολοῦ ὄνιοι, καὶ κρῆναι ὕδατος ρέουσιν· εἰ γάρ τι μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοί, ἀλλ' ἐγὼ τούτοις ἱκανός, καὶ οὕτω κἄκεῖνα ἐμοί· ἢ οὐχ ὄρας, ὅτι οὐκ εὐφωρότερον οὐδὲν, δι' ὧν Πῶλος τὸν τυράννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τοῦ ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην καὶ πτωχόν; Εἶτα χεῖρων Πῶλου ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὥς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τοῦ δαι-

μονίου πρόσωπον ὑπακρίνασθαι καλῶς; οὐδὲ τὸν Ὀδυσσεά μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν ταῖς βάρεσιν οὐδὲν μείον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ οὐλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; ροέ. Τί μοι μέλει, γρησι, πότερον ἐξ ατόμων, ἢ ἐξ ὁμοιομερῶν, ἢ ἐκ πυρὸς καὶ γῆς συνέσκηκε τὰ ὄντα; οὐ γὰρ ἀρκεῖ μαθεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ τὰ μέτρα τῶν ὀρέξεων καὶ ἐκκλίσεων, καὶ ἔτι ὀρμῶν καὶ ἀφορμῶν· καὶ τούτοις ὥσπερ κανόσι χρώμενον, διοικεῖν τὰ τοῦ βίου· τὰ δ' ὑπὲρ ἡμᾶς ταῦτα χαίρειν ἔαν; ἂ τυχὸν μὲν ἀκατάληπτά ἐστιν ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ· εἰ δὲ καὶ τὰ μάλισα θῆτις εἶναι καταληπτά, ἀλλ' οὖν τί ὄφελος καταληφθέντων; οὐχὶ δὲ διακενῆς πράγματα ἔχειν φατέον τοὺς ταῦτα ὡς ἀναγκαῖα τῷ τοῦ φιλοσόφου λόγῳ προσνέμοντας; Μή τι οὖν καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς παράγγελμα παρέλκον ἐς, τὸ Γνωθι σαυτόν; Τοῦτο δὲ μὲν οὐ· φησί. Τίς οὖν ἡ δύναμις αὐτοῦ; Εἰ χορευτῆτις παρήγγελλε τὸ γινῶναι ἑαυτόν, οὐκ ἂν ἐν τῇ προσάξει προσεῖχε τὸ ἐπιστραφῆναι.

ροσ'. Ψυχάριον εἶ, βασιάζον νεκρόν· ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

ροζ'. Τέχνην δὲ ἔφη (ὁ Ἐπίκτητος) περὶ τὸ συγκατατίθεσθαι εὐρεῖν· καὶ ἐν ταῖς περὶ τὰς ὀρμὰς τόπω τὸ προσεκτικὸν φυλάσσειν, ἵνα μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα κοινωνικαί, ἵνα κατ' ἀξίαν· καὶ ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μὴ δὲν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν χρῆσθαι.

ροή. Οὐ περὶ τοῦ τυχόντου οὖν, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών, ἀλλὰ περὶ τοῦ μαίνεσθαι, ἢ μή.

ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΥ.

Περὶ μὲν τοῦ βίου τοῦ Ἐπικτήτου, καὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, Ἀρρίανος ἔγραψεν, ὁ τὰς Ἐπικτήτου Διατριβὰς ἐν πολυσίχοις συντάξας βιβλίοις· καὶ ἀπ' ἐκείνου μαθεῖν ἐςιν, ὁποῖος γέγονε τὸν βίον ὁ ἀνὴρ. Τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο, τὸ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμμένον, καὶ τοῦτο αὐτὸ συνέταξεν ὁ Ἀρρίανος, τὰ καιριώτατα καὶ ἀναγκασιότατα ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ κινητικώτατα τῶν ψυχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Ἐπικτήτου λόγων· ὡς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Μασσαληνὸν ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Ἀρρίανος, ὡ καὶ τὸ σύνταγμα προσεφώνησεν, ὡς ἑαυτῷ μὲν φιλτάτω, μάλιστα δὲ τὸν Ἐπικτήτον τεθαυμακότι. Τὰ δὲ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων σποράδην ἐν τοῖς Ἀρρίανου τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν γραφόμενα εὐρίσκεται.

Σκοπὸν δὲ ἔχει τὸ βιβλίον, εἰ τύχοι τῶν πειθόμενων αὐτῷ, καὶ μὴ μόνον ἀκουόντων, ἀλλὰ καὶ πασχόντων ὑπὸ τῶν λόγων, καὶ εἰς ἐργασίαν αὐτοὺς ἀγόντων, ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἴαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ προεβάλλετο· ὥστε μήτε φο-
 Τόμ. Δ. F

βῆσθαι τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τι, μήτε ὑπό τι-
νος τῶν χειρόνων δεσπόζεσθαι. Ἐγχειρίδιον δὲ αὐ-
τὸ ἐπιγέγραπται, διὰ τὸ πρόχειρον αἰεὶ αὐτὸ δεῖν
καὶ ἔτοιμον εἶναι τοῖς βουλομένοις εὖ ζῆν· καὶ γὰρ
καὶ τὸ τρατιωτικὸν ἐγχειρίδιον, ξίφος ἐστὶ πρόχει-
ρον αἰεὶ τοῖς χρωμένοις ὀφείλον εἶναι. Πολὺ δὲ τὰ
δραστήριον καὶ κινητικὸν ἔχουσιν οἱ λόγοι· ὥς τοῦ
μὴ πάνυ νενεκρωμένους, νύττεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ
συναισθάνεσθαι τῶν οἰκείων παθῶν, καὶ πρὸς διόρ-
θωσιν αὐτῶν ἐπεχειρεσθαι· τοὺς μὲν μᾶλλον, τοὺς
δὲ ἥττον· καὶ εἴ τις ὑπὸ τούτων μὴ πάσχει τῶν λό-
γων, ὑπὸ μόνων ἂν τῶν ἐν ἡδονῇ δικαστηρίων ἀπευ-
θυναίη.

Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὥς κατὰ ψυχὴν λο-
γικὴν οὐσιωμένον, τῷ σώματι χρώμενον ὥς ὀργά-
νον· καὶ διὰ τοῦτο καὶ γαμεῖν καὶ παιδοποιεῖν ἐν
δίδωσι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ βίῳ αἰρετῶν ἀ-
πολαύειν· πανταχοῦ δὲ βούλεται τὴν λογικὴν δύ-
ναμιν ἀδούλευτον φυλάττειν τοῦτε σώματος καὶ
τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν
καὶ τὴν ἐκείνων χρῆσιν ἀναφέρουσιν· τῶν δὲ ἐκ
τῶν δοκούντων ἀγαθῶν, ὅσα μὲν δύναται συμπα-
νεῖν πρὸς τὸ ἀληθινὸν ἀγαθόν, καρποῦσθαι συ-
χωρεῖ μεμετρημένως· τὰ δὲ ἀναρμοσοῦντα πρὸς
κεῖνο, παραινεῖ παντελῶς ἀποτρέπεσθαι.

Καὶ τοῦτο δ' αὖτις τῶν λόγων τούτων θαυμά-
σειεν, ὅτι τοὺς πειθόμενους καὶ ἐργαζομένους τὰ
λεγόμενα, μακαρίους ἀποτελοῦσι καὶ ευδαίμονας
οὐδὲν δεηθέντας τὰς μετὰ θάνατον τῆς ἀρετῆς ἀμο-
ιβὰς ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ πάντως ἀκολουθῶσι καὶ
αὐταὶ· τὸ γὰρ ὥς ὀργάνοις χρώμενον τῷ σώματι καὶ
τοῖς ἀλόγοις πάθεσι, πάντα πάντως χωριστὴν ἔχει
τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ ἐπιδιαμένουσιν μετὰ τῇ
ἐκείνων φθοράν. καὶ ὁ λόγος, ὅτι καὶ τὴν τελειότητα

σύσειχον τῇ οὐσίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ διηγήτης ὑποθῆται τὴν ψυχὴν, συναπολλυμένην τῷ σώματι, ὃ κατὰ ταύτας ζῶν τὰς ὑποθήκας, τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολαμβάνων, τὸ οἰκεῖον καρπούμενος ἀγαθόν, εὐδαίμων ὄντως ἐς καὶ μακάριος· καὶ γὰρ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι διηγτόν ὑπάρχον, εἰ τὴν κατὰ φύσιν τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα ἀπολάβοι, ἔτυχε τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ, καὶ οὐδενὸς ἔτι δεῖται πρὸς τοῦτο.

Κομματικοὶ δέ εἰσιν οἱ λόγοι, καὶ γνωμονικαί, κατὰ τὸ τῶν ὑποθηκῶν καλουμένων παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις εἶδος· πλὴν καὶ τάξεις τίς ἐστι πρὸς ἀλλήλους ἐν πᾶσι σχεδὸν αὐτοῖς, καὶ ἀλουσία, ὡς προϊόντες εἰσόμεθα· καὶ τὰ κεφάλαια δὲ διωρισμένα γεγραπταί, εἰς μίαν πάντα τείνει τέχνην, τὴν διωρθωτικὴν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· καὶ πάντες οἱ λόγοι πρὸς ἓνα τείνουσι σκοπὸν, τὴν λογικὴν ψυχὴν διεγείρειν πρὸς τε τὴν φυλακὴν τοῦ οἰκείου ἀξιώματος, καὶ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν. Καὶ εἰσὶ μὲν οἱ λόγοι σαφεῖς, οὐ χεῖρον δὲ ἴσως, κατὰ τὸ δυνατόν διαπτύσσειν αὐτούς· ὅτε γὰρ γράφων, συμπυκνέσερός τε ἅμα πρὸς αὐτοὺς γενήσεται, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν κατανοητικώτερος· καὶ τῶν φιλομαθῶν οἱ πρὸς λόγους ἀσυνήθετοι, ἴσως ἔξουσί τινα χειραγωγίαν ἐκ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν.

Τοῦτο δὲ πρῶτον, ὅπερ εἶπον, διωρθώτεον, πρὸς τὸν ὅποιον ἀνθρώπον οὗτοι πεποιήνται οἱ λόγοι, καὶ πρὸς ποίας ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀρετὴν ἀνάγουσι τὸν πειθόμενον· οὔτε οὖν πρὸς τὸν καθαρτικῶς διωθόμενον ζῆν· ἐκεῖνος γὰρ, ὅση δύναμις, φεύγειν ἀπὸ τοῦ σώματος βούλεται καὶ τῶν σωματικῶν παθῶν, καὶ εἰς ἑαυτὸν συννεύειν· οὔτε ἔτι μᾶλλον πρὸς τὸν θεωρητικόν· ἐκεῖνος γὰρ καὶ τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν

ζωὴν ὑπερτρέχων, ὅλος εἶναι βούλεται τῶν κρείττονων· ἀλλ' ἐκείνοις ἀρμόζουσι, τοῖς κατὰ τὴν λογικὴν μὲν ζωὴν οὐσιωμένοις, ὡς ὄργανον δὲ χρωμένοις τῷ σώματι, καὶ μήτε μέρος τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα νομίζουσι, μήτε αὐτὴν μέρος εἶναι τοῦ σώματος, μήτε μετὰ τοῦ σώματος συμπληροῦσαν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἐκ δυοῖν μερῶν συγκείμενον, τῆς τε ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος· οὗτος μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὁ πολυέξιν, ὁ συμπεφυρμένος τῇ γενέσει, καὶ ὑπ' αὐτῆς καταπεπονημένος, μηδὲν μᾶλλον λογικὸν ἢ ἄλογον ζῶον ὑπάρχων, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ κυρίως λεγόμενος ἄνθρωπος· ὁ δὲ ὅντως ἄνθρωπος εἶναι βουλούμενος, καὶ τὴν εὐγένειαν τὴν ἑαυτοῦ προθυμούμενος ἀνακτῆσασθαι, ἣν ὁ θεὸς παρὰ τὰ ἄλογα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἐχαρίσατο, οὗτος φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ λογικὴν ψυχὴν, ὥσπερ ἔχει φύσεως, οὕτω ζῆν, ἄρχουσιν τοῦ σώματος, καὶ ὑπερανέχουσιν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὡς μέρος συντεταγμένῳ, ἀλλ' ὡς ὄργανον χρωμένῳ· καὶ τούτῳ προσήκουσιν αἱ ἡθικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀρεταί, ἐφ' αἷς οὗτοι οἱ λόγοι προτρέπουσιν.

Ἀλλ' ὅτι μὲν οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τὴν λογικὴν οὐσιωμένος, προηγουμένως μὲν ὁ τοῦ Πλάτωνος Σωκράτης ἔδειξεν, Ἀλκιβιάδῃ τῷ καλῷ τῷ Κλεινίου, διαλεγόμενος· ὁ δὲ (Ἐπίκτητος) ὑπόθεσιν ταύτην λαβὼν, διδάσκει τοὺς πειθομένους αὐτῷ, διὰ ποίας ζωῆς καὶ ποίων ἔργων τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον δυνατόν ἐστιν τελεώσασθαι· ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα, τὰς κατὰ φύσιν κινήσεις ἐπιτεῖνον, γυμνάζεται δι' αὐτῶν, καὶ ἐρρωμενέστερον ἀποδείκνυται· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἔξιν τὴν ἑαυτῆς οὐσίαν καθίστησιν. Οὐδὲν δὲ ἐμποδίζει τῇ σχολῇ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἴσως ἐστὶ, τοῦτο δὲ

τὸ καθ' ὑπόθεσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπικτήτου προληφθὲν, ὅτι ὁ ἀληθῶς ἄνθρωπος ἡ λογικὴ ψυχὴ ἐστίν, ἢ τῷ σώματι ὡς ὄργάνῳ χρωμένῃ, πρὸ τῆς τῶν κατὰ μέρος ἐξηγήσεως προδιαρθρῶσαι τε, καὶ προαποδείξαι· καὶ γὰρ ὁ μὲν Ἐπικτήτος τὰς τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ πρεπούσας καὶ οἰκείας ἐνεργείας ὑπ' ὅψιν προτιθεῖς, γινώσκειν τε αὐτὰς ἀκριβῶς, καὶ ἐργάζεσθαι τοὺς πειθόμενους αὐτῷ παρακαλεῖ καὶ ἀνακινεῖ· ἵνα δι' αὐτῶν, ὡς εἶπον, καὶ τὴν οὐσίαν τὴν ἰδίαν τελεωσάμεθα· ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ κυρίως ἄνθρωπος, οὐκ ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' ὅπερ εἶπον, εἰς ὑπόθεσιν λαμβάνει.

Ὁ τοίνυν Σωκράτης, λαβὼν ἐκ τῆς ἐνεργείας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς περ τῇ σμίλῃ, οὕτω καὶ τῇ χειρὶ χρῆται πρὸς τὴν ἐργασίαν· καὶ προσλαβὼν, ὅτι τὸ χρωμένον ἄλλο ἐστὶ, καὶ τὸ ᾧ χρῆται ἄλλο, ὡς ὄργανον, συνήγαγεν, ὅτι ἄνθρωπός ἐστι τὸ τῷ σώματι χρωμένον ὡς ὄργάνῳ· χρῆται δὲ τῷ σώματι ὡς ὄργάνῳ, ἔντε ταῖς τέχναις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐργασίαις, οὐκ ἄλλοτι ἢ ἡ λογικὴ ψυχὴ. Εἶτα πάλιν λαβὼν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ χρωμένον τῷ σώματι, καὶ ἄρχει πανταχοῦ ἐκείνου, ᾧ χρῆται, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτᾷ τὸν λόγον· λέγων, ὅτι ἀνάγκη, τὸν ἄνθρωπον ἢ τὴν ψυχὴν εἶναι, ἢ τὸ σῶμα, ἢ τὸ συναμφοτέρων· εἰ οὖν ὁ μὲν ἄνθρωπος ἄρχει τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα ἑαυτοῦ οὐκ ἄρχει, δῆλον ὅτι οὐκ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος τὸ σῶμα· ἀλλ' οὐδὲ τὸ συναμφοτέρων, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· εἰ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄρχων τοῦ σώματός ἐστι, μὴ ἄρχοντος τοῦ σώματος, οὐδὲ τὸ συναμφοτέρων ἂν εἴη τὸ ἄρχον· ὅλως δέ, εἰ τὸ μὲν σῶμα καθ' αὐτὸ ἀκίνητον καὶ νεκρόν ἐστιν, ἢ δὲ ψυχὴ τὸ κινουῦν ἐστίν· ὁρῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν, ὅτι κινεῖ μὲν ὁ τεχνίτης, κινεῖται δὲ τὰ ὄργανα τῆς τέχνης· δῆλον, ὅτι ὄργανου τὰ

ζιν ἔχει τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴν· αὕτη οὖν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὁ βουλόμενος ἀνθρώπου ἐπιμελεῖσθαι, τῆς ψυχῆς ἐπιμελείσθω τῆς λογικῆς, καὶ περὶ τὰ οἰκεῖα αὐτῆς ἀγαθὰ διατριβέτω· ὁ γὰρ τοῦ σώματος ἐπιμελούμενος, οὐκ ἀνθρώπου, οὐδὲ τῶν ὄντως ἡμῶν ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ τοῦ ὀργάνου· ὁ δὲ περὶ χρήματα καὶ τὰ τοιαῦτα σπουδάζων, οὔτε ἀνθρώπου ἐπιμελεῖται, οὔτε ἀνθρώπου ὀργάνου, ἀλλὰ τῶν τοῦ ὀργάνου.

ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τῶν ὄντων, τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν· τὰ δὲ, οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐφ' ἡμῖν μὲν, ὑπόληξις, ὁρμή, ὄρεξις, ἔκκλησις· καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα ἡμέτερά ἐργα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εφ' ἡμῖν ἐκεῖνα λέγει, ὧν κύριοί ἐσμεν, καὶ ὧν τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν· ταῦτα γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐκάσῳ λέγομεν, ἂ μὴ παρ' ἄλλου ἔχει, μηδὲ ὑπ' ἄλλου τινὸς ἐμποδίζεσθαι δύναται. Τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, τὰ ἐνδοθεν ὑπ' αὐτῆς κατὰ τὴν αὐτῆς κρίσιν καὶ αἵρεσιν γινόμενα· οὐ γὰρ δυνατὸν, ἔξω κινεῖσθαι τὴν αἵρεσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ αἵρετὸν ἔξωθεν ἢ, ἢ αἵρεσις αὐτῇ, καὶ ἢ ἐπὶ τὸ αἵρετὸν κινήσις, ἐνδοθέν ἐστι. Τοιοῦτον δέ ἐστι, τὸ τοιάνδε ἢ τοιάνδε ὑπόληψιν ἔχειν περὶ τῶν πραγμάτων· οἷον, ὅτι ὁ πλοῦτος ἢ ὁ θάνατος, ἢ τι τῶν ἄλλων, ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ ἀδιάφορόν ἐστι· καὶ γὰρ ἄλλου τινὸς ἀκούσαντες δοξάσωμεν ἢ οὕτως ἢ οὕτως περὶ αὐτοῦ, δοξάσωμεν δὲ ὅλως, καὶ μὴ, ὡς οἱ διδάκτοί ὄρνιθες τὸ κονδῖτον πῖω λέγουσι, (τί λέγουσιν οὐκ εἰδότες,) οὕτω καὶ ἡμεῖς λέγωμεν· ἢ δόξα αὕτη καὶ ἢ ὑπόληψις, ἡμέτερόν ἐστι κίνημα, ἡρεδισμένον ἔξωθεν ἐνίοτε, καὶ προκληθὲν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, οὐ μέντοι ἐντεθὲν ὑπ' αὐτοῦ. Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ ἢ ἐπί τι ὁρμή, ἐνδοθεν οὔσα καὶ αὕτη·

καὶν γὰρ ἐκεῖνο, ἐφ' ὃ ὁρμᾶμεν, ἔξ
 φορμῇ τις γίνηται τῇ ὁρμῇ, ἀλλ' αὐ-
 τοθεν ἐξιν ὅλη· οὐχ ὥς οἱ κατὰ ὁρ-
 τως κινούμενοι ἔξωθεν ἔχουσι τὴν
 ἀλλὰ μᾶλλον ὥς οἱ κατὰ τὴν ἐαυ-
 τῶν ὁρμήν. Καὶ ἡ ὁρεξις δὲ τοιοῦτόν ἐ-
 σα τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ ὁρεκτόν· καὶ
 ἐναντία τῇ ὁρέξει, ἀποστροφὴ καὶ φυ-
 ἐκκλιτοῦ.

Δῆλον δὲ, ὅτι προηγεῖται μὲν
 λογικῇ τις οὕσα γνῶσις, καὶ ἀνθ'
 ὅταν δὲ περὶ κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ ἡμ-
 δοκοῦντος, ἢ ὑπόληψις ἢ, ἀνακινε-
 κλισίς ἢ ὁρεξις, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ
 γὰρ δεῖ πρῶτον ἢ ἀπαρεσθῆναι, καὶ
 πρесеλθεῖν τῷ ὁρεκτῷ, ἢ ἀποστροφῇ
 ὅπερ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ὁρεκτῷ· οἱ μὲν
 ὁρμὴν καὶ ἀφορμὴν προετίθεσαν (τῇ
 τῆς ἐκκλίσεως, τὰ πρὸ τῆς ὁρέξεως
 κινήματα τῆς ψυχῆς θρασάμενοι.

Ἀλλ' αἱ μὲν ἄλογοι ὁρέξεις, τῆς
 καὶ ἐπιθυμία, προσεχεῖς οὐσαι τῇ
 ζῶαι τῶν σωμάτων οὐσαι, ὥς δοκ-
 σεως τῶν σωμάτων ἀναθλασάνειν
 κίνητον ἔχουσι· καὶ οὐκ ἔτι αὐτῶν
 οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ὁρεγομένοις κυρίως
 καὶ αὐταὶ κινῶνται· καὶ ἡ λογικὴ
 μὲν ἑαυτὴν ἐνδὼ τοῖς σώματι καὶ
 τοῖς σωματικοῖς κινήμασι, καὶ αὐτῶν
 ται, καὶ ὠθεῖται, καὶ οὐκ ἔτι εὐλ-
 χει τὰ κινήματα· ὅταν δὲ κατὰ τὴν
 καὶ ἐνέργειαν ἐνεργῇ, τότε ἐλευθε-
 σίως ἐνδοθεν ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται·
 τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁράται καὶ ἀγαμφίλει.

ἀκριδέστερον καταμάθωμεν, καὶ τί ἐστὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν τοῦτο, καὶ ἐν τίσι τῶν ὄντων ἐστὶ, καὶ ὅτι ῥίζα καὶ ἀρχὴ τοῦτο πάσης εὐζωίας καὶ κακοζωίας τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ἀνωθέν ποθεν ἀρξάμενοι λέγωμεν.

Πάντων τῶν ὄντων πηγὴ καὶ ἀρχὴ τὸ Ἀγαθόν ἐστίν· οὗ γὰρ πάντα ἐφίεται, καὶ εἰς ὃ πάντα ἀνατείνεται, τοῦτο πάντων ἀρχὴ καὶ τέλος ἐστὶ. Καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ Ἀγαθὸν πάντα παράγει, τὰ τε πρῶτα, καὶ τὰ μέσα, καὶ τὰ ἔσχατα· ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα, καὶ ἑαυτῷ προσεχῇ, ὅμοια ἑαυτῷ παράγει· μία ἀγαθότης, πολλὰς ἀγαθότητας· καὶ μία ἀπλότης, καὶ ἓως ἢ ὑπὲρ πάσας, πολλὰς ἐνάδας· καὶ μία ἀρχή, πολλὰς ἀρχάς· ταυτὸν γὰρ ἐστίν ἐν, καὶ ἀρχή, καὶ ἀγαθόν, καὶ Θεός· καὶ γὰρ Θεός μὲν τὸ πρῶτον, καὶ πάντων αἴτιον· ἀνάγκη δὲ, τὸ πρῶτον, καὶ ἀπλούστατον εἶναι· ὅτι τὸ σύνθεσιν ὁποιανοῦν ἔχον καὶ πλήθος, δευτέρον ἐστὶ τοῦ ἐνός· καὶ τὸ πλήθος, καὶ τὰ μὴ ἀγαθὰ, τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, ὡς ὑπὲρ αὐτὰ ὄντος· καὶ τὸ μὴ ὄν αὐτὸ ἀρχή, ἀπ' ἀρχῆς ἐστὶ πάντως· ἀνάγκη δὲ, καὶ δύναμιν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην καὶ πᾶσαν· δυνάμεως δὲ περιουσία ἐστὶ, τὸ, πάντα παράγουσαν ἀφ' ἑαυτῆς, τὰ ὅμοια πρὸ τῶν ἀνομοίων παράγει· διὸ πολλὰς ἀρχάς ἢ μίαν ἀρχήν, καὶ πολλὰς ἀπλότητας, καὶ πολλὰς ἀγαθότητας, παράγει προσεχῶς ἀφ' ἑαυτῆς· τὰ γὰρ ὄντα πάντα, διαφορὰς ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, καὶ πεπληθυσμένα ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς, εἰς μίαν ἑκάστα ἀρχὴν οἰκείαν ἀνάγεται· οἷον, τὰ καλὰ πάντα, ὅσα τε, καὶ ἐν οἷς ἐστὶ, καὶ ἐν ψυχαῖς, καὶ ἐν σώμασιν, εἰς μίαν ἀνάγεται κάλλους πηγὴν· οὕτω δὲ καὶ τὰ σύμμετρα πάντα, καὶ τὰ ἀληθῆ πάντα· καὶ αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι ὁμοφυεῖς πως εἰσὶ τῇ πρώτῃ, καθ' ὃ ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ καὶ ἀγαθότητες, μετὰ τῆς προσηκούσης ὑφέσεως καὶ ἀναλογίας· ὅπερ γὰρ ἐστίν

ἡ μία ἀρχὴ πρὸς πάντα τὰ ὄντα, τοῦτο ἐκάστος τὸ πλήθος τὸ περιεχόμενον ὑπὸ τῆς κατ' ἀπὸ διότητος· οὐ γὰρ ἦν δυνατόν, μὴ καὶ ἑκάστος, κατὰ διαφορὰν τινα ἀφωρισμένον, εἰς ἀρχὴν ἀνατείνεσθαι, τὴν πᾶσι τὸ ἐν καὶ ταυτοδότητος ἐπιλάμπουσιν· παντὸς γὰρ πλήθους ἡγεμονία ἐν, καὶ πᾶσα ἐν πολλοῖς ιδιότητι ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ λα παραγίνεται.

Πᾶσαι οὖν αἱ μερικαὶ ἀρχαὶ ἐνίδρυνται τὴν καὶ ὑπ' αὐτῆς οὐ διασηματικῶς οὐδὲ πληθύνονται, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ ὅλῳ τὰ μέρη, καὶ τῷ ἐνὶ τὸ πλήθος, καὶ ἐν τῇ μονάδι ὁ ἀριθμὸς τα γάρ ἐστιν ἐκεῖνο, πρὸ πάντων· καὶ περὶ τὴν ἀρχὴν αἱ πολλαὶ ἀρχαὶ πληθύνονται, καὶ ἐν τῇ ἀγαθότητι αἱ πολλαὶ ἀγαθότητες ἐνίδρυνται ἐξ ἐκεῖνο, οὐ τις ἀρχή, ὥσπερ ἐκάστη τῶν ὄντων· ἡ μὲν, καλοῦ· ἡ δὲ, ἀληθείας· ἡ δὲ, τρίας, ἡ ἄλλου τινός· ἀλλ' ἀπλῶς Ἀρχή· τῶν ὄντων ἀπλῶς ἀρχή, ἀλλ' Ἀρχή ἀρχῶν· καὶ τὸ ἀρχικὸν ἰδίωμα, ὥσπερ τὰ ἄλλα, πληθύνονται ἀρχεσθαι, ἀλλ' εἰς μίαν μονάδα ῥυφουῖσθαι, τὴν Ἀρχὴν τῶν ἀρχῶν.

Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου θεοῦ παραγομένων, διὰ τὸ πρὸς αὐτὸ ὁμοφυεῖς ἐξέρχονται τοῦ εἶναι ἀγαθὰ· ἀκίνητα ὄντα, καὶ ἄβλητα, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ αἰεὶ μακαριότητι ἰδρυμένα· οὐκ ἐνδεῖ τὸ ἀγαθόν, ὅτι αὐτοαγαθότης· τὰ δὲ ἄλλα πάντα, ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἐκ τῶν πολλῶν ἀγαθητήτων παραχθέντα, ἀπὸ τοῦ εἶναι αὐτοαγαθὰ καὶ ἀκινήτως ἐνιδρύνονται τῇ ὑπάρξει τῆς θείας ἀγαθότητος, κατὰ ἔχει τὸ ἀγαθόν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἔσχατα καὶ κίνητα, οἷον τὰ σώματα, ὥσπερ καὶ τὴν καὶ τὴν κίνησιν ἐξωθεν ἔχει, οὔτε ὑφίσταται

δυνάμενα, διὰ τὸ μεριστὰ καὶ ἄστα ὄντα μὴ δύνασθαι ὅλα δι' ὅλων ἑαυτοῖς ἐφαρμόττειν, ἵνα καὶ ὅλου ἕκαστον ὅλον ἑαυτοῦ αἴτιον ἦ, οὔτε κινεῖν ἑαυτὰ, διὰ τὸ νεκρὰ εἶναι καθ' αὐτὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔξωθεν ἔχει· τὰ δὲ μέσα, ἀπὸ μὲν τῆς ἀκινήτου φύσεως, καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης, ὑπέβη· τῶν δὲ ἐσχάτων καὶ ἑτεροκινήτων ὑπερέχοντα, κινεῖται μὲν, ὑφ' ἑαυτῶν δὲ κινεῖται, καὶ οὐκ ὑπ' ἄλλων ἔξωθέν τινων, ὥσπερ τὰ σώματα· τοιαῦται δὲ εἰσιν αἱ ψυχαί, ἑαυτάς τε κινεῖσαι καὶ τὰ σώματα· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐνδοθεν κινούμενα σώματα, ἑμψυχα λέγομεν· τὰ δὲ ἔξωθεν μόνως, ἄψυχα.

Ἡ οὖν ψυχὴ, ὑφ' ἑαυτῆς κινουμένη, κινεῖ καὶ τὰ σώματα· εἰ γὰρ ὑφ' ἑτέρου τινὸς ἔξωθεν κινουμένη, ἐκείναι τὸ σῶμα, ὑπ' ἐκείνου κυρίως ἂν ἦν τὸ σῶμα κινούμενον, τοῦ τὴν ψυχὴν κινούντος· αὕτη οὖν ἡ αὐτοκίνητος οὐσία, ἅτε ὑποβάσα τοῦ ἀκινήτου, καὶ κατὰ μέθεξις ἀγαθουμένη, κινεῖται μὲν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς κινεῖται, καὶ οὐκ ἀπ' ἄλλου, ἐπιεμένη τε αὐταῦ καὶ κατορευομένη· καὶ εἰσὶν αὐτῶν ἴδιαι κινήσεις αὗται, ἥτε ἐφεσεις, καὶ ὀρεξεις, καὶ ὁρμή, καὶ αἵρεσις. Ἀλλ' αἱ μὲν πρῶται τῶν ψυχῶν, ἅτε προσεχῶς ὑπὸ τῶν αὐτοαγαθῶν παραχθεῖσαι, καὶ ἔσχον τι πρὸς ἐκεῖνα ὑφειμένον, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀγαθότητες, ἀλλ' ὀρέγεσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, πλήν, ὡς συγγενεῖς πρὸς αὐτὸ, συμφυῶς τε αὐτοῦ καὶ ἀνασπασπάζως ὀρέγονται, καὶ τὴν αἵρεσιν μογοειδῶς πρὸς ἐκεῖνο τεταμένην ἔχουσιν, οὐδέποτε ἀποκλίνουσιν πρὸς τὸ χεῖρον· καὶ εἴπερ ἡ προαίρεσις ἄλλου ἀντ' ἄλλου τινὸς ἐστὶν αἵρεσις, τάχα οὐκ ἂν εἴη προαίρεσις ἐν ἐκείνοις· εἰ μή τις αὐτὴν προαίρεσιν, ὡς τὰ πρῶτα ἀγαθὰ αἰρουμένην, καλοῖ. Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυ-

χαί, πρὸς σύνδεσμον ὑποσᾶσαι τῶντε αἰὲ ἀνω καὶ τῶν αἰὲ κάτω μενόντων, καὶ διὰ τοῦτο πεφυκυῖαι καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἐπιστρέφεσθαι καὶ πρὸς ταῦτα ὅταν μὲν πρὸς ἐκεῖνα νεύωσιν ὅλοι, ἀπλῶς ἔχουσι καὶ ἀναντιθέτους τὰς ὀρέξεις καὶ αἵρέσεις αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀδυνατήσωσι πρὸς τὴν ἀνω εὐροφὴν, διὰ τὸ κατὰ τὴν πρὸς τὸ κάτω ἐθέλειν ἐνεργεῖν, κατ' οὐσίαν καὶ αὐτὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῇ πρὸς ψυχῶσιν τε καὶ κινήσιν τῶν καθ' αὐτὰ ἀψύχων τε καὶ ἐτεροκινήτων σωμάτων, καὶ πρὸς διακόσμησιν τῶν ἐτεροκινήτως πεφυκότων τοῦ ἀγαθοῦ μετέχειν, ἥτις τῇ ἑαυτῆς κινήσει κινεῖ τὰ ἐτεροκίνητα· τότε οὖν τοῖς γινομένοις καὶ ῥηιρομένοις καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ σέρῃσιν ὑποφερομένοις συνοῦσα, καὶ ἐνδιδοῦσα ἑαυτὴν ἑκείνοις, οὐκ ἔτι ἀναντίθετον ἔχει τὴν ἑαυτῆς αἵρεσιν· ἀλλ' αἰεὶ μὲν πρὸς τὸ αἰρετόν καὶ ἀγαθὸν φερομένην, τὸ δὲ ἀγαθόν, ἢ ὄντως ἀγαθὸν ὑπάρχον, ἢ ὡς ἀγαθὸν ἐξαπατῶν καὶ δελεάζον, διὰ τίνα συνοῦσαν αὐτῷ ἡδονήν· ἐπεὶ δὲ γὰρ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ σύνεσιν ἢ ἀληθινὴ ἡδονή, ὅπου ἂν ἡδονῆς αἰσθηταὶ σκιαγραφίας, μὴ κρίνουσα αὐτὴν ὅπιατις ἐστὶ, πρότερον ἀληθὴς καὶ τῷ ἀληθινῷ ἀγαθῷ συγγενὴς, ἢ ἀπατηλὴ καὶ σκιά ἀγαθοῦ ψευδώνυμος, ἐπιτρέχει ὡς πρὸς τὸ ἀγαθόν, οὐκ ἐφιστάουσα ὅτι πολλαπλάσιον ἔχει τὸ λυπηρόν· προηγούμενον τε πάντως· οὐ γὰρ ἡδεται εὐθὺς ὁ μὴ πρότερον ὑπὸ πείνης λυπηθεὶς, αὐτὸς πίνων ἡδεται ὁ μὴ διψήσας· καὶ σύνεσι δὲ πάντως τῇ ἡδονῇ ἢ λύπῃ· τοιγαροῦν εἰ μὲν μεταξὺ σήσης τὸν ἐν τῷ πίνειν ἡδόμενον, ἔτι ἐνοῦσαν ὅφει τὴν δίψαν· καὶ ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδονή, ἕως ἂν ἡ λύπη συνυπάρχῃ· παυσαμένης γὰρ τῆς πείνης, ἢ δίψης, ἢ ῥίγους, ἢ τινος τῶν ταιούτων, οὐκ ἔτι ἡδέα, ἀλλὰ προσκο-

ρῇ φαίνεται ἐναντία· καὶ ἔπεται δὲ ὡς ἐπίπαν λύ-
πη τοῖς δι' ἡδονὴν εἰς ἀμετρίαν ὑποφεμένοις.

Διὰ τὴν αἵρεσιν δὲ τοῦ ἡδέως ἀγαθοῦ, πάντα
ἡμῖν γίνεται τὰ ἀμαρτήματα· ὥσπερ διὰ τὴν αἵρε-
σιν τοῦ ἀληθινοῦ ἀγαθοῦ τὰ κατορθώματα· καὶ
διὰ τῆς αἵρέσεως καὶ προαιρέσεως τυγχάνομεν τοῦ
τε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου· ὅταν μὲν γὰρ ἡ αἵρε-
σις εὖλυτος ἢ καὶ καθαρὰ, αὐτῆς οὐσα τῆς λογικῆς
ψυχῆς, καὶ ἦν οὐσιώμεθα, τότε ἐπὶ τὸ ὄντως αἵ-
ρετόν καὶ τὸ ἀληθῶς φέρεται. Διὸ τὸ ἴδιον ἀγαθὸν
τῆς ψυχῆς, Ἀρετὴ λέγεται, ὡς αἰρετὴ οὐσα κυρίως,
καὶ κατὰ τὴν ὄντως αἵρεσιν παραγινομένη· ὅταν
δὲ τοῖς ἀλόγοις πάθεσι συνορέγηται, καὶ τὸ ἐκεί-
νων οἰκεῖον νομίζῃ, τότε ψευδώνυμον ἔχει τὴν αἵ-
ρεσιν· ἐπεὶ καὶ τοῦτό ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, ἡ αἵρεσις καὶ
προαίρεσις ἡμῶν· ἡ γὰρ ὑπόληψις, καὶ ὁρμή,
καὶ ὁρεξίς, καὶ ἐκκλίσις, εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ
προαίρεσιν ἀναφέρονται, ἐνδοθεν οὖσαι πᾶσαι τῆς
ψυχῆς κινήσεις, καὶ οὐκ ἔξωθεν ὠθισμοί· διὸ καὶ
κυρία τούτων ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, καὶ οἱ
νόμοι, καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἔμπρονες, εἰς τὴν αἵρε-
σιν καὶ προαίρεσιν, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντα, ἀποθλέποντες,
τά τε ἀμαρτήματα καὶ τὰ κατορθώματα διακρίνου-
σιν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς πράξεις αὐτάς· ὅτι οὐκ ἐφ' ἡ-
μῖν ἐκείναι, καὶ ὅτι ταῖς αἵρέσεσι καὶ προαιρέσεσιν
εἰδοποιοῦνται· καὶ γὰρ φόνος ὁ μὲν ἀκούσιος, ὡς
μὴ κατὰ αἵρεσιν, μηδὲ κατὰ τὸ ἐφ' ἡμῖν καὶ τὴν ἡ-
μετέραν ἐξουσίαν γενόμενος, συγγινώσκεται· ὁ δὲ
κατ' ἀξίαν καὶ δίκην φονεύων, καὶ ἐπαινεῖται· οὐ-
τως οὐχ' αἱ πράξεις ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι τὸ εὖ ἢ κα-
κῶς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς αἵρέσεως ἢ προαιρέσεως τῶν ἐφ'
ἡμῖν ὄντων εἰδοποιοῦνται.

Καλῶς οὖν ὁ Εὐπίκτητος ἀπὸ τούτου τὴν ἀρχὴν
τῆς παιδαγωγίας ἐποίησατο, καὶ πρὸς τοῦτο ἀναφέ-

ρειν πάντα ἡμῖν παραινεί, ὥς κατ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἐναντίου μεταλαμβάνουσιν. Ὅταν δὲ λέγη, Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐσι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· οὐ πάντων τῶν ὄντων ποιεῖται τὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ἡμῖν καὶ περὶ ἡμᾶς ὄντων· οὐδὲ γὰρ ἔχει τινὰ ἐξισασμὸν ἢ ἀντίθεσις, ὅπερ πρέπει ταῖς διαίρεσεσιν, εἴ τις πρὸς τὴν διαίρεσιν τὴν ἐφ' ἡμῖν οὔσαν, πάντα ἀντιθεῖ τὰ ὄντα, τὰ τε ὑπερκόσμια, καὶ τὰ ἐγκόσμια.

Ἐπεὶ δέ τινες εὐρίστανται, μηδὲν εἶναι βουλόμενοι ἐφ' ἡμῖν, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ἀνάγκης πάσας ἡμῶν τὰς ἐνεργείας γίνεσθαι καὶ τὰ πάθη νομίζοντες, οἱ δὲ ἐκ ταυτομάτου, κατὰ τὸ εἰκῇ καὶ ὥς ἔτυχε φερομένων ἡμῶν, ὥσπερ κυλίνδρων, ἥρκων μὲν τὰ ἤδη ῥηθέντα περὶ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῆς αἰρέσεως καὶ προαιρέσεως ἐν ταῖς οὔσι τάξεως, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν ὑποστάσεως· οὐδὲν δὲ ἴσως κωλύει, καὶ προηγουμένως τινὰ ποιῆσθαι λόγον πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας τὸ ἐφ' ἡμῖν.

Τὸ μὲν οὖν αὐτόματον, καὶ τὸ μὴ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ ὥς ἔτυχε, εἰ μὲν οὕτω λέγεται, ὥς ἄνευ τινὸς προηγουμένου σκοποῦ ἐνεργούντων ἡμῶν, οὔτε ἀληθὴς ὁ λόγος, οὔτε, εἰ ἀληθὴς ἦν, ἐπὶ πασῶν ἡλήθευε τῶν ἐνεργειῶν ἡμῶν. Καὶ γὰρ πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ αἱ φύσεις, σκοπόν τινα καὶ τέλος ποιησάμεναι, πρὸς αὐτὸ πάσας τὰς ἐνεργείας τὰς ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι πέρατος ἀπευθύνουσι· καὶ ὅλας πᾶσα τῶν ἐμψύχων κίνησις καὶ ἐνέργεια, τινὸς ἕνεκα ἀγαθοῦ ἐπιτελεῖται, ἢ ὄντος, ἢ δοκοῦντος εἶναι· καὶ γὰρ ἢ ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ φυγὴ, διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ ὥς ὠφέλιμος γίνεται. Εἰ δὲ οὕτω τις τὸ εἰκῇ καὶ ὥς ἔτυχε λέγει, ὥς ἀδυνάτου ἢ ἐπιβλαβοῦς ὄντος τοῦ ὀρεκτοῦ, (ὥς λέγομεν, εἰκῇ καὶ ὥς ἔτυχε φάρμακον προσέφερετι, ἢ τὸ ἀδυνατοῦν ὠφελεῖσθαι, ἢ βλά-

πτον ἐνίοτε, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ ἐφ' ἡμῖν ὁ οὕτως λέγων· οὐ γὰρ τῶν δυνατῶν καὶ ὠφελίμων μόνον τὴν ὀρεξιν καὶ τὴν ἐκκλισιν ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ βλαβερῶν· διὸ οὐ μόνον τὰς κατορθούσας ἐφ' ἡμῖν λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμαρτωλάς.

Τῶν δὲ ἠναγκασμένην καὶ οὐκ αὐτεξούσιον λεγόντων, οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν, τὴν ὑπόληψιν καὶ ὀρεξιν, καὶ ὅλως τὴν αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς ἐτέρωθεν κινουμένην, καὶ οὐκ ἔνδοθεν ἀφ' ἡμῶν προαγομένην· αἱ μὲν τὴν ἔνδειαν, αἰτίαν λέγουσι· τίς γὰρ πεινῶν, ἢ διψῶν, ἢ ῥιγῶν, οὐκ ὀρέγεται τροφῆς, καὶ πόματος, ἢ θέρμης, κἄν θέλη, κἄν μὴ θέλη; τίς δὲ νοσῶν οὐκ ἐπιθυμεῖ ὑγείας; Τινὲς δὲ, αὐτὰ τὸ ὑποληπτὸν, καὶ τὸ ὀρεκτὸν, ἢ φευκτὸν, ἐκόντας καὶ ἄκοντας κινεῖν φασιν ἡμᾶς πρὸς ἑαυτά· τίς γὰρ τῶν ὅπως οὖν ἀριθμεῖν μαθόντων, τὰ δις δύο οὐκ ἂν ὑπολάβῃ τέσσαρα; καὶ πῶς ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ οὕτως ὑπολαβεῖν, καὶ οὐ μᾶλλον ἐπὶ τῇ τοῦ ὑποληπτοῦ φύσει; τίς δὲ ἀγαθοῦ τινὸς αἰσθόμενος, ἢ καλοῦ, ἢ τῶν ἐναντίων, οὐχὶ τῶν μὲν ὀρέγεται, τὰ δὲ ἐκκλίνει, ὑπ' ἐκείνων κινούμενος; καὶ γὰρ τῶν φυσικῶν οἱ ἄριστοι τὸ πρῶτως κινοῦν, τὸ ὀρεκτὸν εἶναι φασι· τὸ δὲ ἐτέρωθεν ἐξ ἀνάγκης πάσης κινούμενον, πῶς ἂν εἴη ἐφ' ἡμῖν; Ἄλλοι δὲ τὴν τοῦ ὀρεγομένου διάθεσιν αἰτιῶνται, ὡς ἐξ ἀνάγκης κινουμένην ἐφ' ὃ πέφυκεν, οὐκ ὅν ἐπ' αὐτῷ τὸ μὴ οὕτως ὀρεχθῆναι· ὁ γὰρ σωφρονικὸς τὴν ἑξίν τῶν σωφρόνων ἔργων καὶ ἐπιτιθευμάτων ὀρέγεται· καὶ ὁ ἀκόλαστος, τῶν ἀκολάσων· καὶ ἐπ' οὐδετέρῳ αὐτῶν ἐστὶ, κἄν βούληται, τὸ μὴ οὕτως ὀρεχθῆναι· τινὲς γοῦν καὶ δυσχεραίνοντες τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις, καὶ βουλόμενοι μὴ κινεῖσθαι αὐτάς, ὠθοῦνται ὅμως ὑπὸ τῶν ἑξέων καὶ τῶν συνεδισμῶν ἐπὶ τὰ οἰκεία ὁ-

ρεκτα, καὶ ἐλκονται ὑπ' ἐκείνων ἐτεροκινήτως, ὥς
 οὐκ ὄν ἐπ' αὐτοῖς τὸ μὴ οὕτως· καὶ ὑπολαμβάνει δὲ
 περὶ τῶν πραγμάτων, ὃ μὲν ἐπισημῶν, τὰληθῆ·
 ὃ δὲ ἀμαθῆς, τὰ ψευδῆ· καὶ οὐ δυνατόν ἄλλως· οὐ-
 τε γὰρ ἐπὶ τῷ ἐπισημῶνι ἐστὶ, τὸ ψεῦδος ὑπολαβεῖν·
 οὔτε ἐπὶ τῷ ἀμαθεῖ, τὸ ἀληθές πάντως· ἀλλ' οὐδὲ
 τὸ μὲν ψευδῆ ὑπολαβεῖν, ἐπὶ τῷ ἀμαθεῖ ἐστὶ· τὸ δὲ
 μὴ ψευδῆ, ἐπὶ τῷ ἐπισημῶνι· οὐ γὰρ ἂν εἴλετο
 ψεῦδος ὑπολαμβάνειν ὁ ἀμαθῆς, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν· καὶ
 ὁ σπουδαῖος, εἰ ἐπ' αὐτῷ ἦν τὸ ἀληθῆ ὑπολαμβά-
 νειν, εἶχεν ἂν καὶ τὸ ψευδοδοξεῖν· * (ἀδύνατον δὲ,
 ἐν οἷς ἐπισημῶν ἐστὶ, ψευδοδοξεῖν) αὐτὸν, καὶ εἰ
 πάνυτις αὐτὸν ὑπόβοιτο βούλεσθαι· ὥς γὰρ ἐπὶ
 τῶν αἰσθητῶν, καὶ τῶν ἐβρώμενας ἐχόντων τὰς αἰ-
 σθήσεις, ἀδύνατον παραισθάνεσθαι· οὕτως ἔχει καὶ
 ἐπὶ τῶν λογισμῶν ληπτῶν. Ταῦτα μὲν ἄντινες εἴ-
 ποιεν, τὸ ἐφ' ἡμῖν μὴ συγχωροῦντες εἶναι. Οἱ δὲ
 πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων τὴν εἰμαρμένην περιφορᾶν, ὥ-
 σπερ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὕτω καὶ τῶν ὀρέξεων
 τῶν ἡμετέρων, καὶ τῆς ὑπολήψεως, καὶ τῆς αἰρέ-
 σεως, αἰτίαν εἶναι φασί· καὶ μαρτύρουνται τοὺς ἀ-
 ρρολογικούς, ἀπὸ τῆς ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀσέρων
 θέσεως λέγοντας, ὅτι ὁδε μὲν φιλήδονος ἔσαι, ὁδε
 δὲ φιλοχρήματος, καὶ ἄλλος φιλόμουσος, καὶ φιλό-
 σοφος· τὰς γὰρ ὀρέξεις δηλονότι προλέγουσιν, ἅς
 ἐν ἡλικίᾳ προβαλοῦνται γενόμενοι· εἴπερ οὖν ἀλη-
 θεύουσιν οὗτοι, ἀνάγκη πάντως ἐκείνας τὰς ὀρέξεις
 προβάλλεσθαι, τὰς ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης δοθείσας,
 καὶ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τὸ ἄλλας ἀντ' αὐτῶν προβάλ-
 λεσθαι· πῶς οὖν ἐφ' ἡμῖν ἔσαι ἔτι τὸ τοίως ἢ τοίως
 ὀρέγεσθαι, εἰ πάντως ἀνάγκη καὶ βουλομένοις καὶ
 μὴ βουλομένοις ἡμῖν μονοειδῶς ἐπὶ τὸδε ἢ τὸδε τὸ ὀ-
 ρεκτὸν ἀποτείνεσθαι. Αὗται μὲν καὶ τοιαῦτατινες
 ἂν εἶεν αἱ πρὸς τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐνστάσεις, οὐδὲ τὰς ὀρέ-

ξεις ἢ ἐκκλίσεις, ἢ ὅλως τὰς αἰρέσεις ἡμῶν, ἐφ' ἡμῖν εἶναι συγχωροῦμαι.

Ῥητέον δὲ πρὸς μὲν τὸν ἀπὸ τῆς ἐνδεΐας λόγον, ὅτι οὐκ ἐντίθησιν ὄρεξιν ἢ ἐνδεια· πολλὰ γοῦν καὶ τῶν πάντῃ ἀψύχων, ὥσπερ τὰ φυτὰ, ἐνδεῶς ἴσχοντα ποιότητός τινος, οἷον ὑγρότητος, ἢ θερμασίας, ἢ ψύξεως, ὅμως οὐκ ὀρέγονται, ὅτι μὴ ἐσιν ὀρεκτικὰ· τὰ γὰρ ὀρεγόμενα, καὶ αἰσθάνεσθαι τοῦ ὀρεκτοῦ ἀνάγκη, καὶ κινεῖσθαι ἐπ' αὐτό· οὐκ ἐντίθησι μὲν οὖν τὴν ὄρεξιν ἢ ἐνδεια· τὸ δὲ ὀρεκτικόν, ἐνδεές γενόμενον, εἰς βοήθειαν τῆς ἐνδεΐας προβάλλει τὴν ὄρεξιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰς χεῖρας ἡμῖν ἐντίθησιν ἢ κνησμώδης διάθεσις· ἐγγινομένη δὲ αὐτῇ βοηθοῦσιν αἱ χεῖρες· ἀλλ' οὐδὲ τὰς τέχνας ἐντιθέασιν αἱ χρεῖαι, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν βοήθειαν αὐτῶν εὐρίσκειτε καὶ προβάλλεται τὰς τέχνας· πᾶσα μὲν γὰρ ὄρεξις, κίνησις ἐνδοθεν ἐς τῆς ὀρεγομένης ψυχῆς, ὑπ' αὐτῆς ἐκτεινομένη, οὐκ ἔξωθεν ἐντιθεμένη ποθέν· ἀλλ' ἡ μὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἄλογος ζωή, σωματικὴ οὖσα, καὶ μηδὲν σχεδὸν ἔχουσα τῶν σωμάτων ὑπερανέχον, ὥς ἐπὶ οἰκείαις ἐνδεΐαις ταῖς τοῦ σώματος τὰς ὄρεξεις προβάλλεται μονοειδεῖς οὖσας· διὸ καὶ ἠναγκασμένοι δοκοῦσι, καὶ οὐκ αὐτεξούσιοι. Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἑαυτῆς μεσότητά, τριττὴν ἔχουσα σχέσιν· τὴν μὲν πρὸς τὸ χεῖρον, τὸ σωματικόν καὶ ἄλλογον, τὴν δὲ πρὸς ἑαυτὴν, τὴν δὲ πρὸς τὸ κρεῖττον· τριττὴν καὶ ζωὴν προβάλλεται, καὶ τριττὴν ὄρεξιν· καὶ ὅταν μὲν τοῖς σώμασιν ἑαυτὴν ἐνδῶ, καὶ ταῖς ἀλόγοις τοῦ σώματος ζωαῖς, τότε τὴν ἐνδειαν ἐκείνων οἰκείαν ἠγουμένη, συνορέγεται ἐκείνων ἠναγκασμένως· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ὄρεξις αὐτῆς, ἢ τὸ αὐτεξούσιον ἀμφισβητήσιμον ἔχουσα· ὅταν δὲ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν ζῇ, ἢ τὴν κρεῖττονα, τότε καὶ ὄρεξιν ἐκεί-

νταίς οἰκείαν προβάλλεται, τοῦ ἐκείνων ἀγαθοῦ
φιεμένη. Αὕτη οὖν ἐστὶν ὄντως κυρία ἡ ψυχὴ ἢ τῶνδε
ἢ τῶνδε ὀρέγεσθαι, ὡς πλείονα ὀρέξων εἶδη πεφυκυῖ
προβάλλεσθαι, τὰ μὲν χείρονα, τὰ δὲ κρείττονα
τοῖς μὲν χείροσι κακυνομένη, τοῖς δὲ κρείττοσιν ἀρε
τουμένη, ὅτι ἡ κατ' ἐκεῖνα αἵρεσις, ὄντως αἵρεσις
· διὸ πολλάκις ἐνδεῶς τοῦ σώματος ἔχοντας, κα
πεινῶντος καὶ ὀρεγομένου τροφῆς, αὕτη ὀρεξὶς ἀσ
τίας προβάλλεται, ἢ διὰ θρασυμέντινα ἐπιτάττου
τοῦτο, ἢ δι' ἐπιμέλειάν τινα ἑαυτῆς ἢ τοῦ σώματος
καὶ ὀῆλον, ὅτι ἐξουσίαν εἶχε τότε συνορεχθῆναι τ
σώματι· ὅπερ αἱ πολλαὶ ποιοῦσι ψυχαί· ἀλλ' α
μειζονος ἀγαθοῦ, τὴν ἑτέραν προβάλλεται. Προ
ψυχὴν οὖν λογικὴν ἀποτεινόμενος ὁ ἑπικτήτος, ε
κύτως ἐπ' αὐτῇρησιν εἶναι, τοίως ἢ τοίως ὀρέγεσθαι

Οἱ δὲ τὸ ὀρεκτὸν κινεῖν τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὴν ὀρεξ
λέγοντες, λέγουσι μὲν τι ἀληθές, οὐ μὲντοι ὅσ
νομίζουσι λέγειν· οὐ γὰρ ὡς ἑτεροκίνητον τὴν ψ
χὴν κινεῖ εἰς ὀρεξίν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ προτεῖνον
ποδοχὴν ἐπιτηδεῖαν, δι' ἧς ἐκκαλεῖται τὸ πρὸς αὐ
ἐκτείνεσθαι πεφυκός· ὡς γὰρ τὸ αἰσθητὸν οὐκ ἐ
τίθησι τὴν αἴσθησιν τῷ αἰσθανομένῳ, οὐδ' ὡς
ετεροκίνητον ἔλκειν ἐφ' ἑαυτὸ εἶωθεν, ἀλλ' ἑαυ
προτείνει σύμμετρον εἰς σύναρμογὴν τοῦ πεφυκότ
αὐτῷ συναρμόζεσθαι· οὕτω καὶ τὸ ὀρεκτὸν, τὴν ἑα
τοῦ προτείνον ἐπιτηδειότητα, ἐκκαλεῖται τὴν ἐ
αὐτὸ τῆς ψυχῆς ἑκτασιν, τὴν ἐπιτηδεῖως πρὸς το
το ἔχουσαν. Διὸ τῶν ὀρεκτῶν προκειμένων, οἱ μ
ὀρέγονται, οἱ δὲ οὐ· καίτοι, εἰ τὸ ὀρεκτὸν τοιαύτ
εἶχε φύσιν, ὡς ἀναγκάζειν τὸ ὀρεγόμενον, καὶ α
αὐτοῦ ἡ κίνησις ἐνεδίδοτο, πάντα ἦν ἀνάγκη ὀ
γεσθαι αὐτοῦ τὰ ὀρεκτικά· εἰ καὶ τὰ μὲν μᾶλλον
τὰ δὲ ἥττον· καὶ οὐδὲ ὀρεξις ἂν ἦν τὸ τοιοῦτον
ἀλλ' ὠδισμός, ἢ ὕλη βίαιος, οἷα ἐπὶ τῶν σωμα

των ὁράται· ἡ γὰρ ὄρεξις, ἔκτασις τις ἐς μένοντος τοῦ ὀρεγομένου, καὶ οὐκ ἀφισαμένου· ὥσπερ τὰς χεῖρας ἐκτείνομεν, μὴ μεταδαινούσας. Ἔστιν οὖν κίνησις ἐνδοθεν ἀφ' ἡμῶν, ἡ ὄρεξις, καὶ ἡ ὑπόληψις, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἀρμοδίως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ὀρεκτοῦ καὶ ὑποληπτοῦ προβαλλομένη, ποτὲ δὲ παραλλάσσουσα, ὅταν ὡς πρὸς ὀρεκτόν τι φέρεσθαι δοκῶμεν, ὀρεκτὸν μὲν δοκοῦν, πλεόν δὲ ἔχον τὸ ἀνόρεκτον· καὶ προφαῖνον μέντι ὡς ὀρεκτὸν καὶ ὃ ἐκκαλεῖται τὴν ὄρεξιν· κρύπτον δέ τι φευκτὸν ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ διὰ τὴν περὶ τὸ εἶδωλον τοῦ ὀρεκτοῦ εὐπρέπειαν, ἐνυπάρχον αὐτῷ διαλανθάνει· ὁ γὰρ κλέπτειν, ἐπὶ τὸ τῆς εὐπορίας εἶδωλον ὡς ἐπὶ ὀρεκτὸν φερόμενος, τὸ ἐνυπάρχον φευκτὸν τῇ τοιαύτῃ εὐπορίᾳ, τὸ μὲν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἄδικον ποιοῦν, οὐδὲ οἶδεν, οὐδ' εὐλαβεῖται· τὴν δὲ ὑπ' ἀνθρώπων σύλληψιν καὶ κόλασιν, ἣν μὴν ἀποτυφίαν τῆς τοιαύτης ὁρμῆς νομίζει, διὰ τὸ ὑπερξέον τῆς ὀρέξεως κατανωτίζεται· προβαλλόμενος τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν τὰ τοιαῦτα ποιούντων λανθάνειν· Ἐφ' ἡμῖν οὖν ἐστὶ τὸ βασανίζειν τὸ ὀρεκτὸν, εἴτε ἀληθῶς ἐστὶ τοιοῦτον, εἴτε εἰδὼλῳ μόνον ὀρεκτοῦ, ὡς ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ τῷ τῆς εὐπορίας, παρακéchρωσαι· ἔτι δὲ μᾶλλον τὴν ἡμετέραν ὄρεξιν παιδεύειν, καὶ διδάσκειν τῶν κυρίως ὀρεκτῶν ὀρέγεσθαι, καὶ μὴ πλανᾶσθαι περὶ τὰ εἶδωλα.

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, διὰ τὸ τὴν ὄρεξιν τοῦ ὀρεγομένου καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὑπολαμβάνοντος ἐπὶ τὸ οἰκτεῖον ὀρεκτὸν καὶ ὑποληπτὸν φέρεσθαι κατὰ φύσιν, μὴ εἶναι ἐπ' αὐτῷ τὸ οὕτως ἢ ἐναντίως, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῇ βώλῃ τὸ ἐπὶ τὸ κάτω φέρεσθαι· (ὣν γὰρ ἂν ἐπ' αὐτῇ καὶ ἡ ἐπὶ τὸ ἄνω φορά· καὶ πρὸς τοὺτους οὖν ρητέον, ὅτι διττῆς ἐστὶν ἡ ἀνάγκη· ἡ μὲν, ἀντικειμένη πρὸς τὸ αὐτεξούσιον, ἡ δὲ, συ-

νυπάρχουσα αὐτῶ· ἡ μὲν οὖν ἔξωθεν, ἀναιρεῖ το
 αὐτεξούσιον· οὐδείς γὰρ ἔξωθεν ἀναγκαζόμενός τι
 ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αὐτεξουσίας ἐνεργεῖν λέγεται
 ἢ δὲ ἔνδοθεν, ἡ πάντα ἀναγκάζουσα κατὰ τὴν
 ἑαυτῶν φύσιν ἐνεργεῖν, αὕτη φυλάττει μᾶλλον το
 αὐτεξούσιον· καὶ γὰρ τὸ αὐτοκίνητον, κατὰ τὴν
 τοῦ αὐτοκινήτου φύσιν ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἀνάγκη·
 καὶ οὐ διὰ τοῦτο ἑτεροκίνητόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἔ
 ξωθεν ἡ ἀνάγκη, ἀλλὰ συνοῦσα τῇ τοῦ αὐτοκι
 νήτου φύσει, καὶ σώζουσα αὐτήν, καὶ εἰς τὰς οἰ
 κείας ἐνεργείας προάγουσα. Εἰ δὲ καὶ τῆς ἔξεως
 καὶ τῆς διαθέσεως, τῆς καλλίονος, καὶ τῆς χειρο
 νος, ἑαυτῇ αἰτία ἐστὶν ἡ ψυχὴ, διὰ τῆς εὐαγωγίας
 τε, καὶ τῆς ἀναγωγίας· δῆλον, ὅτι καὶ τῶν ἀπὸ
 τῆς ἔξεως καὶ διαθέσεως ἐνεργειῶν αὐτὴν αἰτία
 τέον. Οὐ μέντοι οὐδὲ τούτῳ χρὴ κρίνειν ἐπὶ πάν
 των τὸ αὐτεξούσιον καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν, τῷ δύνασθαι
 καὶ τὰ ἐναντία ποιεῖν· αἱ γὰρ τῷ ἀγαθῷ αἰεὶ συ
 νηρτημέναι ψυχαί, καὶ τὸ ἀγαθὸν αἰρούμεναι, καὶ
 αὐτεξούσιον ἔχουσι τὴν αἵρεσιν, (οὐ γὰρ ἐστὶν αἵ
 ρεσις ἡ ἀναγκασμένη) καὶ τοῦ ἀγαθοῦ αἰεὶ ἔχουσιν
 αὐτήν, οὐδέποτε πρὸς τὸ ἐναντίον ὑποσυρόμε
 ναι· αἱ δὲ ἡμέτεραι ψυχαί, ἀγαθαὶ μὲν οὔσαι, τῷ
 ἀγαθῷ ὀρέγονται· καὶ κακαὶ γινόμεναι, τῶν κα
 κῶν· μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἀπὸ τε κακίας εἰς ἀρε
 τήν, ἐπιμελόμεναι, καὶ ἀπὸ ἀρετῆς εἰς καίαν, ἀ
 μελοῦσαι· καὶ ἑκάτερον κατὰ αἵρεσιν οἰκείαν, οἷον
 κατὰ ἀνάγκην, ποιοῦσαι. Διὸ παντοίας ὁ Θεὸς κα
 κίας ἀναίτιός ἐστι· καὶ γὰρ ἐποίησε ψυχὴν κακύνε
 σθαι πεφυκυῖαν, διὰ τὸ μὴ τὰ πρῶτα μόνον πο
 ραγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα καὶ τὰ ἔσχατα· ἵνα
 καὶ τέλειον τὸ πᾶν οὕτως ἀποτελεσθῇ, καὶ τὰ
 πρῶτα ὄντως πρῶτα μένη, καὶ μὴ ἔσχατα, καὶ ἀ
 γονα, καὶ ἀδρανής, καὶ ὕλικά γένηται· ἐποίησε μέ

οὖν διὰ τοῦτο καὶ τὴν πεφυκυῖαν κακύνεσθαι ψυχὴν, ἀγαθὸς ὢν, διὰ τὸν πλοῦτον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· ἀλλ' οὐ συνεχώρησεν ἄλλως αὐτὴν κακύνεσθαι, εἰ μὴ αὐτὴ θελήσει.

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας τὴν εἰμαρμένην περιφορὰν μὴ μόνον τὰς πράξεις ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰρέσεις ἀναγκάζειν, καὶ μηδὲν ἐφ' ἡμῖν ἀπολείπειν, ἀλλ' ὄνομα μόνον εἶναι τοῦτο τὸ ἐφ' ἡμῖν, ῥητέον, ὥς, εἴπερ ἀγέννητος, καὶ ἀφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ, (ὅπερ νυνὼς ὑποκείμενου εἰλήφθω, ἀποδεδειγμένου ἐν ἄλλοις, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στωικῆς ἀλλοιότερόν τι περὶ αὐτῆς δοξάζουσιν)· εἰ γοῦν ἀγέννητος καὶ ἀφθαρτός ἐστιν ἡ λογικὴ ψυχὴ, αὕτη μὲν οὐκ αὖ ὑπὸ τῶν κινουμένων αἰτίων ὑφίστασθαι λέγοιτο· τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς, τοῦτ' ἐστὶ, τὸ ζῶον, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ τῆς ζωῆς μετέχον, τοῦτο ἐκείθεν παράγεται· τὰ γὰρ κινούμενα αἷτια, κατὰ τὴν διάφορον πρὸς τὰ τῇδε σχέσιν, ἄλλοτε ἄλλων ἐστὶν ὑποστατικά· τὸ δὲ ὄργανον, οἰκεῖον παράγεται τῇ χρησομένῃ ψυχῇ. Ὡς περ οὖν ἀπὸ τῆς τῶν τεχνικῶν ὀργάνων διαφορᾶς δυνατόν ἐστι τοὺς χρωμένους αὐτοῖς τεχνίτας ἐπιγινώσκειν, ὅτι ταῦτα μὲν τέκτονος, ἐκεῖνα δὲ οἰκοδόμου, καὶ ἄλλα χαλκείως· καὶ οὐχ ὁλοσχερῶς μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐξείς τῶν χρωμένων αὐτοῖς τεχνιτῶν, καὶ τὰς ἐν τῇ τέχνῃ ὀρέξεις, καὶ τὰ ἀποτελέσματα, δυνατόν ἀπὸ τῶν ὀργάνων διαγινώσκειν· οἱ γὰρ περιττόν τι κατὰ τὰς τέχνας ἔχοντες, καὶ τοῖς ὀργανοῖς ἀκριβέστερον κέχρηται· οὕτως οἱ περὶ τὴν ἀερολογίαν δεινοὶ, τὴν τοῦ ὀργάνου φύσιν ἀπὸ τῆς τῶν αἰτίων διαφορᾶς ὀρῶντες, καὶ περὶ τῆς ἕξεως τῆς τῷ ὀργάνῳ χρησομένης σοχάζονται, καὶ τὰ πολλὰ ἐπιτυγχάνουσιν· ὅτι αἱ πολλαὶ τῶν ψυχῶν, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις, εἰς ἃς αἱ βε-

ἐαυτομέναι ψυχαὶ ἀπὸ προτερᾶς ἀξίας συνάγονται, ἐκδίδουσαι ταῖς ὀργάνοις ἑαυτὰς περιττότερον, ὥς μικέτι ὥς ὀργάνοις, ἀλλ' ὥς μέρεσιν οἰκείοις κε-
χρησθαι, κατ' ἐκεῖνα καὶ τὰς οἰκείας ὀρέξεις προ-
βάλλονται. Ἔτι δὲ καὶ σύμφωνός ἐστιν ἡ εἰμαρμένη
περιφορὰ τῇ προβολῇ τῶν ψυχῶν τῇ κατ' αὐτὴν ἐρ-
χομένη εἰς τὴν γένεσιν, οὐκ ἀναγκάζουσα μὲν τὰς
ψυχὰς τῶνδε ὀρέγεσθαι ἢ τῶνδε, σύμφωνος δὲ
οὕσα ταῖς ὀρέξεσιν αὐτῶν. Ὡς περ οὖν ἐν ταῖς πόλε-
σιν, οἱ μὲν ἱεροὶ καιροὶ καὶ τόποι τοὺς θεοσεβέστερους
καὶ σπουδαιοτέρους εἰς ταῦτόν συναΐγουσιν, οἱ δὲ
πρὸς τὰς δημιώδεις ἡδονὰς ἐπιτήδειοι τοὺς μοχθη-
ρότερον ζῶντας καὶ ἀναγωγότερον συναθροίζουσι,
καὶ ἐστὶν ἀπὸ τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων, καὶ περὶ
τῆς ὀρέξεως καὶ ἔξεως τῶν συνιόντων σοχάζεσθαι·
οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν καιρῶν καὶ τῶν τόπων τῆς εἰ-
μαρμένης περιφορᾶς περὶ τῶν συμφώνως αὐτῇ συ-
νερχομένων εἰς γένεσιν ψυχῶν ἀποφαίνεσθαι· ὅταν
γάρ τὸ κολασικὸν εἶδος τῆς θείας ἀγαθότητος τῇ
πρὸς τήνδε τὸν τόπον τῆς εἰμαρμένης σχέσει οἰ-
κεῖως ἔχῃ, τότε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον αἱ κολάσεως
δεόμεναι ψυχαὶ καταπέμπονται· συναγωγὸς γάρ
ἐν πᾶσιν ἡ ὁμοιότης καὶ οἰκειότης ἐστίν.

Οὐκ ἀναγκάζει τοίνυν τὰς ὀρέξεις τῶν ψυχῶν
ἡ εἰμαρμένη, οὐδὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ σύμ-
φωνοι ἐκείναι, ποτὲ μὲν πρὸς τήνδε, ποτὲ δὲ πρὸς
τήνδε τὴν εἰμαρμένην εἰσὶ καὶ τοῖς κατ' ἀξίαν κα-
τασκευαζομένοις ὀργάνοις, ὅπερ εἶπον πρότερον,
συντυπούμεναι, εἰκότως ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης περι-
φορᾶς ὁποίας ἔχουσι τὰς ὀρέξεις γινώσκονται. Καὶ
αἰροῦνται μὲν τοὺς βίους αἱ ψυχαί, κατὰ τὴν προ-
τέραν ἑαυτῶν τῆς ζωῆς ἀξίαν καὶ ἔχιν· τοῦ δὲ εὖ
ἢ κακῶς χρήσασθαι τοῖς βίοις, ἐν ἑαυταῖς τὴν ἐ-
χουσίαν ἔχουσι· διὸ καὶ ἐμπορικὸν βίον ἐλόμενός τι-

νες, εὖ ζῶσι πολλάκις· καὶ φιλοσοφεῖν δοκοῦντες, ἀσχηματοῦσι· διότι τὰ μὲν εἶδη τῶν βίων αὐτά, οἷον γεωργικὸν, ἢ ἐμπορικὸν, ἢ μουσικὸν βίου, αὐταῖτε αἱ ψυχαὶ κατὰ τὴν προτέραν ἑαυτῶν ἔξιν αἰροῦνται, καὶ τὸ Πᾶν αὐταῖς ἀφορίζει κατὰ τὴν ἀξίαν· τὴν δὲ ποιότητα τῆς ζωῆς ἀφ' ἑαυτῶν προτιθέασιν αἱ ψυχαί· διὸ καὶ ἐπαίνου καὶ φλόγου τυγχάνουσιν, ἐπὶ ταῖς διαφόροις προαιρέσεσιν. Ἄλλ' οὐδὲ φραζέσθαι ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης ἐνδίδεται, ὥσπερ τολμῶσι λέγειν, ὅτι πανοῦργοι, καὶ παιδερασταί, καὶ μοιχοὶ γίνονται· κἂν γὰρ ἀληθεύσῃ τις τῶν ἀσρολόγων ταῦτα προλέγοντες, τοῦτο συμβαίνει, τὴν τοιάνδε ἐκείθεν ἰοῦσαν ιδιότητα ἀσυμμέτρως δεχομένων ἡμῶν ἢ συμμέτρως· καὶ γὰρ φρονήσεως παράλλαξις, καὶ πανουργίαν ποιεῖ· καὶ τὸ παιδερασικὸν ἰδίωμα, οἱ μὲν συμμέτρως ὑποδεχόμενοι, σωτήρες καὶ εὐεργέται γίνονται τῆς νεότητος· οἱ δὲ ἀσυμμέτρως, ὀλέθριοι, καὶ διαφθαρεῖς· ἐπεὶ καὶ εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἀσυμμέτρως ἀτενίζοντες, πιροῦται καὶ σκοτίζεται τὴν ὄψιν· καίτοι φωτοδότης ὁ ἥλιος, καὶ τοῦ ὄραν καὶ ὁρᾶσθαι αἴτιος. Πόθεν οὖν οἱ ἀσρολόγοι γινώσκοντες, τίνες συμμέτρως, καὶ τίνες ἀσυμμέτρως μεδέξουσιν, τοὺς μὲν φρονίμους, τοὺς δὲ πανοῦργους ἐσεσθαι λέγουσιν; ἢ ἄρα δυνατόν ἐνεῖναι πούτων τεκμήρια ταῖς σχηματογραφίαις· τὰ μὲν φανερά, ὥσπερ ἡ ἐν καρκίνῳ τοῦ ἡλίου θέσις, τοῦ ἀσυμμέτροτερον ὑφ' ἡμῶν μετέχεσθαι· τὰ δὲ καὶ ἀφανῆ ταῖς τὴν τέχνην ἀγνοοῦσι τὴν ἀσρολογικὴν· ὅτι γὰρ τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα αἰεὶ, καὶ τὴν δημιουργικὴν φυλάττοντα φύσιν, καὶ δύναμιν ἔχοντα τὴν ἀκροτάτην, πάντως καὶ βούλησιν ἀγαθὴν ἔχει, καὶ κακοῦ οὐδενὸς αἰτιάεσσι, πρόδηλον· πᾶσα γὰρ κακία, διὰ ἀδυναμίαν συμβαίνει, εἴπερ ἡ δύναμις ἀγαθὴν

τι ἐσίν· ἡ μὲντοι ἀσύμμετρος καὶ τῶν ἀγαθῶν μέ-
 δεξις, βλαβερὰ γίνεται πολλάκις. Ταῦτα μὲν οὖν
 καὶ πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐ-
 πιχειροῦντας ἀναιρεῖν εἰρήσθω.

Νυνὶ δὲ λεγέσθω πρὸς πάντας, ὅτι οἱ τὸ ἐφ' ἡ-
 μῖν ἀναιροῦντες καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς,
 ἀγνοοῦσι τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο φθεύου-
 ντες· τὸ γὰρ αὐτοκίνητον αὐτῆς ἀναιροῦσι, καθ' ὃ
 μάλιστα οὐσίωται· εἴτε γὰρ αὐτοκίνητός ἐστιν, ἐν-
 δοθεν ἀφ' ἑαυτῆς ἐγείρεται πρὸς τὰς ὀρέξεις καὶ
 τὰς ὁρμὰς, καὶ οὐκ ἔξωθεν ποθεν ἐλκομένη ἢ ὠ-
 θουμένη, ὥσπερ τὰ σώματα, εἴτε ἔξωθεν κινεῖ-
 ται, οὐκ ἐστὶν αὐτοκίνητος. Ἐπειτα τὴν ζωτικὴν
 ἐκτένειαν τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς
 καὶ ἀπάρνησιν οὐ προσλογίζονται οἱ τὸ ἐφ' ἡμῖν
 ἀναιροῦντες. Τίς δὲ οὐκ ἔχει συναίσθησιν τοῦ θέ-
 λειν καὶ μὴ θέλειν, καὶ τοῦ αἰρεῖσθαι καὶ ἐκκλί-
 νειν, καὶ τοῦ συντίθεσθαι καὶ ἀπαρνεῖσθαι; ἅπερ
 πάντα ἐνδοθέν εἰσι κινήσεις ἀπ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς,
 καὶ οὐκ ἔξωθεν ᾤθισμοὶ ἢ ὀλκαίτινες, ὥς ἐπὶ τῶν
 ἀψύχων. Ταύτη γὰρ διαφέρει τὰ ζῶντα σώματα
 τῶν ἀψύχων, ὅτι ἐνδοθεν κινεῖται. Εἰ δὲ τοῦτο ἀ-
 ληθές ἐστι, τὸ κινεῖν αὐτὰ αὐτοκίνητόν ἐστι, καὶ οὐχ
 ἑτεροκίνητον· εἰ γὰρ ἔξωθεν ἐκεῖνα ἐκινεῖτο, καὶ
 τὸ σῶμα ἂν πρῶτον ὑπ' ἐκείνου ἐκινεῖτο τοῦ ἔξω,
 ὥς πρότερον εἴρηται, καὶ οὐκ ἔτι ἐνδοθεν, ἀλλ' ἔ-
 ξωθεν ἂν ἦν κινούμενον, καὶ παραπλησίως τοῖς ἄλ-
 λοις ἀψύχοις καὶ αὐτὸ ἄψυχον ἂν ἦν. Ἐτι δὲ οἱ τὸ
 ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦντες, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ μὴ
 θέλειν, καὶ αἰρεσιν, καὶ προαίρεσιν, καὶ ὀρεξιν,
 καὶ ἐκκλισιν, καὶ ὁρμὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα οὗτοι
 καὶ τὴν ἀρετῆς καὶ κακίας ψυχικῆς διαφορὰν ἀναι-
 роῦσι, καὶ ἔπαινον καὶ ψόγον οὐκ ἀπολείπουσι δί-
 καιον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ ταύτοις καλῶς κειμένους

νόμους ἀνατρέπουσι. Καὶ ὅρα, ὅποιος ἔτι εἴη τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, τούτων ἀναιρουμένων ὅτι τοῦ τῶν θηρίων οὐδὲν ἀπέχων.

Τί οὖν; φραϊήτις ἂν οὐκ ἀναγκαζόμενοι πολ-
λάκις ὑπὸ τυράννων, ἢ ὑπὸ παθῶν οἰκείων, καὶ
συμπαθειῶν, ἢ ἀντιπαθειῶν, αἰρούμεθα τάδε τι-
νὰ παεῖν ἢ πάσχειν, καὶ μὴ βουλόμενοι; καὶ πῶς
τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔστι τότε καὶ αὐτεξούσιον ὁραθήσε-
ται; Λέγω τοίνυν, ὅτι καὶ τότε ἡ αἵρεσις αὐτεξού-
σιός ἐστι· καὶ γὰρ προηγουμένως οὐκ ἦν αἵρετόν ἐ-
κεῖνο, ἐφ' ὃ δὲ ἀνάγκην φερόμεθα, ἀλλ' ὡς πρὸς
ἄλλο τι χεῖρον παραβαλλόμενον, αἵρετόν δοκεῖ, καὶ
αἰρούμεθα αὐτό· καὶ ἀδύνατον, ποιῆσαι τι, μὴ πρό-
τερον ἐπινεύσαντα πρὸς τὸ ποιῆσαι· ὁ γὰρ ἄνευ
τοῦ ἐλέσθαι ποιεῖν τι δοκῶν, ὥσπερ ὁ ἐμπίπτων
τινὶ ἄκων ἂπ' ἄλλου αἰσθούμενος, οὗτος ἀψύχου δι-
κην ποιεῖ· καὶ οὐδὲ ποιεῖν ἂν λέγοιτο τότε κυρίως,
ἀλλὰ πάσχειν· διὸ, καὶ ἀκουσίως ποιῶμεν, ἀλλ'
αἰρούμεθα ὅμως καὶ οὕτως ποιῆσαι· Τοιγαροῦν, τῆς
αὐτῆς ἀνάγκης ἐπαχθείσης, οἱ μὲν εἰλοντο ποιεῖν
τὸ ἐπιταχθὲν, δέει μείζονος κακοῦ· οἱ δὲ οὐχ εἴ-
λοντο, μείζον κακὸν ποιῆσαι τὸ ἐπιταχθὲν τοῦ ἀ-
πειλουμένου τοῖς μὴ ποιοῦσι νομίζοντες. Οὕτως ἄρα
καὶ ἐν τοῖς ἀκουσίως τι ποιεῖν δοκοῦσι σώζεται τὸ
ἐφ' ἡμῖν καὶ τὸ αὐτεξούσιον· οὐ γὰρ ταῦτόν τὸ ἐ-
κούσιον, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἀλλ' ἐκούσιον μὲν τὸ
προηγουμένως αἵρετόν· ἐφ' ἡμῖν δὲ, οὗ τὴν ἐξου-
σίαν ἔχομεν εἰς τὸ αἰρεῖσθαι, εἴτε προηγουμένως,
εἴτε δὲ ἀποφυγὴν κακοῦ μείζονος. Καὶ ἔτι δὲ ὅτε
καὶ τὸ ἐκούσιον συμμίσγνυται τῷ ἀκουσίῳ, ὅταν
καὶ τὸ αἵρετόν μὴ καθαρῶς αἵρετόν ᾖ, ἀλλὰ καὶ
ἀναιρέτου μετέχη. Καὶ καλῶς ὁ Ὀμηρος τὴν τοιαύ-
την ἐν τῇ ψυχῇ μίξιν ἐνεδείξατο τοῦ ἐκούσιου καὶ
τοῦ ἀκουσίου, διὰ τοῦ, ἔκων ἀέκοντί γε θυμῷ.

Ταῦτα εἰλόμην μνησθῆναι, διότι πᾶς σχεδὸν ὁ προ-
 κείμενος λόγος ἀπὸ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως
 ἡρτῆται· παιδευτικός γὰρ ὢν, καλῶς εὐθύς ἐξ ἀρ-
 χῆς διδάσκει, ποῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὰ ἡ-
 μέτερα χρῆ τίθεσθαι, καὶ ὅτι, αὐτοκίνητοι ὄντες,
 ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐνεργείαις ἔχομεν αὐτά. Τὰ μὲν
 γὰρ ἑτεροκίνητα, ὥσπερ τὸ εἶναι, οὕτω καὶ τὸ ἀ-
 γαθὸν καὶ τὸ κακὸν, ἐτέρωθεν ἔχουσι, κατὰ τὸ
 ἐγγινόμενον αὐτοῖς ἔξωθεν πάθος· τὰ δὲ αὐτοκίνη-
 τα, τῆς ἑαυτῶν κινήσεως καὶ ἐνεργείας αἰτία ὄντα,
 καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῶν, καὶ τὸ κακὸν, ἐν ταύ-
 ταις ἔχουσιν. ἐνέργειαι δὲ αὐτῶν κυρίως, κατὰ μὲν
 τὸ γνωστικόν, αἱ τῶν ὄντων ὑπολήψεις εἰσὶ·
 κατὰ δὲ τὸ ζωτικόν καὶ ὀρεκτικόν, αἵ τε ὀρέξεις
 καὶ ἐκκλίσεις, καὶ ὄρμαί. Διὸ, ὅταν μὲν ὀρθῶς
 ὑπολαμβάνωμεν, καὶ ὀρεγώμεθα καὶ ἐκκλίνωμεν
 δεόντως, τότε τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῶν καὶ τὴν κατὰ φύ-
 σιν ἔχομεν τελειότητα· ὅταν δὲ μὴ, τὰ ἐναντία.
 Οἱ κεῖτα δὲ ἡμῶν ἐσὶν ἔργα ταῦτα, ὡς ὑφ' ἡμῶν
 μόνων κατὰ τὴν ἡμετέραν αἵρεσιν ἐνεργούμενα. Αἱ
 μὲν γὰρ πράξεις αἱ περὶ τὰ ἐκτὸς, αἵ τε κατὰ τὰς
 τέχνας καὶ τὰς ἐν τῷ βίῳ χρείας, καὶ τὸ διδάσκειν
 καὶ παιδεύειν, καὶ εἴτι τούτου σεμνότερον, πολ-
 λῶν δεῖται τῶν συναιρομένων· τὸ δὲ ὑπολαμβάνειν,
 καὶ αἰρεῖσθαι, ἡμῶν αὐτῶν ἐσὶν ἴδια ἔργα, ἐν τῇ
 ἐξουσίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ κείμενα· διὸ καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ
 ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακὸν ἐσὶν· οὐδεὶς γὰρ ἂν εὐ-
 δύνοιτο ἐπ' ἐκείνοις, ὧν οὐκ ἐστὶ κύριος.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ, τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δόξει, ἀρχαί· καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Οὐχ ὅτι μὴδὲν ἐν τούτοις συντελεῖ ἡ ψυχὴ, διὰ τοῦτο ταῦτα οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λέγεται· καὶ γὰρ τὸ σῶμα καὶ ἡ κτῆσις, προνοούσης αὐτῆς, καλλίστως διατίθεται· ἀμελούσης δὲ, χειρόνως· καὶ πρὸς τὸ εὐδοξεῖν ἀφορμὰς αὐτὴ δίδωσι, καὶ ἀρχὰς διὰ σπουδῆς οἰκείας περιποιεῖται· καὶ οὐδ' ἂν ἄρχοι, μάλιστα ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις, μὴ καὶ αὐτῆς ἐλομένης· ἀλλ' ὅτι οὐ μόνη αὐτὴ κυρία ἐστὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων δεῖται ταῦτα πολλῶν τῶν τῇ ψυχῇ συναιρομένων ἵνα γένηται, διὰ τοῦτο οὐκ ἐφ' ἡμῖν ταῦτα εἶναι φασί· καὶ γὰρ τὸ σῶμα δεῖται μὲν καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς σπερμάτων ἐρρωμένων, καὶ συμπήξεως ὕγιους, δεῖται δὲ καὶ εὐτροφίας, καὶ γυμνασίων, τάπων τε καὶ ἀέρων εὐκράτων, καὶ ὑδάτων χρησίων· καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν ἔκκειται τὸ ἰσχυρότερον ποιεῖν ὅτι ἂν εἰς αὐτὸ βούληται· καὶ τούτων οὐδενὸς ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι, πρὸς τὸ πάντῃ πάντως περιποιῆσαι ἢ ἀποσθεῖναι· πολεμίων γοῦν ἐπιόντων ἰσχυροτέρων, ἐβουλήθημεν ἂν ἀφανεῖς γενέσθαι· καὶ νοσοῦντες, ἀθρόως ὑγιάναι· καὶ ὅμως οὐκ ἐγγίνεται ἡμῖν. Ομοίως δὲ καὶ ἡ κτῆσις ἔχει, καὶ πρὸς περιποίησιν πολλῶν δεομένη τῶν συναιρομένων, καὶ πρὸς μείωσιν πολλοῖς ταῖς δυνατωτέροις ὑποκειμένη. Καὶ αἱ δόξαι δὲ αἱ περὶ ἡμῶν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσι, καὶ ἀφορμὰς τινὰς αὐταῖς καὶ ἡμῖς παρεχόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς δοξάζουσιν· ἐπ' αὐτοῖς γὰρ ἐστὶν ὅποια βού-

λονται ὑπολαμβάνειν. Τοιγαροῦν καὶ ἀσεβοῦντες
πολλάκις περὶ τὸ θεῖον, αὐτοῖτε εὐσεβεῖν ἑαυτοὺς
ἡγοῦνται, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων τοιοῦτοι νομίζου-
νται· καὶ τὸ ἐναντίον ἄλλοι σεμνοτέρως καὶ μεγα-
λειοτέρως ὑπολήψεις ἔχοντες περὶ τοῦ θεοῦ, καὶ
ἀνδρωπικά καὶ ἀτελῆ παραιτούμενοι περὶ αὐτοῦ
λέγειν, ἀσεβεῖς παράτινων ὑπολαμβάνονται· καὶ
τοὺς σωφρονοῦντας, ἡλιθίους ἡγοῦνται τινές. Οὕτω
τὸ εὐδοξεῖν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς περὶ
ἡμῶν τοίῳς ἢ τοίῳς δοξάζειν ἐλομένοις. Αἱ δὲ ἀρ-
χαὶ, καὶ τῶν ἀρχομένων δέονται, καὶ τῶν πρὸς
τὸ ἀρχεῖν συναιρομένων· ἐν αἷς δὲ πολιτείαις καὶ
ὦνισι εἰσιν αἱ ἀρχαί, καὶ πολλοῦ χρυσοῦ ἀποδιδό-
μεναι, ἐν ταύταις ὁ χρημάτων ἀπορῶν οὐκ ἂν εἰς
ἀρχὴν παρέλθοι, κἂν πάνυ βούλοιο. Οὕτω τὰ τοιαῦ-
τα πάντα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, οὐκ ὄντα ἡμέ-
τερα ἔργα. Ἐν δὲ τῇ διαιρέσει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν
προτάττει τὸ σῶμα· διὰ γὰρ τοῦτο εἰς χρεῖαν τῶν
οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐμπεπτώκαμεν· διὰ γὰρ τὰ χρήματα
πάντες οἱ πόλεμοι· ταῦτα δὲ ἀναγκαζόμεθα κτᾶ-
σθαι διὰ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἔστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυ-
τα, ἀπαραπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δου-
λα, κωλυτὰ, ἀλλότρια.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, τίνα μὲν τὰ ἐφ' ἡμῖν, τίνα δὲ τὰ οὐκ
ἐφ' ἡμῖν, ἐφεξῆς ὁποιάῃσιν ἐκάτερα παραδείκνυ-
σιν· ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἐλεύθερα· ὅτι οὐ-
τε γενέσθαι ἀναγκάζεται ὑπ' ἄλλων, οὔτε κω-

λύεται, οὔτε ἄλλος ἔχει τὴν ἐξουσίαν τῆς χρήσεως αὐτῶν· τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ ἐλεύθερον, αὐτετεξούσιον ὑπάρχον, καὶ κύριον τῆς ἑαυτοῦ χρήσεως· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τοῖς πορίζειν ἢ κωλύειν δυναμένοις ὑποκείμενα, δεσπότας ἐκείνους ἔχει, καὶ δοῦλα ἐκείνων ἐσί· καὶ τὰ μὲν ἀρκοῦντα αὐτοῖς, εὐσθενῶς διάκειται, τὰ δὲ ἄλλων χρήζοντα, ἀσθενῇ καὶ ἐνδεδῇ εἰσι· καὶ τὰ μὲν ἀκάλυτὰ ἐστίν, ὡς αὐτεξούσια· (τίς γὰρ κωλύσει τοίως ἢ τοίως ὑπολαβεῖν, ἢ ὀρεχθῆναί τινος, ἢ ἀπαρεσθῆναι;) τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ πορίζεσθαι καὶ ἀφαιρεῖσθαι ὑπ' ἄλλων πεφυκότα, ὑπ' ἐκείνων καὶ κωλύεται πολλάκις, ἢ μὴ γινόμενα, ἢ ἀφαιρούμενα. Δῆλον δὲ, ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἡμέτερα ὄντα ἔργα, ἴδια ἡμῶν ἐστίν· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐν ἄλλων ἐξουσία κείμενα, ἀλλότρια ἐστίν. ὥς τε καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, τὰ μὲν τῶν ἐφ' ἡμῖν, οἷον τὸ ἀληθῶς ὑπολαμβάνειν ἢ ψευδῶς, ἢ ὀρθῶς ὀρέγεσθαι, ἢ πλημμελῶς, ἡμέτερά ἐστίν ἀγαθὰ ἢ κακὰ· τὰ δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, οὐχ ἡμέτερα· ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ σώματος, τοῦ ὀργάνου τοῦ ἡμετέρου· τὰ δὲ τοῦ δοξαρίου, ἔτι παρρώτερον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Μέμνησο οὖν, ὅτι, εἰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῆς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθῆς, πενθῆσεις, ταραχθῆς, μέμψῃ καὶ θρούς καὶ ἀνδράπους· εἰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῆς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστίν, ἀλλότριον, οὐδεὶς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδεὶς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ, οὐδένα οὐκ ἐγκαλέσεις τινί. ἄκων πράξεις οὐδὲ ἐν, οὐδεὶς σε βλάψει, ἔχθρὸν οὐχ ἔξεις· οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ.

Εἰπὼν, τίνα τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τίνα τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐσι, καὶ ὅποια ἐκότερά ἐσι, καὶ ὅποιαν ἔχοντα πρὸς ἡμᾶς σχέσιν, ὅτι τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν, ἰδιά ἐσι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλότρια, παραινέει λοιπὸν συμφώνως ἡμᾶς τῇ φύσει αὐτῶν, καὶ μὴ παρηλλαγμένως, περὶ αὐτὰ ἀνασρέεσθαι· ταῦτα γὰρ εὐδαιμονίας ἡμῖν καὶ κακοδαιμονίας αἷτια γίνονται· τὸ μὲν γὰρ τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν, καὶ κακῶ μηδενὶ περιπίπτειν, εὐδαίμονας ποιεῖ· τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν καὶ ὠφελίμων ἀποτυγχάνειν, ἢ περιπίπτειν τοῖς βλαβεραῖς, κακοδαίμονας. Εἰ οὖν τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, ταῦτα δὲ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐσιν, ἐν τούτοις ζητητέον τὸ ἀγαθόν· ἵνα τύχωμεν πάντως ζητοῦντες, διὰ τὸ κύριοι εἶναι τοῦ τυχεῖν, (εἴπερ κύριοι τοῦ ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν κατὰ φύσιν ἐσμέν·) καὶ μὴ οὐκ οἰκείου τύχωμεν ἀγαθοῦ· εἰ δὲ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγώμεθα, καὶ ἐν ἐκείνοις ζητῶμεν τὸ ἀγαθόν, οἷχῶς ἀποτυγχάνειν ἀνάγκη· καθ' ἓνα μὲν τρόπον πάντῃ καὶ πάντως, ὅτι καὶ ἐπιτύχωμεν αὐτῶν, οὐχὶ οἰκείων ἀγαθῶν ἐπιτύχοιμεν ἂν· καθ' ἕτερον δὲ, ὅτι καὶ ἀποτυγχάνειν ἐν τοῖς πλείοσιν ἀνάγκη τὴν τὰ ἀλλότρια ὡς οἰκεία ἐπιζητοῦντα, καὶ ὀρεγόμενον ἐκείνων τῶν ἐν ἄλλων ἐξουσία καιμένων. Συμβαίνει οὖν ἐπὶ τούτων, καὶ τὰς ὁρμὰς ἐμποδίεσθαι καὶ ταράττεσθαι μὴ ἰσχυροῦσας, καὶ λυπεῖσθαι πάντως καὶ πενθεῖν· ὥσπερ γὰρ ἡδόμεθα τυγχάνοντες τῶν αἰρετῶν, καὶ ἐκκλίνοντες τὰ ἀναίρετα· οὕτως ἂν ἀποτυγχάνωμεν τῶν αἰρετῶν, ἢ τοῖς ἐκκλινόμενοις περιπίπτωμεν, λυπεῖσθαι ἀνάγκη, καὶ τοὺς δοκοῦντας αἰτίους μέμφεσθαι, ποτὲ μὲν ἀνθρώπους, ποτὲ δὲ τοὺς τὰ ὅλα διαικοῦν-

τας. Πάσχομεν δέ τι καὶ ἄλλα δεινόν· συμπάσχοντες γὰρ τοῖς οὐκ ἔφ' ἡμῖν ὅτε ἀφελιγαίτις αὐτὰ, προσπαύλλομεν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, ἅπερ ἐκεῖνος ἀφελέσθαι οὐ δύναται, τὸ ὀρθῶς ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν.

Εἰπὼν δὲ ὅσα κακὰ ἔπεται τῇ παραλλαγῇ· εἰ δὲ καλῶς, φησὶ, τὰ οἰκεία καὶ τὰ ἀλλότρια διαθησώμεθα, καὶ μὴ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλὰ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν καὶ ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἀνεχώμεθα, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν· οὔτε ἀναγκάσει (ἄλλος ἀηλονότι) οὐδεὶς, οὔτε κωλύσει ποτὲ ἡμᾶς οὕτως ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν· εἰπερ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν· εἰ δὲ τοῦτο, οὔτε λυπησόμεθα ποτε· λυπεῖ γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἄλλο τι, πλὴν θουὴν τούτων, τοῦτε μὴ τυγχάνειν ὧν βουλόμεθα, καὶ τοῦ περιπίπτειν ἐκείνοις, ἃ ἐκκλίνειν σπουδάζομεν· περὶ δὲ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐσπουδακότες, οὔτε ἀποτευξόμεθα τινὸς ὧν ὀρεγόμεθα, οὔτε περιπεσούμεθα τινὶ ὧν ἐκκλινόμεν· ὥς οὐδὲ φοβηθισόμεθα ποτε τινά· εἰπερ φοβούμεθα ἢ τοὺς βλάπτοντας ἡμᾶς, ἢ τοὺς τὰς ἀφελείας κωλύοντας· οὐδεὶς δὲ ἰσχυρὸς ἐστὶν οὕτως, ὥς τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκκλίσεις, ἐν αἷς τὸ ἀγαθόν καὶ κακόν ἐστι τοῦ κατὰ λόγον ζῶντος, βιάσασθαι· ὥς οὐδὲ ἐχθρόν ἐχθρόν τινα· ἐχθρὸς γὰρ ὁ βλάπτων νομίζεται· βλαβερός δὲ οὐδεὶς ἐστι τῷ βλαθῆναι μὴ δυναμένῳ ὑπ' ἄλλου· οὐδὲ μέμφεται οὖν τινι ὁ τοιοῦτος, οὐδ' ἐγκαλέσει τινί· ἀλλ' οὐδὲ ἄκων ποτέ τι πράξει· ἄλυπος οὖν καὶ ἀφοβός, καὶ ἐλεύθερος, καὶ εὐδαίμων ὄντως ὁ τοῦ τοιούτου βίος ἔσαι, ἀνευ πάθους καὶ ἡδονῇ ζῶντος.

Καὶ ὅρα, ὅπως οὐ μόνον ἀφελιμώτερον, ἀλλὰ βέροισις καὶ ἡδύτερον ἀποδείκνυσι τὸν τοῦ σπουδαίου βίον· ὥσπερ ὁ Πλάτων φησὶν, ὅτι πᾶν ζῶον κατὰ φύσιν

τοῦ ἡδέως ἀντέχεται, καὶ φεύγει τὰ λυπηρά· τῶν ἡδέων δὲ τὰ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν καὶ ὠφελίμοις εὐνέσι, τὰ δὲ τοῖς βλαβεροῖς· κἀνταῦθα χρή νήφειν, ὅπως ἂν καὶ ἐκλεγοίμεθα τὰς ἐπωφελεῖς ἡδονάς, καὶ πρὸς ταύτας συνεδιζοίμεθα· ὅτι γὰρ ἡδυτέρα δοκεῖ ἡ σωφροσύνη τῷ σπουδαίῳ, ἢ περ ἡ ἀκολασία τῷ μοχθηρῷ, δῆλοί τὸ, πολλοὺς μὲν τῶν μοχθηρῶν εἰς σώφρονας μεταβάλλειν· τοὺς δὲ σώφρονας μετὰ λόγου καὶ φρονήσεως, μηδέποτε μεταπίπτειν εἰς ἀκολασίαν· καίτοι εἰ μὴ ἡδὺς ἦν ἐκπρεπῶς τοῖς σώφροσιν ὁ τοιοῦτος βίος, οὐκ ἂν ἐκόντες αὐτὸν καὶ εὐαρεσθύντες ἡσπάζοντο. Ὅτι οὖν καὶ ἡδυτερότερον ὁ τοῦ σπουδαίου βίος, δείκνυσιν ἐκ τοῦ ἀνεμποδίστου, καὶ ἀκωλύτου, καὶ ἐκουσίου τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀποτιθεμένων.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τηλικούτων οὖν ἐφιεμένος, μέμνησο, ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινήμενον ἄπτεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παιτελῶς, τὰ δ' ὑπερτίβεσθαι πρὸς τὸ παρόν· εἰάν δὲ καὶ ταῦτ' ἐδέλῃς, καὶ ἄρχῃ καὶ πλουτεῖν, τυχόν μὲν οὐδ' αὐτῶν σούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι· πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνων ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Δείξας, ἐν τίσιν ἐς τὸ ἀγαθὸν τὸ ἡμέτερον, ὅτι ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν, καὶ ὅσῳ ἔσαι ὁ βίος τοῖς ἐκείθεν αὐτὸ πορίζεσθαι βουλομένοις, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντων, καὶ ὅτι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν τεύξιν ἀνεμπόδιστος καὶ ἀκωλύτός ἐστι παν-

τελῶς, καὶ ἀπὸ βλάβης ἄτρωτος, οὐδενίαν ἐπίβασιν τοῖς βλαβεροῖς παρεχόμενος· καὶ οὐ μόνον ἐπωφελὴς, ἀλλὰ καὶ ἡδύς, οὔτε κατὰ τὴν ὁρεξίν ἐμποδιζόμενος, οὔτε ὡν ἐκκλίνει περιπίπτων τινί, ἀλλ', ἀπλῶς εἰπεῖν, μακάριός τε καὶ εὐδαίμων διατελῶν· ἐφεξῆς προτρέπεται καὶ συντείνει τὸν ἀκροατὴν, ἀξίαν ἐπιδείξασθαι προθυμίαν τῶν τοιούτων ἐπαγγελμάτων, μὴ μόνον οὐ πάρεργον ἄλλου τινὸς ἡγούμενον τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδὴν, ἀλλὰ μὴδ' ἄλλο τι πάρεργον πρὸς αὐτὴν ποιούμενον. Διὸ τῶν ἐκτὸς ὅσα μὲν ἀσύμφωνα πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον τῆς λογικῆς ψυχῆς ἔσιν, ὥσπερ τρυφαί, καὶ ἡδοναὶ σωματικαί, καὶ ἀκάθαρτος πλοῦτος, καὶ δυναστεία, καὶ τυρμνίδες, ταῦτα παντ ἐλῶς ἀφίεναι παρακελεύεται· ὥς οὐ δυνατόν ὄν, καὶ περὶ ταῦτα σπουδάζειν, καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντα ἑαυτὸν φυλάττειν· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα τῶν ἐκτὸς δύναται ἐμφρόνως μεταχειριζόμενα μὴ ἐμποδίζειν τοῖς ψυχικαῖς ἀγαθοῖς, οἷον οἴκου κτήσιν καὶ οἰκετίας, γάμον τε ἔννομον, καὶ εὐγενῆ παιδοποίησιν, καὶ ἀρχὴν δικαίαν, ἐνίοτε καὶ τῶν χρειωδῶν ἐπιμέλειαν, ταῦτα πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινεῖ τοὺς παιδευομένους εἰκότως· καὶ γὰρ ἀπερισπάστους αὐτοὺς εἶναι χρή πανταχόθι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκήσιν, εἰ μέλλοιεν τελῶς κατορθοῦν αὐτήν.

Καὶ μέντοι δεῖ τὸν μέλλοντα ἐν τοῖς ἐκτὸς μὴ δημοτικῶς, ἀλλὰ κατ' ἀνδρα τὸν ἀγαθὸν ἀνασρέφασθαι, καὶ φρόνησιν ἔχειν τῶν ἐπωφελῶν καὶ βλαπτικῶν διακριτικὴν, καὶ τὰς ἀλόγους ὁρέξεις ὑπεσαλμένας τῷ λόγῳ, καὶ μὴ κατεξανισαμένας αὐτοῦ, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ὁρεκτοῖς κελεύει κινεῖσθαι, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' ὅσον, ἐπ' ἐκεῖνα κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἀφοριζόμενον αὐτοῖς διεγείρεσθαι· τὰ γὰρ ἀμαρτήματα γίνεται, ἢ τοῦ λόγου τὸ δέον μὴ διορίζον.

Τόμ. Δ.

Η

τος διὰ φρονήσεως ἔλλειψιν· ἢ τούτου μὲν, εἰ καὶ ἀτόμως, ὁρῶντος ὅμως τὸ δέονπραχθῆναι, τῶν δὲ ἀλόγων ὀρέξεων δι' ἀπαιδευσίαν κατεξανισαμένων τυραννικῶς τῆς χαλαρῆς τοῦ λόγου κρίσεως· ὥς ὅταν ἢ τράγωδια τὴν Μῆδειαν ὑποκρινομένη λέγῃ·

Καὶ μανθάνω μὲν, οἷα δρᾶν μέλλω κακὰ·

Θυμὸς δὲ κρίσσαν τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Χρεία τοίνυν τῷ μέλλοντι ζῆν ἀναμαρτήτως ἐν τῇ περὶ τὰ ἐκτὸς χρήσει, καὶ τὴν φρόνησιν παρασκευάσαι, καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων τὴν μετριότητα, καὶ τὰ πρὸς τὸν λόγον εὐπειθέες· καὶ οὕτως, ὥσπερ ὁ πλοῖς ἀβραγέσι τούτοις πεπραγμένος, κατὰ καιρὸν ἀπτεσθαι τῶν τοιούτων. Διὸ καὶ τὰ συμφωνεῖν δυνάμενα τῶν ἐκτὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὑπερθέσθαι πρὸς τὸ παρὸν παραινέει τοῖς παιδευομένοις, ἕως ἂν τὴν χρησικὴν ἀρετὴν αὐτῶν κτήσωνται, διὰ τῆς ἀπερισπάστου ἀσκήσεως· οὔτε γὰρ εἰς πόλεμον ἀπιέναι χωρὶς ὅπλων καλόν, οὔτε πραγμάτων χωρὶς φρονήσεως καὶ μετριοπαθείας ἐφάπτεσθαι.

Αὐτὸς δὲ οὐκ ἀσύμφορον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνήνυτον δεῖκνυσι τοῖς παιδευομένοις τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδὴν· εὐαγωγίας μὲν γὰρ, καὶ ὀρέξεων λελογισμένων καὶ ἐκκλίσεων, δι' ὧν μόνον ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία τοῖς ἀνθρώποις περιγίνονται, πάντως ἀποτυγχάνειν ἀνάγκη τοῖς καὶ τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, καὶ ἐκεῖνα ἐκκλίνοντας· δουλεῖν γὰρ ἀνάγκη ταῖς ἀλόγοις ὀρέξεσιν, ὥς λυτῶσίν τε καὶ ἀγρίοις δεσπόταις· δουλεῖν δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῖς τε πορίζουσι τὰ τοιαῦτα ὀρεκτὰ, καὶ τοῖς κωλύειν δυναμένοις, ἵνα μὴ κωλύωσι, καὶ τοῖς ἐπάγουσι τὰ φευγτά· ἔτι δὲ καὶ τῆς σχολῆς ἡμᾶς παραιρουμένη τῆς πρὸς τὴν περὶ τὰ οἰκεῖα ἐπιμέλειαν, ἢ περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδὴν ἀποτυγχάνειν πάντως τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ποιεῖ οἱ

γὰρ ἀμφοτέρων ὀρεγόμενοι, καὶ περὶ ἄμφω σπου-
δαῖζοντες, οὔτε διακρίνουσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ μὴ
τοιαῦτα, οὔτε τὴν προσήκουσαν σπουδὴν τοῖς οἰ-
κείοις ἀγαθοῖς ἀπονέμουσιν· οὔτε, μὴ σπουδαζόν-
τες ὥς δεῖ περὶ αὐτὰ, τυγχάνειν αὐτῶν δυνήσον-
ται· ὥς ἐπίπαν δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ἀποτυγχάνουσιν,
ὥς μὴ μόνοις αὐτοῖς προσασχολούμενοι, ἀλλ' ἀμη-
γρέπη καὶ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν ὀρεγόμενοι, μηδὲ
ἀνέδην πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπὲρ τῆς τεύξεως,
αὐτῶν αἰρούμενοι, ἀλλ' ἔσιν ὅτε καὶ ἀπὸ αἰδοῦς τι-
νὸς ἀνθελκόμενοι. Καὶ ἔσιν ὁ τοιοῦτος βίος τοῦ μὲν
μονοτρόπως εἰς τὰ ἐκτὸς ἀποκλίναντος, ἥττον μο-
χθηρὸς, ἐπίπονος δὲ καὶ ἀηδὴς ἐκείνου μᾶλλον,
συγκλώθειν τὰ ἀσύγκλωστα σπουδαῖζων, καὶ ἐναν-
τιώσεσι καὶ μεταμελείαις αἰεὶ συνεχόμενος, καὶ ἀ-
ποτυγχάνων ἐκατέρων, διὰ τὸ ἐκατέρων ἐφίσταται·
λυπηρὸς δὲ ἔστι, καὶ ἀναίρετος. Ἐπισῆσαι δὲ ἄξιον,
ὅτι συνεχῶς ἐν τοῖς ἐξῆς ὁ Ἐπίκτιτος χρησεται τῷ
Μέμνησο, πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν διαλεγόμε-
νος, τὴν συνουσιωμένους μὲν ἔχουσιν αἰεὶ τοὺς τῶν
ὄντων λόγους, καὶ σύμφυτον αὐτῇ τὴν τῶν ὄντων
ἀλήθειαν· ἀτονοῦσαν δέ ποτε πρὸς τὴν εἰλικρινή
θῆαν, τῷ περισπασμῷ τῆς ἐν αὐτῇ γενεσιουργοῦ
δυνάμεως, καὶ διὰ τοῦτο εἰς λήθην ὑποφερομένην,
τὴν πάντων αὐτῇ τῶν κακῶν αἰτίαν, καὶ δεομένην
τοῦ συνεχῶς ἀκούειν τοῦ Μέμνησο. Ὅταν δὲ λέ-
γῃ, ὅτι τηλικούτων ἐφιέμενον οὐ δεῖ με-
τρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν, οὐ
κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐμμέτρου καὶ ἄσυμμέτρου τῷ Με-
τρίως ἀλλὰ καταχρηστικῶς, ἐπὶ τοῦ ἐνδεοῦς, ἐχρή-
σατο. ὁ γὰρ κίνδυνος τοῦ ἀποπεσεῖν τῶν οἰκείων ἀ-
γαθῶν ἀναλκιν οὐ φῶτα λαμβάνει, κατὰ Πίνδαρον·

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εὐθύς οὖν πάση φαντασίᾳ τραχεῖα μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι, Φαντασία εἶ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον· ἔπειτα ἐξέταξε αὐτήν, καὶ δοκίμαξε τοῖς κανόσιν οἷς ἔχεις· πρῶτον δὲ τούτῳ καὶ μάλιστα, πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· κἄν περὶ τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ, πρόχειρον ἔσω τὸ, διότι Οὐδὲν πρὸς ἐμέ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, ὅτι χρὴ τὸν μέλλοντα τῶν οἰκείων ἀγαθῶν τυγχάνειν ἄνθρωπον, καὶ τὴν οἰκείαν εὐδαινίαν περιποιῆσθαι, ἀπερίσπαστον ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δεῖναι ἑαυτὸν· ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἐπιμελομένοις ἐμπίπτουσι πολλάκις φαντασίαι, αἱ μὲν, ὀρεκτικαί τινος τῶν ἐκτὸς, αἱ δὲ ἐκκλητικαὶ τῶν ἀναιρέτων· διδάσκει, πῶς δεῖ χρώμενον ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ἀβλαβῇ μένειν ἀπ' αὐτῶν. Τραχεῖας δὲ τὰς τοιαύτας φαντασίας ἐκάλεσεν, ὡς ἀλόγους καὶ παροίρους, καὶ τραχυνοῦσας ὄντως τὴν ζωὴν τῇ ἀσυμμετρίᾳ καὶ ἀνωμαλίᾳ τῶν κινήσεων. Ὅπερ δὲ ἐν τοῖς ἐξῆς σαφέστερον παραινεῖ, τὸ μὴ συναρπάζεσθαι εὐθύς ὑπὸ τῆς ἐμπιπτούσης φαντασίας, ἢ ὀρεκτικῆς, ἢ ἐκκλητικῆς, τοῦτο καὶ νῦν λέγει· ὅτι χρὴ πρὸς αὐτὴν κινηθεῖσαν εὐθύς ἀνδίστασθαι, καὶ τέως τὴν σφοδρότητα αὐτῆς ἐκλύειν, διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ φαντασίαν εἶναι. Αἱ δὲ φαντασίαι, ποτὲ μὲν ἀληθῶν εἰσιν ἀνατυπωτικαί, καὶ ἀληθῶς ἐπωφελῶν ἢ ἡδέων· ποτὲ δὲ διακενῆς ὄνειροπολοῦσιν. Ἀὐτῶν τε οὖν τούτων τῶν διατεθῆναι εὐθύς, ὅτι οὐ πάντως τοιοῦτόν ἐστι τὸ φανταζόν, οἷον φαντάζεται, χαλᾶται τὸ σύντονον

τῆς φαντασίας, ὥς μὴ παρεμποδίζειν τὴν τοῦ λόγου κρίσιν· ἦν εὐθὺς μετὰ τὸ γαλυνιάσθαι τὴν φαντασίαν, καὶ τῆς τραχύτητος ἀπαλλαγῆναι, παραινέει προσάγειν εἰς ἀκριβῆ διάθεσιν τοῦ φαντασθέντος. Πολλοὶ δέ εἰσι τῶν τοιούτων κριτικοὶ κανόνες· οἱ μὲν, ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν φανταζῶν λαμβανόμενοι· πότερον εἰς ψυχικὸν ἀγαθόν, ἢ σωματικόν, ἢ τι τῶν ἐκτὸς ἀναφέρονται· καὶ, πότερον εἰς ὠφέλειάν τινα τείνουσιν, ἢ πρὸς ἡδονὴν μόνον· ἔτι δὲ καὶ, εἰ δυνατὰ ὅλως, ἢ ἀδύνατα· ἔτι δέ τις κανὼν, καὶ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ κρίσεως καὶ σπουδῆς τῶν ἐμφρόνων τε καὶ ἀφρόνων ἀνθρώπων· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἀπὸ τῆς θείας κρίσεως· ὅπερ γὰρ ἀρετὴν δοκεῖ θεῶ καὶ τοῖς ἐμφοροσιν ἀνθρώποις, τοῦτο ἂν εἴη σπουδῆς ἄξιον τῷ σωθισομένῳ· τὰ δὲ ἀπαρεχὰ ἐκείνοις, φευκτέα· οὐδεὶς γὰρ ἀνόητος οὕτως ἢ ἐμπαθής ἐστιν, ὥς οἰηθῆναι τὴν ἀκολασίαν ἢ τὴν ἀδικίαν ἀρέσκειν θεῶ. Πολλῶν οὖν ὄντων κανόνων κριτικῶν τῆς τῶν φανταζομένων ἡμῖν διαφορᾶς, εἰς ἐστὶν ἀνθρώπων ὡς ἀνθρώπων ἴδιος, ᾧ κοινῶς ἐπὶ πάντων ἡμᾶς δεῖ χρῆσθαι· οὗτος ὁ ἀπὸ τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διακρίσεως· εἰ γὰρ τῶν μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστί τι τῶν φανταζομένων ἢ ὀρεκτῶν ἢ ἐκκλητῶν, καλῶς ἔχει γινώσκειν τε καὶ ἐπιλέγειν εὐθὺς, ὅτι τοῦτο οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· οὐτε γὰρ ἀγαθόν, οὔτε κακὸν ἡμέτερον εἶναι τι δύναται, μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄν, διὰ τὸ εἰδοποιόν τῆς ἀνδραπίνης οὐσίας αὐτεξούσιον· ὅλως γὰρ ὑποσᾶσα τοιαύτη φύσις ἐν τοῖς οὖσι, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἑαυτῆς καὶ τὸ κακὸν αὐθαίρετον ἔχειν ἔμελλεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Μέμνησο, ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία, ἐπιτυχία οὐ
ὀρέγη* ἐκκλίσεως ἐπαγγελία, τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκεί-
νῳ ὃ ἐκκλίνεται* καὶ ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀ-
τυχής· ὁ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής* ἂν μὲν
οὖν μόνᾳ ἐκκλίνης τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοί· οὐδενί,
ὧν ἐκκλίνεις, περιπεσῇ· νόσον δ' ἂν ἐκκλίνης, ἢ θάνα-
τον, ἢ πέναν, δυστυχίσεις. Ἄρῃ οὖν τὴν ἐκκλίσιν ἅ-
πὸ πάντων τῶν αὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάσθες ἐπὶ τὰ παρὰ
φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν· τὴν ὀρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ
παρόντος ἀνελε· ἄντε γὰρ ὀρέγη τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τι-
νός, ἀτυχεῖν ἀνάγκη· τῶν τε ἐφ' ἡμῖν, ὅσων ὀρέγε-
σθαι καλὸν ἂν, οὐδὲν οὐδέπω σοι πάρεσι· μόνῳ δὲ τῷ
ὀρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μὲν τι, καὶ μεθ' ὑπε-
ξαίρεσεως, καὶ ἀνειμένως.

ΒΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ τοῦτο συνεχές τῷ πρὸ αὐτοῦ ἔστιν, ἀπόδειξιν
ἐπέχον τοῦ, τὰ φανταζόμενα ὀρεκτά, εἰ μὲν τῷ ἐφ'
ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κανονίζονται, ἐπιτυχεῖς καὶ
μακαρίους ποιεῖν· εἰ δὲ μὴ, ἀτυχεῖς καὶ δυστυχεῖς,
καὶ κακοδαίμονας. Καὶ διορίζει πρῶτον, τίνας μὲν
ἐπιτυχεῖς καὶ εὐτυχεῖς καλοῦμεν, τίνας δὲ ἀτυχεῖς
καὶ δυστυχεῖς* καὶ ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως τὸ ἐ-
πάγγελμα καὶ τὸ τέλος ἐστὶ τὸ τυχεῖν οὐ ὀρέγεται,
ἐκκλίσεως δὲ τὸ μὴ περιπεσεῖν ἐκείνῳ ᾧ ἂν φύ-
γη* καὶ ἔστιν εὐτυχές τοῦτο, τὸ μὴ περιπεσεῖν ὥσπερ
ἀτυχές μὲν, τὸ μὴ τυχεῖν τοῦ ὀρεκτοῦ, ὅτι οὐκ
ἔτυχε· δυστυχές δὲ, τὸ τῷ εὐτυχεῖ ἀντικείμενον,

τὸ τῷ φευκτῷ περιπεσεῖν. ὅτι ἔτυχε μὲν, ἀλλὰ κα-
κοῦτινος ἔτυχε. Ταῦτα καλῶς διασήσας, ἐπάγει τὰ
ἐξῆς· ὅτι, ἂν μὲν μόνον ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύ-
σιν τῶν ἐπί σοι, οἷον ἀκολασίας, καὶ ἀδικίας,
καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπειδὴ ἐπὶ σοί ἐστι τὸ ἐκκλίνειν, οὐ-
δενὶ ὧν ἐκκλίνεις περιπεσεῖ· ὥς οὐδέ πο-
τε δυσυχῆσεις· νόσον δέ, ἢ πενίαν, ἢ τι τῶν
οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐὰν ἐκκλίνῃς, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν ἐπὶ
σοι τὸ ταύτας ἀποφεύγειν, ἀνάγκη δὴ ποτε περιπε-
σεῖν, καὶ δυσυχῇ γενέσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὀρέγη
τῶν οὐκ ἐπί σοι, ἀτυχεῖν πολλάκις ἀνάγκη, τοῦ
ὀρεκτοῦ μὴ τυγχάνοντα. Εἰ δὲ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἢ
ὀρεξις καὶ ἢ ἐκκλισις γίνεται, οὔτε ἀτυχεῖν οὔτε
δυσυχεῖν ποτε συμβήσεται, ἀλλ' αἰεὶ εὐτυχεῖν καὶ
ἐπιτυγχάνειν· καὶ ἔστιν ἡ συναγωγὴ τοῦ λόγου τοι-
αύτη. Οἱ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν τὴν ὀρεξιν καὶ τὴν ἐκ-
κλισιν τιθεῖς, καὶ τῶν ὀρεκτῶν ἀποτυγχάνει πολ-
λάκις, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτει, ὥς ἐπ' ἄλ-
λοις οὔσης τῆς ἐξουσίας αὐτῶν· ὁ δὲ τοιοῦτος ἀτυ-
χῆς τε καὶ δυσυχῆς ὁμολόγηται· ὥς καὶ ἄθλιος,
καὶ κακοδαίμων.

Καὶ ὅρα, ὅπως Σωκρατικὸς ὁ λόγος καὶ συγκα-
ταβατικὸς, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν σπουδαζομένων ἡμῖν
μετάγων ἐπὶ τὸ κάλλιον· πάντες γὰρ καὶ οἱ σπου-
δαίως καὶ οἱ μαχθηρῶς ζῶντες, ἐν τούτῳ τίθενται
τὴν εὐδαιμονίαν, ἐν τῷ πᾶσι μὲν ὀρεκτῶν αὐτοῖς
καὶ ἐφετῶν τυγχάνειν, τοῖς δὲ ἀναιρέτοις καὶ φευ-
κτοῖς μὴ περιπίπτειν· διαφέρουσι δὲ, ὅτι οἱ μὲν
σπουδαῖοι τῶν ὄντως καὶ εἰλικρινῶς ἀγαθῶν καὶ ὠφε-
λίων ὀρέγονται, καὶ ἐκκλίνουσι τὰ ὄντως βλαβε-
ρὰ καὶ κακὰ· τοῦ λόγου ὄντος ἐν αὐτοῖς τοῦ κρίνον-
τος, καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων συνειδισμένων· αὐ-
τοῖς ἔπεσθαι τῷ λόγῳ, καὶ ἡδέα νομίζειν τὰ τῷ
λόγῳ δοκοῦντα τοιαῦτα· οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων

πων, τὸν μὲν λόγον ἀνεπιμέλητον ἔχοντες, τὰς δὲ ἀλόγους, ὁρέξεις ὑπὸ συνεχοῦς κινήσεως γεγευμένας, τῷ ἡδεῖ τὰ ὀρεκτὰ κρίνουσιν, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ὠφελίμῳ· καὶ ἡδοναῖς περιπίπτουσι πολλάκις ταῖς τῷ λυπηρῷ παραπλησίως κεκραμέναις, διὰ τὸ μηδὲ ἡδονὰς εἶναι κυρίως αὐτάς, ἀλλ' οἷον σκιάς τινας ἡδονῶν καὶ παραχρᾶσεις· πάντες δὲ ὁμως, ὅπερ εἶπον, ἐν τούτῳ τίθενται τὴν εὐτυχίαν τε καὶ ἐπιτυχίαν, ἐν τῷ τῶν ὀρεκτῶν τυγχάνειν, μὴ πειρασθαι δὲ τῶν φευκτῶν. Ὑποδείκνυσιν οὖν ὁ λόγος οὗτος καὶ τοῖς μοχθηροῖς, ὥς, εἰ βούλονται μῆτε ὀρεγόμενοι ἀποτυγχάνειν, μῆτε ἐκκλίνοντες περιπίπτειν, ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τὰ ὠφελοῦντα, ὀρεκτὰ, καὶ τὰ βλάπτοντα, φευκτὰ τίθесθαι· τῶν μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὀρεγομένους, καὶ ἐκκλίνοντας ἐκεῖνα, καὶ ἀτυχεῖν ἀνάγκη αὐτοὺς καὶ δυσχεεῖν ὅπερ φευκτὸν καὶ ἐκείνοις ἐστίν.

Ἄρον οὖν τὴν ἐκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταβάτες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν· νόσον μὲν γὰρ ἢ πενίαν ἢ ἐκλίνας· ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν τελέως τὸ ταῦτα ἐκφεύγειν· (καὶ γὰρ ἔχωμεν τινα δύναμιν συντελοῦσάν ποτε πρὸς τὴν ἀποφυγὴν, ἀλλ' οὔτε αἰεὶ οὔτε τὸ ὅλον ἰσχύει·) διὸ δυσχεεῖν ἀνάγκη, περιπίπτοντας ἐκείνοις, ἃ ἐκκλινόμεν· εἰ δὲ πεισθέντες αὐτῷ, τὴν ἐκκλισιν μεταβάωμεν εἰς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὥς ἐκκλίνειν τὰς φευδεῖς περὶ τῶν ὄντων ὑπολήψεις, καὶ τὰ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν διαγωγὴν τὴν τῷ λόγῳ πρέπουσαν ἐμποδίζοντα, ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ ἐκφυγεῖν τὰ τοιαῦτα, διότι ἐκκλίσεως μόνως δεόμεθα τῆς ἐφ' ἡμῖν οὔσης, οὐ περιπεσούμεθα ποτε οἷς ἐκκλίναμεν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, δῆλα. Πῶς δὲ πᾶσαν ὀρεξιν ἀνελεῖν παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος πα-

ρακελεύεται· Τὸ μὲν γὰρ τὴν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῶν ὄρεξιν ἀνελεῖν, πρόδηλον ἔχει τὴν ὠφέλειαν· ὅτι μὴ τυγχάνοντες μὲν, ἀτυχεῖς ἐσόμεθα, καὶ ἀηδῶς ζήσομεν· καὶν τύχωμεν δὲ ποτε, οὔτε ὠφελίμου ἡμῶν οὔτε οἰκείου τυγχάνομεν ἀγαθοῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον, τῶν ἐφ' ἡμῶν ἀγαθῶν τὴν ὄρεξιν διὰ τίνα αἰτίαν ἀπωλύει; ὅτι, φησὶ, τούτων, ἃν ὀρέγεσθαι καλὸν, οὐδὲν οὐπω σοι πάρεσι. Καίτοι εἰ παρῆν, οὐκ ἔτι τάχα τοῦ ὀρεχθῆναι καιρὸς ἦν· καὶ γὰρ ἔκτασις τοῦ ὀρεγομένου ἢ ὄρεξις ἐπὶ τὸ ὀρεκτὸν, ὡς οὐ παρόντος· τίς δ' ἂν καὶ τύχη τοῦ ἀγαθοῦ χωρὶς ὀρέξεως αὐτοῦ; ὅπως δὲ, εἰ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν οὐκ ἐν ταῖς πράξεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ὀρέξεσι καὶ ἐκκλίσεσι, πῶς τὴν ὄρεξιν παντελῶς ἀνελεῖ ἐν τῷ παρόντι διακελεύεται; πῶς δὲ δυνατόν χωρὶς ὀρέξεως διατελεῖν ἀνθρώπου; Δοκεῖ δὲ καὶ ἐναντίον εἶναι τοῦτο τῷ πρῶ ὀλίγου βηθέντι, ὅτε ἔλεγε· Τηλικούτων οὖν ἐπιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κενικημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν· οὐ γὰρ σωματικὴν κίνησιν ἐνεδείκνυτο, ἀλλὰ τὴν κατὰ προθυμίαν καὶ ὄρεξιν. Πῶς δὲ καὶ ἔστιν ὁρμῶν ἄνευ ὀρέξεως; ὀρεχθῆναι γὰρ ἀνάγκη πρότερον, καὶ οὗτος ὁρμῆσαι. Μήποτε οὖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι ὁ λόγος ἐστίν, οἷς οὐκ ἀσφαλὲς ὀρέγεσθαι ὅπως πρὸ τοῦ μαθεῖν, τίνων ὀρέγεσθαι χρή· ὁρμῶν δὲ χρή καὶ ἀφορμῶν, κατὰ τὴν ὁρμὴν τὴν τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς ἐκκλίσεως προηγουμένην; μήποτε δὲ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους διαλεγόμενος, οὐ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ὄρεξιν τῶν ἐφ' ἡμῶν ἀγαθῶν ἀνελεῖν παρακελεύεται, ὡς δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ τὸ σφοδρὸν παραιτεῖται, τῆς ὀρέξεως; οὐ μόνον δὲ τῆς ὀρέξεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκκλίσεως, ἣν ἐπιέναι δοκεῖ; καὶ γὰρ ὁρμῶν καὶ ἀφορμῶν κοῦ-

φως καὶ ἀνειμένως παρακελεύεται· δῆλον δὲ, ὅτι ὁρμῶμεν μὲν ὀρεχθέντες, ἀφορμῶμεν δὲ ἐκκλίνοντες· προηγείται γὰρ τῆς μὲν ὁρμῆς ἡ ὄρεξις, τῆς δὲ ἀφορμῆς ἡ ἐκκλισίς· καὶ ὅταν οὖν πρότερον ἔλεγε, Τηλικούτων οὖν ἐφιεμένος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινῆμενον ἅπτεσθαι αὐτῶν, οὐ σφοδρὰν ὄρεξιν παρήγγειλεν, ἀλλ' ἅπερ ἐφεξῆς αὐτὸς ἐπάγει, τὰ μὲν ἀφεῖναι παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερδέσθαι πρὸς τὸ παρόν·

Τὸ δὲ σφοδρὸν τῆς ὁρμῆς, καὶ τῆς ὀρέξεως, καὶ τῆς ἀφορμῆς, καὶ τῆς ἐκκλίσεως ἐπὶ τῶν παιδευομένων εἰκότως παραιτεῖται, διὰ τὸ μὴ ὑπερπηδᾶν, καὶ ὑπερβάθμιον πόδα τείνειν ὑπὸ προθυμίας περιττοτέρας· τοῦτο γὰρ καὶ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῶν πλείστων ἐκλύει τὸν τόνον, καὶ τὰ σώματα προσδιαφείρει· καὶ πολλοὶ τοῦτο πεπόνθασιν ἤδη, τῶν ἀκαίρων καὶ ἀμέτρων χρησαμένων ποθυμίας πρὸς ἄσκησιν· ὀλίγαι γάρ εἰσι φύσεις, καὶ σωμάτων καὶ ψυχῶν, αἱ ἀθρόως μεταβαίνειν δυνάμεναι ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ εἰλικρινῆ ἀγαθὰ· ὅπερ Διογένει, καὶ Κράτῃτι, καὶ Ζήνωνι, καὶ τοῖς τοιούτοις ὑπῆρξεν· οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πίπτειν κατ' ὀλίγον, καὶ ἐγείρεσθαι κατ' ὀλίγον πεφύκαμεν, κατὰ ψυχὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ σῶμα· ἡ γὰρ διὰ τῶν μέσων ὁδὸς βεβαιότερα καὶ ἀσφαλεστέρα ἐς, τὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν καὶ προθυμίαν συνέχουσα καὶ διακρατοῦσα, καὶ κατ' ὀλίγον προσαύξουσα. Διόπερ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν κούφως καὶ ἀνειμένως, καὶ μεθ' ὑπεξαίρεσσεως παρακελεύεται· τοῦτ' ἔστι, μετὰ τοῦ ἐνδιδόναι τι ὀλίγον, καὶ μὴ εἰς ἄκρον ἀποτείνειν τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν ὄρεξιν, ἢ τὴν ἐκκλίσιν τε καὶ ἀφορμὴν· ὁ γὰρ ἐξ ἀναγνώγου βίου πρὸς ἐγκράτειαν συνεδιζόμενος, οὐκ εὐδύς

ᾧφειλεν ἐπιπηδᾶν τῇ αἰσῇ λιτότητι καὶ νηστείᾳ, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ὑπεξαίρειν ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν προτέρων· καὶ, ὅπερ ὁ τῶν χρυσῶν ἐπὶ ποιητῆς εἶπεν, Εἰκοντα χρὴ φεύγειν ἀπὸ τῶν ταιούτων. Καὶ ἐπὶ τῶν γνώσεων δὲ, τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι οὐ χρὴ δόγματα εὐθὺς τὰ φαντάσματα ποιεῖσθαι, ἵνα, καὶν δὲ μεταδέσθαι, εὐηνίως μετατιθῶνται.

Ἀλλ' εἰ πρὸς ἅμφω κούφως καὶ ἀνειμένως ἔχειν συμφέρει τοὺς παιδευομένους, διὰ τί τὴν μὲν ἔκκλισιν μεταθεῖναι παραινεῖ ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν, τὴν δὲ ὀρεξίν πρὸς τὸ παρὸν παντελῶς ἀναιρεῖν; ἢ ὅτι τοὺς ἀρχομένους ἀπὸ μοχθηροτέρας ἀγωγῆς ἐπὶ καλλίονα μεταδαίνειν, χρὴ πρῶτον ἐξεμεῖν τὸν τῆς κακοζωίας ἰόν, καὶ τότε ταῖς εὐζωίας ἀγαθαῖς τρέφεσθαι· ὁ γὰρ ἐπὶ σωμάτων εἶπεν ὁ θαυμαστὸς Ἰπποκράτης, ὅτι τὰ μὴ καθαρά τῶν σωμάτων ὅσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάβῃς· τοῦτο πρότερον ἐπὶ ψυχῶν ἐστὶν ἀληθές· ἢ γὰρ προϋπάρχουσα μοχθηρία τὰ προσιόντα χρηστὰ διαφθείρει· ποτὲ μὲν αἰδοῦ νομίζουσα, ποτὲ δὲ βλαβερά· ποτὲ δὲ καὶ ὡς ἀχρήστων ἢ ὡς ἀδυνάτων καταγινώσκουσα, ἅμα μὲν συντονωτέρα γίνεται, καὶ μετὰ πείραν, ὡς δοκεῖ, τῶν καλλίωνων καταφρονοῦσα· ἅμα δὲ ἀνιάτως ἴσχει, μηδὲ εἰς ὕψερρον, ὅτι δυνατόν ἦν εὐίστε παθεῖν ὑπὸ τῶν καλλίωνων λόγων καὶ ἔργων, προσιεμένη αὐτό· ὡς εἴ τις ἐν ἰκτερικῷ πάσχει τὸ μέλι πικρὸν νομίσας, μηδὲ γεύσασθαι λοιπὸν ἀνάχοιτο μέλιτος· ὥς ἡ τάξις ἀπαιτεῖ τῆς εὐαγωγίας καταδοχὴν. Οἱ μὲντοι λόγος οὗτος καὶ τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι πρὸς τὸ ἄλυπον καὶ ἀφοδὸν καὶ ἐλεύθερον παρασκευάζει, ἵνα καὶ ἠδέως διάγῃσι τὸν βίον, οὐπὲρ μάλιστα πᾶν ἀντέχεται ζῶν· καὶ

ὀρέγεσθαι μὲν καλὸν ἐστὶν ἀπαθείας, καὶ τῆς κατὰ φύσιν προπούσης τῷ λόγῳ διαγωγῆς· τοῖς δὲ ἀρχομένοις ἀγαπητὸν μετριοπαθεῖν, καὶ πίπτειν ἐς τὸ ὅτε, καὶ πάλιν ἐγείρεσθαι· τοῖς οὖν τοιοῦτοις οὐκ ἐφικτὰ τέως ἐκείνῃ ἐστὶν, ὣν ὀρέγεσθαι καλόν· τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, ὁ ὕπῳ σοι πάρεστιν· ὀρεγόμενους οὖν τῶν τέως μὴ ἐφικτῶν, καὶ λυπεῖσθαι καὶ ἀτυχεῖν ἀνάγκη, καὶ ἀτονεῖν καὶ ἀπαγορεύειν ἐνίοτε· πάντῃ δὲ πάντως οἱ τῶν μειζόνων ἀσυμμέτρως ὀρεγόμενοι, τῶν συμμέτρων καταφρονοῦσι, καὶ περιπτύουσιν αὐτὰ, πρὸς τὰ μείζονα παραβάλλοντες· καίτοι ἀδύνατον, πρὸ τῶν μικρῶν, φρασὶ, τῶν μεγάλων μεταλαχεῖν, καὶ πρὸ τῶν συμμέτρων ἡμῖν ἐντὸς τῶν μειζόνων γενέσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἐφ' ἐκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρεῖαν πασχόντων, ἢ σεργομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν, ὁποῖόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρχαίμενος· ἂν χύτραν σέργης, ὅτι, χύτραν σέργω· κατεαγεῖσθαι γὰρ αὐτῆς, οὐ ταραχθήσῃ· ἂν παιδίον σαυτοῦ καταφιλήῃς, ἢ γυναικα, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ, οὐ ταραχθήσῃ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διελὼν τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· καὶ εἰπὼν, ὅτι τὰ μὲν, ἴδια χρὴ νομίζειν, τὰ δὲ, ἄλλότρια, καὶ ὅπως δεῖ τοῖς ἐφ' ἡμῖν προσφέρεσθαι τινα, καὶ ἐκκλίνειν μὲν τὰ παρὰ φύσιν, τὴν δὲ ὀρεξιν πρὸς τὸ παρὸν ἐπέχειν, δι' ἃς εἶπον ἴσως αἰτίας·

ἐπειδὴ καὶ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀνάγκη χρῆσθαι πολ-
 λάκις, διδάσκει, ἵνα, καὶ μὴ ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν, ἀτα-
 ράχως ὁμῶς καὶ ἀλύπως ἐν τούτοις ἀνασφραγίσμεθα.
 Διαιρεῖ δὲ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν τριχῇ· εἰς τε τὰ ἡδονὴν
 παρεχόμενα ψυχὴν χωρὶς ὠφελείας· τοιαῦτα γὰρ τὰ
 ψυχαγωγοῦντα ἐστὶ· καὶ εἰς τὰ χρειώδη καὶ
 ὠφέλιμα· καὶ εἰς τὰ δι' οἰκειότητα σεργόμενα,
 καὶ μὴ χρεῖαν ἢ ὠφέλειαν παρέχεται· ταῦτα γὰρ
 τὰ τρία, ἡδονή, καὶ χρεῖα, καὶ φύσεως ἀναγκαῖα
 σorge, προσήλοί τὴν ψυχὴν τῇ θνητῇ δυσχερεῖα.
 Ψυχαγωγοῦνται δὲ ἄλλοι ἄλλοις· οἱ μὲν, τρα-
 γωδαῖς καὶ κωμωδαῖς· οἱ δὲ, ἀγῶσιν ἀθλητικοῖς
 ἢ ἵππικοῖς, ἢ τοῖς τοιούτοις· οἱ δὲ ὀρχησάσ- καὶ
 θανματοποιοῖς, καὶ μίμοις, καὶ γελοίοις, καὶ οἱ
 μὲν, θεύμασι τερπνοῖς, ἢ φυσικοῖς, ὥς οἱ τῶν ταῶ-
 νων ἢ ὀρνέων τὰ κάλλη τεθιπότες, ἢ λειμῶνας καὶ
 ἄλση, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἢ τεχνικοῖς, ὥς οἱ περὶ γρα-
 φάς, καὶ ἀνδριάντας, καὶ οἰκοδομάς, καὶ τῶν ἄλλων
 τεχνῶν τὰ κάλλη ἐσπουδακότες· οἱ δὲ, τοῖς ἐν ἀ-
 κοῇ καλοῖς ἐκδεδομένοι, ὥς οἱ τὰς καλὰς φωνὰς καὶ
 τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοὺς ἤχους ἀσπαζόμενοι,
 καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ ταῖς ἰσορίαις καὶ τοῖς μυθικοῖς
 διηγήμασιν ὥς ἡδέσι χαίροντες· ψυχαγωγεῖ γὰρ
 καὶ ταῦτα ἡμᾶς· διὸ καὶ ἐκ παίδων φίλομυθοι τυγ-
 χάνομεν ἅπαντες. Καὶ τὰ χρειώδη δὲ, διάφορα
 ἐστὶ· τὰ μὲν, εἰς ψυχικὴν ὠφέλειαν τείνοντα, ὥς
 διδάσκαλος, καὶ ἀγαθοὶ ἐταῖροι, καὶ βιβλία παι-
 δευτικά, καὶ τὰ τοιαῦτα· τὰ δὲ, εἰς σῶμα, ὥς
 τροφαί, καὶ ἀμπεχόναι, καὶ γυμνάσια· τὰ δὲ, εἰς
 τὰ ἐκτός, οἷον δυναστεῖαι, καὶ κτήματα, καὶ χρή-
 ματα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Στέργεται δὲ δι' οἰκειότη-
 τα, καὶ τύχη μηδεμίαν χρεῖαν παρεχόμενα, τέκνα,
 γαμεταί, συγγενεῖς, φίλοι, πολῖται. Ἐπὶ πάντων
 οὖν φησὶ τῶν τοιούτων· Ἀναμιμνήσκου καὶ προ-

χειρίζου τὴν φύσιν αὐτῶν, ὅποια τις ἐστίν, ὅτι φθαρτὴ, ὅτι εὐαφαίρετος, ὅτι οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἡ γὰρ συνεχὴς τῆς τούτων φύσεως ἀνάμνησις, μελέτη τῆς ἀφαιρέσεως αὐτῶν ἐστίν, ἡ δὲ μελέτη, συνήθειάν τινα ποιούσα, οὐ συγχωρεῖ προσπιπτόντων αὐτῶν λυπεῖσθαι· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὰ συνήθη φορητά ἐστι καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ πάνυ δυσχερῇ τυγχάνη.

Καλῶς δὲ κἀνταῦθα καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς παραινεῖ, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχεσθαι· καὶ οὐ τῶν μικρῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τῶν μικροτάτων, ἵνα μὴ, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐν πίθῳ τὴν κεραμεῖαν μελετῶμαν· ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μειζόνων ἀρχόμενος, ἡττᾶται βραδίως καὶ ἀτυχεῖ καὶ ἀτουῶν, ἀσθενέστερος γίνεται, καὶ ἀπογινώσκει· ὁ δὲ τοῖς μικροτάτοις εὐθὺς ἐπιχειρῶν, ἀπαξ ἰσχυρότερος πάντως ἐφ' ὅσονοῦν γίνεται, καὶ θαρραλέωτερος, καὶ καλλίων οὐ πρότερον ἢν· ὥτε τῶν μὲν ἴσων βραδίως κρατεῖν, ἀσφαλέστερον δὲ ἤδη πρὸς τοῖς ὀλίγῳ μείζουσιν ἐπιτίθασθαι. Οἱ γὰρ τετράκις τῆς ἡμέρας ἐσθίων, εἴαν εὐθὺς νηστεύειν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπιχειρήσῃ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ἀθρόῃ μεταβολῇ ταράσσει, καὶ αὐτὸς ἐπιπόνως καὶ ἀηδῶς διάγει· διὸ καὶ ἐπισφαλὴς καὶ ἀδέχαιρος ἡ τοιαύτη προκοπὴ γίνεται· εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ τετράκις μεταλάβῃ τέως τρίτον ἐσθίειν, καὶ τοῦτο συνεθισθῇ, βραδίως ἐπὶ τὸ δις, καὶ ἔτι εὐκολώτερον ἐπὶ τὸ ἀπαξ μεταβαίνει ἐσθίειν, καὶ ἀσφαλέστερον, καὶ βεβαιώτερον. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν χρειᾷ ἐργαζομένων, εἴαν ἐπὶ τῶν μικρῶν καὶ μὴ πάνυ σπουδαζομένων συνεθισθῇ τις πρόχειρον αὐτῶν ποιεῖσθαι τὴν φύσιν, καὶ τὸ εὐαφαίρετον αὐτῶν οὐκ ἀνέλπισον· (οἶον ἐπὶ τῆς χύτρας διὰ τὴν χρειᾷ ἀγαπωμένης, ὅτι θραυσθήσῃ· τί δ' ἂν εἴη χύτρας εὐτελέστερον;) κατ' ὀλί-

γον μεταβαίνων, καὶ ἰσχυροποιούμενος, ἰσχύσει καὶ τέκνον αὐτοῦ καταφιλῶν, οὐ λόγῳ μόνον εἰπεῖν, οὐδὲ φαντασίᾳ τυπωθῆναι ψιλῇ, ἀλλ' ὅλη ζωῇ διατεθῆναι, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖ, φθαρτὸν τι πρᾶγμα, καὶ εὐαφάιρετον· διατεθεὶς δὲ οὕτω καὶ συνεθισθεὶς, οὐ ταραχθήσεται ἀφαιρουμένῳ

Καὶ ὅρα, ὅπως ἡ ἔμφρων καὶ τεχνικὴ τῶν πραγμάτων μεταχειρίσις καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν, διὰ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἐφ' ἡμῖν οὐσι κέχρηται· τὸ τέκνον, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ· τὸ δὲ, πρόχειρον ἔχοντας τὴν φύσιν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἐλπίζοντας ἐπίσης τῇ ζῇ, μὴ ταραθῆναι ἀποθανόντος, ἀλλ' οὕτως ἔχειν ὡς εἰ καὶ μὴ ἀπέθανε, ἐφ' ἡμῖν ὄν, καὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν, οὐκ ὄν ἐφ' ἡμῖν. καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῖν εἶναι ποιεῖ εἴπερ ἔξεσι τῷ τοιούτῳ λέγειν, ὅτι, Ἐμοὶ τὸ τέκνον οὐκ ἀπέθανεν· ἢ, τόγε ἀληθέστερον, ὅτι, Ἐάν ἀπέθανεν, ἐγὼ ἐμαυτὸν ὡς μὴ ἀποθανόντος διαφυλάττω ἀτάραχον. Καλῶς δὲ τὰ παραδείγματα τῶν ἐν χρεῖα καὶ τῶν σεργομένων παρέθετο· μονονοῦ ἐνδεικνύμενος, ὅτι τοῖς προκόπτειν ὅλως ἀρξαμένοις εὐκαταφρόνητα ὤφειλεν εἶναι τὰ διὰ ψυχαγωγίαν μόνην ὑπὸ τινων σπουδαζόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὅταν ἄπτεσθαι τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμησθε σεαυτὸν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον· εἰάν λουσόμενος ἀπίης, πρόβαλλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ· τοὺς ἀπορρίμνοντας, τοὺς ἐγκροουμένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας· καὶ οὕτως ἀσφαλές ἐρον ἅψῃ τοῦ ἔργου, εἰάν ἐπιλέγῃς εὐδύς, ὅτι, λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι· καὶ ὡσαύτως ἐφ' ἑκάστου ἔργου· οὕτω γάρ, ἂν τι πρὸς τὸ λούσασθαι γένηται ἐμποδῶν, πρόχειρον ἔσαι, διότι, Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι· οὐ τηρήσω δέ, εἰάν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, ὅπως ἔχειν δεῖ πρὸς τὰ σπουδαζόμενα παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἐκτάς, δηλονότι τὰ ψυχαγωγούμενα, καὶ τὰ χρειώδη, καὶ τὰ ξεργόμενα ὑφ' ἡμῶν· ἐφεξῆς ἐπάγει, πῶς χρὴ πρὸς τὰς κατ' ἡμᾶς πράξεις παρασκευάζεσθαι, ἐν αἷς πολὺ τὸ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ὅτι καὶ τούτων τὴν φύσιν δεῖ προλογίζεσθαι, ὁποῖά τινα ἔχει τὰ ἐπισυμβαίνοντα, καὶ μὴ ἀπελπίζειν, ὅτι καὶ ἐκεῖνα ἐπὶ σοῦ συμβαίνει· ἵνα, εἰ δύσκολα εἴη τὰ εἰωθότα ἐπισυμβαίνειν, εἰ μὲν μὴ ἀναγκαῖον τὸ ἔργον, μηδὲ προσήκη αὐτὸ τὴν ἀρχήν. Ὁ γοῦν Ῥωμαῖος Κάτων, ὁ μέγας, ἐν τῶν ἑαυτοῦ παροραμάτων ἐν τῷ βίῳ ἔλεγε, τὸ ἐλέσθαι πλεῦσαι κατὰ τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην, ἣν ἡδύνατο καὶ οἱ ὁδοιπορίας ποιήσασθαι. Εἰ γὰρ προσήκη, καὶ μὴ συμβῇ τι δυσχερὲς, φύσιν δέ ἔχη

πολλάκις ἐπισυμβαίνειν, ἀμάρτημά ἐστι καὶ χωρὶς ἀνάγκης ἐλέσθαι αὐτό· καὶ τὸ, δυνάμενον ἀσφαλές εἶναι αὐτὸ μεταχειρίσασθαι, τὴν ἐπισφαλές εἶναι ὁδὸν αἰρεῖσθαι διὰ τὸ πολλοὺς καὶ ἐν αὐτῇ διασώζεσθαι. Εἰ μὲντοι ἀνάγκη πάλιν ἄφασθαι τοῦ ἔργου, ἢ πλεῦσαι εἰς νῆσον πάντως δεόμενον, ἢ ἀπὸ νήσου, καὶ πατρὶ ἢ φίλῳ κινδυνεύοντι παρασχῆναι, καὶ πολεμῆσαι πάντως ὑπὲρ πατρίδος· τότε μὴ φεύγειν μὲν τὸ ἔργον, προμελετώντα δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπισυμβαίνειν εἰσδόντα, οὕτως ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ἵνα διὰ τῆς μελέτης συνειδίζόμενοι πρὸς αὐτὰ, μὴ ταραττώμεθα συμβαινόντων αὐτῶν. Ὁ γὰρ οὕτω παρασκευαζόμενος, καὶ μὴ συμβαινόντων εὐφραίνεται, ὥς ἡδὴ σχεδὸν διὰ τῆς μελέτης συμβεβηκότα ἀποφυγῶν· καὶ συμβῇ ποτε, τῷ ἐλπίζειν, ἀταράχως αὐτὰ καὶ ἀκινδύνως ἐκδέχεται.

Ἀλλ' ἐρεῖ τις, πρῶτον μὲν, ἀτόλμους καὶ ἀπράκτους γενέσθαι τοὺς τὰς ἀποτυχίας αἰεὶ τῶν ἔργων ἐννοοῦντας· ἔπειτα, ἀνιερὰν εἶναι τὴν τῶν λυπούντων ὡς πάντως γινομένων φαντασίαν, καὶ ἀνιερότερον ἔτι τὸ καὶ χρόνον ἐνίοτε πολὺν αὐτῇ συνεῖναι, τοῦ ἔργου παρατείνοντος. Διὸ καὶ κάλλιον ἂν οὗτος φραῖν τὸν Δημοσθένην συμβουλεύειν, ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν αἰεὶ τοῖς καλοῖς, τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα· φέρειν δὲ, ἃ ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως. Ἀλλ' εἰ μὲν ὁ Δημοσθένης, ὡς βέλτιος, ἀγαθὴν ἐλπίδα λέγει, τὴν ἐπὶ τῇ τῶν ἀγαθῶν ἐγχειρήσει, ὅποιον ἂν τὸ τέλος ἀποθῇ, καὶ αὐτὸς ταῦτα τῷ Ἐπικτήτῳ λέγει, πλὴν τοῦ προσδεῖναι τὴν μέθοδον, πῶς δεῖ γενναίως φέρειν, ἅπερ ἂν ὁ θεὸς διδῷ, καὶ τυγχάνῃ δυσχερέστερα. Ὁ μὲντοι Ἐπικτήτος τὴν εὐφορίαν πορίζεσθαι συμβουλεύει, διὰ τὸ προδιεσκέφθαι τὴν φύσιν τοῦ ἔργου, καὶ ὅτι

Τόμ. Δ.

πρέπον ἡμῖν ἐστίν, καὶ ὅτι ἔχει τινὰ ἐπόμενα δυσχερῇ ἐνίοτε, ἅπερ εὐφορα γίνεται ἐκατέρωθεν· καὶ διὰ τὸ ὠφέλιμον καὶ καθῆκον τοῦ ἔργου, ᾧ ἐνίοτε συνέσι τὰ δυσχερῇ· καὶ διὰ τὸ προμεμελετῆσθαι, καὶ μὴ ἀνελπίσως προσπίπτειν αὐτά. Εἰ μὲντοι ἀγαθὴν ἐλπίδα παραινέει προβάλλεσθαι ὁ Δημοσθένης τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντως καὶ ἀποφυγῇ τοῦ κλιμακτῆρος, δύσκολον, ὅμαι, μᾶλλον δὲ ἀδύνατόν ἐστι, τὸν σωτηρίας ἐλπίδα αἰεὶ προβαλλόμενον εὐφώρως φέρειν τὰ ἐπισυμβαίνοντα δυσυχῇ· οὔτε γὰρ τὸ σῶμα, οὔτε ἡ ψυχὴ, ἀταράχως τὰς ἀθρόας ὑποφέρει μεταβολάς· εἴπερ καὶ αἱ τῶν ὀρώων μεταβολαί, καίτοι οὐκ ἀθρόως ἀλλὰ κατ' ὀλίγον γινόμεναι, ὅμως νοσήματα τίκτουσιν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Οὐ μὲντοι ἀτόλμους, οὐδὲ ἀπράκτους, οὐδὲ ἀνιάρως ζῶντας ποιεῖ τὸ προλογίζεσθαι τὰ ταῖς πράξεσι συνυπάρχοντα πολλάκις δυσχερῇ· εἰ γὰρ ἀγαθὸν εἶναι καὶ ὠφέλιμον τῇ ψυχῇ, (ταυτόν δ' εἰπεῖν, τῷ ἀνθρώπῳ,) τὴν πράξιν ὁ λόγος ὑπαγορεύσει, καὶν δὲ κινδυνεύειν ἐν αὐτῇ· πάντως ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἔφεσις καὶ τολμᾷν καὶ πράττειν ποιεῖ, καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνίοτε κινδυνεῦσαι παραμυθεῖται τῷ πεισθῆναι τῷ ὀρθῷ λόγῳ, λέγοντι, αἰρετὸν εἶναι τὸ ἔργον, καὶν δὲ κινεύειν ἐν αὐτῷ· καὶ γὰρ ὁ μὲν κίνδυνος καὶ ἡ βλάβη περὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς ὄντα, οὐχ ἡμῶν ἐστὶ κακόν, τῶν ὄντως ἡμῶν, εἰς ἡμᾶς ὡφθαλμοῖς ἢ δὲ ὠφέλεια ἢ τὸ ἀγαθὸν τοῦ τὴν ἀγαθὴν πράξιν μετὰ κινδύνων ἐλέσθαι, τῆς ψυχῆς ὄντα, τοῦτ' ἐστὶν ἡμῶν, τῶν ὄντως ἡμῶν, πολιταῖς ὁδύναϊς, καὶ ζημίαις, καὶ φυγαῖς, καὶ ἀτιμίαις ἀντιστοιχοῦνται· μᾶλλον δὲ καὶ βαρεῖ ἐκείνα, καὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ἀγαθοῦ παραμυθεῖται· καὶ γὰρ πᾶς ἀνθρώπος μᾶλλον ἀγαθὸν μετὰ ἐλάττονος κακοῦ

αίρεται* εἰ μέντοι φανῇ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἡμέτερον, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον, καὶ μὴ λόγος μόνον τοῦτο λέγῃ προφορικῶς, καὶ ψιλὴ φαντασία, ἀλλὰ καὶ λόγος συμφυὴς τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ζῶν τῆς διαφορᾶς αὐτῶν συναίσθημένη* πῶς ἔτι ἀτόλμως ἢ ἀνιστοῦς διατεθήσεται ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἐνίοτε ἐπισυμβαίνοντων δυσχερῶν ταῖς ἀγαθαῖς ἐγχειρήσεσι; καὶ αὐτὸ γὰρ τοῦτο, τὸ μετὰ κινδύνων ἐλέσθαι τὸ ἀγαθόν, καὶ μὴ ἀταλαιπώρως, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, μεγίστην εὐφροσύνην ταῖς κατὰ φύσιν διακειμένοις ἐνδείκνυται* καὶ δηλοῦσιν οἱ Μενηκεῖς, καὶ ὅσοι τὸν ὑπὲρ πατρίδος εἶλοντο θάνατον.

καὶ ὁ μὲν Ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ εὐτελεστάτου τῆς διδασκαλίας ποιεῖται* ἅμα μὲν ἐπὶ τῶν πολλοῖς καὶ πολλάκις συμβαινόντων γνωριμώτερον ποιεῖ τὸν λόγον, καὶ τὴν συναίσθησιν τῶν ἀκουόντων ἀνακινῶν* ἅμα δὲ, ὅπερ αὐτὸς εἶπε, προσεχῶς ἐν τοῖς ἐλάττοσι γυμνάζεσθαι τοὺς ἀρχομένους παραινῶν, διὰ τὰς εἰρημένας πρότερον αἰτίας. Ἐξέσει δὲ καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα μετατιθέναι, ἐφ' οἷς καὶ κινδύνοι μείζονες ἔπονται πολλάκις* καὶ ἐπ' ἐκείνων τοῦ ἔργου τὴν φύσιν λογίζεσθαι, ποία τις ἐστίν, καὶ εἰ πρόπουσα ἡμῖν, καὶ τίνα ἔχει δυσχερῆ πολλάκις ἐπισυμβαίνοντα* καὶ προορίζειν ἑαυτῷ τὸ καὶ ταῦτα φέρειν, εἰ γίνοιτο, μετρίως* οὕτω γὰρ ἑαυτὸν κατὰ φύσιν ἔχοντα διατηρήσει, εἰ καὶ τὸ τῆς πράξεως ἀγαθὸν καρπώσεται, καὶ ὑπὸ τῶν συμβαινόντων μὴ ταραχθῇ* ταραχθεὶς γὰρ καὶ ἐν κακῷ νομίσας γενέσθαι, ἢ τὴν ἀρχὴν κακῶς ἔκρινεν ἄψασθαι τοῦ ἔργου* ἢ, εἰ τότε καλῶς, νῦν ἀγεννῶς καὶ δειλῶς, ταραττεται, καὶ μεταγινώσκει* ἅπερ ἄμφω οὐ κατὰ φύσιν ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ταρασσει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα* οἷον, ὁ θάνατος οὐδὲν δεινόν· ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου, διότι δεινόν, ἐκεῖνο τὸ δεινὸν ἐστίν. Ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ παρασσωμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς, τοῦτ' ἐστὶ τὰ ἑαυτῶν δόγματα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπών, ὥπως ἀτάραχον δυνατόν μένειν ὑπὸ τῶν ταῖς πράξεσιν ἐπισυμβαινόντων πολλάκις δυσχερῶν* ὅτι προμελετήσαντα αὐτὰ ὡς ἐπόμενα, καὶ ἐγκρίναντα καὶ μετ' αὐτῶν ἐλέσθαι τὴν πρᾶξιν· μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μελέτης ἀταραξίαν, νῦν ἄλλην παραδίδωσι, τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῶν τῶν δοκούντων δυσχερῶν καὶ ταραττόντων ἡμᾶς ἐνδείξιν· ἐνταῦθα οὐκ ἔτι μικρῶ, ἀλλὰ πῶ μεγίστῳ τῶν ταραττόντων ἡμᾶς, τῷ θανάτῳ χρώμενος εἰς παράδειγμα· ἐὰν γὰρ ἐπὶ τούτου δεῖχθῇ τὸ προκείμενον, πολὺ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἥττον ταύτου δοκούντων δεινῶν ἀποδεδειγμένον ἔσαι. Λέγει οὖν, ὅτι τὰ πράγματα, τὰ δοκούντα γίνεσθαι ἡμῖν δεινὰ, καὶ διὰ τοῦτο ταραττόντα ἡμᾶς ὡς ἐν δεινῷ γινομένους, οὔτε δεινὰ ἐστὶν αὐτά, οὔτε τῆς ταρμαχῆς ἡμῖν κατ' ἀλήθειαν αἰτία· ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα, ὅτι δεινὰ ἐστὶ, ταῦτά ἐστι τὰ ταραττόντα ἡμᾶς· καὶ δείκνυσιν, ὅτι τὸ πάντων δεινῶν δοκοῦν δεινότατον εἶναι, ὁ παρὰ καιρὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐπαγόμενος θάνατος, οὐκ

ἔστι δεινός. Δείκνυσι δὲ τοῦτο, διὰ βραχέων μὲν, ἀκριβῶς δὲ καὶ ἀποδεικτικῶς συλλογιζόμενος οὕτως· τὰ φύσει δεινὰ, πᾶσι δοκεῖ δεινὰ, ὥσπερ τὰ φύσει θερμὰ, ἢ ψυχρὰ, ἢ καλὰ, ἢ ὁμοία, πᾶσι δοκεῖ τοιαῦτα, καὶ μάλιστα τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι, καὶ ἐμπρονεσέροις· ὁ δὲ θάνατος οὐ πᾶσι δοκεῖ δεινός· Σωκράτει γοῦν οὐκ ἔδοξε δεινός, ὅς γε καὶ δυνάμενος φυγεῖν αὐτόν, ὑπέμεινεν ὁμῶς ἀταράχως, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν πρὸς τοὺς ἐταίρους τὴν τῆς ψυχῆς ἐκφαίνων ἀλήθειαν, καὶ τὴν καθαρτικὴν τῶν φιλοσόφων ζωὴν, ὅποιά τις ἐστίν, ἐκδιδάσκων· καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον ἐκ τῶν κειμένων, ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἔστι δεινός τῇ ἑαυτοῦ φύσει· ὥς τε οὐδ' ὁ ταραττων ἡμᾶς, αὐτός ἐστιν· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτοῦ, ὅτι δεινός ἐστιν ὁ θάνατος, τοῦτό ἐστι τὸ ταραττῶσάν ἡμᾶς. Καὶ τὸ μέλι πικρὸν οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ ἰκτερικὸς πικρὰν ἰσχὼν ἐπὶ τῷ μέλιτι διάθεσιν διὰ τὸν ἐν αὐτῷ πλεονεκτοῦντα πικρὸν χυμὸν, ὡς ἀπὸ πικροῦ τοῦ μέλιτος ταραττῶσεται· καὶ χρὴ τὸν χυμὸν ἐκείνου καθαιρεῖν, ἵνα κατὰ φύσιν τῶν ποιότητων ἀντιλαμβάνώμεθα· οὕτω δὲ καὶ ταῦτα· τὰ δόγματα διορθώσαν ἡμῖν τὰ περὶ τῶν πραγμάτων· τῷ κανόνι τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τοῦ ἰδίου καὶ ἀλλοτρίου, κρίνοντας τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακόν. Εἰ οὖν ὁ θάνατος τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐκ ἂν εἴη κακόν· εἰ δὲ μὴ τῆς ψυχῆς ἐστὶ κακόν, ἀλλὰ τοῦ σώματος, οὐκ ἂν εἴη κακόν ἡμῶν. Ο' δέ γε Πλάτων, καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος Σωκράτης, καὶ ἀγαθὸν αὐτόν εἶναι, καὶ κρείττονα τῆς μετὰ τοῦ σώματος ζωῆς, ἀποφαίνεται· οὐ τοῖς μὲν, τοῖς δὲ οὐ· ἀλλ' ἀπλῶς πᾶσι· λέγει οὖν ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης. Ἰσως μὲν θαυμαζόν σοι φαίνεται, εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἀπλοῦν ἐστὶ, καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ

ἀνθρώπων, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅτε καὶ βέλτιον τεθῆναι ἢ ζῆν· ἐν δὲ τοῖς Νόμοις αὐτοπροσώπως αὐτὸς ὁ Πλάτων διατείνεται λέγων. Κοινωνία γὰρ ψυχῆς καὶ σώματος διαλύσεως οὐκ ἔστι κρείττων, ὥς ἔγωγε φαίην ἂν σπουδῇ λέγων. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἐπίκτητος ὡς ἐπὶ δεινοτάτου πάντων τοῦ θανάτου δοκοῦντος τὴν ἀπόδειξιν ἐποιήσατο.

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος ἡμῶν, ᾧ ἂν περιπέσῃ δυσχερεῖ, ἐκεῖνο καὶ θανάτου νομίζει δεινότερον· καὶ γὰρ εὐίστε ὀδύνης οὐδὲ πᾶν σφοδρᾶς παρούσης, τὸν θάνατον ἐτοίμως καλοῦμεν· καὶ πενόμενοι τύχωμεν, τὴν πενίαν χειρόνα τοῦ θανάτου νομίζομεν· ἔξεσι καὶ ἐπὶ τούτων τῷ αὐτῷ τρόπῳ τῆς ἀποδείξεως χρῆσθαι, ὥπερ ὁ Ἐπίκτητος ἐπὶ τοῦ θανάτου ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ τὰς σφοδροτάτας ὀδύνας αἰροῦνται νοσοῦντες μὲν καὶ οἱ τυχόντες, ὅταν καίειν καὶ τέμνειν ἑαυτοὺς τοῖς ἰατροῖς ὑπέχωσι, καὶ μισθὸν τελοῦντες· καὶ γὰρ διὰ τὸ ζῆν τοῦτο ποιῶσι, τὸν θάνατον χειρόνα νομίζοντες, ἀλλ', ὅτι φέρειν δύνατον ἀταράχως, ἂν συμφέρειν δόξῃ, διὰ τούτων δηλοῦται· οἱ δὲ Λακεδαιμονίῳ νεοί, διὰ τὴν φιλοτιμίαν μόνον, τὴν μασίγωσιν ἐκείνην τὴν φοβεράν ὑπέμενον, ἄχρι θανάτου σχεδὸν τὴν καρτερίαν ἐπιδεικνύμενοι· καὶ δῆλον ὅτι εὐφώρας καὶ ἠδόμενοι· οὐ γὰρ ἂν ἐκόντες εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα κατέβαινον· διέκειντο δὲ οὕτω πρὸς ἐκείνας τὰς ὀδύνας, οὐχ ὅτι οὐκ ὠδυνῶντο, ἀλλ' ἔλαττον μὲν ἴσως τῶν ἀγυμνάσεων καὶ ἀπαλῶν· δόγμα δὲ ἔχοντες, ὅτι οὐ δεινὸν αἰ ὀδύναι, ἀλλὰ καὶ καλὸν καὶ συμφέρον τοῖς ἀνδρικῶς αὐτὰς ὑπομένουσιν καὶ ἀταράχως. Καὶ πενία δὲ, εἶποι ἂν ὁ Ἐπίκτητος, οὐδὲν δεινόν· ἐπεὶ καὶ Κράτητι ἂν ἔδοξε τῷ Θηβαίῳ δεινόν, ὅς τῶν ἑαυτοῦ τῇ πόλει παραχωρήσας, καὶ εἰπών,

Κράτης Κράτητα χρημάτων ἀποστερεῖ·

τότε ἔδοξεν ἐλευθεροῦσθαι, καὶ σέφανον ὡς ἐπὶ ἐλευθερία περιβάλλετο, ὅτι τὴν πενίαν ἀντὶ τῆς εὐπορίας ἠλλάξατο. Οὕτως ἄρα οὐδὲν τούτων δεινὸν ἐστὶ φύσει καὶ ἀφόρητον, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς ὠφελιμώτερα, ὅταν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν ἡμῶν, τὴν χρεῖαν αὐτῶν ἀνενέγκωμεν.

Χρή οὖν τὸν μέλλοντα μὴ ταράττεσθαι ὑπὸ τῶν τοιούτων, δόγματα ὀρθὰ περὶ αὐτῶν ἔχειν· τοῦτο δὲ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ὥς καὶ τὸ μὴ ταράττεσθαι, ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ καὶ μέγα τι τοῖς πειθομένοις ὑπάρξει, τὸ καὶ τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν ὡς ἐφ' ἡμῖν οὐσι κεχρῆσθαι· καὶ γὰρ τὸ ἀτιμασθῆναι, ἢ χρημάτων ἀφαιρεθῆναι, ἢ τυπτηθῆναι, οὐκ ἐστὶν ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν ἔχειν περὶ αὐτῶν δόγμα, ὅτι οὐ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα πολλάκις, ἐπ' ἐμοῖς ἐστίν. Ἀρκεῖ δὲ τὸ τοιούτον δόγμα, πρὸς τὸ μηδὲ γίνεσθαι δοκεῖν αὐτὰ, ἢ γινόμενα μὴ βλαβερὰ νομίζειν, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ ὠφέλιμα· πᾶς γὰρ εὖ φρονῶν, ὡς οἶμαι, κάλλιον ἂν ἡμῖν, τοῦτ' ἐστὶ τῇ ψυχῇ, νομίσοι τὸ ἐν δυσχερέσιν ἀταράχως διαγενέσθαι, τοῦ μὴ περιπεσεῖν δυσχερεῖα· καὶ τοσούτῳ κάλλιον, ὅσῳ μείζονα τὰ δυσχερῆ καὶ σκληρότερα· ὡς γὰρ τῶν σωματικῶν κινήσεων αἱ σφοδρότεραι μᾶλλον γυμνάζουσι τὰ πρὸς αὐτάς ἀντέχοντα σώματα, πρὸς τε ὑγίαν, καὶ πρὸς εὐσθένειαν, καὶ τάχος· οὕτω καὶ τῶν ψυχικῶν· ὥς, ἐν οἷς χρεῖα του, ὡς δυνατὸν εὐφάρως καὶ ἀταράχως ὑπενεγκεῖν· ὅπερ διὰ δύο τούτων περιγίνεται, τοῦ τε ὀρθῶς δοξάζειν περὶ αὐτῶν, καὶ τοῦ παρεσκευάσθαι αὐτὰ, διὰ τε τῆς τληπαδεστέρας τοῦ σώματος ἀγωγῆς, (ἣτις πρὸς πᾶν ἐστὶν ἐπιτήδειος, δι' ἣν πολλοὶ καὶ τῶν μοχθηρῶν ἀνθρώπων πληγὰς, καὶ τὰ ἐπ' αὐτὰ δοκοῦντα ἡμῖν, περιπτύουσιν·) ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ προμελετῆν αὐτὰ καὶ προελπίζειν· ὅπερ

πάντα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἔσιν. Εἰ τοίνυν μήτε ὁ θάνατος, μήτε τι τῶν τοιούτων δεινόν ἐστι, δῆλον ὅτι οὔτε αὐτὰ, οὔτε οἱ ἐπάγοντες αὐτὰ, τῆς ταραχῆς ἡμῖν εἰσιν αἷτια, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοὶ ἑαυτοῖς, καὶ τὰ δόγματα ἡμῶν· οὐ γὰρ οὐκ ἄλλον αἰτιᾶσθαι ποτε τῆς ταραχῆς ἡμῶν, ἢ λύπης, ἢ φόβου, ἢ τινὸς ἄλλου τοιούτου· ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὰ ἡμέρα δόγματα.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἀπαιδεύτου ἔργον, τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς· ἡργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ· πεπαιδευμένου, τὸ μήτε ἄλλῳ, μήτε ἑαυτῷ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Τοῦτο συνεχές τῷ πρὸ αὐτοῦ ἔστι· καὶ εἵπερ εἶχε τὸν, γὰρ, σύνδεσμον, ὡς λέγειν, Ἀπαιδεύτου γάρ ἐστιν ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς, τὴν αἰτίαν αὐτὸς ἔλεγε καλῶς τοῦ μὴ δεῖν ἄλλοις ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς ταραττόμεθα, ἢ φοβούμεθα, ἢ λυπούμεθα, ἢ ὅλως ἐν κακῷ τινι εἶναι νομίζομεν· δι' ἀπαιδευσίαν γὰρ τοῦτο πάσχομεν. Καὶ λοιπὸν καλῶς συνάπτει τῇ τοῦ ἀπαιδεύτου περὶ ταῦτα διαθήσει, τήν τε τοῦ ἀρχομένου παιδεύεσθαι, καὶ τὴν τοῦ πεπαιδευμένου. Ὁ μὲν γὰρ πεπαιδευμένος, ὡς κατὰ φύσιν ζῶν, καὶ μήτε ἀποτυγχάνων ὧν ὀρέγεται, μήτε περιπίπτων οἷς ἐκκλίνει, οὔτε ἐν κακῷ τινι νομίζει εἶναι, οὔτε αἰτιᾶται τινα, ὡς αἷτιον αὐτῷ τοῦ κακῶς πράττειν· ὁ δὲ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, ἀποτυγχάνει μὲν ἔστιν ὅτε τῶν ὀρεκτῶν, καὶ περιπίπτει τοῖς ἐκκλινομένοις, διὰ τὸ μετὰ τῶν ἀλόγων παθῶν ἐνεργεῖν τότε· κατεσχημέ-

νος δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως, οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ αἴτιος καὶ τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς περιπτώσεως γίνεται. καὶ οὐκ ἄλλος, ὅταν ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ποτε τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἢ τὸ κακὸν ἀποκείσθαι νομίσῃ.

Διὰ τί δὲ, φαίη ἄν τις, ὁ ἀρχόμενος παιδεύεσθαι, καίτοι γινώσκων ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, (οὐ γὰρ ἂν ἑαυτῷ ἐνεκάλει, μὴ τοῦτο γινώσκων) ἀμαρτάνει, ὥς τε καὶ ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ; ἢ ὅτι προηγείται μὲν ἡ γνώσις τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, τοῦ λόγου τοῦ ἐν ἡμῖν οὕσα ἐνέργεια, οὐκ εὐδως δὲ ἐπὶ πάντων καὶ τὰ ἄλογα πάθῃ τὰ ἐν ἡμῖν μετρεῖται, καὶ ῥυθμίζεται, καὶ ὑποτάσσεται τῷ λόγῳ; καὶ μάλισα, ὅταν διὰ ῥαθυμίας καὶ ἀργίας τοῦ λόγου, κίνησιν δὲ συνεχῇ τῆς ἀλογίας, νενευρωμένα γένηται καὶ τυραννοῦντα τὰ πάθῃ τοιαύτην δὲ εἶχευ ἐν τῇ τραγωδίᾳ τῆς ψυχῆς διάθεςιν ἢ λέγουσα.

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δεῖν μέλλω κακὰ,

Θυμὸς δὲ κρείττων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Ἀγαπητὸν οὖν, ἐν χρόνῳ τὰ μὲν βιαζόμενον τὸν λόγον, τὰ δὲ ἐπάδοντα, σύμφωνα ἑαυτῷ τὰ πάθῃ ἐργάσασθαι· ὅτε καὶ ἡ τοῦ λόγου γνώσις τρανεζέρα, καὶ ἐπισημονική, καὶ τελείως ἀνευδοίαςος γίνεται. Εἰκότως οὖν οἱ ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι ἀμαρτάνουσι μὲν τινα, καὶ τῶν παθῶν μήπω ἡττημένων, καὶ τοῦ λόγου μήπω κατ' ἐπισήμην ἐνεργοῦντος· ἑαυτοῖς δὲ ἐγκαλοῦσι, καὶ οὐκ ἄλλοις, διὰ τὴν ὁποιοῦν παραδοχὴν τῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως. Οἱ μὲντοι ἀπαιδευτοὶ τελείως καὶ ἀμαρτάνουσι πολλὰ, διὰ τε τὰ ἄλογα πάθῃ σφύζοντα ἐν ἑαυτοῖς, καὶ διὰ τὴν τοῦ λόγου ἀγνοίαν· οὕτω διακρίναντες τὸ ὄντως ἀγαθὸν καὶ κακὸν, οὔτε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς ἀλογίας ἐλύσαντες,

οὐδὲ κατὰ τὴν ψιλὴν ἔννοιαν· καὶ τί λέγει τῆς ἀλογίας; ὅτι ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὴν ἡμετέραν οὐσίαν τὸ σῶμα εἶναι νομίζομεν· * * οἱ δὲ φιλοχρήματοι τὰ χρήματα. Ἀμαρτάνομεν μὲν οὖν, ἀπαίδευτοι ὄντες, διὰ ταῦτα· ἐν τοῖς ἐκτός δὲ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακὸν τιθέμενοι, καὶ τελέως ἀγνοοῦντες, τί τέ ἐστι τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν ὄντως καὶ κακὸν, καὶ ὅθεν ἐστίν, αἰτίους ἡμῖν τῶν κακῶν εἶναι νομίζομεν τοὺς ἢ ἀφαιρουμένους τι τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν καὶ ὀρεκτῶν ὁμοκούντων ἐν τοῖς ἐκτός, ἢ τοῖς ἐκκλινομένοις ὑφ' ἡμῶν περιβάλλοντας ἡμᾶς. Καίτοι οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ νομίζόμενα τὰ ἐκτός, οὐδὲ τὰ κακὰ, πάντως τοιαῦτά ἐστιν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐναντίαν ἐστὶν ὅτε κατάστασιν ἔχει ἑκάτερα· διόπερ οἱ ἀπαίδευτοι τῶν νέων, τοὺς μὲν παιδαγωγοὺς, ὡς κακῶν αὐτοῖς αἰτίους, μισοῦσι· τοὺς δ' εἰς ἡδονὰς προκαλουμένους, ὡς εὐεργέτας, ἀσπάζονται.

Τεκμήρια μέντοι ἡμῖν ἐναργῆ διὰ βραχέων ὁ Ἐπίκτητος παραδεδώκε, τῶν τε πεπαιδευμένων, καὶ τῶν ἀπαιδευτῶν, καὶ τῶν ἔτι ἀρχομένων παιδεύεσθαι. Ὅτι οἱ μὲν, ἀναμάρτητοι ὄντες, διὰ τὴν τοῦ λόγου τελειότητα, καὶ τῆς ἀλογίας τὴν πρὸς τὸν λόγον εὐαρμοσίαν τε καὶ ὑποκατάκλινσιν, οὐδὲν ἐγκαλοῦσιν ποτε ὡς κακῶν αἰτίων αὐτοῖς· οὐδὲ γὰρ ἐν κακῷ οἰκείῳ γίνονται τίτιν, οὔτε ὑπ' ἑαυτῶν, εἴπερ εἰσὶ πεπαιδευμένοι, οὔτε ὑπὸ ἄλλων· ὅτι μὴ ἐν τοῖς ἐκτός τὸ κακὸν ἔχουσιν. Οἱ δὲ ἀπαιδευτοί, καὶ ἀμαρτωλοὶ εἰσὶ δι' ἅμφω· καὶ οὗτοι κακῶς διακείμενοι τόν τε λόγον καὶ τὴν ἀλογίαν· καὶ ἄλλοις τὴν ἑαυτῶν κακίαν ἐπιγράφουσιν, ὡς ἐν ταῖς ἐκτός αὐτὴν ὀρῶντες· ἐς δὲ καὶ εὐκόλον, καὶ ἡδύ, τοῖς ἀπαιδευτοῖς ὄντως πρέπον, τὸ τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων ἄλλους αἰτίους προβάλλεσθαι. Οἱ δὲ ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι, καὶ σωτηρίας ἐ-

χοντες ἀρχήν, καὶ ἁμαρτάνουσι καὶ ἐν κακῷ τινί πο-
τε γίνονται, ἀλλ' ἴσασι, τοῦ τέ εἶσι, καὶ ὅπου φύε-
ται τὸ κακόν, καὶ τί τὸ τῆς ἐκφύσεως αὐτῷ αἴτιον·
διὸ καὶ ἐκεῖν ἐγκαλοῦσι. Καὶ οὐδεὶς οἶμαι τούτοις
χρώμενος τοῖς κριτηρίοις ἐμφρόνως, διαμαρτῆσαι πο-
τέ τῆς ἀκριβοῦς διακρίσεως τούτων τῶν κατασημά-
των, τοῦ τε πεπαιδευμένου, καὶ τοῦ ἀπαιδευτοῦ,
καὶ τοῦ ἀρχομένου παιδεύεσθαι.

Παιδεῖα μὲν γάρ εἰσι κυρίως ἡ τοῦ ἐν ἡμῖν παιδὸς
ὑπὸ τοῦ ἐν ἡμῖν παιδαγωγοῦ ἐπανόρθωσις· καὶ παῖς
μὲν, ἡ ἐν ἡμῖν ἀλογία, τὸ μὲν ὠφέλιμον μὴ ὀρώσα,
πρὸς δὲ τὸ ἡδὺ τεταμένη μόνον, ὥσπερ οἱ παῖδες·
παιδαγωγὸς δὲ, ὁ λόγος, βυθμίζων αἰεὶ καὶ μετρῶν
τὰς ἀλόγους ἐν ἡμῖν ὀρέξεις, καὶ πρὸς τὸ ὠφέλιμον
ἀπευθύνων αὐτάς. Διὸ καὶ οἱ μὲν ἀπαιδευτοὶ,
κατὰ τὴν τοῦ παιδὸς ὀρεξιν ζῶντες ἀνεπισρόφως,
πολλὰ ἁμαρτάνουσιν, αὐτοὶ ἐνδόντες διὰ τὸ ἀνεπί-
στροφον, οὔτε ἑαυτοὺς αἰτιώμενοι· οἱ δὲ ἀρχόμε-
νοι, καὶ τὸν παιδαγωγὸν ἤδη προσδιανιστάμενον ἔ-
χουσι, καὶ τὸν παῖδα ὑπακούειν ἀρχόμενον· διὸ,
καὶ ἁμαρτάνουσί τινα, καὶ τίς ὁ ἁμαρτάνων αἰσθά-
νεται, καὶ ἐκεῖν ἐγκαλοῦσι, καὶ οὐκ ἄλλω τινί·
οἱ δέ γε πεπαιδευμένοι, καὶ τὸν παιδαγωγὸν
ἔχουσι νήφοντα, καὶ τοῦ παιδὸς ἤδη κεκρατηκότα,
καὶ τὸν παῖδα φρενωθέντα, καὶ τὴν ἑαυτοῦ τελειό-
τητα ἀπολαθόντα κατὰ τὸ ὑποτετάχθαι τῷ παιδα-
γωγῷ, συμφωνεῖν τε αὐτῷ· αὕτη γὰρ ἀρετὴ παι-
δός εἰσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

Επὶ μηδενὶ ἐπαρθῆς ἀλλοτρίῳ προτερήματι· εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν, ὅτι, Καλὸς εἰμι· οἷόν ἐστιν ἄν ᾤν· σὺ δὲ, ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος, ὅτι, Ἴππου καλὸν ἔχω· ἴσθι, ὅτι ἐπὶ ἵππου ἀγαθῷ ἐπαίρη. Τί οὖν ἐστὶ σὺν; Χρησίς φαντασιῶν· ὥσθ', ὅταν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν σχῆς, τινικαῦτα ἐπάρθῃτι· τότε γὰρ ἐπὶ τῷ τινὶ ἀγαθῷ ἐπαρθήσῃ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διδάξας ὅπως δυνατόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσι δεινοῖς ἀτάραχον καὶ ἄφρον καὶ ἄλυπον διατελεῖν, νῦν διδάσκει, πῶς χρή καὶ ἐπὶ τοῖς αἰρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτὸς διαγίνεσθαι· ἅπερ ἀλλότρια καλεῖ ἀγαθὰ, κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, ἐν ᾧ ἔλεγε τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἀσθενῆ εἶναι, καὶ δοῦλα, καὶ κωλυτὰ, καὶ ἀλλότρια· καὶ λέγει, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν τῶν ἐκτὸς ἐπαίρεσθαι χρή· δηλοῖ δὲ οἷμαι νῦν ἡ ἐπαρσις, οὐχὶ κουφότης, καὶ μετεωρισμὸν, καὶ ἀλαζονείαν, ὥς εἰώδαμεν πολλάκις ἐπὶ κακῷ τῇ λέξει κεχρησθαι· οὐ γὰρ ἂν ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις καὶ ἀληθινοῖς ἀγαθοῖς ἐπαίρεσθαι συνεδούλευεν· ἀλλὰ δοκεῖ μοι νῦν ἡ ἐπαρσις δηλοῦν αὐτῷ ὑπόληψιν αὐξήσεως τινος καὶ ἀδρύσεως ἐπὶ προσλήψει τινος ἀγαθοῦ· οὐ χρή οὖν, φησὶ, τοῖς ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς ἡμᾶς νομίζειν αὐξάνεσθαι, καὶ ἐν ὑπεροχῇ γίνεσθαι τινι· ἕκαστον γὰρ ἀγαθὸν ἐκείνου ἐστὶν ἀγαθόν, ἐν ᾧ ἔχει τὴν ὑπόστασιν, καὶ ὁ κατὰ φύσιν διατίθῃσι, καὶ οὐκ ἄλλου· καὶ τὸ ἐν ἵππῳ

τοίνυν ἀγαθόν, τοῦ ἵππου ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ οὐχ ἡμέτερον· εἰ γὰρ πολμηρὸς ἢ δρομικὸς εἴη, ἢ εὐήνιος, τὴν ἀρετὴν ἔχει τὴν ἵππου· ἥτις οὐκ ἐστὶν ἡμετέρα ἀρετὴ, ὥςτε οὔτε ἀγαθόν ἐστιν ἡμέτερον, οὔτε προσαύξει ἡμᾶς, οὔτε τελειοῖ.

Τί οὖν; ἂν φαίη τις· ἡ τῶν χρημάτων καὶ ὀργάνων ἀρετὴ, οὐκ εἰς τοὺς κεκτημένους καὶ χρωμένους ἀναφέρεται; * οὐ δὲ ποιεῖ τέκτονα αὐτὸν ἀγαθόν, μὴ πρότερον ὄντα· ἄλλη γὰρ σκεπάρνου ἀρετὴ, κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὀξύτητα· καὶ ἄλλη τοῦ τέκτονος, κατὰ τὴν τέχνην· ἀλλ' ἐς μὲν αὐτοῦ σκεπάρνου ἀγαθόν ἡ ὀξύτης, καὶ ἡ εὐσχημοσύνη· συντελεῖ δὲ αὕτη πρὸς ὑπουργίαν, καὶ τὸ δι' αὐτοῦ ἀποτέλεσμα· (αὕτη γὰρ ὀργάνου ἀρετὴ) οὐ μέντοι πρὸς τὴν τέκτονος τελειότητα· ἐκεῖνος γὰρ ἐν τοῖς λόγοις ταῖς τεχνικοῖς τὸ ἀγαθόν ἔχει τὸ οἰκεῖον, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἐκτὸς χειρόνως ἀποβῆθ' διὰ τὴν ὕλην, ἢ τὰ ὄργανα, ἢ ἄλλο τι τῶν ἐμποδιζόντων.

Τί οὖν ἐς, φησὶν, ἡμέτερον ἀγαθόν, ἐφ' ᾧ χρὴ διατεθῆναι ὥς προσηυξημένους τὲ καὶ τελειωθέντας; Πρότερον μὲν εἶπεν ἐν πρώτοις τὴν ὀρθὴν ὑπόληψιν· νῦν δὲ, τὴν κατὰ φύσιν χρῆσιν τῶν ὑπολήψεων· ὅπερ γὰρ ἐκάλεσεν ὑπόληψιν ἐκεῖ, τοῦτο νῦν φαντασίαν ὀνομάζει· φαίνεται γὰρ ἡμῖν καὶ ὑπολαμβάνεται καὶ δοξάζεται τὰ ὄντα τοῖα ἢ τοῖα, ποτὲ μὲν ὀρθῶς, ποτὲ δὲ διεστραμμένως. Καὶ εἴη μὲν ἂν καὶ αὕτη κατὰ φύσιν χρῆσις φαντασιῶν, τὸ φαίνεσθαι τὰ ὄντα ἡμῖν ὅσα καὶ ἐς, καὶ μὴ παραλλάττειν ἐν τῇ συμπλοκῇ αὐτῶν, ἀγαθόν μὲν τὴν ἀκολασίαν, κακὸν δὲ τὴν σωφροσύνην νομίζουσι· κατὰ δὲ τὸ κυριώτατον, χρήσις φαντασιῶν, ἡ τῶν κατὰ φύσιν γενομένων ἀγαθῶν ὀρεξεις, καὶ κακῶν

ἐκκλίσιν· οὐχ ἡ γυνῶσις αὐτῶν ἀπλῶς, ὅτι τόδε μὲν ἀγαθόν, τόδε δὲ κακόν· ἀλλ' ἡ τοῦ φανέντος ἀγαθοῦ ὄρεξις, καὶ τοῦ φανέντος κακοῦ ἐκκλίσιν· ἐπειδὴ οὐ τοῦ πράττειν ἐσμέν κύριοι, ἀλλὰ τοῦ ὀρέγεσθαι κατὰ φύσιν καὶ ἐκκλίνειν.

Μήποτε δὲ καὶ ἄλλοτι προσενδείκνυται διὰ τῆς κατὰ φύσιν χρήσεως τῶν φαντασιῶν; τὸ καὶ τὰ ἔργα δεῖν ἡμῖν σύμφωνα εἶναι ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσι καὶ ὀρέξεσι· καὶ μὴ μόνον νομίζειν, ὅτι ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἀλλὰ καὶ σωφρονεῖν, καὶ τὰ ἔργα κατὰ φύσιν συμφώνως ταῖς ὀρθαῖς ὑπολήψεσι καὶ ὀρέξεσιν ἀποδιδόναι· καὶ μὴ νομίζειν μὲν ἀγαθόν τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἀμυδρῶς ὀρέγεσθαι, (διὰ τὸ πᾶν τὸ δοκοῦν ἀγαθόν καὶ ὀρεκτόν εἶναι) ἀδικεῖν δὲ· ὅπερ τοῖς ἀκρατέσι συμβαίνει, τῆς ὀρέξεως τῆς τοῦ ἠδέος νικώσης τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ὄρεξιν· καὶ τοῦ μὲν λόγου, καὶ ἀμυδρῶς, ὁρῶντος δὲ ὁμοῦς τὸ δέον, καὶ μέχρι τινός καὶ μαχομένου ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ὀρέξεων καὶ ἐκκλίσεων, ὀρθῶν μὲν, ἀμυδρῶν δὲ, συγκινομένων· τῶν δὲ ἀλόγων παθῶν κατισχυόντων αὐτοῦ, καὶ περισπῶντων, καὶ τὰ ἑαυτοῖς ὀρεκτὰ πράττειν ἀναγκαζόντων· ὅγε, ὡς εἶπον πρότερον, ἐν τῇ τραγωδίᾳ ἐκεῖνο λέγει,

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δεῖν μέλλω κακὰ,

Θυμὸς δὲ κρείττω τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Χρὴ οὖν μὴ δοξάζειν μόνον ὀρθῶς, καὶ ὀρέγεσθαι, καὶ ἐκκλίνειν· ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα σύμφωνα ταῖς ὀρθαῖς δόξαις ἀποδιδόναι· καὶ τοῦτο ἴσως ἐστὶν ἡ κατὰ φύσιν τῶν φαντασιῶν χρῆσις, ἢν ἡμέτερον ἀγαθὸν ἡγεῖσθαι χρὴ, καὶ μηδὲν τῶν ἐκτός· ὥσπερ τοῦ τέκτονος ἀγαθόν, ὡς τέκτονος, ἢ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς λόγους ἐνέργεια· ἢ μὲν ἐν ταῖς ἐννοίαις, ἢ δὲ καὶ ἐκτός ἐν ταῖς πράξεσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Καθάπερ ἐν πλῶ, τοῦ πλοίου καθορισθέντος, εἰ
ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον, κοχλιδίου
ἀναλέξη, καὶ βολβάριον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν
ἐπὶ τὸ πλεῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφειν, μήποτε ὁ
κυβερνήτης καλέσῃ· καὶ καλέσῃ, πάντα ἐκεῖνα ἀφίεναι,
ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῇς, ὡς τὰ πρόβατα· οὕτω καὶ
ἐν τῷ βίῳ, εἴαν διδῶται ἀντὶ βολβαρίου καὶ κοχλιδίου
γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει· εἴαν δὲ ὁ κυ-
βερνήτης καλέσῃ, τρέχῃ ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφῆς ἐκεῖνα
ἅπαντα, μηδὲ ἐπιστρέφόμενος· εἴαν δὲ γέρων ᾖ, μηδὲ
ἀπαλλαγῇς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦν-
τος ἐλλίπῃς·

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Συντόμως καὶ ἐπισυρεπτικῶς ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐκτὸς
δοκούντων ἀγαθῶν ἀναχαιτίσας, διὰ τοῦ δεῖξαι
πάντα ἀλλότρια ἐκεῖνα, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἡμέτερον
ἀγαθόν· ἵνα μὴ νομίσῃ τις, καὶ γάμου, καὶ παι-
δοποιίας, καὶ πάσης κτήσεως καὶ μεθέξεως τῶν ἐκ-
τὸς ἀποκωλύειν ἡμᾶς τελείως αὐτὸν, παραδίδωσιν
ἐφεξῆς, τίνων τε, καὶ πῶς χρὴ ἐκείνων μετέχειν·
ὅτι πάντα χρὴ τῆς πρὸς θεὸν ἐπιστροφῆς ἑξαρτᾶν,
τὸν τοῦ παντὸς κυβερνήτην, καὶ ἐκείνου ἐχόμε-
νον, τούτων κατὰ τάξιν μετέχειν· πρῶτον μὲν,
τῶν ἀναγκαίων ἐν βίῳ, καὶ ὧν χωρὶς ἀδύνατον
ζῆν· ἅπερ διὰ τοῦ ὑδρεύσασθαι ἐδήλωσε· τὰ
περὶ τροφὴν λέγων, καὶ ἀμπεχόνην, καὶ οἴκησιν·
οἷα καὶ ὅσα τοῖς ἀπερίττως ζῶσιν ἀρκεῖ· καὶ τού-
τοις οὖν νέμειν τινα σπουδὴν, κατὰ δεύτερον λό-

γον· τὰ δὲ μὴ ἀναγκαῖα μὲν, χρειώδη δὲ ἄλλως
 ὄντα πρὸς τὸν βίον, οἷον γυνή, καὶ τέκνα, καὶ
 κτήσις, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁδοῦ πάρεργον, φη-
 σί, καὶ κατὰ τρίτον λόγον διδόμενα ἀπὸ τοῦ Παν-
 τὸς, προσδέχεσθαι χρή, ὅταν καὶ κατὰ καιρὸν
 διδῶται, τεταμένον αἰεὶ πρὸς τὸ προηγούμενον
 ἐφετόν· τρυφὰς δὲ, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνατείας,
 καὶ τῆς τοιαύτης ἀλλοτριπραγμοσύνας, ὥς μὴ
 δυνάμενα τῷ κατὰ φύσιν βίῳ συνεῖναι, οὐδὲ ὁ-
 δοῦ πάρεργον προσέσθαι συγχωρεῖ· ταῦτα γάρ
 ἐσιν, ἃ πρότερον ἔλεγε δεῖν παντελῶς ἀφιέ-
 ναι· γάμον δὲ, καὶ παιδοποιῖαν, καὶ τὰ τοιαῦτα,
 τοῖς μὲν ἀρτίως ἀρχομένοις παιδεύεσθαι συνεβού-
 λευσε πρὸς τὸ παρὸν ἀναβάλλεσθαι, ἵνα πῆ-
 ξιν ἡ ἀρχὴ τῆς παιδείας λάβῃ· τοῖς δὲ ἤδη πρὸς προ-
 κεκοφύσιν, ὥς δύνασθαι χρῆσθαι τοῖς ταιούτοις ἀ-
 ελαβῶς, τούτοις ὁδοῦ πάρεργον ἐκδίδωσι καὶ
 τούτων μετέχειν.

Δοκεῖ δέ μοι καὶ τὸ παράδειγμα πάνυ οἰκείως
 πεπλασμένον παραγαγεῖν· τὴν μὲν γὰρ θάλασ-
 σαν, διὰ τὸ ἐμβριθεῖς, καὶ κλυδαινόμενον, καὶ παν-
 τοίως μεταβαλλόμενον, καὶ πνίγον τοὺς καταδύνον-
 τας εἰς αὐτήν, καὶ οἱ παλαιοὶ μυθοπλαῖσαι τῆς γε-
 νέσεως ἔλεγον σύμβολον· τὸ δὲ πλοῖον εἴη ἂν
 τὸ διακομίζον εἰς τὴν γένεσιν τὰς ψυχὰς, εἴτε μοῖ-
 ραν, εἴτε εἰμαρμένην, εἴτε ἄλλο τι τοιοῦτον αὐτὸ
 καλεῖν χρή· ὁ δὲ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, εἴη
 ἂν ὁ θεός, ὁ καὶ τὸ πᾶν καὶ τὴν εἰς τὴν γένεσιν
 κάθοδον τῶν ψυχῶν, ταῖς ἑαυτοῦ προνοαῖς, πρὸς
 τὸ δέον καὶ κατ' ἀξίαν ἀπευθύνων τε καὶ κυβερνῶν·
 ἡ δὲ καθόρμισις τοῦ πλοίου, ἡ εἰς τὸν προ-
 στήκοντα τόπον, καὶ ἔθνος, καὶ γένος, τῶν ψυχῶν
 κατὰ τάξιν· καθ' ἣν αἱ μὲν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ
 ἔθνει, καὶ ὑπὸ τούτῳ τῷ γένει, καὶ ὑπὸ τῶνδε γεν-

νῶνται τῶν γονέων, αἱ δὲ ὑπ' ἄλλων· ἡ δὲ ἐπὶ τὴν ὑδρευσιν ἔξοδος, ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα τῷ βίῳ σπουδὴ, ὧν χωρὶς ἀδύνατόν ἐστι διαβιῶναι· τί γὰρ ὕδατος τοῖς ἐν γενέσει πρὸς τροφήν καὶ πόσιν ἀναγκαιότερον; τὸ δὲ, ὁδοῦ πάρεργον κοχλί- διον ἀναλέγειν, ἢ βολβάριον, καὶ αὐτὸς ἐξηγήσατο συμφώνως· ὅτι γυκαῖκα, καὶ κτῆσιν, καὶ τὰ τοιαῦτα διδόμενα ἀπὸ τοῦ Παντός, δεκτέον μὲν, οὔτε δὲ ὡς προηγουμένως ἀγαθὰ, καὶ ἡμέτε- ρα ἀγαθὰ· τὸ γὰρ προηγούμενον, ἢ πρὸς τὸν κυ- βερνήτην ἐς τὰς αἰεὶ καὶ ἐπιστροφή· ἀλλ' οὐδ' ὡς περὶ ἀναγκαῖα ταῦτα σπουδάζειν, ὥσπερ περὶ τὴν ὑδρευσιν, ἀλλ' ὡς πάρεργα ὄντως, καὶ ἄλλως χρή- σιμα ὄντα τῷ βίῳ, ταῦτα δεκτέον.

Εἰ ἂν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνακαλούμενος ἐντεῦθεν πρὸς ἑαυτόν τε ἡ- μᾶς, καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν ἤλθο- μεν· τρέχει, φησὶ, ἐπὶ τὸ πλοῖον, πάντα ἀφείς ταῦτα τὰ πρὸς γένεσιν, ἀκολουθῶν κα- λοῦντι, καὶ τούτων μὴ δὲ ἐπισρεφόμενος ὁ- λως· ἵνα μὴ, καὶ εἰ φυσικῶς λυθῇς, κατὰ προαί- ρεσιν ἐνταῦθα μένης· εἰ γὰρ, φησὶ, μὴ ἐκὼν καὶ πρόθυμος ἀκολουθήσῃς, τὰ τῇδε πάντα καταλι- πών, δεδεμένος ἐμβληθήσῃ εἰς τὸ πλοῖον, ὥσπερ τὰ προβάτια· τοῦτ' ἔστιν, ἄκων, κατα- κλάων σαυτὸν τε καὶ τοὺς παρόντας, ἀπολείφεις τὸν τῇδε βίον, ὥσπερ οἱ ἀνόητοι καὶ προβατώδεις ἄν- δρωποι.

Ἀπτόμενον δὲ ὅλως, ὁδοῦ πάρεργον, γάμου καὶ παιδοποιίας καὶ τῶν τοιούτων, κατὰ καιρὸν ἄπτε- σθαι χρή· ὥς κέρον λαβόντα τὸν σύμμετρον, ἀ- σχέτως ἀπελθεῖν ἐντεῦθεν, καὶ προθύμως ὑπακού- σαι τῷ κυβερνήτῃ καλοῦντι. Γέρων δὲ ὧν, καὶ πλησίον ἤδη τοῦ τέλους, μὴδενὶ τούτων δεθῇς δε-

Τόμ. Δ.

Κ

σμῶ, ἀλλ' ὅλως εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τέτασθαι, καὶ τὸν ἐνταῦθα χωρισμόν· ἵνα μὴ, τοῦ καιροῦ τῆς ἀναχωρήσεως ἐνσάντος, καλούμενος, ὀπισθοδαρῆς εὐρεθῇς, ὑπὸ τῶν δεσμῶν ἀνθελκόμενος. καὶ νεόγαμον θρηνῶν γαμετήν, καὶ παῖδας νηπίους· καὶ ἄλλως δὲ τῷ γέροντι καθήκει τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεως μᾶλλον, ἢ τῆς ἐνταῦθα ἐπιμελεῖσθαι ριζώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς γίνεται· καὶ εὐροήσεις.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν καὶ τίνων χρὴ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς μεταλαμβάνειν· ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων, ἀναγκαίως· τῶν δὲ, ὁδοῦ πάρεργον· οὐδενὸς δὲ τούτων κατὰ προηγουμένου σκοπόν· καὶ διὰ τούτων ἐνδοὺς τῇ τῶν ἐκτὸς χρήσει, τοὺς τρόπους λοιπὸν παραδίδωσι, καθ' οὓς καὶ ἀβλαβῶς καὶ ἀταράχως δυνατόν ἐστι κεχρησθαι τοῖς ἐκτὸς, καὶ εὐαρέσως. Ἀνάγκη δέ ἐστιν, εἰ μέλλοιμεν μὴ δυσχεραντικῶς ζῆν, ἀπαρεσκόμενοι τοῖς γινομένοις, ἢ τὸ Πᾶν αἰεὶ τὰ ἀρέσκοντα ποιεῖν ἡμῖν, ἢ ἡμᾶς τοῖς ἀπὸ τοῦ Παντός ἡμῖν ἀπονεμομένοις ἀρέσκεσθαι· ἄλλως γὰρ ἀδύνατον εὐροεῖν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀναγκάζειν τὸ Πᾶν ἐκεῖνα ποιεῖν τὰ ἡμῖν ἀρέσκοντα, καὶ ἀδύνατον ἡμῖν εἶναι, καὶ οὐδὲ πάντῃ συμφέρον· πολλὰ γὰρ ἡμῖν ἀρέσκει τῶν καὶ ἡμῖν ἀσυμφόρων, ἢ δι' ἄγνοίαν τῆς φύσεως αὐτῶν, ἢ διὰ τὸ συνεκτρέχειν ἡμᾶς ποτε ἀλόγοις ὀρέξεσιν· ἀνάγκη

κη οὖν, εἰ μέλλοιμεν εὐρεῖν, ἡμᾶς αὐτοὺς οὕτως διατιθέναι, ὥς τοῖς ὑπὸ τοῦ Παντός γινομένοις ἀρέσκεισθαι.

Ἀλλὰ σκληρὸν ἴσως καὶ ἀδύνατον δόξει τισὶ τὸ ἐπίταγμα, τὸ θελεῖν γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὥς γίνεται· τίς γὰρ τῶν εὖ φρονούντων ἀνθρώπων, ἢ τὰ κοινὰ κακὰ ἀπὸ τοῦ παντός συμβαίνοντα, οἷον σεισμούς, καὶ κατακλυσμούς, λοιμούς τε, καὶ λιμούς, καὶ φθορὰς παντοίων ζώων τε καὶ καρπῶν; ἢ τὰ ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους ἀνοσίως ἐπιτελούμενα, πόλεων ἀλώσεις, καὶ αἰχμαλωτισμούς, καὶ φόνους ἀδίκους, καὶ λησείας, καὶ ἀρπαγὰς, καὶ ἀκολασίας, καὶ τυραννικὰς βίας, μέχρι καὶ τοῦ ἀσεβεῖν ἀναγκαζούσας; ἔτι δὲ παιδείας καὶ φιλοσοφίας ἀπώλειαν, ἀρετῆς τε πάσης καὶ φιλίας, καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους πίσεως· καὶ τεχνῶν πασῶν καὶ ἐπισημῶν, διὰ πολλῶν χρόνων εὐρεθεῖσάν τε καὶ βεβαιωθεῖσάν, τῶν μὲν παντελῆ ἀφανισμόν, ὥς μόνον τὰ ὀνόματα αὐτῶν μνημονεύεσθαι, τῶν δὲ τεχνῶν τῶν πολλῶν τῶν πρὸς βοήθειαν ἡμῶν τοῦ βίου παρὰ θεοῦ δοθεῖσάν, οἷον ἰατρικῆς, καὶ οἰκοδομικῆς, καὶ τεκτονικῆς, καὶ τῶν τοιούτων, σκιάς μόνας καὶ εἰδῶλα περιλελειφθαι; ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα, τὰ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ περιττεύσαντα, τίς ἀκούειν ἐθέλοι, οὐ λέγω καὶ ὄραν, καὶ μετέχειν αὐτῶν, καὶ θελεῖν γίνεσθαι αὐτὰ, εἰ μὴ κακοθελής τις εἴη καὶ μισόκαλος ἄνθρωπος;

Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἀπόρων, οὐ μόνον τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀξιοτέρους ἐνοχλοῦντα, τυχεῖν χρή διαλύσεως, εἰ μέλλοι καὶ ὁ τοῦ Ἐπικτήτου λόγος ἀνεύθυνος φαίνεσθαι, καὶ ἡ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διοίκησις ἀνεπίληπτος· ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβὲς τιθέμεθα, ὥς αὐτὸς ἡμᾶς διδάξει μετ' ὀλίγον ὁ Ἐπικτήτος. Λέγω τοίνυν,

ὥς, εἰ μὲν κακὰ ὄντως ἐσὶ ταῦτα τὰ γινόμενα, ἅπερ ἐτραγώδησεν ὁ ἀπορῶν λόγος, καὶ τοιαῦτα κακὰ οἷά περ ἡμῖν φαίνεται, οὔτε ἀγαθὸς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ εὐαρεσῶν τοῖς κακοῖς, οὔτε τὸν διοικοῦντα τὰ τῇδε ἀναίτιον εἶναι τῶν κακῶν προχωρεῖ· οὔτε αἴτιον νομίζοντας κακῶν αὐτὸν, ἢ τιμᾶν, ἢ φιλεῖν, ἢ σέβειν δυνατόν, καὶ μυρία ἐπὶ μυρίοις ἀπομυύμεθα· πᾶν γὰρ ζῶον, ὥς αὐτὸς ἐρεῖ, τὰ μὲν βλαβερά, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, φεύγειτε καὶ ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, μέτεσι τε καὶ θαυμάζει. Ἦν μέντοι φανῇ τὰ μὲν γινόμενα ταῦτα μὴ κακὰ ὄντα, ὥσπερ νομίζομεν, ἀλλ' ἀγαθὰ μᾶλλον, ὥς πρὸς μεγάλα ἀγαθὰ συντελοῦντα, καὶ ἐκείνων ἔνεκα γινόμενα· εἰ δέ τι εἴη κακόν, ὅλως ἐν τοῖς γινομένοις τοῦτο μὴ ὄν, ἀλλ' ἐν ταῖς ὀρέξεσι καὶ ὁρμαῖς ταῖς ἡμετέραις· οὔτε ὁ θέλων γίνεσθαι τὰ γινόμενα, ὥς γίνεται, κακός ἐστιν· οὔτε ὁ διοικῶν τὰ τῇδε, κακοῦ φανήσεται αἷτιος.

Ταῦτα τοίνυν, ἐν οἷς ἐσὶ τὰ δοκοῦντα κακὰ, ἐν τῷ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς ὄντα τόπῳ, τὰ μὲν ἐσὶ σώματα, τὰ δὲ ψυχαί· αἱ μὲν, ἄλογοι, συμπεφυκυῖαι ταῖς σώμασι, καὶ οὐδὲν σχεδὸν ἔχουσαι αὐτῶν ἐξηρημένον, ἀλλὰ ζῶαί τῶν σωμάτων οὔσαι, καὶ κατ' ἐκεῖνα καὶ μετ' ἐκείνων κινούμεναι· αἱ δὲ, λογικαί, αὐτοκίνηται, καὶ τῶν σωμάτων ἐξηρημέναι, καὶ προαιρέσεως καὶ ὁρμῆς οὔσαι κύριαι.

Ὡν τὰ μὲν σώματα, ἑτεροκίνητα τελέως ὄντα, καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν ἔχοντα ἐξωθεν ἔχοντα, προηγουμένως μὲν ἀπὸ τῶν οὐρανίων κινήσεων γίνεται τε, καὶ φθείρεται, καὶ μεταβάλλει παντοίας μεταβολάς· προσεχῶς δὲ, καὶ ὑλικώτερον, ὑπ' ἀλλήλων· καὶ γὰρ ἀκόλουθόν ἐστι τοῦτο, ἀπὸ τῶν αἰθίων τὰ γινόμενα καὶ φθειρόμενα κυρίως ὑφίστασθαι, καὶ ἀπο

τῶν αὐτοκινήτων τὰ ἑτεροκίνητα, καὶ ἀπὸ τῶν περιεχόντων τὰ περιεχόμενα. Καὶ ἔστιν αὕτη τάξις καὶ δίκη τοῦ Παντός, τὸ ταῦτα ἐκείνοις ἀκολουθεῖν, οὐκ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς ἀρχὴν κινήσεως ἢ αἰρέσεως, καὶ ὁρμῆς οὐκ ὄντα κύρια, οὐδὲ τὴν διαφορὰν τῆς αὐτῶν ἀξίας κατὰ προαίρεσιν ἔχοντα, ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις συνδιατιθεμένην· ὥσπερ καὶ αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων οὐ κατὰ προαίρεσιν τοίως ἢ τοίως τρέπονται τε καὶ διατίθενται, ἀλλὰ τῇ τῶν αἰτίων ἔπορται καταξάσει, τὴν αὐτὴν ἔχουσαι ἀεὶ ἀξίαν. Καὶ οὐδὲ αὐτοῖς μὲν τοῖς μεταβαλλομένοις σώμασι κακὸν ἔστιν ἢ μεταβολή, οὔτε τοῖς συνδέεσσι, οὔτε τοῖς ἀπλοῖς· πρῶτον μὲν, ὅτι φύσις ἔστιν αὐτοῖς τοιαύτη, καὶ ἄλλως ἔχειν ἀδύνατον αὐτοῖς· ἐπεὶ οὐδὲ τὰς λογικαῖς ψυχαῖς κακὸν ἂν ἦν ἡ ἀγνοία, καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ζωὴ, εἰ μὴ πεφύκει γινώσκειν τὸ ἀληθές, καὶ ἄρχειν τῶν ἀλόγων ὀρέξεων, καὶ ὑπερέχειν αὐτῶν· ἔπειτα, ὅτι καὶ τὰ σύνδετα, ἐξ ἐναντίων συγκείμενα καὶ μαχομένων ἀλλήλοις, καὶ ἐν ἄλλοτρίοις ὄντων τόποις, καὶ πλεονεκτούντων ἀλλήλων διὰ τῶν νόσων, ποτὲ μὲν ἐκκρίνοντα τὰ διαφθειρόμενα ἐν αὐταῖς ἀναβρῶννυται· ποτὲ δὲ εἰς φθορὰν ὁδεύοντα, αὐτὰ μὲν τοῦ μόχθου καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς τῶν ἐναντίων πλεονεξίας ἀπαλλάττεται, τῶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἀπλῶν ἕκαστον ἀποδίδεται τῇ αὐτοῦ ὁλότητι, εἰς ἐκνεασμὸν καὶ ἀναβρῶσιν τῆς ἐγγενομένης αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀσθενείας· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν, ποιοῦν τί εἰς τὸ ἐναντίον, καὶ ἀντιπᾶσχει πάντως ὑπ' αὐτοῦ· ὅταν δὲ τὰ ἀπλᾶ μεταβάλλῃ εἰς ἄλληλα κατὰ τὰς τῶν ἐναντίων ποιότητων μεταβολὰς, γίνεται πάλιν, ὅπερ ἦν πρότερον· τὸ γὰρ ὕδωρ εἰς αἶρα μεταβάλλει, ἀφ' οὗ καὶ γέγονε πρότερον· καὶ ὁ αἶθρ εἰς πῦρ, ἐξ οὗ γέγονε.

Καὶ οὐδὲν ἐν τούτοις οἶμαι κακόν, καὶ κατακλυσμοὺς, καὶ ἐκπυρώσεις, καὶ ἀνθρωπείας μεταβολὰς ἀπεργάζονται, δι' αὐτανίσωσιν τῶν ἐν τῷ παντὶ σοχείων· καὶ λαιμοὶ, ἢ σεισμοί, τὰ σύνθετα σώματα διαλύσωσιν· εἰ δὲ καὶ συντελεῖ ταῦτα, διὰ τὴν ἐπ' ἀπείρου ἀνακύκλησιν τοῦ γενητοῦ, διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι, πῶς κακὸν εἶναι τὴν τοῦ μέρους φθορὰν, εἰ λυσιτελεῖ τῷ ὅλῳ; Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν μερικῶν ζώων ἡ φύσις ὁράται καταφρουοῦσα τοῦ μέρους διὰ τὸ ὅλον· ὅταν τὰ ρεύματα ἀπὸ τῶν κοινοεργῶν μορίων, καρδίας, καὶ γαστρὸς, καὶ ἥπατος, καὶ ἐγκεφάλου, εἰς πόδας ἄκρους ἀποπέμπει καὶ χρεῖρας, καὶ πρὸς τὸ δέρμα δι' ἐκφυμάτων καὶ λειχήνων καὶ τῶν τοιούτων ἀπωθεῖται, καὶ ἀποσκήματα ποιεῖ φθοροποιὰ εἰς τὰ μόρια, διὰ τὴν τοῦ ὅλου σωτηρίαν· καὶ μέντοι καὶ ἰατρικὴ τέχνη, μιμουμένη τὴν φύσιν, σήπει τὰ ἀποσκήματα, καὶ τέμνει, καὶ καίει, καὶ καταπίνει, καὶ ἐκκόπτει μόρια, διὰ τὸ σῶσαι τὸ ὅλον· καὶ οὐδὲ τούτοις, ὡς κακῶς γινομένοις, ἐγκαλεῖ. Ὡς εἶγε κατ' αὐτὰ μόνα ἦν τὰ σώματα, καὶ μηδαμῶς μηδὲν τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων εἰς τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἀνεφέρετο, οὐδὲν ἂν οἶμαι τῶν κατὰ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν κακὸν ἐνομίζετο.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ψυχαὶ ἡμῖν ἐν τοῖς σώμασιν· αἱ μὲν, ἄλογοι, συμπεφυκυῖαι τοῖς σώμασι, καὶ ἐκείνων οὔσαι ζῶαι, καὶ ἐν ἐκείνοις καὶ μετ' ἐκείνων τήν τε οὐσίαν ἔχουσαι καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν· αἱ δὲ, λογικαί, ἐξηρημέναι κατὰ φύσιν τῶν σωμάτων, καὶ χωρισαὶ παντελῶς ἀπ' αὐτῶν οὔσαι, αὐτοκίνητοί τε καὶ προαιρετικαί, καὶ κύριαι ὁρμῆς καὶ ὁρέξεως, ὡς δέδεικται πρότερον· αἱ μὲν ἄλογοι, εἰ μὲν μηδὲν μηδὲ ἴχνος ἔχουσιν αὐτοκινήσιας, μηδὲ ὁρεξίν ἐνδοξεν, ἢ ὅποιαν οὖν κί-

νησιν, ἀλλὰ τελέως τῶν σωμάτων εἰσὶ ζωαί, δι-
 λον ὅτι καὶ τὴν οὐσίαν σὺν τοῖς σώμασιν ἔχουσιν
 ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης παραγινομένην, καὶ τὴν ἀξίαν
 κατ' ἐκεῖνα τε καὶ μετ' ἐκείνων ἀφωρισμένην, καὶ
 συνδιατιθεμένην ταῖς ἐκείνων κινήσεσιν, ὥς εἴρη-
 ται περὶ τῶν σκιῶν. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν ταῖς τῶν φυ-
 τῶν ζωαῖς μᾶλλον προσήκει, διὸ καὶ κατερρίζωμέ-
 να ἐστὶ, καὶ αἰσθήσεως ἐσέρηται καὶ κινήσεως, τῶν
 πῇ ὁρέξει καὶ ὁρμῇ τῆς ψυχῆς συνόντων· τὰ δὲ ἄ-
 λογα ζῶα καὶ τούτου ἔτυχεν· εἰκὸς ἐστὶ, τὰς τῶν
 ἀλόγων ψυχὰς, μέσας οὐσας τῶν ζώων, τῶν τε
 κατερρίζωμένων τοῖς σώμασι, καὶ τῶν τελέως κα-
 τὰ φύσιν ἀπολελυμένων καὶ αὐτοκινήτων, ἔχειν τε
 ὁρέξεως ἵχνος καὶ ὁρμῆς ἔνδοθεν ἀπ' αὐτῶν ἐγει-
 ρόμενον, καὶ ποτὲ μὲν κατὰ φύσιν τὴν τοῦ εἶδους
 κινούμενον, ὥς ὅταν ὁ λέων σύμμετρον τῷ εἶδει
 τὸν θυμὸν ἔχη· ποτὲ δὲ ὑπερζέοντος ἢ ἐλλείπου-
 τος· καὶ κατὰ ταῦτα καὶ ἀξίας ἴσχουσι διαφορὰν
 καὶ βίαν ἀνομοιότητα, πρὸς τῇ κατὰ τὴν εἰμαρμέ-
 νην διαθέσει, ἣν ὥς ἑτεροκίνητου ἔχουσι· χρή γὰρ
 τὰ μέσα τινῶν ὄντα, ἐκατέρωπώς τῶν ἁκρῶν κοι-
 νωνεῖν,

Ἡ μὲντοι λογικὴ ψυχὴ, αὐτοκίνητος οὐσα, καὶ
 ὁρέξεως τελέως κυρία καὶ ὁρμῆς, καὶ ἀξίαν ἔχει
 πρὸς τὴν προαίρεσιν· χρωμένη δὲ τῷ σώματι, καὶ
 τὰ πάθη αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὴν ἔχει ἀναφερόμενα· ἀλλ'
 ὅταν μὲν κατὰ φύσιν ζῶσα ὡς ὄργανον χρήται τῷ
 σώματι, ἐξηρημένη αὐτοῦ καὶ ὑπερέχουσα, τότε
 αἱ τοῦ σώματος βλάβαι τὰς μὲν δι' αὐτοῦ ἐνεργείας
 ἐμποδίζουσιν αὐτῇ, οὐδενὸς δὲ αὐτῇ δεινοῦ μεταδι-
 δόασιν· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἀλγεῖν, ἐν τῷ σκέλει μένειν
 ἔλεγεν ὁ θεῖος Σωκράτης· ὅταν δὲ οἰκειώσῃται τὸ
 σῶμα πλέον τοῦ δέοντος, οὐχ ὥς ὄργανον ἐστὶ, ἀλλ'
 ὡς μέρος ἑαυτῆς περιπτυσσομένη, μᾶλλον δὲ ὡς

ἑαυτήν· τότε σὺν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ παθαινομένη, καὶ ἀλογουμένη, καὶ τὰς τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὀρέξεις αἰκείας νομίζουσα, καὶ ὑπουργοῦσα αὐταῖς, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλουσα πρὸς τὸ τυχεῖν τῶν ὀρεκτῶν, κακύνεται κατὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὴν τῆς ψυχῆς νόσον, καὶ ἰατρείας δεῖται πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι αὐτῆς· καὶ ἐπεὶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, χρὴ τὴν δι' ἡδονῆς ὀρεξιν καὶ γλυκυθυμίας κακυνθεῖσαν, τῆς πρὸς σώματα καὶ χρήματα συμπαθείας, καὶ τιμῆν, καὶ δυναστείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, τῇ περὶ ταῦτα λύπῃ ἀποτυγχανόμενα κολλάσσειν τε καὶ ἰατρεύεσθαι καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς τοῦ σώματος πάθεσιν· πλησιαίτερον γάρ ἐστιν αὐτῆς τοῦτο, καὶ αἱ ἐπ' αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ ὀδύνη αἰσθητότεραι· ἀποσᾶσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῶν τε ἑαυτῆς κρείττονων, καὶ ἑαυτῆς, καὶ ὅλην ἑαυτὴν ἐνδοῦσα τῷ τε σώματι καὶ τοῖς ἐκτὸς, καὶ ἐκεῖνα ἑαυτὴν νομίσασα, καὶ τὸ ἀγαθὸν τὸ ἑαυτῆς ἐν ἐκείνοις ζητοῦσα, καὶ κατὰ τοῦτο νοσήσασα καὶ κακυνθεῖσα· πῶς ἂν ἄλλως καταγινῶναι τούτων ἡδύνατο, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ ῥοπῆς, καὶ καταφρονῆσαι αὐτῶν, καὶ ἐπιςτραφῆναι πρὸς ἑαυτήν καὶ τὰ κρείττονα, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀγαθὸν ζητεῖν, εἰ μὴ, πρὸς τῷ βλαβερῷ, καὶ λυπηρῷ πειραθῇ τούτων; διὰ γὰρ ἡδονὴν εἰς αὐτὰ ῥέπουσα, ὥς ταύτης ἐν ἐκείνοις καὶ σὺν ἐκείνοις τυγχάνουσα, ἕως μὲν ἂν ἀπολαύσι ταύτης ἐν αὐτοῖς, προσήλωται αὐτοῖς καὶ προσέτηκεν· οὐδεὶς γὰρ ἥλος οὕτως ἰσχυρότερος προσπερουῖναι καὶ κολλῆσαι ὥς ἡ ἡδονή, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς δελεασ.

Ὁ τοίνυν ἀγαθὸς ἰατρός, ἀνιὰρὰ ταῦτα, εἰς ἃ νένευκεν, αὐτῇ προσφέρειν, ἀποσρέφειν καὶ ποιεῖν αὐτὰ, ὥσπερ αἱ τὰ παιδιά ἀπογαλακτίζειν βουλόμεναι, πικρῶτινι τὰς θηλάς ὑπαλείφουσι. Καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν, ὥς δυσὶν κακοῖν τὸ κουφότερον αἱρούμεναι αἱ

ψυχᾷ, ἀντὶ σωματικῆς οὐδύνης, καὶ βιωτικῶν περι-
 ςάσεων, τὸν θάνατον αἰροῦνται, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ
 σώματος χωρισμόν· ὅπερ οὐκ ἀνποτε ὑπῆρξεν αὐ-
 ταῖς, εὐρρῶσαις περὶ τὸ σῶμα· συνεδίζονται δὲ ὁ-
 μως μισεῖν καὶ ἀποσρέφασθαι τὴν ἐνταῦθα ἡδονήν,
 μείζονος καὶ πολυπλασίονος λύπης φόβῳ ἐντεῦθεν
 εἰργόμεναι· ὥσπερ καὶ τὰ παιδία φόβῳ τὴν ἀρχὴν
 ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ἀναστέλλονται· καί τις ὑφιδόμε-
 νος σιτίῳ τινὶ ἢ ποτῶ βλαβερῶ, πολλάκις οὐδύνης
 ἀπ' αὐτῶν πειρώμενος, καὶ λύπης σφοδρᾶς, φόβῳ
 τοῦ μὴ τούτοις περιπεσεῖν ἀπέχεται αὐτῶν· καίτοι
 τίς ἂν ἀλύπως τοῖς ἡδέσι χρώμενος, καὶ βλαβερά
 τυγχάνῃ ὄντως, ἀποσρέψειεν ἂν ἀπ' αὐτῶν; καὶ ἔ-
 ςι μὲν τοῦτο, τὸ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι διὰ φόβον
 τῆς μείζονος λύπης, οὐκ ἀπαλλαγὴ πάθους, ἀλλ'
 ἀνταλλαγὴ μᾶλλον (τὸ γὰρ ἡδὺ τῆς ἀλυπίας ἀλ-
 λαττόμεθα τοῦ τῆς ἀπολαύσεως ἡδέως) μετὰ τοῦ
 καὶ ἄλλο πάθος προσλαμβάνειν τὸ πάθος. Πλὴν
 συντελεῖ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τοῖς παιδικῶς ἡμῖν καὶ
 ἀνοήτως διακειμένοις, εἰς τὸ διαβληθῆναι πρὸς ταῦ-
 τα, οἷς σφοδρῶς συμπεπόνθαμεν· καὶ τότε λοιπὸν
 τὴν τε φύσιν τούτων καταμανθάνοντες, ὅτι πρὸς
 τῷ βλαβερῷ καὶ τὸ λυπηρὸν ἔχουσι τοῦ ἡδέως πλεον
 καὶ πολλαπλάσιον, καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἐπισέφοντες,
 καὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀγαθὸν εὐρίσκοντες ὄν, καὶ οὐκ
 ἐν σώματι ἢ τοῖς ἐκτός, καὶ μέν τι καὶ τῆς πρὸς τὸ
 ἡρεῖσθαι ἡμῶν ὁμοιότητος αἰσθανόμενοι, καὶ ταύτην
 τιμῶντες, οὐκ ἔτι φόβῳ, ἀλλ' ἐπισημῇ καὶ ἀρετῇ,
 τὸν κατὰ φύσιν βίον αἰρούμεθα· καὶ γὰρ καὶ τὰ
 παιδία. ἅπερ ἐξέκλινον πρότερον, καὶ ἐπετήδεον
 διὰ φόβον, ταῦτα ὕστερον φρενωθέντα λοιπὸν αἰρού-
 μενα πράττουσι.

Καὶ οὗτος σκοπὸς τῷ ἐπιμελομένῳ ἡμῶν θεῷ τὸ μὴ-
 τε προσετιθέσθαι τὴν λογικὴν ψυχὴν τῷ σώματι, καὶ

τοῖς ἐκτός· μήτε φόβω, ἀλλ' αἰρουμένην, ἀπέχεσθαι αὐτῶν· ὡς ἐν τῇ αἵρέσει καὶ τῇ ἐκκλίσει καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ κακοῦ κειμένων. Καὶ εἰς τοῦτο τὸ τέλος ἡ ἰατρεία τῆς Προυνσίας ἐπείγεται, εἰς τὸ ἐπαναγαγεῖν τὴν ψυχὴν εἰς αἵρεσιν τοῦ κατὰ φύσιν βίου· ὥσπερ καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν διὰ τῶν καὶ καύσεων, καὶ τῶν τοιούτων, τὴν κατὰ φύσιν ἔξιν περιποιοῦσι τοῖς σώμασιν, ὥς τε τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀποδίδουσι. Καὶ ἔστιν ἰατρικὴ τῆς πονηρίας, ἡ δίκη· καὶ ταύτην ἔχει τὴν χρεῖαν τὰ περὶ ἡμᾶς ταῦτα δοκοῦντα κακὰ, ὥσπερ καὶ ἰατροῖς δυσχεραίνουμεν, εἰ παρέχουσι τομαὶς καὶ καύσεις, καὶ τὰ ἀνιάρα τῶν βοηθημάτων· διὸ καὶ πρὸς ταῦτα δυσχεραίνουσιν οἱ παιδικοὶ καὶ ἀνόητοι· καὶ ὅς τις πειρᾶται τοῖς συμβαίνουσιν ἑαυτῷ παρακολουθεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς γινομένας τῆς ψυχῆς διαφύσεις ἐπισκοπῶν, ὁμολογήσει βραδίως, οἶμαι, τὰ δυσχερῆ ταῦτα μὲν ἀρχὴν ἰπαρῆχειν τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐκτός, καὶ, ὡς ἂν ὁ Θανμασὸς εἴποι, τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν καταφρόνησιν.

Ὡς περ δὲ ἡ τῶν σωμάτων ἰατρικὴ, τὸ μὲν τι μέρος ἔχει θεραπευτικόν, τὰ νοσοῦντα σώματα διὰ τῶν ἐναντίων ἐπανορθοῦμενον· τὸ δὲ, ὑγιεινόν, διαίτη καὶ γυμνασίοις βεβαιότερόν τε καὶ τελεώτερον ὑγιαίνειν ποιοῦν· καὶ ἔστι τινα τῶν γυμνασίων ἐπίπονα σφόδρα, καὶ μόνοις τούτοις ἀνδρείοις καὶ τληπαθέσι φοριτὰ· οὕτω καὶ ὁ τῶν ψυχῶν βοηθὸς, οὐ μόνον τὰς νοσοῦσας θεραπεύει διὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ δυσχερῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑγιεῖς γυμνάζει, καὶ ὑγιεινοτέρας καὶ ἀνδρειοτέρας ποιεῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν διαφανεσέραν τοῖς ἄλλοις εἰς μίμησιν ἐπιδείκνυσιν. Ὅτι μὲν γὰρ δέονται γυμνασίῳ καὶ αἱ ἀγαθαὶ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, ὥσπερ καὶ τὰ ὑγιαίνοντα σώματα, πρόδηλον· κίνησις γὰρ κρατύνει,

ἀργίῃ δὲ τήκει, φησὶν ὁ Ἰπποκράτης· διὰ τί· ὅτι τὰ μὲν αἰεὶ τὴν ἑαυτῶν ἔχοντα τελειότητα, καὶ τὰς κατὰ ἰφύσιν ἐνεργείας αἰεὶ ἐνεργοῦντα, προχείρους αἰεὶ καὶ ἐτοίμους ἔχει τὰς ἐνεργείας· τὰ δὲ μὴ ἐνεργοῦντα δέχται γυμνασίας εἰς μίμησιν τῆς ἀεικινήσιας, ἵνα μὴ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐνεργείας ἐπιλαθόμενα, καὶ νεκρωθέντα, καιροῦ καλοῦντος τῆς χρείας, ἐλλείπῃ· τὸ γὰρ ποτὲ μὲν ἐνεργοῦν, ποτὲ δὲ μὴ ἐνεργοῦν, δι' ἀτονίαν τοῦτο πάσχον, δέχται τῆς διὰ τοῦ ἐνεργεῖν ἀναβρώσεως.

Πᾶσα δὲ γυμνασία διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιτελεῖται, δι' ὧν καὶ ἡ προηγουμένη ἐνέργεια, πρὸς ἣν γυμναζόμεθα. Ἡ γοῦν πρὸς πάλιν γυμνασία, διὰ τοῦ συνεχῶς παλαίειν γίνεται· καὶ ἡ πρὸς πυγμὴν, διὰ τοῦ συνεχῶς πυκτεύειν, καὶ ταῖς πληγαῖς συνεθίζεσθαι· οὕτω γὰρ καὶ ἡ πρὸς πόλεμον. διὰ τὸ πολέμιους μιμεῖσθαι τοὺς συγγυμνασάς· καὶ ὅσω μᾶλλον εἰσιν οἱ προσγυμναζόμενοι μεγάλοι καὶ ἰσχυροί, τοσοῦτω μᾶλλον τὸ γυμνάσιον ἀνύει τὸν ἑαυτοῦ σκοπόν. Ὡς τε καὶ πρὸς ἡδονὴν γυμνάζεται τις ἐπὶ τὸ κρατεῖν ἡδονῆς, ἀνάγκη τῶν ἡδέων ἐφαπτόμενον, ἐθίζεσθαι καταφρονεῖν αὐτῶν· καὶ πρὸς λύπην, λυπρῶν μετέχειν· καὶ πρὸς φόβον, φοβεροῖς τισιν ἑαυτὸν ἐμβάλλειν· καὶ πρὸς ἀλγηδόνας, τὸν διὰ μασιγώσεως ἀγῶνα τῶν ἐν Λακεδαιμόνι νέων εὐγενῶν ζηλοῦν, καὶ τὰ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἀγῶνα γυμνάσια πάντα ἀλγεινὰ ὄντα· ἢ τὸν ἐφ' ἡμῶν Σαλούσιον, ἀνδρακα πεπυρακτωμένον ἐπιθέντα γυμνῶ τῷ μηρῷ, καὶ φουσῶντα αὐτόν, καὶ δοκιμάζοντα ἑαυτόν, μέχρι πόσου δύναται καρτερεῖν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τῷ εἶδει τὰ γυμνάσια τῶν προηγουμένων ἐνεργειῶν, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ὅτι ἐλαφρότερα πῶς εἰσὶ, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ὅταν βουλώμεθα, παύεσθαι.

Ἐπειδὴ οὖν ὁ τὰς ἀνθρώπινας ψυχὰς καταπέμ-
πων εἰς γενέσιν Θεὸς, δυνάμεις δέδωκεν αὐταῖς,
καθ' ἃς καὶ ἀβλαβῶς κεχρῆσθαι τοῖς ἐν γενέσει δε-
δεάξουσιν καὶ ἐκπλήττουσι, καὶ ὑπερανέχειν αὐ-
τῶν δυνήσονται· ταύτας τὰς δυνάμεις γυμνάζων
ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀργοῦσαι χαλαρώτεραι καὶ ἀτονατε-
ραι γένωνται, καὶ, καιροῦ ποτε καλοῦντος τὴν χρεῖαν
αὐτῶν, ὑσερήσωσιν, ἄλλους πολλάκις προτίθισι
ταῖς ψυχαῖς· καὶ οὐκ ἂν Ἡρακλῆς, ἢ Θησεύς, ἢ Δια-
γένης, ἢ Σωκράτης τοιοῦταί τινες ἐγένοντο, οὐδ' ἂν
διεφάνη τῆς ἀνθρώπινης ἀρετῆς τὸ μέγεθος μέχρι
πόσου δύναται διελθεῖν· εἰ μὴ τοὺς μὲν πρὸς τὰ φο-
βερώτερα τῶν θηρίων καὶ τοὺς κακοῦργους τῶν ἀν-
θρώπων ἀγωνίσασθαι προεκαλέσατο. τοὺς δὲ εἰς
λιτότητα ἤκραν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον προώθησε.
καὶ ἔστιν, οἶμαι, καὶ τοῦτο τοῖς ἐπιφανέουσιν πρόδη-
λον, ὅτι οἱ ἐν περιστάσεσι καλῶς διαγιγνώμενοι, ἀν-
δρικώτεροι τὸ λοιπὸν ἀποβαίνουσιν· εἰ γὰρ τὸν πρὸς
τὰ φοβερώτατα ἀγωνίαν παίγνιον ὁ συνεδισμὸς ποιεῖ,
ὥς ὀλίγου κερματίου χάριν αἰρεῖσθαι τινας αὐτὴν,
πῶς οὐκ ἂν ἐν τοῖς μετριοτέροις ἢ γυμνασία παρα-
σκευάσοι καταφρονεῖν τῶν δυσχερῶν τοῖς ἀγυμνά-
στοις δοκούτων.

Ἐῖτε οὖν ὡς θεραπεία νοσούντων, εἴτε ὡς γυμ-
νασία ὑγιαίνοντων προσάγεται ταῖς ψυχαῖς τὰ δυ-
σχερῆ· ταῦτα καὶ ἐπίπονα δοκοῦντα, οὐκ ἂν εἴη κα-
κὰ αὐταῖς· ἐπεὶ οὕτω γε καὶ τοῖς σώμασι τὸ ἰα-
τρεῦσθαι, καὶ γυμνάζεσθαι, ἐπίπονα ὄντα, καὶ
κακὰ ἂν λέγοιμεν· κατ' ἀξίαν δὲ πάντως γινόμε-
να τὴν τε τῆς φύσεως καὶ τὴν τῆς προαιρέσεως, οὐκ
ἂν εἴη κακὰ· τὸ γὰρ κατ' ἀξίαν, δίκαιον· τὸ δὲ δῖ-
καιον, ἀγαθόν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς σώμασιν, ὡς σώμα-
σιν ἀναισθήτοις καθ' αὐτὰ οὔσι, κακόν ἐστι τὸ τέμ-
νεσθαι ἢ καίεσθαι· ἢ γὰρ εἰς τὰ ἀπλᾶ ἀνάλυσις,

οὐ κακὸν τῷ συνθέτῳ· εἰ οὖν τὴν τῶν σωμάτων
 ἰατρικὴν, γυμνάζουσιν, καὶ καίουσιν, καὶ κατα-
 τείνουσαν, καὶ μόρια ἀποκόπτουσιν, καὶ τὰ αὐτὰ
 τοῖς ἀφειδῶς κολάζουσιν ἀνθρώποις ποιοῦσαν, οὐ
 κακὸν λέγομεν, ἀλλ' ἀγαθόν, καὶ χάριν καὶ μι-
 σθὸν τελοῦμεν τοῖς ἰατροῦσι· διὰ τί τὴν τοῦ Θεοῦ
 ἰατρειάν οὐκ ἀγαπῶμεν; οὐ γὰρ θυμῷ, οὐδὲ ἀμυν-
 τικῶς, οὐδὲ παρ' ἀξίαν, οὐδ' ἐπὶ βλάβῃ ποιεῖτε
 τούτων ὁ Θεός· ἀλλ' ἰατρικῶς, καὶ κηδεμονικῶς,
 καὶ πατρικῶς, καὶ ἐπὶ μεγίστῃ ὠφελείᾳ· καὶ ἀρκεῖ
 φάναι, κατὰ τὴν θεῖαν ἀγαθότητα.

Πολυειδὴς δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἰατρικὴ· τοὺς μὲν
 νόσοις, ἢ πενίᾳ, ἢ ἀτιμίαις· τοὺς δὲ λιμοῖς, ἢ σει-
 σμοῖς, ἢ ἐπικλύσεσιν, ἢ ναυαγίοις, ἢ πολέμοις, ἢ
 ἀνθρωπίναις κολάσεσιν ἰατροῦνσα· οὐ κακὰ οὖν,
 ἀλλὰ ἀγαθὰ ταῦτα· εἴπερ τὸ ἰατροῦεσθαι, ἀγα-
 θόν. Εἰ δέ τις ταῦτα μὴ ἀξιοῖ καλεῖν ἀγαθὰ, διὰ
 τὸ μὴ εἶναι προηγουμένως αἰρετὰ, οἷα χρὴ τὰ κυρίως
 ἀγαθὰ εἶναι, μὴ κακὰ εὐθὺς αὐτὰ καλεῖται, ἀλλ'
 ἀναγκαῖα πρὸς τὴν τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ κτῆσιν· πρὸς
 ἣν ἐξ ἀνάγκης τούτων δεόμενοι, αἰρούμεθα αὐτὰ
 δι' ἐκείνην· καὶ γὰρ τομὰς καὶ καύσεις ἰατρικὰς,
 καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδεὶς αἰρεῖται προηγουμένως· ἀλ-
 λά τῆς ὑγείας ἐφιέμενοι αἰρούμεθα αὐτὰ, ἥς ἀνάγκη
 διὰ τούτων τυχεῖν· καὶ καλῶς ἀναγκαῖα ταῦτα
 κεκλήκασιν οἱ σοφοί, ἅπερ ἀνάγκη πάντῃ προσλη-
 φθῆναι, εἰ μέλλοι τὸ ἀγαθὸν ἀποφαίνεσθαι· ἀγα-
 θὰ μὲν ὄντα καὶ αὐτὰ, εἴπερ πρὸς ἀγαθὸν συντε-
 λεῖ, τὰ μὲν πρὸς σωματικὴν ὑγείαν, τὰ δὲ πρὸς
 ψυχικὴν· ὑφειμένα δὲ τῶν προηγουμένων ἀγαθῶν·
 πρὸς ἃ παραβάλλοντες αὐτὰ οἱ πολλοί, κακὰ νομί-
 ζουσι, κακῶς οἶμαι περὶ τούτων φρονοῦντες, εἴπερ
 ἀνάγκη τοῦ ἀγαθοῦ διὰ τούτων ἡμᾶς τυγχάνειν.

Εἰ τοίνυν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποροῦντος προταθεί-

τα λένται, καὶ πάντα τὰ γινόμενα καὶ κατ' αἴαν
γίνεται, τὰ μὲν τῆς φύσεως, τὰ δὲ τῆς προαιρέ-
σεως, καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· δη-
λον, ὅτι πᾶς εὖ φρονῶν καὶ θελοὶ ἂν γένεσθαι
τὰ γινόμενα, (εἶπερ μὴ φοβουεῖ τοῖς δικαιομέ-
νοις τε καὶ ἰατρευομένοις,) καὶ τὸν τοιοῦτον ἰατρὸν
σέβει, καὶ τιμᾷ, καὶ φιλεῖ γνησίως, καὶ εὐεργέτην
ὀρίζειται.

Ἄλλ' ὅτι μὲν τὰ συμβαίνοντα ταῦτα δυσχερῆ
τοῖς ἀνθρώποις, ἰατρεῖαι τινές εἰσι, καὶ ὅτι τὸ ἰα-
τρεύεσθαι τοῖς δεομένοις καὶ ψυχῇ καὶ σώματι ἀ-
γαθὸν ἐστὶ, συγχωρήσειεν αὐτοῖς, ὥς οἶμαι· αὐτὸ
δέ τοι τὸ νοσεῖν, καὶ κατὰ ψυχὴν, καὶ κατὰ σῶμα,
καὶ δεῖσθαι τοιαύτας ἰατρείας ἐπιπόνου τε καὶ ὀδυ-
νηρᾶς, τοῦτο τίς ἂν ἀγαθόν, καὶ οὐχὶ κακόν, καὶ
τὸν αἴτιον αὐτοῦ, κακοῦ νομίζοι αἴτιον; Ἡ' πάλιν
τὰ αὐτὰ λέγειν ἀνάγκη· ὅτι ἡ μὲν τοῦ σώματος νό-
σος, οὔτε αὐτῷ τῷ σώματι κακόν ἐστιν, εἶπερ καὶ
φύσιν ἔχει τοιαύτην, καὶ πρὸς διάλυσιν ὄρᾳ τοῦ
συνθέτου, καὶ ἀπόδοσιν τῶν ἀπλῶν εἰς τὰς οἰκείας
ὁλότητας, καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν καὶ ἐλευθερίαν
τῆς τε ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ διαγωγῆς, καὶ τῆς πρὸς
τὰ ἀντικείμενα μάχης· ἀλλ' οὔτε τῇ ψυχῇ κακόν ἐ-
στιν ἡ τοῦ σώματος νόσος, εἶπερ ἰατρεία οὔσα τῆς
ψυχῆς δέδεικται, καὶ φαίνεται πολλαχοῦ ἐναργῶς
αὐτή· καὶ ἐπιβλαδὴς δὲ τῷ μερικῷ σώματι ἡ νόσος
ἦν, καὶ ἡ φθορὰ αὐτῆς, ὠφέλιμος δὲ οὔσα ἐφαίνετο
τῇ τε τοῦ χρωμένου ψυχῇ, καὶ τῇ τοῦ παντός συ-
στάσει τῶν ἐν αὐτῷ στοιχείων, καὶ τῷ ἀπεράντῳ τῆς
γενέσεως κύκλῳ, διὰ τοῦτο ἐπ' ἀπείρον προϊόντι,
διὰ τὸ τὴν ἄλλου φθορὰν ἄλλου γένεσιν εἶναι· κα-
τεφρόνησεν ἂν ὁ ἄριστος διοικητὴς τοῦ φθαρτοῦ τὴν
φύσιν, καὶ μερικῆς καὶ χειρόνος φθορᾶς, διὰ τὸ κρεῖτ-
τον καὶ τὸ ὅλον, καὶ τὸ ἀνέκλειπτον τῆς γενέσεως.

Ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς γε νόσος, φαίητις ἂν, οὔτε αὐτῆς ἀγαθόν ἐστι τῆς νοσοῦσης ψυχῆς, οὔτε πρὸς τὸ ὅλον τί λυσιτελεῖ· ὥς τε τὴν νόσον αὐτῆς, κακοῦ τινος αἴτιον εἶναι· καὶ ὁ θάλων κακύνεσθαι αὐτὴν καὶ νοσεῖν, κακὸς ἂν εἴη· καὶ ἡ ἀπορία ἢ αὐτὴ δόξει μένειν. Τί οὖν; τὸ αἴτιον τῆς νόσου καὶ κακίας τῇ ψυχῇ, ἐκ τῶν πρότερον περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τοῦ οὐκ ἐφ' ἡμῖν ρηθέντων ἀναμνησθῶμεν· ὅτι τὸ μὲν ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν ἐστίν· τὸ δὲ κακὸν, ἐν τῷ παρὰ φύσιν· ἡ δὲ ὀρεξις καὶ ἡ ἐκκλισις δέδεικται, ὡς ὀίμαι, ἐφ' ἡμῖν οὕσα· ὥς τε ἡμεῖς ἑαυτοῖς αἴτιοι καὶ τῆς ἀρετῆς ἐσμέν, καὶ τῆς κακίας· διὸ καὶ ἐπαινοῦνται οἱ σπουδαῖοι, ὡς τὸ ἀγαθὸν δι' οἰκείας αἰρέσεως ἔχοντες, ὅπερ διὰ τοῦτο Ἀρετὴ καλεῖται· καὶ οἱ μοχθηροί, διὰ τοῦτο μεμπτοί εἰσιν, ὡς κύριοι μὲν ὄντες τοῦ μὴ τοιοῦτοι εἶναι, διὰ δὲ βλαθυμίαν γενόμενοι μοχθηροί· ὡς εἶγε ἔξωθεν ἐνετίθετο ταῦτα, οὐκέτι προαίρεσις ἀγαθῇ ἦν, ἢ κακῇ, ἀλλὰ τύχητις καὶ ἀνάγκη. Θεὸς οὖν καὶ ἐνταῦθα κακίας ἀναίτιος.

Μήποτε δὲ οὐδὲ ἡ τῆς ψυχῆς νόσος καὶ κακία λεγομένη, ἀπλῶς κακόν ἐστιν, ἀλλ' ἔχει τι καὶ αὐτὴ ἀναγκαῖον, πρὸς τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς ὑπόστασιν; ὡς γὰρ ἡ ὑγεία τῶν ἐνταῦθα σωμάτων οὐκ ἂν ἦν αὐτὴ ὑγεία, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον νοσεῖν ἐπεφύκει ταῦτα τὰ σώματα, ἀλλ' ἦν ἂν ἀκήρατός τις διάθεσις, ἀναντίθετος οὕσα πρὸς νόσον, οἷα τις ἢ τῶν οὐρανίων ἐστίν· οὕτω καὶ αἱ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἀρεταί, σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, καὶ ὁ ἄλλος ἅπας αὐτῶν χορὸς, οὗτος οὐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ καὶ κακύνεσθαι ἐπεφύκεσαν αἱ ψυχαί· ἀλλ' εἶχον ἂν ἀρετάς τινας ἀγγελικὰς, ἢ θείας, οὐ μέντοι γε ἀνθρωπίνας· αὐταὶ γὰρ τοιαῦται τὴν φύσιν εἰσιν, ὡς καὶ εἰς κακίαν παρatreπεσθαι. Εἰ τοίνυν ἀγαθαί

εἰσιν αἷτε ἀνδράπιναι ἀρεταί, καὶ σωματικὴ ὑγεία, καὶ ἔδει μὴ τὰ πρῶτα μόνον ἢ ἀκήρατα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ πηγῆς ὑποσῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα καὶ τὰ ἔσχατα ἀναγκαῖον ἦν τῶν παρατρεπομένων ἀγαθῶν καὶ τὰς παρατροπὰς οὐχ ὑποσῆναι, (οὐδὲ γὰρ ἔχουσι προηγουμένην ὑπόστασιν,) ἀλλὰ παρυποσῆναι τοῖς οὖσι.

Καὶ ὅρα τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας ἀγαθότητος, ὅτι τὴν μὲν τοῦ σώματος φθορὰν, καὶν σκιάς δίκην, ὡς εἶχον, τῇ κινήσει τῶν αἰτίων ἐξ ἀνάγκης συμπεριτρέπεται, ἀλλ' ἀγαθὰ εἶναι ἐποίησε, καὶ τοῖς νοσοῦσιν αὐτοῖς καὶ φθειρομένοις σώμασι, κατὰ τὴν εἰς τὰ ὅλα σοιχεῖα ἐνάπλωσιν καὶ τὸν ἐκνεασμὸν, καὶ ταῖς χρωμέναις ψυχαῖς, δι' αὐτῶν ἰατρευομέναις, καὶ τῷ ὅλῳ γεννητῷ, πρὸς τὴν ἐπ' ἀπειρον, ὡς εἴρηται, διανομήν· τῆς δὲ ψυχικῆς κακίας, τῆς μόνης φανείσης ὁπωσοῦν κακίας, ἑαυτὸν ἐξείλε· πρῶτον μὲν, ὡς ἀναγκαῖον αὐτὸ πρὸς τὸ ἀγαθόν, καὶ οὐχ ὡς κακόν, συγχωρήσας τοῖς οὖσι παρυποσῆναι· ἔπειτα, καὶ αὐτὸ τοῦτο τῇ βουλήσει πάντως κελεύσας ἔπεσθαι τῆς ψυχῆς, καὶ μηδέποτε εἰς τὰ ὄντα παρελθεῖν, εἰ μὴ ἐκείνη θέλοι, διὸ τὰ ἀκούσια, ὡς οὐκ ὄντα κακὰ, καὶ ὑπὸ Θεοῦ συγγινώσκεται, καὶ ὑπὸ τῶν νόμων.

Καὶ ἔτι καὶ τῇ ψυχῇ ἀκούσιόν πως τὸ κακόν· οὐδὲ γὰρ ὡς κακόν αἰρεῖται ποτε κακόν ἢ ψυχὴ· ἀλλ' ὡς ἀγαθῶν τινῶν ὀρεγομένη, ποτὲ μὲν χρημάτων, ποτὲ δὲ σωματικῆς ἀπολαύσεως, ἢ δυναστείας, ἢ τιμῆς, τὸ συνὸν τούτοις βλαβερόν ἢ οὐχ ὁρᾷ ὅλως, ἢ κατανοεῖται, ὑπὸ τῆς τῶν ἐρωμένων βιαζομένη ἐρέξεως· οὕτω πανταχόθεν ἐκδέβληται τὸ τελέως κακόν ἀπὸ τῶν ὄντων· καὶ μᾶλλον ἂν εἴη τὸ μηδαμῶς ὄν, ἢ περὶ τὸ τελέως καὶ αὐτεξουσίως κακόν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς παρυφίστασθαι.

Εἰ δέ τις αἴτιον νομίζει τοῦ κακοῦ τὸν Θεόν, ὡς τὴν αὐτεξούσιον ψυχὴν ὑποσέσαντα, ἥς ἀποτυχία τὸ κακὸν ἐστίν· εἰ μὲν κακὸν ἐστίν ἡ αὐτοκίνητος καὶ αὐτεξούσιος τῶν ψυχῶν οὐσία, κακοῦ λέγειν αἴτιον ἀνάγκη τὸν ταύτην ὑποσέσαντα· εἰ δ' ἀγαθὸν ἐστίν, καὶ πολλῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθῶν μεῖζον καὶ τιμιώτερον, πῶς ἂν εἴη κακοῦ αἴτιος ὁ τὸ ἀγαθὸν ὑποσέσας; Ἐπὶ οὖν ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν αἵρετόν τε καὶ ἐφετόν εἶναι, τίς ἂν ἐλοιτο ἀνθρώπων, καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀρετῆς συναισθημένων, φυτὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ ὅτιοῦν τῶν ἀλόγων ζώων, ἢ περ ἀνθρώπος; καίτοι καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ ἄλογα, ἀγαθὰ λέγομεν, ἐν τάξει τινὶ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα ὑφέσει παρὰ τῶν ἀφορισμένων. Εἰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ ἀγαθὸς ἢ κακοῖς εἶναι, καὶ τούτου τὴν ἐξουσίαν ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ ἡμῶν οὔτε τι ἀναγκάσαι οὔτε κωλύσαι δύναται τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν ἐκκλίσιν, ἡ μὲν οὐσία αὕτη καὶ ἡ δύναμις ἡ αὐτεξούσιος, σεμνή τις ἐστίν, ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀρχικὴ· καὶ ὁ ταύτην ὑποσέσας, ἀγαθός τις καὶ δυνατός ἐστιν. Εἰ δὲ αὐτή ποτε δι' ἑαυτὴν παραφέροιτο, κυρία οὔσα τοῦ μὴ παρεχθῆναι, τίς ἂν ἄλλος τῆς παραφορᾶς αἴτιος λέγοιτο δικαίως, ἢ αὕτη ἡ ψυχὴ, ἀρχή τις οὔσα καὶ αἰτία τοῦ τε ἀγαθοῦ, καὶ τῆς παρατροπῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν ἢ παρατροπὴν· τὸ γὰρ ὑποσέσαν αὐτὴν αἴτιον, οὐχ ἀπλῶς παρατρεπομένην ὑπέσχεσεν, ἀλλ', εἰάν αὐτὴ θέλῃ, ἀπαράτρεπτον μένουσαν· εἰ οὖν ἡ θέλησις αὐτῆς ἐστὶ τῆς ψυχῆς ἐνδοθεν οὔσα κίνησις, αὕτη ἂν εἴη αἰτία ἑαυτῇ τῆς παρατροπῆς. Καὶ ὅρα τὴν τοῦ Θεοῦ μηχανήν· ἐπειδὴ γὰρ ἔδει μεταξύ τῶν αἰεὶ ὄντων ἄνω, καὶ τῶν αἰεὶ ὄντων κάτω, γενέσθαι τὰ μέσα, τὰ ποτὲ μὲν τοῖς ἄνω, ποτὲ δὲ τοῖς κάτω ὁμοιούμενα, καὶ συν-

Τόμ. Δ.

L

δέοντα τὰ ἄκρα πρὸς τὴν τοῦ παντὸς τελειότητα· ἢ δὲ πρὸς τὰ κάτω ῥοπή παρυφισαμένη φύσιν ἔχει παρατρεπομένην· δύναμιν ἐνδεδωκε τοιαύτην τοῖς μέσοις τούτοις, ὥς ἀπαράτρεπτα μένειν ἕως ἂν βούλονται, καὶ πανταχόθεν αὐτὸς εἴη τῆς ὁποιασοῦν κακίας ἀναίτιος.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐπὶ πλεόν μνησθέντα, οὐ μόνον πρὸς τὸν Ἐπικτήτου ῥηθέντα νῦν λόγον ἀρμόζει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν περὶ τῆς τοῦ κακοῦ ὑποστάσεως, ὃ μετ' ὀλίγου διδάσκει· ἐπεὶ πρὸς γε τὸ παρὸν ἀρκεῖ καὶ τοῦτο οἶμαι ῥηθὲν, ὅτι, ὅταν λέγῃ ὁ Ἐπικτήτος, Θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, οὐ περὶ τῆς ψυχικῆς λέγει κακίας, (οὐ γὰρ ἂν εὐροεῖν ἔλεγε τοὺς τῇ κακίᾳ τῇ ἑαυτῶν καὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀρεσκομένους,) ἀλλὰ περὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα καὶ τῶν ἐκτὸς συμβαινόντων· οἷς δύναται ὁ πεπαιδευμένος, ὅποια ποτ' ἂν ᾖ, καλῶς χρῆσασθαι, καὶ, ὅσα ἂν ᾖ σκληρότερα, τοσούτω μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι· καὶ γὰρ ἐκεῖνά ἐστι τὰ γινόμενα, ἅπερ ἀπαιδεύτως ζητοῦμεν ἀκολουθεῖν ταῖς ἡμετέραις ὀρέξεσί τε καὶ ἐκκλίσειν· ἀλλ' οὐχὶ αἱ ὀρέξεις αὐταὶ καὶ ἐκκλίσεις, ἐν αἷς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ τὸ κακόν· αὗται γὰρ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν, ὡς βουλόμεθα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν συμβουλευεῖ μὴ ζητεῖν γίνεσθαι ὡς θέλόμεν, ὅτι μήτε κύριοι τούτου ἐσμέν, μήτε αἰεὶ συμπερόντως ζητοῦμεν· τὰ μὲν ἡδέα πολλάκις, καὶ βλαβερὰ τυγχάνη, ζητοῦντες γίνεσθαι· τὰ δὲ σκληρότερα, καὶ ὡς ἰατρεῖται προσάγωνται, παραιτούμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Νόσος, σώματός ἐστιν ἐμπόδιον· προαιρέσεως δὲ οὐ, εἰ μὴ αὐτὴ θέλῃ· χῶλανσις, σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὐ· καὶ τοῦτο ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε· εὐρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινὸς ἐμπόδιον, σὸν δὲ οὐ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, ὅτι τὸν βουλόμενον εὐρεῖν οὐ χρὴ ζητεῖν τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλει, ἀλλὰ θέλειν γίνεσθαι ὡς γίνεται· διὰ τούτων ἅμα μὲν τὸ προκείμενον ἐπιδείκνυσιν, ὅτι εὐφώρας δεῖ φέρειν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῇ· ἅμα δὲ ἐν-
 ρασιν, ὡς οἶμαι, λύει τινά. Καὶ ἡ μὲν ἀπόδειξις τοιαύτητις φαίνεται· εἰ μὲν ἡμέτερα ἦν τὰ ἀπὸ τῶν ἐκτὸς προσπίπτοντα δυσχερῇ, ἔδει μὲν καὶ οὕτως, εἴπερ ὠφέλιμα ἦν, εὐκόλως φέρειν αὐτά, καὶ ἢ δυσχερέστερα· εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἡμέτερα, ἀλλὰ ἑκα-
 στον ἄλλου τινὸς, τί δυσχεραίνομεν ἐπὶ τοῖς ἄλλο-
 τρείοις; Νόσος, σώματος ἐμπόδιον· καὶ κα-
 λῶς ἐμπόδιον εἶπεν, ἀλλ' οὐχὶ κακόν· οὐ γὰρ κα-
 κὸν τῷ σώματι ἡ νόσος, οὐδὲ ἡ φθορά, ὡς δεδεικ-
 ται πρότερον, ἀλλ' ἐμπόδιον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ·
 καὶ χῶλανσις, ἣν αὐτὸς εἶχεν Ἐπίκτητος· (διὸ καὶ ἀπὸ ζωῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ γλώσσης φθέγγεται μόνον) καὶ ἡ χῶλανσις οὖν, σκέλους ἐστὶν ἐμ-
 πόδιον· καὶ πενία, δαπάνης· προαιρέσεως δὲ οὐ, εἰ μὴ αὐτὴ θέλει· εἰ μὲν οὖν σῶμα ἤμεν,
 ἢ σκέλος, ἢ χρήματα, ἡμῶν ἂν ἦν ταῦτα ἐμπόδιον·
 εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδέν, ψυχὴ δὲ λογικὴ τῷ σώ-

ματι χρωμένη ὡς ὀργάνῳ, καὶ τοῖς ἐκτὸς εἰς ὑπηρεσίαν, τὸ δὲ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐν προαιρέσει οὐκ ἐμποδίζεται ὑπ' αὐτῶν· δῆλον, ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς ἐμποδίζομεθα, οὐδὲ ἡμῶν ἐστὶν ἐμπόδιον τῶν ἐξωθεν προσπιπτόντων οὐδέν, ἀλλ' ἕκαστον ἄλλου τινός, ὧν οὐδέν ἡμεῖς ἐσμέν· οὐδὲ ὡς ἐπὶ οἰκείοις χρὴ δυσχεραίνειν αὐτοῖς· συμβαίνει γὰρ οὕτω τὴν προαίρεσιν ἐπ' ἀλλοτρίοις οἰκόσῳ ἴσχειν κακόν, τὴν εὐσχερανσιν. Οὕτω μὲν οὖν, οἶμαι, τὸ προκείμενον ἀποδείκνυται.

Ἐνσασιν δὲ λύει τινὰ, ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, ὡς οἶμαι, κατὰ τοὺς τῶν ρητόρων δεινούς· φραὴ γὰρ αὐτοῖς, μηδὲ συμφέρον εἶναι τὸ νοσεῖν, ἢ τὸ πένεσθαι· τίς γὰρ νοσῶν, δύναται τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀποδίδοναι; τίς δὲ πάνυ πενόμενος, οὐκ ἀναγκάζεται τῷ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων προσκαρτερεῖν; Λύει οὖν ταύτην τὴν ἐνσασιν ἐκ τοῦ, τὴν νόσον καὶ τὴν πενίαν καὶ τὰς τοιαύτας περιζάσεις μὴ εἶναι προαιρέσεως ἐμπόδια, καθ' ἣν οὐσίωται ἄνθρωπος, καὶ καθ' ἣν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· τίς γὰρ καλύει τὸν νοσοῦντα, τὰ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῷ αἰρεῖσθαι, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἐκκλίνειν; τί δὲ ἡ ἄκρα πενία ἠνάγκασε τῶν μὴ καλῶ καὶ ἀγαθῶ ἀνδρὶ πρεπόντων ποιῆσαι; οὐχὶ δὲ καὶ Διογένης, καὶ Κράτης, καὶ Ζήνων, τότε γυναικείως ἐφιλοσόφησαν, καὶ τὸν κατὰ φύσιν ἥκοντα τοῖς ἀνθρώποις βίον, καὶ τὸν ἐν τῇ λιτότητι πλοῦτον, τότε μάλιστα τοῖς ὀρεῖν δυναμένοις ἐπεδείξαντο, ὅτε τὴν ἄκραν ἀκτιμοσύνην ἀντὶ τῆς εὐπορίας ἠλλάξαντο; τίς γὰρ οὐκ ἀγκαῖα τρέφειν τὸν τοιοῦτον, λαμβάνειν χάριν μᾶλλον ἢ περ δίδοναι νομίζων; καὶ τί νῦν ἄλλων δεόμεθα παραδειγμάτων; ὅτε αὐτὸς ὁ ταῦτα λέγων Ἐπίκτητος, καὶ δοῦλος ἦν, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενές, καὶ χαλὸς ἐκ νέας ἡλι-

κίας, καὶ πένιαν ἀκροτάτην ἐπετήδευσεν, ὥς τὸ ἐν
 Ρώμῃ οἴκημα αὐτοῦ μηδέποτε κλείθρου δεηθῆναι,
 ἅτε μηδὲν ἔνδον ἔχον, εἰ μὴ τὴν σιβάδα καὶ τὴν
 ψίαδαν, ἐφ' ὧν ἐκάθευδε· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λέγων.
 Κάλανσις σκέλους ἐμπόδιον, προαιρέ-
 σεως δὲ οὐ, εἰ μὴ αὐτὴ θέλῃ· ἀπὸ ζωῆς
 προσφέρων τοὺς λόγους, καὶ οὐχὶ τὰ ἐπεινεῖσθαι δο-
 κοῦντα σπουδάζων λέγειν· ὅπερ οἱ πολλοὶ ποιού-
 σιν ἡμῶν· διὰ καὶ οὕτως εἰσὶ δηκτικοὶ τῶν εὐμοί-
 ρων ψυχῶν αἱ τοῦδε τοῦ ἀνδρός λόγοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Εἰς ἑκάστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησα, ἐπιστρέ-
 φων ἐπὶ σεαυτὸν, ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν
 χρῆσιν αὐτοῦ. Εἰ καλὸν ἴδῃς, ἢ καλὴν, εὐρήσεις δύ-
 ναμιν πρὸς ταῦτα, ἐγκράτειαν· εἰ πόνος προσφέρηται,
 εὐρήσεις καρτερίαν· ἂν λαιδορία, εὐρήσεις ἀνεξικακίαν.
 Καὶ οὕτως ἐδιζόμενόν σε οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μεγάλα προτείνας τινα, καὶ ἀδύνατα δοκοῦντα
 εἶναι πολλοῖς, ὥς τὸ τὴν νόσον τοῦ σώματος ὥς
 ἀλλότριον κακὸν περιπτύειν, καὶ θέλειν γίνεσθαι
 τὰ γινόμενα, ὥς γίνεται· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ἡδέων
 τῶν προσπιπτόντων ἔξωθεν μὴ δελεάζεσθαι, ὑπὸ
 δὲ τῶν λυπηρῶν μὴ ταπεινοῦσθαι· εἰκότως προτί-
 θεται δεῖξαι, ὅτι δυνατὰ ταυτὰ ἐσι, καὶ οὐκ ἀδύ-
 νατα προσαττόμεθα· καὶ δείκνυσιν, ὅτι ὁ τὴν ψυ-
 χὴν ποιήσας τὴν ἀνθρωπίνην, οὐκ αἰεὶ ἀναίπεφυ-
 κύϊαν μένειν, ὥς τὰς ἀγγελικὰς, καὶ ἔτι πρότερον

τὰς θείας, ἀλλὰ καὶ εἰς γένεσίν ποτε καταβαίνουσαν, καὶ τοῖς τοιούτοις ὁμιλοῦσαν, δυνάμεις ἔδωκεν αὐτῇ πρὸς ἕκαστα, καθ' ἃς δυνήσεται ἁβλαβῆς ὑπὸ τῶν τοιούτων διαβαίνειν καὶ ὑπερανέχειν αὐτῶν· πρὸς μὲν τὰ ἡδέα δοκοῦντα, ἐγκράτειαν· καὶ οὐκ εἶπε σωφροσύνην, ἀλλ' ἐγκράτειαν· ἐπειδὴ πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους ἐστὶν ἡ παραίνεσις· ἐφ' ᾧ κινεῖται μὲν τὰ πάθη, καὶ ἀμφισβητεῖ πρὸς τὸν λόγον· ἡττᾶται δὲ, ὅταν ἡ παιδεία ἀνύσιμος ᾖ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐγκρατὲς τῆς ζωῆς εἶδος· ὡς, ὅταν γε μὴ κρατήσῃ τοῦ πάθους ὁ λόγος, αὐτὸς ἡττώμενος, ἀκρατὴς ἢ διάθεσις λέγεται· ἐπὶ δὲ τῶν τελέως πεπαιδευμένων, τὸ παθητικόν, ὅπερ ἐν ἡμῖν παιδικὸν κατέσκηκε, τελέως καὶ ἀναμφισβητήτως ὑποκέκλιται τῷ λόγῳ, ὡς ὑπ' ἐκείνων κινεῖσθαι μόνον ἐφ' ᾧ ὁ λόγος προσάξει, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' ὅσον· καὶ ἐστὶ τοῦτο σωφροσύνη, σωτηρία καὶ ὑπεροχὴ τοῦ ἐν ἡμῖν φρονοῦντος· μερίζεται γάρ τοῦτο, τῆς πάθεσιν ὑποκλινόμενον, καὶ διασπώμενον ὑπ' αὐτῶν· σῶον δὲ μένει καὶ ὁλόκληρον, ὑπερανέχον τῶν παθῶν.

Πρὸς δὲ τὰ ἐπίπονα καὶ τὰ λυπηρά, τοῖς μὲν πεπαιδευμένοις ἀνδρεία πάρεστιν, οὐδὲ παρελθεῖν εἴσω τῶν τῆς ψυχῆς προθύρων συγχωροῦσα λύπην, ἀλλὰ τὰ ἐπίπονα πάντα, ὡς γυμνάσιον αὐτῇ προτεινόμενον, ἀλύπως καὶ ἀθλίπτως ἐκπονοῦσα· τοῖς δὲ παιδευομένοις, καρτερίαν, πρὸς τὰ συμβαίνοντα λυπηρὰ γενικῶς ἀνθισταμένην, καὶ ποιοῦσαν μὴ καταπίπτειν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μάχεσθαι, καὶ ἀμύνεσθαι τὰς τῆς λύπης πληγὰς· ἡ γὰρ ἔντονος τῆς καρτερίας ἀντίταξις, τὸν μὲν λόγον ποιῇ νικᾶν, τὸ δὲ πάθος ἡττᾶσθαι· καὶ τούτου πολλάκις γινόμενον μετὰ φρονήσεως, συνερίζεται τὸ πάθος ὑ-

δευμένον· καὶ οὐκ ἔτι χρεῖα τὸν λυπούμενον καρτερεῖν, οὐδὲ, γὰρ λυπεῖται ἔτι ὁ τοιοῦτος ἐνταῦθα· οὐδὲ γὰρ ὀρέγεται τινος, οὐ ἀποτυγχάνει· οὔτε ἔκκλίνει τι, ὥ περιπίπτει· πᾶσα δὲ λύπη ἐπὶ τοῦτοις συμβαίνει.

Πρὸς δὲ λαιδορίαν, εὐρήσεις αὐτῆς, φησὶν, ἀμυντήριον τὴν ἀνεξικακίαν· οὔτε γὰρ πόνον, οὔτε θλίψιν τῇ ἑαυτῆς θύσει φέρει ἡ λαιδορία τοῖς λαιδορουμένοις, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ ἐν ἡμῖν, ἢ κενόδοξον, ἢ θυμοειδές· τοσοῦτον δὲ μόνον ποιεῖ, καταγινώσκειν τοῦ λαιδοροῦντος· ἵνα οὖν μὴ μετὰ πάθους ἡμετέρου κατὰγνωσις γέννηται, γινώσκειν μὲν χρή τὴν τοῦ λαιδοροῦντος κακίαν, (ἢ γὰρ ψευδῶς λαιδορεῖ, ἢ δι' ἔχθραν τινά·) ἀνέχεσθαι δὲ αὐτῆς, ὡς οὐδὲν ἡμᾶς βλαπτούτης· τάχα δὲ τῆς μὲν κακίας τοῦ λαιδοροῦντος ἀνέχεσθαι, ἐννοοῦντας ὅτι αὐτὸς ὁ βεβλαμμένος ἐστίν· ὁ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν ἑαυτόν, κακύνας· ἀπὸ δὲ τῆς λαιδορίας καὶ ὠφελεῖσθαι πάντως· προφανῶς μὲν, εἰ εἴη ψευδής· εἰ δὲ καὶ ἀληθής ἦ, ὅτι ἐκφαίνει τι τῶν ἡμετέρων κακῶν, καὶ ἀγνοοῦμενον παρ' ἡμῶν, ἢ γινωσκόμενον μὲν, νομιζόμενον δὲ λανθάνειν τοὺς ἄλλους· ἱκανὸν γὰρ ἐστὶ τοῦτο, ἀποσρέφειν τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ μήπω διὰ μόνον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ διὰ φιλοτιμίαν, τῶν ῥυπαρωτέρων κρατοῦντας παθῶν· χρήσιμος γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων παθῶν διάρθρωσιν ἡ φιλοτιμία· διὸ καὶ ἔσχατος λέγεται χιτῶν τῶν παθῶν ἡ φιλοτιμία· ὅτι τὰ ἄλλα πάσῃ συνεργούσης αὐτῆς ἀποδυσταμένη ἢ ψυχῇ, ἔσχάτην ἀποδύεται ταύτην, εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἀγαθὸν ἀπογυμνουμένη.

Χρή οὖν, φησὶν, ἐφ' ἐκάστου τῶν ἔχουσιν προσπιπτόντων, καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐλκόντων, μὴ

συναρπάζεσθαι εὐθὺς ὑπὸ τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἢ ἀγαθὸν τὸ προσπίπτειν ἢ κακὸν λεγούσης· μηδὲ ὀρεξίν ἢ ἑκκλίσιν εὐθὺς κινεῖν, ἀλλὰ τὴν ἐν ἡμῖν οὖσαν συμμαχίαν εὐρόντα καὶ προσκαλεσάμενον, σὺν ἐκείνῃ καὶ δι' ἐκείνης ἀμύνεσθαι τὰ προσπίπτοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Μηδέποτε ἐπὶ μηδεὸς εἴπης, ὅτι, Ἀπώλεσα αὐτό· ἀλλ' ὅτι, Ἀπέδωκα. Τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ὅπερ δόξη· ἢ γυνὴ ἀπέθανεν; ἀπεδόξη. Τὸ χωρίον ἀφῆρθη. Οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόξη. Ἀλλὰ κακὸς ὁ ἄφελος. Τί δὲ σοὶ μέλει, διὰ τίνος σε ὁ θεὸς ἀπήτησε; μέχρι δ' ἂν διδῶ, ὥς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ· ὥς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν περὶ τῆς τῶν ἐκτὸς προσλήψεως καὶ περιπτώσεως, τίνων τε καὶ ὅπως χρὴ λαμβάνειν, καὶ ὅπως δεῖ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτουσιν ἡδέσι τε καὶ λυπηροῖς κεχρῆσθαι· περὶ τῆς ἀποβολῆς αὐτῶν νῦν λέγει, πῶς χρὴ ἐπ' αὐτῇ διατίθεσθαι. Ἐπεὶ οὖν ὁ μὲν τὰ ἴδια ἑαυτοῦ νομίζων ἀπολλύεται, οὐ δύναται μὴ καὶ λυπεῖσθαι, καὶ τὸ ἀφελόμενον μέμψασθαι· ὁ δὲ τὰ ἀλλότρια ἀποδιδούς, εἰ μὴ πάνυ ἀγνώμων εἴη, οὔτε λυπεῖται, οὔτε μέμφεται.

λείαν καλῶν τὴν ἀφαιρέσιν, καὶ οὐσχεραίνων ἐπ' αὐτῇ· καὶ εἴηλος ὁ τοιοῦτός ἐστιν, εἴπερ ἡδύνατο, καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀφελόμενον θέλων· ὁ δέ γε ὡς ἀλλότριον ἀποδεδωκέναι νομίζων, οὔτε ἑαυτὸν θλίβει, οὔτε αἰτιάται τὸν ἀναλαβόντα, ὃν δέδωκε. Καὶ ὅρα, οἷον διὰ τούτων ἡμῖν ἐπιδείκνυσιν ὁ Ἐπίκτητος· ὅτι οὐ μόνον ἡ ἔννοια τὴν ἑαυτῆς διάδεσιν ἐντίθησι τῷ προφερομένῳ ἐξ αὐτῆς λόγῳ, ἀλλὰ καὶ αἱ λόγοι τὰς ἐννοίας πρὸς ἑαυτοὺς διατιθέασιν· χρή οὖν φησὶ καὶ τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀλλοτρίων καλεῖν τὰ ἐκτὸς, ἵνα καὶ ἀπὸ τούτων ὡς ἐπ' ἀλλοτρίοις διατιθώμεθα· καὶ μέντοι καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς ὡς ἀλλοτρίοις, αἰεὶ τοῦτο περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντας· καὶ ἐπειδὴ αἱ περὶ αὐτὰ φροντίδες καὶ ἐπιμέλειαί τῇ περὶ αὐτὰ συμπάθειαν αὔξουσιν, καὶ ταύτας ὡς ἀλλοτρίων φησὶ χρή ποιῆσθαι· καὶ ἐπιμελεῖσθαι μὲν αὐτῶν, (οὐ γὰρ βαθυμεῖν προσήκει) οὐ μέντοι ὡς ἰδίων, οὐδ' ὡς ἀναφαιρέτων, ἀλλ' ὡς τοῦ πανδοχείου αἱ παριόντες, ἀλλοτρίον τε αὐτὸ ἡγούμενοι, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπολείπειν ἐλπίζοντες αὐτὸ, ἕως δ' ἂν παρῶσι, τῆς εὐχρησίας αὐτοῦ κατὰ τὸ δυνατόν φροντίζοντες. Καλῶς δέ, ἕως ἃ μ' οἰοῶται, εἶπεν· ἵνα πρόχειρον ὑπάρχη τὸ, ὑπ' ἄλλου δεδόςθαι αὐτὸ, τοῦ καὶ ἀφαιρουμένου.

Ἐπειδὴ δέ τινες καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἀφαιρέσεως εἰς προσδήκην λύπης ἐκτραγωδοῦσι· διὰ τί με οὕτως, ἢ τοιῶςδε, ἀφείλετο· διὰ τί δέ οὕτως ἐτε-

λεύτισε τὸ παιδίον, ἢ ἡ γυνή; ἢ δελον εἰ πυρετ
καὶ μὴ σπασμῷ· ὁμοιόνεςι, φησὶ, τοῦτο τῷ
σχεραίνειν· διὰ τί ὁ δούς μοι τόδετι, διὰ το
δὲ τινος αὐτὸ, ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦδε ἀφείλετο
καίτοι τὸν δεδοκότα καὶ ὃν ἡδουλήθη τρόπον, καὶ
ἀναλαβεῖν ὡς ἐβούλετο πρέπει. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκ
τος ἐπὶ τῶν τὰς μεγίστας συμπαθείας κινούντων
τέκνου, καὶ γαρμετῆς, ἐποιήσατο τὸν λόγον· πρό
παραβαλλόμενα τὰ ἄλλα, καὶ ὑπὸ τῶν τυχόντων
ταφρονεῖται· ἀλλ', ὅπερ αὐτὸς καὶ πρότερον εἶπ
καὶ ἐν ταῖς ἐξῆς ἐρεῖ, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρχεσ
χρή· ἐκλεφέτις τὸ κερμάτιον, ἀφείλετο τὸν οἶ
την, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ λοιπὸν καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐ
μευσε· μὴ εἴπῃς, ὅτι Ἀπώλεσα αὐτὰ, ἀ
ὅτι Ἀπέδωκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιοῦτους ἐπιλο
σμούς. Εἰς ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατροφ
εἰς μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται. Κρεῖσσον γ
λίμῳ ἀποθανεῖν, ἄλυτον καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ
ἐν ἀφθόνοις, ταρασσόμενον· κρεῖττον δὲ, τὸν παῖδα
κὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα. Ἄρξαι τοιγαροῦν
τῶν σμικρῶν· ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον, κλέπτεται τὸ α
ριον; ἐπίλεγε, ὅτι, Τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια,
σούτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν περιγίνεται. Ο
δὲ καλῆς τὰν παῖδα, ἐνδυμοῦ, ὅτι δύναται μὴ ὑπα
σαι, καὶ ὑπακούσας, μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις· ο
οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς; ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ἢ τὸ σ
ταραχθῇται.

Β Ε Η Γ Η Σ Ι Σ .

Εἰπὼν, ὅτι οὕτω χρή τῶν ἐκτὸς ἐπιμελεῖσθαι ὡς ἄλλοτρίων, καὶ ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες· ἀκούει τινῶν πρὸς τοῦτο λεγόντων· ἀλλ' ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατροφάς· ἂν μὴ κολάσω τὸν δοῦλον, πονηρὸς ἔσται. Πρὸς οὓς ἀποκρίνεται, τὴν ἐξ ἀρχῆς ἔνυσσιν φυλάττων τοῦ λόγου, τὴν τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὸ ἡμέτερον ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεῖσα, καὶ οὔτε ἐν τῷ σώματι, οὔτε ἐν τοῖς ἐκτὸς. Ἐς δὲ ὁ λόγος πρὸς τοὺς ἔτι παιδευομένους, οὕτω τοιαύτην ἔξιν ἔχοντας, ὡς δύνασθαι καὶ ἑαυτῶν ἅμα καὶ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖσθαι ἀβλαβῶς· τοῦτο γὰρ τοῖς ἤδη πεπαιδευμένοις ὑπάρχει, οἵτινες ἐν ἀσφαλείᾳ ἑαυτοὺς ἰδρύσαντες, τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλογίαν ὑποτάξαντες τῷ λόγῳ, οὐ δεδίκασιν ἔτι, μήπως ἔξω νεύοντες, ὑπὸ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων πρὸς τὰ ἐκτὸς παρασυρῶσι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀταξίαν καὶ ταραχὴν εἰσδεξώνται· μέναντες γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οὗτοι, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς τάξεως διακοσμοῦσιν· οἷς δὲ ἔτι σφύζει τὸ ἄλογον, δεὸς ἔστιν ἐπιτρέπειν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι· συγγενῶς τε ἔχουσι πρὸς ταῦτα αἱ ἀλογοὶ ὀρέξεις, καὶ οὕτω μεμετρημένοι, οὐδὲ ὑποταχθεῖσαι τῷ λόγῳ, κατέλκουσιν αὐτὸν, καὶ καταβαπτίζουσιν εἰς τὰ ἐκτὸς, μήπω τῶν πηδαλίων τῶν οἰκείων ἐπιλαβόμενον.

Τί οὖν χρή ποιῆσαι πρὸς τὸ τὸν παιδευόμενον μὴ ἀπορῆσαι τῶν ἀναγκαίων τροφῶν; Δυνατὸν μὲν ἦν, εἰπεῖν, ὅτι πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς ἀμελείας μείωσιν τῶν ὑπαρχόντων ἀνθέξει καλῶς ἢ τοῦ παιδευομένου λιτότης, καὶ τὸ ὀλιγαρκές, ὅπερ αὐτῷ μᾶλλον προσήκει· εἰ δὲ μήτε πρὸς ταῦτα ἀντέχοι· οὐ λείψουσιν οἱ τρέφειν αἰρούμενοι τὸν καὶ ὀλίγοις ἀρκούμε-

νον. καὶ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιμέλειαν τῶν ὑπαρχόντων
καταφρονήσαντα· δυνατόν μὲν οὖν, ὅπερ εἶπον· τοιού-
τοις πρὸς αὐτὸν χρήσασθαι λόγοις· ἀληθῶς λεγο-
μένοις· ὁ δὲ ταύτους μὲν ὡς μαλακρὺς παρῆκε, κα-
ὡς τὸν τόνον τῆς ἀρετῆς χαλῶντας, καὶ ρυπαίνοντα
τὴν καθαρότητα αὐτῆς, εἰ πάντα πάντως τῶν ἐκ-
τὸς προσδεήσεται· εἰς δὲ τὸ ἄκρον αὐτὸ τῆς συγ-
κρίσεως ἀνέβη· κρεῖττον γὰρ ἐστὶ, λιμῶ ἢ
ποθοῦν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμε-
νον· καὶ ἀπολαβόντα τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα·
ζῆν ἐν ἀφθόνοις, παρασσόμενον· τί γὰρ
ὄφελος τῆς τῶν ἐκτὸς ἀφθονίας τῷ παρὰ φύσιν δια-
κειμένῳ, καὶ βλαπτομένῳ μᾶλλον ὑπὲρ αὐτῆς; τί δὲ
ὄφελος παλυτελῶν καὶ ποικίλων ὄψων τῷ μὴ δυνα-
μένῳ, διὰ νόσον ἀβλαβῶς αὐταῖς χρήσασθαι; Κρεῖτ-
τον δὲ καὶ τὴν παῖδα κακὸν γενέσθαι,
ἢ σὲ κακοδαίμονα· εἰ μὲν γὰρ δυνατόν ἦν, σε
αὐτὸν σώζοντα τοῦ παιδὸς ἐπιμελεθῆναι, ταῦτο ἂν
ἦν κάλλιον· εἰ δὲ ἀδύνατον ταῦτο, δυοῖν ἕνεκεν
καὶ ὅτι ἀπαίδευτος οὐκ ἂν ἄλλον παιδεύσεις, καὶ ὅτι
τοῦ παῖδα μηδὲν ὠφελῶν, αὐτὸς τὰ μέγιστα βλάπτε-
ται, καλὸν ἂν εἴη λαιπὸν, ἐκείνον μὲν ἐπὶ τῆς ἑα-
τοῦ κακίας ἀφιέναι, ἡμᾶς δὲ ἑαυτῶν ἐπιμελεῖσθαι.

Οὕτως οὖν συντείνας τοῖς ἄκροτάτοις τὸν πα-
ιδευόμενον, αἰρεῖσθαι μᾶλλον αὐτόν, τὸν ἀπὸ λιμ-
θάνατον συμβουλεύων, ἢ μένειν ἀπαίδευτον δι-
τὴν περὶ τὰ ἐκτὸς ἀσχολίαν· καὶ τὸν παῖδα περισ-
ρᾶν (εἰ ἀνάγκη) κακὸν γενόμενον, ἢ περ ἑαυτὸν κα-
κοδαίμονα, ἐν αὐτῇ τῇ χρήσει ἀπὸ τῶν μικρῶν
ἄρχεσθαι συμβουλεύει, καὶ τῆς δυνάμεως τῆς
παιδευομένου καλῶς σοχαζόμενος· ἢ μὲν γὰρ δι-
τῶν συμμέτρων ἄσκησις καὶ γυμνασία, καὶ ἀσφα-
λής ἐστι καὶ ἀνύσιμος· εἰ δέ τις τῶν μὲν συμμέτρων
ὡς εὐτελῶν καταφρονήσῃ, τοῦ ἐν τῇ τρυφῇ ἐλαίῳ

ἐκχύσει καὶ τῇ κλοπῇ τοῦ οἴνου γυμνάσασθαι, ταῖς δὲ ἄσυμμέτροις ἐπιπιδήσει, οὔτε τούτων δύναται περικρατῆσαι, ἅτε μὴ κατὰ βαθμὸν αὐτοῖς ἐπιβᾶς, οὔτε δι' ἐκείνων ἐτι προκόψαι, καταφρονήσας αὐτῶν· ὑπόθου γάρ τινα, μὴ εἰὰ τῶν μικρῶν γυμνασάμενον, τὸν κράτιστα μιμήσασθαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα ἀθρόως ἀποβαλεῖν· πόθεν οὐ ταχέως μετανοήσει, καὶ διατελέσει τὴν προτέραν εὐπορίαν ἐπιζητῶν; καὶ γὰρ Κράτης, ἢ Διογένης, ἢ Ζήνων, ἢ ἄλλος ὅσις οὖν, ἀθρόως εἰς τὸ ἄκρον ἐπεπήδησε τῆς λιτότητος, καὶ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, ἀλλὰ σπάνιον τοῦτο, καὶ οὐκ ἀσφαλές πρὸς τὸ σπάνιον παραβάλλεσθαι τὸν μὴ καὶ αὐτὸν σπάνιον ὄντα, ἀλλ' ἓνα ἐνίστε τῶν πολλῶν.

Εἰπὼν δὲ, ὡς ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξάμενον γυμνάζεσθαι χρή πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῆς τῶν κτημάτων καὶ χρημάτων μειώσεως, τῆς ἡμετέρας ἔνεκα προκοπῆς· ἐπάγει, πῶς καὶ ἐπὶ τῶν οἰκετῶν, ἀπὸ τῶν μικρῶν ἀρξάμενοι, γυμνασώμεθα καταφρονεῖν αὐτῶν τῆς ἀνυπηρεσίας, καὶ μὴ ταραττέσθαι ἐπ' αὐτῇ· προεπινοεῖν γὰρ δεῖ, φησὶ, τῇ φαντασίᾳ, ὅτι καλούμενος ὁ παῖς οὐχ ὑπακούσει, ἢ ὑπακούων οὐ ποιήσει τὸ προσαχθέν· καὶ χρή προεπινοεῖν, μὴ οὕτω καλῶς αὐτῷ εἶναι * τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι· τὰ μὲν γὰρ αἰφνίδια ταραττει μάλιστα τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ ἐξίσησι, καὶ ἐπίλυνθάνεσθαι κοιεῖ τῆς ἐνστάσεως· τὰ δὲ προμελετώμενα νύφειν κοιεῖ, καὶ μεμνήσθαι, καὶ τῷ συνεθισμῷ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὰ δυσχερῆ ταῖς φαντασίαις καὶ ταῖς ἐλπίσιν. Ὡς δὲ διαφέρει τὸ, παρεσκευασμένον αὐτὰ δέχεσθαι, ἢ ἀπαράσκευον, παντὶ δήλον· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ λυπηρά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἡδέα, ἀνελπίσως προσπίπτοντα· τὰ μὲν λυπηρά ἀθρόως πηλεῖ καὶ συνάγει τὴν

φαντασίαν, καὶ σὺν αὐτῇ τὴν σύγκρισιν τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος· τὰ δὲ ἡδέα ἀδρόως διαχειρὶ καὶ διασπῇ, καὶ διαφορεῖ τὸν τόνον· ὥς ἐπ' ἀμφοῖν, καὶ ταῦτα ἐναντίων ὄντων, τὰ αὐτὰ πως ἐπεσθαι συμπτώματα, λειποθυμίας, καὶ ἀποψύξεις, καὶ μέχρι θανάτου πολλάκις ἀπαγορεύσεις.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δῆλα. Τοῦ δὲ Ἑπικτήτου ἐπὶ μὲν τῆς τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων μειώσεως, μετὰ τὸ γενέσθαι παραινούντος ἐπιλέγειν, τοσοῦτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσοῦτου ἀταραξία, προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται· ἐπὶ τῶν οἰκετῶν δὲ, ὅτι, καλοῦντος τὸν οἰκέτην, προενθυμεῖσθαι δεῖ, ὅτι οὐ πάντως ὑπακούσει, ἢ ὑπακούσας οὐ ποιήσει τὸ προσαχθέν· καλῶς ἔχει ἂν, ὡς ἐπ' ἀμφοῖν ἀμφοτέρων προσεταγμένων ἀκούειν· καὶ γὰρ τὴν τῶν ὑπαρχόντων μειώσιν προὑπογράφειν ἑαυτῷ δεῖ καὶ προελπίζειν· καὶ τοῦ οἰκέτου μὴ ὑπακούσαντος, ἢ μὴ ποιήσαντος τὸ προσαχθέν, ἐπιλέγειν, ὅτι τοσοῦτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσοῦτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται· αὐτὸς δὲ ἴσως ὡς ἐπὶ εὐτελεσέρω, τῷ ἐκχεῖσθαι τὸ ἔλαιον, καὶ κλέπτεσθαι τὸ οἶνارى, οὐκ ἐνόμισε δεῖσθαι προπαρασκευῆς, ἀλλ' ἀρκεῖν γενομένου ἐπιλέγειν· καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μικροτέρων καὶ ἡ σύγκρισις ἱκανή ἐστιν κινεῖν τὴν ψυχὴν, εἴπερ, ἔλαιου καὶ οἶνارى εὐτελῶν προἰεμένων, δυνατὸν ἐστὶ τὸν βουλόμενον ἀπάθειαν καὶ ἀταραξίαν λαβεῖν, καὶ οὐ τὴν πρὸς ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ ἕξιν, εἴ τις ταύτην καλῶς ἐμπορεύοιτο τὴν ἀγορασίαν· τίς γὰρ ἂν οὐ χρύσεια χαλκείων ἀνταλλάξαιτο, κατὰ τὸν Ομήρου Διομήδη; τίς δὲ οὐκ ἂν, νοῦν ἔχων, τὰ μέγιστα τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ πρίαιτο, τὰ ἐκτὸς προἰεμένος; ἐνίοτε δὲ μὴ προἰεμένος, ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ παρασκευῇ τοῦ ἀδιαφόρως προἰεσθαι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμενον ἕνεκα τῶν ἐκτός ἀνόητος δόξας καὶ ἡλίθιος.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πολλοὶ περὶ τὰ ἐκτός σπουδάζομεν, οὐ μόνον τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων ἕνεκεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν τοῖς ἄλλοις ἄπρακτοί τινες καὶ ἀνόητοι· καὶ πρὸς ταύτην οὖν τὴν φαντασίαν ἐνιστάμενος, συμβουλεύει τῷ παιδευομένῳ καὶ προκόψαι θέλοντι, μὴ διὰ ταύτης τοῖς ἐκτός ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι, τῶν ἐντός ἀμελήσαντα· ὅσον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον ὄντως ἀποληφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνόητοις ἀνόητον; καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ συνεδίσαι ἑαυτὸν, μῆτε κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀνόητοις ἐθέλειν ζῆν, μῆτε ἐπιστρέφασθαι αὐτῶν, ὅπως ἂν οὕτως περὶ ἡμῶν διακέοιντο, ἀλλ' εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον ἀποβλέποντα, καὶ τῇ κρίσει τῶν κατ' αὐτὸν ζώντων ἐπόμενον, τὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκονομεῖν, εἰς τὸ τὸν κατὰ φύσιν πρέποντα λογικῶς ζῶν, τῷ ἀνθρώπῳ, βίον περιποιήσασθαι, τὰ μέγιστα συντελεῖ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίσασθαι· καὶ δόξης τις εἴη καὶ τισὶν, ἀπίσκει σεαυτῷ· ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ βῆδιον, τὴν προαίρεσιν τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός· ἀλλὰ, τοῦ ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελήσαι πᾶσα ἀνάγκη.

Πολλὺς λόγος ἐστὶ τῷ Ἐπικτήτῳ, τὴν τοῦ παι-
 δευομένου ψυχὴν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφαι, κατὰ τὸν
 τῆς παιδείας μάλιστα καιρὸν· ἐπειδὴ οὖν οὐ μόνη ἡ
 τῶν ἐκτὸς ἐπιμέλεια ἔχει τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἐκ-
 τὸς, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ περὶ τὴν κενὴν δόξαν
 πτοία, καὶ τοῖς ἀξιοτέροις καὶ ἐπὶ ποσὸν ἤδη προ-
 κεκοφόσιν ἐνοχλοῦσα· καὶ ταύτην ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥί-
 ζης ἐκκόπτειν παρακελεύεται· μηδὲν βούλου
 δοκεῖν ἐπίσασθαι, λέγων· οὐκ ἐμποδί-
 ζων τῇ ἐφέσει τῆς ἐπισήμης, ἀλλὰ τὴν τοῦ δοκεῖν
 ὄρεξιν ἀνασέλλων· χαυνοί γάρ αὕτη τὴν ψυχὴν, καὶ
 πρὸς τὰ ἐκτὸς ἔλκει· καὶ ἅμα μὲν τοῖς πολλοῖς ζῆν,
 καὶ μηκέτι ἑαυτῇ, παρασκευάζει· ἅμα δὲ τῇ δοκί-
 σαι τῇ ἐκείνων ἀρκουμένην οὐ συγχωρεῖ πρὸς τὸ εἰ-
 λικρινές τῆς ἐπισήμης ὁδεύειν. Βαλῶς δὲ οὐκ εἶπε,
 μηδὲν δόκει ἐπίσασθαι, ἀλλὰ, μηδὲν βούλου
 δοκεῖν ἐπίσασθαι· ἡ μὲν γὰρ δόκησις ἡ περὶ
 ἡμῶν, οὐχ ἡμῶν ἐστιν, οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ βού-
 λεσθαι, ἡμέτερόν ἐστιν ἔργον. Ἐπειδὴ οὖν δοκοῦ-
 μεν πολλάκις τισὶ, καὶ μὴ βουλώμεθα, τότε, φι-
 σὶν, ἀπίσκει σεαυτῷ· βοηθεῖ γὰρ τοῦτο πρὸς
 τὸ μὴ ἐπιτρέπειν ἑαυτὸν τῇ τῶν πολλῶν κρίσει, ἢ μη-
 δὲ ἀρκούμενον ἐκείνη πρὸς τὴν προκοπὴν ἐμποδίζε-
 σθαι. Δῆλον δὲ, ὅτι τὸ ἀπιστεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς καλ-
 λίοσι περὶ αὐτοῦ ὑπολήψεσι τοῖς ἔτι παιδευομένης
 προσήκει· ὁ γὰρ ἐπισήμων, ἀσφαλῶς τε ἑαυτὸν
 καὶ ἀληθῶς κρίνειν δυνάμενος, οὐ δεῖται τοῦ ἑαυτῷ
 ἀπιστεῖν.

Δόκησις δὲ, οὐ τοῦ ἐπίσασθαι μόνον γίνεται,
 ἀλλὰ καὶ τοῦ σώφρονα, ἢ δίκαιον, ἢ ἀνδρεῖον εἶναι,
 ἢ φρόνησιν ἔχει, ἢ ὅλως ἀρετὴν τινα, ἢ δυνάμιν πο-

τὰ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα περιέλαβε διὰ βραχείας μο-
ρίου. τοῦ τῆς, εἰπών· κἄν δόξης τις εἶναι τι-
σιν. Ἔτα λοιπὸν, κοινὸν ἐπάγει συμπέρασμα τοῖς
τε νῦν εἰρημένοις, καὶ τοῖς πρότερον. περὶ τῆς τῶν
ἐντὸς ἐπιμελείας, ὅτι οὐ ῥᾶδιον τῷ παιδευομέ-
νῳ, καὶ τὴν προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἐ-
χουσαν διαφυλάξαι, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀντι-
ποιεῖσθαι, χρημάτων, ἢ δόξης· ἡ μὲν γὰρ τῆς
προαιρέσεως ἐν τῷ κατὰ φύσιν φυλακῇ, περισπου-
δον μὲν τῶν ἐφ' ἡμῖν, καταφρονητικὸν δὲ τῶν οὐκ
ἐφ' ἡμῖν ἐστίν· ἡ δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς συντονία, τὸ ἐ-
ναντίον ἐπιτιθεύει· διὸ οὐ ῥᾶδιον τῷ παιδευομένῳ
τὸ ἀμφοτέρω ποιεῖν· καὶ ἀσφαλῶς οὐκ εἶπεν ἀδύ-
νατον, ἀλλ' οὐ ῥᾶδιον, διὰ τὰς σπανίας φύσεις.
καὶ τὰ σπάνια κινήματα τῶν μεγαλοφυῶν ψυχῶν·
ἀλλ' ἀνάγκη, φησὶν, εἰ μέλλοι κατορθοῦν ὁπό-
τερον, τοῦ ἐτέρου παντάπασιν ἀμελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Εἰς δὲ θέλῃς τὰ τέκνα σου καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς
φίλους πάντοτε ζῆν, ἡλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπὶ σοί, θέ-
λεις ἐπὶ σοὶ εἶναι· καὶ τὰ ἀλλότρια, σὰ εἶναι· οὕτω
κἂν τὸν παῖδα θέλῃς μὴ ἀμαρτάνειν, μωρὸς εἶ· θέλεις
γὰρ, τὴν κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλα τι. Εἰς δὲ
θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι·
τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Σπουδῆς ἁξιά ἐστι τά τε δυνατὰ κατορθοῦσθαι·
(ὃ γὰρ περὶ τὰ ἀδύνατα σπουδάζων, ἀνόητος,) καὶ
ἐπὶ τὰ προσήκοντα τῷ σπουδάζοντι· τὸ γὰρ ἄλλο-

Τόμ. Δ.

M

τριοπραγμονεῖν, περιττόν· καὶ τρίτον σπουδῆς ἄξιον, τὸ λόγου τινὸς ἄξια εἶναι τὰ προτιθέμενα, καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν καὶ βεβαιότητα· τίς γὰρ εὖ φρονῶν, περὶ τὰ εὐτελῆ, καὶ μὴ σπουδῆς ἄξια, τὰ σαθρά, σπουδάζει; Βουλόμενος οὖν ἀποτρέψαι τὸν παιδευόμενον τῆς περὶ τὰ ἐκτὸς σπουδῆς, διὰ τῆς τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν διαιρέσεως, ἐν ἀρχῇ περιληφθεῖσης, καὶ ἀλλότρια δείκνυσι τὰ ἐκτὸς· οὐ γὰρ ἐσιν ἐφ' ἡμῖν τὰ ἀλλότρια, ὥς δέδεικται. Ὅ τοίνυν τὰ τέκνα, καὶ τὴν γυμνασίαν, καὶ τοὺς φίλους βουλόμενος ζῆν, βούτεταί τι καὶ σπουδάζει τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ὅπερ εὐθὺς διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον ἡμῖν ἐστίν, τὸ πάντως περιποιεῖσθαι· ὡς γὰρ οὐκ ἐσμέν κύριοι, ταῦτα οὐ πάντως ἑαυτοῖς εὐνάμεθα περιποιεῖν· τῶν γὰρ κυρίων ἐστὶ, τὸ δοῦναι ἡμῖν. Ἐστὶ δὲ καὶ φύσει εὐτελῆ, καὶ σαθρά, καὶ εὐαπόβλητα, τὰ ἐκτὸς· τὰ γὰρ θνητὰ θνήσκειν ἀνάγκη, ὅταν ἐπέλθῃ τὸ χρεῶν.

Ὀμοίως δὲ καὶ ὁ τὸν οἰκέτην ἀπαιτῶν καὶ ἑαυτοῦ ἐνίοτε καλλίονα εἶναι, ὅπερ πάσχομεν πολλάκις οἱ πρὸς τὰς πλημμελείας τῶν οἰκετῶν δυσχεραίνοντες, μωρὸς φησὶν ἐστὶ, τὰ ἀδύνατα θέλων· ἀδύνατον γὰρ, τὴν κατὰ τὸ ἄλογον τὸ ἑαυτῆς ζῶσαν ψυχὴν (ὅπερ ἐστὶ κακία ψυχῆς) μὴ πλημμελῶς ἐνεργεῖν, καὶ μὴ τὰς κακίας πρεπούσας ἐνεργείας ἀποδιδόναι. Ἀνάγκη οὖν, τὸν περὶ τὰ ἀδύνατα, καὶ ἀλλότρια, καὶ εὐαπόβλητα, καὶ σαθρά σπουδάζοντα, ἀποτυγχάνειν αὐτῶν· καὶ ἀποτυγχάνοντα, λυπεῖσθαι καὶ θρηνεῖν· εἰ μὴ οὖν βουλώμεθα μὴ ἀποτυγχάνειν, περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν σπουδασέον· ἐφ' ἡμῖν δέ ἐστι, τὸ τῶν κατὰ φύσιν προσηκόντων ἡμῖν ὀρέγεσθαι· περὶ τοῦτο οὖν, καὶ μὴ περὶ τὰ ἐκτὸς, τὴν ἑαυτῶν σπουδὴν δαπανήσωμεν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Κύριος ἐκάστου ἐστίν, ὁ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων ἢ μὴ θελομένων ἔχων τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ περιποιῆσαι ἢ ἀφελέσθαι· ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μὴτε θελέτω τι· μὴτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις· εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ τοῦτο διαβολὴν ἔχει τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς πρὸς αὐτὰ τῶν ψυχῶν ἀπονεύσεως· δι' ἣν οὐ μόνον λυπούμεθα, καὶ θρηνοῦμεν, ἀποτυγχάνοντες ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλινόμεν· ἀλλὰ καὶ δουλεύειν, καὶ οὐχ ἐνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ πικροῖς δεσπόταις, ἀναγκαζόμεθα. Κύριος γάρ, φησὶν, ὁ ἔχων ἐξουσίαν, τὰ θελόμενα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὧν ὀρέγεται, ἢ περιποιῆσαι, ἢ ἀφελέσθαι ἀπ' αὐτοῦ· καὶ γὰρ τοῖς δυναμένοις παρασχεῖν τὰ ὀρεκτὰ ὑποκλινόμεθα, καὶ ὑποταττόμεθα, καὶ ὑπηρετοῦμεν δουλικῶς, ἵνα παράσχωσιν ἡμῖν αὐτά· καὶ τοὺς δυναμένους ἀφελέσθαι ἃ ἔχομεν, κολακεύομεν μετὰ δέους καὶ τρέμομεν καὶ περισταίνομεν, ὡς δεσπότην, ταῦτα ἐκκλινόμενα παρ' ἡμῶν ἐξουσίαν ἔχοντα ἐπαγαγεῖν, ἵνα μὴ ἐπαγάγῃ· καὶ τὸν ἀφελέσθαι δυνατόμενον, ἵνα μὴ ἀφελῇται. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἀλλότρια ἡμῶν ταῦτα ἐστίν, ὧν ἄλλοι τὴν ἐξουσίαν ἔχουσιν, εἰς τὸ περιποιεῖν ἢ ἀφαιρεῖσθαι· τῶν γὰρ ἡμετέτων ἡμεῖς κύριοι, καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἐκείνα. Εἰ οὖν ἀγαθὸν ἢ ἐλευθερία, καὶ βουλόμεθα εἶναι ἐλεύθεροι, καὶ μὴ δοῦλοι, μὴτε ὀρεχθῶμεν τινὸς τῶν ἐπ' ἄλλοις ὄντων, μὴτε ἐκκλινόμεν αὐτά· εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη.

κη πολυειδῶς, ἵνα τύχωμεν τῶν ὀρεκτῶν, καὶ μὴ ἀφαιρεθῶμεν αὐτῶν· ἵνα ἐκκλίνωμεν τὰ φρενκτὰ, καὶ μὴ περιπίπτωμεν αὐτοῖς.

Ὅρα δὲ, ὅτι ἐφ' ἐκάστου διπλοῦς ἔχομεν τοὺς δεσποτάς· τὸν μὲν, ἔνδον· τὸν δὲ, ἔξω. ἡ γὰρ ἀλογος ὄρεξις τὸν λόγον κινήσασα, τοῦτ' ἔστιν ἡμᾶς τοὺς κατ' αὐτὸν οὐσιωμένους, καὶ αἰχμάλωτον λαβοῦσα, σὺν ἐκείνῳ δουλεύει λοιπὸν τῷ ἐκτὸς δεσπότη· ὥς μὴ μόνον δούλους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ δούλων δούλους εἶναι· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι δοῦλοι χαρίζονται τῶν δεσποτῶν, καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις, καὶ ἐνδοσιν ἐξ αὐτῶν λαμβάνουσιν τινα· ἡμεῖς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις ταῖς ἀκολάστοις καὶ ἀδίκαις καὶ ἀλλοκότοις προσάξεσι τῶν χαλεπῶν τούτων δεσποτῶν ὑπηρετοῦμεν, καὶ ἐνδοσιν οὐδεμίαν ἔχομεν, ὅταν αὐτοῖς ὑποταγῶμεν· ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἔργοις, ποτὲ δὲ λόγοις, ποτὲ δὲ φαντασίαις ὑπ' αὐτῶν ἐξοισρούμεθα· καὶ τὸ χεῖρον, ὅτι τῶν μὲν δούλων οἱ μετριώτεροι ἄκουτες ὑπηρετοῦσι τοῖς ἀτόποις τῶν δεσποτῶν ἐπιτάγμασιν. ἡμεῖς δὲ καὶ συνηθόμενοι, καὶ μηχανὰς ὑποβάλλοντες πρὸς τὸ τυχεῖν ἢ ἐκκλίνειν, ὧν οὐδέποτε ἀβλαβῶς καὶ ἀσυμφόρως κελεύουσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Μέμνησα, ὅτι ὥς ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀνασρέφεσθαι· περιφερόμενον γέγονέ τι κατὰ σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε· παρέρχεται; μὴ κάτεχε· οὕτω ἤκει; μὴ ἐπίβαλλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. Οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλούτου· καὶ

ἔστι ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης· ἂν δὲ καὶ παρατε-
 ζεύτων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον
 συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων· αὐτὰ
 γὰρ ποῖων Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι,
 ἀξίως δεῖναι τε ἦσαν καὶ ἐλέγοντο.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πολλαχῶς ἀναχαιτίσας τὴν ἐπὶ τὰ ἔκτος τῶν παι-
 δευομένων ῥοπὴν, ἵνα μὴ τελέως πάλιν αὐτῶν ἀπο-
 τρέπειν νομισθῇ, λέγει, τίνων καὶ ὅπως χρὴ μετα-
 λαμβάνειν. Καὶ πρώτου μὲν ἔλεγεν, ὅτι τῶν ἀναγκαι-
 ῶν καὶ τῶν ἄλλως χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ὁ-
 δοῦ πάρεργον μεταληπτέον, πρὸς τὸ πλοῦτον αἰεὶ τε-
 ταμένον· οὗν δὲ, ὅτι τὰ μὲν διδόμενα ἐξ αὐτῶν κο-
 σμίως χρὴ λαμβάνειν, καὶ τέκνα, καὶ ἄρ-
 χὴν, καὶ πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα· μὴ ἐκτείν-
 νειν δὲ ἐπ' αὐτὰ τὴν ὄρεξιν· ἀλλ' εἰ μὲν γι-
 νόμενα ἀφαιροῖτο, (τοῦτο γὰρ νομίζω δηλοῦν τὸ
 παρέρχεται,) μὴ κάτεχε, φησί· τοῦτ' ἔστι,
 μὴ βιάζου μένειν αὐτὰ, μηδὲ δυσχέραινε τὴν ἀφαι-
 ρεσιν· εἰ δὲ οὕτω ἦκει, μὴ ὀρέγῃ αὐτῶν, μη-
 δὲ πρὸς αὐτοῖς ὅλος γίνου ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ φαν-
 τασίαις, σαυτοῦ τε καὶ τῆς ἑαυτοῦ προκοπῆς ἐπι-
 λανθανόμενος· καὶ διδομένων δέ, φησί, μὴ ὅλου
 σαυτὸν περιχαρῶς καὶ λαιμάργως ἐκτείνῃς πρὸς αὐ-
 τὰ· ἀλλὰ κοσμίως, καὶ τεταγμένως, ἄλλω δα-
 κτύλῳ, τὸ λεγόμενον, αὐτῶν μεταλαμβάνει· ἵνα
 καὶ ἄρχῃ αὐτῶν δύνη, καὶ χρῆσθαι δεόντως, ἐξη-
 ρημένος καὶ μὴ κατακλυζόμενος ὑπ' αὐτῶν. Συμ-
 ποσίῳ δὲ ἀπέικασε τὴν εἰς ταῦτ' ἀσυνουδίαν τῶν
 ὑπὸ Θεοῦ συναγομένων, ὡς ἐξιάτορος, καὶ μετέ-
 χοντος ἐκάστου τῶν ἀπονεμομένων ὑπ' αὐτοῦ προσφύ-
 ρως ταῖς οἰκείαις ὀρέξεσι· ταῦ μὲν κοσμίως, ἑαυ-

πάντες κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐ-
 ξιάτορος, ὅτι καὶ συμπότης αὐτῷ δοκεῖ· τοῦ δὲ ἀ-
 τάντως καὶ ἐπισεσυρμένως, καὶ ἑαυτῷ τε ἀσυμφό-
 ρως, καὶ ἀνοικείως τῷ ἐξιάτορι.

Ἐάν δὲ καὶ διδομένον, φησὶ, τινὸς τῶν
 ἐκτὸς τούτων ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριζομένων, μὴ
 λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, ὡς Κράτης ἐποίησε καὶ
 Διογένης· Ἀλεξάνδρου γὰρ ἐρωτήσαντος τί βού-
 λεται, ἀπόκηθι, φησὶ, τοῦ ἡλίου· ἔτυχε γὰρ ὑπ'
 αὐτὸν θερμαινόμενος· ὥς τε θαυμάσαντα τὴν μεγα-
 λοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὐχασθαι,
 εἰ μὲν δυνατόν, καὶ αὐτὸν Διογένην γενέσθαι· εἰ δὲ
 μὴ, μείναι Ἀλέξανδρον· ὁ τοίνυν, φησὶ, καὶ διδο-
 μένων αὐτῶν μὴ λαμβάνων, ἀλλ' ὑπερορῶν, καὶ εἰς
 τὴν ἐξηρημένην τῆς γενέσεως ὑπεροχὴν τῆς ζωῆς ἀ-
 νατρέχων, οὐ συμπότης μόνον τῶν Κρειττόνων,
 ἀλλὰ καὶ συνάρχων γίνεται· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὴν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'.

Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινά, ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦ-
τος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσσεχε, μὴ
σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ
τοῖς ἐκτός· ἀλλ' εὐθύς ἔσω πρόχειρον, ὅτι, Τοῦτου
θλίβει οὐ τὸ συμβεβηκός· ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει· ἀλλὰ
τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου· μέχρι μέντοι λόγου, μὴ
ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, καὶ οὕτω τύχη, καὶ συ-
νεπισυνάξει· πρόσσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν ζενάξῃς.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ὡς περ ἐν ταῖς αἰρετοῖς δοκοῦσι τῶν ἐκτός, οὐ
δεῖ πρόχειρον καὶ ἐπιδεικτικὸν αὐτῶν εἶναι, ἐννοοῦν-
τα, ὅτι, ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς τὰ
ἀγαθὸν ἡμῶν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς φευκτοῖς δοκοῦσι
τῶν ἐκτός, ἀσφαλῆ χρὴ εἶναι, ὡς οὐδὲ τῶν κακῶν
τῶν ἡμετέρων ἐν ταῖς ἐκτός κειμένων. Ὅταν οὖν,
φησὶ, κλαίοντα ἴδῃς, ἢ ὡς ἀποθανόντος αὐτῷ
τοῦ τέκνου, ἢ ὡς ἀποδημοῦντος, ἢ ὡς ἀ-
πολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, μὴ σε συναρπά-
σῃ ἡ φαντασία, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος ἐκεί-
νου τοῖς ἐκτός· οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἐκτός ἔστιν ἡμῶν
τὰ κακὰ, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ. Πῶς οὖν ὁ κλαίων
οὗτος ὡς ὑπὸ κακοῦ τοῦ συμβεβηκός θλίβε-
ται; οὐ γὰρ τιοῦτον φύσει τὸ συμβεβηκός ἐστιν· ἐ-
πεὶ καὶ πάντας ἔθλιβεν ἂν, οἷς συνέδραυνεν· ὥσπερ
τὸ φύσει θερμὸν πάντας θερμαίνει τοὺς ψαύοντας.
Ἀναξαγόρας δὲ, ἀκούσας, ὅτι τέθνηκεν αὐτοῦ ὁ
ἴός, γαληνῶς ἅμα καὶ μεγαλοφρόνως, ἤϊδει, φησὶ,
θνητὸν γεννήσας. Τί οὖν θλίβει τοῦτον; Τὸ δόγ-

μα τὸ περὶ τοῦ συμβεβηκότος, ὅτι κακόν· τοῦτο ἔστι τὸ θλίβον αὐτόν· τὸ δὲ δόγμα, ἡμέτερόν ἐστιν· ὥστε θλίβει μὲν οὕτως τὸ κακόν· τοῦτο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ἐκτός, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τοίως ἢ τοίως περὶ τῶν συμβαίνοντων ὑπολαμβάνειν.

Τί οὖν; ἀσυμπαθῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τοὺς θλιβομένους τὸν ἐπιεικῆ; καὶ, τοῦ δόγματος αὐτῶν καταγινώσκοντα, περιορᾶν αὐτούς; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ συμπεριφέρεισθαι μὲν, καὶ μέχρι τινὸς συγκαταβαίνειν, καὶ λόγον συμπαθῆ λέγοντα, καὶ δὲ συνεπιξενάζοντα οὐ προσποιητῶς· οὐ γὰρ προσήκει τῷ ἐπιεικῇ ἢ προσποιήσις· ἀλλ' αὐτόν ἐπὶ τῇ ἀνδρωπίνῃ ἀσθενείᾳ ξενάζοντα, αἷα πράγματα ξεναγμοῦ ἄξια νομίζει. Προσέχειν δὲ χρή τῷ μέτρῳ τῆς συγκαταβάσεως, μὴ τῇ συμπαθείᾳ προαχθῇ καὶ αὐτὸς ἐνδοθεὺς ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι ξενάζει· οὐδὲ γὰρ βοηθεῖν ἔτι δύναται τῷ θρηνοῦντι· χρή γὰρ τὸν μέλλοντα τῷ πάθει βοηθεῖν, καὶ ἀνδύσκειν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πάθους, μέχρι τινὸς συγκαταβαίνειν, ἀσφαλῶς ἡδρασμένον αὐτόν· οὔτε γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τις τελείως μένων ἀνασπάσει τὸν κατασυρόμενον ὑπὸ βέματος, οὔτε ὅλος ἐκείνῳ συγκατασπασθεῖς· ὁ μὲν γὰρ τελείως ἐξηρημένος, ἀσυμπαθὴς εἶναι δοκῶν, οὐ πείθει τὸν παθαινόμενον· ὁ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Μείνησω, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷου ἂν θε-
λη ὁ διδάσκαλος· ἂν βραχὺν, βραχείος· ἂν μακρὸν, μα-
κροῦ· ἂν πτωχὸν ὑποκρίνασθαι σε θελή, ἵνα καὶ τοῦ-
τον εὐφυῶς ὑποκρίνη· ἂν χαλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώ-
την· σὺν γὰρ τοῦτ' ἔσι, τὸ δοθεὶς ὑπακρίνασθαι πρό-
σωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ' αὐτὸ, ἄλλου.

ΒΞΗΓΗΣΙΣ.

Πρότερον μὲν συμποσίῳ τὴν ἐνταῦθα διαγωγὴν
καὶ μέθεξιν τῶν ἐκτὸς ἀπεικάζε, καὶ συμποσιάρχῃ
τὸν δίδόντα Θεόν· ὅτι κυρίους ἡμᾶς τοῦ λαθεῖν, ἢ
μὴ λαθεῖν, ὑπετίθετο· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὄρεξιν ἡ-
μῶν ἐπαιδαγώγει, πῶς ἔχειν αὐτὴν χρή, καὶ τὴν
αἵρεσιν, πρὸς τε τὰ παρόντα τῶν ἐκτὸς, καὶ τὰ πα-
ρεληλυθότα, καὶ τὰ μέλλοντα· καὶ γὰρ ἐν τοῖς συμ-
ποσίοις κατὰ τὴν ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἕκαστος καὶ μετα-
λαμβάνει τῶν προσφερομένων. Νυνὶ δὲ σκηνὴ τὸν
βίον ἀπεικάζει· καὶ δράματος ὑποκριτὰς τοὺς
ἐν αὐτῷ πολιτευομένους, καὶ χορηγὸν τοῦ δράμα-
τος καὶ διδάσκαλον τὸν Θεόν ὑπογράφει· ὅτι
τὸ μὲν λαθεῖν καὶ μὴ λαθεῖν τὸ ἀπονεμόμενον, οὐκ
ἔστιν ἐφ' ἡμῖν· ἀνάγκη γὰρ πάντως λαθεῖν, οἷα πολ-
λὰ τῶν ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης ἐσί· καὶ γὰρ πλουτοῦν
ἐφ' ἡμῖν ἐσι μὴ λαθεῖν, ἀλλὰ πενίαν οὐ πάντως ἐφ'
ἡμῖν ἐστιν ἐκκλίνειν, ἢ νόσον· καὶ τὸ δεσπότης μὴ
εἶναι ἢ ἄρχουσιν, ἐφ' ἡμῖν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ μὴ δου-
λεῦσαι ἢ ἀρχεῖναι, οὐκ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν· διὸ ἐπὶ τού-
των ἢ χρησίμους ἐστιν ἐφ' ἡμῖν· καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἢ
τὸ κακὸν ἐν τούτοις, οὐκ ἐν τῷ ὀρεχθῆναι ἢ μὴ, ἢ

λαβεῖν, ὡς πρότερον ἐλέγετο, ἀλλ' ἐκ τῇ χρήσει ἐ-
 ςιν, ἐφ' ἡμῖν οὕτῃ καλῶς ἢ κακῶς διατεθῆναι· τὸ
 γάρτοι νοσεῖν καλῶς, ἢ πένεσθαι καλῶς, καὶ ὅλως
 ἢ χρήσις καὶ τοῦ κατὰ αἵρεσιν καὶ τοῦ ἐξ ἀνάγκης
 ληφθέντος ἐφ' ἡμῖν ἐςιν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς σκη-
 νῆς, τὸ μὲν ἐκλέξασθαι τῶν ὑποκριτῶν ἕκα-
 ςον πρὸς τὸ ἐπιτήδειον πρόσωπον ἐν τῷ δράματι,
 πρὸς βασιλέα, ἢ δοῦλον, ἢ μαινόμενον, ὡς τὸν Ὀ-
 ρέστην, τοῦ διδάσκοντος τὸ δράμα ἐςιν, καὶ τῶν ἐν
 αὐτῷ προσώπων καὶ τῶν ὑποκριτῶν τὴν ποιότητα ἐ-
 πεσκεμμένου· τὸ δὲ ὑποκρίνεσθαι καλῶς τὸ
 δοθὲν πρόσωπον, τοῦ ἐκλεγέντος ἐςιν ὑποκρι-
 τοῦ· διὸ καὶ εὐδοκιμεῖ πολλάκις δοῦλος, ἢ πτωχός,
 ἢ μαινόμενος ἐν τῷ δράματι· καὶ ἀποδοκιμάζεται
 πλούσιος, ἢ στρατιγός, ἢ βασιλεύς· ὅταν ἐκεῖνοι
 μὲν καλῶς τὸ δοθὲν πρόσωπον ὑποκρίνωνται, οὗτοι
 δὲ κακῶς, τὸ ἐφ' ἑαυτοῖς· ὧν οἱ μὲν καλῶς ἐξεπό-
 νησαν, οἱ δὲ κακῶς· οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ βίῳ· πόσων
 ἄρα βασιλέων, καὶ πλουσίων, καὶ ἐρρωμένων, ὁ
 δοῦλος καὶ πένης καὶ χωλὸς Ἐπίκτητος ὑπὸ τοῦ
 χορηγοῦ καὶ διδασκάλου Θεοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ
 βίῳ θεατῶν, προεκρίθη· ὅτι καλῶς τὸ δοθὲν αὐ-
 τῷ πρόσωπον καὶ κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου γνῶ-
 μιν ὑπεκρίνατο, τὸ ἐφ' ἑαυτῷ καλῶς οἰκονομήσας·
 ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν ἐςιν τὸ ἀνθρώπινον,
 καὶ τὸ ἐπαινετὸν παρὰ τοῖς εὖ φρονούσι, καὶ τὸ ψε-
 κτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἢ φαντασία· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγει· ὅτι, Τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτισεϊδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί· ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, εἴαν ἐγὼ θέλω· ὅτι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίῃ, ἐπ' ἐμοὶ ἔσιν ὠφελήσῃναι ἀπ' αὐτοῦ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Τούτο, οἶμαι, τὸ κεφάλαιον τὴν προσήκουσαν ἔσχευ ἂν τάξιν, εἰ πρὸ τοῦ προσεχῶς εἰρημένου ἐτέτακτο, μετὰ τὸ πρὸ ἐκείνου, οὐ ἀρχή, ὅταν κλαίοντα ἴδῃς ἐν πένθει· εἰπὼν γὰρ ἐν ἐκείνῳ, ὅτι οὐ χρὴ συμπαθαίνεσθαι τοῖς ἐν κακῷ νομίζουσιν εἶναι δὲ ἀφαιρέσιν τινος τῶν ἐκτὸς, οὐδὲ συναρπασθέντα νομίζειν ὅτι ἐν κακῷ ἔσιν ὁ τοιοῦτος, εἴπερ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἔσιν ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ ἡμῶν· νῦν λέγει, ὅτι καὶ εἴαν ὄρνις, ἢ σύμβολός τις, ἢ μαντεία, δόξῃ σοι τινὰ κακὰ σημαίνειν, μηδὲ οὕτω συναρπασθῇς· ἀλλὰ χωρίσας τῶν ἀπὸ τοῦ σώματός σου καὶ τῶν ἐκτὸς, ἐννόησον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν σου ἐπὶ σοὶ ἔσιν. Εἴαν οὖν σὺ μὴ θέλῃς ἐν κακῷ εἶναι, τὰ σημαίνόμενα ταῦτα κακὰ οὐκ ἂν εἴη σοὶ σημαίνόμενα, ἀλλ' ἢ τῷ σωματίῳ σου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τῇ περιουσίᾳ, ἢ τέκνοις, ἢ γυναικί· σοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, εἴαν θέλῃς σὺ, διὰ τὸ ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ ἀγαθόν σου, καὶ τὸ κακόν· ἀμέλει ἀπὸ τῶν περὶ τὰ ἐκτὸς δοκούντων

κακῶν καὶ ὠφελεῖσθαι σε δυνατόν· καὶ ὅ-
 σω μείζονα δοκεῖ ταῦτα, τοσούτω μᾶλλον ὠφε-
 λεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, καλῶς ἐν αὐτοῖς ἀναστροφέν-
 τα· καίτοι εἰ σὰ κακὰ ἦν ταῦτα, ἔβλαπτεν ἄν σε,
 καὶ οὐκ ὠφέλει. Εἰ οὖν καὶ ὠφελεῖσθαι σε δυνατόν
 ἐξ αὐτῶν, καὶ σοὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο κακόν, εἰ μὴ
 σὺ θέλεις, καὶ τὰ σημαινόμενα ταῦτα ὡς σὰ κα-
 κὰ, εἴαν θέλῃς, οὐ σὰ ἔσιν, ἀλλὰ τῶν περί σε τινός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ανίκητος εἶναι δύνασθαι, εἴαν εἰς μηδένα ἀγῶνα κα-
 ταβάλῃς, ὃν οὐκ ἔσιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

Β Ε Η Τ Η Σ Ι Σ.

Εἰπὼν, ὅτι σοὶ οὐδὲν σημαίνεται κακόν, εἴαν μὴ
 σὺ θέλῃς· ὥς καὶ ἐπὶ σοὶ εἶναι τὸ μὴ εἶναι ἐν
 κακῷ· τούτου οἶμαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀπόδειξιν
 διὰ τοῦ νῦν παρατεθέντος ἠνίζατο· εἰ γὰρ ἐπὶ σοὶ
 ἔσι τὸ μηδέποτε πρὸς τὰ ἐκτὸς παραβάλλεσθαι
 καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἢ ὀρεγόμενον, ἢ ἐκκλίνοντα,
 ἐν οἷς ἡττᾶσθαι ποτε ἀνάγκη, ἢ ἀποτυγχάνοντα
 τῶν ὀρεκτῶν, ἢ περιπίπτοντα τοῖς ἐκκλινομένοις·
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπὶ σοὶ μόνοις ἀναστροφῶν, ἐν οἷς κύ-
 ριος εἶ τοῦ μηδέποτε ἀποτυγχάνειν, ἢ ὀρεγόμενον
 ἢ ἐκκλίνοντα· ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, μηδέποτε ἡττᾶ-
 σθαι, ἀλλ' αἰεὶ εἶναι ἀνίκητον· εἰ δὲ καὶ τοῦτο,
 δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μηδέποτε γενέσθαι ἐν κακῷ,
 ἐπὶ σοὶ ἔστιν· ὁ γὰρ ἐν κακῷ γενόμενος, ἡττᾶται
 ὑπὸ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ ἐπὶ σοὶ τὸ μηδέποτε ἐν κα-
 κῷ γενέσθαι, ἐπὶ σοὶ ἂν εἴη τὸ μηδέποτε κακόν

τι σοὶ σημαίνεσθαι. Ὁρῶς ἄρα εἴρηται, ὅτι τῶν κακῶν οὐδέν σοι σημαίνεται, εἴαν μὴ σὺ θέλῃς· τοῦτ' ἔστιν, εἴαν μὴ εἰς ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι· τοῦτ' ἔστιν, εἴαν μὴ ἐν τοῖς ἐκτός τὸ ἀγαθὸν σαυτοῦ καὶ τὸ κακὸν ἀφορίζῃς.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ὁρα, μήποτε ἰδὼν τινα προτιμώμενον, ἢ μέγα δυνάμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθεὶς· εἴαν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἢ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ἦ, οὔτε φόβος, οὔτε ζηλοτυπία χύραν ἔχει· σὺ τε αὐτὸς οὐ κρατηγός, οὐ πρύτανις, ἢ ὑπατος εἶναι θελήσεις, ἀλλ' ἐλεύθερος· μία δὲ ὁδὸς πρὸς τοῦτο, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, ἀνίκητον εἶναι τὸν μὴ καταβαίνοντα εἰς ἀγῶνα τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐπειδὴ πρὸς ταῦτα ἔλκει μάλιχα τὰ τῶν ἐν αὐτοῖς εὐροεῖν δοκούντων παραδείγματα, καὶ ὁ πρὸς αὐτοὺς ζῆλος, καὶ φόβος· δείκνυσι συντόμως, ὅτι οὐδεὶς τῶν τὰγαθὸν τὸ ἀνδρώπινον ζητούντων, ἢ φθονεῖ τούτοις, ἢ ζηλεύει ποτέ· εἰ γὰρ τὸ ἀνδρώπινον ἀγαθὸν ἐν τούτῳ ἐφ' ἡμῖν ἔστιν, οἱ δὲ προτίμησιν, καὶ δυναστείαν, καὶ εὐδοκίμησιν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔχοντες, οὐ τῶν ἐφ' ἡμῖν τι ἔχουσι, ὅλον, ὅτι οἱ τριοῦτοι οὐδὲ ἀγαθὸν ἔχουσιν ἀνδρώπῳ προσῆκον. Ποίαν οὖν χύραν ἔχει πρὸς τούτους φόβος, ἢ ζηλοτυπία; καὶ γὰρ ὁ μὲν φόβος, λύπη ἐστὶν ἐπ' ἀλλοτρίῳ ἀγαθῷ· ὁ δὲ ζῆλος, ζέουσα θέλῃσις τοῦ παρισσῶσαι τῷ νομιζομένῳ ἀγαθῷ. Φύεται δὲ ταῦτα τὰ

πάθῃ, ἐκ τοῦ πάντα ἄνθρωπον κατὰ φύσιν τιμῆς ἐπι-
 θυμεῖν, καὶ τοῦ τῶν ὁμοίων μὴ ἀποπίπτειν· διὸ
 οἱ μὲν ἀτονώτεροι τὴν φύσιν, καὶ προκόπτειν αὐ-
 τοὶ μὴ ἰσχύοντες, τῇ καθαιρέσει τῶν πέλας παρι-
 σοῦσθαι ἢ ὑπερέχειν αὐτῶν βούλονται, καὶ λυ-
 ποῦνται ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας εὐπραγίαις, καὶ ἐξὶ
 τοῦτο φθόνος· πρὸς γὰρ τὸν εὖ ἔχοντα, ἢ δοκοῦν-
 τα εὖ ἔχειν, ὁ φθόνος ἔρπει· τὸν ὁμοίον δὲ μάλι-
 ξα, ἢ συγγενεία, ἢ ἐπιτηδεύματι, ἢ τύχῃ· οὐδεὶς
 γὰρ φθονεῖ τῷ πάνυ ὑπερέχοντι, ἢ τῷ πάνυ ἐλάτ-
 τονι· ὅτι οὐδ' ἀμιλλᾷται τις πρὸς τοὺς τοιούτους·
 οἱ δὲ τόνον ἔχοντές τινά, θερμῶς κινεῦνται πρὸς τὸ
 αὐτοὶ προκόψαντες παρισωθῆναι, ἢ καὶ ὑπερβαλεῖν
 ἐκείνους, πρὸς οὓς ἢ ἀμιλλα· διὸ ὁ μὲν φθόνος ἀεὶ
 φαῦλόν ἐστι πάθος. Οἱ δὲ ζῆλος, ὅταν περὶ ἀρετῆς
 γέννιται, ἀγαθός, καὶ συγγενὴς τοῦ ἀγαθοῦ ἔρω-
 τος· ὅταν δὲ περί τι τῶν ἐκτός, φαῦλος, καὶ τῷ
 φθόνῳ συντεταγμένος.

Εἰ τοίνυν ὁ μὲν φθόνος, καὶ ὁ ζῆλος, ὥς ἐπ' ἀ-
 γαθοῖς γίνεται, προτίμησις δὲ, καὶ δυναστεία, καὶ
 εὐδοκίμησις, τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγαθὰ δοκοῦν-
 τα, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, εἴπερ ἐν ταῖς ἐφ' ἡμῖν τὰ ἀ-
 γαθόν ἐστι, δῆλον, ὅτι ἐπὶ τούτων φθόνος καὶ
 ζῆλος οὐδεμίαν ἔχουσι χώραν, κατὰ γε
 τὸ ἀληθές. Οὐ χρὴ τοίνυν, φθονοῦντα, ἢ ζηλοῦντα
 τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα εὐροοῦντας, ἐν τούτοις τίθε-
 σθαι τὸ ἀγαθὸν τὸν παιδευόμενον· ἐλευθερίας
 γὰρ αὐτὸν ὀρέγεσθαι χρὴ τῆς ἀπὸ τῶν αὐτῶν πα-
 θῶν ἀλογίστων ὄντων πέδης, καὶ οὐδενὸς τῶν ἐκ-
 τός· μία δὲ ὁδὸς εἰς ἐλευθερίαν ἄγει, φησὶν, ἢ
 καταφρόνησις πᾶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐν οἷς ἢ
 δουλεία, καὶ ἢ ἥττα· ἐν τούτοις γὰρ τὸ ἀποτυγ-
 χάνειν ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτειν οἷς ἐκκλίνο-
 μεν· περὶ πάντων ἡ τῶν ἀλόγων ἐν ἡμῖν παθῶν ἡ-

ρεξίς, καὶ ἡ καὶ ἡμῶν τυραννὶς αὐτῶν. Διὸ τῶν ἐκ-
τὸς καταφρονοῦντες, καὶ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὰ
ὀρέξεις, ὡς τῶν συμμάχων ἐριμωθεύσας, ὑποκα-
τακλίνεσθαι ποιοῦμεν τῷ λόγῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Μέμνησο, ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν, ἢ ὁ τύπτων, ὑβρί-
ζει· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβριζόντων·
ὅταν οὖν ἐρεξίσῃ σέ τίς, ἴσθι, ὅτι ἡ σὴ σε ὑπόληψις
ἡρέσκει· τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντα-
σίας μὴ συναρπασθῆναι· ἂν γὰρ ἅπαξ χρόνου καὶ διατρι-
βῆς τύχῃς, ῥᾶον κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Θάνατος, καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμε-
να, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔσω σοι καὶ ἡμέραν· μάλις δὲ πάν-
των ὁ θάνατος· καὶ οὐδέποτε οὔτε ταπεινὸν ἐνδυμηθῆ-
σῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διασύρας πάλιν τὰ ἐν ταῖς ἐκτὸς νομιζόμενα ἀ-
γαθὰ, καὶ μίαν ὁδὸν πρὸς ἐλευθερίαν τὴν καταφρό-
νησιν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰπῶν, τὰς πρὸς ταῦτα ἐν-
στάσεις, ἢ καὶ λόγῳ λεγομένας, ἢ πάντως γοῦν ταῖς
ἐννοαῖς τῶν ἄρτι παιδευομένων ἐνοχλοῦσας, δια-
λύει, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῆς παιδείας ἀρχῶν ὁρμώμε-
νος. Καὶ αἱ μὲν ἐνστάσεις λέγουσιν, ὅτι καταφρονοῦν-
τες τῶν ἐκτὸς, καὶ διὰ τοῦτο εὐτελεῖς καὶ ἀδύνα-
τοι μένοντες, πολλὰ πεισόμεθα κακὰ ὑπὸ τῶν ὑπε-

ρεχόντων. εἰ μὴτε δύναμιν ἔχωμεν, μὴτε κολα-
καύειν τοὺς δυναμένους αἰρώμεθα· καὶ γὰρ λοι-
δοροῦσι, καὶ τύπτουσι, καὶ παντοίως ὑβρί-
ζουσιν ἡμᾶς, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀφαιροῦνται, καὶ
φυγαδεύουσι· καὶ τὸ τελευταῖον ἐνίοτε καὶ φρονεού-
σιν. Αὐτοὶ δὲ πρὸς ταῦτά φησιν, ὅτι τούτων οὐδὲν
δεινόν· ἢ γὰρ ἂν πᾶσιν ἐφαίνετο δεινὰ· ἀλλὰ τὸ
δόγμα τὸ περὶ αὐτῶν, ὅτι δεινὰ, τοῦτ' ἐστὶ δει-
νόν· ὥστε οὔτε ὑβρίζουσιν οὗτοι, τοιαῦτα ποιοῦντες·
ἀλλὰ τὸ ἐν ἡμῖν δόγμα, ὅτι ὑβρίζομεθα, τοῦ-
τό ἐστὶ τὸ ὑβρίζον ἡμᾶς· τὸ δὲ δόγμα, καὶ ἡ
περὶ τούτου ὑπόληψις, ἡμέτερόν ἐστιν ἔργον· ἡμεῖς
οὖν ἑαυτοὺς ὑβρίζομεν. Ὅτι δὲ οὐδὲ δεινόν ἐστιν, οὐ-
δὲ δυσχεράνσεως ἀξία ἡ ὑβρις, δῆλον ἐντεῦθεν· ἢ
γὰρ ἀληθὴς ἐστίν, ἢ ψευδής· καὶ εἰ μὲν ἀληθὴς, τί
δυσχεραίνομεν τὰ ἀληθῆ ἀκούοντες; διὰ τί δὲ ποιεῖν
αὐτὰ οὐ δυσχεραίνομεν, ἀκούειν δὲ δυσχεραίνομεν;
εἰ δὲ ψευδής, ἐκεῖνος βλάπτεται ὁ ψευδόμενος.

Τί οὖν χρή ποιεῖν πρὸς τοῦτο; Μὴ συναρπά-
ζεσθαι, φησιν, ὑπὸ τῆς φαντασίας τοῦ ὑ-
βρίζεσθαι, καὶ βοᾶν ἢ ὀδύρεσθαι ἐν κακῷ νομίζον-
τας εἶναι· ἀλλὰ δοῦναι καιρὸν ἑαυτῷ τῆς τοῦ συμ-
βάντος ἐπισκέψεως, ὅποῖόν ποτε ἐστίν· ἂν γὰρ χρό-
νου τινὸς καὶ διατριβῆς τύχῃς, μὴ συναρπα-
σθῇς ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίου, ἅμα μὲν ἄλυπος ἔσῃ, ἅμα
δὲ καιρὸν ἔξεις τὰς τῆς παιδείας ἀρχὰς προχειρίσα-
σθαι, καὶ διελέσθαι, πότερον τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ
συμβᾶν, ἢ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν· καὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν εὐ-
ρησάμενά, συνάψεις, ὅτι οὐδὲ ἀγαθόν ἡμῶν οὐδὲ κακόν
ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐπ' ἐμοί ἐστὶ καὶ ὡς ἀγαθῷ χρήσασθαι αὐ-
τῷ, καὶ ὡς φεληθῆναι ἐξ αὐτοῦ, μεγαλοφρόνως αὐτὸ πε-
ριπτύοντι. Πρὸς δὲ τὸ μὴ συναρπασθῆναι συνεργεῖ τί
μέγιστα τὸ ἐπισθῆναι, τινὸς τοιούτου συμβαίνοντος,
σιωπῆν, ἕως ἂν τῆς ἐνδοθεν ἀναζέσεως αἰσθώμε-

θα κατασπαλείσης, καὶ ὁ ἐν ἡμῖν κυὼν μὴ ἐστὶν ὑλακτῆ. Λέγεται γοῦν καὶ Σωκράτης, εἴ ποτε θυμωδεῖν, πάντως σιωπᾶν.

Τούτοις οἶμαι τὰ ἐξῆς δεῖ συμπλέκειν τάχα, καὶ συμπλεκτικὸν αὐτοῖς σύνδεσμον προσεννοεῖν, λέγοντα. Θάνατος δὲ καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὧφθαλμῶν ἔξω σοι καὶ θ' ἡμέραν· καὶ τὰ ἐξῆς· κοινῇ γὰρ λόγῳ περὶ πάντων τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, καὶ δοκούντων δεινῶν, εἰπὼν, ὅτι αὐτῶν μὲν οὐδὲν δεινόν, οὐδὲ ὑβριστικόν, οὐδὲ βλαβερόν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῶν, τοῦτό ἐστι τὰ ὑβρίζον καὶ βλάπτον, βοήθειαν πρὸς τὰς λοιδορίας καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰ τοιαῦτα προσέθηκεν. εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι ὑπ' αὐτῶν ἢ καταπίπτειν, τὸ μὴ συναρπάζεσθαι ὑπὸ τῆς φαντασίας· πρὸς δὲ φυγὴν καὶ θάνατον, καὶ τὰ δεινότερα τῶν τοιούτων, ἄλλην πορίζει βοήθειαν, τὸ μὴ ἀπογινώσκειν τῶν τοιούτων, ἀλλὰ συνεχῶς ἐλπίζειν ὡς ἐνίστε ἐσόμενα· εἰ γὰρ ὁ μὲν λόγος ἀποδεικνύη, μήτε ἀγαθὰ μήτε κακὰ τὰ ἐκτὸς εἶναι, ὁ δὲ διὰ τῆς φαντασίας συνεθισμὸς φυσιοῦτως ἡμᾶς οὕτω πρὸς αὐτὰ ἔχειν ὡς πρὸς συνήθη, οὔτε ἀπὸ τῶν δεινῶν δοκούντων ταπεινούμεθα, οὔτε τῶν ἡδέων δοκούντων λίαν ὀρεγόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου πολλῶν, ὡς ἐρούντων, ὅτι, Ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπαγγέλυσε· καὶ, Πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὄφρυν; Σὺ δὲ ὄφρυν μὲν μὴ σχῆς· τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν· μέμνησόν τε, διότι, εἰ μὲν ἐμμένῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου τὸ πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται· εἰ δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διὰ τοσούτων παραινέσεων πάντας ἀνθρώπους προτρέψας, καθὼ ἀνθρώπους, τῶν μὲν ἐκτὸς καὶ τῆς περὶ αὐτὰ πτοίας ἀποσῆναι, ὡς ἀλλοτρίων, ἐν ἑαυτοῖς δὲ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, ὅπερ τοῖς αὐτεξουσίοις προσήκει ζώοις, καὶ αἵρέσεως κυρίοις καὶ ὁρμῇς· ἐντεῦθεν λοιπὸν ὡς ἤδη ποσῶς προκεκοφόσι, καὶ φιλοσοφίας ἐπιθυμοῦσι, διαλέγεται τὰ πολλά· καὶ τὴν ἀρχὴν εὐθὺς τῆς τοιαύτης ἐπιθυμίας προασφαλίζεται, τὰ ἐν ἀρχῇ συμβαίνειν εἰσδόντα τοῖς τοιούτοις προλέγων, ἵνα μὴ ἐξαίφνης προσπεσόντα ταραξῇ, καὶ διαλύσῃ τὴν ἑνσασίον· Εἰσάσας γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀποτρέχειν βουλομένους τῆς συνήθους διαγωγῆς βαρύνεσθαι· καὶ ποτὲ μὲν, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν αὐτοῖς χειρόνως πράττειν, μάλιστα οἱ συνήθεις, καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι· ποτὲ δὲ καὶ ὡς ἀναξίως ἐπαίρεμένους ὀνειδίζουσιν, ἅμα μὲν θαυμάζοντες κατ' αὐτῶν, ἅ-

μα δὲ φθόνῳ, τὴν προθυμίαν ἐκκόπτειν βουλόμενοι. Καὶ δὴ πολλοὶ τοῖς γέλωσι τούτοις καὶ τοῖς μά-
κοις, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς ἡττηθέντες, ἔλιπον τὴν
τάξιν, καὶ πρὸς τὰ πρότερον συνήθη ἐπέσρεψαν.
μῶκος δέ ἐστιν ὁ μυκτηρισμός, καὶ ὁ διὰ τοιοῦτου
σχήματος εὐτελισμός· ἄλλοις δὲ οὐ μέχρι σχήμα-
τος καὶ μῶκων καὶ ὀνειδισμῶν μόνον προχωρεῖ τὰ
τοῦ πράγματος· ἀλλὰ καὶ κινδύνους ὑπομένουσι
καὶ κλιμακτῆρας, αὐτοῖτε καὶ οἱ συμπράττοντες αὐ-
τοῖς εὐαγωγίαν· τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν οἰκείων, διὰ
συμπαθείας, ἀχρήστους οἰομένων ἔσεσθαι τῷ βίῳ·
τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν ἑξωθεν, τὰ μὲν φθονούντων τῇ
ὑπεροχῇ τοῦ καλλίονος βίου, τὰ δὲ θυμούμενων ἐπὶ
τῇ καταφρονήσει αὐτῶν τε καὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς βίου.

Συμβαίνει δὲ τῷ ὄντι, τινὰς τῶν ὀρεχθέντων μὲν
φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας διά τινα εὐφυΐαν τε καὶ εὐ-
μοίριαν, μήπω δὲ κατασχεθέντας ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ'
ἐν ἐλπίδι τέως καὶ φαντασίᾳ μόνῃ γενομένου, τῆς
ὑπεροχῆς αὐτῆς, ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους βίους, ὡς
ἡδὴ ἔχοντας ἐπαίρεσθαι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν· οὐδὲν γάρ
οὕτω φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ
ἀνεσπασμένη ὀφρὺς, καὶ κενὴ ἔπαρσις αὐτῇ, τὰ
Γυνῶθαι σαυτὸν τοῦ Θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομέ-
νη· ὁ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ
εὐζωΐας. Εὐθύς οὖν ἀνάξιοι τούτων οἱ ἐπαυρόμενοι
φαίνονται· οὐ γὰρ ἀπὸ μεγέθους ψυχῆς ἡ ἔπαρσις
αὐτῇ γίνεται, ἀλλ' ἐστὶν οἶδημα κενόν, καὶ παρὰ φύ-
σιν πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐκχεόμενον, καὶ τῶν ἐντὸς ἀπο-
σπώμενον· τοῦ ὑγιεινοῦ μεγέθους, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ
σώματος, τῇ κατὰ φύσιν διαθέσει τῶν ἐντὸς ἐπο-
μένου, καὶ δι' ὅλου γενομένῳ ὁμαλῶς, καὶ συνεχῇ
τὴν κρίσιν πρὸς τὰ ἐντὸς τῶν ἐκτὸς διασώζοντος.

Παραγγέλλει οὖν τοῖς ἐπιθυμοῦσι φιλοσοφίας,
τοῦτο μὲν τὸ πάθος φυλάττεσθαι, ὡς καὶ ἀνθρώ-
πῳ.

ποισ ἐξυγιμένον, καὶ τοῦ ἐπιβουλεύεσθαι βραδίως καὶ δικαίως τοῖς ἔχουσιν αἴτιον· καθαρύνοντα δὲ αὐτοῦ, μὴ ἐπιστρέφειν πρὸς γέλωτας, καὶ μᾶκους, καὶ ὀνειδισμούς, ἐννοοῦντα τί ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει· ἀλλὰ βεβαίως ἐμμένειν τῇ τοῦ βελτίονος βίου αἵρέσει, ὥς ὑπὸ Θεοῦ προτρεπόμενον ἐπὶ ταῦτα· τὸ γὰρ μέγιστον τῶν ἐκ Θεοῦ δωρηθέντων ἀνδράποισ, Φιλοσοφία ἐστίν. Δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ καταγελαῶντες αὐτοὶ, μεγάλην μὲν ἔχοντες ἔννοιαν φιλοσοφίας, ἡμᾶς δὲ ὡς ἀναξίους αὐτῆς διασύροντες, ὅταν λέγωσιν, ὅτι Ἀφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθεν· ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰάν πρῶτον καὶ μετρίως ἤθει τὴν ἔνστασιν μέχρι τέλους διαφυλάξωμεν. θανατάσουσι καὶ αὐτοὶ τὸ φιλοσοφίας κάλλος καὶ μέγεθος, ἐν τῷ πρότερον καταγελασμένῳ ὄρωντες.

Εἰάν δὲ ἡττηθεῖς, φησὶ, τοῦ γέλωτος αὐτῶν, παραλύσης τὴν ἔνστασιν, καὶ ἐπανελθῇς πρὸς τὰ πρότερον, διπλοῦν τότε προσλήψῃ καταγέλωτα· καὶ γὰρ ὁ ἐν ἀρχῇ γέλωτος, προκύφαντος μὲν καὶ θυμασθέντος ὑπὸ τῶν καταγελαῶντων, οὐδὲν ἦν πρὸς σέ, ἀλλ' εἰς ἐκείνους ἀντέγραπτο τρὺς καταγελαῶντας. Εἰάν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, καὶ ἐκείνου τοῦ γέλωτος γεγονόςας ἄξιος, ἐπὶ κοθόρῳ ρόπαλον ἐπιχειρήσας λαβεῖν, καὶ μετὰ ζωῆς εὐτελοῦς καὶ ἐπισεσυρμένης φιλοσοφία προσελθάν· καὶ δεύτερον ἐπεσπᾶσω πάλιν δικαίως, τὴν τάξιν λιπὼν ἐν ἣ κατετάχθης, καὶ ὑπὸ φάουλων οὕτω παλεμίων, γέλωτος καὶ μᾶκου, καὶ τῶν τοιούτων, ἀπ' αὐτῆς ἐξώσθεις· διπλοῦν οὖν ὅντως ὁ τοιοῦτος προσλήφεται καταγέλωτα, δικαίως, καὶ τοῖς ἐμφροσιν ἀρεσῶς, ὁ τῷ γέλωτι τῶν ἀδίκων καὶ ἀνοήτων ἡττηθείς, μηδὲν πρὸς αὐτὸν ὄντι, εἰ τὴν

ἔνσασιν διεφύλαξε· μὴ διαφυλάξας δὲ, δίκαιον αὐ-
τὸν καὶ ἔμφρονα γενόμενον εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο.

Καὶ ἔστιν ἱκανὰ ταῦτα βοηθεῖν τῇ μὴ παντελῶς
ἐκνευρισμένῃ ψυχῇ πρὸς τὸ φυλάσσειν πανταχοῦ
τὰς καλλίονας σάσεις· σύμμαχον γὰρ αὐτῇ καὶ
τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίαν ποιεῖ, τόνον ἱκανὸν
προσιδεῖσθαι τῷ λόγῳ, καὶ εἰς αὐτὸν ἀποκαθαιρο-
μένην· ὅτι τὴν τιμὴν μὴ δι' αὐτὴν καὶ τοὺς τιμῶν-
τας ἀπλῶς ἀγαπῶμεν, καὶ ἔξω τιθέμεθα τὸ ἀγα-
θόν, ἀλλὰ τεκμήριον αὐτὴν ποιοῦμεθα τοῦ ἔχειν τι
ἀγαθὸν καὶ τιμῆς ἄξιον· διόπερ οὐ τὴν τοῦ τυχόν-
τος τιμὴν ἀποδεκτέον, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐμφόνων, ἃν
τῇ μαρτυρίᾳ πισεύειν ἀσφαλές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Εἰς ποτὲ σοι γένηται ἔξω σραφῆναι, πρὸς τὸ βού-
λεισθαι ἀρέσαι τινί, ἴσθι, ὅτι ἀπάλεσας τὴν ἔνσασιν·
ἔραυ οὖν, ἐν παντί, τῷ εἶναι φιλόσοφος· εἰ δὲ καὶ
δοκεῖν βούλει, σαυτῷ φαῖνου· καὶ ἱκανὸς ἔσθι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εἰπὼν, ὅτι τῶν βελτίων φαινομένων ἔχεσθαι
δεῖ, ὡς ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένον εἰς ταύτην τὴν χώ-
ραν, καὶ ὅτι εἰ μὲν ἐμμείνης τοῖς καλῶς δεδογ-
μένοις, αὐτοῖς τε θαυμάσονται οἱ πρότερον καταγε-
λῶντες· εἰ δὲ ἡττηθῇς, διπλοῦν προσλήψῃ κατα-
γέλωτα, κοινῶς πρὸς ταῦτα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ ἀφ'
ἑαυτοῦ πρὸς τὰ ἔξω σραφῆναι ἐπὶ τῷ ἀρέσαι
τινί· λύει τὴν φιλόσοφον ἔνσασιν, τὴν εἰς ἑαυτὸν

καὶ τὰ κρείττονα βουλομένην ἐγράψαι. Ἀρκού-
 οῦν, φησὶν, ἐν παντί, τῷ εἶναι φιλόσο-
 φος· ταῦτ' ἐστὶ τῷ ἀγαθὸς ἀνὴρ εἶναι· εἰ δὲ μὴ
 ἀρκεῖσσι τὸ εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκφαίνεσθαι
 βούλει τὸ σὸν ἀγαθόν· (ἐπειδὴ τὰ ὄντως ἀγαθὰ
 καὶ καλὰ προλάμπει· καὶ μᾶλλον ἄντις πιεῦσι
 ἀγαθὸς εἶναι, εἰ καὶ διαφαίνοιτο αὐτοῦ ἡ ἀγαθό-
 τις) καὶ τότε, φησὶ, μὴ πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τοὺς
 πολλοὺς ἀποτείνου, τοὺς μὴδὲ ἀξιόους ὄντας τῶν
 τοιούτων κριτὰς, ἀλλὰ σεαυτῷ φαίνου, καὶ ἰ-
 κανόν' ἐστι· φιλοσοφῶν γὰρ ἤδη, (πρὸς γὰρ τὸν τοιοῦ-
 τον ὁ λόγος,) ἅμα μὲν τὴν σεαυτοῦ ἔνστασιν φυ-
 λαῖξεις, εἰς ἑαυτὸν ἐπεσραμμένος, ἅμα δὲ καὶ κρι-
 τὴν σεαυτοῦ σεαυτὸν ἔξεις, καλλίονα τῶν πολλῶν.
 Καὶ ὅρα τὴν διαφορὰν τοῦ προτέρου τοιούτου ῥηθέν-
 τος πρὸς τὸν ἀρχόμενον παιδεύεσθαι, καὶ τοῦ νῦν
 πρὸς τὸν ἤδη φιλοσοφεῖν ἐπιθυμοῦντα· ἐκεῖ μὲν
 γὰρ ἔλεγε, μὴδὲν βούλου δοκεῖν ὅλως ἐπί-
 σασθαι· ἐπειδὴ τοῖς ἐκτὸς ἐκείνος ἠδούλετο πάν-
 τως δοκεῖν, καὶ πρὸς ἐκείνην τὴν δόξαν ἐπτοημέ-
 νος, καὶ οὐπω κριτὴς ὢν ἑαυτοῦ ἀξιοχρεως· ἐνταῦ-
 θα δὲ, ἐπειδὴ καὶ ἐρέρεσθαι πρὸς ἑαυτὸν οὗτός ἐ-
 σιν ἐτοιμότερος, καὶ τοῦ δοκεῖν ὀρέγεται, ὡς τεκ-
 μήριον τοῦ εἶναι ἀγαθός, διὸ οὕτως εἶπεν, ἀρκού
 τῷ εἶναι· εἰ δὲ καὶ δοκεῖν θέλεις, καὶ
 κριτὴς μέντοι σεαυτοῦ λοιπὸν δύνασαι εἶναι, σεαυ-
 τῷ φαίνου, φησὶ, καὶ ἰκανόν' ἐστι.

Μήποτε δὲ καὶ ἄλλην τινὰ χρεῖαν δηλοῖ τοῦτο
 τὸ κεφάλαιον; δοκεῖ γάρ μοι ὁ θαυμαστός οὗτος ἀ-
 νὴρ, ἀσφαλῶς χρώμενος τοῖς λόγοις, ὅταν εἴπῃ τὸ
 παρακοῦεσθαι δυνάμενον, εὐθὺς τὴν παρακοὴν διορ-
 δοῦν. Εἰπὼν οὖν πρότερον, ὅτι, εἰ μὴ ἐμμείνης τοῖς
 αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντες οὗτοίσε ὕστερον θαυμά-
 σονται· ἂν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ

καταγέλωτα· καὶ δόξας τῆς ἑξωθεν κρίσεως ἑξαρ-
τῶν τὸν ἀκούοντα· διὰ τούτου τῶν ἐκτὸς ἀναχαι-
τίζει, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἐκτὸς δοκίσεως, ἑξω-
τὴν ψυχὴν ἐλκουσῆς, καὶ ρυπαινούσης αὐτὴν, εἰς
ἑαυτὸν ἐπανάγει, * καθαρωτέραν οὖσαν καὶ μηκέ-
τι μάταιον, ἀλλὰ χρεῖαν τινὰ παρεχομένην· τὸ
γὰρ δοκεῖν τοῖς ἔμφροσι κριταῖς ἀγαθὸν εἶναι· τεκ-
μήριον οὕτως ἱκανόν ἐστι τοῦ εἶναι ἀγαθόν· καὶ πρὸς
τοῦτο οἶμαι βλέπων, εἶπε τὸ Σαυτῷ φαίνου,
καὶ ἱκανόν ἐστι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Οὗτοί σε οἱ διαλογισμοὶ μὴ ἐλιβέτωσαν· Ἄτιμος
ἐγὼ βιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία ἐστὶ
κακόν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ
ἐν αἰσχυρῷ. Μή τι οὖν σὺν ἔσιν ἔργον, τὸ ἀρχῆς τα-
χεῖν, ἢ παραληφθῆναι ἐφ' ἐξίαςιν; οὐδαμῶς. Πῶς οὖν
ἔτι τοῦτ' ἐστὶν ἀτιμία; πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ἂν
ἐν μόνοις εἶναι τινα δεῖ τοῖς ἐπὶ σοι, ἐν οἷς ἔξεσί σοι εἶ-
ναι πλείου ἀξίῳ; Ἀλλὰ σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσον-
ται· τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἔξουσι παρὰ σου
κερμάτιον, οὐδὲ πολίτας Ρωμαίων αὐτοὺς παύσεις; τίς
οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, οὐχὶ δὲ
ἀλλότρια ἔργα; τίς δὲ δοῦναι δύναται ἐτέρῳ ἢ μὴ ἔχει
αὐτός; Κτῆσαι οὖν, φησὶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν· Εἰ
δύναμαι κτήσασθαι, τηρῶν ἑμαυτὸν αἰδήμονα καὶ πιστὸν
καὶ μεγαλόφρονα, δείκνυε τὴν ὁδόν, καὶ κτήσομαι· εἰ
δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε τὰ ἀγαθὰ τὰ ἑμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵνα
ὑμεῖς μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε· ὁρᾷτε ὑμεῖς, πῶς ἄ-
νισοί ἐστε, καὶ ἀγνώμονες· τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον;

ἀργύριον, ἢ φίλον πισὸν καὶ αἰδήμονα; εἰς τοῦτο οὖν μοι μάλλον συλλαμβάνετε· καὶ μὴ, δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὰ ταῦτα, ἐκείνῃ με πράσσειν ἀξιοῦτε. Ἀλλ' ἡ πατρίς, ὅσον ἐπ' ἐμοί, φησὶν, ἀβοήθητος ἔσαι. Πάλιν, ποίαν καὶ ταύτην βοήθειαν; σοὺς οὐχ ἔξει διὰ σέ, οὔτε βαλανεῖα· καὶ τί τοῦτο; οὔδ' γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν χαλκέα, οὔδ' ὄπλα διὰ τὸν σκυτή· ἱκανὸν δέ, εἴν' ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δέ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκευάξῃς τολότην πισὸν καὶ αἰδήμονα, οὔδ' ἐν αὐτῇ ὠφέλεις; Ναί· Οὐκοῦν οὔδ' σὺ αὐτὸς ἀνωφελὴς ἂν εἴης αὐτῇ. Τίνα οὖν ἔξω, φησὶ, χώραν ἐν τῇ πόλει; Ἡ' ἂν δύω, φυλάττων ἅμα τὸν πισὸν καὶ αἰδήμονα· εἰ δέ, ἐκείνῃ ὠφελεῖν βουλόμενος, ἀποβαλεῖς ταῦτα· τί ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδὴς καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθεὶς;

ΒΞΗΓΗΣΙΣ.

Τῶν ἐπιστρεφομένων πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐπιμέλειαν ἄλλοι ὑπ' ἄλλων περισπῶνται τινῶν, καὶ ἀπ' ἐκείνων τὰς ἐνστάσεις ἑαυταῖς τε καὶ τοῖς προτρέπουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προβάλλονται· καὶ οἱ μὲν νῦν ἀρχόμενοι παιδεύεσθαι, ταπεινοὶ ἔτι καὶ εὐτελεῖς ὄντες, λέγουσιν· Ἄν' ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατροφάς· ἂν μὴ κολάσω τὸν οἰκέτην, πονηρὸς ἔσαι· οἱ δέ ἤδη προκεχωρότες, ταῦτα μὲν ὡς μικρὰ περιπτύουσιν, καὶ θαρβούσιν, ὅτι οὐκ ἂν οὕτως ἀχρηστοὶ πρὸς τὸ πᾶν εἶεν ἔργον, ὡς ὑπὸ λιμοῦ διαφθαρῆναι· ὑπὸ δέ τῃς τῶν καδηκόντων ἀποδόσεως, καὶ ὡς τιμίας οὐσης, περισπῶνται· τῆς γὰρ καθαρωτάτης τιμῆς ὀρέγονται οὗτοι, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἐκκλίνουνσι, καὶ φίλοις ἐπικουρεῖν βούλονται καὶ πατρίδι· ἀπὸ τούτων φέρουσι τὰς ἐνστάσεις, ἃς διαλύει νῦν ὁ Εὐπίκτητος, καλῶς διὰ πασῶν ἐξελεῖν.

Καὶ πρώτην μὲν τὴν κοινὴν τίθησι τὴν ἀπὸ τῆς ἀτιμίας εἰλημμένην, ὅτι ἀναχωρῶν τῶν ἐκτός, καὶ τῆς ἀγορᾶς, ἐν ἧ

— — — ἄνδρες ἀριπρεπέες τελέουσιν

κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἄτιμος βιώσομαι, καὶ οὐδείς οὐδαμοῦ· καὶ λύει, δυνάμει συλλογιζόμενος οὕτως. Ἡ ἀτιμία κακόν· τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἂν δι' ἄλλου ἢ ὑπ' ἄλλου ὑπάρχοι ἡμῖν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐφ' ἡμῖν ἔτι ἐλέγετο· ἢ ἄρα ἀτιμία, ὅταν παρῇ, ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμῖν ἐσιν, καὶ ἀτιμάζωσίτινες ἔξωθεν, καὶ μὴ ἀτιμάζωσιν· ὥς οὐ χρή τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀτιμίαν δεδοικέναι, οὐδὲ ἀτιμίαν ὅλως νομίζειν αὐτήν· εἴπερ ἡ ἀτιμία, κακὸν οὔσα, ἐν ἡμῖν ἐσιν.

Ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τὰ λήμματα τὰ παραληφθέντα, πῶς ἔχουσιν ἀληθείας· ἡ ἀτιμία, φησὶ, κακὸν ἐστὶ· εἰ γὰρ τὸ ἀγαθὸν τιμῆς ἐστιν, ὥς πάντες ὁμολογοῦμεν, τὸ ἄτιμον καὶ ἡ ἀτιμία κακόν ἂν εἴη· εἰ γὰρ ἀγαθὸν ἦν, τίμιον ἂν ἦν, καὶ οὐκ ἄτιμον· ἔτι δὲ, εἰ ἡ τιμὴ ἀγαθόν ἐστιν, εἴπερ τοῖς ἀγαθοῖς προσήκει πᾶσι· (καὶ γὰρ Θεῶν καὶ τοῖς κρείττοσι καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡ τιμὴ προσήκει, καθὸ ἀγαθή ἐστι·) δῆλον, ὅτι ἡ ἀτιμία κακόν ἂν εἴη· εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρξει· ἐναντίον δὲ τιμῆς μὲν, ἀτιμία· ἀγαθῷ δὲ, κακόν· ὅτι δὲ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν καὶ κακόν, αὐτεξουσίῳ ὄντων, ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ ἡμετέρα προαίρεσει, καὶ οὐδὲν μὴ κατὰ προαίρεσιν ἡμῶν ἐστὶ γινόμενον ἢ ἀγαθόν ἢ κακόν, δέδεικται, οἶμαι, πρότερον, καὶ οὐ χρή πάλιν τὰ αὐτὰ λέγειν. Εἰ οὖν ἐφ' ἡμῖν ἡ ἀτιμία, καὶ ἐν ἡμῖν ἐσιν, ὅταν παρῇ, οὐκ ἂν ἄτιμοι διὰ τὰ ἐκτός εἴημεν, καὶ τελέως αὐτῶν καταπρα-

νήσωμεν· εἰ γὰρ μὴ ἔσιν ἐφ' ἡμῖν τὸ μὴ τυχεῖν ἀρχῆς, ἢ τὸ παραληφθῆναι εἰς συμβουλήν, ἢ εἰς ἐξίασιν, τὸ μὴ τυχεῖν τούτων, οὐκ ἂν εἴη κακὸν ἡμέτερον· ὥς οὐδ' ἡ ἀτιμία, εἴπερ ἡ ἀτιμία κακόν.

Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι, δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχυρῷ; καὶ γὰρ καὶ περισκελέσερον ἀπήγγελται πῶς τὸ δισησίδιον. Ἔοικε δὲ τὸ, μὴ δύνασθαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, * ὡς ἀπὸ προφανέσεων· ὡς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ καλὸν ἐκφανέσερόν ἐστιν, ἐπανορθοῦν αὐτοῦ * τῇ κρυφίᾳ ἐνώσει· διὸ θέλγει καὶ κηλεῖ τοῦτο, καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτὸ, καὶ ἔρωτα πᾶσιν ἐναποτίκτει τῆς πρὸς αὐτὸ ἐπιστροφῆς· οὕτω καὶ τὸ αἰσχυρὸν, προφανέσερον καὶ προδηλότερόν ἐστι τοῦ κακοῦ. Αἰσχυρὸν δὲ λέγεται, τὸ ταῖς ἡδοναῖς παρὰ τὸ προσῆκον κεκρῆσθαι· τοῦτο δὲ κατὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ δι' ἄλλον συμβαίνει· τὸ γὰρ ἡδεσθαι, ἡμετερόν ἐστι κίνημα. Οὐ μᾶλλον οὖν δύναταί τις ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἢπερ ἐν αἰσχυρῷ· δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἐν αἰσχυρῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον· εἰ οὖν εἶναι μὴ δύναταί τις ἐν αἰσχυρῷ δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον δὲ ἐν κακῷ εἶναι δυνατόν δι' ἄλλον ἢπερ ἐν αἰσχυρῷ· δῆλον, ὅτι καὶ ἐν κακῷ οὐκ ἔστι δι' ἄλλον· εἴπερ μηδὲν μᾶλλον ἔχει τὸ ἐν κακῷ, τοῦ ἐν αἰσχυρῷ εἶναι· καὶ γὰρ τὸ κακὸν ἐφ' ἡμῖν ὁμοίως ἐστίν, ὥσπερ τὸ αἰσχυρόν.

Μήποτε δὲ ἐκφαντικώτερος ὁ λόγος ἔσαι, τὸ ἀρνητικὸν μόριον ὑπερβιβαζόντων ἡμῶν· ἵνα ἢ, μᾶλλον οὕτως, ἢπερ ἐν αἰσχυρῷ· καὶ λέγοι ἂν, ὅτι οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἵνα ἐκ τοῦ μᾶλλον ἢ κατασκευῇ τοῦ λόγου ληφθῇ· εἴχε δ' ἂν ἀλήθειάν τινα ὁ λόγος, εἰ ἐννοήσαιμεν, ὅτι τὸ μὲν καλὸν καὶ αἰσχυρὸν οἱ ῥήτορες τῷ ἐπαινετῷ καὶ τῷ ψεκτῷ χαρακτηρίζουσι, τῆς κρίσεως αὐτὸ τῶν

πολλῶν ἐξαρτῶντες· τὸ δὲ συμφέρον καὶ ἀσύμφερον, ταῦτόν δὲ εἶπεῖν τὸ ἀφέλιμον καὶ βλαβερόν, ἦτοι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, οὐ θέσει τι, οὐδὲ κρίσει ἀνθρώπων, ἀλλὰ φύσει λέγουσιν ὑπάρχειν· τὴν τὸ αἰσχρὸν τῆς κρίσεως τῶν φειγόντων ἐξαρτῶσαν, εἶπεν, μᾶλλον οὐ δυνατόν ἐν κακῷ δι' ἄλλον εἶναι, ἢ περ ἐν αἰσχροῖ· εἰ οὖν ἐν αἰσχροῖ μὴ δυνατόν εἶναι δι' ἄλλον, ὡς εἴρηται πρότερον, μᾶλλον δὲ οὐ δυνατόν ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, ἢ περ ἐν αἰσχροῖ, δηλόν, ὅτι τελέως ἀδύνατον ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον.

Πῶς δὲ, φησὶ, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, εἰ μὴ δύναμιν πολιτικὴν ἔχῃς ἐπελάθου, ὅτι οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν τὸ ἀνθρώπινον· ἀλλ' ἐν ὁρέξει καὶ ἐκκλίσει, καὶ ὅλως τοῖς ἐπὶ σοί, ἐν αἷς ἔξεσι σοι πολλοῦ ἀξίω εἶναι, εἰ μὴ σὺ θέλῃς κατὰ φύσιν ἐν αὐτοῖς ἀνασρέφεσθαι· καὶ τὸν τόπον οὖν τοῦ ἀγαθοῦ ἐν σπουτῷ ἔχων, καὶ δυνάμενος ἐν αὐτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι, διὰ τί λέγεις οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἶναι; ἐκλονότι διὰ τὸ τέως ἐν τοῖς ἐκτός τὸ ἀγαθὸν τίθεσθαι, ὡν ἀνάγκη καταφρονεῖν τὸν γνησίως φιλοσοφοῦντα. Ἀλλὰ, καὶ ἐγὼ σιγῶν δύναμαι ἐν ἐμαυτῷ πολλοῦ ἄξιος εἶναι, οἱ φίλοι, φησὶν. ἀεὶ οὕτως εἰσονται· τοῦ ποσῶς προκεκοφίτος ὁ λόγος· οὗτος γάρ, ὅσον μὲν ἐφ' ἑαυτῷ, καταφρονεῖ πολλάκις τῶν ἐκτός, ἀρεγεται δὲ βοηθεῖν τοῖς φίλοις, ἀγαθὸν νομίζων αὐτός καὶ καλὸν ὑπάρχειν καὶ διὰ τοῦτο καὶ χρημάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ πολιτικῆς δυνάμεως ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ ἄχρηστος εἶναι τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις. Λύει οὖν καὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν, ἀπὸ τε τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ χρησιμώτερον εἶναι φίλον, τοῦ χρήματα καὶ δυναθείας πορίζοντος, τὸν ἑαυτὸν πιστὸν εἰς τὴν φιλίαν παρεχόμε-

νον· Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ ἐφ' ἡμῖν, ὅτι χρήματα, καὶ πολιτικά διυνασθεῖται, καὶ τιμαί, οὐκ εἰσὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν· εἰ μὲν γὰρ ἔχων τύχοι τις τῶν φιλοσοφούντων, διδότην προθύμως, λαμβάνειν χάριν μᾶλλον ἐκ τούτου, ἢ διδόναι, νομίζων· εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἀδικεῖ τὴν φίλιαν· τίς γὰρ δύναται δοῦναι ἑτέρῳ, ἃ μὴ ἔχει αὐτός;

Κτήσασθαι οὖν, φασὶν οἱ φίλοι, ἵνα ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλ', εἰ μὲν δυνατόν κτήσασθαι με, μένοντα καὶ πρὸς ὑμᾶς πιστὸν φίλον, καὶ κατ' ἑμαυτὸν πάντων κεκαθαρμένον τῶν αἰσχυρῶν τῶ φιλοσόφῳ φερόντων, δεῖκνυε τὴν ὁδόν, καὶ κτήσομαι. Καὶ ἔοικεν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐνδιδόναι καὶ χρηματίζεσθαι ποτε διὰ τοὺς φίλους, καὶ πολιτικῆς ἀντέχεσθαι δυνάμεως, εἰ μὴ δύνατον πορίζεσθαι ταῦτα, καὶ ἔχειν, διασώζοντας τὸν κατὰ φύσιν ἑαυτῶν προσήκοντα βίον· εἰ δὲ ἀδύνατον ὥς ἐπιτοπλεῖσόν ἐστι τοῦτο, καὶ ἀνάγκη, ταῦτα βουλούμενον περιποιήσασθαι, τὴν ἑνυσμιν ἀπολέσαι τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ, δήλου, ὅτι τῷ. Κτήσασθαι ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν, τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν αἰτοῦσιν ἀπολέσαι, τοῦτ' ἐστὶ τὸ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀγαθόν, ἵνα ἑαυτοῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ ἑαυτῶν περιποιήσωνται· οὐ γάρ ἐστιν, ἃ ζητοῦσι, τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τῆς λογικῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἀνθρωπός ἐστιν, ἀλλ' ὀρεκτὰ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων· ἀγνώμονες οὗτοι καὶ ἄνισοι· ἄνισοι μὲν, ὅτι καὶ ἄφίλοι· (ἡ γὰρ φιλότις, ισότης· ὡς ἔλεγον οἱ Πυθαγόρειοι)· καὶ ὅτι ἄνισόν ἐστι τὸ ἐλῆσθαι κακῶν τῷ ἐσχάτῳ περιβαλεῖν τὸν φίλον, διὰ τὸ ἀποπλῆσαι τὴν ἄλογον αὐτῶν ὀρεξίν· ἀγνώμονες δὲ, καὶ ὡς τῷ δόντι ἑαυτὸν εἰς συμπεριφορὰν αὐτοῖς τοιαῦτα προσάπτουντες, καὶ ὡς μὴ δυνάμεναι διακρίναι τὴν διαφορὰν, οὔτε ἀπόλλυσιν ὁ φίλος, πειθόμενος αὐ-

τοῖς, καὶ οὗ αὐτοὶ περιποιήσονται· ὅτι ἐκεῖνο μὲν ἀγαθὸν τὸ μέγιστον αὐτῶ, τοῦτο δὲ μόνον οὐκ ἀγαθόν τούτων ἴδιον, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ κακόν· ἀγνώμονας δὲ αὐτοὺς, καὶ ἀνοήτους, ἴσως καὶ διὰ τὸ ἐφεξῆς ἐπαγόμενον καλεῖ· ὅτι ἀργύριον πισοῦ φίλου προτιμῶσι καὶ αἰδήμονος· διὰ τούτου δὲ καὶ ἐναργέστερον δείκνυσιν, ὅτι οὐκ ἔσαι τοῖς φίλος ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτερος τῶν ποριζόντων ἀργύριον· εἴγάρ καὶ τῶν οἰκετῶν οἱ πιστοὶ καὶ αἰδήμονες, χρησιμώτεροι τῶν τεχνικῶν καὶ ἐργατικῶν εἰσι, καὶ τιμιώτεροι τοῖς δεσπότηταις, πόσω μᾶλλον οἱ τοιοῦτοι φίλοι τῶν ποριζόντων ἀργύριον τιμιώτεροι τοῖς ἔμφορσιν ἔσονται; καὶ γὰρ πρὸς συνδιαγωγὴν καὶ συμβουλήν οὗτοι, καὶ πρὸς φυλακὴν τῶν φιλτάτων καὶ τιμίων, καὶ ἐν κινδύνοις καὶ νόσοις, καὶ μετὰ θάνατον, οἱ πιστοὶ φίλοι χρησιμώτεροι δείκνυνται, οὐδὲν ἀπᾶδοντες τῶν χρωμένων αὐτοῖς φίλων· εἰ οὖν φίλοι οὕτως εἰσὶ, συλλήφονται τῷ φίλῳ εἰς τὸ πισὸν διαμένειν, καὶ αἰδήμονα, καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν χρησιμώτερον ἀποβλέποντες· ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα πρῶττειν ἀξιώσουσι, δι' ὧν καὶ τὸ φίλος εἶναι πιστός, καὶ χρήσιμος τοῖς φίλοις, ἀπολέσει.

Ἀλλ' ἡ πατὴρ, ὅσον ἐπ' ἐμοί, φησὶν, ἀβοήθητος ἔσαι. Ἡ δύνατο μὲν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ ταύτην λύσαι τὴν ἔνστασιν, ὅτι τῶν ἐπὶ σοὶ κύριος εἶ· τίς δέ σοι εἶπεν, ὅτι τῶν ἐπὶ σοὶ ἔσι, σοῦ καὶ βαλανεῖα τῇ πατρίδι περιποιεῖν; τίς δὲ δύναται ἐτέρῳ δοῦναι, ἢ μὴ ἔχει αὐτός; καὶ ἀκούσῃ, Ἡτῆσαι οὖν, ἵνα καὶ ἡ πατὴρ ἔχῃ, τὰ πρότερα ἐκεῖνα ἐπαγαγεῖν. Ἀλλ' ἐάσας ταῦτα ἡμῖν ὡς κοινὰ συννοεῖν, εἰδικωτέραν καὶ προσφωτεστέραν μετὰ πολλῆς ἐνεργείας τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀπόκρισιν γοργῶς ἐποίησατο· Τί πρὸς σέ τοῦτο, εἰπών,

εἰ διὰ σέ ἡ πατρίς σου οὐκ ἔχει, καὶ βαλανεία; οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα διὰ τὸν χαλκέα ἔχει, ἀλλὰ διὰ τὸν τῶν υποδημάτων δημιουργόν· οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὀπλοποιόν· πᾶσα γὰρ πόλις τότε συμφερόντως ἑαυτῇ καὶ δικαίως οἰκεῖται, ὅταν ἕκαστος τῶν ἐν αὐτῇ, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἐκπονῶν, μὴ πολυπραγμονῇ, ἀλλ' ὁ μὲν χαλκεύς, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν τοιούτων, τὸ ἑαυτοῦ ἔργον χρησίμῳ τῇ πόλει παρέχῃ. Ἐγὼ δέ, φαίη ἂν ὁ φιλοσοφῶν, τί ἂν αὐτῇ χρησίμος εἴην; Πρὸς ὃν πάλιν καλῶς ὑπαντᾷ, ὥς, εἰ ἄλλον τινὰ κατεσκεύαζες ἐν αὐτῇ πισόν καὶ αἰδήμονα πολίτην, ἄρα οὐκ ἂν χρειωδέστερόν τι αὐτῇ τοῦ χαλκέως ἐπόριζες; ὥς· μάλιστα μὲν, ἂν καὶ ἄλλους κατασκευάσης, τὰ μὲν νοουθετῶν καὶ διδάσκων, τὰ δὲ παράδειγμα καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ πολίτου γινόμενος· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ σαυτὸν αὐτὸς παρέχων τοιούτον, χρησιμώτερόν τι παρέχεις αὐτῇ, ὢν οἱ ἄλλοι παρέχουσι.

Τίνα οὖν, φησὶν, ἔξω χώραν ἐν τῇ πόλει, ὥσπερ ἕκαστος τῶν ἄλλων ἔχει, ὁ μὲν ἄρχων, ὁ δὲ προπολεμῶν, ὁ δὲ τῶν πρὸς τὸν βίον τι χρησίμων δημιουργῶν; Αὐτὸς μὲν οὖν κοινῶς πρὸς τοῦτο ἀπάντησεν, ὅτι, ἦν ἂν δύνη χώραν ἔχειν πρὸς τὴν πόλιν, φυλάττων τὸν πισόν καὶ αἰδήμονα, ταύτην ἔχε· εἰ δὲ εἰς χρήματα καὶ βαλανεία καὶ σοῦς βουλόμενος ὠφελεῖν, ἀποβάλλῃ τὸ πισόν καὶ αἰδήμον, οὐδὲ εἰς ἐκεῖνα ἴσως ὠφελήσας αὐτήν, ἀπαξ ἄπιστος καὶ ἀναιδής ἀποτελεσθεῖς· τί δὲ κάλλιον αὐτῇ; πισοὺς ἔχειν καὶ αἰδήμονας πολίτας; ἢ σοῦς καὶ βαλανεία;

Ἀλλὰ ζητιτέον, τίνα χώραν ὁ φιλοσοφῶν ἐν τῇ πόλει καθεξεί· ἢ μάλιστα μὲν τὴν ἀνδραποισίαν, καὶ

πιστῶν καὶ αἰδημόνων πολιτῶν δημιουργόν· ἔργον γὰρ ἔξει οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν· κοινός τε πάντων ἔσαι πατήρ καὶ παιδαγωγός, διορθωτής τε καὶ σύμβουλος, καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργός ὢν παντός ἀγαθοῦ· τοῖς μὲν εὐήμεροῦσι συνηθόμενος, τοῖς δὲ λυπούμενοις συνταλαιπωρῶν, καὶ παραμυθούμενος αὐτούς· καὶ ἀπλῶς ἐκεῖνα πράξει, ἅπερ ὁ νομίζων ἔργον ἰδίου ἔχειν καὶ χώραν ἐν τῇ πόλει τὴν πάντων ἀνθρώπων εὐποιοιτικὴν ἐπιμέλειαν, ἐφ' ὅσον δύναται. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἔντι τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιτηδευμάτων ἀποκεχωρισμένον αὐτὸν ἐθέλοις ἰδεῖν, ἐν μὲν ταῖς ἀγαθαῖς πολιτείαις, καὶ ἀρχῶν πάντως ὁ τοιοῦτος αἰρεθίσεται, ὥς ὑπερέχων τῶν ἄλλων, καὶ τὴν τοῦ ποιμένου πρὸς τὰ πρόεστα σώζων ἀναλογίαν· καὶ σύμβουλος, ὥς ἔμπροσθεν· καὶ στρατηγός, εἰ τῶν κατὰ πόλεμον ἔμπειρος τύχῃ, ὥς ἀνδρικότερος τῶν ἄλλων καὶ εὐβουλότερος· καὶ γὰρ Σωκράτης ἐν τῇ ἐπὶ Δηλῷ μάχῃ τὰ ἀριστεῖα ἔλεθε· καὶ διὰ τῶν πολεμίων ἀναχωροῦντι μόνῳ, φασίν, οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἐπελθεῖν, πάντων τοῦ ἀνδρὸς καταπλαγέντων τὸ φρόνημα· ἀλλὰ καὶ Ξενοφῶν τοὺς μυρίους ἐκείνους διέσωσε, στρατηγὸς αἰρεθείς, διὰ τοιαύτης ὁδοῦ καὶ τοιούτων ἐθνῶν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα παρακομίσας αὐτούς. Καὶ δικαστής δὲ οὗτος ἀδέκαστος ἔσαι· καὶ πρεσβευτής ἀξιοχρεῶς· καὶ φύλαξ τῶν φυλακῆς δεομένων πιστός. Πολλὰς οὖν ἔχει χώρας ἐν τῇ τοιαύτῃ πόλει ὁ τοιοῦτος.

Ἐν μέντοι ταῖς μοχθηραῖς πολιτείαις, τῶν μὲν κοινῶν ἀφέζεται πραγμάτων, οὔτε ἀρέσκων τοῖς κακῶς πολιτευομένοις, οὔτε αὐτὰς ἐκείνοις ἀρεσκομένος, οὔτε δυνάμενος τοῖς τῶν τοιούτων ἀρχουσιν ὑπουργεῖν, καὶ φυλάττειν ἅμα τὸν πιστὸν καὶ αἰδῶν·

μονα* διό, νουθετεῖν πράγματα ἀδύνατα παραιτού-
μενος, εἰ μὲν δυνατός ἐστιν, εἰς ἄλλην πολιτείαν με-
ταχωρήσει* ὥς ὁ αὐτὸς Ἐπίκτητος, τῆς Δομετιανοῦ
τυραννίδος καταγνούς, ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐξέστη πρὸς
τὴν Νικόπολιν, εἰ δὲ ἀδύνατος, ὥς ὑπὸ τειχίοντι
κρυβήσεται, τὸν κονιορτὸν ἐκκλίνων* ἑαυτοῦ τε καὶ
τῶν ἄλλων, ὧν ἂν δύναιτο, τῆς εὐαγωγίας ἐπιμε-
λόμενος* καὶ πανταχοῦ νύκτωρ καὶ μέθ' ἡμέραν
σκοπῶν, ἐν συγγενείᾳ, καὶ φίλοις, καὶ πᾶσι τοῖς
πολίταις, εἴπου τις παραπέσοι πράξις ἀγαθὴ, τῆς
αὐτοῦ δεομένη συνεργείας* πολλὰ δὲ κατ' αὐτὰς
τὰς τοιαύτας εὐρίσκονται πολιτείας ἢ συμβουλῆς δεό-
μεναί τινος καὶ συνεργείας πιζῆς, ἢ συμπαθείας καὶ
παραμυθίας, ἢ μέχρι τοῦ συγκινδυνεύσαι* ὅτι καὶ
τοῦτό ποτε τὸ κατῆκον ὑπαγορεύει. Ἡὖν μὲν κατὰ
βοῦν αὐτῷ προχωρῇ τὰ πράγματα, τῷ Θεῷ χάριν
ὁμολογεῖν, ὥς ἐν τρικυμία γαλινηῶντα. Εἰ δὲ διὰ
τὸν ἀκήρυκτον πόλεμον τοῦ παρὰ φύσιν βίου πρὸς
τὸν κατὰ φύσιν, καὶ τῶν μεθυσόντων πρὸς τοὺς νή-
φοντας, καὶ δυσχερῇ προσπίπτῃ τινά* οἱ μὲν ἀπο-
δειλιῶντες, καὶ τὴν ἔνστασιν διαλύοντες, ἀξίους ἑαυ-
τοὺς τῆς μοχθηρᾶς πολιτείας ἀποδεικνύντες, μά-
την ὑπερορῶντες ἐλέγχονται* οἱ δὲ ὡς γυμνασίῳ
χρώμενοι, καὶ τοῖς σκληροτέροις συγγυμνασταῖς προ-
θυμότερον συμπλεκόμενοι, ὥς καὶ τῷ γυμνασιάρ-
χῃ χάριν ὑπὲρ τούτου ὁμολογεῖν, οὗτοι ὡς ἐν Ὀ-
λυμπίοις σεφανωθήσονται, οὐ θαλῶς κοτίνου, ἀλλ'
εὐζωίας καὶ ἀληθείας πληρώματι.

Καλὸν δὲ καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις πολιτείαις, ἐν
αἷς πολλοὶ φθονοῦσι τῷ κατὰ φύσιν βουλομένῳ ζῆν,
μέτριον παρέχειν ἑαυτόν* καὶ τὸ ἔλαττον ἐν τιμῇ
μὲν μάλιστα, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς ἐκτὸς, ἀγα-
πῶντα* ὅπως ἂν ὁ φθόνος κατὰ τὸ δυνατόν μετριά-
ζοιτο* καίτοι οὐκ ἄγνωσθ, ὅτι καὶ μετριοφροσύνη

πολλάκις φθόνον δριμύν ἐπεσπάσατο* καλὸν δὲ καὶ τὰ πρὸς τοὺς δυνάστας προσκρούματα, καὶ τὰς ἀπειροκάλους παρρησίας, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς φυλάττεσθαι πόρρωθεν ἵνα, κὰν συμβαίη τι δυσχερὲς, μὴ τὴν αἰτίαν ὃ ἐπεικὴς ἔχη, ὥς ἡρεμοῦντα θηρία παρερεθίσας, ἀλλ' αὐτῶν ἢ τῶν θηρίων τὸ μαυιώδες τε καὶ ἀλόγισον* δῆλον δὲ, ὅτι πρᾶννει αὐτὰ χρῆ, μῆτε ταπεινούμενον, μῆτε τὴν ἐλευθερίαν ἑαυτοῦ προδιδόντα, μῆτε τοῖς κόλαξιν ἑαυτὸν συντάττοντα, μῆτε ἐν λόγῳ τινὶ, μῆτε ἐν ἔργῳ* ὁ γὰρ ὀτιοῦν τούτων παθὼν, ἀπώλεσε τὴν ἔνστασιν, καὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐξεκηρύχθη.

Ἰσέον μέντοι, ὅτι αἱ μοχθηρότεραι πολιτεῖαι, τὸ μὲν ὅλον, βλαβεραὶ τῶν ψυχῶν εἰσιν, καὶ μάλιστα τὴν θείαν ἑλλάμψιν ἀναξέλλουσαι, καὶ ἀτιμάζουσαι τὰς καλλίονας ἐπιτηδεύσεις, καὶ τὰ τῆς εὐζωΐας παραδείγματα ἀφανίζουσαι* διὸ καὶ πρὸς ἀρχὴν ὅλως εὐαγωγίας ταῖς ψυχαῖς ἐμποδίζουσι, καὶ πρὸς τὸ πῆξιν ἐν αὐταῖς τὴν εὐαγωγίαν λαβεῖν. Εἰ μέντοι τις ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ εὐρεθείη ψυχὴ, θεία μοῖρα νενευρωμένη, ἥδη αὐτῇ σκληρότερον ἐν αὐτῇ γυμναζομένη, τελεωτέρα πρὸς ἀρετὴν ἀποδείκνυται. Ἀληθεὲς οὖν, ὅτι πᾶσα τύχη, καὶ πᾶσα περὶ ρίσασις, γαληνότερα τε καὶ τραχυτέρα, εἰς ὠφέλειαν συντελεῖ τῷ ἐν πᾶσιν ἀγαθὸν διὰ τῆς ἐμφρονος ἐκλογῆς ποριζομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Προτιμήσῃ σου τίς ἐν ἐξιάσει, ἢ ἐν πρὸσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐσι, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου, ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες· μέμνησο δὲ, ὅτι οὐ δύνασαι, μὴ ταῦτα ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιούσθαι· πῶς γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ δύρας τινὸς τῷ φοιτῶντι; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ παραπέμποντι; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινούντι; Ἀδίκος οὖν ἔσῃ καὶ ἄπληγος, εἰ, μὴ προέμενος ταῦτα ἀνδ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκειται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ, ἂν οὕτω τύχη· ἂν οὖν τις, προέμενος τὸν ὀβολὸν λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ, μὴ προέμενος, μὴ λάβῃς, μὴ οἷου ἔλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος· ὡς γὰρ ἐκεῖνος, ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολόν, ὃν οὐκ ἔδωκας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν ταῦθ'· οὐ παρεκλήθῃς ἐφ' ἐξιάσειν τινός; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι, ὅσου πωλεῖ τὸ δείπνον· ἐπαινοῦ δ' αὐτὸ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ· δὸς οὖν τὸ διάφορον, εἴ σοι λυσιτελεῖ, ὅσου πωλεῖται· εἰ δὲ κακὲῖνα θέλεις μὴ προέσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληγος εἶ, καὶ ἀβέλτερος. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δείπνου; ἔχεις μὲν οὖν, τὸ μὴ ἐπαινεῖσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἤθελες· τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος μέρος τοῦ προτέρου δοκεῖ, πρὸς τὰς λοιπὰς ἐνστάσεις ὑπαντῶν, τὰς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐξέως προσαγομένας· ὁ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέφων,

καὶ τὰ ἐκτὸς ἄλλοις καταλιμπάνων, καὶ τῆς τῶν πλουσίων καὶ δυναστευόντων θραπείας καταφρονῶν, ἐν ἀτιμίᾳ δοκεῖ διάγειν, προτιμωμένων αὐτοῦ πολλῶν ἐν ἐσιάσεσι καὶ προσαγορεύεσσι, καὶ τῷ εἰς συμβουλὴν μᾶλλον ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι. Καὶ δυνατόν μὲν ἦν, καὶ ἐν ταῦθα πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, διαλύειν τὴν ἔνστασιν· εἰ γὰρ τὰ μὲν ἀγαθὰ ἡμῶν ἐφ' ἡμῖν ἐσι, ταῦτα δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἐσιν, οὐκ ἂν εἴη ταῦτα ἡμέτερα ἀγαθὰ. Ὁ δὲ τούτου μὲν τὸν τρόπον παρῆκε τῆς λύσεως, καὶ ὥς κοινὸν, καὶ ὥς ἤδη ρηθέντα· ἄλλω δὲ ἰδίῳ μᾶλλον τοῦ προκειμένου χρῆται, καὶ ἄλλην ὀφέλειαν μείζονα ἀπὸ τῶν ταιούτων τοῖς καλῶς χρωμένοις παραδείκνυσι.

Λέγει δὲ, ὅτι ταῦτα, ἐν οἷς ἄλλοι προτιμῶνται τῶν τὸν καλλίονα βίον αἰρουμένων, ἢ ἀγαθὰ πάντως ἐσι, ἢ κακὰ· προσκείσθω δὲ, τοῦ τελείου τῆς διαιρέσεως ἔνεκα, ἢ ἀδιάφορα· πολλὰ γὰρ ἐσι καὶ τοιαῦτα· ἀλλ' εἰ μὲν ἀδιάφορα, οὐδὲν μᾶλλον τίμια ἢ ἀτιμά· ἐσι· διὸ κατεφρόνησε τούτου τοῦ τμήματος τῆς διαιρέσεως. Ἡ' οὖν ἀγαθὰ, ἢ κακὰ ἐσιν. Εἰ μὲν οὖν ἀγαθὰ, χαίρειν σε δεῖ, φησὶ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· τοῦτ' ἐσι τῇ ἐν σοὶ δυνάμει χρῆσθαι, τῇ πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βουλομένη, καὶ συγχαιροῦσθαι τοῖς μετέχουσιν αὐτῶν. Καὶ ὅρα, πηλίκον ἀγαθὸν ἐν τῇ δοκούσῃ ταύτῃ ἀτιμίᾳ κρυπτόμενον ἐξέφηνε· ἢ γὰρ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις κυρίως αὕτη ἐσίν, ἧς οὐδὲν ἀγαθὸν μείζον τοῖς μετ' αὐτὸν ἐσιν· ὁ γὰρ Θεὸς δύναμιν ἔχει τὴν ἰσχυροτάτην, πάσης δυνάμεως αἷτιος ὑπάρχων, καὶ βούλησιν τὴν ἀγαθωτάτην, ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι βουλευθεῖς, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐσι· παρισουμένης δὲ τῇ βουλήσῃ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, πάντα ἀγαθύνει, καθόσον ἐκάσῳ μετέχειν δυνα-

τὸν ἐς τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ δύναμιν μὲν ἔχειν τὴν ἀκροτάτην ἀδυνατεῖ, πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν μετὰ Θεὸν τεταγμένων τῇ δυνάμει λειπομένη· βούλησιν δὲ ἔσχεν ἀπὸ Θεοῦ αὐτεξούσιον, πεφυκυῖα πᾶσι τὰ ἀγαθὰ βούλεσθαι, ὅταν αὐτὴ τοῦτο προαιρεθῇ. Εἰκότως οὖν κατὰ τοῦτο μάλιστα πρὸς Θεὸν ὁμοιοῦται, καθ' ὅσον κατὰ ταύτην τὴν βούλησιν ἐνεργεῖ· καὶ μὴ δύνηται δὲ πάντα ἀγαθύνειν, ὥσπερ ὁ Θεὸς, ἀλλ' ὅσα δύναται ἀγαθύνουσα, τόγχε ἐφ' ἑαυτῇ πάντα ἀγαθύνει, καὶ ὅσα βούλεται· τότε γὰρ ἡ βούλησις ὄντως ἐς βούλησις, καὶ τελεία βούλησις, ὅταν ἡ δύναμις αὐτῇ πᾶσα τοῦ βουλομένου συνεργῇ· τῶν γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἔσμεν κύριοι· καὶ τὸ μὲν βούλεσθαι πᾶσιν τὰ ἀγαθὰ, ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ· καὶ βούλεται ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος πάντας ἀνθρώπους εὖ ποιεῖν, καὶ οὐ τούτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλογα ζῶα καὶ φυτὰ, καὶ μέχρι τῶν ἀψύχων προάγει τὴν βούλησιν· οὐ μέντοι δύναται ὅσα βούλεται· διότι ἡ μὲν βούλησις ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ἡ δὲ δύναμις αὐτὴ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν αἰτίων δεομένη, καὶ κρειττόνων ἡμῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ βουλήσει τὸ ἀγαθὸν ἔχομεν, ὅτι αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ. Τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτον.

Εἰ δὲ κατὰ φύσιν κακὰ ἐς ταῦτα, περὶ ὧν ὁ λόγος· μὴ δυσχέрайνε, ἀλλὰ καὶ χαῖρε πάλιν, ὅτι σὺ μὴ ἔτυχες αὐτῶν· οὕτως ὁ ἀγαθὸς ἀνθρώπος, οὐκ ἀτιμίαν νομίζει τὸ μὴ τυγχάνειν τούτων· ἀλλὰ, καὶ ἀγαθὰ ἢ, ἐπὶ τῷ ἄλλῳ τυχεῖν, καὶ κακὰ, ἐπὶ τῷ αὐτὸς μὴ τυχεῖν, εὐφρανθήσεται. Οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος, τὴν δυσχέρανσιν, τὴν ἀπὸ τοῦ μὴ τυγχάνειν τῶν εἰρημένων τούτων, διέλυσεν· εἴτε γὰρ ἀγαθὰ ταῦτα, μεῖζον ἀγαθὸν ἐκ τοῦ μὴ τυχεῖν ὑπέδειξε τῷ

βουλομένῳ, τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοιότητα· εἴτε κακὰ, τὸ μὴ τυχεῖν ἀγαθόν ἐστιν.

Εἴτα ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ δικαίου, ποιεῖται, τὴν ἐπιχείρησιν. Ἀπὸ μὲν τοῦ δυνατοῦ· ὅτι ἀδύνατόν ἐστι, τὸν μὴ θεραπεύοντα τὸν ἐσιτίατορα τῶν αὐτῶν παρ' αὐτοῦ τυγχάνειν, ὧν οἱ θεραπεύοντες τυγχάνουσι· θεραπεῖα δὲ τούτων ἐστὶ τὸ φοιτᾶν ἐπὶ θύραις, τὸ παραπέμπειν ἐν ἀγορᾷ, τὸ ἐπαινεῖν τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ γινόμενα, ὅποιά ποτ' ἂν ᾖ· σὲ οὖν, μὴ ποιοῦντα ταῦτα, εἴπερ βούλει φιλοσοφεῖν, ἀδύνατον τυγχάνειν τῶν αὐτῶν, ὧν οἱ ποιοῦντες τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ καὶ ἄδικόν ἐστι καὶ ἄπληξον, τὸ, μὴ διδόντα ἐκεῖνα ἀνδ' ὧν πωλεῖ τὸ δεῖπνον, ἐθέλειν λαμβάνειν αὐτό· ἄδικον μὲν γάρ, τὸ τῶν ἄλλοτρίων ἐπιθυμεῖν· ἄπληξον δὲ, τὸ καὶ τὸ δεῖπνον ἐθέλειν, καὶ τὸ, ὅσου πιπράσκειται, μὴ δοῦναι. Εἴτα, ὅτι οὐδὲ ἔλαττον ἔξει τούτου τοῦ δειπνοῦντος αὐτὸς μὴ δειπνῶν, δείκνυσιν ἐναργῶς ἀπὸ τοῦ τῆς θρίδακος παραδείγματος· ἔχοντος γὰρ ἐκείνου τὸ δεῖπνον, ἔχεις σὺ, φησὶ, τοῦ δεῖπνου τιμιώτερον, τὴν σαυτοῦ ἐλευθερίαν, τὸ μὴ ἐπαινεῖν ὃν οὐκ ἤθελες, τὸ μὴ ἀνέχεσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου· εἰ δὲ ταῦτα βούλει καὶ τὰ δεῖπνον ἔχειν, καὶ ἄδικος εἶ, καὶ ἄπληξος· καὶ, τοιοῦτος ὧν, ἀβέλτερος· ὅτι οὐχ ἔξεις, τίνι συγκρινόμενος, βελτίων φανήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαρτεῖν ἐστὶν ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους· οἷον, ὅταν ἄλλου παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτήριον, πρῶχειρον εὐθύς λέγειν, ὅτι, Τῶν γινομένων ἐστὶν· ἴσθι οὖν, ὅτι, ὅταν καὶ τὸ σὸν κατεαγῇ, τοιοῦτον εἶναι σε δεῖ, ὅποιον ὅτε καὶ τὸ τοῦ ἄλλου κατεάγῃ. Οὕτω μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα· τέκνον ἄλλου τέθεικεν, ἢ γυνή· οὐδεὶς ἐστὶν, ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι, Ἀνδρώπινον· ἀλλ', ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποσάγῃ, εὐθύς, Οἴμοι, τάλας ἐγώ· ἐχρῆν δὲ μεμνησθαι, τί πάσχομεν, περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες.

ΒΕΗΓΗΣΙΣ.

Αἱ κοιναὶ τῶν ἀνθρώπων περὶ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἔννοιαι, καθ' ἃς οὐ διαφερόμεθα, ἀλλ' ὁμοδοξοῦμεν ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι· οἷον, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ὠφέλιμόν ἐστι, καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀγαθόν, καὶ ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ ὅτι τὸ ἴσον οὔτε ὑπερέχει οὔτε ὑπερέχεται, καὶ ὅτι τὰ δις δύο τέσσαρα· αὗται οὖν αἱ ἔννοιαι, καὶ ὅσαι τοιαῦται, κατὰ λόγον ὀρθὸν συσᾶσαι ἐν ἡμῖν, καὶ πολλῶ χρόνῳ βασανισθεῖσαι, ἀληθεῖς εἰσὶ, καὶ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐφαρμόττουσαι. Αἱ δὲ ἴδιαι ἐκάστου ἔννοιαι, καὶ διαμαρτάνουσι πολλάκις· αἱ μὲν, ἐξ αἰσθήσεως λαμβανόμεναι ἀπατωμένης, ὥς, τὸ τὴν σελήνην ἴσην εἶναι τῷ μεγέθει τοῦ ἡλίου· ἢ ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, ὥς ἡ λέγουσα, πᾶσαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· ἢ ἀπὸ λόγου ἀβασανίστου, ὥς ἡ λέγουσα, δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, καὶ ἡ τὴν ψυχὴν σῶμα νομίζουσα· αὗται οὖν, καὶ αἱ τοιαῦται, καθ'

αὐτὴς διαφερόμεθα, οὐ πάντως εἰσὶν ἀληθεῖς, ἀλλ' ἐνίοτε αἱ ταύταις ἐναντίαι· καὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἀπὸ τούτων ἡμῖν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καταμανθάνειν, ἣν εἶπε βούλημα φύσεως.

Τεκμήριον δὲ τοῦ τῶν μὲν ἰδίων ἀδεαίου, τῶν δὲ κοινῶν βεβαίου, τὸ, τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον τὸ αὐτὸ πάθος ἄλλως μὲν, εἰὰν αὐτὸς πάθῃ, ἐμπαθέσκειν μᾶλλον, καὶ ἀλογώτερον φέρειν· ἄλλως δὲ, ὅταν ἄλλω συμβαῖνον αὐτὸ θεάσῃται· ἀπαθέσκει γὰρ αὐτὸ τότε καὶ ἀληθέσκειν ὄρεται· καὶ συμφωνότερον πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς μὴ πάσχοντας, μηδὲ πάθει κρίνοντας, ἀλλὰ λόγῳ· καὶ τοῦτο ἐπὶ παραδείγματός ἐτελοῦς, τῆς τοῦ ποτηρίου καταθραύσεως, δεικνύει· ὅταν γὰρ ἄλλου παιδάριον κατὰ ξη ποτήριον, πρόχειρον ἡμῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπαθῶς κρίνουσι, λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐς τὸ τὸν παῖδά ποτε βεμφοθῆναι, καὶ προσκρούσαι ἢ ἀφείναι αὐτὸ, καὶ τὸ ὑάλινον προσκρουσθῆναι ἢ ἀφεθῆναι καταχθῆναι· ὅταν δὲ τὸ ἡμέτερόν καταχθῇ, καὶ ἀγανακτοῦμεν, ὥς καινότερου τινὸς ἐφ' ἡμῶν γενομένου· καίτοι ἔδει καὶ τότε ἐννοεῖν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστίν· οὕτως οὖν, φησὶ, μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Εἰὰν τέκνον ἄλλου ἀποθάνῃ, ἢ γυνή, οὐδεὶς ἐστίν ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ συμβάν· κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας, καὶ τῇ φύσει συμβαινούσας, κρίνων τότε τὸ γεγονός· τὸ γὰρ ἀποθάνειν ἄνθρωπον, ἀνθρώπινόν ἐστι, τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου θνητοῦ οὗτος προσήκον· ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινὸς ἀποθάνῃ, εὐθὺς οἴμοι, καὶ τάλας ἐγὼ, καὶ θρήνοι, καὶ τραγῳδαί, ὥς ἡμῖν μόνοις παρὰ φύσιν τινὸς συμβεβηκότος.

Ἐχρήν δὲ μεμνησθαι πῶς ἄλλου θρηνοῦν-

τος διατιθέμεθα· ὅτι ἐπιζάνομεν τότε καλῶς, μὴ τὸ πρᾶγμα ταραττεῖν ἐκείνον, φυσικὸν ὄν, καὶ ἐξ ἀνάγκης συμβαῖνον, ἀλλὰ τὸ αὐτοῦ πάθος ὁ πέπονθε περὶ τὸ πρᾶγμα· διπλοῦν δέ ἐστι τοῦτο· συμπάθειά τε ἄλογος, καὶ ὑπὲρ τὸ δέον γινομένη, ψυχῆς λογικῆς πρὸς σῶμα θνητὸν, καὶ * * εἰκὸς ἀπειθανεῖν αὐτὸ, ἀλλ' οὕτω ζῆν, ὥς αἰεὶ συνεσομένα· καὶ τοῦτο μάλιστα ἐκπλήττει καὶ θορυβεῖ, τὸ ἀνέλπιστον ἐπιέναι· ἐπεὶ, εἰ ἐμελετᾶτο καὶ συνεδιζίχεται κατὰ τὴν φαντασίαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐτάραττε καὶ ἐλύπει. Τεκμήριον δὲ τούτου ἐναργές, οἶμαι, ἐστὶ, τὸ καὶ τοὺς πάνυ περιπαθῶς ἐπὶ τούτοις διατεθέντας, μετ' ὀλίγον χρόνον διὰ τὴν συνήθειαν, ὥς μηδενὸς γενομένου τοιούτου, καταπραΰνεσθαι, καὶ τότε τὰς κατὰ φύσιν ἐννοίας προβάλλεσθαι· ὅτι ἀνθρωπικὸν ἐστίν, ὅτι τὸ θνητὸν ἀποθνήσκειν ἀνάγκη, ὅτι καὶ ἡμεῖς ταχέως καταλιφόμεθα· εἰ δὲ μετὰ τὸ συμβῆναι, διὰ τὸν συνεθισμόν τοῦ χωρισμοῦ, βραδίως οὕτως αὐτὸν ὑποφέρομεν· καὶ πρὸ τοῦ συμβῆναι, οἶμαι, διὰ τῆς ἐλπίδος πρὸς τὸν χωρισμὸν συνεδιζόμενοι, οὐκ ἔτι οὕτως αὐτὸν περιπαθῶς ὑποδεξόμεθα.

Αἴτιον δὲ τοῦ μὴ συνεχῶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας τὰ τοιαῦτα, συνεδιζέσθαι πρὸς αὐτά· ἐν μὲν, τὸ τοῖς παροῦσιν αἰεὶ συντυποῦσθαι τὰς ψυχὰς τὰς πολλῶν ἀνθρώπων· ὥς καὶ εὐήμερουντας, αἰεὶ νομίζειν εὐημερεῖν, καὶ, λυπηροῦ συμβαίνοντος τινός, μηδέποτε αὐτοῦ ἐλπίζειν ἀπαλλάττεσθαι· ἕτερον δὲ, οὐδὲν ἔλαττον τούτου, ἡ πολλὴ καὶ ἄμετρος περὶ τὰ τοιαῦτα συμπάθεια, δι' ἣν καὶ ἡ φαντασία τοῦ χωρισμοῦ λυπηρότατόν ἐστιν αὐτοῖς· οὐδεὶς δὲ ἐκὼν τοῖς λυπηροῖς ἐνδιατρίβει. Τὴν οὖν συμπάθειαν μάλιστα μετρητέον, κρίνοντάς τε ὁρθῶς, τί τὸ συμπάσχον, καὶ τίμη συμπάσχει, ὅτι ἄλλοτρίῳ

πραγματι· καὶ τῆς συνηθείας καὶ τοῦ χορτασμοῦ
τὸ πολὺ παραιτητέον, καὶ λόγων ἀφεκτέον τὴν συμ-
πάθειαν ἐπιτεινόντων, καὶ ἔτι μᾶλλον τῶν ἔργων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Ὡς περ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται· οὐ-
τως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ο· περὶ τῆς ὑποστάσεως τῶν κακῶν λόγος μὴ κα-
λῶς διαρθρωθεὶς, καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον ἀσεβείας
αἴτιος γέγονε, καὶ τῆς τῶν ἡθῶν εὐαγωγίας τὰς
ἀρχὰς διετάραξε, καὶ πολλὰς καὶ ἀλύτοις ἀπορίαις
ἐνέβαλε τοὺς μὴ καλῶς αἰτιολογοῦντας αὐτήν. Εἴτε
ἀρχήν τις λέγει τὸ κακόν, ὡς εἶναι δύο τῶν ἄντων
ἀρχὰς, τότε ἀγαθόν, καὶ τὸ κακόν, πολλὰ καὶ με-
γάλα ἄτοπα συμβαίνει· τὸ γὰρ ἀρχικόν τοῦτο ἁ-
ξίωμα, ἐν ᾧ καὶ κοινῶς ὑπάρχον ἀμφοτέροις ἐναν-
τίοις οὖσι, πόθεν αὐτοῖς ἐφίκει, εἰ μὴ ὑπὸ μιᾶς αἰ-
τίας, πρὸς ἀμφοῖν οὕσης; πῶς δὲ ὅλως ἐναντία ταῦ-
τα ἔσαι, μὴ ὑφ' ἑντι κοινὸν γένος τεταγμένα; οὐ
γὰρ τὰ διάφορα ἀπλῶς ἐναντία ἐσὶν· οὐ γὰρ ἄν τις
εἴποι τὸ λευκὸν ἐναντίον εἶναι τῷ θερμῷ, ἢ τῷ ψυ-
χρῷ· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὸ αὐτὸ κοινὸν γένος πλεῖστον
ἀλλήλων διεσηκότα, ταῦτά ἐσιν ἐναντία· τὸ μὲν
λευκὸν τῷ μέλανι, κοινὸν ἔχοντα γένος τὸ χρῶμα,
ἅμφω γὰρ ὁμοίως χρώματά ἐσιν· τὸ δὲ θερμὸν τῷ
ψυχρῷ, ὧν γένος ἡ ἀπτική κατὰ ταῦτά ποιότης.
Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον τὰ ἐναντία ἀρχὰς εἶναι, ὅ-
τι ἀνάγκη προϋπάρχειν αὐτῶν τὸ κοινὸν γένος· καὶ

μέντοι καὶ διότι ἀνάγκη πρὸ τοῦ πλήθους τὸ ἐν εἶ-
 ναι, εἴπερ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἐν ἀνάγκῃ εἶναι κατὰ
 τὴν τοῦ ἐνὸς τοῦ πρώτου μέθεξιν, ἢ μηδὲν εἶναι ὅ-
 λως· ἐτι δὲ, εἰ ἀνάγκη πρὸ πάσης ιδιότητος ἀρχι-
 κὴν εἶναι μονάδα, ἀφ' ἧς πάντα ἡ ιδιότης ἡ ἐν πολ-
 λοῖς μεμερισμένη ὑφίσταται· (ἀπὸ γὰρ τοῦ θεοῦ
 καὶ ἀρχικοῦ καλοῦ πάντα τὰ καλὰ πρόεισι· καὶ ἀ-
 πὸ τῆς πρώτης θείας ἀληθείας, πᾶσα ἀλήθεια·) ἀ-
 νάγκη οὖν καὶ τὰς πολλὰς ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχὴν ἀ-
 νατίνεισθαι, οὐτινα μερικὴν ἀρχὴν οὕσαν ἐκείνην,
 ὥσπερ τῶν ἄλλων ἑκάστην, ἀλλ' ἀρχὴν ἀρχῶν ὑπάρ-
 χουσαν πασῶν, καὶ ἐξηρημένην, καὶ πάσας εἰς ἑαυ-
 τὴν συναιροῦσαν, καὶ πάσαις ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἀρχικὸν
 ἀξίωμα παρεχομένην ὁμοφυῶς, μετὰ τῆς ἑκάστη προ-
 σσηκούσης ὑφέσεως. Οὕτω μὲν οὖν ἄτοπον, τὸ, δύο
 ἢ πλείονας ὅλως τοῦ ἐνὸς τὰς πρώτας λέγειν ἀρχὰς.

Ἀναγκάζονται δὲ οἱ δύο λέγοντες τῶν ἄλλων ἀρ-
 χὰς, τότε ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸν ἀγαθὸν
 παρ' αὐτοῖς λεγόμενον Θεὸν μηκέτι πάντων αἰτίου
 λέγειν, μηδὲ παντοκράτορα δικαίως ἀνυμνεῖν, μηδὲ
 δύναμιν αὐτῷ τὴν ἀκροτάτην καὶ ὅλην ἀνατιθέναι,
 ἀλλὰ τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης δυνάμεως, εἴπερ ἄρα καὶ
 τοῦτο· μηδὲ νομίζειν, πάντα ἀγαθαίνειν καὶ φωτί-
 ζειν αὐτὸν, πηγὴν λεγόμενον ἀγαθότητος καὶ φω-
 τός. Οἷα δὲ καὶ ὅσα βλάβησιμα εἰς τὸν Θεὸν τῷς
 ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ· καὶ
 γὰρ δειλὸν εἰσάγουσιν αὐτὸν, δεδοκὸτα τὸ κακὸν
 ἐγγυὲς τῶν ἁρῶν αὐτοῦ γενόμενον, μὴ καὶ ἐντὸς εἰ-
 σέλθῃ· καὶ διὰ ταύτην τὴν δειλίαν ἀδίκως καὶ ἀ-
 συμφόρως μέρη ἑαυτοῦ καὶ μέλη τὰς ψυχὰς οὔσας,
 ὥς φασι, μηδὲν ἁμαρτούσας πρότερον, ἔρριψε τῷ
 κακῷ, ἵνα τὰ λοιπὰ τῶν ἀγαθῶν διασώσῃ· ὥσπερ
 στρατηγός, φασι, πολεμίων ἐπιόντων, μέρος αὐτοῖς
 τοῦ οἰκείου στρατοῦ προῖεται, ἵνα τὸ λοιπὸν διασώ-

ση· ταῦτα γάρ ἐστιν αὐτῶν τὰ ῥήματα, εἰ καὶ μὴ ἐπ' αὐτῶν ἴσως τῶν λέξεων· ὁ δὲ ῥίψας τὰς ψυχὰς κατ' αὐτοὺς, ἦτοι ὁ κελεύσας ῥιπῆναι, ἢ ἐλάθετο, ἢ οὐκ ἐνόησεν, οἷα μέλλουσιν αἱ ψυχαὶ πάσχειν ἐκδοθεῖσαι τῷ κακῷ· ὅτι ἐμπίπρυνται, καὶ ταγηνίζονται, ὥσφασι, καὶ κακοῦνται παντοίως, μήτε ἀμαρτοῦσαί τι πρότερον, καὶ μέρη τοῦ Θεοῦ οὔσαι· τὸ δὲ τελευταῖον, ὥσφασιν, αἱ ἀσεβεῖς αὐτῶν γενόμεναι· (τοιαῦται δέ εἰσι παρ' αὐτοῖς, οὐχ' αἱ προνεύσασαι, ἢ μοιχεύσασα, ἦτι τῶν ἐξαγίστων τούτων ἀπὸ ζωῆς διεφθαρμένης ποιήσασαι, ἀλλ' αἱ μὴ λέγουσαι δύο ἀρχὰς εἶναι τῶν πάντων, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν·) αὗται οὖν, οὐδὲ ἐπιστρέφουσιν ἔτι, φασιν, εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ μένουσι τῷ κακῷ συγκεκολλημέναι· ὥς καὶ ἀτελῇ μένειν ἐκεῖνου, μέρη αὐτοῦ ἀπολέσαντα.

Καὶ ἀνόητος οὖν ἐστὶ κατ' αὐτοὺς, (μὴ γὰρ ἐμὸς ὁ λόγος ἔξω) μήτε τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον λογίσασθαι δυνηθεῖς, μήτε τὴν τοῦ κακοῦ φύσιν γινώσκων· πῶς γὰρ ἂν εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν τὸ κακόν, ἐξ αἰδίου διακεκριμένων αὐτοῖς τῶν κλήρων, ὥσφασι, καὶ κατὰ τὰς αὐτῶν φύσεις ἀφωρισμένων· ἀπὸ τίνος οὖν λέγουσι; δῆλον δὲ, ἢ ἐκ ταυτόματου· καὶ εἴη ἂν πάντως ἀρχὴ κατ' αὐτοὺς τὸ αὐτόματον· ἢ ἀπὸ τίνος ὑπὲρ ἄμφω ὄντος· ὅπως δ' ἂν ἔχῃ τοῦτο, πρὸ τοῦ κόσμου παρ' αὐτοῖς γενέσθαι· ὥς γὰρ ἐν γῇ τὴν διανομὴν ποιοῦσι, τὰ μὲν τρία μέρη, τὸ ἀνατολικόν καὶ δυτικόν καὶ βόρειον, τῷ ἀγαθῷ διδόντες· τὸ δὲ μεσημβρινόν, τῷ κακῷ· καὶ γὰρ καὶ τὰ πέντε τοῦ κακοῦ ταμιεῖα, ὥς ἄντρα τινὰ ὑποτίθενται· καὶ δένδρα, καὶ ζῶα πλαττούσιν ἐκεῖ χερσαῖα καὶ ἑνυδρὰ, μαχόμενα ἀεὶ, καὶ ὑπὸ τοῦ Πενταμόρφου παρ' αὐτοῖς ἐσθιόμενα, καίτοι ἄφθαρτα πάντα λέγονται ἐκεῖνα, ὥς καὶ τὰ πρῶτα

ἀγαθὰ· διωκισμένων δ' οὖν ἐξ ἀρχῆς κατὰ φύσιν
 τῶν τόπων, πῶς δυνατόν ἦν εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
 μοῖραν τὸ κακὸν εἰσελθεῖν; πῶς δὲ δυνατόν ἦν τὸ
 ἐναντίον; οὕτω γὰρ καὶ τὸ λευκὸν, μένον λευκὸν
 μέλαν ἔσαι· καὶ τὸ φῶς, μένον φῶς, ἐνδέχεται σκό-
 τος. Εἰ οὖν ταῦτα ἀδύνατα, πῶς μετὰ τοῦ δειλοῦ
 καὶ ἀδίκου οὐχὶ καὶ ἀνόητόν ἐστι τὸ ρῖψαι τῷ κακῷ
 τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπὸ τότε μέχρι καὶ νῦν πράγματα
 ἔχειν, ὥσφασι, μὴ δυνάμενον αὐτὴν τελέως ἀνακα-
 λίσσασθαι, μηδὲ δυνησόμενον, διὰ τὸ τινὰς, ὡς
 πρότερον ἐμνήσθην, ψυχὰς μένειν κατ' αὐτοὺς ἐν
 τῷ κακῷ τοῦ λοιποῦ τὸν ἄπειρον αἰῶνα; Καὶ οὐδὲ
 προγνῶναι τοῦτό φασιν αὐτόν· καίτοι τὸ κακὸν προ-
 γινώσκειν λέγουσι τὴν μέλλουσαν ἀποσολὴν κατ'
 αὐτοῦ πέμπεσθαι, καὶ μηχανὰς πρὸς αὐτὴν ἀνα-
 πλάττειν. Πόσω δὲ κάλλιον ἦν, ἔασαι τὸ κακὸν
 περὶ ἑαυτὸ συντριβόμενον, ἢ περ ἐμμίξαι ἑαυτὸ τῷ
 κακῷ, μηδὲ δυνατόν ὄν αὐτοῦ περιγενέσθαι; ἀγέ-
 νητον γὰρ καὶ ἄφθαρτον καὶ τὸ κακὸν ὁμοίως φασὶ
 ὥσπερ καὶ τὸ ἀγαθόν· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἂν τις ἐ-
 πισκῆψαιεν, ὅτι ὁμοίως ταῦτα τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ
 κακῷ ὑπάρχειν φασί, τὸ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον
 τὸ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον· ὧν τί ἂν εἴη σεμνό-
 τερον;

Οἷα δὲ καὶ περὶ τῆς κοσμοποιΐας λέγουσι; κίονα
 τινὰς λέγοντες, οὐκ ἐκείνας,

— αἱ γὰρ αὖτε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν·

οὐ γὰρ ἀξιοῦσι μυθικῶς τινὸς τῶν λεγομένων ἀ-
 κούειν· ἀλλ', ὁποίας τις τῶν παρ' αὐτοῖς σοφῶν ἐξε-
 φηγεν, ἐκ κραταιοῦ λίθου καὶ ἀναγλύφους αὐτὰ
 νομίζουσι· καὶ δώδεκα θυρίδας, μιᾶς κατ' ἑκάστην
 ὥραν ἀνοιγομένης· Αἱ δὲ περὶ τῶν ἐκλείψεων αἰτίαι
 λογίαι, θαυμαστὴν σοφίαν ὑπερβολὴν ἐνδείκνυνται·
 λέγουσι γὰρ, τῶν ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ συνδεδεμένων

κακῶν, ταραχὴν καὶ θόρυβον ποιοῦντων ἐν ταῖς
 ἑαυτῶν συγκινήσεσι, παραπετάσματά τινα τοὺς φω-
 σῆρας ἑαυτῶν προβάλλεσθαι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν
 τῆς ταραχῆς ἐκείνων· καὶ τοῦτο εἶναι τὰς ἐκλείψεις,
 τὰς ὑπὸ τοῖς παραπετάσμασιν ἀποκρυφῆς αὐτῶν.
 Πύσι δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦτο ἀλλοκοτία, τὸ ἐκ πάντων
 τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ μόνους τοὺς δύο φωσῆρας τιμᾶν,
 τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μοίρας λέγοντας αὐτοὺς, τῶν δὲ
 ἄλλων καταφρονεῖν, ὡς τῆς τοῦ κακοῦ μοίρας ὄντων;
 καὶ τὸ φῶς τῆς σελήνης οὐκ ἀπὸ τοῦ ἡλίου νομί-
 ζειν, ἀλλὰ ψυχὰς εἶναι, ἃς ὑπὸ νομηνίας ἕως παν-
 σελήνου ἀπὸ τῆς γῆς ἀνασπῶσα, ἀπὸ πανσελήνου
 πάλιν ἕως νομηνίας εἰς τὸν ἡλιον μεταγγίζει. Καὶ τί
 ταῦτα μηχανῶν; τέρατα γὰρ πλάττοντές τινα, ἅπερ
 μὴδὲ μύθους καλεῖν ἄξιον, οὐχ ὡς μύθοις χρῶνται,
 οὐδὲ ἐνδείκνυσθαι τι ἄλλο νομίζουσιν, ἀλλ' ὡς ἀ-
 ληθέσιν αὐτοῖς τοῖς λεγομένοις πιεζέουσι· πεντά-
 μορφον τὸ κακὸν ἀναπλάττοντες ἀπὸ λέοντος, καὶ
 ἰχθύος, καὶ ἀετοῦ, καὶ οὐ μέμνηται τίνων ἄλλων
 συγχέμενον, καὶ ὡς τοιοῦτο ἐπιόν τι δεδοικότες.
 Τοσαύτη τίς ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις ταύτοις ἡ περὶ τὸ
 δεῖον ἀσέβεια· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅτι πάντα ταῦ-
 τα ἀνέπλασαν διὰ θεοσεβῆ δῆδεν εὐλάβειαν· μὴ
 βουλόμενοι γὰρ αἴτιον τοῦ κακοῦ τὸν Θεὸν εἰπεῖν,
 ἀρχὴν ὑπεξήσαντο ἰδίαν τοῦ κακοῦ, ἰσότημον αὐτῇ
 καὶ ἰσοσθενῇ τιθέντες τῷ ἀγαθῷ, μᾶλλον δὲ καὶ
 ἰσχυροτέραν· μέχρι γὰρ νῦν τέως ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυ-
 τοῦ ἐπιχειρήμασιν ὑπέρτερον φαίνεται γεγονὸς τὸ
 κακόν· καὶ τοῦτο μὲν τοῦ ἀγαθοῦ φαίνεται παντα-
 χοῦ κατ' αὐτοὺς ἀντεχόμενον, καὶ μηχανώμενον παν-
 τοίως μὴ ἀπολέσαι αὐτό· τὸ δὲ ἀγαθόν, ὡς οὗτοι
 φασίν, ἐκουσίως ἑαυτὸ τῷ κακῷ συνέμιξε· καὶ δει-
 λῶς, καὶ ἀδίκως, καὶ ἀνοήτως, κατ' αὐτοὺς, με-
 χρι νῦν διεγένετο· ὥς φεύγοντες, αἴτιον αὐτόν

τοῦ κακοῦ εἶπεν, πάγκακον ὑπογράφουσι· καὶ, κατὰ τὴν παροιμίαν, φεύγοντες τὸν καπνὸν, εἰς πῦρ ἐμπεπτώκασιν.

Οὕτως μὲν οὖν ἀσεβὴς περὶ τὸ θεῖον οὗτος ὁ λόγος. Τὰς δὲ ἀρχὰς τῆς φθισικῆς εὐαγωγίας, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, διαφθείρει, τὸ ἐφ' ἡμῖν κατὰ ἀλήθειαν ἀναιρῶν· τὴν γὰρ τοῦ κακοῦ ἀρχὴν ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον καὶ ἰσχυρὰν ἐπάγει, βίᾳ τὰς ψυχὰς συνωθούσας εἰς τὸ κακόν· ὥςτε μηκέτι ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ ἀμαρτάνειν, ἢ μὴ, οὕτως ὄντος ἰσχυροῦ τοῦ ἀναγκάζοντος, ὥς μηδὲ ὑπὸ Θεοῦ κατ' αὐτοὺς νικηθῆναι. Καίτοι ἔχρην ἐννοεῖν, ὅτι, εἰ ὑπὸ ἰσχυροτέρου τινὸς βιαζόμεναι αἱ ψυχαὶ φρονεύουσιν, ἢ μοιχεύουσιν, ἢ τι τοιοῦτον πράττωσι τῶν λεγομένων κακῶν, ὠδισμῷ καὶ οὐχ ἔκουσίως, ἀναμάρτητοι ἂν εἶεν· τὰ γὰρ βίᾳ καὶ ἀκουσίως πραττόμενα, ὥς μὴ ὄντα ἀμαρτωλά, καὶ ὑπὸ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν νόμων συγγινώσκεται· καὶ οὐκ ἔτι οὐδὲν ἐστὶν ἀμαρτία ὅλως· οὐ γὰρ κακόν, ἂν ὑπόβηταί τις βιαζόμενους ἡμᾶς ὑπὸ ἰσχυροτέρων αἰτίων τὰ τοιαῦτα πράττειν. Εἰ οὖν τούτων ὥς κακῶν ὄντων τὴν αἰτίαν ζητοῦντες ἀρχὴν ὑπέθετο κακοῦ, ἐκείνης δὲ ὑποθεθείσης καὶ βιαζομένης, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἔτι κακόν, χαριέντως αὐτοῖς ὁ λόγος περιτέτραπται· συνάγεται γὰρ, ὅτι, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, οὐκ ἔστι κακόν ὅλως· εἰ δὲ μὴ ἔστι κακόν, οὐδὲ ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ κακοῦ· ὥς, εἰ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, ὥς φασιν, οὔτε κακόν ἔσται, οὔτε ἀρχὴ τοῦ κακοῦ.

Οὕτως οὖν ἐναργῶς ἐλεγχθείσης ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἐάν τις, ἐκκλίνων τοῦτον τὸν ἐλεγχον, τολμήσῃ τὸν Θεὸν αὐτὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ λέγειν ὥς καλοῦ, συντομώτερον καὶ οὗτος ἀσεβῶν ἐλέγχεται περὶ τὸν Θεόν, καὶ ψευδόμενος· πῶς γὰρ ἂν ἀληθὴς εἴη ὁ λόγος, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἀσεβὴς, τὸν

τῆς ἀληθείας χορηγόν; Καὶ πρῶτον μὲν, πῶς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς ὢν κατὰ τὴν ἄκραν καὶ ἀπαράτρεπτον ἀγαθότητα, τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ παράξει; εἰ γὰρ ἐναντίον ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ τὸ κακὸν, ὡς οἱ ἀποροῦντες νομίζουσι, πῶς τὸ ἐναντίον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου παραχθήσεται; ἔτι δὲ ὁ παράγωντι ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ αἴτιος ὢν αὐτῷ τοῦ εἶναι, τὴν αἰτίαν ἔχων αὐτοῦ, καὶ κατ' ἐκείνην ἰσάμενος, παράγει, κατ' αἰτίαν ὢν αὐτὸς ἐκεῖνο, ὅπερ τὸ παραγόμενον καὶ ὑπαρξιν. Ὡς λαμβάνει ἑαυτὸν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι, πρὸς τῷ καὶ αὐτὸς ἐναργῶς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβεῖν, καὶ ἀρχὴν τοῦ κακοῦ, καὶ πρῶτον κακόν, ὡς ὁ πρότερος, εἰσάγει.

Εἰ οὖν μήτε ἀρχὴν ἔχει τὸ κακόν, μήτε ὁ Θεὸς τοῦ κακοῦ αἰτιόσῃ, πόθεν τὸ κακόν; ἀδύνατον γάρ τι ἀνευ αἰτίας γένεσιν ἔχειν· ἢ χρή πρῶτον τί ἐστὶ τὸ λεγόμενον κακὸν διαρρυθμῆναι, καὶ οὕτω, πόθεν ἐστὶ, ζητεῖν· ὁ γὰρ ἀγνοῶν τί ποτέ ἐστιν ἕκαστον, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ δύναται εὑρεῖν αἰτίαν. Ρητέον τοίνυν, ὅτι τοῦτο μὲν τὸ κακόν, ὃ οἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τιθέντες, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἀποροῦντων περὶ αὐτοῦ, ἐννοοῦσίν τινα προηγουμένην ἔχον ὑπόστασιν, ὥσπερ τὸ ἀγαθόν, καὶ δύναμιν τῷ ἀγαθῷ παρισυμμένην, καὶ ἐναντίαν ἐξίσου· καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ κακὸν οὐσίαν ἄμικτον τῇ ἑαυτοῦ φύσει πρὸς τὸ ἐναντίον αὐτῷ τὸ ἀγαθόν, ὡς ἔχει τὸ μέλαν πρὸς τὸ λευκόν, καὶ τὸ θερμὸν πρὸς τὸ ψυχρόν· τὸ δὴ τοιοῦτον κακόν, οὐδὲ ἐστὶν ὅλως ἐν τῇ φύσει τῶν ὄντων· εἰ γὰρ ἦν προηγουμένητις οὐσία, ὥσπερ ἄνθρωπος, εἰ τύχοι, ἰκαὶ ἵππος, εἶχεν ἂν πάντως τινὰ κατὰ φύσιν ἑαυτοῦ τελειότητα, καὶ εἶδος, καὶ ὅ ἐστι τοῦτο ὅπερ ἐστὶ· πᾶν δὲ εἶδος, ἔχον τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ τελειότητα, ἀγαθόν ἐστι, καὶ οὐ κακόν· τοιγαροῦν καὶ ὀρέγεσθαι

τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐκείνῳ φασι, καὶ μετέχειν αὐ-
τοῦ, καὶ ὠφελεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾶν τὴν
μέδεξιν, καὶ πάντα πράττειν πρὸς τὸ μὴ ἀπολέσθαι
αὐτήν· πῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ὡς ἀπλῶς κακὸν ἐν-
νοεῖν δυνατόν; Ὅπερ δέ ἐστι κακὸν, καθὼ κακοὶ καὶ
ἁμαρτωλοὶ λεγόμεθα, καὶ δίκην ὑπέχομεν ὡς κα-
κοὶ, τοῦτο συμβεβηκὸς ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν οὐσία·
εἴπερ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑπο-
κειμένου φθορᾶς, καὶ καθ' ἑαυτὸ οὐχ ὑφίσταται·
τί γὰρ ἂν εἴη κακὸν, ὃ μὴ τινὸς ἐστι κακόν; ὁμοίως
δὲ καὶ τὸ ἀντικείμενον τούτῳ ἀγαθόν, συμβεβη-
κὸς ἐστι καὶ αὐτό· ἀλλὰ τὸ μὲν Ἀγαθόν, τὸ κα-
τὰ φύσιν ἐστὶν ἐκάστου, καθὼ τὴν αὐτοῦ ἔχει τε-
λειότητα· τὸ δὲ Κακόν, ἢ παρὰ φύσιν διάθεσις
τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· εἰ γὰρ ἦν καὶ
τὸ κακὸν κατὰ φύσιν διάθεσις καὶ τελειότης τοῦ
ἔχοντος αὐτὸ εἶδους, ἀγαθὸν ἂν ἦν καὶ αὐτό, καὶ
οὐκ ἔτι κακὸν ἐλέγετο.

Ὡς οὐκ ἔστι τις προηγουμένη φύσις καὶ
ὑπόστασις τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ· ἀλ-
λὰ παρυφίσταται τῷ ἀγαθῷ, ἔκπτωσις αὐτοῦ καὶ
ζέρησις ὑπάρχον· οὕτω γὰρ ἔχει καὶ νόσος πρὸς ὑ-
γιείαν, καὶ κακία ψυχῆς πρὸς ἀρετήν· καὶ ὥσπερ
τὸ μὲν περιπατεῖν ὀρθῶς, προηγουμένη τίς ἐστιν ἐ-
νέργεια τοῦ ζώου, καὶ σκοπὸν αὐτὴν θέμενον ὀρ-
μᾶ ἐπ' αὐτήν· τὸ δὲ σκᾶσαι καὶ χωλεῦσαι περι-
πατοῦντα, κατὰ ἀποτυχίαν τῆς προηγουμένης ἐνερ-
γείας ἐπισυμβαίνει, καὶ παρυφίσταται αὐτῇ, παρὰ
φύσιν οὕσα κίνησις· οὕτως ἔχει πᾶν κακὸν πρὸς
τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ ἀγαθόν· καὶ οὐ δυνατόν λε-
γεῖν αὐτε προηγούμενα ὁμοίως ταῦτα, αὐτε ἰσο-
στάσια ἀλλήλοις, ὥσπερ τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν·
εἶδη γὰρ ὁμοίως ταῦτα ἄμφω, καὶ οὐδὲν μᾶλλον
οὐδὲ ἥττον ἐκάτερον θατέρου, τὴν κακὰ φύσιν ἔ-

χει τελειότητα, οὐδὲ ζήτησις ἐστὶν ἑτέρου τὸ ἕτερον· ἡ γὰρ ζήτησις παραφορά καὶ ἀποτυχία τοῦ εἶδους ἐστὶν, ὥσπερ ἡ χωλεία τῆς βαδίσσεως· τούτων δὲ ἑκάτερον εἰλικρινὲς ἔχει τὸ κατ' αὐτὸ εἶδος. οὐδὲ τὸ ἕτερον ἑτέρου ἔλαττον· ἐκεῖ δὲ, τοῦ ἑτέρου κατὰ φύσιν ὄντος, τὸ ἕτερον παρὰ φύσιν· καὶ παρυφίσταται τῷ κατὰ φύσιν τὸ παρὰ φύσιν, τῷ ἀγαθῷ δηλονότι τὸ κακόν· οὐ γὰρ τῷ κακῷ, τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ οὐκ ἂν λέγοιτις, τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ σκοποῦ παρυφίστασθαι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ τῇ νόσῳ, τὴν ὑγίειαν· ἀλλὰ τῇ μὲν ἐπιτυχίᾳ, τὴν ἀποτυχίαν· τῇ δὲ ὑγίειᾳ, τὴν νόσον· προηγούμενον γὰρ τοῦ τοξότου τέλος ἐστὶ, τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ· διὰ γὰρ τὸ ἐπιτυχεῖν, τοξεύει· καὶ τῆς φύσεως προηγούμενον τέλος, ἡ ὑγίεια· διὰ γὰρ τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγίειαν τοῦ ζώου, καὶ ὅλως τὸ δι' ὃ, γίνεται ἡ ἐνέργεια· ἐπισυμβαίνει δὲ τῷ μὲν σκοπῷ τῆς ἐπιτυχίας, ἡ ἀποτυχία· ὅταν μὴ τύχῃ τοῦ σκοποῦ ἡ ἐνέργεια, μήτε τὸ τέλος ἀπολάβῃ δι' ὃ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου ἀποτυχίαν ἀντ' ἐκείνου· τὸ δὲ ἐπισυμβαῖνον ἀκουσίως τῷ προηγούμενῳ τέλει, παρυφίστασθαι ἂν λέγοιτο τῷ τέλει δικαίως, ἀλλ' οὐχὶ τὸ προηγούμενον τέλος τῷ ἀκουσίως ἐπισυμβαίνοντι.

Εἰ τοίνυν τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ πᾶν τὸ ἐνεργοῦν διὰ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτυχεῖν ἐνεργεῖ, ἡ τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ, ἡ τοῦ αὐτῷ δοκοῦντος, δηλον, ὅτι προηγούμενον μὲν ἐστὶ τέλος πάσης ἐνεργείας, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ τεύξις· ἐπισυμβαίνει δὲ ποτε τῇ ἐνέργειᾳ τὸ κακόν, ὅταν ἡ ἔφεσις μὴ τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ἀγαθοῦ γίνοιτο, ἀλλὰ τοῦ φαινομένου, ὃ συνέστι τὸ ἀγαθόν· ἡδονῆς γάρ τις ἐφίεμενος μοιχεύει, καὶ ἐπιθυμῶν εὐπορίας, κλέπτει καὶ καταποντίζει· προηγούμενως μὲν τοῦ φαινο-

μένου αὐτοῦ ἀγαθοῦ ἐπιέμενος, καὶ ἐκείνου ἕνεκα
 ἐνεργῶν, ἀναγκαζόμενος δὲ σὺν ἐκείνῳ καὶ τὸ συ-
 νόν αὐτῷ κακὸν λαθεῖν· ἐπειδὴ οὐδεὶς τοῦ μοιχεῦσαι
 δι' αὐτὸ τὸ μοιχεῦσαι ὀρέγεται, οὐδὲ τοῦ κλέψαι
 διὰ τὸ κλέψαι, οὐδὲ ἄλλου τινὸς κακοῦ διὰ τὸ κα-
 κόν, τῷ μὴδὲ ἐφίεσθαι τοῦ κακοῦ ὡς κακοῦ· εἴ-
 γὰρ ἦν ἀρχὴ καὶ αἴτιον τῶν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος
 ἦν αὐτῶν, καὶ ἐφετὸν αὐταῖς, ὥσπερ τὸ ἀγαθὸν·
 οὕτω δὲ πάλιν ἔχον, ἀγαθὸν ἂν ἦν, καὶ οὐ κακόν·
 τὸ γὰρ ἐφετὸν, ἀγαθόν· καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐφε-
 τόν. Πάντα οὖν τῆς ἑαυτῶν ὠφελείας ὀρέγεται, ἢ
 τῆς ἀληθοῦς, ἢ τῆς φαινομένης ὡς ἀληθοῦς μέντοι
 καὶ ταύτης· οὐδεὶς γὰρ ἐκὼν ἀπατάται, ὥς το
 ψευδὸς ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς λαθεῖν, καὶ τὸ εἰδῶλον
 ἀντὶ τοῦ ἀρχετύπου· ἀλλ' ὑπὸ τῆς πτοίας τῆς πε-
 ρὶ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν, ποτὲ μὲν οὐδὲ ὁρᾶμεν
 τὸ συνόν αὐτῷ κακόν, ποτὲ δὲ, κἂν θεασώμεθα
 αὐτὸ, παραλογιζόμεθα ἑαυτοῦς, ὡς μείζονος ὄν-
 τος τοῦ ἀγαθοῦ, ἐλάττονος δὲ τοῦ συνόντος αὐτῷ
 κακοῦ· αἰρούμεθα δὲ πολλάκις τὸ μείζον ἀγαθόν
 μετὰ κακοῦ ἐλάττονος· ὥσπερ καὶ τομας καὶ καύ-
 σεις ὑπομένομεν, τοῦ ἐν αὐταῖς κακοῦ μείζον ἀγα-
 θὸν νομίζοντες τὸ τῆς ὑγιείας τῆς δι' αὐτὰς παρα-
 γινομένης. Ὅτι δὲ πάντα τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, δῆ-
 λον καὶ ἐκ τοῦ, αὐτὸ τὸ κακόν, εἴπερ ἦν, καὶ
 πρᾶττέτι, τῆς ἑαυτοῦ ὠφελείας ἕνεκα πρᾶττειν· τα-
 τὸν δὲ εἰπεῖν, τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ οἰκείου ἕνεκα· το-
 γαροῦν καὶ ὅσα λέγουσιν αὐτὸ πρᾶττειν οἱ ὑπο-
 τιθέμενοι, διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ πα-
 ἑαυτῷ κατέχειν αὐτὸ, καὶ μὴ ἀπολλύναι, λέγο-
 σιν. Εἰ οὖν μὴδὲν ἐφίεται τοῦ κακοῦ, οὐκ ἔστιν
 πόσασιν αὐτοῦ προηγουμένη· ἐπειδὴ δέ ἐστιν ὅλα
 καὶ γίνεται κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, εἰκότως
 παρυφίστασθαι λέγεται, καὶ οὐχ ὑφίστασθαι,

Ἀλλ' ἔσω, φαίη ἄντις, καὶ συμβεβηκὸς τὸ κα-
 κόν, καὶ ἀποτυχία τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ παρυφιστάμε-
 νον αὐτῷ καὶ τοιούτου ὄντος, τί ἂν εἴη τὸ αἴτιον
 ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος· ἐπειδὴ πᾶν τὸ γινόμενον ὑπὸ
 αἰτίου τινὸς γίνεται· εἰ δὲ μὴ, πόθεν ἔσχε πάρα-
 δον ὅλως εἰς τὰ ὄντα ὁποιοῦν κακόν, τοῦ Θεοῦ,
 ταῦτόν δὲ εἰπεῖν, τῆς τῶν ὄντων πάντων ἀρχῆς,
 ἀγαθῆς οὐσης· Εἴρηται μέντοι περὶ τούτου καὶ πρό-
 τερον, ἔντε τοῖς περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν λόγοις, καὶ ἐν
 τῇ τοῦ ῥήτοῦ ἐκείνου ἐξηγήσει· Μὴ ζητεῖ τὰ γινό-
 μενα γίνεσθαι ὥς θέλεις· λεγέσθω δὲ καὶ νῦν,
 συντομώτερον· ὅτι ὁ Θεός, πηγὴ καὶ ἀρχὴ πάσης
 ἂν ἀγαθότητος, οὐ τὰ πρῶτα ἀγαθὰ μόνον παρή-
 γαγεν, ὅσα αὐτοαγαθότητές εἰσιν, οὐδὲ τὰ μέσα
 μόνον μετὰ τούτων, ὅσα ἐν τῷ ἀγαθῷ μένει διαίω-
 νίως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα, ὅσα καὶ παρατρέπε-
 σθαι πέφυκεν ἤδη, ἀπὸ τε τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ
 εἰς τοῦτο δὴ ὁ λέγομεν κακόν· καὶ γὰρ μετὰ τὰ
 αἰδία σώματα τὰ αἰετὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα, καὶ τῷ
 ἀγαθῷ αἰετὰ ἐνδρυσμένα, ὑπέστη τὰ γινόμενα καὶ
 φθειρόμενα· καὶ μετὰ τὰς ψυχὰς τὰς ἐν τῷ ἀγα-
 θῷ αἰετὰ ἰδρυσμένας, ὑπέστησαν αἱ παρατρεπόμεναι
 ψυχαί· ἵνα ἅμα μὲν ὁ πλοῦτος τῆς τοῦ παράγον-
 τος ἀγαθότητος πάντα παράγῃ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα
 δυνατόν ἦν ὑποσῆναι· ἅμα δὲ τέλειος ὁ κόσμος ἀ-
 ποτελεσθῇ, μὴ τὰ πρῶτα μόνον καὶ τὰ μέσα ἔ-
 χων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔσχατα, ὅπερ ἰδιονέσι τῆς τε-
 λειότητος· ἅμα δὲ, ἵνα μὴ τὰ πρῶτα ἢ τὰ μέσα,
 πανάγαθα ὄντα, ἔσχατα καὶ ἄτιμα εὐρεθῇ, καὶ
 ἀδρανῆ, καὶ μικέτι * γινομένων καὶ φθειρομένων·
 τοιαῦτα γὰρ ἀνάγκη τὰ ἔσχατα εἶναι, ἅμα δὲ καὶ
 ἀδύνατον ἦν, τοιούτων ὄντων τῶν πρώτων καὶ τῶν
 μέσων, τῶν μὲν καὶ ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς ἐνερ-
 γείαις ἀμεταβλήτων, τῶν δὲ τὴν μὲν οὐσίαν ἀμε-

τάβλητον ἔχόντων, κατὰ τόπον δὲ μεταβαλλόντων τοῖς μέρεσι, μὴ καὶ ὑποσῆναι τὰ ἔσχατα ὑπὸ σελήνην ἀπὸ τῆς τῶν οὐρανίων περιτροπῆς, καὶ κατ' οὐσίαν ἤδη μεταβάλλοντα, καὶ παρὰ φύσιν διατιθέμενα.

Διὰ δὲ τοὺς λογισμοὺς τοὺςδε, καὶ ἄλλους δηλονότι πολὺ τούτων σεμνοτέρους, ὑπέστη τὰ ὑπὸ σελήνην, καὶ ὁ Σηνητὸς τόπος ἐν ᾧ χώραν ἔσχευ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ παρατροπή· διὰ τὸ δεῖν μὲν καὶ τὸ ἔσχατον ἀγαθὸν ὑποσῆναι, τὸ δὲ ἔσχατον ἐξ ἀνάγκης τοιοῦτον εἶναι οἷον καὶ παρατρέπεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς ὑπὲρ τὸν τόπον τοῦτον οὐδέν ἐστι κακόν, ὅτι ἡ τοῦ κακοῦ φύσις, παρατροπή τις οὐσα τοῦ ἔσχατου ἀγαθοῦ, τοῦ πεφυκότος παρατρέπεσθαι, ἐνταῦθά ἐστιν, ὅπου τὸ ἔσχατον ἀγαθόν· διὸ καὶ ἡ ψυχὴ, τὴν οὐσίαν εὐγενεσέραν καὶ ἀμετάβλητον ἔχουσα, ὅταν μὲν κατ' ἑαυτὴν ὑπάρχη, οὐδενὸς μετέχει κακοῦ· πεφυκυῖα δὲ ἐν τούτῳ γίνεσθαι τῷ τόπῳ κατὰ σχέσιν, καὶ τοῖς ἐνταῦθα συμπλέεσθαι σώμασι, ἔκπρονοια τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ τῶν ὄλων, καὶ τὰς τοιαύτας ψυχὰς παραγαγόντος, ἵνα τὰ ἔσχατα συνδεθῇ τοῖς πρώτοις διὰ τῶν αὐτῶν δεσμῶν τῆς ζωτικῆς συνοχῆς, τοῦ κακοῦ τοῦ ἐνταῦθα κατὰ τὴν παρὰ φύσιν αὐτῶν διάθεσιν ἐν νόσοις καὶ φθοραῖς, τοῦ ἐπιβάλλοντος αὐτοῖς κακοῦ, δοκεῖ μεταλαμβάνειν· οὐκ ὄντος οἶμαι κακοῦ τούτου, ἀλλὰ ἀγαθοῦ μᾶλλον μαχομένων τε ἀλλήλοις καὶ ἐν ἀλλοτρίοις τόποις ταλαιπωρουμένων, ἀπαλλάττεσθαι τοῦ μόχθου τούτου διαλυόμενα, καὶ ταῖς ἀπλᾷ ἔτι μᾶλλον κεῖσθαι μάχης ἐλευθερούμενα, καὶ τοῖς οἰκείοις τόποις καὶ ταῖς οἰκείαις ὁλότησι πρὸς ἐκνεασμὸν ἀποδιδόμενα· καὶ μεταβάλλῃ εἰς ἀλλήλας, οὐδὲ ἔχει κακόν οὐδὲ τοῦτο· γίνεσθαι γὰρ ἕκαστον, ὑπὲρ πρότερον ἦν· τὸ γὰρ ὕδωρ, εἰς

αἶρα μεταβάλλον, ἐξ αἱρος πάλιν ὕδωρ γίνεται· τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι καὶ ἡ τῶν συνθέτων διάλυσις, καὶ ἡ τῶν ἀπλῶν εἰς ἀλλήλα μεταβολή, ἀγαθόν ἐστι τοῖς ὅλοις· εἴπερ ἡ ἄλλου φθορά, ἄλλου γένεσις ἐστίν· καὶ τοῦτο αἴτιον γίνεται τοῦ μένειν ἀνέκλειπτον τὸν τῆς γενέσεως κύκλον. Ὁρῶμεν δὲ, ὅτι καὶ ἡ φύσις πολλάκις, καὶ ἡ τέχνη, ὥς πρότερον εἴρηται, τῶν μερῶν διὰ τὸ ὅλον καταφρονεῖ· ἡ μὲν, τὰ ρεύματα καὶ τὰ ἀποσκήμματα εἰς τοὺς ἀκροτάτους τόπους ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀπωθουμένη· ἡ δὲ, τέμνουσα καὶ καίουσα καὶ ἐκκόπτουσα τὸ μέρος πολλάκις διὰ τὴν τοῦ ὅλου σωτηρίαν· ὥς τε τὰ τοῖς σώμασι συμβαίνοντα, ἀγαθὰ μᾶλλον ἢ κακὰ ῥητέον· καὶ τὸν αἴτιον αὐτῶν, ἀγαθῶν, ἀλλ' οὐ κακῶν αἴτιον· καὶ γὰρ τὰ μὲν ἀπλᾶ τῶν ὑπὸ σελήνην σωμάτων οὐδὲν ἔχει κακόν, αἰδία καὶ αὐτὰ οὐτα· τὸ δὲ ἐν τοῖς μέρεσι δοκοῦν εἶναι κακόν, πλεον μὲν ἔχει τὸ ἀγαθόν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν, ὥς εἴρηται, τοῖς τε ἀπλοῖς καὶ τοῖς συνθέτοις· πρὸς δὲ τὸ τῶν ὅλων ἀγαθὸν ἀναφερόμενον, ἀγαθύνεται τελείως· καὶ διὰ ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἂν εἴη κακόν ἡ τῶν σωμάτων παρὰ φύσιν διάθεσις, πανταχόθεν ἀγαθυνθεῖσα.

Εἰ δὲ φιλονεικεῖτις, ὥς εἴρηται καὶ τοῦτο πρότερον, μὴ καλεῖν αὐτὴν ἀγαθόν, ὥς παρατροπὴν οὖσαν τοῦ κατὰ φύσιν· μὴ κακὸν ἔυθὺς καλεῖται, διὰ τὴν ἔννοιαν, ἣν ἔχομεν ἀδιάφρωτον περὶ τοῦ κακοῦ, ὥς τῷ ἀγαθῷ παντελῶς ἐναντίου· ἀλλ' ἀναγκαῖον μᾶλλον, ὥς καθ' αὐτὸ μὲν μὴ ὂν αἰρετόν· πολλὴν δὲ μοῖραν εἰσάγου εἰς τὸ καθ' αὐτὸ αἰρετόν· εἰ γὰρ ἦν ἀπλῶς κακόν, οὐκ ἂν συνετέλει πρὸς τὸ ἀγαθόν· τὸ μέντοι ἀναγκαῖον, καὶ μὴ καθ' ἑαυτὰ ἡ αἰρετόν, ἀλλὰ τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀνατάσει καὶ ὑπὸ ἀγαθύνεται· καὶ ἔστιν ἀγαθὸν μέντοι καὶ αὐ-

τὰ, εἴπερ ὁπωσοῦν αἰρετόν· καὶ γὰρ τομαῖς καὶ καυ-
σεις αἰρούμεθα, καὶ μισθὸν ὑπὲρ αὐτῶν τελοῦμεν,
καὶ χάριν ὁμολογοῦμεν τοῖς ἰατροῖς· οὐκ ἂν δέον,
εἰ κακὸν αὐτὰ ἐνομίζομεν· ἀγαθὸν δὲ ὑφειμένον ε-
ς, καὶ δευτέρας τοῦ ἀγαθοῦ τάξεως, ὡς μὴ προη-
γουμένως, ἀλλὰ κατὰ δεύτερον τινα λόγον ἀγαθὸν
ὑπάρχον· ὥς τε καὶ ὁ τούτου ποιητής, οὐδαμῶς ἂν
εἴη κακοῦ αἴτιος, ἀλλ' ἢ ἀγαθοῦ, ἢ ἀναγκαίου, δευ-
τέρου τινὸς ὄντος καὶ αὐτοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰκότως
καὶ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πηγῆς τῶν ἀγαθῶν κατ' ὑφesiν
ἀποβρέον. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἐν τοῖς σώμασι κακοῦ,
καὶ τῆς αἰτίας αὐτοῦ, ἀρκεῖτω τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ
παρόν.

Ἐπεὶ δὲ κακὰ μάλιστα καὶ ἀμαρτανλά δοκεῖ τὰ
τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς πταίσματα, εἴρηται μὲν καὶ
περὶ τούτων πρότερον· οὐδὲν δὲ κωλύει, καὶ νῦν
τούτων τήν τε φύσιν καὶ τὴν αἰτίαν ἀνιχνεύσαι· καὶ
ρήτέον, ὅτι αἱ μὲν τῶν κρείττονων ἡμῶν ψυχαὶ αἰεὶ
ἄνω οὔσαι, καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ αἰωνίως ἰδρυμέναι, οὐ
δέποτε οὐδὲν ἔχουσι κακόν· αἱ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων
ψυχαὶ, μέσαι οὔσαι τῶν τε ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐν
τοῖς φυτοῖς κατεβρίζωμένων ψυχῶν, κατὰ μὲν τὸ
σωματοειδὲς αὐτῶν, ὁμοιον ἔχουσι τοῖς σώμασι τὸ
κακόν· κατ' ὅσον δὲ ὀρεξίην ἔχουσί τινα καὶ ὁρμήν,
τὸ ἐν αὐτοῖς κακὸν τῷ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν κα-
κῷ ὅμοιον· καὶ ἀπὸ τῶν περὶ ἐκείνου ρηθισομένων
καὶ τοῦτο γνωσθήσεται. Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ψυχὴ,
μέση προελθοῦσα τῶν τε αἰεὶ ἄνω μενουσῶν ψυχῶν,
διὰ τε τὴν ἐν τῇ ψυχικῇ οὐσίᾳ ἀκρότητα, καὶ διὰ
τὴν τοῦ νοῦ μέθεξιν· καὶ τῶν αἰεὶ κάτω, διὰ τὴν
πρὸς τὸ σῶμα συγγένειαν τῆς ἀλόγου ζωῆς· καὶ
σύνδεσμος ζωτικὸς γινομένη τῶν τε ἄνω καὶ τῶν
κάτω· διὰ τῆς αὐτεξουσίου σχέσεως, πατὲρ μὲν πρὸς
ἐκείνα, ποτὲ δὲ πρὸς ταῦτα ὁμοιοῦται· ἀλλ' ὅταν

μὲν, ἄνω μὲν, κακοῦ παντελῶς ἀμέτοχος ἔσιν, ἐν ἀγαθῷ ἰδρυμένη· ἀπονήσασα δέ ποτε πρὸς τὴν μακαρίαν ἐκείνην διαγωγὴν, καὶ τὰ ἀπόρρητα καὶ ἐλκρινῆ ἐκείνα θεάματα, διὰ τὸ πεφυκέναι καὶ πρὸς τὰ κάτω ποτὲ ῥέπειν, ὅταν ἐθέλῃ· ταύτην ἀρχὴν ἔχει τῆς ὁπαιασοῦν κακίας, τὴν αὐτοθελῆ κάθοδον εἰς τόνδε τὸν θνητὸν τόπον· καὶ φύσιν δὲ ἀμφίβολου ἔλαχεν, οὐκ ἀναγκαζομένη κάτεισιν ἢ ἀνείσιν· ἀλλ' οὕτως ὑπέστη, ὡς, ὅταν αὐτὴ θέλῃ, κατιέναι τε καὶ ἀνίεναι. Καὶ τί θαυμαζόν τοῦτο ἐπὶ ψυχῆς αὐτοκινήτου κατ' οὐσίαν; ὅποτε καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τὰ ἀμφίδια, ὅσα καὶ ἐν ὕδατι καὶ ἐν γῇ πέφυκε διάγειν, φύσιν μὲν ἔχει τοιαύτην, κατὰ δὲ τὴν οἰκίαν ὀρεῖται μεδίεσθαι ἐκατέρωσε, οὐκ ἀναγκαζόμενα ὑπότινος, ἀλλ' ὅταν αὐτὰ προθυμηθῇ.

Καταβαίνουσα δὲ ἡ ψυχὴ τῇ σχέσει ἐπὶ τῶν θνητῶν τοῦτον τόπον, καὶ μέλλουσα θνητῶν συμπλέεσθαι σῶματι, καὶ ζῶν ἐν θνητὸν μετ' αὐτοῦ συμπληροῦν, ἀλόγους προὔδαστα ζωάς· τὰς μὲν γινωσκίας, αἰσθῆσεις τε, καὶ φαντασίας· τὰς δὲ ὀρεκτικίας, θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν· δι' ὧν τὸ θνητὸν ζῶον ἐμελλε γινῶσθαι τε ἔχειν τὴν ἑαυτῷ σύνοιχον, ἣν ἔχει καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὸ ἀπορρέον αἶμα διὰ τροφῆς ἀνυφαίνειν, καὶ διὰ τῆς τοῦ ὁμοίου γεννήσεως τὴν αἰδιότητα τοῦ γένους φυλάττειν, καὶ τὰ βλάπτοντα ἀμύνεσθαι· ἥπερ οὐκ ἂν ὑπῆρχε τῷ θνητῷ ζῳῷ, μὴ συμπληρωθέντι ταῖς ἀλόγοις ταύταις δυνάμεσι· τίς γάρ ἂν, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ βριωτέρων, ἠνέσχετο τοσοῦτον χρόνον ἐσθίειν καὶ ἀποπατεῖν, ὡς ἄλογον ζῶον, μὴ ἐρεδιζόμενος ὑπὸ τῆς ἀλόγου ὀρέξεως; τίς δ' ἂν κύημα τηλικαῦτον, τοσοῦτον χρόνον ἐδάσκαζε, μὴ τῆς παροίσρου ταύτης ἐπιθυμίας ἀναφλεγούσης, καὶ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἥδη καὶ πρότερον εἰρη-

μένα, ἀρκεῖ δηλῶσαι, ὅτι διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς
σύστασιν τοῦ ζώου αἱ ἄλογοι ὀρέξεις ἐδόθησαν· καὶ
οὕτω οὐδὲν κακὸν ἀναφαίνεται.

Ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ, κρείττων οὖσα κατ' οὐσίαν
τοῦτε σώματος καὶ τῆς ἀλόγου ζωῆς, καὶ ἀρχικὴν
ἔχουσα πρὸς ταῦτα φύσιν, ὅταν μὲν φυλάττῃ πρὸς
αὐτὰ τὴν ἑαυτῆς τάξιν, ἐξηριμένητε αὐτῶν, καὶ
ὡς ὀργάνῳ κεχηρμένη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς ὑποου-
ργίας αὐτῶν εἰς τὸ ἑαυτῆς ἀγαθὸν ἀναφέρουσα· τό-
τε πάντα ἀγαθὰ εἰσι, καὶ οὐδαμοῦ κακὸν οὐδὲν πα-
ραφύεται· εἰάν δὲ καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸ κρείττον
ὁμοιότητος ἐπιλαβομένη ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν ἀρχικὸν
ὑποβάλλῃ σκῆπτρον, τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως ἀμελή-
σασα, ῥέψῃ δὲ ὅλη πρὸς τὸ σῶμα, καὶ τὰς ἀλό-
γους ζωάς· ὅπερ πάσχει μάλιστα, τὸ σφοδρὸν καὶ
πληκτικὸν τῆς ἡδονῆς τῶν ἀλόγων ὀρέξεων τοῦ κα-
θαρῶς καὶ προσηνοῦς τῶν λογικῶν προτιμήσασα
καὶ ὅλη ἐνδοῦσα τῇ ἀλογίᾳ, ὡς ἐκείνην ἑαυτὴν ἡ-
γεῖσθαι· τότε παρὰ φύσιν ἀλόγως ἐνεργούσης τῇ
λογικῇ, καὶ παρὰ τὴν αὐτῆς ἀξίαν, τὴν ἀρχικὴν
καὶ δεσποτικὴν, αἰρουμένης δουλεύειν καὶ ἀρχε-
σθαι, τότε τὸ κακὸν ἀναφύεται, οὔτε ἐν τῷ κρείτ-
τονι καθ' αὐτὸ ὄντι χώραν ἔχον, οὔτε ἐν τῷ χειρό-
νι ἐφ' ἑαυτοῦ μένουσι· ἀλλ' ὅταν τὸ κρείττον τῶν
χειρόνι συμπλακέν, ἀμέτρως τὴν πρὸς τὸ χειρόν ἀν-
τὶ τῆς πρὸς τὸ κρείττον ὁμοιότητος ἀναδέξεται
τοῦτο δὲ πάσχει οὐκ ἀναγκαζομένη ὑπότινος, ἀλλ'
αὐτὴ αἰρουμένη διὰ τὸ αὐτεξούσιον αὐτῆς καὶ το-
τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἡ γὰρ αἵρεσις ἐφ' ἡμῖν, ἡμέτερον ἐνδο-
θεν οὖσα κίνημα.

καὶ μοι πρόσεχε τοῦ νοῦν ἐνταῦθα, μή τι παρα-
λογισθεῖς αὐτός· καί σε συνεξαπατήσω τὸν ἐντυγ-
χάνοντα. Ὅτι μὲν γὰρ ἡ αἵρεσις καὶ προαἵρεσις, τῆς
ψυχῆς οἰκετὸν ἐστὶν ἐνδοθεν κίνημα, καὶ ὑπ' οὐδε-

νός ἔξωθεν ἀναγκαζόμενον, καὶ προφανές ἐστιν, οἶμαι, καὶ εἴρηται καὶ δέδεικται πρότερον· καὶ ὅτι κατὰ αἵρεσιν καὶ προαίρεσιν ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν τὸ κρείττον ἐκλέγεται, ποτὲ δὲ τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ κρείττονος, δέδεικται οἶμαι σαφῶς, ἐκ τοῦ καὶ τὸν Θεόν, καὶ τοὺς καλῶς κειμένους νόμους, καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἔμπρονας, τὰς ἀγαθὰς καὶ κακὰς ἀνθρώπων πράξεις μὴ τοῖς ἔργοις κρίνειν, ἀλλὰ ταῖς προαιρέσεσι· καὶ τιμᾶν, καὶ κολάζειν, καὶ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, εἰς μόνην τὴν προαίρεσιν ἀποδλέοντας, ὡς αὐτεξούσιον καὶ ἐφ' ἡμῖν οὖσαν· διὸ τὰ βία πραττόμενα, καὶ χαλεπώτατα ἢ, συγγνώμης ἀξιοῦσι· καὶ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τῷ πράττοντι, ἀλλὰ τῷ βιαζομένῳ λογιζονται· διότι οὗτος μὲν κατὰ προαίρεσιν ἐβιάσατο, ἐκεῖνος δὲ παρὰ προαίρεσιν ἔπραξεν· εἰ οὖν τοῦ κακοῦ ἡ προαίρεσις αἰτία, τῆς ψυχῆς αὐτοφελὲς οὖσα ἐνέργεια, καὶ οὐ βία ὠθουμένη, τί ἂν ἄλλο τοῦ κακοῦ λέγοιμεν αἴτιον, ἢ τὴν ψυχὴν; καὶ αὐτὴν δὲ, οὐχ ὡς κακοῦ· (οὐδὲν γὰρ αἰρεῖται τὸ κακὸν ὡς κακόν·) ἀλλ' ὡς φαινομένου μὲν ἀγαθοῦ, κρύπτοντος δὲ ἐν αὐτῷ τὸ κακόν, ὅπερ ἀνάγκη μετὰ τοῦ φαινομένου λαβεῖν ἀγαθοῦ· καὶ εἴρηται καὶ περὶ τούτου πρότερον.

Ἐχούτες οὖν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ, λαμπρᾶ τῇ φωνῇ βοῶμεν, ὅτι ὁ Θεὸς κακίας ἀναίτιος· διότι τὸ κακὸν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖ αὐτεξουσίως, καὶ οὐχ ὁ Θεός· εἰ μὲν γὰρ βία τὸ κακὸν ἔπραττεν ἡ ψυχὴ, τάχα ἄντις τὸν Θεὸν ἠτιάσατο, τὸν ἀναίτιως αὐτὴν συγχωρήσαντα βιασθῆναι· καίτοι οὐδὲ κακὸν ἦν τὸ βία πραττόμενον· κατὰ προαίρεσιν δὲ αὐτὸ αἰρουμένη, αὐτὴ ἂν αἰτία λέγοιτο δικαίως. Εἰ γὰρ λέγοις, μὴδὲ αὐτῇ συγχωρεῖν τὸν Θεὸν ὀφείλειν αἰρεῖσθαι τὸ κακόν, ἐν τῶν δύο λέγει· ἢ, ὅτι πεφυκυῖαν αὐτὴν ποτὲ μὲν τὸ ἀγαθὸν αἰρεῖσθαι, ποτὲ

δὲ τὸ κακὸν, ἀναγκάζειν ἔδει μηδέποτε αἰρεῖσθαι τὸ κακόν· ἢ, ὅτι τῷ αὐτῇ ἐχρῆν ὑποσηῖσαι, ὡς δὲ πεφυκέναι ποτὲ τὸ κακὸν αἰρεῖσθαι· ἄλλο μὲν πρῶτον αὐτόθεν ἄλογον· μάτην γὰρ ἢ αἰρεῖσθαι ἐκ ἐκατέρου πεφυκυῖα ἐγίνετο, εἰ μηδέποτε αὐτῇ πρὸς ἑκάτερον ἐνεργεῖν· ἀλλ' οὐδὲ αἰρεῖσθαι ἐτι, παρώσης ἀνάγκης· ἐναντίας γὰρ ἔχει πρὸς ἀνάγκην ἢ αἵρεσιν.

Ὁ δὲ δεύτερος λόγος πρῶτον μὲν ἐννοεῖται οὐδεμία τοῦ κακοῦ οὐδέποτε ἐστὶν αἵρεσις· ἔπειτα ὅτι συμβαλεῦσθαι ἔοικε, τὴν αὐτεξούσιον ταύτης ψυχῆς οὐσίαν, τὴν αὐταθελῶς καὶ ἄνευ ποτὲ μὲν τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν αἰρουμένην, ποτὲ τὸ φαινόμενον, ἀναλεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἢ ὡς ἀγαθόν, ἢ ὡς μέγα τι κακόν οὖσαν· καὶ οὐ ζεῖται, πόσων ἀγαθῶν νομιζομένων ἐν τῷ κοινῷ μείζαντε καὶ τιμιώτερόν ἐστιν ἀγαθόν ἢ αὐτὴ σιότης· πάντων γὰρ τῶν ὑπὸ σελήνην ὑπερέχει το· καὶ οὐδεὶς ἂν ἔλοιτο φυτὸν ἢ ζῶον ἄλογον ποιοῦν γενέσθαι μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. Πῶς αὖτε μελλε, τῶν ἐλαττόνων ἀγαθῶν ὑπὸ Θεοῦ παρὰ νομένων, τὸ μείζον ἐκείνων μὴ παραγενέσθαι περὶ, ὅπερ εἴρηται καὶ πρότερον, ἀναιρουμένην τὸ τῶν ὄντων τῆς ἐκ ἐκάτερα ῥοπῆς τῶν ψυχῶν ἀνάγκη καὶ τὰς πολυτιμότητας ἀνθρωπίνης ἀφαιρῆσθαι, καὶ τὸ εἶδος ὅλον τὸ ἀνθρώπινον εὖ γὰρ ἐστὶν ἔτι σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη ἀνθρώπου, εἰ μὴ καὶ παρατρέπεσθαι πέφυκεν· ἀπερὶ τὸς τε οὖσα, ἀγγελικῆς αὖ ἢ, ἢ θείας, καὶ ἐστὶ ἀνθρωπίνης. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ λόγου, ἀναφαιρῶνται ἢ παρατροπὴ, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν λεγόμενον κακόν· εἴπερ ἄνευ ταύτης οὐκ ἂν παρῆλθε τὰ ὄντα αἱ ἀρεταὶ αἱ ἀνθρώπιναι, οὐδὲ τὸ εἶδος ὅλον τοῦ ἀνθρώπου.

Ὡς γὰρ καὶ ὑπὸ Θεοῦ λέγεται παραχθῆναι τὴν πα-
ρατροπὴν ταύτην, καθόσον ἀναγκαία ἐστὶ πρὸς τὴν
τῶν τοσούτων ἀγαθῶν τῶν παρατρέπεσθαι πεφυκό-
των ὑπόστασιν, οὐκ ἂν κακοῦ λέγειν αἴτιον αὐτὸν
νομίζοιτο δικαίως· καὶ γὰρ τὸν ἰατρὸν σήποντα τὰ
ἀποσήματα, καὶ τέμνοντα τὸ σῶμα, καὶ καίοντα
καὶ ἀποκόπτοντα τὰ μέρη, οὐδεὶς νόσου λέγει ποιη-
τικόν, ἀλλ' ὑγίειας· ἐπειδὴ ἀδύνατον ἦν χωρὶς τού-
των ἐκείνους ὑγιασθῆναι τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ
καὶ ἡ θεία δίκη τὸ τιμωρὸν εἶδος τῆς δικαιοσύνης,
τὸ ἐπιτρέβον καὶ αὖξιν τὰ καὶ τῆς ψυχῆς, μέχρι
τινὸς τοιοῦτον ἐπάγει, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄλλως
ἰαθῆναι, εἰ μὴ ἐνεργήσῃ πρῶτον, ἢ πολλάκις ἐνίο-
τε, κατὰ τὴν μανιώδη ἐαυτῆς ὀρέξιν· διὸ καὶ οἱ παι-
δαγωγοῦντες καλῶς οὐ μέχρι παντὸς ἐναντιοῦνται
ταῖς τῶν παιδῶν ὀρέξεσιν, ἀλλ' ἐνδιδόασιν πολλά-
κις, καὶ συνεργοῦσιν ἐνίοτε· ὥς μὴ δυνάμενης τῆς
ψυχῆς ἐκείνης ἐξεμέσαι τελέως τὰ ποιαῦτα πάθη,
εἰ μὴ ἐνεργήσῃ ποτὲ κατ' αὐτὰ, καὶ κορεσθῇ τῆς
ἐνεργείας· καὶ οὔτε τὸν παιδαγωγὸν τοῦτον, οὔτε
τὴν θείαν δίκην κακοῦ λέγομεν αἰτίαν, ἀλλ' ἀγα-
θοῦ· διότι τοῦ ἀγαθοῦ ἔνεκα γίνεται· καὶ γὰρ τὰ
πρὸς σωφροσύνην τείνουσα ἐπιτηδεύματα, σωφρο-
νικά λέγομεν, καὶ τὰ πρὸς ὑγίειαν ὑγιεινά· πάντα
δὲ πρᾶξις εἰδοποιεῖται τῷ τέλει, οὗ ἔνεκα γίνεται.
Ὡς οὖν ὁ Θεὸς, τοῦ ἀναγκαίου τῆς παρατροπῆς εἰ γί-
ναιτό πως αἴτιος, οὐκ ἂν λέγοιτο δικαίως αἴτιος εἶ-
ναι κακοῦ.

Πῶς δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου τῆς παρατρο-
πῆς αἴτιος, ἄξιον ἰδεῖν· ὅτι, οὐχ ὥς αὐτὸς ἐνεργῶν
τὴν παρατροπὴν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὥς ἐνδιδούς τῷ
αὐτεξουσίῳ τὸ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς, ἵνα καὶ χάραν
ἐν τῷ παντὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος ἔχῃ, καὶ τὰ ἀγαθὰ
τοσαῦτα ὑποσῇ, μὴ δυνάμενα χωρὶς τῆς παρατρο-

πῆς ὑποστῆναι· αἴτιος δὲ κυρίως ἐστὶ τῆς αὐτεξουσίου
 ταύτης οὐσίας, ἀγαθῆς οὐσης, καὶ πολλῶν ἀγα-
 θῶν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τιμιωτέρας· ἥς ἐνέργεια πα-
 ρητική ἐστιν ἢ παρατροπή, θελούσης, καὶ οὐκ ἀντα-
 καζομένης. Ὅτι δὲ ἀγαθή ἐστιν ἢ αὐτεξούσιος αὐ-
 τῇ οὐσίᾳ, καὶν παρατρέπεσθαι ποτε πέφυκε, δῆλον
 εἶναι καὶ ἐξ ὧν οἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κακοῦ τιθέντες
 διὰ τὸ ἀναίτιον τοῦ κακοῦ τὸν Θεὸν ἀποφαίνειν λέ-
 γουσι· καὶ γὰρ καὶ οὗτοι, οὐ μόνον παράγεςθαι
 τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγοντες, ἀλλὰ καὶ μέ-
 ρος αὐτὴν ἢ μέρος τοῦ Θεοῦ κομπάζοντες εἶναι, πε-
 φυκῆναι αὐτὴν κακύνεσθαι παραδιδόασιν· εἴτε οὐ-
 κατὰ προαίρεσιν αὐτὴν κακύνεσθαι λέγουσιν· (ὡς
 περ ἀκολουθεῖ τοῖς λέγουσιν, ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὸ νου-
 κῆσαι τὸ κακὸν ἢ ὑπὸ αὐτοῦ ἡττηθῆναι, καὶ δι-
 τοῦτο καὶ δίκας ἀπαιτεῖσθαι τὸν ἡττώμενον, καὶ
 ἀμοιβῶν ἀξιοῦσθαι τὸν νικήσαντα· ταῦτα γὰρ λέ-
 γοντες, οὐκ ἐφιστάνουσιν ὅμως, ὅτι τούτοις ἀδύνα-
 τον συνάδειν τὸ ἔξωθεν ὠθεῖσθαι πρὸς τὸ κακὸν τὴν
 ψυχὴν·) ἀπλῶς δ' οὖν, εἴτε κατὰ προαίρεσιν αὐτὴν
 κακύνεσθαι λέγουσιν, εἴτε ἔξωθεν ὠθουμένην, πε-
 φυκῆναι πάντως κακύνεσθαι κακύνεται· εἰ γὰρ μὴ
 ἐπεφύκει, οὐκ ἂν ἐκακύνθη· τριγαροῦν, οὔτε τὸ
 πρῶτον ἀγαθὸν κακύνεσθαι λέγουσιν, ἐπεὶ μὴδὲ
 πέφυκεν ὅλως, οὔτε τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τὰ προσεχῶς
 αὐτῷ συνόντα, τὴν Μητέρα τῆς ζωῆς, αἷς λέγουσιν
 καὶ τὸν δημιουργόν, καὶ τοὺς ἐκεῖ αἰῶνας. Ὡς καὶ
 οὗτοι πεφυκῆναι κακύνεσθαι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ
 Θεοῦ παράγοντες, διὰ τὸ μὴ κακὸν εἶναι τὴν τοιαύτην
 τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀγαθὴν, οὐ λέγουσιν· αἴτιον τοῦ
 κακοῦ τὸν Θεὸν εἶναι.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τῶν κακῶν ὑποστάσεως, ἀ-
 κείτω τὰ εἰρημένα πρὸς τὸ παρόν. Λοιπὸν δὲ χρ-
 τὴν τοῦ Ἐπικτήτου ρῆσιν ἐπισκέψασθαι, καὶ ἰδεῖν

ὅπως τὰ διὰ τούτων εἰρημένα περὶ τοῦ κακοῦ,
 οἱ ὀλίγων ἡμῖν αὐτὸς συλλαβὼν ἐπεδείξατο. Τῆς
 γὰρ τῶν ἡθῶν εὐαγωγίας περὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀ-
 γαστοῦ καὶ τὴν φυγὴν τοῦ κακοῦ καταγινομένης,
 ἀναγκαῖον ἦν ἐπιδεῖξαι τὴν φύσιν τοῦ κακοῦ και-
 νοπρεπῆτιναι οὕσαν· καὶ γὰρ ἐσίπως, καὶ οὐκ ἐσι·
 παρυπόσασις οὕσα, καὶ οὐχ ὑπόσασις· διὸ καὶ φευ-
 κτὴ τέλειος· ὅτι προηγουμένην ὑπόσασιν οὐκ ἔχει·
 καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐσι τινὶ αἵρετῇ, καὶ οὐδενὶ ἐσι
 σκοπὸς τῷ ποιῶντι· καὶ γὰρ τῷ οἰκοδόμῳ τῷ οἰ-
 κίαν οἰκοδομοῦντι, σκοπὸς ἐσι καὶ τέλος ἡ οἰκία, οἱ
 ἦν οἰκοδομεῖ· καὶ τῷ τέκτονι ἡ θύρα, οἱ ἦν τεκταί-
 νεται· οὐδὲν δὲ τοῦ κακοῦ ἔνεκα ποιεῖται. Καὶ ἔστιν ὁ
 τοῦ Ἐπικτήτου συλλογισμὸς, ἐν βραχεῖ τοιοῦτος.
 Τὸ κακὸν, ἀποτυχία σκοποῦ ἐσι· τὸ προηγουμένως
 κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον, σκοπὸς ἐσι τῷ
 ποιῶντι· καὶ τέλος, ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ· καὶ ὅταν
 γένηται, τυγχάνει τοῦ σκοποῦ ὁ ποιῶν· εἰ οὖν τὸ
 προηγουμένως κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον
 οὐκ ἐστιν ἀποτυχία σκοποῦ, (ἐπιτυχία γάρ ἐσι,)·
 τὸ δὲ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐσι· δῆλον, ὅτι καὶ
 τὸ κακὸν οὐ γίνεται προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ.
 Καὶ ὅτι μὲν ἀποτυχία σκοποῦ ἐσι τὸ κακὸν, δῆλον
 ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ρηθέντων· σκοπὸν γάρ τις θέμε-
 νος, ὡς ἀγασθόν, τὴν ἡδονὴν, τοξεύει ἐπ' αὐτήν,
 ὡς ἐπὶ ἀγασθόν· ἥτοι ἐπιτρέχει αὐτῇ βέλους ταχύ-
 τερον, τῇ γε φαντασίᾳ· καὶ μὴ ἐπιτυχῶν ἀγαστοῦ,
 ἀλλὰ παραλλάξας αὐτὸ, καὶ παρατραπείς ἀπ' αὐ-
 τοῦ, δῆλον ὅτι ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ, κακυνό-
 μενος. Ὅτι δὲ τὰ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινό-
 μενα σκοπὸς γίνεται τοῦ ποιῶντος, καὶ τέλος ἡ ἐ-
 πιτυχία αὐτῶν, δῆλον ἐξ ὧν εἶπον περὶ τοῦ οἰκοδό-
 μου καὶ τοῦ τέκτονος· πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον σκο-
 πὸς τοῦ ποιῶντός ἐστιν, εἰς ὃν ἀποβλέπων, ὥσπερ

βελί, τας αὐτοῦ ενεργείας ἐκτείνει ἐπ' αὐτό· καὶ τέλος ἔχει τὸ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. Εἰπὼν δὲ αὖτως· οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνε-
ται· διὰ τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος τὸ κατὰ φύσιν καὶ προηγουμένως ὑφιστάμενον ἐδήλωσε.

Καὶ εἴπερ οὕτως ἐδέξατο τὸν συλλογισμόν, τὴν ἐλάττωμα πρότασιν δεῖς διὰ τοῦ, ὥσπερ σκο-
πὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται· (τοῦ-
το γὰρ σημαίνει, ὅτι τὸ κακὸν ἀποτυχία σκοποῦ ἐ-
στίν·) καὶ παραλιπὼν τὴν μείζονα, τὴν λέγουσαν,
ὅτι τὸ προηγουμένως ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενον οὐκ
ἐστὶν ἀποτυχία σκοποῦ· (ἐπιτυχία γάρ ἐστι·) συμ-
πέρασμα ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ κακὸν οὐ γίνεται προη-
γουμένως καὶ κατὰ φύσιν ἐν τῷ κόσμῳ. Δύναται
δὲ καὶ ὡς συνημμένον ἀκούεσθαι τὸ ληφθὲν τοιοῦ-
τον· εἰ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται, κα-
κοῦ φύσις ἐν κόσμῳ οὐ γίνεται· εἰ γὰρ ἐγίνετο,
σκοπὸς ἂν ἦν τῷ ποιοῦντι, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ἐ-
ποίει· σκοπὸς δὲ πρὸς τὸ φυγεῖν αὐτό· φευκτὸν γὰρ
τὸ κακόν· ὥςτε οὐ πρὸς τὸ τυχεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀ-
ποτυχεῖν αὐτοῦ ἐτίθετο· εἰ οὖν σκοπὸς πρὸς τὸ ἀ-
ποτυχεῖν αὐτοῦ οὐ τίθεται, οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν
κόσμῳ γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου τίς ἐπέτρεπε τῷ ἀπαντήσαν-
τί, ἡγαυάκεις ἂν· ὅτι δὲ σὺ τὴν γυνάμην τὴν σεαυ-
τοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἴνα, εἰάν λαιδορήσῃταί σοι,
ταραχῇ ἐκείῃ καὶ τωγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ τούτου ἐ-
νεκα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Εἰκάσου ἔργου σκοπεῖ τὰ κακηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην τροχίμωσ ἤξεις, ἅτε μηδὲν τῶν ἐξῆς ἐντεθυμημένος· ὕστερον δὲ, ἀναφανέντων δυσχερῶν τιναυ, αἰσχυρῶς ἀποσῆσι. Θέλεις Ὀλύμπια νικῆσαι; Κἀγὼ, νῆ τοὺς θεοὺς· κομφὸν γάρ ἐστιν· ἀλλὰ σκοπεῖ τὰ κακηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα· καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου· δεῖ σ' εὐταχτεῖν, ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γαμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, ἐν ᾧ τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει· μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχεν· ἀπλῶς, ὡς ἰατρῷ παραδεδοκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ· εἴτα, ἐν τῷ ἀγῶνι, παρορύσσεσθαι, ἔσι δὲ ὅτε χεῖρα ἐκβαλεῖν, σφυρὸν σρέφαι, πολλήν ἀφὴν καταπιεῖν, ἔσθ' ὅτε μασιγωδῆναι, καὶ μετὰ τούτων πάντων νικηθῆναι. Ταῦτα ἐπίσκεψάμενος, ἂν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν· εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παῖδιά ἀναστρεφῆσι, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἴτα τραγωδεῖ· οὕτω καὶ σὺ, νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἴτα ῥήτωρ, εἴτα φιλόσοφος, ὅλη δὲ τῇ ψυχῇ οὐδὲν· ἀλλ', ὡς πύθικος, πᾶσαν θέαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει· σὺ γὰρ μετὰ σκέψεως ἤλθες ἐπὶ τι, οὐδὲ περιδεύσας· ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος ὡς Εὐφράτης λέγει, (καὶ τοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος;) θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. Ἀνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἴτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατὰμαζε, εἰ δύνασαι βλάσαι· πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ παλαιστῆς; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφύν κα-

τάμαζε· ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο κέφυκε, Δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποίω, ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀρέγεσθαι, ὁμοίως δυσχερεῖν· ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι· ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν ταυτὶ ἥττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν· εἰ δὲ μὴ, μὴ προσάγαγε· μὴ, ὥς τὰ παιδία, νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἴτα ῥήτωρ, εἴτα ἐπίτροπος Καίσαρος· ταῦτα οὐ συμφωνεῖ· ἵνα σε δεῖ ἀνδραπτοῦ, ἢ ἀγαθόν, ἢ κακόν, εἶναι· ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ' ἔστιν, ἢ φιλοσόφου τάξις ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πολλὴν ἐνέργειαν ἐποίησεν ἡ σύγκρισις τοῦ ἐπιτρέποντος ἄλλου, πρὸς ἐμὲ ἐπιτρέποντα· καὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὴν ψυχὴν μου· χεῖρον γάρ ἐστιν ὑφ' ἑαυτοῦ βλάπτεσθαι, ἢ περὶ ὑπ' ἄλλου· εἰ γὰρ μᾶλλον δυσχεραίνομεν ὑπὸ φίλων βλαπτόμενοι, ἢ ὑπὸ τῶν τυχόντων, διὰ τὴν φαντασίαν τῆς οἰκειότητος, καὶ τὸ παρ' ἐλπίδα συμβαίνειν, πολὺ ἂν ἀτοπώτερον εἴη, τὸ αὐτὸν ἑαυτὸν βλάπτειν· καὶ εἰ τοῦ σώματος βλαπτομένου δυσχεραίνομεν, πολὺ μᾶλλον ἔδει δυσχεραίνειν, τῆς ψυχῆς ἡμῶν· εἰ δὲ τὸ μὲν ἄλλου τινα ἐπιτρέψαι τὸ σῶμα ἡμῶν τῶ ὑπαντῶντι, ἢ μὴ ἐπιτρέψαι, οὐκ ἔστιν ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ ἡμᾶς ἐπιτρέψαι τὴν γνώμην ἡμῶν τῶ τυχόντι, ἵνα, εἴαν ἐκείνος λοιδορήσῃ ἢ ὑβρίσῃ, αὐτὴ παραχθῇ καὶ συγχυθῇ, ἢ μὴ ἐπιτρέψαι τοῦτο παθεῖν, ἐφ' ἡμῖν ἐ-

σιν· ἀμφοτέρων αἰσχύνης ἄξιον, τὸ δυσχεραίνειν μὲν τὸ μήτε ἐφ' ἡμῖν ὄν, μήτε εἰς ἡμᾶς γινόμενον κακόν, ἐνδιδόναι δὲ ἐκόντας τὸ ἡμέτερον κακόν, ἐφ' ἡμῖν ὄν μὴ ἐνδοῦναι. Καὶ καλῶς οὐκ εἶπεν· οὐ δυσχεραίνεις τούτου ἕνεκα· διότι δυσχεραίνομεν μὲν καὶ ἀγανακτοῦμεν ἐφ' οἷς ἄλλοι ποιοῦσιν εἰς ἡμᾶς κακοῖς, αἰσχυνόμεθα δὲ ἐφ' οἷς αὐτοὶ ποιοῦμεν εἰς ἄλλους· ἔτι δὲ μᾶλλον αἰσχύνεσθαι χρή, εἰς εἰς αὐτούς· καὶ ἔτι μᾶλλον, εἰς ἐφ' ἡμῖν ἢ τὸ μὴ ποιῆσαι· αἰσχύνεται δὲ ὁ συναισθόμενος τοῦ αἰσχύου τῶν κατὰ προαίρεσιν οἰκείων ἀμαρτημάτων· τί δ' ἂν εἴη αἰσχίον τοῦ μὴ δύνασθαι τῆς παρατεθείσης ἐνεργούσας συγκρίσεως ταύτης τὰς διαφορὰς ἰδεῖν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πατήρ ἐστιν· ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἅπαντων, ἀνέχεσθαι λοιδοροῦντος, παίοντος· ἀλλὰ, πατήρ κακός ἐστι· μή τι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ὤκειώσης; ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφός ἀδικεῖ; τήρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτόν· μηδὲ σκόπει, τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοὶ ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἢ σὴ ἔξει προαίρεσις· σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς· τότε δὲ ἔση βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. Οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ στρατιωτοῦ, τὸ καθήκον εὐρήσεις, εἰς τὰς σχέσεις ἐξίζη θεωρεῖν.

Καθήκοντά ἐς τὰ γινόμενα κατὰ τὰ ἤκοντα καὶ ἐπιβάλλοντα καὶ κατ' ἀξίαν προσήκοντα ἑκάστοις καὶ ταυτά ἐς τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα τῆς τὴν ὁλὴν ἀρετὴν περιεχούσης· ἐς γὰρ δικαιοσύνη, ἡ μὲν ἀντιδικησμένη πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς· ἡ δὲ, πάντα ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα· δικαιοσύνη γάρ ἐστι τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστοις ἀποδιδόναι· διὸ καὶ ἡ ἡθικὴ εὐαγωγία, καὶ ἡ πολιτικὴ, περὶ τὰ καθήκοντα ἀνατρέφονται· ἡ μὲν, δικαιοσύνη ψυχῆς οὕσα, καὶ τὰ καθήκον ἑκάστω τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἀφορίζουσα· ἡ δὲ, δικαιοσύνη πόλεως, καὶ αὐτὴ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἑκάστω τὸ πρὸς ἀξίαν ἀποδιδούσα. Παιδεύσας τοίνυν τὸν ἀκροατὴν διὰ τῶν προτέρων παραγγελμάτων, καὶ αὐτῶν περὶ τὰ καθήκοντα γινόμενων, ἐντεῦθεν λοιπὸν αὐτῷ τὴν τέχνην τὴν περὶ τὰ καθήκοντα παραδίδωσι, πῶς ἐσὶν εὐρίσκειν τε αὐτὰ, καὶ ἐργάζεσθαι· καὶ ἅπερ ἄλλοι διὰ πολυπραγματοειῶν συνέταξαν, οἱ μὲν Περί Καθηκόντων τὰς πραγματείας ἐπιγράψαντες, οἱ δὲ Περί τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς Καλῶν, ὥσπερ Νικόλαος ὁ Ἰταλὸς σκηνός· ταῦτα οὗτος ἐν ὀλίχοις, μετὰ δρασικῆς ἐμφάσεως, καὶ ἐνεργείας κινούσης τὰς ψυχὰς, παραδέδωκε.

Ταῦτα δὲ τὰ καθήκοντά ἐσιν, ὡς καθόλου καὶ μέρη διελεῖν αὐτὰ, τὰ μὲν, πρὸς ἀνθρώπους, καὶ πάλιν πρὸς τὰ ὅμοια· τὰ δὲ, πρὸς τὰ κρείττονα· καὶ πάλιν πρὸς τὰ χεῖρονα· τὰ δὲ, ἴσως καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς· καὶ τούτων δὲ ἕκαστον πολλὰς ἔχει διαφορὰς καὶ ταῖς κυριωτέραις καὶ αὐτὸς ἐπεξέρχεται, αὐτῶν πρὸς ἀνθρώπους καθηκόντων ἀρχόμενος. Καὶ πάλιν ὡς εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς διδάσκει, πῶς δυνατόν ἐστιν εὐρίσκειν τὰ καθήκοντα· καὶ οὐ τὰ αὐτὰ καθήκοντα.

κει πατρί καὶ ἡμῶν ἀποδιδόναι, οὐδὲ πολίτη καὶ ξένω, οὐδὲ εὐεργέτη καὶ τῷ βλάψαντι, ἀλλὰ ἄλλοις ἄλλα κατὰ τὴν τῶν σχέσεων διαφοράν, ἣν πρὸς αὐτοὺς ἔχομεν· ἄλλη γὰρ σχέσις πρὸς πατέρα, ὡς πρὸς αἷτιον, μετὰ Θεοῦ, καὶ ὁλότητα ἡμῶν, καὶ εὐεργέτην· καὶ ἄλλη πρὸς υἱόν, ὡς πρὸς αἷτιατόν, καὶ μέρος πως ἡμέτερον.

Ἀλλὰ, τί ποτ' ἔσιν ἡ σχέσις, δεῖ πρότερον ἐννοῆσαι, καὶ οὕτω ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν ἐπισηῆσαι. Ἡ τοίνυν σχέσις, ὡς κοινῶς εἰπεῖν, σύνταξις ἐστὶ τινῶν πρὸς ἄλληλα, φυσικῇ, ἢ προαιρετικῇ, ὁμοίῳ, ἢ ἀνομοίῳ· ἡ μὲν, συναγωγὸς· ἡ δὲ, διασπαικὴ, μενούσης τῆς περιγραφῆς τῶν ἐν σχέσει ὄντων· μεση γὰρ ἡ σχέσις ἐστὶ τῶν ἔχόντων τὴν σχέσιν· καὶ ἔχεται ἀλλήλων κατὰ τὴν σχέσιν, ἢ μᾶλλον κατεσχέθη ὑπὲρ ἀλλήλων· ὥς τε καὶ διακριθέντα, καὶ ἄλλα γινόμενα, μὴ τελέως ἀσπασθῆναι, ἀλλὰ μεῖναι ἀλλήλων ὄντα· διὸ καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται προσάλληλα, τὰ τὴν σχέσιν ἔχοντα. Ἐστὶ δὲ σύνταξις φυσικῇ, ὁμοίῳ συναγωγὸς, ἢ τῶν ἀδελφῶν· διὸ καὶ ὁμοίως πρὸς ἄλληλα ἀποδίδονται· ὁ γὰρ ἀδελφός, ἀδελφοῦ ἀδελφός· καὶ ὁ ἴσος, ἴσου ἴσος· καὶ ὁ συγγενὴς, συγγενοῦς συγγενής· καὶ ὁ πολίτης, πολίτου πολίτης. Σύνταξις δὲ φυσικῇ, ὁμοίῳ διασπαικὴ, ἢ τῶν ἀλλοτρίων κατὰ γένος· καὶ γὰρ καὶ αὕτη σύνταξις ἐστὶ φυσικῇ, καὶ κατ' ὁμοιότητα· διὸ καὶ λέγεται προσάλληλα κατ' ὁμοιότητα· ὁ γὰρ ἀλλότριος, ἀλλοτρίου ἀλλότριος· διασπαικὴ μέντοι ἡ σύνταξις· τὸ γὰρ ἀλλότριον χωριστικὸν τῶν γενῶν ἐστὶν, ὥσπερ τὸ συγγενές, ἐνωτικόν. διὰ δὲ τὴν ὁμοιότητα, καὶ τε συναγωγὸς, καὶ τε διασπαικῇ, τὰ καθήκοντα τὰ αὐτὰ ἐστὶν ἐφ' ἑκατέρῳ πρὸς τὸ ἕτερον. Σύνταξις δὲ φυσικῇ, ἀνομοίῳ συναγωγὸς, πατὴρ καὶ υἱὸς πρὸς ἀλλήλους· καὶ γὰρ φυσικῆς ἐστὶ

συναγωγός· ἀνομοίων δὲ, διότι οὐκέτι πρὸς τὸ αὐτὸ
τὸ ἢ ἀπόδοσις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν· ἐκεῖ γὰρ ἐλέ-
γομεν, ὁ ἀδελφός, ἀδελφοῦ ἀδελφός· ἐνταῦθα δὲ,
ὁ πατήρ, υἱοῦ πατήρ· καὶ, ὁ υἱός, πατὴρ υἱός· ἐστὶν
οὖν αὕτη σύνταξις, φυσικὴ· ἀνομοίων συναγωγός·
ἀλλὰ τὸ ἀνόμοιον ἔχει, ὡς αἴτιον καὶ αἰτιατόν.
Ἄλλη δὲ ἐστὶ σύνταξις φυσικὴ συναγωγὸς ἀνομοίων,
τῶν ὡς ἐναντίων· ὡς ἔχει τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστε-
ρόν· καὶ γὰρ ἀνόμοια ὄντα ταῦτα, συνῆκται μὲν
πρὸς ἀλλήλα, κατὰ δὲ τὴν τοπικὴν ἐναντίωσιν.
Σύνταξις δὲ φυσικὴ, ἀνομοίων διασπαιτική, ὡς τὰ
πέρυσσι καὶ τὰ τῆτες· σχέσις γὰρ καὶ αὕτη διασπαι-
τικὴ κατὰ χρόνον.

Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ, ὁμοίων συναγωγός,
τῶν φίλων· διασπαιτικὴ δὲ, ἢ τῶν ἐχθρῶν· καὶ γὰρ
οἱ ἐχθροὶ συντεταγμένοι μὲν εἰσι κατὰ σχέσιν προαι-
ρετικῶς, ὁμοιοὶ οὗτες· διὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ ἢ ἀπ-
όδοσις· ὁ ἐχθρὸς, ἐχθροῦ ἐχθρὸς, ὥσπερ ὁ φίλος
φίλου φίλος· διασπαιτικὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν ἢ σύ-
νταξις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φίλων ἐνωτικὴ· Σύνταξις δὲ
προαιρετικὴ ἀνομοίων συναγωγός, ἢ τοῦ διδάσκον-
τος καὶ μαυθάνοντος, ὡς αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ·
δὲ ὑπεναντίων, ἢ τοῦ πιπράσκοντος καὶ ἀγοράζον-
τος· Σύνταξις δὲ προαιρετικὴ, κατὰ ἀνομοιότητα
διασπαιτικὴ, ἢ τοῦ διώκοντος καὶ τοῦ φεύγοντος·
γὰρ διώκων, φεύγοντα διώκει· ὁ συντεταγμένη μὲν
κατὰ προαιρετικὴν σχέσιν ἀνομοίων, διασπαιτικῶς
συντεταγμένη· ἢ μέντοι ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συ-
σις, μέση τις ἔοικεν εἶναι τῶν τε φυσικῶν, καὶ προαι-
ρετικῶν, ὡς ἀμφοτέρων μετέχουσα· καὶ κατὰ ἀ-
νομοιότητα ἀποδιδόμενη· ὁ γὰρ ἀνὴρ, γυναικὸς ἀν-
δρὸς καὶ ἡ γυνή, ἀνδρὸς γυνή· μέσην δὲ καὶ οἱ γείτο-
ντες ἔχουσι σχέσιν, πρὸς ὁμοιότητα ἀποδιδόμενοι·
δὲ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον, τὸ μὲν φυσικόν ἐστι

(ἄρχει γὰρ αἰεὶ τὸ κρεῖττον τοῦ χειρότερου ἐν τῷ παντί·) τὸ δὲ προαιρετικόν, ὅταν κατὰ σύνταξιν οἱ μὲν πλούσιοι ἄρχωσιν, οἱ δὲ πένητες ἄρχωνται· τὸ δὲ μικτόν, ὅταν κοινῇ δόξῃ τοὺς φρονιμωτέρους ἄρχειν.

Τοσούτων οὖν, ὥς τύπῳ φάναι, τῶν σχέσεων οὐσῶν, ἐν ὁποίᾳ ἂν τούτων πρόστινα τύχωμεν ὄντες, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ τῆς σχέσεως εἶδους τὸ πρὸς αὐτὸ καθῆκον ἡμῶν ληπτέον, καὶ φυλακτέον· εἴτε καὶ ἐκεῖνος φυλάττει τὸ πρὸς ἡμᾶς καθῆκον, εἴτε καὶ οὐ· καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν φυσικῶν καθηκόντων· τὴν μὲν γὰρ προαιρετικὴν σχέσιν καὶ ὁ ἕτερος, κακῇ προαίρεσει ἢ ἀγαθῇ χρώμενος, διαλύσαι δύναται· τὴν μὲν φιλίαν κακῇ, τὴν δὲ ἔχθραν ἀγαθῇ· καὶ γὰρ ἡ προαίρεσις τὴν σχέσιν ταύτην εἰργάσασθαι· τὴν δὲ φυσικὴν, οὐχ ἡ προαίρεσις, ἀλλ' ἡ φύσις. Διὸ, εἰ μὲν ὁ φίλος ἡμῶν διὰ μοχθηρὰν προαίρεσιν ἐχθρὸς γένηται, ἔλυσε τὴν σχέσιν ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔτι ὀφείλομεν αὐτῷ τὰ πρὸς φιλίαν καθήκοντα, οὐκ ἔτι φίλῳ εἶναι βουλομένοι, ἀλλ' ἐχθρῷ. Εἰ δὲ πατὴρ μοχθηρῶς χρῆται τῇ προαίρεσει, τὴν τοῦ πατρὸς σχέσιν οὐκ ἔλυσε· ἡ προαίρεσις γὰρ ἐκείνη, καὶ οὐ προαιρετικὴ· καὶ πρὸς πατέρα ἢ τοιαύτη σχέσις, ἀλλ' οὐκ ἀγαθὸν πάντως πατέρα· καὶν τύχῃ οὖν ὁ πατὴρ κακός, ἀλλὰ τὰ τῷ πατρὶ καθήκοντα ἀποδοτέον.

Χρή οὖν ἐπιμελεῖσθαι παντοίως αὐτοῦ, καὶ ὅτι αἰτίος ἡμῖν μετὰ Θεοῦ εἶναι γέγονε, καὶ ὅτι διὰ τὰς ἐπιμελείας αὐτοῦ καὶ συμπαθείας ἐτράφημέν τε, καὶ μέχρι τοῦδε προύλθομεν· καὶ, ὡς δανεισαμένους παρὰ τῶν γονέων τὴν ἐπιμέλειαν, ἀποδιδόναι μετὰ τόκων αὐτοῖς εὐγνωμόνως προσήκει, καὶ τοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτῶν προθύμως ὑπουργεῖν πᾶσιν, ὅσα μὴ πρὸς κακίαν ψυχῆς ἐγκαλεῖ-

ται· ταῦτα γὰρ ἀβαρὲς
 ραιτιητέον, ὥς τῷ πα
 καὶ τῶν ἄλλων δὲ χρ
 σώματος, ἢ τῶν ἐκ
 δεσπόταις, ἀργυρίου
 σώματα τῶν δούλων
 μᾶλλον τοῖς κατὰ φύ
 ναι· ὥς καὶ τυπτό
 ρου τῶν ὑπὸ τοῦ δεσ
 καὶ λοιδοροῦν τῶ
 των. Οἱ δὲ παλαιοὶ τ
 τὴν τῆς φύσεως ὑπε
 τοὺς πόρους οὓς οἱ γ
 σιν, ἅμα καὶ τοὺς τ
 βουλόμενοι, καὶ τῇ τ
 σοργίᾳ θαρρήσαντες,
 τοὺς παῖδας τοῖς γονε
 ἀτιμωρήτως· οἱ δὲ ἔ
 γονέας ἐσέφθησαν, κα
 καλεῖν· εὐλαβηθέντες
 τῶν γονέων ἀδελφοὺς
 νοὶ τὴν τάξιν, ἣν το
 δας τοὺς ἑαυτῶν ὑπε
 τοὺς γονέας καθήκου
 γασθὸν παιεῖν αὐτὰ, κα
 τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν
 τὴν θεῖαν ἐννοεῖν δίκ
 μᾶς τοὺς ἡμετέρους
 ἡμεῖς πρὸς τοὺς γονεά

Κἂν ἀδελφὸς οὐκ
 φὸν φυσικὴν τῆς σχέ
 τὴν ὁμολογίαν, ἣν ὡ
 τους· ἀλλὰ μὴ πρὸς
 καὶ συγγενεῖς ἐλθεῖν

ὅτι τὸ μὲν ἐκεῖνον δικαίως ἢ ἀδίκως σοὶ προσενεχθήναι οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοί· τὸ δὲ σὸν, ἐπὶ σοὶ ἐστὶ· διὸ οὐ χρὴ σκοπεῖν, πῶς προσφέρεται, ἀλλὰ τί σὺ ποιῶν κατὰ φύσιν ἔξεις· οὐ γὰρ κύριος εἶ, τοῦτο σπούδαζε κατὰ τὸ σοῦ προσῆκον διατιθέναι· ἐν τούτῳ γάρ σου καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ ἡ βλάβη· ἐκεῖνος γάρ, ὅπως αὖ διαγένηται, σὲ οὐ βλάψει, εἰάν τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν βλάβην ἐπὶ σοὶ ζητῇς· εἰ δὲ ἴν τοῖς ἔξωθεν γινομένοις αὐτὴν ἀφορίσῃς, τότε ὑπὸ σεαυτοῦ ἔση βεβλαμμένος, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ· ἐννόει δὲ καὶ, ὅτι, εἰάν διὰ τῆς σεαυτοῦ πρᾶοτιτος καὶ σοργῆς καὶ φίλον σεαυτοῦ τὸν ἀδελφὸν κατασκευάσῃς, αἱ δύο σχέσεις μιγνύμεναι θαυμασὴν ἔνωσιν ἀπεργάζονται.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς τῶν ἀγαθῶν διδασκάλους καθήκοντα, τὰ αὐτὰ πως τοῖς πρὸς τοὺς γονεῖς ἐστὶ, μετὰ τινος τάχα ἐπιτάσεως· ὅτι οἱ τροφεῖς οὗτοι καὶ ἐπιμελῆται, οὐ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν εἰσι, καὶ οὐδὲ κατ' ἀνάγκην τὴν φυσικὴν, ὥσπερ οἱ γονεῖς, ἔντε τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν ἀγαθὴν, μιμουμένην τὴν θείαν ἀγαθότητα, τὴν τὰς ψυχὰς τὰς εἰς γένεσιν πεσούσας ἐκεῖ πάλιν ἐπανάγουσαν, ὅθεν προῆλθον· πλεονάζει δὲ τὰ πρὸς τοὺς διδασκάλους καθήκοντα, τῷ δεῖν πᾶσι τοῖς ὑπὸ τούτων ἐπιταττομένοις, ὡς Θεοῦ προσάττοντας, ἀπροφασίζως ὑπηρετεῖν· ὁ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν ἡμῖν προσηγόντων διδάσκαλος, οὐδὲν ἐπιτάζει τῶν μὴ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἀποτελειομένων. Εἰάν δὲ οἱ γονεῖς ἡμῖν καὶ διδάσκαλοι τῶν ἀγαθῶν τύχωσιν ὄντες, τότε τῶν δύο σχέσεων συναφθειςῶν, καὶ τὰ καθήκοντα κατ' ἀμφοτέρους ἀποδοτέον, ὡς θεῖόν τινα τύπον προσκυνοῦντας αὐτούς· ὅτι καὶ τοῦ εἶναι,

καὶ τοῦ καλῶς εἶναι, καὶ οὗτοι, ὥσπερ ὁ Θεός, γηγόνασιν αἵτιοι.

Τὰ δὲ περὶ τοὺς φίλους καζήκοντα, καὶ τίμια καὶ χρειώδη τυγχάνοντα, συντόμως, ὡς δυνατόν, ρητέον· ἐν οἷς πρώτη μέν ἐστιν, ἡ ἐκλογὴ τῶν φίλων· δευτέρα δὲ, ἡ χρῆσις αὐτῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀρίστης χρήσεως φυλακὴ· ἐξ ὧν ἀποφαίνεται τὸ τῆς φιλίας παντοδαπὸν ἀγαθόν. Τὴν μὲν οὖν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι χρὴ, πρῶτον μὲν, εἰς ὁμοιότητα τῶν ἡδῶν ἀποβλέποντα· τὰ γὰρ ἀνῶμοια, ἀνάρμοστα πρὸς φιλίαν εἰσὶ, κἂν ἄμφω δόξῃ χρησά· τὰ γὰρ δὴ ἀραιότερα καὶ σαθροτέρα τῶν ἡδῶν, πρὸς τὰ εὐκίνητα καὶ παράδερμα οὐ συναρμόττει· δεύτερον δὲ ἀφορᾶν χρὴ, πῶς ἐχρήσατο τοῖς προτέροις ἑαυτοῦ φίλοις οὗτος, ὃν πρὸς φιλίαν ἐκλεγόμεθα· καὶ τὸ τρίτον, ὃ καὶ πρῶτόν ἐστι, καὶ μέσον, καὶ ἔσχατον, πότερον ὑπὸ τῶν ἀλόγων ἄρχεται παθῶν, ἡ ὁπωσοῦν ὁ λόγος ἐν αὐτῷ κρατεῖ· τούτων δὲ ἀκολουθῶς τὰς ὀρέξεις ἐπισκεπτέον, πότερον πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν ἐπαινούμενα κινουῦνται, ἢ πρὸς τὰ ἡδέα καὶ ἀσχήμονα, καὶ τοῖς συρφετοῖς ἀνθρώποις ἀρεσά· καὶ ἔτι μὲντοι, πότερον εὐήνιοί τινές εἰσιν αἱ ὀρέξεις καὶ ἐκκλίσεις, καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ῥαδίως πειθόμεναι· ἢ σφοδραῖτε καὶ ἀχαλίνωτοι, καὶ τὸ φαινόμενον αὐταῖς ἀρεσὸν αἰεὶ προτιμῶσαι· αἱ μὲν γὰρ τοιαῦται, πάντα πρὸς τὸ δοκοῦν αὐταῖς βιαζόμεναι, οὐκ εἰσὶ πρὸς φιλικὴν ἔνωσιν ἐπιτήδιοι· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγαθόν ἐν τοῖς ἐκτὸς τιθέμεναι, χρήμασιν, ἢ σώμασιν, ἢ δόξαις πολιτικαῖς, καὶ αὗται πρὸς φιλίαν ἀνάρμοστοι· μεριστῶν γὰρ ὄντων τούτων, ὁ σφοδρότερον ὀρεγόμενος, καὶ τὸ πλεον λαμβάνων, τὸ ἔλαττον ἀπολείπει πάντως, ὡς μηκέτι τὸν φίλον τοῦ ἴσου τυχεῖν. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν χρημάτων, καὶ σωματῶν,

τοῦτο πρόδηλον· καὶ ὁ δοξοκρητῶν δὲ πάντως καὶ μονοδοξεῖν βούλεται· τὰ δὲ ψυχικὰ ἀγαθὰ, ἐπιζηταί καὶ ἀρεταί, ἀμέριστα τοῖς μετέχουσι παρόντα, τοῦ ἑτέρου μετέχοντος, οὐ μειοῦται ἐν τῷ ἑτέρῳ, ἀλλὰ καὶ αὖξεται· συνεγείρεται γὰρ καὶ συνεκπυροῦται ταῦτα ἐν ταῖς τῶν μετεχόντων ψυχαῖς, καὶ μεταδιδόμενα πολλαπλασιάζεται, καὶ, ὥσπερ ἀπὸ πυρείων παρατρίβομένων, ἐν ἐκλάμψει τὸ τῆς ἀληθείας καὶ εὐζωίας φῶς. Ἔτι δὲ οἱ μὲν πρὸς τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν ἀποτεινόμενοι φίλοι, καὶ πρὸς τὸν ὁρθὸν λόγον ἑαυτοὺς ἀποτεινόντες, ἐνὶ κανονί χρῶνται διακριτικῶς τοῦ συμφέροντος· κοινὸν γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ ὁρθὸς λόγος εἰς κοινὸν δὲ ὅτος ἐν ταῖς τῶν φίλων ψυχαῖς κανόνος, τοῦ διακρίνοντος τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ, καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ λυπηρὰ, ἐνοῦσθαι πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς ἀνάγκη, καὶ πᾶσαν διάσασιν καὶ ταραχὴν ἐκποδῶν γίνεσθαι· εἰ μὴ χρῶνται κανονί ἀμφω κοινῶς τῷ ὁρθῷ λόγῳ, διασπᾶσθαι ἀνάγκη.

Καὶ ἡ μὲν ἐκλογὴ τῶν φίλων τοιαύτη· ἡ δὲ χρήσις αὐτῶν, καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνὶ λόγῳ, τὸ ὁρθὸν ἔξει διὰ τοῦ τοῖς φίλοις ἡμῶν οὕτω κεχρῆσθαι, ὥς ἡμῖν ἐκείνους χρῆσθαι βουλόμεθα· καὶ τὰ μὲν ἀφ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς γινόμενα ἀγαθὰ κατασμικρύνειν αἰεὶ ταῖς ἐννοαῖς, τὰ δὲ ἀπ' ἐκείνων εἰς ἡμᾶς μείζονα ἡγεῖσθαι· τὸ δὲ ἐναντίον ἐπὶ τῶν παροραμάτων· τὰ μὲν ἐκείνων κατασμικρύνειν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἡμετέροις, ὥς ἐπὶ μείζουσι, μεταγινώσκειν· ἴδιον δὲ μηδὲν ἔχειν ὑπολαμβάνειν, ὃ μὴ καὶ μᾶλλον ἡμῶν τοῖς φίλοις προσήκει· πρωτεῖων τε παραχωρεῖν ἡδέως, ὥς ἑαυτῷ παραχωροῦντα, εἴπερ ὁ φίλος, ἀλλος ἐγὼ κατὰ τὸν παλαιὸν ἐστὶ λόγος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνδρώπους ὄντας ἀνάγκη ποτέ τι ἀμαρτεῖν εἰς ἀλλήλους, χρή τὴν ἐυστασίαν φυλάττοντα τῆς φιλίας

πάσῃ δυνάμει, οὕτω τὸ παροραθὲν ἐπανορθοῦν με-
τὰ πρᾶοτῆτος, πειθόμενον τῷ χρυσῷ ὄντως ἐκείνου
παραγγέλλματι·

Μὴ δ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἀμαρτέδος εἵνεκα μικρᾶς,
ἄφρα δύστη·

καὶ τὴν συγγνώμην πῖσιν καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ προ-
σφέρειν αὐτῷ· ἵνα μὴ τὸ τῆς ἀμαρτίας συνειδὸς ὑ-
ποπτον ποιήσῃ τοῦ λοιποῦ τὴν φιλίαν τῷ ἀμαρτόν-
τι, μὴ πισεύοντι τὸν ἀμαρτηθέντα τὴν αὐτὴν φυ-
λάττειν προαίρεσιν. Δῆλον δὲ, ὅτι οὐ μόνον τὰ
φίλῳ χρή, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῦ φίλου, τὰς συμπα-
θεῖς ἐπιμελείας ἀποδιδόναι· ὥς καὶ ἐκείνους μὴ
δὲν ἔλαττον οἰκείως ἔχειν πρὸς αὐτὸν νομίζειν, ἢ
πρὸς τὸν ἑαυτῶν· ἀπόντος τε οὐδὲν ἦπτον, εἰ μὴ
καὶ μᾶλλον, ἐπιμελεῖσθαι προσήκει· ὅπερ ἐγὼ σύ-
νοιδά τινι τῶν ἐμῶν φίλων. Ἴνα δὲ συντέμω τὸν
λόγον, τῆς ἐκλογῆς ὀρθῶς γινομένης, καὶ ἀρχῇ
ἀγαθῆς καταβαλλομένης, αὐτὴ λοιπὸν ἢ μετὰ λό-
γου συμπάθεια πρὸς τὴν χρῆσιν ἄγει τὴν δέου-
σαν, καὶ τὰ φιλικὰ καθήκοντα ῥαδίως διδάσκει·
καὶ γὰρ αὐτοφυῶς λοιπὸν, ὡς αὐτῷ, τῷ φίλῳ χρᾶ-
μενος, ὁ φίλος πάντα ποιήσοι τὰ δέοντα.

Οἷον δὲ κτῆμα, καὶ πόσων ἀγαθῶν αἴτιον ἢ φι-
λία, μακροῦ μὲν ἂν εἴη λόγου διεξελθεῖν· λεγέ-
σθαι δὲ ἁπλῶς ὀλίγα τὰ νῦν ἐπιόντα. Πρῶτον μέ-
ν οὖν, ἑκάτερος τῶν φίλων δύο μὲν ἔξει ψυχᾶς, δύο
δὲ σώματα· δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τὰ ἐκτὸς κοινά· εἰ
δὲ πλείονές εἰσιν οἱ τοιοῦτοι φίλοι, πολλαπλάσιος
ἑκάστος αὐτῶν ἔξει καὶ ψυχᾶς καὶ σώμασι καὶ τοῦ
ἐκτὸς· ἔντε οὖν τῇ τῶν ὄντων ζητήσει, μέγα φῶς
ἀληθείας ταῖς οὕτως ἡνωμέναις ψυχαῖς ἀναφα-
νεται· καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρετῆς ἀσκήσει ἀπὸ τῶν
ἐκάστου πλεονεκτημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ἀγομένῳ
καὶ συγγυμναζομένων, μία τις ὁλοτελής ἀρετὴ κα-

νῶστε ἅπασι καὶ ἰδία ἐκάσῃ παραγίνεται, βραδίως, καὶ ὑπὸ τῶν κρείττωνων ἐλλαμπομένη διὰ τὴν τελειότητα· βουλαὶ τε ἀσφαλεῖς ἐν τοῖς πλείοσι τοῖς τοιούτοις, καὶ πράξεις ἅπταις, φρονήσει τε ἅμα καὶ δυνάμει πλουσιώτεραι πραττόμεναι. Ἀποδημῶν δὲ τῶν οἰκείων ὁ φίλος, πάρεσιν αὐτοῖς διὰ τοῦ φίλου παρόντος, καὶ οὐ ζῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκων θάρρει, ὡς συνδιάγων αὐτοῖς· ἡδὺ δέ, ὅπως ἐστὶ τὸ χρῆμα· τί γὰρ ἂν εἴη ἡδύτερον φίλου καὶ ὤψεως καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων; πῆσις δὲ καὶ θάρρος, οὔτε ἐπὶ συγγενεῖν βεβαίως οὕτω γένοιτο, οὔτε ἐπὶ δυναστείᾳ, ἢ πλήθει χρημάτων, ὡς ἐπὶ φίλοις γνησίοις· λέγεται γοῦν, ὅτι Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς, ποῦ τοὺς θησαυροὺς ἔχει, τοὺς φίλους ὑπέδειξε. Καὶ παιδαγωγὸς δὲ ἄριστος ὁ φίλος· ὑπ' οὐδενὸς γὰρ οὕτως ἀδαρῶς ἐλέγχεται τις πλημμελήσας, ὥς ὑπὸ φίλου· οὔτε αἰδοῦμεθ' αὖτις ἄλλον οὕτως, ἐφ' οἷς παραβαίνομεν τι τῶν καλῶς ἐχόντων, ὡς τὸν φίλον. Καὶ τὰς εὐημερίας δὲ καὶ εὐφροσύνας αὖξαι παρὼν ὁ φίλος· καὶ τὰς λύπας καὶ φροντίδας οὐδεὶς οὕτως ἐπικουφίζει καὶ παραιμυθεῖται, ὡς ὁ φίλος· καὶ γυμνάσιον δὲ πρὸς τὴν ἀρίστην χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν ἀσφαλές· καὶ γὰρ πρωτείων τις ἡδέως παραχωρεῖ τῷ φίλῳ, καὶ πλημμελοῦντός τις ἀδαρῶς ἀνέχεται, καὶ τὰ δοκοῦντα ἀπλάσως τις καὶ ἀληθῶς λέγει πρὸς φίλον· ἁμείβεσθαι τε τὰς εὐεργεσίας καὶ εὐνοίας σπουδάζει προθύμως· καὶ τὸ φιλάνθρωπον δὲ καὶ ἀγαθοειδὲς τῆς ψυχῆς πρὸς οὐδένα οὕτως, ὡς πρὸς φίλον, μετ' εὐφροσύνης ἐκτείνεται· σύμμαχος τε ἀπροσάσιστος, καὶ ἄχρι θανάτου, οὐδενὶ ἂν γένοιτο τοιούτως τις, ὅσος τῷ φίλῳ· καὶ εἰ δυνατόν ἦν στρατόπεδον ἀπὸ φίλων συνεσάναι, πολλῶν ἂν ἐλάττωες ὄντες οὗτοι, πλείονας ἀντιπάλους βραδίως κατιγώνη-

ζοντο. Πρὸς τοὺς φίλους οὖν εὐφώρως ἐν ταύταις ἀσκούμενάς τις καὶ συνεδιζόμενος ἀπόνως διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν, εὐκάλως ἂν αὐτοῖς χρήσαιτο, καιροῦ καλοῦντος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, κατὰ τὸ αὐτῷ προσῆκον. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι καὶ ταῖς φυσικαῖς σχέσεσι τὸ ἀσπασθὲν καὶ συμπαδὲς, καὶ μετὰ προθυμίας τῶν καθεκόντων ἀποδοτικόν, ἢ φιλία παρέχεται· καὶ γὰρ καὶ ἀδελφός, [καὶ γυνή] καὶ τέκνα, καὶ ἀνὴρ, καὶ γαμετή, εἰ μὴ φίλοι ὦσιν ἀλλήλων, καὶν πείθονται τῷ Ἐπικτήτῳ, καὶ τῇ φυσικῇ σχέσει τὸ καθεκόν ἀποδιδῶσιν, ἀλλ' οὐ προθύμως, οὐδὲ μετ' εὐφροσύνης, οὐδὲ τὸ ὅλον ἐκουσίως, ἀλλ' ἀμυγέπη, καὶ ὡς ἀναγκαζόμενοι, ποιοῦσι· λειτουργίαν τινὰ ἐπικειμένην νομίζοντες ἐκτελεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπιγήθοντες τοῖς γινομένοις, οὐδ' ὡς προηγούμενα αὐτὰ ἀγαθὰ ἀγαπῶντες, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίως χρώμενοι, πρὸς τὴν τοῦ καθεκόντος ἀποπλήρωσιν. Αἴτιον δὲ τοῦ τοσαύτην δύναμιν ἔχειν τὴν σχέσιν τὴν φιλικὴν, τὸ καταπροαίρεσιν αὐτὴν ἐπιτελεῖσθαι· τὰ μὲν γὰρ προαίρεσως ἐςερημένα, διὰ τῆς φυσικῆς συνδέεται σχέσεως· τὰ δὲ προαιρετικά, μείζονα τῆς φυσικῆς συνδέσεως τὴν προαιρετικὴν ἔχει, ὅτι καὶ τῆς ψυχικῆς οὐσίας ἢ λογικῇ καὶ προαιρετικῇ ὑπερτέρα ἐστὶ, καὶ μᾶλλον τῷ ἐνὶ τῷ πάντα ἐνίζοντι πλησιάζουσα.

Καὶ ἐστὶ μὲν μεγάλη καὶ θαυμασὰ φιλίας ἀγαθὰ καὶ τὰ εἰρημένα, πλὴν ἀνθρώπινα τά γε πλείστα αὐτῶν· τὸ δὲ μέγιστον καὶ μάλιστα θεῖον αὐτῆς χρῆμα ἀγνοεῖται· ὅτι ἡ καθαρὰ φιλία, τὰς φίλας ψυχὰς εἰς ἑνώσιν συνάγουσα, μελέτη καλλιέργησι γίνεται τῆς πρὸς Θεὸν ἐνώσεως· καὶ γὰρ ἀδύνατον, τῆς πρὸς τὰς ὁμοφύλους ψυχὰς, κρείττονος ἐνώσεως τυχεῖν· καὶ καλῶς εἰ Πυθαγόρειοι περισσῶς τῶν ἄλλων ἀρετῶν τὴν φιλίαν ἐτίμων, καὶ σύνδεσμον

αὐτὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἔλεγον· καὶ μιᾷς γὰρ ἐ-
 ρισοσοῦν τῶν ἀρετῶν ἀπολειπομένης, οὐκ ἐθέλει
 παραγίνεσθαι φιλία· τίς γὰρ ἄδικος, ἢ ἀκόλαστος,
 ἢ δειλός, ἢ ἔτι μᾶλλον ἀνόητος, δύναται τὸ τῆς φι-
 λίας ἀγαθὸν ὑποδέχεσθαι; Χρὴ οὖν τὸν βουλόμε-
 νον εἶναι φίλον, καθαίρειν ἑαυτὸν, ὅση δύναμις,
 ἀπὸ τῶν ἁλόγων τῆς ψυχῆς παθῶν, καὶ τότε τὸν
 ὁμοιον ζητεῖν, καὶ εὐρόντα περιπτύσσεσθαι, τὸ ἡ-
 μισυ τὸ ἑαυτοῦ εὐρικήναι νομίζοντα, κατὰ τὸν Ἀ-
 ριστοφάνους μῦθον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ περὶ τὴν φι-
 λίαν ἐπιθυμία κεχαρίσθω, τῇ καὶ ἐν λόγοις αὐτὴν
 ἐπιεμένη ὄρῃ, διὰ τὴν παντελεῆ σχεδὸν αὐτῆς ἀπὸ
 τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἀναχώρησιν.

Ἐπανιτέον δὲ ὅθεν ἐξέβημεν, καὶ τὰς λοιπὰς
 προσδετέον σχέσεις, ὧν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐπίκτη-
 τος· Εἰπὼν γὰρ, δεῖν ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν σχε-
 σεων τὴν διαφορὰν τῶν καθηκόντων εὐρίσκειν· Οὕ-
 τω, φησὶ, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πολίτου σχέ-
 σεως τὸ περὶ αὐτὸν καθῆκον ληπτέον· συγγένεια
 δέ τις ἐστὶ καὶ αὕτη· εἰ γὰρ κοινὴ μήτηρ ἢ πόλις,
 μητρίς οὕσα καὶ πατρίς, δῆλον ὅτι κατὰ τοῦτο ἁ-
 δελφοὶ πῶς εἰσὶν οἱ πολῖται· καὶ κατὰ τὸ προφανές
 δὲ τοῦτο, καὶ πόρρωθεν, ἀλλ' οὖν πᾶσι σχεδὸν τοῖς
 γνησίοις πολίταις, καὶ μὴ μετοίκοις, εὐρίσκεται τις
 πρὸς ἀλλήλους συγγένεια· ἀρκεῖ δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν
 φύσιν συγγενές· πολλὴν γὰρ ἔχουσι κατὰ τὰς φύ-
 σεως ὁμοιότητα, οὐ μόνον οἱ τῶν αὐτῶν πόλεων, ἀλ-
 λά καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἐθνῶν· ὥς συγγενέσιν οὖν
 τοῖς πολίταις προσενεκτέον, τῆς τε τῶν ἡθῶν ἐνα-
 γωγίας αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιμελόμενον, ἵνα
 ἅμα περιγένηται καὶ τὸ ἀγαθοῖς συνοικεῖν ἀνθρώ-
 ποις, καὶ τοῦ ἀνευδεοῦς ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τῆς
 ἐν ταῖς περιστάσεσιν ἐπικουρίας· τοῖς τε ὀρφανοῖς παι-
 σὶ καὶ ταῖς χηρευσούσαις γυναῖξιν πατέρα φαίνεσθαι·

δύναται γὰρ ὁ μὲν διὰ χρημάτων, ὁ δὲ διὰ πολιτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἢ φίλων, οἱ δὲ διὰ συμβουλῆς ἀγαθῆς, οἱ δὲ διὰ σωματικῆς ὑπουργίας, ὁ δὲ, καὶ μηδὲν γοῦν ἄλλο, διὰ συμπαθείας γοῦν τὸν πολίτην παραμυθεῖσθαι.

Ὁ δὲ γείτων, εἰ καὶ πολίτης ᾗ, ἔχει τι πλεονὸς πρὸς οἰκειότητα· ὥσπερ γὰρ πόλιν τὴν αὐτὴν καὶ γένος, οὐ μάτην, οὐδὲ ἐκ ταυτομάτου τυγχάνομεν ἔχοντες, οὕτω καὶ τόπον τὸν αὐτὸν τῆς πόλεως κατὰ τινα κοινὴν ἀξίαν κληρούμεθα· πλείονα γοῦν οἰκειότητα χρὴ πρὸς τοὺς γείτονας τῶν πολιτῶν ἐπιδείκνυσθαι, τά τε ἐπὶ τῶν πολιτῶν εἰρημένα μετὰ τινος ἐπιτάσεως καὶ ἐπὶ τῶν γειτόνων φυλάττοντα, καὶ μεταδιδόντα ὧν δυνατόν ἐστι, καὶ μεταλαμβάνοντα, καὶ τοῖς τε ἀγαθοῖς αὐτῶν συνηθόμενον, καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς συσυγνάζοντα· νοσοῦντων τε, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι· καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἄλλους αὐτῶν ὁμιλίαις δῆλον εἶναι πᾶσι, τῷ γείτονι τὰ δίκαια προῖσχομένῳ κατὰ τὸ δυνατόν βοηθήσαντα· καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, αἰσχύνης νομίζειν ἄξιον, τὸ ἐν οἷς ὁ γείτων δεῖται, δυνατοῖς ἡμῖν, ἐν τούτοις παρ' ἄλλων αὐτὸν ὠφελεῖσθαι.

Ἔστι δέ τις σχέσις καὶ πρὸς τοὺς ξένους τοὺς ἐπιδημοῦντας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ τοὺς ξένους ἐφορῶντος Θεοῦ συνδεομένη· χρὴ οὖν καὶ τούτοις τὸ κατὰ τὴν ἀποδιδόναι, διὰ τε τὸν ἐφορῶντα αὐτοὺς Θεόν, καὶ διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ἐν ἡμῖν φιλανθρωπίας, ὀφειλομένης μὴ μόνῃ συνάπτεσθαι τῇ οἰκειότητι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ γένος ὅλον τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκτείνεσθαι· ἔτι μέντοι, ἵνα καὶ ἡμεῖς μετὰ παρρησίας ἰκετεύωμεν, ἡμῖν συλλαμβάνεσθαι τὸν τοὺς ξένους ἐφορῶντα Θεόν, καὶ κατὰ τὴν θείαν δίκην καὶ ἡμεῖς τυγχάνωμεν τούτων, ὧν ἡμεῖς τοῖς ξένοις μεταδεδώκαμεν· χρὴ γὰρ ἐννοεῖν, ὅτι καὶ τῷ Θεῷ δανείζει τις

τάς ἀγαθὰς προαιρέσεις καὶ πράξεις, καὶ μετὰ τό-
κων μεγάλων, εὐγνωμονέσμερον ἀνθρώπων, αὐτοῖς
ἀποδίδωσι. Καθῆκει δὲ μηδαμῶς τὸν ξένον ἀδικεῖν,
ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀδικουμένῳ κατὰ τὸ δυνατόν
βοηθεῖν· ἔρημον γὰρ ὄντα ἐπικουρίας ἀνδραπίνης ὁ
τοὺς ξένους ἐφορῶν Θεὸς ἐλεεῖ μᾶλλον, καὶ μᾶλλον
ἐκδικεῖ· χρή δὲ καὶ πρὸς τὴν χρεῖαν, ἧς ἔνεκεν ἀφί-
κται, συλλαμβάνειν αὐτῷ τὸν δυνάμενον, καὶ ἐπι-
τηδεῖων δεομένῳ κατὰ δυνάμιν παρασχεῖν· κἂν νο-
σήσῃ ξένος, ἐφ' ὅσον οἶόν τε, βοηθεῖν, καὶ πρὸς τὴν
οἰκαδε ἐπάνυδον συμπράττειν κατὰ τὸ δυνατόν.

Χρή δὲ, φησὶν, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν στρατη-
γὸν σχέσεως τὸ περὶ τὸν στρατιγὸν καθῆκον εὐρί-
σκειν τὸν στρατιώτην· καθῆκει δὲ καὶ ἐπιτάττοντι
ταχέως ὑπακούειν, διὰ τὴν ὀξύτητα τῶν ἐν τοῖς πο-
λέμοις καιρῶν, καὶ ἀνδρικῶς ἀγωνίζεσθαι τῷ στρα-
τηγῷ πειδόμενον, ὡς ἐπ' αὐτῷ οὐσίας τῆς τοῦ πο-
λέμου τύχης· καὶ προκινδυνεύειν δὲ καθῆκει τοῦ
στρατηγοῦ τὸν στρατιώτην· διότι ἐνὸς μὲν στρατιώτου
πεσόντος, οὐδὲν μέγατι μέρος ἐκεῖνο κατὰ τὸν πό-
λεμον βλάπτεται· στρατηγοῦ δὲ πεσόντος, κἂν νι-
κῶντες τύχωσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται, καὶ τοῖς
φρονήμασιν εὐθὺς καταπίπτουσι, καὶ ὡς πρόβατα
ποιμένος σεριθέντα, λύκων ἐπερχομένων, ἄλλος ἄλ-
λαχοῦ πρὸς φυγὴν διασπείρονται· ὥς οὐ μόνον τὸ
στρατόπεδον, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρίς κινδυνεύειν στρατη-
γοῦ κατὰ τὸν πόλεμον πίπτοντος· δηλοῖ δὲ τὰ ἐπὶ
τῷ θανάτῳ Κυρίου συμβάντα, ἅπερ Ξενοφῶν ἐν τῇ
Ἀναβάσει ἰσόρησεν.

Δῆλον δὲ ὅτι καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρ-
χοντάς ἐστί τις τῶν ἀρχομένων σχέσις, καὶ καθῆκον-
τα τὰ πρέποντα τῇ σχέσει· πρέπει δὲ, τοῖς ὄντως
ἄρχουσι πάντα πείθεσθαι τοὺς ἀρχομένους, καὶ ὑ-
πακούειν προθύμως, καὶ τιμᾶν ὡς μετὰ Θεὸν εὐερ-

γέτας· οἱ γὰρ ἀληθῶς ἄρχοντες, ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἄρχονται, καὶ διὰ πάντων τῶν τοῦ ἀνθρώπου χωροῦσιν ἐπιμελόμενοι· καὶ, ὅπερ ὁ Ἰπποκράτης ἐπὶ τῶν ἰατρῶν εἶπεν, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ἰδεῖν ἐσι δαφίλεσερον· ἐπ' ἀλλοτρίαις γὰρ ζυμοφοαῖς ἰδίας καρποῦνται λύπας μὲν οὐ πάντως, εἴπερ πείθονται Ἐπικτήτῳ, φροντίδας δὲ, καὶ πόνους, καὶ τῶν οἰκείων καταφρονήσεις, καὶ ἀσχολίας, ἀφελκούσας αὐτοὺς τῆς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὰ κρείττονα ἐπιμελείας. Χρὴ δὲ μὴ μόνον ὑπουργεῖν, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖν τοῖς ἄρχουσι τοὺς δυναμένους, καὶ συγκινδυνεύεσθαι νομίζειν αὐτοῖς τὴν ἀρχήν· εἰ δὲ ὀνόματι μόνον τύχωσιν ἄρχοντες, τὰ τοῖς ἄρχουσι προσήκοντα μὴ πράττοντες, καὶ οὕτως, ὥς μὲν μοχθηρῶν χρὴ καταγινώσκειν, τὸ δὲ τῇ ἀρχῇ προσήκον ἀποδιδόναι, πρωτείων παραχωροῦντας, καὶ πειθομένους ἐφ' οἷς κατὰ τὴν ψυχὴν οὐ βλαπτόμεθα. Ἀλλ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ κεφάλαια τοῦ Ἐπικτήτου τρεπτέον, μὴ ἑμαυτὸν λάθω, προθέμενος μὲν τὰ τοῦ Ἐπικτήτου σαφηνίσαι, περὶ καθηκόντων δὲ βατταλογῶν νῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΑ΄.

Τῆς περὶ τοὺς Θεοὺς εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριότατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὁρᾷς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὥς ὄντων, καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως· καὶ σπαντὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινόμενοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἅκοντα, ὥς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις· οὕτω γὰρ οὐ μέμψῃ ποτὲ τοὺς Θεοὺς, οὔτε ἐγκαλέσεις, ὥς ἀμελούμενος. Ἄλλως δὲ οὐχ οἶόν τε τοῦτο γίνεσθαι,

εἰ μὴ ἄρῃς ἀπὸ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν
μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· ὥς, ἂν γε τι ἐ-
κείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν
ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλεις, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλεις,
μέμψασθαί σε καὶ μισεῖς τοὺς αἰτίους. Πέφυκε γὰρ πρὸς
τοῦτο πᾶν ζῶον, τὰ μὲν βλαβερά φαινόμενα, καὶ τὰ αἰ-
τία αὐτῶν, φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι· τὰ δὲ ἀφίλιμα,
καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, μετιέναι τε καὶ τεθιπέναι· ἀμή-
χανον οὖν, βλάπτεσθαι τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δο-
κοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν
ἀδύνατον. Ἐνθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ ἡοῦ λοιδορεῖται, ὅταν
τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδί μὴ μεταδιδῶ·
καὶ Πολυνείκην καὶ Ἐτεοκλέα τοῦτ' ἐπαίησε πολεμίους
ἀλλήλοις, τὸ, ἀγαθὸν οἰεσθαι τὴν τυραννίδα· διὰ τοῦ-
το καὶ ὁ γεωργὸς λοιδορεῖ τοὺς θεοὺς, διὰ τοῦτο ὁ ναύ-
της, διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος, διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας
καὶ τὰ τέχνα ἀπολλύοντες. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον,
ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές· ὥς ὅς τις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι
ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπι-
μελεῖται. Σπένδειν δὲ, καὶ θύειν, καὶ ἀπάρχεσθαι κα-
τὰ τὰ πάτρια, ἐκάστοτε προσήκει καθαρώς, καὶ μὴ ἐ-
πισεσυργμένως, μηδὲ ἀμελῶς· μηδὲ γε γλίσχρως, μη-
δὲ ὑπὲρ δύναμιν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Παραδοὺς τὰ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους, τοῦτ' ἔστι, τὰ
πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθήκοντα, μεταβαίνει λοιπὸν
ἐπὶ τὰ πρὸς τοὺς κρείττονας ἡμῶν· δεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν
προσέχων ἀρχόμενον, οὕτως ἐπὶ τὰ ὑπέρτερα ἀνα-
βαίνειν καὶ ἐν τοῖς καθήκουσι. Καὶ ταῦτα δὲ ἀπὸ
τῆς σχέσεως εὐρίσκει· σχέσις μὲν γάρ ἐστιν, ὡς πρὸς
αἰτία πρῶτα καὶ ὑπερέχοντα· δήλον δὲ, ὅτι τοιαῦ-
τα ὄντα, οὐδὲν αὐτὰ δεῖται παρ' ἡμῶν· διότι τὰ

Τόμ. Δ.

R

πρὸς αὐτοὺς καθήκοντα ἡμῖν ἐς τὰ οἰκιοῦντα καὶ ὑποτάττοντα ἡμᾶς αὐτοῖς· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ τὴν σχέσιν καὶ τὴν κατὰ φύσιν σύνταξιν φυλάττειν τὰ αἰτιατὰ πρὸς τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἐξηρημένα αἷτια· τιμῶν οὖν αὐτοὺς δεῖ, καὶ σέβασθαι, καὶ πείθεσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις, καὶ εἴκειν αὐτοῖς ἐκόντας, καὶ ἀρεσκομένους, ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης καὶ ἀγαθῆς προνοίας γινομένοις. Ταῦτα δὲ ἡμῖν ὑπάρχει, τῆς τε γνώσεως ἡμῖν ἀληθοῦς, καὶ τῆς ζωῆς κατὰ φύσιν διατιθεμένης· καὶ τῆς μὲν γνώσεως ὑπολήψεις καὶ δοξας ὀρθὰς περὶ αὐτῶν ἰσχύουσιν, ὅτι τέ ἐστι πρῶτα τῶν ἄλλων αἷτια, καὶ ὅτι διοικεῖ τὰ παραγόμενα, καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων, καὶ ὅτι καλῶς αὐτὰ καὶ δικαίως κατευθύνει· (εἴτε γὰρ μὴ εἰναίτις αὐτὰ νομίζει· εἴτε εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δέ· εἴτε εἶναι μὲν, καὶ προνοεῖν, μὴ δικαίως δὲ καὶ κατὰ λόγον ὄρθον προνοεῖν, οὔτε τιμήσειεν ἂν καὶ σεφθεῖν, οὔτε τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτῶν ὑπείκει καὶ πείθεται, ὡς ὑπ' ἀρίστης γνώμης γινομένοις·) τῆς δὲ ζωῆς εὐαρέσως πρὸς τὰ γινόμενα διατιθεμένης, ὡς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης διοικουμένων τῶν ὅλων, καὶ μήτε μεμφομένης τι, μήτε ἐγκαλούσης τοῖς αἰτίοις· τοῦτο δὲ οὐκ ἂν σχοίμεν, εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἡμῶν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ζητοῦμεν, ἵνα ἐν τούτοις τὰς ὀρέξεις ἔχωμεν καὶ τὰς ἐκκλίσεις, καὶ μήτε ὀρεγόμενοί ποτε ἀποτυγχάνωμεν, μήτε ἐκκλίνοντες περιπίπτωμεν· εἰ γὰρ τῶν ἐκτὸς ὡς ἀγαθῶν ὀρεγόμεθα, καὶ ὡς κακὰ τινὰ τῶν ἐκτὸς ἐκκλίνωμεν, ἀνάγκη καὶ τῶν ὀρεκτῶν πολλάκις ἀποτυγχάνειν, καὶ τοῖς ἐκκλινομένοις περιπίπτειν· ἀποτυγχάνοντες δὲ ὧν ὀρεγόμεθα, καὶ περιπίπτοντες οἷς ἐκκλίνομεν, ἀνάγκη μέμψασθαι καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους τούτων, ἢ τοὺς δυναμένους μὲν παῦσαι,

περιορῶντας δέ· πᾶν γὰρ ζῶον, τάχα δὲ καὶ πάντα τὰ ὄντα, τοῦ μὲν ἀγαθοῦ ἐφίεται, τὰ δὲ καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκκλίνει κατὰ φύσιν· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν βλαβερά ἢ ὄντα ἢ δοκοῦντα, ὡς κακὰ, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, ἐκτρέπεται· τὰ δὲ ὠφέλιμα ὁμοίως, ἢ ὄντα, ἢ δοκοῦντα, καὶ τὰ αἰτία αὐτῶν, ἀσπάζεται καὶ μεταδιώκει, καὶ ὡς μεγάλα τεθαύμακεν. Ἀδύνατον οὖν ἐς, βλάπτεισθαι τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατόν ἐστιν· ὥσπερ γὰρ πρὸς τὴν βλάβην, οὕτω καὶ πρὸς τὸν παιοῦντα τὴν βλάβην διατίθεται· ἢ δὲ βλάβῃ, κακόν· τὸ δὲ κακόν, φευκτόν καὶ μισητόν· ὥσπερ τὸ ἀγαθόν, ἐφετόν καὶ ἀσπασόν.

Καὶ ὅτι ἀνάγκη τὸν αἴτιον νομιζόμενον τοῦ δοκοῦντος κακοῦ μισεῖν καὶ λοιδορεῖν, πεισῶται τέως· ἐκ τοῦ, μὴδὲ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα ἀρκεῖν πρὸς τὸ μὴ μισεῖν τοὺς τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἀποσεροῦντας, ἢ τοῖς δοκοῦσι κακοῖς περιβαλλοντας· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ πατήρ ὑπὸ ἥ εἰς μισούμενος λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν μὴ μεταδιδῶ τῷ παιδί, ἢ τῶν δοκούντων κακῶν ἐπάγει, τύπτων, ἢ συνεδίζων πρὸς ἐγκράτειαν· καὶ Πολυνεΐκην δὲ καὶ Ἑτρεοκλέα, τοὺς Οἰδίποδος παῖδας, καίτοι ἀδελφοὺς ὄντας, τοῦτο ὅμως καὶ μέχρι τοῦ μονομαχεῖσθαι καὶ ἀνελεῖν ἀλλήλους προήγαγε, τὸ, ἀγαθὸν δοκοῦσαν τὴν τυραννίδα ὑπ' ἀλλήλων ἀφαιρεῖσθαι νομίζειν· καὶ ὁ γεωργὸς δὲ, ὅταν σπείραντος μὴ ἐπιβρέξῃ, ἢ πλέον ὕσῃ ποτὲ, ἢ ἄλλοτι τῶν βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν δοκούντων γένηται ἢ μὴ γένηται, λοιδορεῖ τοὺς αἰτίους· ποτὲ μὲν καὶ λόγοις βλασφημῶν· εἰ δὲ μὴ, τῇ γε ἐννοίᾳ· καὶ οἱ ναῦται δὲ δυσχεραίνουσιν.

οταν μη οικειος ανεμος αυτοις επιπνεη, καιτοι πολ-
λακις ο μεν νοτου χρηζει κατα ταυτον, ο δε βορειου
και ουκ εννοουσιν, οτι ἄμα πνειν τους αντικειμε-
νους αδυνατον· αλλα μονου δυσφορουσι προς το
των ανεμων αιτιον, οτι μη του οικειου τυγχανου-
σιν, η του εναυτιου πειρωνται· και οι εμποροι
δε, ωνουμενοι μεν, αφρονιαν ειναι βουλονται των
εμπορευομενων, πιπρασκοντες δε, σπανιν· και ο
γανακτουσιν, οποτερον αν τουτων μη γενηται, και
τους τα ολα διοικουντας αιτιωνται· και οι τας γυ-
ναϊκας δε, και τα τεκνα, και ολως τα φιλτα-
τα απολλυντες, ως αποτυχοντες ων ορεγονται
και περιπεσαντες οις εξεκλιναν, μεμφονται τους διο-
κουντας· τους γαρ το δοκοουν συμφερον ποριζοντας
εκεινους και τιμαν και σεβειν πεφυκαμεν· τη γυ-
νου συμφεροντος τευξει, σεβας ευδους ανακινειτο
προς τους το συμφερον παρεχοντας· ωσπερ τη τα-
ασυμφορου, μισος και αποσροφη προς τους αιτιους
ωσει, οσις επιμελεϊται του ορεγεσθαι
ως δετ, και εκκλινειν, αλλα μη προς τα εκ-
τος τεινει την ορεξιν και την εκκλινιν, ουτος ε-
ταυτω και ευσεβειας επιμελεϊται· τυ-
χανων γαρ αει ων ορεγεται, και μη περιπιπτων ο
εκκλινει, δια το εφ' ημιν ειναι ταυτα, ευαρες
προς τα γινόμενα και το προσηκον σεβας τοις αιτιο-
αυτων αποδιδωσιν· ο δε των εκτος ορεγόμενος, και
ταυτα εκκλινων, ει μη τας των ανθρωπων γνωμα-
χει τη εαυτου δοκησει συντρεπομενας, και πλουτο-
και πενιαν, και υγίειαν και νόσον, και ζωην και θά-
τον, και νίκας και ήττας, και μέντοι ανέμους και ὄμβρους
και χάλαζαν, και πάντα τα μετέωρα, και την ε-
μαρμένην πᾶσαν περιφορὰν, επειδή εις ταυτα το
ορέξεις και τας εκκλίσεις εξέτεινεν, αναγκαίως πο-
λὼν μεν ορεγόμενος αποτυγχάνει, πολλοῖς δε εκκλ-

νων περιπίπτει· ὥς·ε καὶ δυσχεραίνει πάντως, καὶ μέμφεται τοὺς αἰτίους, καὶ ζῇ βίον πρὸς τῷ λυπηρῷ καὶ ἐπιπόνῳ καὶ ἀσεβῇ πρὸς τὸ θεῖον· ὥς·ε παντοίως εἶναι κακοδαίμονα.

Παραδοὺς δὲ τῆς περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείας τὰ κυριώτατα αἰτία, τήν τε ἄπταισον περὶ αὐτῶν ἐπισήμην, καὶ τὸ πείθεσθαι καὶ εἶκειν τοῖς ὑπ' αὐτῶν γινομένοις ἐκόντας καὶ εὐαρεστούντας ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης γινομένοις· καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἀδυνάτον ἐστι τοῖς μὴ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεμένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐκτός· ἐφεξῆς προσέειπεν καὶ τὰς διὰ τῶν ἐκτός τῷ θεῷ προσαγομένους τιμὰς· ὧν τὰς νομίμους καὶ ἐνδεσμούς ὁ θεὸς πάντως τοῖς ἀνθρώποις ἐξέφεην, ὡς αἱ ἰσορίαι δηλοῦσιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶν τυγχάνωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· καὶ τὰ ἐκτός, διὰ τῶν προσφερομένων ἀπολαύοντα τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἀφθονά τε ἡμῖν καὶ εὐχρηστα γίνηται· ὡς γὰρ τὴν ψυχὴν, ἧς αἰτίος ἐσιν, ἀνατίθμεν αὐτῷ, καὶ ἀφιερῶμεν, ἀποκαθαίροντες αὐτὴν διὰ τε τῆς ἐπισημονικῆς περὶ αὐτοῦ ἐννοίας, καὶ διὰ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς· οὕτως ἐπὶ ταύτῃ χρὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δοθέν ἀνατιθεῖναι καθαίροντας, ἐξωθεν δὲ διὰ τὰς φανεράς καὶ ἀφανεῖς κηλίδας ἀπορρῦπτοντας. Ἡ δὲ κεκαθαρμένη διὰ τῶν εἰρημένων τρόπων ψυχὴ, διὰ τοῦ κεκαθαρμένου ὀργάνου, καὶ ἀμφιέσματος καθαρῶς ὡς δυνατόν κεχρημένου, καὶ τῶν ἐκτός ὑπὸ τοῦ θεοῦ δοθέντων προσφερέτω τὰς ἀπαρχάς· καὶ γὰρ ὅσιον καὶ δίκαιόν ἐστι, τοῖς δωδωκόσιν ἀπαρχεσθαι· οὐχ ὅτι δεῖται τούτων ὁ θεός· (οὐδὲ γὰρ τῆς ἐϋζωίας δεῖται τῆς ἡμετέρας, οὐδὲ τῶν ὀρθῶν περὶ αὐτοῦ ἐννοιῶν) ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τούτων, κατὰ τὸ ἐπίδαλλον αὐτοῖς μέτρον, ἐπιτηδεῶν γινομένων πρὸς τὴν θεῖαν ἐλλάμψιν, ὑποδεχόμεθα τὸν θεόν,

οσις ἀξίος· οὕτω καὶ τῶν ἐκτος τὰ προσάγομενα καὶ ἀνατιθέμενα ἀπὸ ζωῆς καθαρᾶς κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, μεταλαμβάνει καὶ αὐτὰ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὥς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι· καὶ γὰρ ἐπιληψίας τις ὠμολόγησεν ἀπηλλάχθαι [καὶ] διὰ τῆς τῶν τοιούτων μεταλήψεως· καὶ χαλάζας καὶ θαλάσσης κλύδωνας ἔπαυσε διὰ τῶν τοιούτων πολλάκις ὁσίῳ· καὶ οἱ προσφέροντες ὁσίως αὐτὰ, τῇ πρὸς αὐτὰ σχέσει συμμετέχουσι καὶ αὐτοὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως, μετὰ τοῦ καὶ δίκαιον καὶ εὐχάριστον ἔργον ποιεῖν, τὸ ταῖς δεδωκόσιν ἀπάρχεσθαι καὶ ἀνατιθέναι. Ὅπερ δὲ εἶπον, δι' ὀλίγου τοῦ προσφερομένου καὶ τὸ ὅλου εἶδος ἐκεῖνο ἀνατίθεται καὶ ἀφιεροῦται τῷ θεῷ, καὶ τυγχάνει τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτῷ θεόθεν ἐπικουρίας.

Ταῦτα δὲ, φησὶ προσήκει κατὰ τὰ πατρια ποιεῖν ἐκάστοις· ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἅμα πανταχοῦ πάρεσιν αἰεὶ μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν θείων δυνάμεων· ἡμεῖς δὲ καθ' ἓν εἶδος ἀφωρισμένοι, τὸ ἀνθρώπινον εἶδος, πολλῶν ὄντων τῶν ὑπὲρ θεοῦ παραχθέντων, καὶ τοῦ ἀνθρώπειου εἶδους ἓν εἶδος ζωῆς νῦν καὶ βίου αἵρεσιν ἐνὸς ἀποτεμώμενοι, καὶ ἐν μέρει βραχεῖ τοῦ παντός καὶ αὐτῆς τῆς γῆς ἀπομερισθέντες, ἄλλος ἄλλης θείας ἀγαθότητος μετέχει, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις καὶ χρόνοις ἄλλως· ὁρᾷς γοῦν, ὅτι, ὅταν παρ' ἡμῖν ἡμέρα ᾖ, παρ' ἄλλοις νύξ ἐστὶ· καὶ, ὅταν ἀλλαχοῦ χειμῶν, ἀλλαχοῦ θέρος· καὶ ἐνταῦθα μὲν, τάδε φύεται φυτὰ καὶ ζῶα· ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ἕτερα· τῆς τε γῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ, μεμερισμένως δεχομένων τὰς θείας ἀγαθότητος. Ἐκαστοὶ οὖν, δι' ὧν ὁ θεὸς τε ἐξέφηνε, καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς πείρας συνήσθοντο, διαφόροις ὥσπερ τόποις καὶ βίοις, οὕτω καὶ καιροῖς καὶ τρόποις, καὶ τῇ τῶν ἐσθιομένων καὶ προσφερομένων ἐναλλαγῇ,

τὸ θεῖον ἐξευμενίζονται· καὶ ὅτε κατὰ Θεὸν τὰ περὶ Θεοῦ ὀργιάζεται, δὴλη γίνεταιῖς ἐν ταῖς ἀπωρισμέναις ἡμέραις ἐνέργεια τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἣτις ἐν ἄλλαις οὐ πάντως γίνεται· καὶ γὰρ νοσοῦντες θεραπεύονται, καὶ προλέγεται τινα τότε τῶν συμφερόντων· οὕτω μεγάλην ἔχει τὴν δύναμιν ἢ τῶν χρόνων διαφορά πρὸς τὴν θείαν οἰκειότητα· οὕτω δὲ καὶ ἡ τῶν τόπων, καὶ τῶν λεγομένων, καὶ πραττομένων, καὶ προσφερομένων συναρμογή.

Πάντα δὲ, φησὶ, τὰ πρὸς τὴν θείαν ἀνήκοντα τιμὴν, καὶ καθαρῶς χρὴ ποιεῖν, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως· μὴ καθαρῶ γὰρ καθαρῶν ἐφάπτεσθαι οὐ θεμιτόν ἐστι· τῷ δὲ καθαρῷ καὶ εἰλικρινεῖ εἶτι νόθου παραμιχθεῖν, μολύνει αὐτό· οὐ χρὴ οὖν ἐπισεσυρμένως ποιεῖν τι· τὸ γὰρ ἐπισεσυρμένου μεταλαμβάνει τινὸς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀκαθαρσίας· οὐδὲ ἀμελῶς χρὴ, φησὶν, οὐδὲν τῶν τοιούτων ποιεῖν, ὥςτε διὰ βραθυμίαν παραλιμπάνειν τι τῶν δεόντων, ἢ συγχεῖν, ἢ ἐναλλάττειν· ὥσπερ γὰρ, εἰς τοὺς τοῦ λόγου ἀφέλης, ἢ ὑπαλλάξης, οὐκ ἔτι γίνεται τὸ τοῦ λόγου εἶδος· οὕτω καὶ τῶν θείων ἔργων εἰς τὴν ἐλλείπητι, ἢ ὑπὲρ ἡλκταί, ἢ συγκέχεται, οὐκ ἔτι γίνεται ἢ τοῦ Θεοῦ ἐλλάμψις, ἀλλὰ καὶ ἐξυδαροῖ τὴν τῶν γινομένων δύναμιν ἢ τοῦ ποιοῦντος βραθυμία· ὥσπερ κυριώτατον εἰς συμπλήρωσιν καὶ τελείωσιν τῶν ἄλλων ἢ σύντονος μετὰ ἐπισήμης προθυμία τοῦ ποιοῦντος· ὁ δὲ περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν ἀμελής καὶ βραθυμὸς φαινόμενος, περὶ τί ἂν τῶν δεόντων σπουδάσειεν; Ἀλλ' οὐδ' ἀσεβῶς, φησὶ, δεῖ προσιέναι· τοῦτ' ἔστιν, ἄνευ σεβασμοῦ· ὅσω γὰρ ἂν τιμιώτερα καὶ σεβασμιώτερα νομίζοιτο τὰ θεία, τοσούτω μᾶλλον αὐτῶν ὡς τοιούτων μετέχομεν· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς τῷ σεβα-

σμῶ τοῦ Θείου κατὰ τὸ δυνατόν ὑποταττόμεθα, καὶ ἄδρυνόμεθα. Εἰπὼν δὲ, ὅτι οὐ δεῖ ἀμελῶς ποιεῖν, ἠύλαβήθη, ὥς ἔοικε, μή τις ὑπολάβῃ λέγειν αὐτὸν, ὅτι καὶ ὑπὲρ δύναμιν χρή τὰ τοιαῦτα ποιεῖν· πρῶτον μὲν γάρ, ποῦ ἂν εἴη τὸ μέτρον ἄριστον, εἰ μὴ ἐπὶ τῶν Θεῶν, τῶν μετρούντων πάντα, καὶ ὀριζόντων τοῖς ἀρίστοις ὅροις; ἔπειτα, οὐδὲν οὕτω τὰ Θεῶν ἔργα συνέχει, ὥς τὸ τὴν ταυτότητα συνεχῇ καὶ ἀνέκλειπτον φυλάττειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ, μηδὲν κατὰ τὸ δυνατόν παραλλάττοντα· ἀδύνατον δὲ ὑπὲρ δύναμιν πολλάκις αὐτὰ ποιεῖν. Εὐόκασι δὲ οἱ τὸ Θεῖον περισσῶς φιλοτιμούμενοι, ἅμα μὲν δωροδοκίαν αὐτοῦ καταψιφίζεσθαι, ἅμα δὲ ἀγνοεῖν, τίνα χρεῖαν ταῦτα εἰς τὴν Θεῖαν εἰσάγει τιμὴν, ὅτι ἀπαρχαὶ βούλονται εἶναι τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν.

Τούτῳ μὲν οὖν τῷ θαυμασῶ συνοδεύσας, ὥς ἐμοὶ δυνατόν, καὶ τὸ παρὸν εἶδος τοῦ λόγου διήρθρωσα. Ἐπειδὴ δὲ ἀρχόμενος τοῦ κεφαλαίου, συντόμως τὰ περὶ Θεῶν τρία προβλήματα ἐνεδείξατο, ὧν προωμολογημένων δεῖται πᾶσα νομοθεσία, καὶ πᾶσα τῶν ἡθῶν εὐαγωγή, ὅτι καὶ εἰσὶ, καὶ προνοοῦσι, καὶ καλῶς καὶ δικαίως τὰ πάντα κατευθύνουσιν· οὐδὲν κωλύει, διὰ τοὺς κερασφόλους τῶν ἀνθρώπων, τὰς ἀποδείξεις προσθεῖναι τοῖς προβλήμασι. Φύσει μὲν γὰρ οὐκ ἄνθρωποι μόνοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ λίθοι, καὶ πάντα ἀπλῶς τὰς ὄντας, κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον ἐπέσραπται πρὸς τὸν Θεόν· ἄνθρωποι δὲ πρὸς τούτῳ καὶ παρὰ γονέων εὐθὺς ἐκ παιδων συνεδίζονται Θεοσεβεῖν, καὶ ταῖς κοιναῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοαῖς ἀκολουθοῦσι. πάντες γὰρ ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, καὶ κατὰ τὸν πρότερον ἄπειρον χρόνον, καὶ νῦν,

καὶ ἄλλοι κατ' ἄλλας ἐννοίας, νομίζουσιν εἶναι Θεὸν πλὴν Ἀκροβαϊτῶν, οὓς ἰσορεῖ Θεόφρατος, ἀθέους γενομένους, ὑπὸ τῆς γῆς ἀθρόως καταποδῆναι· καὶ εἰ δῆτις ἄλλος, εἷς, ἢ δύο, κατὰ πάντα τῶν πρῶτον αἰῶνα ἰσόρηται. Συμβαίνει δέ τινας, καὶ διὰ τὸ ἀναποδείκτως πισεύειν, καὶ διὰ τὸ ὁρᾶν, ποτὲ μὲν ἀγαθούς δυσπραγοῦντας, ποτὲ δὲ κακούς ἐν αὐταῖς εὐροῦντας, ὀλιγωρεῖν ὧν ἔχουσι προλήψεων, καὶ χώραν δίδόναι τῇ τραγωδίᾳ λέγειν.

Τολμῶ κατεπεῖν, μή ποτ' οὐκ εἰσὶν θεοί·

Κακαὶ γὰρ εὐτυχοῦντες ἐπιπλήττουσί με.

Καλῶς οὖν ἔχει, τούτους καὶ τῷ Ἐπικτήτῳ περὶ θομέ-
νους, μὴ ἐν τοῖς ἐκτός, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τίθε-
σθαι τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν, καὶ τὰ κακὰ· οὕτω γὰρ
οὔτε ἀγαθὸς δυσπραγήσει ποτὲ, οὔτε κακὸς εὐ-
ροήσει. Καὶ μέντοι, καὶ δι' ἀποδείξεως ὡς δυνατόν
βεβαιῶσαι τὰς ἀναποδείκτους περὶ Θεοῦ προλήψεις,
σκεψώμεθα.

Ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεώς ἐστιν, ἰδεῖν πρῶτον, τί
σημαίνει τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα. Καὶ ἰστέον, ὅτι οἱ πρῶ-
τον θέντες αὐτὰ, τοὺς ἐν οὐρανῷ περιπολοῦντας,
παρὰ τὸ θεῖν, τοῦτ' ἐς τρέχειν καὶ ὀξέως κινεῖ-
σθαι, οὕτως ὠνόμασαν· χρόνῳ δὲ ὕστερον, καὶ ἐπὶ
τὰς ἀσωμάτους καὶ νοητὰς τῶν ὄντων αἰτίας ἀνή-
γαγον τὸ ὄνομα, καὶ μέχρι τῆς μιᾶς τῶν πάντων
ἀρχῆς καὶ αἰτίας· ὥς τε δηλοῦν τὸ ὄνομα, ἀρχὴν
τῶν ὄντων, καὶ αἰτίαν νοητὴν πρωτίστην, καὶ κι-
ριωτάτην· ἢ γὰρ ἐκ ταυτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης
πάντα γίνεται τὰ γεγνημένα, ἢ ἔχει προηγουμένας
αἰτίας, ὑφ' ἧν γίνεται· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ ταυτομά-
του, καὶ ὡς ἔτυχε, γινόμενον, οὔτε αἴτιον ὠρισμέ-
νον ἔχει τὸ ποιοῦν, οὔτε σκοπὸς ὠρισμένος ἐστὶν τι·
οὐ γὰρ ἂν ἐκ ταυτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ κα-
τὰ προηγούμενον ὕφιστα το αἴτιον, καὶ σκοπὸν ἐποιεῖ·

ἀλλ' οὐτάξιν οὔτε ἀκολουθίαν τὴν αὐτὴν ἢ τῶν τοιούτων αἰεὶ γένεσις φυλάττει· πάντα δὲ τὰ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ σκοπὸς ὠρισμένους ἐς τὸ ποιοῦντι· καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπείρει καὶ φυτεύει, σκοπὸν τιθέμενος τὸ γινόμενον· καὶ ἡ τῶν ζώων σύνοδος εἰς τεκνογονίαν ὁρᾷ· καὶ ἀκολουθία καὶ τάξις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους φυλάττεται τῆς γενέσεως, τῶν μὲν ἐν ἀρχῇ, τῶν δὲ ἐν μέσῳ, τῶν δὲ τῷ πέρατι, κατὰ τὸν αὐτὸν εἰρμόν παρακολουθούτων· τὸ γὰρ σπέρμα καταβαλλόμενον, ἐπὶ μὲν φυτῶν, τεγγόμενον ὕδατι, ῥίζας ἀφίησι καὶ βλαστούς, εἴτα καλάμην ἢ κλάδους τρέφει, καὶ τὰ ἐξῆς, μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ καρποῦ καὶ πεπάνσεως· ἐπὶ δὲ ζώων, ἀρδόμενον τῷ καταμηνίῳ τὸ σπέρμα ἐκτείνεται τε, καὶ σχηματίζεται εἰς τὸ ἔμβρυον· ὃ τρεφόμενον καὶ τελειούμενον ἀποτίκτεται κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον· καὶ ἡ αὐτὴ τάξις αἰεὶ καὶ ἀκολουθία φυλάττεται τῆς γενέσεως. Εἰ οὖν τὰ μὲν κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν γινόμενα, καὶ αἴτιον ὠρισμένον ἔχει, καὶ σκοπὸς ὠρισμένος ἐς τὸ ποιοῦντι, καὶ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν αἰεὶ τὴν αὐτὴν ἀπολεῖται, ὁῖον ὅτι συνάγεται, τὸ κατὰ φύσιν καὶ προαίρεσιν, καὶ ὅλως πάντα τὰ προηγουμένης ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα, μὴ ἐκ ταυτομάτου, μηδὲ ὡς ἔτυχε, γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένης αἰτίας. Δεῖ ἄρα προηγουμένης αἰτίας εἶναι τῶν γινομένων· καὶ εἰ γενηταὶ εἴεν αὐταί, ἀνάγκη καὶ τούτων ἄλλας αἰτίας εἶναι προηγουμένης, ἕως ἂν ἐπὶ τὰ ἀγέννητα ἔλθωμεν· ἅπερ οὐκέτι τῶν γινομένων ἐσὶν, ἀλλὰ ὅντα ταῦτα κυριώτερον λέγεται, ἀγέννητα παντελῶς ὄντα, ἅτε ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ οὐκ ἔξωθεν· ὥς ἡ αὐθυπόστατά ἐστι τὰ πρῶτα καὶ ἀγέννητα αἰτία, ἢ κρείττονα τῶν αὐθυποσάτων, ὡς δείξει προῖων ὁ λόγος.

Ὀμοίως δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κινήσεως ἀναβαίνοντες, τὰ πρῶτα κινούμενα αἰτία, ἢ αὐτοκίνητα εὐρήσομεν, ἢ ἀκίνητα· τὸ γὰρ ἑτεροκίνητον, ὑφ' ἑτέρου τινὸς κινεῖται· τὸ δὲ ἕτερον τοῦτο, ἢ καὶ αὐτὸ ὑφ' ἑτέρου, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον· ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον· (οὐδὲν γὰρ οὕτως οὔτε κινεῖν ἔστι, οὔτε κινούμενον, μὴ οὐσῆς ἀρχῆς τῆς κινούσης) ἢ ἀνάγκη, πρῶτον ἑτεροκίνητον ὑπὸ αὐτοκινήτου κινεῖσθαι, ἢ ὑπὸ ἀκινήτου, ἀλλὰ τὸ κατὰ πᾶσαν κίνησιν ἀκίνητον ἴσῃσι μᾶλλον καὶ πῆγνυσι, καὶ τὸ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχειν ἐκάσταις καὶ μὴ μεταβάλλειν παρέχεται. Ἀνάγκη οὖν, τὸ αὐτοκίνητον εἶναι τὸ πρῶτως κινεῖν τὰ ἑτεροκίνητα· ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ γινόμενα, καὶ φθειρόμενα, καὶ αὐξόμενα, καὶ μειούμενα, καὶ κατὰ ποιότητα μεταβάλλοντα, καὶ ἀπὸ τόπων εἰς τόπους μεταβαίνοντα· οὔτε γὰρ τὸ γινόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ γίνεσθαι δυνατόν· ἐμελλε γὰρ εἶναι πρὸ τοῦ γενέσθαι· οὔτε τὸ αὐξόμενον ὑφ' ἑαυτοῦ αὐξεται· προδήκη γὰρ αὐξεται τὸ αὐξόμενον· οὔτε τὸ ἀλλοιούμενον ὑφ' ἑαυτοῦ ἀλλοιοῦται· ὑπὸ ἐναντίας γὰρ ποιότητος ἀλλοιοῦται τὸ ἀλλοιούμενον· ἀλλ' οὔτε κατὰ τόπον ὑφ' ἑαυτοῦ μεταβάλλει· σώματα γὰρ ὄντα πάντα τὰ κατὰ ταύτας κινούμενα τὰς κινήσεις δειχθήσεται, μὴ δυνάμενα εἶναι αὐτοκίνητα. Χρὴ οὖν τὰ προσεχῆ τῶν γινομένων καὶ ἑτεροκινήτων αἰτία, αὐτοκίνητα εἶναι· καὶ γὰρ, εἰ κατ' ἐπίνοιαν εἴη τὰ πάντα, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἄρξαιτο ἂν τὸ κινητὸν, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου· τότε γὰρ ἀκίνητον αἰεὶ ὡσαύτως ἔχει, καὶ τὸ ἑτεροκίνητον τὴν τοῦ κινουontos περιμένει δύναμιν.

Δεῖ δὲ καὶ ἀπλᾶς τὰς ἀρχὰς εἶναι· τὰ γὰρ σύνδετα, ἐκ τῶν ἀπλῶν συνέστηκε· καὶ προηγείται τῇ φύσει τὰ ἀπλᾶ τῶν συνθέτων. Ἰδωμεν οὖν, κάτωθεν ἀνιόντες, καὶ ἀπὸ τῶν προσεχῶν ἀρχόμενοι,

ζητῶμεν, εἰ δυνατόν τὰ σώματα ἐν ἀρχῇ λόγῳ παραλαμβάνεσθαι, καὶ εἶναι τοιαῦτα, οἷας τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας ὁ λόγος ὑπέθετο· ἢ οὔτε αὐθυπόστατα, οὔτε αὐτοκίνητα εἶναι δύναται ταῦτα τὰ κινούμενα σώματα· τὸ γὰρ αὐτοκίνητον, ἢ μέρει μὲν κινεῖν, μέρει δὲ κινούμενον, λέγεται αὐτοκίνητον· ἢ ὅλον ἑαυτὸ κινεῖν, καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενον· ἀλλ' εἰ μέρει κινεῖ, καὶ μέρει κινεῖται, περὶ τοῦ κινουontos μέρους πάλιν τὰ αὐτὰ ἐρωτητέον, πότερον αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἢ ἑτέρωθεν κινούμενον κινεῖ; καὶ εἰ τοῦτο, ἢ ἐπ' ἀπειρον προελευσόμεθα, ἢ αὐτοκίνητον ὑποθισόμεθα τὸ πρῶτον, ὡς ὅλον κινεῖν, καὶ ὅλον κινούμενον. Τὰ δὲ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ αὐθυποστάτου ρητέον· ἀνάγκη γὰρ τὸ πρῶτον καὶ κυρίως αὐθυπόστατον ὅλον ὑφιστάνον εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Τὸ δὲ τοιοῦτον, ἀμερές εὐδὺς ἀνάγκη εἶναι, καὶ ἀδιάστατον· μεριστὸν γὰρ καὶ διαστατὸν ὑπάρχον, οὐ δύναται ὅλον ὅλῳ ἑαυτῷ ἐφαρμόττειν, ὡς τὸ ὅλον εἶναι κινεῖν, καὶ ὅλον τὸ αὐτὸ κινούμενον. ἢ ὅλον ὑφιστάν εἶναι, καὶ ὅλον ὑφιστάμενον. Ἀλλ' οὐδὲ ἀπλᾶ εἶναι τὰ σώματα δύναται, ἐξ ὑποκειμένου τινὸς ὄντα, καὶ εἶδους, καὶ πολλῶν τῶν συμπληρούντων αὐτὸ, μεγέθους, σχήματος, χρώματος, καὶ τῶν τοιούτων· ἄπερ οὐκ ἔστι πρᾶτουργὰ εἶδη, ἀλλὰ μεθεξέεις τῶν πρᾶτουργῶν εἰδῶν ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἀνείδεῳ τῷ μετέχοντι γινόμεναι· ὅπου μὲν γάρ ἐστι πρᾶτοτύπα τὰ εἶδη, ἔστιν αὐτὸ τοῦτο ἕκαστον ὅπερ ἐστὶ, καὶ οὐ δεῖται τινὸς τοῦ μετέχοντος ἀνείδεου· ὅπου δὲ μεθεξίξιν ἀπὸ τῶν πρᾶτοτύπων, δεῖ πάντως ἄλλο εἶναι τὸ μετέχον, ἀνείδεον καθ' αὐτὸ ὑπάρχον.

Εἰ οὖν αἱ μὲν ἀρχαὶ, ἀσώματοι καὶ ἀδιάστατοί ἐστι, καὶ ἀπλᾶ, καὶ πρᾶτουργοὶ, αὐτοκίνητοί τε, καὶ αὐθυπόστατοι, ἢ κρεῖττονί τε τούτων· τὰ δὲ σώ-

ματα οὐ δύναται εἶναι τοιαῦτα· δῆλον, ὅτι τὰ σώματα οὐκ ἂν εἶεν ἀρχαί. Τί οὖν ἐστὶ τὸ αὐτοκίνητον, ὅφρα μιν κινητικὸν ὑπάρχον τῶν σωμάτων ἑτεροκινήτων ὄντων, ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰ λόγον, ἢ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐνδοθεν κινεῖν; ἀλλὰ καὶ αὐτὸ, εἰ ὑπὸ ἑτέρου ἐκινεῖτο, οὐκ ἂν ἐλέγομεν ἐνδοθεν κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐξωθεν, ὡς τὰ σώματα· τὸ γὰρ κυρίως κινεῖν, τὸ πρῶτως κινεῖν ἐστίν· ὥσπερ, εἰ διὰ τῆς χειρὸς καὶ ῥάβδου κινῶ τὸν λίθον, ἐγώ εἰμι ὁ κυρίως κινῶν. Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἐνδοθεν τὰ σώματα κινεῖν; τί ἄλλο, ἢ τοῦτο ὃ λέγομεν ψυχὴν; καὶ γὰρ τὸ ἔμψυχον, ἐνδοθεν κινεῖται· καὶ τὸ ἐνδοθεν κινούμενον, ἔμψυχον λέγομεν· εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἐνδοθεν κινεῖ τὰ σώματα, τὸ δὲ ἐνδοθεν κινεῖν τὰ σώματα τὸ αὐτοκίνητόν ἐστιν, ἢ ψυχὴ ἂν εἴη τὸ αὐτοκίνητον, ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν γινομένων καὶ κινουμένων ὑπάρχουσα, καὶ λόγους ἔχουσα ἐν αὐτῇ τούτων, καὶ οὕς γίνονται τὰ γινόμενα, καὶ κινεῖται τὰ κινούμενα· εἰ μὴ γὰρ ἔστι πρωτουργὰ τὰ ἐν τοῖς σώμασιν εἶδη, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοκινήτου προσεχῶς ὑφίστανται, δῆλον ὅτι ἐκάστου εἶδους τῶν ἐν τοῖς σώμασι, καὶ ὅλως γεννητῶν, ἡ πρωτουργὸς ἀρχὴ ψυχικὴ ἐστὶ· καὶ ἐκεῖνά εἰσι τὰ εἰλικρινέστερα, καὶ καθαρώτερα· ἵνα γὰρ ἐφ' ἐνὸς ποιήσωμεν τὸν λόγον· τὸ ἐν σώμασι καλὸν· ἐν σαρκίνεσι, καὶ νευροῖς, καὶ τοῖς τὸ σῶμα συμπληροῦσιν, εἰ τύχοι, τῶν ζώων· καλλύνον μὲν, ὡς δυνατόν, ἐκεῖνα· μεταλαμβάνον δὲ καὶ αὐτὸ τῆς ἐκείνων ἀσχημοσύνης, καὶ βεβαπτισμένον εἰς αὐτήν· τὸ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ καλόν, ἀπολελυμένον τούτων ἀπάντων, καὶ οὐκέτι εἰκῶν καλοῦ, ἀλλ' αὐτόκαλον ὑπάρχον, λόγους καθαρὸς ἐστίν· οὐ πῇ μὲν καλόν, πῇ δὲ οὐ καλόν, ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου καλόν· διὸ καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ ἐν αὐτῇ καλὸν ἴδῃ, ἢ τὸ ἐν ἄλλῃ ψυχῇ, ἀτιμάζει τὸ σω-

ματικὸν καλὸν, καὶ περιπτύει αὐτὸ, πρὸς ἐκείνῳ γε παραβάλλουσα· οὕτω δὲ καὶ τῶν ἄλλων εἰδὼν ἕκαστον πρωτουργὸν καὶ εἰλικρινές ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ.

Δῆλον δὲ, ὅτι τοῖς σώμασιν ὁμοίως καὶ αἱ ψυχαὶ διήρηνται, ἴδια τὰ σώματα κινουῖσαι· καὶ αἱ μὲν τῶν οὐρανίων εἰσιν, αἱ δὲ τῶν ὑπὸ σελήνην· ἄτοπον γάρ, τὰ μὲν χείρονα τῶν σωμάτων ἔμψυχα εἶναι καὶ ζῆν, τὰ δὲ κρείττονα ἄψυχα καὶ νεκρά· καὶ λόγον οὖν ἔχουσιν αἱ ψυχαὶ πρὸς ἀλλήλας. ὁ γὰρ περ τὰ σώματα, αἰτίαι οὔσαι αἱ ἐν οὐρανῷ τῶν ὑπὸ σελήνην· καὶ σεμνὸν μὲν οὕτως καὶ τίμιον τὸ χρῆμα τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιχα τῆς οὐρανίας, καὶ εἰς ἀρχῆς λόγον ἐπιτήδειον, ἀλλ' οὕτοι γε τῆς πρώτης· τὸ γὰρ αὐτοκίνητον καὶ αὐθυπόστατον, τῶν μὲν ἑτεροκινήτων καὶ ἑτέρωθεν ὑφισταμένων προϋπάρχον· διπλὸν δὲ ὅμως ἔχει τινὰ, κινουῦντος καὶ κινουμένου, καὶ ὑφιστάντος καὶ ὑφισταμένου· δεῖ δὲ πρὸ τοῦ συνθέτου τὸ ἀπλοῦν εἶναι, καὶ πρὸ τῶν δύο τὸ ἓν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖται τὸ αὐτοκίνητον· ἀλλὰ κινεῖται ὅμως, καὶ μεταβάλλει· καὶ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐνεργείας, οὐ τὰς σωματικὰς κινουμένον κινήσεις, (κατὰ γὰρ ἐκείνας, ἀκίνητόν ἐστιν,) ἀλλὰ τὰς ψυχικὰς· αἷς ὀνόματά ἐστι, σκοπεῖσθαι, βουλευέσθαι, διανοεῖσθαι, δοξάζειν· καὶ ὅς αὐτὴ κινουμένη, κινεῖ τὰ σώματα κατὰ τὰς σωματικὰς κινήσεις.

Δεῖ δὲ πρὸ τοῦ ὅπως οὖν μεταβάλλοντος εἶναι τὸ τελείως ἀμετάβλητον, ἵνα καὶ τὸ μεταβάλλον μὴ μεταβάλλον· ἡ μὲν γὰρ κίνησις καὶ μεταβολὴ καὶ τοῖς οὐρανίοις καὶ τοῖς ὑπὸ σελήνην ἀψύχοις ὑπάρχει, τῆς πρώτης κινούσης· τὸ δὲ αἰετὰ κατὰ τὰ αὐτά, καὶ ὡσαύτως, καὶ περὶ τὰ αὐτά, καὶ κατ' ἓνα λόγον, καὶ μίαν τάξιν, πόθεν ὑπάρχει τοῖς οὐρανίοις; πόθεν δὲ καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ σελήνην ἢ ἀπὸ

τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ αἰεὶ ἀνακύκλισις, τῶν τε
 χοιχείων, καὶ τῶν ὠρῶν, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν
 φυτῶν; καὶ γὰρ τῷ ἀριθμῷ μὴ μένη ταῦτα τὰ ἀ-
 νακυκλούμενα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ τῷ
 εἶδει τὰ αὐτὰ ἀποκαθίσταται· ἐκ γὰρ πυρός, ἀήρ·
 καὶ ἐξ αἰέρος, ὕδωρ· καὶ ἐξ ὕδατος, γῆ, καὶ πάλιν
 πῦρ· καὶ μετὰ ἔαρ, θερος, καὶ μετόπωρον, καὶ χει-
 μῶν, καὶ πάλιν ἔαρ· καὶ ἀπὸ πυροῦ, καλὰμη, καὶ
 βοτάνη, καὶ ἄσραχυς, καὶ πάλιν πυρός· καὶ ἀπὸ ἀν-
 θρώπου, σπέρμα, καὶ καταμήνιον, καὶ πάλιν ἄν-
 θρωπος· πόθεν οὖν αὕτη ἡ ταυτότης; ἡ γὰρ κίνη-
 σις, ἐκστατικῆς, καὶ ἑτεροποιός· ὁπλόν οὖν, ὅτι
 ἀπὸ ἀκινήτου τινός καὶ παντάπασιν ἀμεταβλήτου
 αἰτίας, τῆς αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχού-
 σης· καὶ γὰρ τοῦ ποτὲ μὲν τάδε * νοοῦντος ἢ ποι-
 οῦντος, ποτὲ δὲ χρονικὰς τὰς ἐνεργείας ἔχοντος·
 προηγεῖσθαι ἀνάγκη τὸ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡ-
 σαύτως, καὶ ἐν ἡμερεῖ καὶ ἀκινήτῳ αἰῶνι πάντα ἐ-
 νεργοῦν· ὅσῳ γὰρ τοῦτο τοῦ αὐτοκινήτου κρεῖτ-
 τον, τὸ μὴ μόνον κατ' οὐσίαν ἀμετάβλητον, ἀλλὰ
 καὶ κατὰ δύναμιν, καὶ κατ' ἐνέργειαν, πρόδηλόν ἐ-
 στί· τὸ δὲ κρεῖττον, ἀνάγκη προϋπάρχειν κατ' οὐ-
 σίαν τῶν καταδεεσέμενων· καὶ χρὴ τὸν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς
 ἀναβαίνοντα ζητεῖν, εἰ δυνατόν εἶναι τι κρεῖττον
 τῆς ὑποτεθείσης ἀρχῆς· καὶ εὐρεθῇ, πάλιν ἐπ' ἐ-
 κείνου ζητεῖν· ἕως ἂν εἰς τὰς ἀκροτάτας ἐννοίας ἐλ-
 θωμεν, ὧν οὐκέτι σεμνοτέρας ἔχομεν· καὶ μὴ εἶ-
 ναι τὴν ἀνάβασιν· οὐδὲ γὰρ εὐλαβητέον μὴ κενεμ-
 βατῶμεν, μείζονά τινα καὶ ὑπερβαίνοντα τὰς πρώτας
 ἀρχὰς περὶ αὐτῶν ἐννοοῦντες· οὐ γὰρ δυνατόν τηλι-
 κοῦτον πήδημα [ποιεῖν] τὰς ἡμετέρας ἐννοίας, ὡς πα-
 ρισωθῆναι τῇ ἀξίᾳ τῶν πρώτων ἀρχῶν, οὐ λέγω καὶ
 ὑπερπτήναι· μία γὰρ αὕτη πρὸς Θεὸν ἀνάτασις ἀρί-
 στη, καὶ ὡς δυνατόν ἅπταισθαι, τὸ, ὧν ἐννοοῦμεν

γαθῶν, τὰ σεμνότετα καὶ ἁγιώτατα καὶ πρωτουργὰ καὶ ὀνόματα καὶ πράγματα αὐτῷ ἀνατιθέντας, εἰδέναι βεβαίως, ὅτι μηδὲν ἀνατεθείκαμεν ἄξιον· ἀρκεῖ δὲ ἡμῖν εἰς συγγνώμην, τὸ μηδὲ ἔχειν ἐκείνων ὑπέρτερον.

Ἀνελθόντας τοίνυν τοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ αὐτοκινήτου ἐπὶ τὸ ἀκίνητον καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἀμετάβλητον αἴτιον, καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον, τῇ τε οὐσίᾳ, καὶ ταῖς δυνάμεσι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἐν αἰῶνι ἰδρυμένον τῷ τὸν χρόνον τοῖς κινουμένοις συνυποσέσαντι· καὶ τῶν πολλῶν ἀρχῶν, τῶν ἐν τῷ αὐτοκινήτῳ, τὰς ἀρχικωτέρας αἰτίας ἐν τῷ ἀκινήτῳ θεασόμεθα, ἀκινήτους, καὶ αἰωνίας, καὶ ὀλοτελεῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλας ἡνωμένας, ὥς ἐκάστην τὰς πάσας εἶναι διὰ τὴν ἑνωσιν, μενούσης ἀσυγχύτου τῆς νοερᾶς διακρίσεως· πόθεν γὰρ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ εἶδесιν ἡ διάκρισις, εἰ μὴ ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς Θεὸς κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ διακεκριμένας αἰτίας αὐτὰ παρήγαγεν; οὐ μέντοι τοιαύτην ὑπονοήτεον ἐκεῖ τῶν ἀρχετύπων εἰδῶν τὴν διάκρισιν, οἷα ἐστὶν ἡ τῶν εἰκόνων ἐνταῦθα· οὐδὲ ἡ τῶν ψυχικῶν λόγων διάκρισις τοιαύτη ἐστὶν, οἷα ἡ τῶν σωματικῶν· ὥσπερ δὲ ἕκαστος τῶν ὄντων οὐρανῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀσέρων, καὶ μέρος ἐστὶ τοῦ ὅλου οὐρανοῦ, καὶ αὐτοτελὲς μέρος, οὐσίαν τε ἔχων ὁλόκληρον, καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας οἰκείας· καὶ οὐ μόνον τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὸ σελήνην εἰδῶν τῶν αἰεὶ ὄντων ἕκαστον, ὅλον τὸ ἀνθρώπου, τὸ ἵππου, τὸ συκῆς, ἢ ἀμπέλου· (ὁλόκληρα γὰρ τούτων ἕκαστα, καὶ μὴ κατὰ τὰ ἅτομα, ὥσπερ τὰ οὐράνια, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἶδη, τὰ ταῖς οἰκείαις διαφοραῖς πληροῦντα τὸν κόσμον·) ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀπλουσέρων γενῶν ἕκαστον τῶν συνιστάντων τὰ εἶδη, ὅλον οὐσία, κίνησις, στάσις,

ταυτότης, ἑτερότης, κάλλος, ἀλήθεια, συμμετρία, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ἐν τῷ σωματικῷ κόσμῳ, ἕκαστον ὅλον καὶ τέλειόν ἐστι κατὰ τὸ ἑαυτοῦ εἶδος, καὶ πολλὰς ἔχον διαφορὰς ἐν ἑαυτῷ· πολλῶ δὲ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ τοῦ παντός ψυχῇ ὁλοτελές ἕκαστον προϋπάρχει, ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ ἐνταῦθα σωματικοῦ αὐτοκίνητος, συνηρημένως αὐτοῦ τὰς διαφορὰς περιέχουσα· καὶ πρὸς ἐκείνο τὰ ἐνταῦθα ἀπεικονίσθη, τελειότερον καὶ εἰλικρινέστερον καὶ παραδειγματικώτερον ὑπάρχον· πολλῶ δὲ ἔτι μᾶλλον καὶ τὰ τούτων ἀρχέτυπα εἶδη, τὰ νοερά καὶ θεῖα· διὰ γὰρ τὴν ἑνωσιν, ὡς εἶπον, ἐν ἐκείνοις οὐ κατὰ ἐπαφήν οὖσαν, ἢ συνέχειαν, ἢ κρᾶσιν σωματικὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀδιασάτων καὶ ἀμερίστων εἰδῶν εἰς ἓν συναλοιφήν, μετὰ τοῦ μένειν ἀσύγχυτον τὴν διάκρισιν, τὸ ὁλοτελές ἕκαστον ἔχει· καὶ ἔστιν ἀρχὴ καὶ πρωτουργὸς ἕκαστον τοῦ καθ' ἑαυτὸ εἶδους ἄχρι τῶν ἐσχάτων· αἱ δὲ πολλαὶ ἀρχαὶ πάντων, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα· ἀνάγκη γὰρ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν εἶναι, τὸ αἴτιον· διὸ καὶ τῶν πολλῶν ἕκαστον ἑνὲς· οὐ μέντοι τοιούτον, οἷον τὸ πρὸ τῶν πολλῶν· τὸ μὲν γὰρ ἐν ἀπὸ τῶν πολλῶν, μέρος ἐστὶ τῶν πολλῶν, καὶ ἐν μέρει τὴν ἀπλότητα τοῦ ἐνὸς ὑπεδέξατο.

Τὸ δὲ πρὸ τῶν πολλῶν ἓν, αἴτιον τῶν πολλῶν ὑπάρχον, προεβλήφην ἐν ἑαυτῷ τὰ πολλὰ κατὰ μίαν ἑνωσιν, πάντα οὖν πρὸ πάντων, αἰτία αἰτίων ὑπάρχον, καὶ ἀρχὴ ἀρχῶν, καὶ Θεὸς θεῶν, ὥσπερ ὑπὸ πάντων αὐτοφανεῶς ἀνευφημεῖται. Ἐστὶ δὲ καὶ ἀγαθότης ἀγαθότητων· τοῦ γὰρ πρώτου καθ' ἑκάστην ιδιότητα αἰτίου πάντα ἐφίεται τὰ μετ' αὐτό· οὗ δὲ πάντα ἐφίεται, τοῦτο ἀγαθόν ἐστι· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχὴ, ἀγαθότης ἐστὶν ἀγαθότητων. Οἰοίαιτο δὲ, καὶ δυνάμεις δυνάμεων· ἐκάστη γὰρ ἀρχὴ τὴν ἀκροτά-

την ἔχει δύναμιν ἐν τῷ ἑαυτῆς εἶδει· ἡ δὲ τῶν ἀρχῶν ἀρχή, τὴν ἀκροτάτην ὑπὲρ πάσας τὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ γνωσθὲν ἔχει ἀνάγκη τὴν ἀκροτάτην· οὐ γὰρ ἀντι τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων ἀγνοήσκει· πάντα δ' ὑπ' αὐτοῦ παρήχθη ῥαδίως. Δι' ἀνάγκη, καθάπερ ὁ λόγος ἀποδεικτικῶς ἀπὸ τῶν μερῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸ ὅλον, (οὐ γὰρ ἂν ἐγνωμεν τὸ ὅλον, ὅποσον καὶ ὅποῖόν ἐστι, μὴ τὰ μέρη προθεασάμενοι· ἀλλ' ἐνὶ πολλάκις μερικῶς περιτυγχάνοντες, ἐκεῖνο τὸ ὅλον ἠγοούμεθα,) οὕτω καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας διὰ τῶν μερῶν ἐπὶ τὸ ὅλον ἀναπέμπεσθαι χρή, εἴπερ καὶ ἐκάστη τῶν ἀρχῶν ἀρχή ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο ὁμοφυῆς πρὸς τὸ ὅλον, ὥσπερ καὶ ὁμῶνυμος· οὐ γὰρ ὄνομα μόνον ἐστὶ τὸ κοινόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχικὸν ἀξίωμα, καὶ ἡ τῶν ἀρχῶν ὑπεροχή πρὸς τὰ ἀπ' αὐτῶν, ἀπὸ τῆς μιᾶς καὶ ὅλης ταῖς πολλαῖς καὶ μερικωτέραις ἐνδέδεται. Εἰ δὲ τις δυσχεραίνει τῷ αὐτῷ καλεῖν ὀνόματι τὰς τε μερικὰς καὶ τὴν ὅλην, πρῶτον μὲν οὐκ εὐλόγως δυσχεραίνει, καὶ πράγματι δοκοῦντος εἶναι κοινοῦ τοῦ ἀρχικοῦ· ἔπειτα τὰς μὲν, ἀρχὰς καλεῖται· τὴν δὲ ἀρχὴν ἀρχῶν· κἢ γὰρ καὶ τῶν μερικῶν ἐκάστη ἀρχὴ ἀρχῶν ἐστίν, ὥς μερικωτέρας ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα (ἐστὶ γὰρ καὶ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἀρχή, καὶ τοῦ σωματικοῦ ἄλλη· καὶ κοινὴ πῶς ἀμφοῖν, ἡ τοῦ κάλλους ὡς κάλλους ἀρχή·) ἀλλ' ὁμως ἡ κυρίως ἀρχὴ τῶν ἀρχῶν, ἐκεῖνη ἐστίν, ἥς ὑπερτέρα ἄλλη οὐκ ἐστὶ ἀρχή· οὕτω δὲ καὶ αἰτίου αἰτίων, καὶ Θεὸς θεῶν καὶ ἀγαθότης ἀγαθοτήτων.

Ἔτι δὲ μάλλον ἐπισηῆσαι χρή, ὅτι τοῦ πάντων αἰτίου, ὑπὲρ πάντα ὄντος τὰ ὄντα, οὐδέν ἐστιν ὁ καλεῖν ὄνομα· πᾶν δὲ ὄνομα ἐπὶ διακεκριμένην τινὲν ἔννοιαν φέρεται· ἀλλ' ἀπὸ τῶν μετ' αὐτὸν τὰ τιμιώτατα ἐπ' αὐτὸν ἀναπέμπομεν. Καὶ αὐτὸ γοῦν, α

εἴρηται, τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἀπὸ τῶν οὐρανίων με-
τῆνται, ὡς ὁξέως κινουμένων, καὶ θεύτων· καὶ εὐ-
σεβῇ καλοῦμεν αὐτὸν, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ἀγα-
θόν, καὶ δεσπότην, καὶ ἰσχυρόν, καὶ οὐκ αἰσχυρό-
μεθα· ὅπερ καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλοὶς ἐφαρμότ-
τειν νομίζομεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ πρώτου τῶν τριῶν
προβλημάτων, τοῦ προθεμένου δεῖξαι, ὅτι εἰσὶ πρῶ-
ται τῶν ὄντων ἀρχαί, καὶ Θεός, πάντων αἴτιος, ἀρ-
κεῖται καὶ ταῦτα, καὶ ὑπολείπωνται τινες ἔτι τῇ ὑ-
πόθεσι βαθμοὶ πρὸς τὴν τελειοτάτην συμπλήρωσιν·
οἶδα γάρ, ὅτι καὶ τούτων τινὰ περιττὰ δόξει τισίν,
ὡς πρὸς τὸν προηγούμενον τῆς γραφῆς σκοπὸν, τὸ
τοῦ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον σαφηνίσαι προθυμη-
θέντα.

Τὸ δὲ δεύτερον ἦν, ὅτι προνοεῖ καὶ διοικεῖ τὰ
ὅλα ὁ Θεός· ὅπερ ἤδη μὲν, οἶμαι, καὶ αὐτὰ διὰ πλειό-
νων ἐν τοῖς προειρημένοις ἀποδέδεικται, οὐ χεῖρον
δ' ἂν εἴη καὶ προηγούμενης τυχεῖν ἐπισκέψεως. Εἰ-
σὶ γάρ τινες, οἱ νομίζουσιν εἶναι τὰ θεῖα, καὶ ται-
αῦτα, οἷά περ ὁ λόγος αὐτὰ ἐξέφηνεν, ἀγαθὰ, καὶ
δύναμιν ἔχοντα τὴν ἀκροτάτην, καὶ γνωσιν τὴν τε-
λειοτάτην· τῶν μέντοι ἀνθρωπίνων καταφρονεῖν, ὡς
μικρῶν καὶ εὐτελῶν ὄντων, καὶ ἀναξίων τῆς ἑαυτῶν
ἐπιμελείας· τοῦτο δὲ πάσχουσι τὸ πάθος ὑπὸ τῆς
δοκούσης αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀνω-
μαλίας· ἔταν κακοὺς δοκοῦντας ἰδῶσιν ἄρχοντας καὶ
πλουτοῦντας καὶ ὑγιαίνοντας, καὶ μέχρι θανάτου
γηραιοὺς εὐροῦντας, καὶ παισὶ τὴν εὐροίαν ἐνίοτε
παρδιδόντας· τούς δὲ ἀγαθοὺς ἀπὸ τούτων ἀνήκε-
σα πάσχοντας, μηδεμιᾶς ἐπομένης, ὡς νομίζουσιν,
ἐκδικήσεως· ἀπὸ γὰρ τούτων οἱ μὲν, ὡς εἴρηται πρό-
τερον, καὶ τὸ εἶναι τὸν Θεὸν τολμᾶσιν ἀναιρεῖν· οἱ
δὲ, τὸ μὲν εἶναι, καὶ τοιοῦτον εἶναι, διὰ τὰς κοι-
νὰς ἐννοίας ὁμολογοῦσι, τῇ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπινα

προνοία ἀπιστοῦσι, καὶ μάλιστα ἐν συμφοραῖς ἰδίαις
γεγνημένοι· μὴ γὰρ ἂν τοσαύτην ἀνωμαλίαν συμβῆ-
ναι, καὶ τοὺς μὲν κακοὺς ἀτιμωρήτους, τοὺς δὲ ἀ-
γαθοὺς ἀνεκδικήτους ἀπολείπεσθαι, θείας προνοίας
ἐπιμελομένης. Ῥητέον οὖν καὶ περὶ τοῦτου κοινότε-
ρου καὶ καθολικώτερου, ἐκ διαιρέσεως ἐρωτῶντι τὸν
λόγον. Εἰ γὰρ ὄντα, μὴ προνοοῦσι, τὰ θεῶν· ἢ ἀ-
γνοοῦντα, ὅτι χρὴ προνοεῖν, οὐ προνοοῦσι, [ἢ γινώ-
σκοντα·] καὶ εἰ τοῦτο, ἢ μὴ δυνάμενα οὐ προνοεῖ,
ἢ μὴ βουλόμενα· καὶ εἰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, ἢ διὰ
τὸ μέγεθος, ὑπερβαινόντων τῶν τῆςδε τὴν δύναμιν
τοῦ θεοῦ, ἢ διὰ σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν ἀπο-
φευγόντων τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ· εἰ δὲ δύναται μὲν
οὐ βούλεται δὲ, ἢ διὰ τρυφὴν καὶ ῥαθυμίαν ἀμελεῖ
ἢ πάλιν διὰ σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν, καὶ δύνη-
ται, καταφρονεῖ.

Τοιαύτης τῆς διαιρέσεως οὔσης, κοινῶς τέως πρό-
πάντα τὰ τμήματα αὐτῆς ῤητέον· ὅτι τοιοῦτον ὅ-
τὸ θεῶν, οἷον ὑπόκειται, γινώσιντε ἔχον τὴν ἀ-
κριβεστάτην, καὶ δύναμιν τὴν ἰσχυροτάτην, καὶ βού-
λησιν τὴν ἀγαθωτάτην, καὶ πάντα δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ
τὰ ὄντα παράγον, οὔτε ἀγνοεῖ, ὅτι χρὴ τῶν πα-
αυτοῦ παραχθέντων ἐπιμελεῖσθαι· (ὅπερ οὐδὲ τὸ
νωθεστάτω τῶν ἀλόγων ζώων ὑπάρχει· καὶ κεῖνα γὰρ
τῶν οἰκείων ἐπιμελεῖται γεννημάτων·) οὔτε ἀδυνα-
τεῖν εἶκος, οὔτε ὡς μειζόνων ὄντων, (πῶς γὰρ ἂν
εἴη μείζον τὸ παραχθὲν τοῦ παράγοντος;) οὔτε ὡς
εὐτελεσεῖρον, ἢ κατὰ τὸ τυχεῖν ἐπιμελείας· εἰ γὰρ
τοιαῦτα ἦν, διὰ τί ὅλως παρήγετο; ἀλλ' οὔτε τὴν
βούλησιν αἰτιατέον, οὔτε ὡς διὰ τρυφὴν καὶ ῥαθυ-
μίαν ἀμελοῦσαν· ἀνθρώπων γὰρ αὐτῶν ταῦτα πά-
θη, καὶ μοχθηρῶν ἀνθρώπων· ἐπεὶ οὐδὲ τοῖς ἀλο-
γοῖς ὑπάρχει ζώοις τὸ διὰ τρυφὴν καὶ ἀργίαν τῶν
οἰκείων γεννημάτων ἀμελεῖν· ἀλλ' οὐδ' ὡς εὐτελε-

καταφρονεῖ τούτων, ἅπερ ἠξίωσε παραγαγεῖν· ὥς
κατὰ πάντα τρόπον ἀδύνατον, μὴ προνοεῖσθαι ὑπὸ
Θεοῦ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα.

Ἰδίᾳ δὲ λοιπὸν ῥητέον, πρὸς μὲν τοὺς τῆς θείας
ὑπεροχῆς αἰσθανομένους, ἢ δοκοῦντας αἰσθάνεσθαι,
τὰ δὲ ἀνθρώπινα κατασμικρύνοντας, καὶ ἀνάξια
τῆς θείας προνοίας ἡγουμένους, ὅτι οὐδὲ τῶν εὐτε-
λεσάτων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ παντὶ, καὶ τὰ ἀν-
θρώπινα πράγματα· καὶ γὰρ ζῶν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος,
καὶ ψυχὴν ἔχει τιμιωτάτην καὶ λογικὴν, καὶ θεο-
σεβέστατον ἐς πάντων τῶν γενιητῶν ζώων· ὥς οὐκ
ἄτιμον οὐδ' εὐτελέεσσι τοῦ Θεοῦ κτῆμα ὁ ἄνθρω-
πος, οὐδὲ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· ὑπὸ ψυχῆς
πραττόμενα λογικῆς. Εἰ δὲ καὶ σμικρόν τις ὑπόλοι-
πὸν τὸν ἄνθρωπον, εὐκολώτερον αὐτοῦ τὴν ἐπιμέ-
λειαν ὁμολογήσει· ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις τῶν
μειζόνων ῥᾶν ἀντίλαμβάνονται, τῶν δὲ σμικροτέ-
ρων χαλεπώτερον· (καὶ γὰρ πρὸς ὄρασιν, καὶ πρὸς
ἀκοήν, τὰ σμικρότερα δυσληπτότερα τῶν μειζόνων)·
οὕτως αἱ δυνάμεις φέρουσί τε εὐκολώτερον τὰ σμι-
κρότερα, καὶ κρατοῦσιν ἐκείνων μᾶλλον ἢ τῶν μει-
ζόνων· ῥᾶν γὰρ ἐς φέρειν μῦθον, ἢ τάλαντον· καὶ
ἄρουν ἢ σκάπτειν ἡμίπλεθρον, ἢ πλέθρον· ὥς, ὅ-
σω τις σμικρότερον ὑπόλοιπο, τοσούτῳ μᾶλλον εὐ-
κολώτερον πρὸς ἐπιμέλειαν ὁμολογήσει. Ἔτι δὲ, εἰ
τοῦ ὅλου κόσμου ὁ Θεὸς ἐπιμελεῖται, ἀνάγκη καὶ
τῶν μερῶν αὐτοῦ προνοεῖν· ὥσπερ καὶ αἱ τέχναι
ποιοῦσι· καὶ γὰρ ἰατρὸς, τοῦ ὅλου σώματος ἐπιμε-
λεῖσθαι προδόμενος, οὐκ ἂν ἀμελήσειε τῶν μερῶν·
οὐδὲ στρατηγός, οὐδὲ οἰκονόμος, ἢ πολιτικός ἀνὴρ·
τῶν γὰρ μερῶν ἀμελουμένων, ἀνάγκη χειρόνως τὸ
ὅλον διατίθεσθαι· οὐκ ἂν οὖν ὁ Θεὸς χείρων φαίνοι-
το τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελητῆς, πρὸς τὴν τῶν ἑαυτοῦ
ἐπιμέλειαν, οἵτινες μὴ καὶ τῇ αὐτῇ τέχνῃ τῶν τε

μερῶν καὶ τοῦ ὅλου ἐπιμελοῦνται. καὶ αὐτῶν μὲν
 ἕνεκα τῶν μερῶν, μάλιστα δὲ τοῦ ὅλου ἕνεκεν. Ἡ
 μῆτις δὲ πρὸς τινὰ τῶν γινομένων, ὡς εἴρηται, δυσχε-
 راῖνομεν, ἀγνοοῦντες ὅπῃ καὶ ταῦτα τῷ ὅλῳ συν-
 τελεῖ.

Εἰ δὲ νομίζοιτις, τὴν περὶ τὰ ἀνθρώπινα τοῦ
 Θεοῦ πρόνοιαν, πολὺ τὸ ἀνώμαλον ἔχοντα καὶ ἔμ-
 παθές καὶ τεταραγμένον, ὅχλον ἐμποιεῖν τῷ Θεῷ
 καὶ περισπᾶν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ μακαριότητος
 δῆλός ἐστι τοῖς ἀνθρώπinois ἐπιμεληταῖς ὁμοίους νο-
 μίζων τοὺς κρείττονας καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιμε-
 λείας ἀγνοεῖ, νομίζων ἀνάγκη εἶναι, ὥσπερ ἡμᾶς
 οὕτω καὶ τὸν Θεόν, εἴ τινας ἐπιμελεῖται, ἀφωρισμε-
 νως ἐκεῖνα παρῆναι, καὶ παρακολουθεῖν ἐκάστω τῶ
 ὑπ' αὐτοῦ πρατταμένων, οὐδενὶ σχολάζειν ἄλλῃ
 δυνάμενον· καὶ οὐκ ἐννοεῖ ὁ τοιοῦτος, ὅτι καὶ νο-
 μοθέτης ἐν πόλει τάξας νόμους, τὸν τί ποιοῦντα
 πᾶσχευτα τίνας χρὴ τυγχάνειν, καὶ ἐπιμελητὰς
 τούτους καὶ τῶν σμικροτάτων ἄχρις ἐπισησας, καὶ
 ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἡθεῖ μένει, καὶ, ἕως αὖ-
 τοὶ νόμοι σοφίζονται, δι' αὐτῶν τῆς πόλεως προνοεῖ
 οὐκ ἐννοεῖ δὲ, ὅτι πολὺ πρότερον καὶ μᾶλλον ὁ Θεὸς
 ὁ τὸ πᾶν ὑποσησας, ἐμφύχους ἡμῶν οὖσας κατε-
 δῶν τὰς πράξεις, καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐχούσας
 πολλὴν δὲ κακίαν, ἐμικανήσατο, ποῖόν τινα γινώ-
 μενον αἰεὶ, ποίας χρὴ δίκης τυγχάνειν, καὶ τίνα
 τόπους μεταλλάττειν, χεῖρνας ἢ βελτίονας, καὶ
 ποίαις συντάττεσθαι ψυχαῖς· ὅτι τὰς μὲν κακίους
 γινομένας ταῖς κακαῖς, ταῖς δὲ ἀμείνους ταῖς ἀγα-
 θαῖς· καὶ τί χρὴ ποιεῖν, ἢ πᾶσχειν, κατ' ἀξίαν
 εἰς ἀλλήλας τε καὶ ὑπ' ἀλλήλων. Τοῦ μὲντοι τείνου
 ἢ τοίους γίνεσθαι, καὶ τήνδε τὴν ἀξίαν ἢ τήνδε με-
 ταλαμβάνειν, ταῖς βουλήσεσιν ἡμῶν ἐκάστων τὰ
 αἰτίας ὁ Θεὸς ἀπολέλειπεν· ὅποιοι γὰρ αὖ ἐδέλω

μεν γίνεσθαι, τοιοῦτοι γινόμεθα, διὰ τὸ αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν· πᾶσι τε ἐπέσκησεν ὁ Θεὸς δυνάμεις τοῦ κατ' ἀξίαν ἀποκληρωτικὰς μέχρι τῆς μικροτάτης ποιήσεως.

Καὶ οὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανισάμενος ἐν ἀρχῇ τινι χρόνῳ, ἀπέσκη τοῦ προνοεῖν, ὥστε ἄν τις ἄνθρωπος ἀρκεσθῇ τῇ νομοθεσίᾳ· οὔτε γὰρ ἀρχὴν ἔχει χρόνου ἢ θεία ἀγαθότης, ὑφ' ἧς πάντα ἀγαθύνεται, τῷ ἀεὶ εἶναι ἐκείνην· οὔτε ὁ Θεὸς ποτὲ μὲν πάρεσι, ποτὲ δὲ ἄπεσι· σωματικὰ γὰρ ταῦτα· ἄλλ' αὐτός τε ἀεὶ πᾶσι πάρεσι, πάντων ἐξηρημένης· καὶ ἡ πρόνοια αὐτοῦ, τῷ ἀεὶ αὐτὸν καὶ πανταχοῦ εἶναι, καὶ ἀγαθὸν εἶναι, πᾶσιν ἐφήπλωται τοῖς οὐσι, κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν ἐκάσῳ τῆς ἀξίας διανομὴν· καὶ ὥστερ ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός πάντα φωτίζεται, καὶ τὰ μὲν ὄρᾳ, τὰ δὲ ὄραται, τὰ δὲ θάλλει, τὰ δὲ ζωογονεῖται, καὶ τὰ μὲν λευκαίνεται, τὰ δὲ μελαίνεται, καὶ τὰ μὲν πήγνυται, τὰ δὲ τήκεται, ἕκασον κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιτηδεϊότητα μετέχον τῆς μιᾶς αὐτοῦ καὶ πολλῆς ἀγαθότητος ἀπραγματεύτως, οὐδὲν εἰς τι τούτων τοῦ ἡλίου πονοῦντος, οὐδὲ περισπωμένου ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ μακαριότητος· οὕτω πολλοὶ μᾶλλον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, τῆς καὶ τὸν ἥλιον τῷ κόσμῳ δαρισαμένης, πάντα μετέχει ἀπραγματεύτως, καὶ ἀγαθύνεται, κατὰ τὰ μέτρα τῆς ἑαυτῶν ἐπιτηδεϊότητος, οὐδὲν εἰς τοῦτο τοῦ Θεοῦ πονοῦντος, οὐδὲ περισπωμένου· οὔτε γὰρ ἀντιπάσχει ποίων, ὥστερ τὰ φυσικὰ πράγματα· οὔτε ἐπείσαντον ἔχει τὴν ἀγαθότητα, ἵνα κάμῃ ποτὲ δαπανωμένη· οὔτε ἄλλοτε ἄλλα πεφυκὼς ἐνεργεῖν, ὥστερ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, ἀδυνατεῖ ποτε πρὸς τὴν πρόνοιαν τοῦ κόσμου, ἢ πρὸς τὴν ἀνάτασιν ἐκείνην, τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ τοῦ

κόσμου τέλος ἐξηρημένον· εἰ γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή τελειωθείσα, καὶ εἰς Θεὸν ἀναχθεῖσα, μετεωροπολεῖν λέγεται, καὶ πάντα τὸν κόσμον διοικεῖν· πόσω μᾶλλον ὁ τῆς ψυχῆς ὑποστάτης Θεὸς ἀπερισπάζως προνοήσει τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραγομένων;

Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα τὰ συμβαίνοντα περὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς δοκοῦντας τῶν ἀνθρώπων ἄξιον κινεῖν ἐς τὴν τῆς προνοίας ἐπιστάσιαν· οὐ γὰρ ἀληθές ἐστιν ὁ νομίζομεν, ὅτι ἀγαθοὶ μὲν δυσυχοῦσί ποτε καὶ κακῶς πάσχουσι, κακοὶ δὲ εὐτυχοῦσιν τε καὶ εὐδαιμονοῦσιν· εἴπερ ἀληθῆ ἐστιν ἐκεῖνα, καὶ μάλιστα ἐρραψωδήσαμεν πρότερον, ἀποδεικνύντες, ὅτι ἀγαθός ἐστιν ἄνθρωπος, ὁ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν τὸ ἀνθρώπινον ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθεῖς· καὶ ὅτι τοιοῦτος οὐδὲ ἀποτυγχάνει ποτὲ ὀρεγόμενος, οὐδέ περιπίπτει ἐκκλίνων· εἰ δὲ ταῦτα, οὐδέποτε προσλήφεται τι κακόν· καὶ γὰρ οἱ ἀποροῦντες κακοῦ ταῦτα λέγουσι, τὸ ἀποτυγχάνειν ὧν ὀρεγόμεθα καὶ περιπίπτειν οἷς ἐκκλίνομεν· ὥς οὐ δυσυχεῖ ποτε ἀγαθός ἄνθρωπος, ὥς ἄνθρωπος, οὔτε πράττει κακῶς. Πάλιν δὲ κακοὺς ἀνθρώπους πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τοὺς παρὰ φύσιν, ὥς ἀνθρώπους, διαζῶντας· οὗτοι δὲ, τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τοῦ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐπιλαθόμενοι, τοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν χαρακτηρίζοντος, ἐν τοῖς ἐκτὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν τὸ ἀνθρώπινον ἀποτίθενται, ἐν ὑγείαις σώματος καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείαις, καὶ γένει, καὶ τρυφαίς, καὶ τοῖς τοιούτοις· τὰ δὲ κακὰ, ἐν τοῖς ἐναντίοις· διὸ τῶν μὲν ἐν τούτοις ἀγαθῶν δοκούντων ὀρέγονται· τὰ δὲ, ὥς κακὰ, ἐκκλίνουσιν· ἀνάγκη δὲ, ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἐπειδὴ μὴ ἐστιν ἐφ' ἡμῖν ἐκεῖνα καὶ ὀρεγόμενον ἀποτυγχάνειν, καὶ ἐκκλίνοντα περιπίπτειν· ταῦτα δὲ ἄμφω, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, οὐδὲ κατὰ τοὺς ἀποροῦντας, ἀλλὰ κακὰ· ὥς οἱ κα

κοί, κακοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιπίπτοντες, εἴαν ὀλίγον νήψωσιν, αἰσθῆσονται, ὅτι οὔτε εὐτυχεῖς, οὔτε εὐδαιμονέσεις, ἀλλὰ τὰ ἐναντία. Ἐάν ὑπόθῃται δέ τις, αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐκτός, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ καὶ αἰεὶ, εὖροεῖν, ἔτι μᾶλλον εἰσι κακοδαίμονες· ὅταν γὰρ τυγχάνωσι τούτων, ἐπιτείνουσι μᾶλλον τὴν παρὰ φύσιν ἑαυτῶν, ὡς ἀνθρώπων, διάθεσιν· παντὶ δέ, τὸ παρὰ φύσιν αὐτοῦ, κακία καὶ κακοδαιμονία ἐστίν.

Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον βιάζεσθαι χρή ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις τοὺς ἀκούοντας, ἀλλὰ καὶ συμπεῖθειν, εἰ μέλουσιν αἰρεῖσθαι τὰ λεγόμενα περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν δοκούντων ἐν τοῖς ἐκτός, ὑπομιμνήσκω τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων· ὅτι οὐδὲ τὰ κακὰ λεγόμενα κακά ἐσι· καὶ πόνους ἔχωσι, καὶ δυσχερείας· οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ, κυρίως ἀγαθὰ· ἀλλὰ τὰ μὲν λεγόμενα κακὰ, τῶν τε νοσούντων ἰατρεῖαι, καὶ τῶν ὑγιαίνοντων γυμνάσια· τὰ δὲ ἀγαθὰ, καὶ αὐτὰ, πρὸς τὴν χρεῖαν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν ἀποσπερουμένων δίδοται· καὶ γὰρ πλοῦτος, τῷ μὲν χρήσασθαι δυναμένῳ καλῶς, δίδωται διὰ τε τὴν εἰς ἑαυτὸν καὶ κατὰ τοῦτο βρασμὸν, καὶ τὴν εἰς ἄλλους εὐποιῖαν, καὶ αὖξιν τῆς ἀγαθοουργοῦ προαιρέσεως· τοῖς δὲ μοχθηροῖς, εἰς τιμωρίαν καὶ κόλασιν· καὶ γὰρ οἱ μὲν φιλάργυροι, παροῦντος ἅπαντα τὸν βίον περὶ χρηματισμὸν, μετὰ ἀθυρίας, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ δέους αἰεὶ ἐπιρητιμένους, οὐδὲν ἀπολαύουσι τῶν χρημάτων· καὶ τίς ἂν εἴη ταύτης δίκη δικαιότερα τε καὶ χαριεστέρα; οἱ δὲ ἄσωτοι πάλιν ὄντες, πενέσεροι τῶν προσαιτούντων εἰσὶ· καὶ ὑπὸ τρυφῆς δέτινες διαφθείρονται διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ κλιμακτῆρσι πολλοῖς περιπίπτουσι, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας κατ' ἀξίαν ἀποτυγχάνουσι, διὰ τὸν πλοῦτον μήτε μανθάνον-

τέστι ἀγαθόν, μήτε τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων προσήκοντα βίον ἐπιζητοῦντες καὶ ἐργαζόμενοι· οὕτω δὲ καὶ ὑγείται, καὶ δυνασθεῖται, βλάπτουσι καὶ μάλλον τοὺς κακοὺς· καὶ αἱ μὲν, καλασικῶς· αἱ δὲ κατὰ τιμωρίαν δίδονται· ἵνα διὰ τῆς ἐπιτριβῆς τῶν παθῶν κορεσθέντες, ἐξεμέσωσίποτε τὴν ἐμπάθειαν, καὶ πρὸς κόλασιν λοιπὸν καὶ κάθαρσιν ἐπιτήδαιοι γένωνται· μέλει γὰρ τῷ προνοοῦντι τῶν ψυχῶν, οὐ τοῦ τὰς ἐνεργείας κατὰ πάθος ἐπέχειν τὰς ψυχὰς ἢ διὰ φόβον ἢ δι' ἕτερα πάθη, ἀλλὰ τοῦ τὴν ἔξιν αὐτὴν τὴν μοχθηρὰν ἀποτρίψασθαι. Καὶ εἴρηται ταῦτα διὰ πλείονων πρότερον, καὶ ἐκεῖθεν αὐτῶν ὑπομνησθῆναι δεῖ τὸν θεόμενον· καὶ ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς ἀναιρεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν ἐπιχειροῦντας τοῖς λόγοις.

Ἄλλὰ δὴ τὸ τρίτον τῷ σωτῇ, κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον· καὶ πρὸς τὸν τρίτον, μετὰ τοῦ σωτήρος, τῆς ἀθείας λόγον ἴωμεν· ὅς εἶναι μὲν τὰ θεῖα καὶ προνοεῖν τῶν ἀνθρωπίνων ὁμολογεῖ, πᾶρατρέπεσθαι δὲ δάροις, καὶ ἀναδήμασι, καὶ κερματίου διαδόσεσιν, ὥς αἱ νῦν αἰοῦνται· ὥς τε τοὺς ἀδικούντας, καὶ τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ ἀρπάζοντας, ὀλίγην εἰς ταῦτα μοῖραν δαπανῶντας, καὶ τοῖς ὑπερτοιοούτων εὐχεσθαι προσποιουμένοις καὶ πείθειν δίδοντας, καὶ συγχωρεῖσθαι τὰ αὐτὰ ποιεῖν, καὶ δεήτην μὴ δίδοναι τῆς ἀμαρτίας· τινὲς δὲ τῶν νῦν καὶ ἄξιον τοῦτο τῆς θείας νομίζουσιν ἀγαθότητος τὸ συγχωρεῖν καὶ συγγινώσκειν τοῖς ἀμαρτάνουσιν, ἀδιδρίξως, οἶμαι, καὶ λέγοντες, καὶ γινώσκοντες. Τί οὖν πρὸς τοῦτον ἐροῦμεν τὸν λόγον; Διπλοῦν δὴ ὄντα, διαιρετέον αὐτὸν, εἰς τε τὸν ἀδικούντα, καὶ τὸν ἀδικούμενον· καὶ σκοπητέον τὴν λεγομένην ταύτην συγχώρησιν καὶ συγγνώμην.

τί μὲν εἰς τοὺς ἀδίκους ὁρᾷ, πῶς δὲ τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρεται.

Εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμόν ἐστι τοῖς ἀδικοῖς τὸ συγχωρεῖσθαι ἀδικεῖν, καὶ μὴ δίδόναι δίκην, τάχα ἂν εἴη παρὰ Θεοῦ ἡ συγχώρησις· πᾶν γὰρ ἀγαθὸν ἐκεῖθεν ἐφίκει τοῖς οὖσιν· εἰ δὲ κακὸν τὸ μέγιστόν ἐστιν αὐτοῖς, καὶ συνεργεῖσθαι πρὸς τὸ ἀδικεῖν, καὶ μὴ δίδόναι δίκην τῶν ἀμαρτημάτων, πῶς οὖν ἂν εἴη τούτων ὁ Θεὸς αἴτιος; ὥς διὰ πολλῶν ἀποδεδείκται λόγων. τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων αἴτιος ὑπάρχειν, κακῶν δὲ ἀναίτιος· ἀδικία τοίνυν, καὶ πλεονεξία, καὶ ἀκολασία, καὶ ὕβρις, παρὰ φύσιν οὔσαι διαθέσεις τῆς ψυχῆς, (εἴπερ τὰ ἐναντία τούτοις κατὰ φύσιν,) ὁ δὴλον ὅτι νόσοι καὶ αἴσχη καὶ κακία τῆς ψυχῆς εἰσιν· ὁ γοῦν αἰσχρὸν ταῦτα τῇ συγχωρήσει, καὶ ἀνίατα καταλιμπάνων, ἐπιτείνει δὴλον ὅτι τὴν κακίαν· εἰ δὲ καὶ ὁμοδοκῶν αὐτὸ ποιεῖ, πῶς οὐκ ἂν χείρων φαίνοιτο καὶ τῶν μέσων ἀνθρώπων; τίς γὰρ ἐπιμελεῖσθαι τινὸς ἐλόμενος, διὰ ὁμοδοκίαν αὐτὸ περιορᾷ κακούμενον; ἄρα ἰατρὸς τῶν νομίμων ἑλοῖτό τις ἂν τῷ βλαπτομένῳ ὑπὸ σιτίων ἢ ποτῶν τινῶν, δῶρα λαμβάνων, ἢ ἰκετευόμενος, ἐπιτρέπειν αὐτῷ χρῆσθαι τοῖς βλάπτουσιν ἀδεῶς, καὶ συνεργεῖν πρὸς τὴν χρῆσιν; ἀλλὰ τὸν τομῆς ἢ καύσεως δεόμενον ἀτημέλητον ἂν καταλίποι, δῶροις πειθόμενος; Εἰ οὖν ἰατρικὴ τῆς πονηρίας ἐστὶν ἢ τοῦ Θεοῦ δίκη, πῶς δυνατόν τῆς ἀνθρωπίνης ἰατρικῆς χείρονα φαίνεσθαι.

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν λεγόμενος, καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν, ἴδωμεν ὅποις καὶ τούτοις χρῆται, παραιτιτὸς ὢν τοῖς ἀδικοῦσι συνεργεῖν διὰ τὰ δῶρα. Καίτοι, τίς ἂν μέτριος ὢν ἐρασιγὸς, ὁμοδοκούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, προοίῃ ἂν αὐτοῖς τὸ ἐρατόπεδον; ἢ ποιμὴν, τοῖς λύ-

κοις τὰ πρόβατα· καὶ τί λέγω ποιμὴν; ἄρα οἱ ποι-
μενικοὶ κύνες ἔλονται ἄν, μοῖραν τινὰ τῶν ἀρπα-
σθέντων προβάτων παρὰ τῶν λύκων λαμβάνοντες;
ἐπιτρέπειν αὐτοῖς τὰ λοιπὰ διαρπάζειν; πῶς οὖν
οὐκ ἀσεβὴς ὁ λόγος, περὶ Θεοῦ τι λέγων, ὅπερ οὐ
δὲ κυσὶ προσήκει ποιεῖν; Ὅλως δὲ, δώροις παρα-
γχεσθαι τὸν Θεὸν ὑπὸ τῶν ἀδικούντων, πῶς ἔχει
λόγον; ὑπὸ μὲν γὰρ τῶν εὐσεβούντων δῶρα πολ-
λάκις ὁ Θεὸς ὑποδέχεται, οὐκ αὐτῶν δῆλον ὅτι τὰ
δώρων δεόμενος, ἀλλὰ τῶν προσαγόντων, ὥσπερ
φυχικῶς, οὕτω καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς, πρὸς αὐτὸν ἀ-
νατιθεμένων· καὶ εἰ μὲν προσήγον οἱ κακοὶ τὰ δῶ-
ρα, δίκης τυχεῖν καὶ ἰατρευθῆναι δεόμενοι, τάχιστα
ἂν ἀπεδέχετο τὰ δῶρα ὁ Θεὸς καὶ παρὰ τούτων
εἰ δὲ, ἵνα χεῖραυτες γένωνται· πῶς ἔχει λόγον; καὶ
γὰρ μηδὲν ἄλλο ἐπλημμελήσαμεν, ἥρκει τὸ δῶρον
ἐλπίζειν παραπεῖθειν τὸν Θεόν, ἔτι μᾶλλον ἀπ-
εργάζεσθαι αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος.

Τίς οὖν ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος, πολὺς περιφερόμε-
νος; καὶ πόθεν ἔχει τὴν ἀρχήν; ὁ λέγων, δώροις
καὶ ἀναθήμασιν, εὐχαῖς τε καὶ εὐποιαῖς, καὶ ἱε-
ραῖς, μεταπέθειν τὸ θεῖον; καὶ συγγινώσκου-
σιν αἱ ἀμαρτάνουσιν; ἴσως γὰρ οὐ μάτην πισεύεται.
Μήποτε οὖν, ἀπλῶς μὲν οὕτω λεγόμενος, οὐ
εὐσεβὴς οὔτε ὁσιος ἀποδέχεσθαι· μεταμελομένην
δὲ γνησίως τῶν ἀμαρτανούντων, ταῦτα συντελε-
σθὰ πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ θεῖον ἐπιστροφὴν, τεκμήρια τῆς με-
ταμελείας γινόμενα, καὶ τῆς οὐ μόνον κατὰ ψυ-
χὴν ὑποκατακλίσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ σώμα-
τι γονυκλινούντων, καὶ προσκυλισμένων, καὶ τὰ ἐν
τῷ ἀνατιθέντων, καὶ δαπανούντων εἰς τὰ
θεῖα ἀρετὰ· αὐτὴ γὰρ, ἀμαρτανούντων ἡμῶν, ὁ Θεὸς
ἀποσρέφεται, ἢ ὀργίζεται, ἢ χωρίζεται ἐξ ἡμῶν,
οὔτε μεταμελομένων ἡμῶν, αὐτὸς ἐπιστρέφεται.

πρόσεισιν ἡμῖν ἀγαθυνθεῖς· ἀνθρωπικὰ γὰρ ταῦτα, καὶ πόρρω τῆς κατὰ πάντα ἀμεταβλήτου θείας μακαριότητος· ἀλλ' ἡμεῖς, κακυνθέντας διὰ τῆς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκπτώσεως, καὶ ἀνομοιωθέντες πρὸς τὴν θείαν ἀγαθότητα, διὰ τοῦ ἄδικοι καὶ ἀνόσιοι καὶ ἄφρονες γίνεσθαι, ἀποσπῶμεν ἑαυτοὺς ἐκείθεν, οὐ δύναμενοι μὲν οὐδέποτε τρυγεῖν τὴν ἐπὶ πάντα διήκουσαν αὐτοῦ πρόνοιαν· ἀλλ' ὡς νοσοῦντες τότε δι' ἑαυτοὺς τῇ τῆς πονηρίας ἱατρικῇ, τῇ δίκῃ, ἐπίδασιν ἐν ἑαυτοῖς παρέχουμεν, πρὸς τὴν τοιαύτην πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ Θεοῦ ἐπιτηδείους ἑαυτοὺς παρέχοντες· ἀνακτώμενοι δὲ τὸ κατὰ φύσιν ἑαυτῶν, καὶ πρὸς αὐτὸν ὁμοιοῦμενοι, (ὁμοιώσις δὲ πρὸς Θεὸν, δίκαιον καὶ ὁσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι) πρόσμιέν τε αὐτῷ, καὶ οἰκειούμεθα· καὶ ταύτην τὴν ἡμῶν ἐπιστροφὴν πρὸς αὐτόν, ὡς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς λέγομεν· τοιοῦτόν τι πάσχοντες, οἷον οἱ πέτρας τινὸς παραλίας κάλων ἐξάψαντες, καὶ τῷ ἐκείνῳ ἐπισπᾶσθαι ἑαυτούς τε καὶ τὸ ἀκάτιον τῇ πέτρᾳ προσάγοντες, καὶ δι' ἀπειρίαν τοῦ γινομένου δοκοῦντες οὐκ αὐτοὶ προΐεναι τῇ πέτρᾳ, ἀλλὰ τὴν πέτραν κατ' ὀλίγον ἐπ' αὐτοὺς ἵεναι· μεταμέλειαί δὲ, καὶ ἰκετεῖαι, καὶ εὐχαί, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀναλογουσι τῷ κάλῳ· διὰ γὰρ ἐκείνων τοῖς ἀποσπασθεῖσιν ἢ ἐπιστροφῇ, οὐχὶ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ γινομένη· τῷ τοὺς μὲν ἀδικηθέντας παρ' ἡμῶν, ἢ ὑβρισθέντας, ἢ ὀπωσοῦν ἐπιηρεασθέντας, θεραπεῦσαι, αὐτοὺς, ἢ ἀπογόνους αὐτῶν· μισῆσαι δὲ τὴν ἀδικίαν· καὶ τῷ, τοὺς ἀδίκους ἀποσπαρύντας, τοῖς τὸ δίκαιον ἀσπαζομένοις συζῆν, ἑαυτοὺς κολάζοντας· καὶ ἕως ἂν τελῶς καθαρῶμεν, δεῖ ταύτη κεχρῆσθαι συνεχῶς, μὴ ἐκλυομένους τοῖς διαλείμμασι, καὶ ἑαυτῷ γινόμενον δίκην.

Τεκμήριον δὲ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ὄντως μετα-

μελείας, τὸ μικέτι τὰ αὐτὰ ἀμαρτεῖν, μηδὲ τὰ ἐκείνων ἐλάττωμα· δεῖ γὰρ ἀνισοτοιχοῦντα, ὥσπερ οἱ πλείοντες, ἐπὶ τὸ ἐναντίον μεδίεσθαι. Ὅτι δὲ ἡ ἀληθὴς μεταμέλεια ἀρκεῖ πρὸς τελείαν κάθαρσιν, δῆλον ἐκ τοῦ, καὶ τὸν Θεὸν εἰς τοῦτο τὸ τέλος ὁρᾶν τῆς καθάρσεως· πάντα γὰρ τὰ εἰς ἡμᾶς γινόμενα, καλασικά τε, καὶ τιμωρὰ, καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν ἁδου, τέλος ἔχει τὸ μεταμελιθῆναι τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῆς ἀτυχίμασι, καὶ μισῆσαι μὲν τὴν κακίαν καὶ τὴν παρὰ φύσιν ζωὴν, ἐλέσθαι δὲ ἐκούσαν καὶ ἀσπάσασθαι τὴν ἀρετὴν· καὶ ἐπισημονικαί τινές εἰσι τῆς λογικῆς ψυχῆς τελειότητες, εἴαν τις ἑαυτῷ γένηται δίκη· τάχα δὲ καὶ θάττον οὗτος κατορθοί, διὰ τὸ αὐτοπροαιρέτως κολάζεσθαι· καὶ γὰρ οὐδύνης χρεῖα, καὶ λύπης, τοῖς διὰ τρυφὴν καὶ ἡδονὴν ἀμαρτοῦσιν· οἱ γὰρ γυνήσιως μεταμελόμενοι, ταῖς πικροτάταις τοῦ συνειδότος αἰκίαις ἑαυτοὺς κολάζουσιν· αἵτινες οὐδυνηρότεροι τῶν σωματικῶν εἰσι κολάσεων, καὶ τηκτικώτεροι, καὶ μᾶλλον ἐκείνων δυσπαραμύθητοι.

Ταῦτα πρὸς τὴν τρίτην ἀθεΐαν εἰρήσθω, χειρίστην οὖσαν ἐν ταῖς τρισίν· αἰρετώτερον γὰρ, μὴ εἶναι μᾶλλον, μηδὲ προνοεῖν, ἢ ὄντα τινα, καὶ προνοεῖν δοκοῦντα, ἐπιβουλεύειν τοῖς προνοουμένοις· τοῦτο γὰρ κακῶς εἶναι ἐστίν· αἰρούμεθα δὲ μὴ εἶναι μᾶλλον, ἢ κακῶς εἶναι· τούτου δὲ αἴτιον, τὸ ὑπέρτερον εἶναι τὸ ἀγαθόν τοῦ ὄντος, καὶ εἶναι καὶ τοῦ ὄντος ἀρχὴν τὸ ἀγαθόν· ὥς τε καὶ τέλος πάντων ἐκεῖνο, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα· καὶ γὰρ καὶ τὸ εἶναι, ὡς ἀγαθόν, ἀσπαζόμεθα· διὸ, ὅταν κακῶς ὦμεν, ἀγαπῶμεν μᾶλλον μὴ εἶναι.

Πλείονα δὲ ἴσως, ὅς πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν, προήχθην εἰπεῖν περὶ τῶνδε τῶν προβλημάτων· διότι πάσης εὐζωΐας, καὶ τελειώσεως ψυχικῆς, ἀρ-

κὴ καὶ τέλος ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνάτασις, διὰ τε
 τῶν ὁρθῶν περὶ αὐτοῦ προλήψεων, ὅτι τέ
 ἐστι, καὶ προνοεῖ καλῶς, καὶ δικαίως τὰ
 πάντα κατευθύνει· καὶ διὰ τοῦ πείθεσθαι καὶ
 ἵκεν ἐκόντα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις,
 ὅς ὑπὸ ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις·
 αἱ γὰρ αὐτοκίνητος ἡ ἡ ψυχὴ καὶ αὐτεξούσιος,
 καὶ ἐν ἑαυτῇ τὰς ἀρχὰς ἔχει τῶν τε ἀγαθῶν καὶ τῶν
 κακῶν, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ παρήχθη τοιαύτη, ἑαυτὴν
 κινουσα· διὸ ἕως μὲν ἐρρίζεται τῷ ἑαυτῆς αἰτίῳ,
 καὶ σώζεται, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἔχει τελειότητα, μεθ'
 αὐτὴν ὑπέστησεν ὁ Θεός· ἀποσπάσασα δὲ ἑαυτὴν,
 καὶ ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ ἀπορρίζωσασα ἐκείθεν, μαραι-
 νεται καὶ φθίνει, αἰσχροὶ καὶ ἀσθενὲς γινομένη,
 ὥς ἂν πάλιν ἐπισραφῇ καὶ ἐνωθῇ πρὸς τὴν αἰτίαν,
 καὶ οὕτως ἀπολάβῃ τὴν ἑαυτῆς τελειότητα· ἀδύνα-
 τον δὲ ἐπισραφῆναι γνησίως, μὴ τούτων ἐν αὐτῇ
 τῶν τριῶν προβλημάτων γνωστικῶς τε καὶ ζωτικῶς
 διηρθρωμένων· τίς γὰρ ἂν θέλοι πρὸς τὸ μὴ ὂν ἀ-
 νατείνεσθαι; ἢ τὸ ὂν μὲν, μηδὲν δὲ φροντίζον ἡ-
 μῶν; ἢ τὸ ὂν μὲν, καὶ φροντίζον, ἐπὶ κακῷ δὲ καὶ
 ἐπὶ βλάβῃ τὴν φροντίδα ποιούμενον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ'.

Ὅταν μαντικῇ προσίης, μέμνησο, ὅτι, τί μὲν ἀ-
 ποβήσεται, οὐκ οἶδας, ἀλλὰ ἡκεις ὡς παρὰ τοῦ μάν-
 τεως αὐτὸ πεισσύμενος· ὅποιον δέ τι ἐστὶν, ἐλήλυθας εἰ-
 δώς, εἴπερ εἶ φιλόσοφος· εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ τῶν οὐκ ἐφ'
 ἡμῶν, πᾶσα ἀνάγκη, μήτε ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, μήτε
 κακόν. Μὴ φέρε οὖν πρὸς τὸν μάντιν ὄρεξιν ἢ ἔκκλη-

σιν· μηδὲν τρέμων αὐτῷ πρόσει, ἀλλὰ διεγνωκῶς, ὅτι πᾶν τὸ ἀποβησόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρὸς σέ· ὁποῖον δ' ἂν ᾖ, ἔσαι αὐτῷ χρήσθαι καλῶς· καὶ τοῦτο οὐδεὶς κωλύσει· θάρρῳ οὖν, ὡς ἐπὶ συμβούλους ἔρχου τοὺς θεούς· καὶ λοιπὸν, ὅταν τί σοι συμβουλευθῇ, μέμνησο τίνας συμβούλους παρέλαβες, καὶ τίνων παρακούσεις ἀπειθήσας. Ἔρχου δὲ ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι· καὶ θάπερ ἡξίου Σωκράτης, ἐφ' ᾧ ἢ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφοράν εἰς τὴν ἔκβασιν ἔχει, καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς ἄλλης ἀφορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον· ὥς· ὅταν δεῖσῃ συγκινδυνεύσαι φίλῳ ἢ πατρίδι, μὴ μαντεύεσθαι, εἰ συγκινδυνευτέον· καὶ γὰρ, ἂν προσέτῃ σοι ὁ μάντις ψαῦλα γεγονότα τὰ ἱερὰ, δῆλον ὅτι θάνατος σημαίνεται, ἢ πῆρωσις μέρους τινὸς τοῦ σώματος, ἢ φυγή· ἀλλ' αἰρεῖ ὁ λόγος, καὶ σὺν τούτοις παρίσασθαι τῷ φίλῳ, καὶ τῇ πατρίδι συγκινδυνεύειν. Τοιγαροῦν τῷ μείζονι μάντει πρόσεχε, τῷ Πυθίῳ, ὃς ἐξέβαλε τοῦ νεοῦ τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναίρουμένῳ τῷ φίλῳ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μετὰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα, καὶ τὰ πρὸς τὸν Θεόν, μέλλων περὶ τῶν πρὸς ἑαυτὸν καθηκόντων λέγειν, εἶπέ τι μέσον εἶδος, ἅμα καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὸ πρὸς ἑαυτὸν καθήκον ἀπαιτοῦν, τὸ τῆς μαντείας. Τριχῇ δὲ διαιρεῖ τὸν λόγον· λέγων, περὶ τίνων χρή μαντεύεσθαι, καὶ πῶς διακείμενον μαντεύεσθαι, καὶ πῶς τοῖς μαντεύμασι κεχρῆσθαι· ἤρξατο δὲ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ μέσου, τάχα καὶ πρῶτον αὐτὸ δοκιμάζων εἶναι· πῶς χρή διαθέντα ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι ὅλως ἰέναι· ὅτι οὔτε ὀρεξιν προβαλλόμενον, οὔτε ἐκκλίσιν· ἐπεὶ ἀνάγκη, τρέμοντα προσιέναι

ἢ μαντεία, εἰ μὲν ὀρεγόμεθα; δεδοκότες μὴ ἀ-
 νάτου αὐτὸ εἶπῃ ὁ μάντις· εἰ δὲ ἐκκλίνομεν, δε-
 δοκότες μὴ προαγορεύῃ ἔσσεσθαι αὐτό. Πῶς οὖν ὑ-
 τάρξει τὸ μήτε ὀρεξίν μήτε ἐκκλίσιν προαγα-
 γεῖν; εἰ ἐννοήσης, φησὶν, ὅτι τῶν ἐκτός ἐστι ταῦ-
 τα, περὶ ὧν μαντεύομεθα· περὶ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῶν
 οὐ χρεία μαντείας· τίς γὰρ μαντεύσεται, εἰ χρή
 τῶν κατὰ φύσιν ὀρέγεσθαι. τὰ δὲ παρὰ φύσιν ἐκ-
 κλίνειν; εἰ οὖν ταῦτα περὶ ὧν μαντεύομεθα, τῶν
 οὐκ ἐφ' ἡμῶν ἐσιν, εἰ πλευσέον, εἰ γαμητέον,
 εἰ τὸν ἀγρὸν ἀνιητέον· τῶν δὲ μὴ ἐφ' ἡμῶν οὔτε ὀ-
 ρέγεσθαι χρή, οὔτε ἐκκλίνειν αὐτά, δῆλον, ὅτι οὐ
 γὰρ τῷ μάντει προσφέρειν ἢ ὀρεξίν, ἢ ἐκκλίσιν·
 καὶ γὰρ, τί τὸ ἀποβαίνόν ἐστιν, οὐκ ἴσμεν·
 ὑπὸ γοῦν τοῦτο παρὰ τοῦ μάντεως ἡκο-
 εν πεισόμενοι· ἀλλ' ὅποῖόν ἐστι, φησὶν,
 ἴδασ, εἰ ἂν ἦς φιλόσοφος· ὅτι τῶν μὴ ἐφ' ἡ-
 μῶν οὔτε ἀγαθόν ἐστιν οὐδὲν, οὔτε κακόν· ὥς οὐ-
 κ' ὀρεκτόν, οὐδὲ ἐκκλιτόν· καὶ γὰρ οἱ περὶ ταῦ-
 τα δεινοὶ, καὶ τὰ σημεῖα συγχέουσθαι φασὶν ὑπὸ
 τῆς τῶν μαντευσόμενων ὀρέξεως· καὶ τοῦτο δέ σοι
 πρὸς ἀταραξίαν συντελέσει μαντευσόμενος, τὸ εἶδε-
 ναι, ὅτι, ὅποῖα ἂν ἦ τὰ ἀποβαίνοντα, ἐπὶ
 οἷς ἐσιν ὠφελιθῆναι ἀπ' αὐτῶν· καὶ ὅσα
 ἄλλον δυσχερέστερα, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελιθῆ-
 ναι, καλῶς αὐτοῖς χράμενον· θαρρῶν οὖν, φησὶ,
 αὐτά, καὶ μηδὲν δεδοικώς, ἔρχου ἐπὶ τὴν
 εἰς αὐτὴν συμβουλήν.

Εἶτα λοιπὸν τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καθεῖλον· ὅτι, ὅταν
 συμβουλευθῇς, ἀκολουθεῖ πάντως τοῖς συμβου-
 λευθεῖσι· ὁ γὰρ Θεὸς συμβουλεύοντι μὴ πειθόμενος,
 οὐκ ἔστιν· ἀνὴρ πεισθεῖν; καὶ μέντοι τὸ ἀπειθεῖν ποτε τοῖς
 ἀντεῦμασιν, οὐκ ἀλλοχόθεν γίνεται, ἢ ἐκ τοῦ ὀρέ-
 σθαι οἰκείας καὶ ἐκκλίσεις προβάλλεσθαι· ὥς τὸ μή-
 Τόμ. Δ.

τε ὀρεγόμενον μήτε ἐκκλίνοντα προσιέναι, μὴ μόνον εἰς τὸ θαρρόντα καὶ μὴ τρέμοντα προσιέναι συντελεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πείθεσθαι τῇ θεῇ βουλῇ.

Εἵτα ἐφρξῆς ἐπάγει περὶ τῶν ἂν χρή μαντεύεσθαι· ὅτι περὶ ἐκείνων μὲν τῶν πραγμάτων, ἂν τὸ τέλος ἀδηλόν ἐσιν ἡμῖν, ἕως ἂν ἐκβῇ τὸ πρᾶγμα, οὐ δυναμένων ἡμῶν ἀπὸ φρονήσεως, ἢ τῆς περὶ ἐκεῖνα τὰ πράγματα τέχνης καὶ ἐμπειρίας, τὸ τέλος ἐννοῆσαι· οὐδεὶς γὰρ ἂν μαντεύσαιο, εἰ χρή τραπῆναι ἢ καθευδῆσαι τὸν ἄνθρωπον· δεῖται γὰρ τούτων πάντως τὸ ζῶν· ἀλλ' οὐδὲ, εἰ χρή φιλοσοφῆσαι, ἢ κατὰ φύσιν ζῆν· δῆλα γάρ ἐστι ταῦτα τῷ ἔμψρῳ, ἐπωφελῇ ὄντα· οὐδὲ, ὅποῖος ἔσαι ὁ κτιζόμενος οἶκος· ἢ γὰρ τέχνη προεῖληφε τὸ εἶδος· οὐδὲ ὁ γεωργός, εἰ χρή σπεῖραι, ἢ φυτεῦσαι· τῷ γὰρ γεωργῷ ταῦτα ἀναγκαῖα· τὸ δὲ πότε, ἢ ποῦ, ἢ ποῖα σπέρματα ἢ φυτὰ, εἰ μὴ πρᾶξις ταῦτα, ἢ ἄλλως ἐν ἀρχῇ ἐστι, μαντεύσαιο ἂν· καὶ εἰ πλεονέξον, μάλιστα τοῦ καιροῦ μὴ πάντῃ ἀδεοῦς ὄντος· οὐ μέντοι μαντευτέον, εἰ χρή προελθεῖν εἰς ἀγορὰν, ἢ ἐπὶ τὸν ἀγρὸν ἐξελθεῖν· καίτοι τούτοις ἐπιταίτι τέλος ποτὲ δυσχερές, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπλεῖσον κατὰ νοῦν ἐκβαίνει· ἀρκεῖ δὲ, ὡς ἔοικε, τὸ ἐπιπλεῖσον πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι μαντεύεσθαι· ἐπεὶ, καὶ ἐκ λόγου τινὸς ἢ τέχνης ἀφορμαὶ διδῶνται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον, οὐ πάντως ἀναγκαῖα ἔσαι ἢ ἐκκασίς· οὔτε γὰρ ἡ φύσις, οὔτε ἡ τέχνη, οὔτε ἡ προαίρεσις ἐπὶ τῶν ἐκτὸς ἀναγκαῖαν ἔχουσι τὴν ἐκκασιν· ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ, πρὸς τὸ μὴ δεῖσθαι μαντείας· τὸ γὰρ ἐπὶ πάντων ἐθέλειν μαντεύεσθαι, δειλοῦς ποιεῖ, καὶ ἀπράκτους, καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα νομίζειν παρασκευάζει.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἄξιον ἐπισκέψεως, εἰ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὅλως οὐ μαντευτέον· πῶς χρή ὑπολαβεῖν περὶ

τῆς ψυχῆς; πότερον θνητὴ ἐστίν, ἢ ἀθάνατος; καὶ, εἰ χρή τῷδε τίτιν διδασκαλῶ χρήσασθαι; πολλοὶ γὰρ τῶν παλαιῶν φαίνονται περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων ἐρωτήσαντες· καίτοι τὸ ὑπολαμβάνειν τοίως ἢ τοίως, ἡμέτερον γραμέν, καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν εἶναι· μήποτε οὖν τὰ ἀποδείξει λογικῇ ληπτὰ, δι' ἀποδείξεως δεῖ μανθάνειν; οὕτω γὰρ ἡ ἐπισημονικὴ γενήσεται γνωστὴς, εἴαν ἀπὸ τῆς αἰτίας ἢ ἀποδείξεις γένηται· τὸ δὲ ἀκοῦσαι παρὰ Θεοῦ, ὅτι ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχὴ, πῶς μὲν ποιεῖ βεβαίαν, ὥς εἰκὸς, οὐ μέντοι ἐπισημὴν τοῦ πράγματος· εἰ δέ τις ἀξιοῦται παρὰ Θεοῦ καὶ τὰς αἰτίας μανθάνειν, καὶ ἐπισημὸν γίνεσθαι, ἄλλο τοῦτο εἰδός ἐστι τῆς ἀγαθότητος, καὶ οὐ τὸ μαντικόν· τοῦτο γὰρ ἔοικεν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὰς ἀδήλους ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἐκβάσεις προαγορεύειν· διὸ καὶ εἰ ἡρώτησάν τινες περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων, ἄλλὰ σπάνισί γε οὗτοι, καὶ οὐχ οἱ πρωτεύσαντες ἐν φιλοσοφίᾳ, ἀλλ' οἱ συνειδισμένοι πιερευτικὴν ἔχειν καὶ οὐκ ἐπισημονικὴν πίσωσιν· τοῦ Θεοῦ βουλομένου, ὥς ἔοικεν, αὐτοκίνητον οὔσαν τὴν ψυχὴν, δι' ἑαυτῆς τὸ ἀληθὲς ὁρᾶν.

Ἀμέλει καὶ ὁ Ἐπίκτιτος, καὶ ὁ Σωκράτης, εἰκότασιν ἀπαγορεύειν ἐκεῖνα ἐρωτᾶν, ἃ δύναται καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ γινώσκειν· τοιγαροῦν οὐδὲ ἀποδέχεται τὸν ἐρωτῶντα, εἰ χρή συγκινδυνεύσει τῷ φίλῳ ἢ τῇ πατρίδι· ὁ γὰρ ὁρθὸς λόγος ὑπαγορεύει συγκινδυνεύειν· καὶ δύσκολα οὖν μαντευθῆναι, οὐδὲν ἦττον χρή συγκινδυνεύειν· τίς οὖν χρεῖα τοῦ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐρωτᾶν, ἐφ' ὧν δὴ λόγος ἐστὶ τὸ πρακτέον; φαίνεται δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοῖς ἐρωτήσασί ποτε, εἰ χρή τὴν ἰκέτην ἐνδοῦναι, πάνυ μεμφόμενος· ἃ γὰρ ὁ ὁρθὸς λόγος ὑπαγορεύει δεῖν πράττεσθαι, ταῦτα δεῖ ποιεῖν, καὶ μὴ ἐρωτᾶν, καὶ ἐπητὰί τι δύσκολον ἡμῖν περὶ τὸ σῶμα, ἢ τὰ ἐκτός·

χρή γὰρ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν προτιμᾶν τῶν τοῦ σώματος, ἢ τῶν ἐκτὸς, καὶ τούτων εἰς ἡμᾶς ἐχόντων τὴν ἀναφοράν.

Ἀποδείξας δὲ, ὅτι οὐ χρή περὶ τῶν τοιούτων μαντεύεσθαι, ἐκ τοῦ, ὅποια ἂν γένηται τὰ ἱερὰ, δεῖν πάντως συγκινδυνεύειν, πιζοῦται τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν Θεὸν ἐκβαλεῖν τὸν μὴ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ φίλῳ· δύο γάρτινες εἰς Δελφοὺς ἀπίοντες, λησαῖς περιπεπτώκασι· καὶ τοῦ ἑτέρου ὑπ' αὐτῶν ἀναιρουμένου, ὁ ἕτερος, ἢ φυγὼν, ἢ ἀδεῶς μὴ ἐπαμύνας, ἤλθεν εἰς τὸ μαντεῖον· καὶ ὁ Θεὸς ἐξέβαλεν αὐτὸν, εἰπών·

Ἄνδρὶ φίλῳ θνήσκοντι παρὼν πέλας οὐκ ἐπαμύνας, ἤλυθες οὐ καθαρὸς· περικαλλέος ἔξιθι σηκοῦ.

Καὶ δῆλον μὲν, ὅτι, καὶ βουλόμενος, οὐ πάντως ἂν ἐρρύσατο τοῦ θανάτου τὸν φίλον· ἀλλ' ὅμως ἔδει συγκινδυνεύσαι, καὶ συναποθανεῖν, εἰ καὶ τοῦτο ἦν ἀνάγκη βοηθοῦντα παθεῖν· διὰ τὴν προαίρεσιν οὖν ταύτην, ἀκάθαρτον αὐτὸν ἔκρινεν ὁ Θεὸς, ὡς προδόντα τὸν φίλον διὰ τὴν περιττὴν περὶ τὸ σῶμα συμπάθειαν· ὥσπερ ἐπ' ἄλλου, καὶ ἀποτυχίας γενομένης, τὴν προαίρεσιν ὅμως ὁ Θεὸς ἀπεδέξατο· πάλιν γὰρ ἄλλων δύο τινῶν λησαῖς περιπεπόντων, καὶ τοῦ ἑτέρου κρατηθέντος ὑπὸ τῶν λησῶν, ὁ ἕτερος ρίψας ὡς κατὰ ληστοῦ τὸ ἀκόντιον, ἐκείνου μὲν διήμικτεν, ἔβαλε δὲ τὸν φίλον καὶ ἀνείλε· καὶ ἔλθων εἰς τὸ μαντεῖον, οὐκ ἐτόλμησεν εἰσελθεῖν, ὡς ἀκάθαρτός τῷ φόνῳ τοῦ φίλου· καὶ ὁ Θεὸς ἐξεφώνησε πρὸς αὐτὸν τάδε τὰ ἔπη·

Ἐκτεινας σὸν ἐταῖρον, ἀμύναν· οὐ σε μίανει

αἶμα φόνου· σὺ πέλεις καθαρώτερος ἢ πάρος ἦσθα.

Εἰ γοῦν ἀπὸ τοῦ φόνου τοῦ φίλου οὐ μόνον οὐκ ἐμολύνθη, ἀλλὰ καὶ καθαρώτερος γέγονεν ἢ περ ἦν πρότερον, διὰ τὴν ὀρθὴν προαίρεσιν, δῆλον, ὅτι οὐκ

ν τῇ πράξει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει τῶν ἀνθρώπων,
ὁ κατορθοῦν ἐσι, καὶ ἀμαρτάνειν. Ἐπιστῆσαι δὲ χρή,
τι καὶ ταῦτα τὰ προσεχῶς εἰρημένα, ἀφ' οὗ ἐπε-
σημηνάμην, καὶ τὰ ἐφεξῆς ῥηθισόμενα πάντα, πρὸς
ἐσθὴν ἔξιν ἀρμόττει, τὴν ἡδη πῶς προκεκοφυῖαν,
καὶ ἐν τῷ φιλοσοφεῖν οὔσαν· καὶ γὰρ ἐνταῦθα,
ἡ περ εἴ, φησί, φιλόσοφος· καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς πολλα-
τοῦ τοιοῦτον ἐπισημαίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ'.

Τάξον τινὰ ἡδὴ χαρακτῆρα σαυτῷ καὶ τύπον, ὃν
ουλάξεις ἐπὶ τῇ σιαυτοῦ ὥν, καὶ ἀνθρώποις ἐντυχά-
ναι. Καὶ σιωπῇ τὸ πολὺ ἔσω· ἢ λαλεῖσθαι τὰ ἀναγ-
καῖα, καὶ δι' ὀλίγων· σπανίως δὲ ποτε, καιροῦ παρα-
καλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν, λέξον μὲν, ἀλλὰ περὶ οὐδε-
νός τῶν τυχόντων· μὴ περὶ μονομαχιῶν, μὴ περὶ ἵππο-
δρομιῶν, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ περὶ βρωμάτων ἢ πομά-
των, τῶν ἐκασταχοῦ· μάλιθα δὲ μὴ περὶ ἀνθρώπων, ψέ-
γων, ἢ ἐπαινῶν, ἢ συγκρίνων. Ἄν μὲν οὖν οἷός τε ᾖς,
μετάγαγε τοῖς σοῖς λόγοις καὶ τοῖς τῶν συνόντων ἐπὶ
τὸ προσῆκον· εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀποληψθεὶς τύχοις,
σιώπων.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εὐτεῦθεν τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα τῷ πᾶσι
προκεκοφῶσι καὶ ἡδὴ φιλοσοφοῦντι παραδούς, Τά-
ξαι, φησὶν, ἡδὴ χρή, καὶ ὀρίσαι χαρακτῆρα
διαγωγῆς τοῦ καθήκοντα τῷ τοιούτῳ βίῳ, πρὸς ὃν
χρή καὶ τὰ κατὰ μέρος συναρμόττειν· οἷς ἐφεξῶς

αὐτός, δι' αὐτῶν καὶ τὸν ὅλον χαρακτῆρα τοῦ βίου
 παρίσχησι, παραγγέλλων φυλάττειν αὐτὰν, ἐφ' ἑαυ-
 τοῦ τε ὄντα καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνον-
 τα· τοῦτο δὲ ὁμαι σημαίνει, τὸ δεῖν αἰεὶ κατὰ τὸ
 δυνατόν ἐν ταυτότητι διαμένειν, μίαν τὴν αὐτοῦ
 ζωὴν αἰεὶ διαζῶντα· καὶ μὴ τοῖς ἔξωθεν προσπίπτου-
 σι, ποικίλοις οὖσιν, Εὐρίπου δίκην συμμεταρρέον-
 τα· ἐλέγετο οὖν καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ αὐτῷ κατα-
 σήματι αἰεὶ ὁρᾶσθαι, καὶ μὴδ' ὑπὸ τῶν ἡδέων, μή-
 τε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν δοκούντων, μετακινεῖσθαι,
 διὰ τὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ζωὴν αἰεὶ τὴν ἑαυτοῦ δια-
 ζῆν. Καὶ τάχα αὐτός ἐστιν ὁ εἰς χαρακτήρ, ὃν δεῖ τά-
 ξαι καὶ ὀρίσαι, ὃν ἐνεδειξατο συντόμως διὰ τοῦ εἰ-
 πεῖν, ὅτι δεῖ τὸν αὐτὸν φυλάττειν, ἐφ' ἑαυτοῦ τε
 ὄντα, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνοντα.

Τῶν δὲ οἰκείων τῷ τοιοῦτῳ χαρακτῆρι πρῶτον
 καὶ κυρώτατον· Σιωπὴν, φησὶ, τὸ πολὺ ἔξω·
 ἡ γὰρ ὅλη σπουδὴ τῶν παιδευτικῶν λόγων ἐστίν, ἐ-
 πισρέφαι τὴν ψυχὴν εἰς ἑαυτήν, ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς,
 καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ἐν αὐτῇ παθεῖν, καὶ τοῦ σώ-
 ματος· ὥς τε τὴν ἑαυτῆς ζωὴν τὴν αὐτὴν αἰεὶ ζῆν.
 Πρὸς δὲ τοῦτο ἡ σιωπὴ τὰ μέγιστα συντελεῖ· διό
 καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τῆς καθ' ἑαυτοὺς διαγωγῆς ἀρ-
 χὴν ἀνυσιμωτάτην συνέταττον τὴν πενταετὴ σιω-
 πὴν· ὥσπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις ἔξω τείνουσι τὴν ψυ-
 χὴν, συνεργοῦσαν αὐταῖς, ὥς δηλοῦσιν οἱ μύοντες
 τοὺς ὀφθαλμούς, ὅταν ἑαυτοὺς βούλονται συναγα-
 γεῖν, καὶ συσρέφαι, καὶ διεγεῖραι τὸ προσεκτικὸν
 τῆς ψυχῆς· οὕτω καὶ ὁ προφορικὸς λόγος, οὐ συνερ-
 γούσης τότε ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀλλ' αὐτῆς ἐνεργού-
 σης, ἐκχέει μᾶλλον τὴν ψυχὴν πρὸς τὰ ἔξω· καὶ
 ταύτης τῆς ἐκχύσεως ἱσμα, ἡ σιωπὴ· οὐ παντελεῖ
 δὲ σιωπὴν ἐπιτάττει· οὐδὲ γὰρ ἐπ' ἐκείνο τὸ εἶδος
 παρακαλεῖ τὸ Πυθαγόρεον, τὸ παντελεῖως ἀνειμένον

καὶ Θεοεῖδές, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολιτικόν, καὶ συμμε-
τρώτερον ἀνθρώποις· ἢ οὖν σιωπᾶν, φησὶ, χρή· ἢ
λαλεῖν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ διὰ βραχέων,
ῥωτῶντά τε καὶ ἀποκρινόμενον· καὶ συντόμως ᾤρισε
τὸ εἶδος ἐκείνων περὶ ὧν χρή λαλεῖν, ὅτι τὰ ἀ-
ναγκαῖα χρή εἶναι ταῦτα, πρὸς τε τὴν κατὰ φύ-
σιν τῆς ψυχῆς διαγωγὴν, καὶ τὴν τοῦ ζώου χρείαν·
τὰ γὰρ τοιαῦτα, καὶ ὀλίγα ὄντα, καὶ πραγματι-
κώτερα, καὶ μὴ διάκενα, μηδὲ ἀόριστα, οὐ ταραττει
ὁμοίως, οὐδὲ διασπᾷ τὴν φαντασίαν πρὸς τὸ ἀόρι-
στον· ᾤρισε δὲ καὶ τὸ τοῦ λόγου εἶδος, ὅτι σύντο-
μον, καὶ διὰ βραχέων· εἰ γὰρ τὸ περιφαντάζε-
σθαι τὰ πράγματα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ μὴ κατα-
κρατεῖν αὐτῶν τῆς οὐσίας, πολυλογίαν ποιεῖ, τὸ
διαβαίνειν εὐθυθέλως εἰς αὐτὰ τὴν νήσιν, καὶ τὸ
συνηρημένον τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ κυριώτατον ὄρῃν,
καθ' ὃ ὑφέσκηκεν ἕκαστον, καὶ τὸν λόγον τὸν περὶ αὐ-
τῶν εἰς τὰ κυριώτατα συνηρημένον προφαίνει,

Εἰ δέποτε, φησὶ, χρεία καὶ μακροτέρου γένη-
ται λόγου, (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ, λέγειν, οὐκ ἔ-
ρωτῶντα μόνον ἢ ἀποκρινόμενον, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῦ
τοῦ λόγου ἀποτείνοντα,) καὶν τὸ τοῦ λόγου οὖν εἶ-
δος ἀμειψθῇποτε δι' ἀνάγκην, ἀντὶ βραχέος μακρό-
τερου γενόμενον, ἀλλὰ τῶν γε πραγμάτων, περὶ ὧν
οἱ λόγοι, τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μενέτω τῷ προτέρῳ,
περὶ ἀναγκαίων γινομένου τοῦ λόγου, ἢ προτρέπον-
τος ἐπ' ἀρετὴν, ἢ διδάσκοντος, ἢ συμβουλευόντος,
ἢ παραμυθουμένου, ἢ συζητοῦντος τὴν ἐν ταῖς οὐ-
σιν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ Θεοῦ τήν τε ὑπεροχὴν καὶ τὴν
πρόνοιαν ἀνευφημοῦντος, καὶ σύλληψιν πρὸς τὸν
κατὰ φύσιν βίον αἰτοῦντος δι' εὐχῆς· ἀλλὰ μὴ πε-
ρὶ τῶν τυχόντων, περὶ ὧν οἱ τυχόντες διαλέ-
γονται· μήτε οὖν περὶ μονομαχιῶν, ἢ ἱππο-
δρομιῶν, ἢ τῶν τοιούτων· μήτε βρωμάτων,

ἢ πομπάτων, οἷς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα χρῶνται· οἱ γὰρ περὶ τῶν τοιούτων λόγοι, καὶ τὴν φαντασίαν αὐτοῖς προσηλοῦσιν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ τὴν ὄρεξιν συνεφέλκονται τε, καὶ συντυποῦσιν ἑαυτοῖς τὴν ζωὴν.

Μάλιστα δέ, φησὶ, μὴ περὶ ἀνθρώπων ποιεῖσθαι τὸν λόγον, φέροντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα, ὅτι ὁ δεῖνα τοῦδε καλίων ἢ χειρόν, κατὰ τὰδε ἢ τὰδε· καὶ ὅτι μὲν καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῶν λόγων ἐπὶ τὸ ἐκτὸς τείνεσθαι ποιεῖ τὴν ψυχὴν, ἑαυτῆς ἀφισαμένην, καὶ ἀλλοτριπραγματοποιοῦσαν, καὶ ματαιοπονοῦσαν, δηλόν ἐστι. Διὰ τί δέ, μάλιστα μὴ περὶ ἀνθρώπων, φέροντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα; Τί γὰρ ἔχει τοῦτο χεῖρον ἐκείνων; ἢ πρῶτον μὲν οὗτος, πρὸς ὃν ὁ λόγος, εἴπερ ἀρχὴν ἐποιήσατο τοῦ φιλοσοφεῖν, ἐκείνων ὡς ἐπίπαν ἀπέστη τῶν σπουδασμάτων περὶ μονομάχους, καὶ ἀθλητῶν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ δὲ ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ ποιῶτο τοὺς λόγους· πρὸς ἃ οὖν ἐπιβρεπῶς ἔχει, τούτων μάλιστα αὐτὸν ἀναχαίττει· ὡς εἰ ἔλεγε, σὺ μάλιστα τοῦτο φυλάττου· ἔπειτα, τῶν αὐτῶν παθῶν ὁμοίως κινουμένων ἐφ' ἑκάτερου τῶν λόγων, (καὶ γὰρ συμπάθεται, καὶ ἀντιπάθεται, καὶ ἐπὶ τούτων καὶ ἐπ' ἐκείνων συγκινούνται τοῖς περὶ αὐτῶν λόγοις) ἰδιόν τι πάθος ἀκολουθεῖ τοῖς κριτικοῖς τῶν ἀνθρώπων λόγοις, τὸ ὑπεροπτικὸν καὶ τετυφωμένον· ὁ γὰρ κρίνων ἀνθρώπων βίους, ὡς ὑπερέχων αὐτῶν ποιεῖται τὴν κρίσιν· καὶ γὰρ νεμεσητὴ μᾶλλον ἢ ἀμαρτία ἢ περὶ τὴν κρίσιν τῶν ἀνθρωπίνων βίων, ἢ περ ἢ ἐν τοῖς παίζουσι διαμαρτάνουσα.

Οὐ μόνον δέ, φησὶ, τοῦ λέγειν τὰ τοιαῦτα ἀφεκτέον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀκούειν· καὶ γὰρ εἰ ἀκοῆς φαντασίαι κινοῦνται καὶ ὀρέξεις ἄλογοι τῶν ἀκουόντων· καὶ μέντοι καὶ οἱ λέγοντες τὰ τοιαῦτα, ὅταν

τινὸς τῶν σεμνοτέρων δοκούντων παρόντος μὴ ὑπο-
 χαλῶσιν, ἀναιδέεστροι γίνονται, καὶ παῤῥησίαν ἀ-
 ναισχύντον καὶ ἀκατάπληκτον ἐν ἑαυτοῖς τρέφουσι·
 διόφησι, εἰ μὲν οἷός τε εἶ, μέταγε τοὺς
 τοιούτους τῶν συνόχων λόγους ἐπὶ τοὺς
 σπουδαιοτέρους· εἰ δὲ ἀποληφθῇς ἐν ἀνθρώποις
 κατ' ἄλλο εἶδος ζωῆς τὸ διεφθαρμένον τραφεῖσί τε
 καὶ συνεθισθῇσιν, οὓς ἄλλοφύλους ἐκάλεσε,
 τιῶπα, φησὶ, καθαίρων ἑαυτὸν μετὰ τῆς σιωπῆς
 ἢ εἰς ἑαυτὸν ἐπισηροῦ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω· μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μηδὲ ἀ-
 εἰμένους.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μετά τὸ κοινὸν παράγγελμα τῷ φιλοσοφοῦντι
 ἥς ἐν ταύτῳ τοῦ ἥθους μονῆς, πρὸς ἣν μεγάλην ἡ
 σιωπὴ μοῖραν συμβάλλεται, τὴν μεγίστην ἐκτροπὴν
 ἥς περιχαρείας ἀνατέλλει, τὴν διὰ τοῦ γέλωτος·
 ἰὰ ταύτης ἴσως καὶ τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ τῆς λύ-
 πους ἐνδεικνύμενος· τῆς γὰρ ψυχικῆς περιχαρείας ὑ-
 πέρεχχυσίς ἐστιν ὁ γέλως, διὸ γίνεται τοῦ πνεύ-
 ματος ἀνοιδισκομένου, καὶ φόρον καχλασμῷ πα-
 πλῆσιον ἀποτελοῦντος· ἐκτρέπει οὖν τὴν καταση-
 ατικὴν καὶ ἴλεω διάθεσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώ-
 ματος· ὥσπερ καὶ τὸ κλαίειν καὶ τὸ ἀνακωκύειν, ἐκ
 τῶν ἐναντίων, λυμαίνεται τὴν ἐν συμμετρίᾳ ταυ-
 ρότητα· διὰ ταῦτα οὖν χρὴ φυλάττεσθαι τὸν γέλω-
 α, μάλιστα τὸν ἐπὶ πολλοῖς· καὶν χρεῖα ποτὲ
 ἔλωτος, ἵνα μὴ ἀμειδεῖς τελείως μένοντες, τότε
 θος τὸ ἑαυτῶν δυσκολώτερον ἐργασώμεθα, καὶ τοῖς

συνουσι σκαιοὶ καὶ χαρίτων ἐπιδεεῖς δόξωμεν· ἀλλ' ὀλίγα ἐς τὰ γέλωτος ἄξια· ὁ οὖν ἐπὶ πολλοῖς γε-
λῶν, δῆλός ἐστι ῥηδίας ὑπὸ περιχαρείας χαυνούμενος·
εἰς οὐδὲ πολλάκις χρή τοῦτο πάσχειν, οὐδὲ ἐπὶ πο-
λὺν χρόνον διαμένειν γελῶντα· οὗτος γὰρ ὁ πολὺς
οὔτε ἐκκεχυμένον εἶναι καὶ συγκεχαρημένον τε-
λέως τὸν γέλωτα· ταῦτα γὰρ οἶμαι οὖν τὸ ἀνεί-
μένον σημαίνειν· ἀλλὰ μειδιάματι μᾶλλον εἰσκέ-
ναι, ἐν τοῖς χεῖλεσιν ὀλίγην τὴν παράλλαξιν ἐργα-
ζόμενον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ὁρκον παραιτήσαι, εἰ μὲν οἶόν τε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ
μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καταλόγῳ τῶν εἰς ἑαυτὸν καθε-
κόντων, μετὰ τὸ ἀνασεῖλαι τὰς μεγάλας καὶ ἀ-
δρίας ἐκτροπὰς τῆς ἐν ταύτῳ τοῦ ἡθους μονῆς, ἀπὸ
τοῦ πρὸς Θεὸν ἄρχεται σεβασμοῦ· ὁ γὰρ ὅρκος μάρ-
τυρα τὸν Θεὸν καλεῖ, καὶ μεσίτην αὐτὸν καὶ ἐγγυη-
τὴν ἐφ' οἷς λέγει προΐσχεται· τὸ γοῦν ἐπὶ ἀνθρωπίνους
πράγμασι (ταῦτόν δὲ εἶπεῖν, μικροῖς καὶ εὐτελέσι)
τὸν Θεὸν παράγειν, καταφρόνησίν τινα πρὸς αὐτὸν
ὑπογράφει· διὸ χρή παραιτεῖσθαι τοῦ ὅρκου,
εἰ μὲν δυνατὸν, τελέως, καὶ πόνον καὶ ζημίαν
τὴν δυνατὴν μᾶλλον αἰρούμενον, ἢ ὀμνύναι· εἰ δὲ
ἀνάγκη ποτὲ ἢ φίλον ἀπὸ κινδύνου διὰ τούτου ῥύ-
σασθαι, ἢ ὑπὲρ γονέων ἢ πατρίδος πίσιν παρασχεῖν,
πᾶν μᾶλλον ὑπομεῖναι κάλλιον, ἢ παραδῆναι τὴν
διὰ Θεοῦ μέσου γενομένην ὁμολογίαν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐξιάσεις τὰς ἕξω καὶ ἰδιωτικὰς διακρούου· εἰ δὲ ποτε γίνηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσοχή, μήποτε ἄρα ὑποβῶντες εἰς ἰδιωτισμόν· ἴσθι γὰρ, ὅτι, εἰν ὁ ἑταῖρος ἢ μεμολυσμένος, καὶ τῶν συνανατριβόμενων αὐτῷ συμμολύνεσθαι ἀνάγκη, καὶ αὐτὰς ὦν τύχη κα-
θαρὸς·

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μετὰ τὴν ἀναβολὴν τῆς περὶ Θεὸν ἀδιαφορίας, τὴν πολυκέφαλον ἀνασέλλει ἐπιθυμίαν, μετρῶν αὐτὴν, ἀπὸ τῆς ἀναγκαιοτάτης, τῆς περὶ τὰς τροφάς, ὀρεζόμενος, καὶ διὰ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὸ σῶμα πρὸς τὴν μίξιν ἔλθων· καὶ γὰρ αἱ μὲν τῶν λογίων ἀνδρῶν ἐξιάσεις τροφάς καὶ πόσεις καὶ τὰ ἐν συμ-
ποσίοις τερπνὰ πάρεργα ποιοῦνται, λόγων δὲ εἰσι κατὰ τὸ ἀληθὲς κοινωνοῦνται καὶ διατριβαί· ὥς δι-
κοῖ τὰ ὑπὸ Πλάτωνος, καὶ Ξενοφῶντος, καὶ Πλου-
τάρχου, καὶ ἄλλων, ἱσορριζήντα συμπόσια· αἱ δὲ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, εἰς τρυφὴν τεταμέναι καὶ
τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, τῷ σιτισμῷ τῶν ἀλό-
γων ζώων ὅμοιασι· διὸ καλῶς εἴρηται, ὅτι ἡ χωρὶς
λόγων τράπεζα, φάτνης οὐδὲν διαφέρει· χρή οὖν τὸν
πεικὴ τὰς ἕξω τῆς ἑαυτοῦ ἐνστάσεως ἰδιωτι-
κὰς ἐξιάσεις παραιτεῖσθαι· εἰ δὲ ποτε γέ-
νηται καιρὸς αὐτῶν, ἢ ἐορτῆς τινοῦ ἀπαιτούσης,
πατρὸς ἀναγκάζοντος, ἢ συμπεριφορᾶς ἑνεκεν, ἢ
ἄλλης χρείας κατεπειγούσης, ἐντετάσθω σοι,
ἡσὶν, ἢ προσοχή· τοῦτ' ἔστιν, ἐγρηγορεῖτω τὸ
προτεκτικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ φυλαττέτω αὐτὴν ἐν
αὐτῇ μένουσαν, μήποτε ἑαυτῆς ἀποσᾶσα, καὶ ἰ-
διωτικὰς ὀρέξεις προβαλλομένη, εἰς τὴν τῶν ἰ-

διωτῶν ἀποβρύῃ τάξει, καὶ συμμολυνθῇ τοῖς ἰδιώταις διὰ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων· ὁ γὰρ τοῖς μολυσμένοις ἑαυτὸν ἐκδούς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ὀρέξεις προβαλλόμενος, (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ συνανατρίβεσθαι) καὶ πρότερον ἢ καθαρὸς, καθαρὰς ἔχων τὰς ὀρέξεις, μολύνεται διὰ τούτων· μολυσμὸς γάρ ἐστι τῷ καθαρῷ ἢ τοῦ ἀκαθάρτου μίξις.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα μέχρι τῆς χρείας φιλῆς παραλαμβάνει· οἶον, τροφάς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκίαν, οἰκετίαν· τὰ δὲ πρὸς δόξαν, ἢ τρυφήν, ἅπαν περιγράφει.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Τὰ παραλαμβανόμενα τοῦ σώματος ἔνεκεν, πρῶτον κτήσασθαι ἀνάγκη, καὶ οὕτω χρῆσασθαι αὐτοῖς· αὐτὸς δὲ, περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν νῦν λέγων, ὕστερον ἔρει περὶ τῆς κτήσεως· καὶ τάχα μὲν καλὸν ἦν, μηδεὶος δεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ψυχὴν ὄντα λογικὴν· ἐπεὶ δὲ καὶ ὄργανον χρῆται σώματι φθαρτῷ, ἀρκεῖ τὰ ἀναγκαῖα προσφέρειν αὐτῷ, καὶ μὴ ὀλισθαίνειν εἰς περιττότητα· ἀλλ' ὥσπερ ὁ τέκτων τοῦ σκεπάρνου προνοῶν, ἀρκεῖται μέγεθος αὐτῷ καὶ σχῆμα περιποιεῖν τὸ προσήκον, καὶ ἀκμὴν ἐσομαιμένην, οὐ μέντοι ἐπίχρυσον αὐτὸ ποιεῖν ὀρέγεται ἢ διάλινον, διότι καὶ εἰς τὴν δαπάνην ἐπιβλαβῶς ἔμελλε περιέλκεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον τῆς τέχνης ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ὄργανου, καὶ ἄχρυσον αὐτὸ τῇ τέχνῃ ποιεῖν· οὕτως χρὴ καὶ περὶ τὸ ὄργανον ἡμῶν ἡμᾶς διατίθεσθαι, τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτῷ μόνον προσφέροντας· ἐν μὲν τροφαῖς καὶ πόμασι, τῶν κατὰ φύσιν τρεφόντων τὸ ἀνθρώ-

ειον σῶμα τὰ εὐπόριστα καὶ φυσικώτερα ἐκλεγο-
μένους· ταῦτα γὰρ εὐθύς καὶ καθαρώτερα εὕρισκε-
ται, καὶ λιτότερα, καὶ ὑγιεινότερα· τραφῆναι γὰρ
εἴται τὸ ζῶον, οὐ μέντοι τοιαῖσδε καὶ τοιαῖσδε ποι-
ιλίαις τροφῶν· οὐδὲ γὰρ πρὸς θεωρίωνας καὶ Πα-
άμονας ἡμᾶς ἡ φύσις ὤκείωσε, καὶ τὴν μαγειρι-
ὴν κακοτεχνίαν, ἀλλὰ πρὸς τροφήν, τὸ ἀπορρέον
ἐνυφαίνουσιν· καὶ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει, δηλοῦσιν
ὁ δὲ ἀπορίαν ἀναγκαζόμενοι φυσικώτερον τρέφε-
σθαι, πολλῶ τῶν τρυφώντων ὄντες ὑγιεινότεροι·
ὅσπερ ἄγροικοι μὲν τῶν πολιτικῶν, δοῦλοι δὲ τῶν
ἐσποτῶν, καὶ τῶν πλουτούντων οἱ πένητες· τὰ
γὰρ περιττὰ καὶ ἐσκευωρημένα βαρεῖ τὴν φύσιν,
ὡς δολερά καὶ ἀλλόφυλα, καὶ τοῦ γένους τῶν δη-
λητιρίων ὄντα, κατὰ τινα τρόπον· διὸ καὶ πνεύμα-
τα καὶ ρεύματα ἐξ αὐτῶν γεννᾶται φθοροποιά·
κρή οὖν καὶ τῷ ποσῷ, καὶ τῷ ποιῷ, πρὸς τὴν φυ-
τικὴν τοῦ ὀργάνου χρήσιν τὰ προσφερόμενα με-
τρεῖν· ἵνα μὴ καὶ τῷ πορισμῷ τῆς περιττῆς διαπά-
νης κατατριβώμεθα, καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τοῦ
ὀργάνου ἐπιμελώμεθα, καὶ ἀχρηστότερον αὐτὸ ποιῶ-
μεν· μακάριον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς οὕτω τετράφ-
θαι, καὶ συνειθίσθαι· οὕτω γὰρ καὶ τῷ σώματι
ἀνεκτὴ· καὶ ἐπωφελὴς, καὶ ἡδεῖα ἔσαι ἡ φυσικὴ
καὶ λιτὴ καὶ ἀπερίττος δίαιτα.

Οὕτω δὲ καὶ περὶ ἐσθλῆτα καλὸν ἔχειν· Σω-
κράτης μὲν γὰρ ἐλέγετο καὶ θέρους καὶ χειμῶνος
τοῖς αὐτοῖς ἀμφιέσμασι κεχρησθαι· τοῖς δὲ ὡς πρὸς
Σωκράτην τρυφῶσιν, ἀρκέσει πρὸς τὰς ὑπερβολὰς
τῶν ὥρων μεταμφιένυσθαι, λίνωτε τῷ ἀπὸ γῆς,
καὶ τῶν συνήθων ἡμῖν ζώων τοῖς ἐρίοις χρωμένοις·
τὸ δὲ τοὺς ἐν τῇ δύσει ποταμοὺς ἀνερευνᾶν, καὶ
τὰ ἐν αὐτοῖς ἀποδέρειν ζῶα, καὶ Σηρῶν τῶν ἀνα-
τολικῶν δεῖσθαι, καὶ τῶν μονιμωτάτων παρ' ἡμῖν

ὕλων, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. τὰ παρ' ἐκείνοις τῶν σκωλήκων νήματα ἀνταλλάττεσθαι, πολλῆς ἂν εἴη τρυφῆς τε καὶ ἀλογιστίας. Ἀλλὰ καὶ περὶ οἴκους οὕτως ἔχειν χρή. Κράτῃτι μὲν γὰρ ὁ πίθος ἤρκεσεν εἰς οἴκησιν, καὶ γαρμετὴν ἔχοντι τὴν καλὴν ἱππαρχίαν· ἡμῖν δὲ ἔσω μὲν οἶκος, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν ἄρκων, καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῷ καλλωπισμῷ· ἀνδρῶνα μὲν ἔχων εἰς χρείαν, καὶ γυναικωνίτιν· (τάχα δὲ καὶ τοῦτο περιττόν) οὐ μὲντοι τριακοντάκλινον οἶκημα πάντως, καὶ τοίχοις καὶ ἐδάφει λιθόστρωτον, ἀπὸ ποικίλων κατηνθισμένον, οὐδὲ καθ' ἑκάστων μῆνα διαφόρους ἔχον καταγωγάς· οὔτε γὰρ ἡ χρεία τὰ τοιαῦτα ἀπαιτεῖ, καὶ δυσυχές ἐστι τὸ τοιούτοις συνεδισθέντα τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀπαρέσκεσθαι· ἔω λέγειν, ὅτι τὸν τούτοις προσετικότα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ἀνάγκη τίθεσθαι, καὶ ἑαυτοῦ τελέως ἐπιλανθάνεσθαι· καὶ ἐκπέσῃ τούτων, (πολλὰ δὲ τὰ τῆς ἐκπτώσεως κύρια) κλαίειν ἀνάγκη καὶ ὀδυρεσθαι, καὶ τότε κακοδαιμονῶν ἡγεῖσθαι· καίτοι κακοδαιμονέστερον εἶχονμεν μᾶλλον ὅτε τούτοις ἐνετρυφώμεν.

Τῷ δὲ αὐτῷ λόγῳ καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκετῶν χρῆσθαι, πρὸς τε τὴν χρείαν βλέποντι, καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν· ἵνα καὶ τρέφονται αὐτάρκως, καὶ ἐργάζονται ἅμα μὲν ἐπιμελῶς, ἅμα δὲ ἀθλίπτως· οἱ γὰρ ἐν ταῖς προόδοις προηγούμενοι καὶ ἀκολουθοῦντες πολλοὶ, καὶ τοῦτο ἔργον ἔχοντες, λανθάνουσι τὸν δεσπότην φύλακες ὄντες αὐτοῦ πικροί· ὥς μήτε ἀπελθεῖν πού καθ' αὐτὸν δύνασθαι, μήτε ἰδίᾳ κοινολογήσασθαι τινι ληληθέντος, μήτε πρᾶξαι τι τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ, τοῖς οἰκέταις ἀπόμνητον· εἰσὶ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὀχληροί, τά τε ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ μὲν κλέπτουντες, τὰ δὲ ἀρπάζοντες, καὶ τυπτοντες, καὶ ὑβρίζοντες ἀδεῶς.

τῇ τῶν συνδούλων ἐπικουρίᾳ· ὑπό τε οὖν τούτων καὶ ὑπὸ τῆς ἀργίας παντοδαπῶς διαφθειρόμενοι, ἐχθροὶ πάντως εἰσὶν οἱ πλεῖστοι τῶν δεσποτῶν καὶ πολέμιοι, ἀνάγκην ἔχόντων, διὰ τὸ τούτους τρέφειν τρυφῶντας καὶ καλλωπιζομένους καὶ ἀκολαζαίνοντας, πόσα μὲν πονεῖν, πόσα δὲ ἀγρυπνεῖν, κόσους δὲ κολακεύειν, καὶ πόσοις δουλεύειν, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν, τοῦ κατὰ φύσιν προσήκοντος ἀνδράποιο βίου διαμαρτάνειν. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ βίος, πόρρω τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας ἀπεβρίμμενος, τῆς ἀξίας ἑαυτῷ δίκης ἀπολαύεται· ὁ δὲ ἤδη φιλοσοφῶν ἀνὴρ, καὶ τῇ οἰκετίᾳ πρὸς τὴν ἀπερίττον χρεῖαν συμμετρημένη προσχισεται· ἐλίγη δέ ἐστιν αὕτη, καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, καὶ διὰ τὸ τὰ πολλὰ αὐτουργεῖν· ὥς τε οἰκέτου δεῖσθαι, νοσοῦντα, ἢ τῆς χρεῖας δεσμένης συλλήπτωρος, ἢ καὶ δι' ἀσχολίαν ἐνίοτε τὴν πρὸς καλλίονα· ὥσπερ καὶ ὁ θαυμαστὸς οὗτος Ἐπικτήτος, μόνος τὸν πολὺν χρόνον διατελέσας, ὅτε ποτε γυναῖκα προσελάβετο παιδίου τροφόν, ὅπερ ἐκτίθασθαι μέλλον ὑπότινος τῶν αὐτοῦ φίλων διὰ πενίαν, αὐτὸς λαβὼν ἀνεδρέψατο.

Ὀνομάσας δὲ ἕκαστον τῶν ἐν χρεῖᾳ, κοινῶς ἐπήγαγεν, ὅτι ἐν πᾶσι χρὴ τὸ περιττὸν ἀφαιρεῖν, ἅπαν τὸ περιττὸν εἰς δύο συνελών εἶδη, τὴν τρυφήν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἐκτὸς ὁρᾶν· ταῦτα μὲν γὰρ τὰ δύο ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, ὧν ἕνεκα τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνομεν, καὶ οὐδὲν ἄλλο· τοσαύτη δὲ ἦν ἡ σπουδὴ τοῖς θεοῖς ἀνδράσι πρὸς τὸ περιττὸν ἅπαν ἀποσκευάσασθαι, ὥς τε τὸν Διογένην φασὶ σκύφος ξύλινον αἰεὶ περιφέροντα ἐν τῇ πύρρῃ, ὃ τὸ ὕδωρ ἀρυόμενος ἔπινεν· ἐπεὶ δὲ ποταμὸν διαβαίνων ἐδεάσατό τινα ταῖς χερσὶν ἀρυόμενον καὶ πίνοντα, ἔρριψε τὸν σκύφος εἰς τὸ ποταμὸν, εἰπὼν,

μηκέτι δεῖσθαι αὐτοῦ, τῶν χειρῶν τὴν χρεῖαν ποιουσῶν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Περὶ ἀφροδίσια εἰς δύναμιν πρὸ γάμου καθαρυντέον· ἀπτομένῳ δὲ, ὡς νόμιμόν ἐστι, μεταληπτέον· μὴ μὲντοι ὑπαχθῆς γίνου τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικός· μηδὲ πολλαχοῦ τὸ, ὅτι αὐτὸς οὐ χρῆ, παράφερε.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πάσης μὲν σωματικῆς ἡδονῆς ἡ ἐγκράτεια τὴν μὲν λογικὴν ψυχὴν ἀναβρῶννυσι, καὶ θαρρεῖν τῇ πείρᾳ ποιεῖ, ὅτι δύναται κρατεῖν τῆς ἀλογίας· τὰς δὲ ἀλόγους ὀρέξεις συσέλλει κατὰ δύο τρόπους, μαραινόμενας τῇ τε ἀργίᾳ, καὶ συνεδιζομένας ἡττάσθαι τοῦ λόγου· ἡ δὲ ἐγκράτεια τῆς ἡδονῆς τῆς περὶ τὰς μίξεις, ὅσῳ πληκτικωτέρα τῶν ἄλλων ἐστὶ, τοσοῦτῳ χρησιμωτέρα τέ ἐστι τῇ ψυχῇ καὶ τιμιωτέρα ἐκείνῃ. Ὅτι δὲ οὐ μόνον ὁ λόγος ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἀρίστων νόμων παιδαγωγεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ὀρέξεων αἱ σφοδρότητες ὅτι μὴ βία μόνον χαλινοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐηνίως ὑποσέλλονται, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ τὴν περὶ τροφὴν ὀρεξίν, καὶ τὴν περὶ μίξιν, καίτοι φυσικὰς οὕσας καὶ βιαίους, καλῶς συνεδιζομένας, ἀδιάσως ἡρεμεῖν· οἷτε γὰρ ταῖς νησειαῖς συνεδισθέντες, οὐκ ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν ὀρέξεων, ἀλλὰ καὶ βαροῦνται παρὰ τὸ τῆς νησείας ἔθος ἐσθιόντες· ἡ τε περὶ τὴν μίξιν ὀριξίς ἐν τοῖς ἀθλητικοῖς, καίτοι σαρκῶν ἐμπιπλαμένοις καὶ σφριγῶσιν, ὅμως ἡρεμεῖ, συνεδισθέντων διὰ τὸν ἐν Ὀλυμπίοις ζέφαινον ἀπὸ θαλλοῦ ἐλαίας· τοῦ δὲ ἔθους καὶ τοῦ νό-

μου τὴν πρὸς ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὸν μίξιν ἀποκαλύ-
 ταντος, ἴσμεν, ὅπως, ὡς ἀπ' αὐτῆς τεχθεῖσαι τῆς
 φύσεως, οὕτως ἀκίνητοι παντελῶς εἰσιν αἱ ὀρέξεις,
 ἐν οἷς μὴ ποινηλατόστις μανία ἐνέσκηψε. Τὸ δὲ
 πρὸ γάμου καθαρεῦειν, χρήσιμον καὶ ἄλλως
 ἔστι, καὶ δίκαιον, ἵνα τὴν τῆς παρθενίας πίσιν, ἣν
 ὁ ἀνὴρ παρὰ τῆς γυναικὸς ἀπαιτεῖ, καὶ ἡ γυνὴ πα-
 ρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἀντιλαμβάνη· εἰ δὲ ἀνάγκη, φησὶ,
 πρὸ γάμου, ὧν νόμιμόν ἐστι, μεταληπτέον·
 τὴ γὰρ παρὰ νόμον, πάντως μὲν καὶ ἀσεβές ἐστιν·
 οὐ γὰρ ἂν μάτην ὁ νόμος αὐτὸ περιέγραφεν· ἔστι
 δὲ καὶ πολλῆς ἀκρατείας τεκμήριον· πρὸς δὲ τού-
 τοις συνεθίζει καὶ αὐτὸν, καὶ τοὺς μιμουμένους
 αὐτόν, καὶ τῶν ἄλλων καταφρονεῖν νόμων.

Ἀπεχόμενος δὲ, φησὶ, τῶν τοιούτων, μὴ γί-
 νου ἐπαχθῆς τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγ-
 κτικός· μηδὲ πολλαχοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐ
 χρῆ, παράφερε· καὶ γὰρ τοῖς ἀκούουσι πικροί
 εἰσιν αἱ τοιοῦται ἐλέγχοι καὶ ὀνειδισμοί, ὅτι οὐδὲ
 τοὺς διδασκαλικοὺς ἐλέγχους ὁμαλῶς φέρομεν· αἴ-
 τιον δὲ τῆς δυσφορίας οἶμαι, τὸ, ἕως ἂν ἐλεγχθῶ-
 μεν, οἶεσθαι λανθάνειν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ ἡμαρ-
 τηκεῖναι δοκεῖν· καὶ τούτου δὲ αἴτιον, τὸ τῇ δόξῃ
 τῶν ἐκτὸς κεχρῆσθαι πρὸς τὴν ἑαυτῶν κρίσιν, ἀλ-
 λά μὴ ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ τοῖς κρείττοσι· ταυτόν δὲ
 εἰπεῖν, τῇ ἀληθείᾳ· εἰ δὲ ὁ ἐλέγχων μὴ μόνον
 ἀνακαλύπτῃ τὸ ἡμῶν ἀμάρτημα, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν
 ἀναμάρτητον λέγων, ὥσπερ ἐν ἀγῶνι νικηφόρον
 ἑαυτὸν καθ' ἡμῖν ἀνακηρύττει, τότε καὶ κατὰ σύγ-
 κρισιν ἡττᾶσθαι δοκοῦντες, ἔτι μᾶλλον βαρούμε-
 θα, προσιδέντος τι τῷ βάρει τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν
 τὸν λέγοντα· βαρύτερον γὰρ τοῦτο, διὰ τοῦ τὸν
 ἀνταγωνιστὴν κριτὴν γίνεσθαι· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
 ἐλέγχοντα, καὶ τὴν αὐτοῦ σύγκρισιν παραφέροντα.

Τόμ. Δ.

VI

βλάπτει ὁ τοιοῦτος ἔλεγχος, ἔξω τείνων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ μὴτε ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, μὴτε ἐλέγχειν διὰ τὸ ἀγαθὸν ποιῶν, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἄλλους ἐλέγχων αὐτὸς εὐδοξῇ· οὕτως δὲ ἐλεγχόμενος προσφερόμενος, βαρύτερον ποιῇ τὸν ἐλεγχον, μετὰ τοῦ ῥαδίου αὐτῷ τὴν τοῦ ἁμαρτήματος ἀπολογίαν παρασκευάζειν τὴν σύγκρισιν· εὐκόλον γὰρ εἶπεῖν, Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ εἰμι φιλοσοφος· καὶ εὐθὺς συγγνώμην ἑαυτῷ νέμειν.

Η ΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐάντίσσοι ἀπαγγεῖλῃ, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογουὶς πρὸς τὰ λεχθέντα· ἀλλ' ἀποκρίνου, εἰότι, Ἡ γνῶσις γὰρ τὰ ἄλλα τὰ προσόντα μοι κακὰ, ἐπεὶ οὐκ ἂν ταῦτα μόνον ἔλεγεν.

Η ΕΗΓΗΣΙΣ.

Τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν ἔοικε τείνειν· καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀπαγγελίαις κινεῖται· καὶ τὸ φιλότιμον καὶ κενόδοξον αἰτιαῖται, ἅπερ καὶ αὐτὰ τοῦ θυμοῦ κινήματά ἐστι. Διὰ τί δὲ παραινεῖ, μὴ ἀπολογεῖσθαι; διὰ τί δὲ, καὶ ἄλλοις κακῶς ὑπεύθυνον αὐτὸν λέγειν; μὴ ποτε γὰρ καὶ ἄμετρος ἢ μετριότης αὐτῇ δόξῃ; Ἡ σύμφωνα καὶ ταῦτα τῷ προκειμένῳ σκοπῷ ἐστίν, βουλομένῳ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἀναχαιτίζειν, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφειν, ὥστε ἑαυτῇ ζῆν, καὶ μὴ τοῖς ἐκτὸς· ὁ δὲ ἀπολογούμενος, καὶ μὴ τῷ ἑαυτοῦ συνειδότε ἀρκούμενος, καὶ τῇ κρίσει τοῦ πάντα εἰδότος Θεοῦ, δηλός ἐστιν ἀρέσκειν ἀνθρώποις βουλόμενος· διὸ, εἰς ἐκείνους καὶ ψευδῇ λέγων πείσῃ ὅτι οὐχ ἁμαρτάνει, ἀναπέπαυται, ὥς μηδὲν ἁμαρτάνων, ἀρκούμε-

νος τῷ πείσαι τοὺς κριτὰς, οὓς ἑαυτῷ προὔβαλλε-
το· εἰ δὲ τῶν ἔξω καταφρονῶν, ἑαυτοῦ κριτῆς
ἀδέκατος γένηται, ἐξελέγχεται τὸ ἀμάρτημα διὰ
τῆς αὐτοῦ τοῦ ποιήσαντος μαρτυρίας· τὸ δὲ καὶ
κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ὡς καὶ ἄλλα ἔχον-
τος κακὰ, τὰς ρίζας αὐτὰς ἐκκόπτει τῆς φιλοδο-
ξίας· δεινὸν γάρ τὸ πάθος, καὶ προσισχυμένον τῇ
ψυχῇ, καὶ ἐρριζωμένον, καὶ εἰς ἑαυτὸ περιτρεπόμε-
νον· καὶ γὰρ δοκοῦμεν μὴ φιλοδοξεῖν, διὰ τοῦ * *
φιλοδοξοῦντες· καὶ λανθάνει πάθος ὃν αἰσχροὺς τῇ
ψυχῇ, τὸ δοκεῖν ἐπ' ἀγαθοῖς ἐθέλειν φιλοδοξεῖν,
οὐκ ἐννοούντων ἡμῶν, ὅτι μολύνει τὸ ἀγαθόν, καὶ
οὐ συγχωρεῖ ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, οὐδὲ προηγουμέ-
νος ἑφετὸν, εἴπερ μὴ δι' ἑαυτὸ αἰρούμεθα αὐτὸ, ἀλ-
λά διὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν· γίνεται γὰρ σκοπὸς
μὲν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν ἡ δόξα· πρὸς ταύτην δὲ
ἀναγκαίως παραλαμβάνομένη τυχὸν ἡ δικαιοσύνη,
ἵνα δι' αὐτὴν εὐδοξῶμεν.

Δοκεῖ δὲ τοῖς μὲν ἔχουσιν ἄλλα πάθη, χρήσι-
μον· πολλῶν γὰρ καὶ σφοδρῶν παθῶν κρατοῦμεν
διὰ φιλοδοξίαν· καὶ τὰ ἐπιπονώτερα δι' αὐτὴν αἰ-
ρούμεθα πολλάκις, ἅπερ καὶ τῶν σφοδρῶν κολά-
σεων οὐδέν ἐστι μετριώτερον· διὸ καὶ ἔσχατος λέγε-
ται τῶν παθῶν χιτῶν, ἡ φιλοδοξία· διότι, τῶν ἄλ-
λων πολλάκις δι' αὐτὴν ἀποδυομένων, αὕτη προσί-
σχεται μᾶλλον τῇ ψυχῇ· κατ' ἀλήθειαν δὲ, οὕτε
ἐκείνων ἀπαλλάττει τῶν παθῶν ἡ φιλοδοξία, ἀλ-
λά τὰς εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτῶν ἐνεργείας ἐπέχει μό-
νον· οἱ γὰρ δι' αὐτὴν μὴ πορνεύοντες τῷ ἔργῳ, ταῖς
φαντασίαις ἀσχημονοῦντες οὐ παύονται· ὥς τε συμ-
βαίνει μῆτε τὰ ἄλλα πάθη παύειν αὐτὴν, καὶ αὐ-
τὴν ἐπιτείνεσθαι χαλεπώτερον, διὰ τὴν τῆς ἐνερ-
γείας τῶν ἄλλων παθῶν ἐποχὴν. Ἔοικεν οὖν, νέφα
μὲν ὅντι χρήσιμος γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς πρὸς χαλι-

ναγωγίαν τῶν τῆς νεότητος παιδῶν· εἰ δὲ καὶ προ-
κόπτουσι τὴν ἡλικίαν ἐμμένοι, μέγας ὄλεθρος· οὐ-
τε γὰρ εἴ τὴν ψυχὴν εἰς ἑαυτὴν ἐπιστρέφεται, κε-
χηνύται πρὸς τὰς ἐκτὸς δόξας· οὔτε ἀγαθὸν οὐδὲν
προηγούμενος αἰρεῖσθαι ποτε, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπομέ-
νην εὐδοξίαν, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μηδέποτε ἀγαθὸν
ὡς ἀγαθὸν αἰρεῖσθαι. Οἷον δὲ καὶ ἄλλο τοῖς τοιού-
τοις ἡδεσι συμβαίνει, γέλωτος ἄξιον· ἀτιμάζον-
τες γὰρ, ὡς ἐπίπαν, καὶ περιπτύοντες τοὺς πολ-
λοὺς ἀνθρώπους, καὶ μηδενὸς ἀξίου λόγου ἡγούμε-
νοι, ὅμως, ὡς μεγάλων ὄντων τινῶν, ἀπὸ τῆς δό-
ξης αὐτῶν ἡρτήμεθα, ὡς ἀπὸ τριχός. Τοιαύτην οὖν
οὕσαν τὴν φιλοδοξίαν, οὐδὲν ἄλλο δύναται οὕτως
ἐκκόπτειν, ὡς ἡ μετριότης τοῦ ἡδους, καὶ τὸ ἐξα-
γορεύειν τὰ ἑαυτῶν κακά. Προσέχειν δὲ χρὴ, μὴ
καὶ τοῦτο κεκοδόξως ποιήσωμεν· ἐπεὶ, εἰν γνη-
σίως γίνονται, οὔτε τὸ ἐλπίζειν ἐτι εὐδοξίαν περι-
λιμπάνεται· καὶ, εἴπερ ἦν ἀνάγκη ἐπιτεθῆναι
τοῦ μηδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γνώριμα γίνεσθαι
τὰ ἡμέτερα πλεονεκτήματα, τὰ δὲ ἐλωττώματα
πᾶσιν, ἔξεκέκοπτο ἂν ἡ φιλοδοξία, καὶ τὸ δι' εὐδο-
ξίαν ποιεῖν ἂ' ποιούμεν, μηκέτι ἐλπίζοντων αὐτήν.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰς τὰ θεάτρα τὸ πολὺ παρίεναι οὐκ ἀναγκαῖον· εἰ
δὲ ποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζοντα ἢ σεαυτῷ
τοῦτ' ἔτι, θέλει γίνεσθαι μόνον τὰ γινόμενα, καὶ νι-
κᾶν μόνον τὸν νικῶντα· οὕτω γὰρ οὐκ ἐμποδισθήσῃ·
βοῆς δὲ, καὶ τοῦ ἐπιγελαῖναι, ἢ ἐπιπολὺ συγκινεῖ-
σθαι, παντελῶς ἀπέχου· καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι
μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων διαλέγου, ὅσα μὲν φέ-
ρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν· ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ τοῦ
τοιούτου, ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Οὐ μόνον τροφῶν καὶ μίξεων ἄλογοί εἰσιν ἐπιθυ-
μῖαι, ἀλλὰ καὶ θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων· πῶς
οὖν ἔχειν χρὴ πρὸς ταῦτα, διδάσκει, λέγων. Εἰς
τὰ θεάτρα συνεχῶς παρίεναι οὐκ ἀναγ-
καῖον· μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον, τὸ μὴ συνεχῶς πα-
ρίεναι· θεατρικὸς γὰρ ὁ βίος ἐστὶ τῶν τοῖς θεάτροις
ἐσχολακῶτων, εἰ δὲ ποτε καιρὸς εἴη, ἢ κατὰ νόμον
ἐορτῆς καὶ τοιούτοις ἀγῶσι τιμωμένης, ἢ διὰ τὴν
πρὸς τοὺς πολλοὺς συμπεριφορὰν· (βαρεῖς γὰρ φαί-
νονται αὐτοῖς οἱ τὴν συνήθει διαγωγὴν ὑπεκτρέχειν
δοκοῦντες) ἢ διὰ πειράντινα καὶ δοκιμασίαν, πῶς
μὲν πέρυσιν εἴχομεν πρὸς τὰ τοιαῦτα, πῶς δὲ ἐν
τῷ παρόντι; ἢ δι' ἄλλην τινὰ χρειαὴν λόγον ἔχουσαν,
εἰν καιρὸς γένηται παρελθεῖν εἰς τὸ θεάτρον, ἐντε-
τάσθαι δὲ καὶ τότε τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ὥστε ἐν
ἑαυτοῖς εἶναι, καὶ μὴ τοῖς ἐκεῖ γινομένοις ἐκδίδο-
σθαι· ἀλλὰ τὸν νικῶντα θέλειν νικᾶν, καὶ
τὰ γινόμενα ὡς γίνονται· τοῦτ' ἔτι, μήτε
ὄρεξιν μήτε ἐκκλισιν ἐπ' αὐτὰ φέροντα, ὡς τῶν ἐκ-
τὸς τὰ ἐξωτάτω ὄντα· ὥστε καὶ τὸ κατάστημα μὴ
σεμνὸν μὲν οὕτω, ὡς βαρὺ τοῖς παροῦσι φαίνεσθαι,
σαθερόν δὲ μετὰ τίνος εὐχαρείας· ὡς μήτε ἐπι-
δοῶν ἢ συγκινεῖσθαι ἐπὶ τοῖς νικῶσι, μήτε
γελαῖν ἐκκεχυμένως ἐπὶ τοῖς γελοῖως λεγομένοις·
ἀλλὰ τοὺς μὲν κριτικῶς ἐπαινεῖν, τοὺς δὲ πῶ μὲν
διάματι ἀποδέχεσθαι.

Καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, φησὶ, τῆς
θέας, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γεγενημένων
διαλέγου, τῶν μηδὲν φερόντων πρὸς τὴν
ἐπανόρθωσιν· οὐ γὰρ παιδευτικά ἐστὶ τὰ γε-
γόμενα, ἵνα καὶ λόγου τις αὐτὰ πλείονος ἀξιώσῃ·
ἢ οὖν οὕτως ἀκουσθῶν τοῦ ὅσα μὴ φέρει πρὸς

τὴν ἐπανόρθωσιν, ὥς ἐπὶ πάντων εἰρημένου
 τῶν λόγων, οὓς περὶ τῶν ἐν τῇ θέᾳ γεγενημένων
 ποιούμεθα· ἢ, εἰ τῷ ὅσα προκείμενόν τι μέρος
 τῶν λεγομένων ἀποτέμνεται, τάχα ἂν εἴη συμβου-
 λεύων, ἐκεῖνα μόνον λέγειν, ὅσα φέρεται πρὸς τὴν
 ἡμετέραν ἐπανόρθωσιν· εἴη δ' ἂν τοιαῦτα, τὰ διε-
 λέγχοντα ἡμῶν τὰ μὴ καλῶς ἀνασραφέντα πρὸς τὴν
 θεὰν κινήματα· τὸ δὲ περιττὰ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ
 τῇ θέᾳ γεγενημένων διαλέγεσθαι, τεκμηρίόν ἐστιν
 ἐναργές τοῦ μέγα τι νομίσαι καὶ ἀξιάγαστον τὴν
 θεὰν· ὅπερ ἄνευ δημόδους συμπαθείας οὐκ ἂν γί-
 νοιτο.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ εἰκῇ μηδὲ ῥαδίως παρίτι·
 παριῶν δὲ, τὸ σεμνὸν καὶ τὸ εὐσαδὲς καὶ ἅμα ἀνεπαχ-
 δὲς φύλασσε.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μετὰ τὰς θέας, περὶ τῶν ἀκροάσεων λέγει,
 ἃς οἱ περὶ λόγους ἔχοντες ῥητορικοῦς τε καὶ ποιητι-
 τοὺς, εἰς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν εὐγλωττίας ποιοῦν-
 ται· ποτὲ μὲν ἐγκωμιάζοντες τινὰς τῶν ἐν δυνά-
 μει, ποτὲ δὲ πάτρια πόλεων λέγοντες, ἢ τόπους ἐκ-
 φράζοντες, ἢ δικανικὰ μελετῶντες προβλήματα, ἢ
 τι τοιοῦτον· χρὴ οὖν, φησὶ, μή τε εἰς ταύτας,
 ἐπιδεικτικὰς οὖσας, καὶ πρὸς τὸ ἐκτὸς βλέπουσας,
 ῥαδίως παρίεναι, καὶ ἄνευ τινὸς λόγου τὴν πα-
 ροῦσαν ἐπιτρέποντας, ἢ διὰ φιλίαν τοῦ λέγοντος, ἢ
 διὰ δυνάσειαν τοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ διὰ συμπε-
 ριφοράν τινα· πολλὴ γὰρ ἡ ταύτης χρεῖα πολλαχού,
 διὰ τὸ πρᾶν εἶναι τοὺς φθονοῦντας τοῖς τῆς δημόδους

συνηθείας ἀναχωροῦσι. Παριῶν δὲ, φησὶν, εἰς τὴν ἀκρόασιν, τὸ σεμνὸν καὶ εὐσαφές, καὶ ἅμα τὸ ἀνεπαχθές φύλασσε· τὸ σεμνὸν, ἐν τῷ κατὰ καιρὸν ἐπαινεῖν, καὶ συμμέτρως· τὸ εὐσαφές, ἐν τῷ μῆτε κινεῖσθαι ἀτάκτως, μῆτε ἐπιδοᾶν, μῆτε παραφθέγγεσθαι τι παρὰ τὸν καιρὸν· ἀλλ' ἐν κόσμῳ καὶ ταυτότητι τότε ἦθος καὶ τὸ σῶμα διαφυλάττειν· τὸ δὲ ἀνεπαχθές, ἐν τῷ μῆτε σύννου περιττῶς φαίνεσθαι, ὡς ἄλλο τι πεφροντικότερον· μῆτε σιωπᾶν ὑπὲρ τὸ δέον, ἀλλ' ἐπαινεῖν τὰ μετρίως λεγόμενα· μῆτε κρίνειν πικρῶς αὐτά, μῆτε διελέγχειν, ὡς οὐκ ἀληθῶς ἢ οὐκ ἐμμέτρως ἢ οὐκ εὐφραδῶς εἴρηται· πάντως δὲ ἀνεπαχθές καὶ εὐάρεστον, μετὰ τοῦ δικαίου, τὸ συνηθόμενον φαίνεσθαι τῷ λέγοντι, ἐφ' οἷς καλῶς λέγει· τῷ δὲ ἐγκωμιαζομένῳ, ἐφ' οἷς ἀληθῶς καὶ δικαίως τιμᾶται.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ὅταν τινὶ μέλλῃ συμβαλεῖν, μάλιστα τῶν ἐν ὑπέρσυχῃ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ τί ἂν ἐποίησεν ἐν ταύτῃ Σωκράτης ἢ Ζήνων· καὶ οὐκ ἀπαρήσεις τοῦ χρήσασθαι σροσηκόντως τῷ ἐμπεισύντι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Οἱ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισρεφόμενοι, καὶ ἑαυτοῖς βουλόμενοι ζῆν, ἀήθεις ὡς ἐπίπαν εἰσὶ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας ἐντεύξεως· διὸ παραδείγματα προῤῃσηκεν αὐτοῖς Σωκράτην, Ζήνονα, πρὸς οὓς ἀποβλέποντες εὐρήσουσι τὸν τρόπον τὸν ἑαυτοῖς καθήκοντα τῆς ἐντεύξεως· ἐννοητέον οὖν, πῶς ἄρα Σωκράτης καὶ Ζήνων ταῖς τοιοῦτοις ἐνετύγχανον· ὅτι οὐ πλασῶς,

οὐδὲ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἔμφρονα μεγαλοφροσύνην παρέχοντες. πάσης ὑπεροφίας καὶ ἀλαζονείας καθαρεύουσιν· μῆτε ταπεινούμενοι τῷ ὄγκῳ τῆς δυναστείας, μῆτε ὑπεριφάνως αὐτῶν καταφρονοῦντες. Τοῦ δὲ αὐτοῦ ἡθους ἐστὶ, τὸ μῆτε κολακεύειν, μῆτε διελέγχειν ὑβριστικῶς· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῖς καλῶς γινομένοις συμμέτρως ἐπαινεῖν, καὶ ἀπὸ τούτων ἀρχεσθαι τοῦ λόγου· ὡς οἱ ἰατροὶ τὰ πικρὰ τῶν φαρμάκων πολλάκις μέλιτι ἐπαλείφουσι· καὶ τότε τῶν μὴ καλῶς γινομένων μὴ πικρὸν ἐξετασὴν φαίνεσθαι, ἀλλὰ συνδιορθωτὴν κηδεμονικόν τε ἅμα, καὶ συμπαθῆ, καὶ συναχθόμενον, εἰ αἱ καλὰ πράξεις ὀλίγοις ἐνίοτε παροράμασιν ἐπιθολοῦνται. Πάντως δὲ οἶμαι τὸ τοιοῦτον ἐπεδείκνυσαν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Ζήνωνα, πόσα μὲν ἀναίρετα ἔχουσιν αἱ δυναστεῖαι καὶ ὑπεροχαὶ δοκῶσαι τῶν ἀνθρώπων· τί δὲ τὸ ἐν αὐταῖς αἰρετόν· ὅτι τὸ ἀγαθουργῶν μόνον· ὥς τοὺς τούτου καταφρονοῦντας, τὰ μὲν κακὰ ἔχειν τοῦ πράγματος, τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀποστρεφίσθαι· Δῆλον δὲ, ὅτι προτύπωμα μὲν ἑαυτῷ χρή προτιθέναι Σωκράτην καὶ Ζήωνα· τὸ δὲ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς φυλάττειν, καὶ τὰ ἐκείνη σύμμετρα προσφέρειν αὐτοφουῶς· οἶον γάρ εἰσι, ζῶν ἔχοντα προκόπτουσιν ἔτι, καὶ τῆς Ἐπικτήτου παιδαγωγίας δεομένην, τῶς Σωκράτους ἢ Ζήωνος λόγοις κεχρησθαι· πῶς γὰρ οὐκ ἂν φανεῖν καταγέλαστος ὁ τοιοῦτος; Καὶ Ἀντίγονος, ὁ μετὰ Ἀλέξανδρον μέγας βασιλεὺς τῆς Συρίας γενόμενος, εἰπεῖν λέγεται, μηδέποτε ἑαυτῷ συνειδέναι ἀγωνιάσαντι, εἰ μὴ ὅτε Ζήνωνι συντυγχάνοι, καί τοι πολλοῖς ἄλλοις φιλοσοφοῦσιν ἐνέτυχεν. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ Ἐπικτήτος τὰ περὶ τὰς ἐντευξέεις τῶν τοιούτων καθήκοντα παραδίδωσιν, ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς δυνάστας καὶ ἐν ὑπεροχῇ ἀρχόμενος.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ὅταν φοιτᾷς πρὸς τινα τῶν μέγα δυναμένων, πρό-
 αλε· ὅτι οὐχ εὐρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀποκλεισθή-
 η, ὅτι ἐντιναχθῆσονται σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ
 σου· καὶ σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκη, ἐλθὼν φέρε τὰ
 κινούμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι
 οὐκ ἦν τοσούτου· ἰδιωτικὸν γὰρ, καὶ διαβεβλημένου
 πρὸς τὰ ἑκτός.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Τὸ αὐτόπως ἐλέγετο καὶ πρότερον, ἐν ἐκείνῳ τῷ
 κεφαλαίῳ, τῷ. Ὅταν ἀπτεσθαι τίνος ἔργου μέλλῃς,
 πορίμνησκε σεαυτὸν, καὶ τὰ ἐξῆς· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν,
 πρὸ τοῦ λούσασθαι προαίγει τὸν λόγον· ἐνταῦθα
 δέ, ἐπὶ μείζονος παραδείγματος, τῆς πρὸς δυνά-
 μιν ἀφίξεως· καὶ ἐκεῖ μὲν, εἰς τοῦτο συνεπλή-
 ῳσε τὸν λόγον, εἰς τὸ καταφρονῆσαι τῶν συμβαι-
 νόντων, καὶ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἑ-
 ρουσαν διατηρῆσαι· ἐνταῦθα δέ, ἀσφαλῶς προου-
 ρεύσασθαι, καὶ μὴ χαύνως, ἀλλ' ἐγγυτάτῳ τῆς ἀ-
 νηθείας ὑποτίθασθαι λέγων τὰ συμβησόμενα δυ-
 ναμῶν· ἐλόμενοι γὰρ τὴν πρὸς τὸν δυνάστην ἀφίξιν,
 αἱ ἀκολουθήσῃ τὰ εἰρημένα, συμβαινόντων αὐτῶν
 καταμελόμεθα πολλά, καὶ λέγομεν, μὴ εἶναι
 ἕξιον τὸ τυχεῖν τῶν συμβεβηκότων· ἢ
 διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς μὴ καλῶς ἐλέσθαι, ἢ διὰ τὸ πλεον
 οὔ δέοντος ὑπὸ τῶν γινομένων παραχθῆναι· ἰδιω-
 τικὸν δὲ ἑκάτερον, καὶ οὐ καλῶς χρώμενον τοῖς ἐκ-
 τὸς, οὐδὲ ὡς ἔχει φύσεως, ἀλλὰ μεγάλα αὐτὰ νο-
 μίζον. Προειπὼν δὲ περὶ τῆς ἐντεύξεως τῶν ἐν ὑπε-
 ροχῇ μὲν· ἀκωλυτώτερον δὲ ἐντυγχανόντων, ὅπως
 αὐτοῖς προσφέρεσθαι χρή, ὅτι κατὰ τὸν Σακρατι-

κόν και Ζηνώνειον τύπον· οὖν περὶ τῶν τραχύτερον ὑπαντῶντων εἰπεῖν προτίθεται, ὅπως χρή και πρὸς τὴν τούτων ἔντευξιν παρασκευάζεσθαι· ὅτι, εἰ μὲν μὴ ἀνάγκητις καλεῖ, παραιτητέον· εἰ δὲ ἀνάγκη, και δόξει μετὰ τῶν ἀναιρέτων αὐτὴν ἐλέσθαι, φέρειν τὰ προσπίπτοντα, μὴ μεταμελόμενον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέσω τὸ ἑαυτοῦ τινα ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ και ἀμέτρως μεμνησθαι· οὐ γὰρ, ὡς σοὶ ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σῶν κινδύνων μεμνησθαι, οὕτω και τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τὸ τῶν σοὶ συμβεβηκότων ἀκούειν.

Ἀπέσω δὲ και τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμόν, και ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σε τῶν πλησίων ἀνιέναι.

Ἐπισφαλὲς δὲ και τὸ εἰς αἰσχρολογίαν προελθεῖν· ὅταν οὖν τι συμβῇ τοιοῦτον, ἂν μὲν εὐκαιρον ἦ, και ἐπιπλήξῃ τῷ προελθόντι· εἰ δὲ μὴ, τῷ γε ἀποσιωπῆσαι, και ἐνδριᾶσαι, και σκυθρωπάσαι ἡλὸς γίμου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μετὰ τὴν ἔντευξιν τῶν ἐν ὑπεροχῇ, και περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς λέγει, πῶς χρή και ταύτην ποιεῖσθαι, ἀνεπαχθῆτε ἑαυτὸν τοῖς ἐντυγχάνουσιν, και ἀκαταφρόνητον παρεχόμενον, και μέντοι και ὠφέλιμον εἰς δύναμιν αὐτοῖς· τὸ μὲν γὰρ μὴ μεμνησθαι τῶν ἑαυτοῦ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ και ἀμέτρως, ἅμα μὲν τὸ ἐκ τούτου ἐπαχθὲς ἀφαιρεῖται· βαρύνονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἑαυτοῦς ἐπαινοῦσιν, ὡς αὐτοὶ διὰ ταύτων ὑπ' αὐτῶν κατηγορούμενοι και ἀνειδιζόμενοι κατὰ

σύγκρισιν· ἅμα δὲ τὸ ἔξω βλέπον και φιλόδοξον τῆς ψυχῆς συσέλλει, και μεγαλοφροσύνην ἐνδείκνυται.

Πρότερον δὲ εἰπὼν, μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ πολλοῖς γελᾶν, μὴδὲ πολὺν γέλωτα, μὴδὲ ἀνεμένον εἶναι· οὖν λέγει, μὴδὲ τοῖς ἄλλοις δεῖν γέλωτα κινεῖν· και τὴν αἰτίαν ἐξηγάγεν, εἰπὼν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμόν· τὸ γὰρ τοιαῦτα λέγειν ὡς γέλωτα κινεῖν τοῖς ἰδιώταις, σημαίνει πάντως ἄρεσά εἶναι ἐκείνοις, και τῆς ἰδιωτικῆς ἔξεως οἰκεῖα· ὁμοίως οὖν, ἢ και μᾶλλον αὐτῶν, ἰδιώτην νομίζουσι τὸν γέλωτα κινεῖν· ὡς καὶ τῶν τυχωσιν αἰδοῦμενοι πρότερον αὐτὸν, ἱκανὸς ἐστι τοῦτο χαλάσαι τὴν πρὸς αὐτὸν τῶν πλησιαζόντων αἰδῶ. Τινὲς δὲ και τῶν δοκούντων ἐμφρόνων γελωτοποιοῦσι, βουλόμενοι χαρίεντες φαινεσθαι.

Αἰσχρολογεῖν δὲ ὅτι μὲν αὐτὸς οὐκ ἀνέξεται ὁ και πῶς προκεκοφέναι δοκῶν, πρόδηλον· ἄλλ', οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνέχεσθαι κατὰ τὸ δυνατόν, τιμωρεῖται· ἄλλ' εἰ μὲν εὐκαιρον εἴη, τοῦτ' ἐστίν, εἰ μὲν νέος εἴη ὁ προαχθεὶς εἰς τοῦτο, και μὴ ἀναιδὴς, μὴδὲ ὑπὸ πλούτου ἢ ἀξιώματος κεχαυνωμένος, και ἐπιπλήξῃς, φησὶν· οὔτε γὰρ αὐτῷ τῷ αἰσχρολογεῖν, οὔτ' αὐτοῖς τοῖς παροῦσι φανήσῃ φορτικός· εἰ δὲ τύχῃ πρεσβυτικώτερος, και σοβαρὸς τὸ ἦθος, και πλούτῳ ἐπιρμημένος ἢ ἀξιώματι, τὸ μὲν ἐπιπλήξῃ, βαρὺ· πρὸς δὲ τῷ ἀπράκτῳ, και ἀπεχθεῖ, και ἐχθροποιῷ, και καταγέλαστος ἢ παρρησία δόξει· τί οὖν χρή τότε ποιεῖν; τῷ σιωπῆσαι δῆλος γίνου δυσχεραίνων. Καὶ ὅρα, ὅπως τὸ προσῆκον ἐφύλαξε τῇ διαφορᾷ μέτρον· ἐπὶ μὲν τῶν περὶ μονομαχιῶν, ἢ ἵπποδρομιῶν, ἢ βρωμάτων, και πομάτων ποιουμένων τοὺς λόγους,

ἢ περὶ ἀνθρώπων, ἐπαινούτων, ἢ ψεγόντων, εἰάν
οἶόν τε ἦ, φησί, μάταγε αὐτούς· ἐνταῦθα δὲ, εἰάν
εὐκαιρον ἦ, καὶ ἐπιπλῆξαι κελεύει· καὶ ἐκεῖ μὲν·
εἰ μὴ δυνατόν μεταγαγεῖν, σιώπα, φησί· * * καὶ
δῆλος γίνου δυσχεραίνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, καθάπερ ἐπὶ
τῶν ἄλλων, φύλασσε σεαυτὸν, μὴ συναρπασθῆς ὑπ' αὐ-
τῆς· ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀναβολήν τι-
να παρὰ σεαυτοῦ λάβε· ἔπειτα μνήσῃτι ἀμφοτέρων
τῶν χρόνων· καὶ ὅν τε ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῆς, καὶ
καὶ ὅν, ἀπολαύσας, ὕψερρον μετανοήσεις, καὶ αὐτὸς
σεαυτῷ λαιδορήσῃ· καὶ τούτοις ἀντίθεις, ὅπως ἀποσχό-
μενος χαίρήσεις, καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτὸν· εἰάν
δὲ σοι καιρὸς φανῇ ἀφασθαι τοῦ ἔργου, πρόσσεχε, μὴ
ἡττήσῃ σε τὸ προσήνεός αὐτοῦ καὶ ἡδὺ καὶ ἐπαγωγόν·
ἀλλ' ἀντιτίθει, πόσω ἄμεινον τὸ συνειδέναι σεαυτῷ
ταύτην τὴν νίκην νενικήκῃτι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Η· σωματικὴ ἡδονὴ ἢ βλαβερωτάτῃ ἐστὶ τῇ ψυχῇ·
ἐκάσῃ γὰρ ὥσπερ ἦλος προσήλοϊ τὴν ψυχὴν, καὶ
διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὀλιγοχρόνιον αὐτὴν ἐποίησεν· καὶ
γὰρ ἐπὶ τροφῶν καὶ πομάτων, ἕως τότε ἐστὶν ἡ ἡδο-
νὴ, ἕως ἂν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν αἰσθανώμεθα· κα-
ταποθέντων δὲ, οἶχεται τελέως· καὶ ἐπὶ τῆς μί-
ξεως κατ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν καιρὸν μόνον τῆς ἐνερ-
γείας. ἢ τῆς ἡδονῆς αἰσθησις γίνεται· παρελθού-
σης δὲ αὐτῆς, ἡ συναίσθησις ὡς μηδὲ γεγонуῖας

ἐξί· καὶ ὅλῳ δὲ, ὅτι ἐν τῷ αἰσθητῇ εἶναι, ἢ ἡδονῇ ἐστι· τὸ γὰρ μὴ αἰσθανόμενον, οὐδὲ ἡδεται ὅλῳ. Ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ τὰ ἐκτὸς ἡδοναί, οἷον περὶ ἐσθῆτα, ἢ κόσμον, ἢ χρήματα, ἢ κτήματα, καὶ αὗται ὀλιγοχρόνιοί εἰσιν· ἡσθέντες γὰρ ἐπὶ τῇ κτήτει τούτων, μετὰ τὸ συνειδισθῆναι αὐτοῖς οὐκέτι ἡδονῆς ἐπ' αὐτοῖς αἰσθανόμεθα, ἀφαιρουμένων δὲ αὐτῶν, λύπη σφοδρὰ διαδέχεται, πολὺ μονιμωτέρα τῆς ἡδονῆς· οὕτω μὲν οὖν ἡ ἡδονή, ἐλάχιστον ἐπιμείνασα χρόνον, καὶ μάλιστα ἡ σωματικὴ, ἀπεισι, τὴν βλάβην τὴν ἑαυτῆς τῇ μὲν ψυχῇ πάντῃ καὶ πάντως καταλιποῦσα, πολλάκις δὲ καὶ τῷ σώματι, ὅταν ἀσύμμετρος ἢ ἀπολαυσις γένηται· ἢ δὲ τῆς ἡδονῆς ἐγκράτεια μόνιμον ὠφέλειαν ποιεῖ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ ἡδονῆς ἄλλο εἶδος, τὸ κατὰ φύσιν συνυπάρχον, ἀβλαβές τε, καὶ ἀληκτον.

Τούτων οὖν οὕτω προειλημμένων, ἴδωμεν, τί φησιν ὁ Ἐπίκτητος. Ὅταν, φησὶ, ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ τῶν ἄλλων τιμῶν τῶν ἐκτὸς, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἡδονῆς· φύλαττε σεαυτὸν εὐθύς, μὴ συναρπάσῃ σε ἐπὶ τὸ ἔργον ἡ φαντασία· ἀλλὰ τοῦτο μὲν περιμεινάτω ὀλίγον· σὺ δὲ ἀναβολὴν τινα σεαυτῷ πορίσας διὰ τῆς τοιαύτης συστροφῆς, ἐννόησον τοὺς χρόνους, τούτε τῆς ἀπολαύσεως, ἐλάχιστον ὄντα, καὶ τὸν ἐφεξῆς πολὺν, βλάβης ὄντα καὶ μεταμελείας μεσόν, ἐν ᾧ σεαυτὸν ἐγκαλεῖς ἡττηθέντα· καὶ τούτοις ἀντίθες τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐγκρατευσάμενος, ὠφελεία καὶ ἡδονὴ καθαρὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον σύνει, σεαυτὸν ἐπαινῶν καὶ ἀποδεχόμενος· εἰς γὰρ ταύτην ἀποκαθάρσις τὴν σύγκρισιν, βεδνῶς ἡρεμήσει ἡ ὀρεξις, αἰσχυνομένη τὴν ἐνέργειαν τῆς ἡττητής· καὶ αὖθις τοῦτο καὶ αὖθις ποιῆς, οὐκ ἔτι ἐνο-

χλήσει τὰ πεινυμένῃ· εἰ δὲ παύεται ἡ ἡδονὴ εὐδίας μετὰ τὸ ἔργον, καὶ οὐδὲν διαφέρει τότε ὁ ἀπολαύσας τοῦ μὴ ἀπολαύσαντος, πλὴν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ἀπολελαυκέναι, οὐκ ἔχει τινὰ λόγον ἀξίαν ἡδονῇ· δηλοῖ δὲ ἡ μνήμη τῶν ἐν ὀνείροις ἀπολαύσεων, ἀμυδρὸν ἵχνος ἡδονῆς ἔχουσα· ἐπεὶ δ' ἔστιν ὅτε τινῶν ἡδονῶν καὶ κατὰ λόγον ὀρθὸν μεταλαμβάνομεν, οἷον διὰ παιδοποιῶν, ἢ λουτροῦ μετὰ πυρετόν· ὅταν, φησὶ, καιρὸς φανῇ ἄψασθαι τοῦ τοιοῦτου ἔργου, πρόσεχε, μή σε ἡττήσῃ τὸ προσήνές αὐτοῦ, καὶ ἀγωγόν· ὥς σε αὐτοῦ ἐκάντα, ὅλον ἐκδοθῆναι τῇ ἡδονῇ· ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ σύγκρινε, πόσῳ κάλλιον ἐστὶ τὸ κρατῆσαι τῆς ἡδονῆς, τοῦ ἡττηθῆναι αὐτῆς· δῆλον γάρ, ὅτι τοσοῦτῳ, ὅσῳ κάλλιον τὸ δεσπόζειν τῶν ἀλόγων παθῶν, τοῦ δουλεύειν αὐτοῖς, καὶ ἄνθρωπον εἶναι μᾶλλον, ἢ θηρίον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ'.

Ὅταν τι, διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιῆς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσειν αὐτό, καὶ ἄλλοιόν τι μέλ-
λῃσιν οἱ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ ὑπολαμβάνειν· εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ τὸ ἔργον φεύγε· εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πολλὴν σπουδὴν ποιεῖται τοῦ τὸ ἀγαθὸν δι' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν αἰρεῖσθαι, ἵνα καὶ ὄντως ἀγαθὸν ᾖ, καὶ μὴ διὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν· ὁ γὰρ διὰ ταύτην

αἰρούμενός τι, ταύτην εἶναι τίθεται τὸ ἀγαθόν,
 ἄλλ' οὐκ ἐκεῖνο· διὸ, εἰ μὲν ὀρθῶς διέγνωκέν, ὅτε
 θεὸν ἐς τὸδε τι μὴ ποιῆσαι, φυγεῖν δεῖ τὴν πρά-
 ξιν, οὐκ ἀγαθὴν οὖσαν· εἰ δὲ ὀρθῶς διαγνοὺς ποιεῖ,
 οὐκ ἔτι χρὴ φύγειν τὸ ὀφθῆναι ποιοῦντα, διὰ τοὺς οὐκ
 ὀρθῶς μεμφομένους τὸ γινόμενον· ἐπεὶ συμβαίνει,
 τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ὀρθῶς γι-
 νοσκόμενον ὅτι ἀγαθόν) προτιμᾶν τὸ μὴ ἀγα-
 θόν, ἀλλὰ κακόν, ὡς ψεῦδος· τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ
 τῶν πολλῶν μὴ ὀρθή περὶ τοῦ πραττομένου ὑπόλη-
 ψις· πρὸς δὲ τούτῳ συμβαίνει, τὸ τῷ ὀρθῷ λόγῳ
 ἀκριδὲν ἀγαθόν, κακὸν ἡγεῖσθαι, φεύγοντα αὐτό·
 τὸ γὰρ φευκτὸν, κακόν· καὶ ἔτι μέντοι συμβαίνει
 τῷ τοιούτῳ, ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν πραγμάτων
 ἀφισαμένῳ, εἰς τὰς τῶν πολλῶν δόξας ἀποφέρε-
 σθαι, καὶ ἐκεῖ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ κακὸν ζητεῖν, καὶ
 τὸ ἀληθές, καὶ τὸ ψευδές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΣ'.

Ὡς τὸ, Ἡμέρα ἐστὶ, καὶ, Νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ
 διεξευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ συμπε-
 πλεγμένον ἀπαξίαν· οὕτω καὶ τὸ τὴν μείζω μερίδα ἐ-
 κλέεσθαι, πρὸς μὲν τὸ σῶμα ἔχέτω ἀξίαν, πρὸς δὲ
 τὸ, τὸ κοινωτικὸν ἐν ἐσιᾷσει, οἷον δεῖ, φυλάξαι, ἀπα-
 ξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν συνεσθίης ἐτέρῳ, μέμνησο, μὴ μό-
 νου τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὀρᾶν, ἀλ-
 λά καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐσιάτορα αἰδῶ φυλάξαι· [ἐν ἄλλοις
 δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐσιάτορα οἷαν δεῖ φυλαχ-
 θῆναι.]

Τῶν ὑποθετικῶν συλλογισμῶν, ὧν οἱ Σταῖκοι τὴν τεχνολογίαν ἐλεπτούργησαν, οἱ μὲν εἰσι διεξευγμένοι, οἱ δὲ συνημμένοι, ἥτοι συμπεπλεγμένοι. Διεξευγμένοι μὲν ἐν οἷς, τοῦ ἑτέρου ὄντος, τὸ ἕτερον πάντως οὐκ ἔστι· καὶ, τοῦ ἑτέρου μὴ ὄντος, πάντως τὸ ἕτερον ἐστίν· ὥς, ὅταν εἴπω· Ἦτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστίν· ἀλλὰ μὴν νύξ ἐστίν· ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστιν. Οὕτω μὲν, τοῦ ἑτέρου τιθεμένου, ἀναιρεῖται πάντως τὸ ἕτερον· τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἑτέρου τίθεται τὸ ἕτερον, ὅταν εἴπω· Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα οὐκ ἔστι· νύξ ἄρα ἐστίν· ἢ· Ἀλλὰ μὴν νύξ οὐκ ἔστιν· ἡμέρα ἄρα ἐστίν. Τοιοῦτον μὲν οὖν τὸ διεξευγμένον· ἐν ᾧ τὸ, Ἦτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστίν, ὡς ἀξίωμα, τοῦτ' ἐστίν, ὡς ἐναργῶς καὶ κατὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας ἀληθές, παραλαμβάνεται· ταῦτα γὰρ, Ἀξιώματα ἐκάλουν οἱ Σταῖκοι. Τὸ δὲ Συμπεπλεγμένον ἐστίν, ὅταν δύο τινῶν συμπεριπεπλεγμένων ἀλλήλοις οὕτως, ὥς, τὸ μὲν ἡγούμενον εἶναι, τὸ δὲ ἐπόμενον, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου ἀκολουθεῖ τὸ ἐπόμενον, τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἐπομένου ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον· οἷον συμπέπλεκται ἀληθῶς. Εἰ ἡμέρα ἐστίν, νύξ οὐκ ἔστιν· ἀληθῶς γὰρ τῷ, Ἦμέρα ἐστίν, ἡγουμένῳ, ἔπεται τὸ, Νύξ οὐκ ἔστιν· ἐπὶ γοῦν τούτου συμπεπλεγμένου, τῇ μὲν θέσει τοῦ ἡγουμένου τίθεται τὸ ἐπόμενον. Ἀλλὰ μὴν ἡμέρα ἐστίν, νύξ ἄρα οὐκ ἔστι· τῇ δὲ ἀναιρέσει τοῦ ἐπομένου, ἀναιρεῖται τὸ ἡγούμενον. Ἀλλὰ μὴν οὐχὶ νύξ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔστι δηλονότι· (καὶ γὰρ δύο ἀναιρέσεις μίαν ποιοῦσι συγκατάθεσιν·) ἡμέρα ἄρα οὐκ ἔστι· τοιοῦτον μὲν οὖν καὶ τὸ συμπεπλεγμένον, ἢ συνημμένον.

Ἀλλ' ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐπικτήτου

λεγόμενον. Τὸ, ἦτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστι, ἐπὶ μὲν τοῦ διεzeugμένου συλλογισμοῦ, ὡς ἀξίωμα ἀναμφίλεκτον παραλαμβάνεται· ἐπὶ δὲ τοῦ συνημμένου οὐκ ἔτι· τὸ γὰρ ἐκεῖ παραλαμβανόμενον ἀξίωμα τὸ συμπεπλεγμένον ἐστὶ τὸ, Εἰ ἡμέρα ἐστίν, νύξ οὐκ ἐστίν· ὥσπερ οὖν, φησὶ, τὸ, ἦτοι ἡμέρα ἐστίν, ἢ νύξ ἐστι, πρὸς μὲν τὸ διεzeugμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν· ἀπ' αὐτοῦ γὰρ ἡρτῆται πᾶς ὁ διεzeugμένος συλλογισμός· πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν· διασπᾷ γὰρ τὴν συμπλοκὴν τὴν λέγουσαν, Εἰ ἡμέρα ἐστίν, νύξ οὐκ ἐστίν· οὕτως καὶ ἐν συμποσίῳ, τὴν μεῖζονα μερίδα ἐκλέγεσθαι, πρὸς μὲν τὸ σῶμα χρειῶδες ἐστὶ καὶ ὠφέλιμον, καὶ ἐξαίρετον· πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἐσιᾷσει, ἀπαξίαν ἔχει· διασπᾷ γὰρ καὶ ταῦτο τὴν κοινωνίαν, ὡς τὸ συμπεπλεγμένον ἐκείνο. Ὅταν οὖν συνεσθίης ἑτέρους, μὴ μέμνησο μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα τὸ σὸν ὁρᾶν ἀξίαν ἐν τοῖς παρακειμένοις, καὶ ἐκλέγεσθαι ἀπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸ κοινωνικὸν τῆς ψυχῆς· ὃ χρή φυλάττειν ἀνεπιληπτον.

Δῆλον δὲ ὅτι, καὶ ἐπὶ ἐσιᾷσεως ἐποιήσατο τὸν λόγον, κοινῶς ἐπὶ πάσης κοινωνίας τείνειν αὐτὸν χρή καὶ συναναστροφῆς· τὸ γὰρ πλεονεκτικὸν πᾶσαν διασπᾷ κοινωνίαν· ὥσπερ τὸ, ἕκαστον τοῦ ἐπιβάλλοντος τυγχάνειν, συνέχει, καὶ αὖξεσθαι καὶ διαμένειν ποιεῖ· καὶ γὰρ ἡ τῶν λησῶν κοινωνία, καίτοι ἐκ τοιοῦτων ἀνδρῶν συνεσῶσα, ἕως τότε σώζεται, ἕως φυλάττει τοῦτο τὸ παράγγελμα, τὸ μὴ πλεονεκτεῖν ἀλλήλους· διὰ γὰρ ταῦτα τῆς δικαιοσύνης τὸ ἵχνος, καὶ ἡ ἀδικία ἐκείνη συνίσταται. Προτρέφας δὲ πρότερον πολλαχοῦ τὴν ἀκρατὴν πρὸς ἐλευθε-

Τόμ. Δ.

Χ

ρίαν, καὶ ἐν ἄλλοις πρὸς ἀνδρίαν, καὶ μεγαλοφυ-
χίαν, καὶ πρὸς φρόνησιν, καὶ πρὸς σωφροσύνην· ἐν
τούτῳ πρὸς δικαιοσύνην αὐτὸν παρακαλεῖ, τὸ πρὸς
αὐτὴν ἐμπόδιον τὴν πλεονεξίαν εἰσηγούμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΖ'.

Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν
τούτῳ ἡσυχιμώσῃς, καὶ, ὃ ἡδύνασο ἐκπληρᾶσαι, πα-
ρέλιπες.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ὅτι τὸ ἀπλῶς ἄριστον ἐπιτηδεύειν χρή, ἀλλὰ τὸ
τῶν ἡμῶν συμμέτρων ἄριστον· οὐδὲν γὰρ ἐν ἀσυμ-
μέτροις ὑποδοχαῖς ἐπιγίνεται· διὸ χρή μὴ προπε-
τῶς τὰ μείζονα προσωπεῖα περιβάλλεσθαι, διδα-
σκάλου, ἢ φιλοσόφου, ἢ ἐν νῆϊ κυβερνήτου, ἢ ἐν
πόλει ἄρχοντος· κάλλιον γὰρ ἐν ὑφειμένῳ προ-
σώπῳ εὐδοκίμεῖν, περικρατοῦντα τοῦ προσώπου,
καὶ ὑπερβάλλοντα αὐτὸ, ἢ ἐν ὑπερέχοντι ἀσχιμο-
νεῖν, ἀπολειπόμενον τῆς ἀξίας αὐτοῦ· καὶ κάλ-
λιον, παιδαγωγὸν ἄριστον εἶναι, ἢ διδάσκαλον εὐ-
τελεῖ· καὶ οἰκονόμον χρυσόν, ἢ ἄρχοντα μοχθηρόν·
πρὸς γὰρ τῷ ἀσχιμονεῖν ἐν τῷ μείζονι προσώπῳ,
(οὐ κατὰ δόξαν ἀσχιμονεῖν λέγω, ἀλλὰ κατ' αὐ-
τὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος) καὶ, ὅπερ ἡδυνάμε-
θα συμμέτρως ἐπιτηδεύοντες κατορθοῦν, ἀπόλλυ-
μεν· ἀμείνων γὰρ ὑποκριτὴς ἐν τραγωδίᾳ καὶ κω-
μῳδίᾳ ὁ δοῦλον καλῶς ὑποκρινόμενος, τοῦ ἐν προ-
σωπεῖῳ δεσπότου ἢ βασιλέως μὴ κατορθώσαντος.

καὶ τοῦτο δέ μοι πρὸς δικαιοσύνην ὁρᾷ τὸ κεφάλαιον· καὶ τὸ ἄξιον ἐν τῷ βίῳ πρόσωπον ἐκλέγεσθαι παραινοῦν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΗ΄.

Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις, μὴ ἐπιβῇς ἥλω, ἢ σρέψῃς τὸν πόδα σου· οὕτω πρόσσεχε, μὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν βλάβῃς τὸ σεαυτοῦ· καὶ τοῦτο εἰάν ἐρ' ἐκάστου ἔργου παραφυλάσσωμεν, ἀσφαλές ἐστιν ἀφόμεθα τοῦ ἔργου.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διχῶς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ βλάπτεται, καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἑαυτὴν ἐμπεύρουσα, καὶ δι' αὐτῶν προσκολλημένη τῷ σώματι, ὅτε ὑποφθέγγεται μὲν δυσχεραίνουσά πως, ἡττᾶται δὲ τοῖς πάθεσι, τυραννουμένη ὑπ' αὐτῶν νενευρωμένων, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῆς κρίσιν διασραφεῖσα, ὅτι οὐδὲ διακρίνει αὐτὴν ὡς ἄλλην ἀπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν. Παραγγέλλει οὖν ὁ παιδαγωγός, ἀμφοτέρω ταῦτα φυλάττεισθαι κατὰ τὴν ἐν βίῳ διαγωγὴν, ἣν ἀπέειπε τῷ περιπατεῖν· ὥστε μήτε τοῖς ἀλόγοις πάθεσιν ἐμπαρῆναι, ἀπερ, σωματικὰ ὄντα, εἰκὴν ἥλων προσηλοῖ τὴν συγκολληθεῖσαν αὐτοῖς ψυχὴν τῷ σώματι· πότος δὲ ἡλος οὕτω προσηλοῖ, ὡς τὰ ἄλογα ταῦτα πάθῃ, ποιοῦντα τὴν ψυχὴν ἐν νομίζειν ἑαυτὴν καὶ αὐτὰ καὶ τὸ σῶμα· τὴν δὲ διασραφὴν τοῦ δοξαστικοῦ καὶ περιπεζίου τῆς ψυχῆς μέρους, καθ' ὃ κεινωνεῖ τῷ σώματι καὶ ταῖς σωματικαῖς ζωαῖς ἢ

ψυχὴν, τῷ τὸν πόδα σρέψαι οἰκείως ἀπείκασε
καὶ παρακελεύεται, ὥσπερ ἐν τῷ περιπατεῖν φυλάτ-
τομεν τὸ σῶμα, οὕτως ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν κατὰ τὸν
βίον ἔργων τὴν λογικὴν ψυχὴν, τὴν κατὰ φύσιν
ὑγεμονοῦσαν ἐν τῷ ἀνδρωπίνῳ ζῶν, καθ' ἣν κα-
τακριθῆναι τοῦτο τὸ ζῶον, φυλάσσειν ἵνα μη-
δέ τι ἐαυτὴν ἢ τοῖς πάθεσιν ἐμπυριζομένη διὰ λαι-
μαργίαν, ἢ τὴν κρίσιν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς διασρε-
φομένη διὰ ῥαθυμίαν· εἰ γὰρ ἐφ' ἑκάστου παρα-
φυλάττωμεν ἑαυτοὺς, ὥσπερ οἱ βαδίζοντες, ἀσφα-
λέστερον ἑκάστου τῶν ἔργων ἀφόμεθα· καὶ γὰρ συμ-
βῇ τις ὀλίγος ὀλισθος, παραφυλαττόντων ἡμῶν
ῥαδίως αὐτὸν ἐπανορθοῦμεν· καὶ γὰρ, μικρὸν ὑφέν-
τες, τῷ ἡλῶ ἐπιδῶμεν· ἢ ἀρρύθμως τὸν πόδα ἀπο-
δῶμεν, διὰ τὸ παρατηρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου εὐκό-
λως ἀπρσπῶμεν τὸν πόδα μὴ ἐμπειρόμενον, κα-
τοῦ παθὸς τὴν βάσιν εὐκόλως μεταρρυσμίζομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ'.

Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστω, ὡς ὁ ποῦς ὑπο-
δήματος· εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τούτου σῆς, φυλάξεις τὸ
μέτρον· εἰ δὲ ὑπερβῇς, ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀ-
νάγκη φέρεσθαι· καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ υποδήματος
εἰ μὲν ὑπὲρ τὸν πόδα ὑπερβῇς, γίνεται κατάχρυσον ὑπό-
δημα, εἴτα πορφυροῦν, εἴτα κεντητόν· τοῦ γὰρ ἅπλου
ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὅρος οὐδεὶς ἔστιν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Εν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐσθῆσι, τροφαῖς, κτήμασι, χρήμασι, δύο ταῦτά ἐστιν, ἢ τε κτήσις αὐτῶν, καὶ ἡ χρήσις· εἰπὼν οὖν πρότερον περὶ τῆς τούτων χρήσεως, ὅτι κατὰ τὴν ψιλὴν τοῦ σώματος χρείαν τὴν χρήσιν αὐτῶν δεῖ παραλαμβάνειν, πᾶν τὸ περιττὸν ἀφαιροῦντας, τὸ πρὸς δόξαν ἢ τρυφὴν ὑποτεινόμενον, νῦν περὶ τῆς κτήσεως αὐτῶν διδάσκει, μέτρον καὶ ταύτης λέγων εἶναι τὸ σῶμα· εἰ γὰρ τῆς μὲν κτήσεως μέτρον ἡ χρήσις· (διὰ γὰρ τὸ χρῆσθαι κτῶμεθα· τῆς δὲ χρήσεως μέτρον τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία, δῆλον ὅτι καὶ τῆς κτήσεως μέτρον ἂν εἴη τὸ σῶμα, καὶ ἡ τούτου χρεία· διὸ, εἰ μὲν εἰς ταύτην τίς ἀπίδοι τὴν χρείαν, ἔρρεμασιν, ἀρκεσθῆσεται λιτοῖς· τῷ μὲν ἐπικειμένῳ, πρὸς θάλψιν καὶ φρουρὰν τοῦ ποδός· τῷ δὲ ὑποκειμένῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀμέσως ἐπιβαίνειν τοῖς βλάπτουσιν· εἰ δὲ ὑπερβῇ τις τὴν χρείαν τοῦ ποδός ἐπὶ καλλωπισμὸν καὶ τρυφὴν, γίνεται κατὰ χρυσον ὑπόδημα, εἴτα, φησί, πορφυροῦν, εἴτα κεντητὸν· τοιαύτη δὲ ἦν, ὥς ἔοικε, παρὰ Ῥωμαίοις καὶ περὶ τὰ πορφυρὰ καὶ κεντητὰ περιεργία, ὥς τε καὶ τῶν καταχρυσῶν αὐτὰ προτιμᾶσθαι.

Ὅτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως, καὶ τῶν τῷ σώματι χρειωδῶν· εἰς τὴν τὸ μέτρον ὑπερβῇ τῆς χρείας, καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ὅρου, εἰς τὸ ἀόριστον λοιπὸν φέρεται, ἄλλα ἄλλοις προσιθεῖς, ἕως ἂν εἰς τὸ βαρύντατον ἐνεχθῇ τῆς τε τρυφῆς καὶ τῆς κενοδοξίας, (διὰ γὰρ ταῦτα ἡ ἐκτροπή,) καὶ τῆς ἀκολουθούσης τῇ ἐκτροπῇ πολυδεοῦς ἐνδείας, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῇ θλίψεως· ἂν γὰρ δέκα κτησώμεθα, εἴκοσι βουλόμεθα· καὶ εἴκοσι, τεσσαράκοντα· καὶ ἑφεξῆς· καὶ

πέρας οὐδὲν τῆς εἰς τὸ ἀχανὲς τῆς ἀπληξίας ὠδήσεως· δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἕκαστον τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος παραλαμβανομένων, ἢ τὸν ὅρον ἐκβάσα τῆς φύσεως κτήσις εἰς ἀορισίαν ἐκπίπτει· ὥς καὶ τοῦ σκροτοῦ λοιπὸν ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ τῆς χρεῖας, εἰς ἣν συντελεῖ, ὅτι ἢ τοῦ σώματος ἐστὶν αὐτῇ· τοιγαροῦν καὶ προῖέμεθα τὸ σῶμα πολλάκις δι' ἀπλήσου τῆς τούτων κτήσεως. Μήποτε δὲ τὸ τοῦ ὑποδήματος παράδειγμα, εἰς ἃν κατὰ τὸ μέγεθος ληφθῇ, καὶ μὴ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν ὑπερβαῖνον τὸ μέτρον· * * * προσκόπτωντας ἡμᾶς ἐπ' αὐτῷ παλλάκις, καὶ πίπτοντας, κατακρημνίσῃ ποτέ; Χρὴ δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τῆς χρήσεως εἰρημένων, καὶ τὰ περὶ τῆς κτήσεως διαίρεῖν. Εἴη δ' αὖ καὶ ταῦτα τὰ κεφάλαια, τὸ προσῆκον μέτρον ἐν τῇ κτήσει καὶ χρήσει τῶν ἐκτὸς διδάσκοντα φυλάττειν, πρὸς δικαιοσύνην ἡμᾶς ἀπευδύνοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται· τοιγαροῦν, ὁρῶσαι, ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσσει, μόνον δὲ συγκοιμῶνται τοῖς ἀνδράσι, ἄρχονται καλλωπίζεσθαι, καὶ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας· προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἰσθάνται, διότι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι καὶ αἰδήμονες.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ενδούς καὶ γαρμεῖν τοῖς τὸν κατὰ φύσιν αἰρου-
μένοις βίον, καὶ τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς περὶ γυ-
ναικὸς ἐπιμέλειαν διὰ βραχέων ἐνδείκνυται, παρα-
βάλλων αὐτῇ τὴν τῶν πολλῶν ἀνδράπων χρῆσιν,
καὶ ἀπὸ τῶν ἐκείνη ἐπομένων κακῶν ταύτην ῥυθμί-
ζων· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ, φησὶν, ἄνθρωποι τὰς γυ-
ναῖκας εὐθὺς ἐκ νέας ἡλικίας κολακεύουσι, καὶ
τιμῶσι, κυρίας καλοῦντες, οὐδενὸς ἄλλου ἔνε-
κεν ἢ τοῦ συγκοιμᾶσθαι· διὸ εἰκότως ἐκεῖναι περὶ
τοῦτο παρασκευαζόμεναι, καλλωπίζονται, καὶ ἐν
ταύτῃ πάσας ἔχουσι τὰς ἐλπίδας· καὶ οὐκ ἔστιν αὐ-
ταῖς αἰτιαῖσθαι τοσοῦτον, ὅσον τοὺς ἄνδρας, τοὺς
διὰ τοῦτο τιμῶντας· διὸ χρή συναίσθησιν αὐταῖς
εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρασχεῖν, ὅτι οὐδενὸς ἄλλου ἔνε-
κα παρ' ἡμῶν τιμηθεῖεν ἂν, εἰ μὴ τοῦ τά τε ἡδὴ
κεκοσμησθαι, καὶ δι' αἰδοῦς ὑποκατακεκλίσθαι τῷ
ἀνδρί· ταῦτα γὰρ ἔχουσα, καὶ πρὸς οἰκονομίαν λοι-
πὸν, καὶ παιδοτροφίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμέ-
λειαν, καὶ τὸν λιτὸν βίον ῥαδίως συνεθισθήσεται·
ἅπερ ταῖς καλαῖς ἐσομέναις γυναιξὶ προσήκει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ'.

Ἀφύκας σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὰ σώ-
μα· οἷον, ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἐπὶ πολὺ ἐτρίβειν,
ἐπὶ πολὺ πίνειν, ἐπὶ πολὺ ἀποκατεῖν· ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον· περὶ δὲ τὴν γνώμην ἢ πᾶσα
ἔσω ἐπίεσση.

Ὡς περ οἱ εὐφυεῖς περὶ τὰ τῆς φύσεως τῆς οἰκείας ἄκρα καὶ τέλεια καὶ ἀκριβῆ σπουδάζουσι, καὶ τοῦτοῖς ἐνδιατρίβουσιν· οὕτως οἱ ἀφυεῖς περὶ τὰ εὐτελῆ καὶ ἔσχατα, καὶ ὀλοσχερῆ, καὶ τοῖς πολλοῖς βᾶσιμα, ἐνδιατρίβουσιν. Ἀνθρώπων οὖν κατὰ ψυχὴν λογικὴν οὐσιωμένῳ, χρωμένῳ τῷ σώματι ὡς ὄργανῳ, τὸ ἀποσῆναι μὲν τῶν κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς ἐνεργειῶν, ἐνδιατρίβειν δὲ τῷ σώματι, σημεῖον ἀφύϊας ἐστίν· ὥσπερ αἵτιον τούτου, ἡ ἀφύϊα· τίς γὰρ τεχνίτης λόγου ἄξιος περὶ τὴν τῶν ὀργάνων θεωρησίαν δαπανῇ τὸν καιρὸν, τῆς τέχνης τῆς χρωμένης αὐτοῖς ἀμελῶν; Οὐ μόνον δὲ ἀφύϊας ἐστὶ σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ συμπαθείας περιττῆς· οἷς γὰρ χαίρομεν, καὶ οἷς συμπάσχομεν, τούτοις ἐνδιατρίβομεν. Χρὴ οὖν, φησὶ, τὴν μὲν περὶ τὸ σῶμα ἀσχολίαν, πάρεργον ἡγεῖσθαι· τὴν δὲ προηγουμένην σπουδὴν περὶ τὸ χρώμενον τῷ σώματι ποιεῖσθαι· αὕτη γὰρ δικαία τῶν περὶ αὐτὸ καθηκόντων ἡμῶν διανομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄.

Ὅταν σέ τίς κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς λέγῃ, μέμνησο, ὅτι καδῆκεν αὐτῷ οἷόςμενος ποιεῖ ἢ λέγει· οὐχ οἶόντε οὖν, ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτοῦ· ὥστε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅστις καὶ ἐξηπάτηται· καὶ γὰρ τὸ ἀληθές συμπεπλεγμένου ἂν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένου βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθεὶς. Ἀπὸ τούτων

οὐν ὑφικόμενος, πρῶτος ἐξίης πρὸς τὸν λοιδορούντα· ἐπι-
ψδέγγου γὰρ ἐφ' ἑκάσῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ τοῦτο τὸ παράγγελμα εἰς ἀνεξικακίαν προ-
καλεῖται καὶ πρᾶξις, διχόθεν ἐπιχειροῦν· καθ'
ἓνα μὲν τρόπον, ὅτι ἕκαστος τῇ ἑαυτοῦ φαντασίᾳ καὶ
τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκολουθεῖ,
εἰ μὴ καὶ ἄλλῳ ὁμοίως φαίνοιτο. Οὐ χρὴ σὺν ἀγα-
νακτεῖν· εἰ τῷ φαινομένῳ αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἀκο-
λουθεῖ· καὶ γὰρ καὶ σὺ τούτῳ ἀκολουθεῖς, καὶ
πάντες ἄνθρωποι· τίς οὖν ἂν πρὸς τὴν κοινὴν φύ-
σιν ἀγανακτοίη, νοῦν ἔχων; Εἰ δ' ὅτι τὸ μὴ κα-
λῶς μηδὲ δικαίως ἔχον, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν αὐτῷ,
διὰ τοῦτο ἀγανακτεῖς, καὶ αὕτη ἄτοπος ἢ ἀγανά-
κτησις· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ βεβλαμμένος, καὶ οὐχὶ
σύ· ὁ γὰρ τὸ μὴ καλῶς ἔχον, καλῶς ἔχειν ὑπολαμ-
βάνων, ὑπάτιται· ὁ δὲ ὑπατιημένος, βλάπτεται· ὁ
γούν κακῶς σέ τι ποιᾷν ἢ κακῶς λέγων,
αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος· καὶ οὐδὲ σύ, οὐδὲ
τῶν μέγα δυναμένων τις αὐτὸν ἰσχύσειε βλάψαι·
εἴπερ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐπιβλαβῇ δοκοῦντα, εἰς σῶμα
γίνεται, καὶ τὰ ἐκτός· ὥς τε μηδὲ αὐτοῦ κυρίως εἶ-
ναι βλάβην· ἢ δὲ ἀπάτη, τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν αὐ-
τὸς ὑφέσκηκεν. Ὅτι δὲ αὐτός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος ὁ
ἀπατηθεὶς, καὶ οὐκ ἐκεῖνος περὶ ὃν ὑπατήθη,
ἔδειξεν ἐναργῶς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ συμπεπλεγμέ-
νου· οἷον, εἰ τό, Εἰ ἡμέρα ἐστιν, ἡλῖος ὑπὲρ γῆν ἐ-
στιν, ψευδός τις ὑπολάβῃ, οὐ τὸ συμπεπλεγμένου
βέβλαπται· αὐτὸ γὰρ ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ἀλήθειαν·
ἀλλ' ὁ ἀπατηθεὶς περὶ αὐτοῦ· οὕτω καὶ ὁ παρὰ τὸ
καλῶς ἔχον λοιδορῶν σε ἢ κακοποιῶν, αὐτός ἐστιν ὁ
βεβλαμμένος· σύ δὲ οὐδὲ βέβλαψαι, οὐδὲ πέπον-

θάσκει κακόν· μάλισα, εἴαν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν ἢ ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἐννοῶν οὖν, καὶ ὅτι ἀνάγκη ἕκαστον τῷ φαινομένῳ αὐτῷ ἀκολουθεῖν, καὶ ὅτι ἐκεῖνός ἐστιν ὁ βεβλαμμένος, καὶ οὐχὶ σὺ, πρῶτος ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα, καὶ μεγαλοφρόνως· εἴαν καὶ συνεδίστης ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τοιούτων ἐπιφθέγγεσθαι, ὅτι, Ἐδοξε αὐτῷ· ἀνάγκη δὲ, τῷ δοκοῦντι ἀκολουθεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ'.

Πᾶν πᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν φοριτὴν, τὴν δὲ ἀφόριτον· ὁ ἀδελφὸς εἴαν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὕτη γὰρ ἡ λαβὴ ἐστὶν αὐτοῦ οὐ φοριτὴ· ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ καὶ ὁ φοριτὴν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πάντα τὰ ἐν γενέσει πράγματα, ἐξ ἐναντίων συγκεείμενα, κατὰ τὶ μὲν συμφωνεῖ καὶ συναρμόττει πρὸς ἄλληλα, καὶ φοριτὰ ἐστὶν ἀλλήλαις· κατὰ τὶ δὲ ἄσυμφωνεῖ καὶ ἀφόριτὰ ἐστὶν· ὅσον, τὸ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρὸν ὑπάρχον, κατὰ μὲν τὸ θερμὸν συμφωνεῖ τῷ αἵρι, καὶ φοριτὸν ἐστὶν αὐτῷ· κατὰ δὲ τὸ ξηρὸν, ἀντίκειται καὶ μάχεται. Οὕτως καὶ ἀδελφός εἴαν ἀδικῇ, καὶ οὗτος δύο ἔχει λαβὰς· τὴν μὲν, φοριτὴν, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ· τὴν δὲ, ἀφόριτον, τὴν τοῦ ἀδικεῖν. Δῆλον δὲ, ὅτι πρὸς μὲν τὰ φοριτὰ εὐκόλως δικάμεθα, καὶ πρῶτος, καὶ εὐαρέσως· πρὸς δὲ τὰ ἀφόρι-

τα δυσχεραίνομεν, καὶ τραχυνόμεθα, καὶ δυσαρ-
 ζοῦμεν. Εἰ τοίνυν εὐθυμεῖν δεῖ, καὶ εὐαρεσεῖν, καὶ
 πρῶως ἔχειν πρὸς ἅπαντα· ἐπειδὴ πάντα τὰς δύο
 λαβὰς ἔχει, τὴν τε φορητὴν, καὶ τὴν ἀ-
 φόρητον, ἀπὸ τῆς φορητῆς αὐτῶν δράττεσθαι
 χρή· πάντα γὰρ ὄντως ἐς τοιαῦτα· πλοῦτος, πε-
 νία, υἰγεία, νόσος, γάμος, ἀγαμία, τέκνα, ἀτε-
 κνία, καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἐν τῷ βίῳ· καὶ γὰρ πλού-
 του, φορητὸν μὲν, ἡ εὐπορία· ἀφόρητον δὲ, ἡ ἀ-
 σχολία καὶ περιολκή· καὶ πενίας, φορητὸν μὲν, ἡ
 ἡσυχία καὶ ἀπραγμοσύνη· ἀφόρητον δὲ, ἡ ἀπορία·
 καὶ υἰγείας μὲν φορητὸν, ἡ ρασώνη καὶ ἡ εὐχρησία·
 ἀφόρητον δὲ, ἡ αὐθάδεια καὶ ἐμπάθεια· τῆς δὲ νό-
 σου, φορητὸν μὲν, ἡ μετρίότης τῶν ψυχικῶν πα-
 θῶν· ἀφόρητον δὲ, ἡ ταλαιπωρία· καὶ γάμου, φο-
 ρητὸν μὲν, ἡ παιδοποιΐα, καὶ θεραπεία· ἀφόρητα
 δὲ, τό τε πολυδεές, καὶ ἡ ἄλογος συμπάθεια· καὶ
 ἡ ἀτεκνία δὲ, τὸ εὐλυτον ἔχει, καὶ τοῖς καλλίστοι
 σχολασικόν, καὶ τὸ μὴ φροντίζειν καὶ τῆς μετὰ θά-
 νατον εὐπορίας, καὶ τὸ μέγιστον, ὡς οἴμοι, τὸ μὴ
 ἀναγκάζεσθαι καὶ κακοῖς οὖσιν ἐνίοτε τοῖς τέκνοις
 συμπάσχειν· συμβαίνει γὰρ τῇ κακίᾳ συμπάσχειν.
 Καὶ ὕβρις δὲ καὶ λοιδορία, φορητὰ ἔχουσιν, ἔστι μὲν
 ὅτε τὸ γινώσκειν ἢ πρότερον ἠγνοοῦμεν τῶν ἡμετέ-
 ρων· αἰεὶ δὲ, τὸ προκαλεῖσθαι τὸ ἐν ἡμῖν ἀνεξίκα-
 κον· καὶ ἡ πάντων φευκτοτάτη ἡμῖν, ἡ τοῦ σώμα-
 τος κόλασις, φορητὴν ἔχει τὴν γυμνασίαν τῆς ψυ-
 χῆς, καὶ τὴν κάθαρσιν· πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα μέ-
 γα ἀγαθὸν ἔχει, τὸ ἀνδρικῶς ὑπομεῖναι· καὶ γὰρ
 τοῦ μὴ περιπεσεῖν, τὸ περιπεσόντα καλῶς διαγενέ-
 σθαι, ὠφελιμώτερόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ· εἴπερ τὸ μὲν
 μὴ περιπεσεῖν, τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐκτός ἐστιν ἀ-
 γαθόν, τὸ δὲ καλῶς διαγενέσθαι, τῆς ψυχῆς. Ἀλ-
 λά καὶ οἱ ἔχθροὶ δύο λαβὰς ἔχουσι· καὶ ἐστὶν ἀπ' ἐ-

κείνων ὠφελιθῆναι, πικρότερον ἡμῶν ἐξεταζόντων τὰ πάθη, καὶ ἀσφαλεσέρους γίνεσθαι ποιούντων· καὶ ὅγε Χαιρωνεὺς Πλούταρχος βιβλίον ὅλον περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὠφελείας συνέγραψεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ΄.

Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύνακτοι. Ἐγὼ σοῦ πλουσιώτερος εἰμι, ἐγὼ σοῦ ἄρα κρείσσων· ἐγὼ σοῦ λογιώτερος, ἐγὼ σοῦ ἄρα κρείσσων· ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακτικοί. Ἐγὼ σοῦ πλουσιώτερός εἰμι, ἢ ἐμὴ ἄρα κτῆσις τῆς σῆς κρείσσων· ἐγὼ σοῦ λογιώτερος· ἢ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων· σὺ δέ γε οὔτε κτῆσις εἶ, οὔτε λέξις.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Οἱ περὶ λόγους ἐσπουδακότες, ὥς ἐπίπαν καὶ εἰς τὴν περὶ λέξιν καὶ σύνταξιν σπουδὴν ἐκφέρονται· ὅπερ οὐ προσήκει τῷ φιλοσοφοῦντι, εἰ μὴ ἄρα ἐπιμελῶς ἀχθεῖς ἐκ παιδὸς διὰ τῶν ἐγκυκλίων, αὐτοφυῆ, καὶ οὐκ ἐπιτετηδευμένην ἔχει τὴν τοιαύτην εὐφράδειαν· καὶ τοῦτο δὲ τύχη, οὐ βούλεται ἐπ' αὐτῷ μέγα φρονεῖν τὸν φιλοσοφοῦντα, ὥς μὴ τοῦτο ἔχοντα τέλος, μηδὲ κατὰ τοῦτο οὐσιωμένον· λέξις μὲν γὰρ ὅταν ἢ καλὴ, ἔχει τὸ οἰκεῖον ἀγαθόν· καὶ ὁ τὴν καλλιλεξίαν τέλος πεποιημένος, ποιητὴς ἐστίν, ἢ συγγραφεύς· ὁ δὲ κατὰ ζωὴν λογικὴν οὐσιωμένος, καὶ τέλος ἔχων τὸ κατὰ φύσιν αὐτῆς· οὐκ ἂν, εὐφραδέστερος ὦντινος, κρείττονα ἑαυτὸν λέγοι δικαίως ἐκείνου· οὐ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἢ λέξις, οὐδὲ τέλος τίθεται τὴν λέξιν, ὥς κατ' ἐκείνην εἰδοποιεῖ-

σθαι, ὡς πᾶς τεχνίτης κατὰ τὴν τέχνην· ἀλλὰ τὸ δίκαιον εἰπεῖν. Ἡ ἐμὴ λέξις, τῆς σῆς καλλίων· καὶ ἔσι τὸ μὲν προηγουμένον πρὸς τὸν φιλοσοφοῦντα, τὸ τὴν περὶ τὴν λέξιν αὐτοῦ πτοίαν ἀναζεῖλαι· παραδείγματι δὲ, τῷ πλουσιωτέρῳ, χρήται, καὶ μετριάζων ἅμα τὴν ἐπίπληξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Λούεται τις ταχέως; μὴ εἴπῃς, ὅτι, Κακῶς· ἀλλ' ὅτι Ταχέως· πίνει τις πολὺν οἶνον; μὴ εἴπῃς, ὅτι Κακῶς· ἀλλ' ὅτι Πολύν· πρὶν γὰρ διαγινῶναι τὸ δόγμα, πόθεν οἶσα, εἰ κακῶς; Οὕτως οὐ συμβήσεται σοι, ἄλλων μὲν φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Τὴν περὶ τῶν πραγμάτων κρίσιν, ἀκριβεστέραν ἡμᾶς ἔχειν βούλεται, ὥστε μήτε ψέγειν ἡμᾶς τινα, μήτε ἐπαινεῖν ἐφ' οἷς ποιεῖ, εἰ μὴ τὸν σκοπὸν μάθωμεν, εἰς ὃν ἀποβλέπων ποιεῖ· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ εἰδοποιῶν τὸ γινόμενον· διὸ καὶ τύπτων τις, ὠφελεῖ· καὶ τρέφων, βλάπτει· καὶ κλέπτων, ἐνίοτε δικαιopoιεῖ· καὶ παρέχων, ἀδικεῖ· χρή οὖν, φησὶ, τὰ μὲν γινόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ κρίνειν, καὶ, εἰ λούεται τις ταχέως, ὅτι ταχέως λούεται, λέγειν· μὴ μέντοι πεισνότητα προσιθέναι, ἢ ὅτι καλῶς, ἢ ὅτι κακῶς, ἕως ἂν τὸν σκοπὸν μάθωμεν· τί γάρ, εἰ καμῶν, καὶ ἀγρυπνήσας νύκτωρ, καὶ δεόμενος τῆς τοῦ λουτροῦ θεραπείας; ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἐπιφέρει

τὴν ποιότητα τοῦ καλῶς, ἢ μὴ καλῶς· καὶ τοῦτον δεῖ περιμένειν πρὸ τοῦ τῷ ταχέως λούεσθαι τὸ κακῶς ἢ καλῶς προσφέρειν· καὶ γὰρ πολὺν οἶνον πίνειν ἐξί, καὶ διὰ κρᾶσιν σώματος, καὶ διὰ κατάσασιν αἵρος, ὥσπερ πρὸ κυνός, καὶ ὑπὸ κύνα, καὶ διὰ λοιμῶδες χωρίον. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ποιῶμεν, ὥς τε τὰς μὲν πράξεις αὐτὰς, ὡς ἔχουσι, κρίνειν, καὶ λέγειν, ὅτι ταχύ, ὅτι πολὺ, τὴν δὲ ποιότητα μὴ προσφέρομεν, ἕως ἂν τὸν σκοπὸν μάθωμεν, συμβαίνει, ἄλλων μὲν αἰσθάνεσθαι, (τοῦτο γὰρ ἐξί τὸ φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, τοῦτ' ἐξιν, ἐπ' ἄλλων μὲν καταλαμβάνειν τὸ φαινόμενον,) ὡς τὸ ταχύ, καὶ πολὺ· ἐπ' ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι, τοῦτ' ἐξί, τὴν κρίσιν ἐπάγειν, τὸ φανέν ἢ κακῶς ἢ καλῶς λέγοντας· ἄτοπον δὲ τοῦτο, τὸ, ἄλλοτι θεασάμενον, ἄλλοτι περὶ αὐτοῦ λέγειν· καὶ βούλεται μὲν, οἶμαι, μήτε ἐπαινεῖν, ὡς ἔτυχε, μήτε ψέγειν· μᾶλλον δὲ παραιτεῖσθαι τὸ ψέγειν ἀδίκως· δι' ὃ ἐπὶ τούτου ποιεῖται τὸν λόγον· καὶ τοῦτο ἂν εἴη πρὸς δικαιοσύνην συντεῖνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ΄.

Μηδαμοῦ σεαυτὸν εἵπης φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· ἀλλὰ ποιεῖ τὸ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων· οἶον, ἐν συμποσίῳ μὴ λέγε, πῶς δεῖ εἰσθίειν· ἀλλ' εἰσθιε, ὡς δεῖ· μέμνησο γὰρ, ὅτι οὕτως ἀφηγήκει πανταχόθεν Σωκράτης τὸ ἐπίδεικτικόν, ὥς τε ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν βουλόμενοι φιλοσόφοις ὑπ' αὐ-

τοῦ συσφῆναι, καὶ ἐκεῖνος ἀπῆγεν αὐτούς· οὕτως ἠνείχε-
το ταρσώμενος. Καὶ περὶ θεωρήματός τινος ἐν ιδιώταις
ἐπιπίπτῃ λόγος, σιώπα τὸ πολὺ· μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος,
εὐθὺς ἐξεμέσαι ὃ οὐκ ἔπεφας. Καὶ ὅταν εἴπῃ σοῖς τις, ὅτι
οὐδὲν οἶσθα, καὶ σὺ μὴ δηχθῆς, τότε ἴσθι, ὅτι ἀρχὴ
τοῦ ἔργου· ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα οὐ χόρτον φέροντα
ποιμέσιν ἐπιδεικνύει πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ, τὴν νομὴν
ἴσω πέψαντα, ἔρια ἔξω φέρει καὶ γάλα· καὶ σὺ τοί-
νυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ιδιώταις ἐπιδείκνυσ, ἀλλ'
ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πρὸς τὸν ἔτι προκόπτοντα τοὺς λόγους ποιούμε-
νος· (οὗ γὰρ πρὸς τέλειον φιλόσοφον· ἐκεῖνος γὰρ
οὐκ ἐδέετο τούτων τῶν παραινέσεων· οὐδ' ἂν εἴ-
ποι πρὸς αὐτόν, ὅτι κίνδυνος εὐθὺς ἐξεμέ-
σαι ἃ οὐκ ἔπεφας·) ἐπειδὴ τοῖς ἔτι προκό-
πτουσι τὸ φιλόδοξον καὶ ἐπιδεικτικὸν ἐνοχλεῖ πά-
θος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων αὐτὸ καθαίρειν
πρόεζετο· ὥσπερ διὰ τούτου· * * καὶ ψεῦδος ἦν
τὸν χωνευόμενον χαλκὸν ἀνδριάντα λέγειν, καὶ τὸ
ἔμβρυον, ἄνθρωπον· οὕτω δὲ καὶ τὸν ἔτι προκό-
ποντα, φιλόσοφον λέγειν, ψεῦδος, εἰ δέ τις καὶ
πρὸς τὸ μέγεθος ἀπίδοι τῆς ζωῆς τοῦ ὅντως φιλο-
σόφου, καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους, οὐ μόνον ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβὲς λέ-
γειν δόξει· ὃ δὲ μὴ λέγων ἑαυτὸν φιλόσοφον, οὐκ
ἂν, οὐδ' ἐν τῇ τάξει τοῦ φιλοσόφου τάττων ἑαυ-
τὸν τῇ διδασκαλικῇ, διδάσκειν ἐπιχειροίη. Πῶς
οὖν ἂν γυμνάσαιτο, φαίη τις, προκόπτοντα; Εἰ τὸ
πρὸς ιδιώτας λαλεῖν ἀπηγόρευσεν, ἐν οἷς οὐ γυμνα-
σίας ἔνεκεν, ἀλλ' ἐπιδεικτικῶς οἱ λόγοι λέγονται.

Πῶς οὖν πρὸς τούτους ἀρμόσεται; Εἰ τὰ ἔργα ἐπιτελοῖν τὰ ὑπὸ τῶν λόγων διδασκόμενα, καὶ μὴ τοὺς λόγους ἐκφυσῆ κενοὺς· καὶ γὰρ οὐ τὸ λέγειν ἐστὶ τὸ τέλος, ἀλλὰ τὸ πράττειν τὰ λεγόμενα.

Ἐν συμποσίῳ οὖν εὐρεθεῖς, μὴ λέγε, πῶς δεῖ ἐσθίειν· ἀλλ' ἐσθιε ὥς δεῖ· οὕτω γὰρ καὶ ὅταν τοῦ διδάσκειν γένηται καιρὸς, οἱ λόγοι προϊόντες, δραστήριοι φανήσονται· ὅσον γὰρ ἐστὶ, διδάσκειν μὲν, ὅπως δεῖ ἐσθίειν, ἢ ὅπως δεῖ φέρειν τὰς περιστάσεις, αὐτὸν δὲ τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ ταπτομένοις νόμοις μὴ ἐμμένειν; Μὴ μόνον δὲ, φησὶν, ἀπέχου τοῦ κατάρχειν τῶν τοιούτων λόγων· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τινὲς ἰδιῶται περὶ τούτων διαλέγονται, μὴ θελήσης ὥς ἐν ἰδιώταις φανῆναι διδάσκαλος· ἐπεὶ κινδυνεύσεις ἐξεμέσαι, ἃ οὐκ ἔπεφας· ὥσπερ γὰρ τὰ πεφθέντα σιτία τὴν ἔξιν τρέφει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ οἱ πεφθέντες λόγοι τὴν ἔξιν τρέφουσι τῆς ψυχῆς· ἀφ' ἧς λοιπὸν, ὥς ἀπὸ μονίμου ρίζης, οἱ καρποφόροι λόγοι προέρχονται· εἰ δέ τις πρὸ τοῦ τὴν ἔξιν τελειωθῆναι, οὗς ἤκουσε λόγους, προάγει, κινδυνεύει τῶ ὄντι ἐξεμεῖν ἃ οὐπω ἔπεφεν· ἐμέτω γὰρ σιτίων ἔοικε τὸ αὐτοὺς ἐκείνους, οὗς ἤκουσέ τις, προάγειν, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῆς ἐν ἑαυτῷ ἔξεως. Ἐπειδὴ δὲ ἔξω νεύσασα ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν παραδειγμάτων ἀφελείται, τὸν Σωκράτην παράγει, καὶ τοι τελέως ὄντα φιλόσοφον, ὥς καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πάντων ἀνδρῶν σοφώτατος ἀποφανθῆναι, τοσοῦτον ἀφελόντα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς τὸ ἐπιδεικτικόν, ὥς τινα ἀνοήτων αὐτοῦ μὲν καταφρονούντων, δι' αὐτοῦ δὲ βουλομένων ἄλλοις συσῆναι πρὸς παιδευσιν, ἀπάγειν αὐτοὺς, καὶ συνιστάνειν σοφισταῖς· ὥσπερ Ἰπποκράτη τὸν Ἀπολλοδώρου, δεηθέντα αὐτοῦ, τῇ Πρωταγόρᾳ συνέστησε· καὶ ἐν Θεαιτήτῳ δὲ αὐτὸς

λέγει, ὅτι πολλοὺς μὲν ἤδη ἐξέδωκα Προδίκῳ, πολλοὺς δὲ ἄλλοις σοφοῖς τε καὶ θείοις ἀνδράσι.

Μὴ μόνον δὲ, φησὶ, κατὰ τοῦτο ἀφέλῃς τὸ ἐπιδεικτικὸν καὶ δοξοκόμπον, κατὰ τὸ μὴ λέγειν τὰ θεωρήματα ἐν ἰδιώταις, ἢ ἐκείνων λεγόντων σιωπᾶν· ἀλλὰ καὶ, ἐὰν εἴπῃ σοί τις, ὅτι οὐδὲν οἶσθα, μὴ διχθῇς· τοῦτο γὰρ ἀγαθὸν τεκμήριον τοῦ καταφρονεῖν τῆς ἑξω δόξης, πλεον τοῦ μὴ λαλεῖν τὰ θεωρήματα· οὕτω γὰρ ἐξ ἐκείνου δῆλον ἦν, ὅτι νομίζεται παρὰ τοῖς ἐκτὸς μηδὲν εἰδέναι· ἂν δὲ καὶ ἀκούσας τοῦτο μὴ διχθῇς, καὶ τοι πρότερον ἐνίστε δακνόμενος ἐπ' αὐτῷ, τότε ἴσθι, ὅτι ἤρξω τοῦ ἔργου, δι' ὃ καὶ [ὑπ' αὐτοῦ] οἱ πολλοὶ λόγοι παρελήφθησαν, καὶ ἡ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ σπουδὴ, ἵνα ἐργάσῃ τὰ κατὰ φύσιν, οὐχ ἵνα λέγῃς καὶ ἀκούῃς αὐτά· τὸ γὰρ, ἀκούσαντά σε ὡς οὐδὲν οἶσθα, μὴ διχθῆναι, ἔργον ἤδη ἐστί· καταφρόνησις γάρ ἐστι τῆς ἑξωθεν εὐδοξίας καὶ ἀδοξίας· καὶ, κἂν δεικνύναι χρήποτε τὴν ἑαυτοῦ προκοπὴν διδασκάλῳ ἐπιζητοῦντι, τὰ ἔργα δεικνύναι, τὰ ἀπὸ τῶν πεφθέντων λόγων καὶ τὴν ἑξιν θρεφάντων ἐκδιδόμενα, ἀλλ' οὐχὶ τοὺς λόγους· καὶ γὰρ τὰ πρόβατα, οὐ τὸν χόρτον ἐξεμέσαντα, δείκνυσι τοῖς ποιμέσι πόσον ἔφαγεν· ἀλλὰ, τὴν νομὴν πέφαντα, ἔρια φέρει καὶ γάλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ'.

Ὅταν εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ· μήδ', ἂν ὕδωρ πίνης, ἐκ πάσης ἀπορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις· κἂν ἀσκῇσαι ποτε πρὸς πόνον θέλης, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω· μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε· ἀλλὰ, διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδεὶ εὔπης.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πολλὰι προφάσεις εἰσὶν, ἐφ' αἷς εὐδοξεῖν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις βουλόμεθα· οἱ μὲν γὰρ, τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν διηγούμενοι, τὰς εὐδοξίας θηρῶνται· οἱ δὲ, ἐπὶ εὐφραδείᾳ· οἱ δὲ, ὡς διδάσκαλοι τῶν δεόντων· ἄλλος δ' ἐπὶ λιτότητι καὶ καρτερίᾳ. Τοὺς οὖν προτέρους ἤδη ἰατρεύσας, πρὸς τοῦτον νῦν ποιεῖται τὸν λόγον· παραινῶν, μήτε αὐτὸν καλλωπίζεσθαι ἐπὶ λιτότητι καὶ ἀπκῆσει, (κοινὸς γὰρ ὁ λόγος) τοῦτ' ἔστι, μὴ χαυνοῦσθαι, μηδὲ μέγα τι νομίζειν ἔχειν· ἀλλ' ἐννοεῖν πρῶτον, πόσῳ λιτότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ πόσῳ καρτερικώτεροι· ἔπειτα, κἂν τοῦτο λόγου ἄξιον ἔχωμεν, πόσα ἄλλα ἀγαθὰ οὐκ ἔχομεν, ἅπερ ἄλλοι ἔχουσι· βλάπτει δὲ τὸ ἐπίτινι πλεονεκτήματι χαυνοῦσθαι καὶ πρὸς τὸ μήτε αὐτὸ ἐκεῖνο ἀποκαθαίρειν, ἤδη μέγα αὐτὸ νομίζοντα εἶναι, μήτε ἄλλων ἐφίεσθαι, ἀρκούμενον ἐκεῖνον. Ἀλλὰ μηδὲ ἐπιδεικτικῶς, φησὶν, αὐτὰ ποιεῖ· ὥςγε, ἐὰν ὕδροποτῆς, ἐκ παντὸς τρόπου πρὸς τοὺς διαλεγομένους περιάγειν εἰς τοῦτο τοὺς λόγους, εἰς τὸ εὐκαίρως δοῆαι λέγειν, ὅτι ὕδωρ πίνεις. Κἂν ἀσκῇσαι θέλης, καὶ πρὸς πό-

νον καὶ πρὸς ἐγκράτειαν καὶ πρὸς καρτερίαν γυμνά-
σαι, κατὰ σαυτὸν ποίει τοῦτο, καὶ μὴ φαίνου
τοῖς ἔξω, μηδὲ θέλε ὁρᾶσθαι ὑπὸ πολλῶν· ὥ-
σπερ οἱ ὑπὸ πολλῶν βιαζόμενοι δυνατωτέρων, καὶ
βουλόμενοι τὸ πλῆθος εἰς βοήθειαν ἐπικαλεῖσθαι,
εἰς τοὺς ἀνδρὶ ἄντας ἀναβαίνοντες ἀποκράζου-
σι τὴν βίαν, καὶ συνάγουσι περὶ ἑαυτοὺς τὸ πλῆ-
θος. Μὴ ἐπιδεικτικῶς οὖν, ἀλλ' ἐπὶ σαυτοῦ γυμνά-
ζου· ὥς, σφοδρῶς διψήσας, ἐπισπᾶσαι ψυ-
χροῦ ὕδατος, καὶ ἀποπτύσαι, καὶ μηδὲ μετὰ τοῦ-
το εἰπεῖν τινὶ ὅ,τι ἐποίησας· ὁ γὰρ ἐπιδεικτικῶς ταῦ-
τα ποιῶν, πρῶτον μὲν ἔξω κέχνηεν ὅλος, καὶ ἀφ'
ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐξεχύθη· ἔπειτα τὰ ἀγαθὰ
τῆς λιτότητος καὶ καρτερίας ἀπώλεσε, τέλος αὐτῶν
τὴν τῶν πολλῶν ὁρᾶν ποιούμενος· αἱ δὲ ἀσκήσεις
εἴται καὶ καρτερίαι ὠφελοῦσι, συνεθίζουσιν τὸ σῶ-
μα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄλογα πάθη, μὴ κατεξανίστα-
σθαι τοῦ λόγου, ἀλλ' ὑπακούειν καὶ σκληρότερον
ἐπιτάττοντι· καὶ μέντοι καιροῦ καλοῦντος, ὁ τλη-
παθὴς οὐκ ἀναγκάζεται διὰ φερεπονίαν τὴν ἐλευθε-
ρίαν προῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ'.

Ἰδιώτου εἰσὶ καὶ χαρακτήρ, οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ
προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω· φιλο-
σόφου εἰσὶ καὶ χαρακτήρ, πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἐξ
ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. Σημεῖα προκόπτοντος· οὐδὲνα φέγει,
οὐδὲνα ἐπαινεῖ, οὐδὲνα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, οὐδὲν πε-
ρὶ ἑαυτοῦ λόγει, ὡς ὄντος τινός, ἢ εἰδότες τι· ὅταν ἐμπο-

δισσῆτι, ἢ κωλυθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ· καὶ τις αὐτὸν ἔπαινῃ, καταγελαῖ τοῦ ἔπαινουτος αὐτὸς παρ' ἑαυτῷ· καὶ ψέγῃ, οὐκ ἀπολογεῖται· περίεσι δέ, καθάπερ οἱ ἄβρωστοι, εὐλαβοῦμένός τι κινῆσαι τῶν καθισαμένων, πρὶν τῆξιν λαβεῖν· ὅριξιν ἅπαντα ἔρκεν ἐξ ἑαυτοῦ· τὴν δ' ἐκκλίσιν εἰς μόνον τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν μετατίθεικεν· ὁρμῇ πρὸς ἅπαντα ἀνεμμένη χρηταί· ἂν ἡλίδιος ἢ ἀμαθὴς δοκῇ οὐ τεφρόντικος· ἐνί τε λόγῳ, ὡς ἐχθρόν ἑαυτὸν παραφυλάσσει καὶ ἐτίβουλον.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Πρὸς πέρας ἤδη τῶν παραινέσεων ἐλθὼν, καὶ μέλων ἐπάγειν τὸ συμπέρασμα, ὅτι χρή μὴ ἐπὶ τῶν εἰρημένων λόγων μένειν, ἀλλ' ἔργα αὐτῶν ἐπιτηδεύειν, μηδὲ τέλος τίθεσθαι τὸ λέγειν καὶ ἀκούειν, ἀλλὰ τὸ ἐργάζεσθαι, πρῶτον ἡμῖν τὰς τρεῖς ἔξεις παραδίδωσι, τὰς πάντας ἀνθρώπους περιλαμβανούσας· τῶν γὰρ ἀνθρώπων· οἱ μὲν, ἰδιῶται· οἱ δὲ ἐκ διαμέτρου τούτων, φιλόσοφοι· οἱ δὲ, ἀφιστάμενοι μὲν τῶν ἰδιωτῶν, προσχωροῦντες δὲ τοῖς φιλοσόφοις· οὓς Προκόπτοντας καλεῖ, πρὸς οὓς καὶ τὰ πρότερον εἴρηται· καὶ τούτους δὲ διεῖλεν ἐν τοῖς λόγοις, εἰς τε τοὺς ἀρχομένους παιδεύεσθαι, καὶ εἰς τοὺς ποσῶς ἤδη προκεκοφύτας.

Ἐκάστην οὖν τῶν εἰρημένων τριῶν ἔξεων ὑπογράφει· ἰδιώτου λέγων ὅτι αἴσιν καὶ χαρακτηῖρα, τὸ μηδέποτε ἐξ αὐτοῦ προσδοκᾶν ὠφέλειαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω· ὄντων γὰρ ἐφ' ἡμῖν τοῦτε λόγου, καθ' ὃν οὐσιούμεθα, καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καθ' ἃ τοῖς ἀλόγοις ζώοις κοινωνοῦμεν, ὁ μὲν λόγος, κοινὸς Ἑρμῆς ἐστὶν πᾶσι, κατὰ τὴν παροιμίαν· καὶ γὰρ ἀριθμῶ διαφέρωσιν οἱ ἐν ἡμῖν λόγοι,

ἀλλὰ τὸ εἶδος ἐν οὕτως, ὡς πρὸς τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ ἀνατείνεσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ κακὰ ἐκκλίνειν, καὶ ἀληθῆ τὰ αὐτὰ ἡγεῖσθαι πάντα κατὰ τὸν λόγον, καὶ πάλιν ψευδῆ τὰ αὐτὰ ὥς τὸν ἐν ἑκάσῳ λόγον κανόνα εἶναι δικριτικὸν τοῦτε ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους· εἰδῶν δὲ ἁσωμάτων, καὶ ἀμερίσων, καὶ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων, ἐφίενται οἱ λόγοι· οἷον σωφροσύνης, καὶ δικαιοσύνης, καὶ φρονήσεως· ὧν ὅλου ἑκαστος ἑκάστου μετέχει, οὐ μειουμένου τῇ μεταλήφει· ἃ διὰ τὸ κατὰ λόγον ὁρᾶν κρίνεσθαι οὐ μάχεται, ἀλλὰ συμφωνεῖ, ἐν πᾶσι τὰ αὐτὰ ὄντα· τὰ δὲ ἄλογα πάθῃ, οἷον θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, καὶ τὰ τούτων εἶδη, κἄν τῷ εἶδει τὰ αὐτὰ ἢ ἐν ἐμοὶ καὶ σοί, ἀλλ' ἄλλων μὲν ὃ ἐν ἐμοὶ θυμὸς ὁρέγεται, ἄλλων δὲ ὃ ἐν σοί· καὶ αἱ ἐπιθυμίαι διάφοροι, καὶ τὰ τούτων ὁρεκτά· καὶ αἱ ἐκκλίσεις διάφοροι, καὶ ἴδιαι ἑκάστων· κἄν τῶν αὐτῶν δὲ τῷ ἀριθμῷ ὁρέγωνται, ἀλλὰ σωματικὰ ταῦτα, καὶ ἄτομα, καὶ μερίσῃ, καὶ τῇ τοῦ ἐνὸς μεταλήφει μειούμενα· οἷον χρήματα, ἢ σώματα, ἢ χωρία· κἄν τιμὴν εἴπῃς, ἢ ἀρχὴν, ἢ δυναστείαν, διὰ τὸ ἄτομα εἶναι καὶ ταῦτα, οὐ δύναται ὅλων ἑκαστος μετέχειν· μειοῦται γὰρ τῇ μεταλήφει· διὸ περὶ ταῦτα αἱ διάφοροι κρίσεις ἴδιαι ἑκάστων, καὶ αἱ μάχαι, καὶ αἱ ζήσεις, καὶ οἱ πόλεμοι.

Ἰδιώτης οὐν ἐστίν, ὃ καταλιπὼν μὲν τὸν κοινὸν κανόνα, καὶ τὸ κοινὸν ἔφετὸν, εἰς κρίσιν δὲ ἰδίαν καὶ ὁρεκτὸν ἰδιόοντι ἄτομον, καὶ σωματικόν, ἐαυτὸν ἡπεριγράψας· ἐν τοῖς ἐκτός δὲ τὰ τοιαῦτα· ὅπου δὲ ὁρεξὶς τέταται καὶ ἐκκλίσις, εἴτε κατὰ φύσιν, εἴτε παρὰ φύσιν, ἐκεῖ τὸ ἀγαθὸν δοκεῖ καὶ τὸ κακόν· ἀγαθὸν γὰρ τὸ ὁρεκτὸν, κακὸν δὲ τὸ φευκτὸν νομίζεται. Ὁ δὲ φιλόσοφος, ἀποσᾶς τῆς

πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ ἀπὸ * * σεως, καὶ ἀλλότρια ἐκεῖνα τελέως ἡγούμενος, ἅτε κεκαθαρμένος ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἤδη καὶ τῆς σκιάς τῶν ὄντων, εἰς ἑαυτὸν, καὶ τὸ ὄντως ὄν, καὶ τὰ κοινὰ εἶδη τοῦ λόγου τὰ ἐν αὐτῷ, ἐπιστρέφεται, καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀγαθὸν εὐρίσκει· κακὸν γὰρ ἐν ἑαυτῷ χώραν οὐκ ἔχει. Οὕτως οὖν τὰ κατὰ διάμετρον ἀλλήλων χαρακτηρίσας, ἐφεξῆς ἐπάγει τὰ τοῦ προκόπτοντος σημεῖα· πρὸς ὃν καὶ ὁ προῤῥηθεὶς πᾶς ἀπετείνεται λόγος, οὔτε γὰρ πρὸς τὸν φιλόσοφον· οὐ γὰρ παιδαγωγεῖσθαι καὶ διδάσκεσθαι, ἀλλὰ παιδαγωγεῖν ἤδη καὶ διδάσκειν ἐκεῖνος ἡξίωται· ἀλλ' οὐδὲ φιλοσόφου ἴδιον, τὸ μηδὲνα ψέγειν, μηδὲνα ἐπαινεῖν· καὶ γὰρ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν κατὰ καιρὸν τῷ διδασκάλῳ καὶ διορθωτῇ πρέπει· οὐ μέντοι οὐδὲ πρὸς ἰδιώτην ἀρμόζουσιν οἱ ρηθέντες λόγοι, εἰ μὴ ἀποταξάμενος τῷ ἰδιωτισμῷ ἑαυτὸν ἐγχειρίσει τῷ παιδαγωγῶντι πρὸς φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς προκοπῆς καταδέξεται.

Τῶν γοῦν συντόμως τὸ πρότερον ρηθέντων τὰ νῦν λεγόμενα, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα, ὑπομνησκοντά τε ἡμᾶς ἐκείνων, καὶ μνημονεύειν αὐτῶν διὰ τῆς συντομίας παρέχοντα. Τὸ δὲ, ὡς ἔχθρὸν ἑαυτὸν παραφυλάττειν, εἴρηται διὰ τὸ ὑποπτεῦειν ἑαυτοῦ, τὴν μήπω πεπηγυῖαν ἔξιν, καὶ διὰ τὸ σπουδάζειν πικρότερον τὰ ἑαυτοῦ κινήματα κρίνειν· ὥσπερ τὰ τῶν ἐχθρῶν κρίνομεν, οὐδὲν διὰ συμπάθειαν ἐνδιδόντες, ὅπερ εἰώθαμεν οἱ πολλοὶ ἐφ' ἑαυτῶν τε πάσχειν, καὶ ἐπὶ τῶν φίλων· μάσθλης δὲ, ὁ ἐκλυτός ἐστιν, τοῖς μεμαλαγμένοις δέρμασιν ὁμοιος αὖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'.

Ὅταν τις ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι τὰ Χρυσίππου βιβλία σημνύηται, λίγε αὐτὸς πρὸς εἰ-
 ρόν· ὅτι, Εἰ μὴ Χρυσίππος ἀσαφῶς ἐγεγράφει, οὐδὲν
 εἶχεν οὗτος, ἐφ' ᾧ ἐσημνύετο. Ἐγὼ δὲ τί βούλο-
 μαι; καταμαθεῖν τὴν φύσιν, καὶ ταύτῃ ἑπεσθαι· ζη-
 τῶ οὖν, τίς ἐστὶν ὁ ἐξηγούμενος· καὶ ἀλούσας, ὅτι Χρύ-
 σίππος, ἔρχομαι πρὸς αὐτόν· ἀλλ' οὐ νοῶ τὰ γεγραμ-
 μένα· ζητῶ οὖν τὸν ἐξηγούμενον· καὶ μέχρι τούτων
 οὐκ ἔχω σημνόν οὐδέν· ὅταν δὲ ἴδω τὸν ἐξηγούμενον, ἀ-
 πολείπεται χρήσθαι τοῖς παρηγγελέμενοις· τοῦτο αὐτὸ
 μόνον σημνόν ἐστιν· ἂν δὲ αὐτό τοῦτο, τὸ ἐξηγεῖσθαι,
 θαυμάσω· τί ἄλλο ἢ γραμματικός ἀπετελέσθην ἀντὶ
 φιλοσόφου; πλὴν γε δὴ, ὅτι ἀντὶ Οἰκάρου Χρυσίππου
 ἐξηγούμενος. Μᾶλλον οὖν, ὅταν τις εἴπῃ μοι, Ἐπανά-
 γρωσί μοι Χρυσίππου, ἐρυθρίῳ, ὅταν μὴ δύωμαι ὁμοία
 τὰ ἔργα καὶ σύμφωνα ἐπιδεικνύειν τοῖς λόγοις,

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Διασήσας τὰς τρεῖς ἔξεις, τὰς ἐν τοῖς ἀνθρώποις
 κρυμμένας, ιδιώτου, καὶ φιλοσόφου, καὶ προκόπτον-
 τος, καὶ τῶν πρὸς τὸν προκόπτοντα ρηθέντων συν-
 τόμως ὑπομνήσας, τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ἐπάγει
 διὰ τε τούτου καὶ τῶν ἐφεξῆς· ὅτι χρή τὰ ἔργα τὰ
 ὑπὸ τῶν λόγων παραδοθέντα ἐργάσασθαι· τέλος
 γὰρ τῶν λόγων, τὰ ἔργα, ὧν ἕνεκα καὶ οἱ λόγοι
 ἐβλήθησαν· μάλιστα γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀληθές
 εἶπεν τὸ τοῦ ρήτορος· ὡς ἅπας λόγος, ἂν ἀπὴ τὰ
 ἔργα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν. Χρή οὖν, φη-
 σὶν, ἐξ ἀρχῆς ἐννοεῖν, τί ἂν βούλοιτο ἄνθρωπος ὁ

τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν ζητῶν· ὅτι βούλεται εὐρεῖν
τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τίς ἐστιν, καὶ τί ταύτῃ ποιεῖν
ἢ πάσχειν προσήκει· οἶον, ὅτι ζωὴ λογικὴ, χρω-
μένη τῷ σώματι ὡς ὄργανον· καὶ, χρὴ τῇ ταύτης
τελειότητι τὴν ἑαυτοῦ ὁρεξίν καὶ ἐκκλησίαν συναρ-
μόσαι. Ζητῶν οὖν τοῦτο, ἀκούω ὅτι Χρύσιππος
ἔγραψε περὶ τούτων· λαβὼν τὸ βιβλίον, οὐκ
ἴσχυσα ἐπ' ἑμαυτοῦ νοῆσαι τὰ γεγραμμένα· καὶ
ζητῶν τὸν ἐξηγούμενον, ἐνόησα τί λέγει ὁ
Χρύσιππος· καὶ οὕτω σεμνὸν οὐδέν, οὐδὲ τῷ ἐ-
ξηγούμενῳ, οὐδὲ τῷ νοήσαντι· οὐδὲ γὰρ Χρύσιπ-
πος περὶ τούτου ἔγραψεν ἐπὶ τῷ ἐξηγήσασθαι καὶ
νοῆσαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ χρήσασθαι τοῖς γεγραμμένοις·
εἴαν οὖν χρήσωμαι τοῖς γεγραμμένοις τούτοις, τοῦ
ἀγαθοῦ αὐτῶν μετέσχω· εἴαν δὲ θαυμάσω τὸν ἐ-
ξηγούμενον, ὅτι καλῶς ἐξηγεῖται, καὶ νοῆσαι δύ-
νωμαι, καὶ αὐτὸς ἐξηγεῖσθαι, καὶ πάντα ἀπλῶς
τὰ ἄλλα μοι παραγίνεται, πλὴν τοῦ χρήσασθαι τοῖς
γεγραμμένοις· τί ἄλλο, ἢ γραμματικὸς, ἐ-
ξετελέεσθην, ἀντὶ φιλοσόφου· μέρος γὰρ
ἐν τῇ γραμματικῇ τὸ ἐξηγητικόν ἐστι· διαφέρω δὲ
τοῦ γραμματικοῦ, ὅτι Χρύσιππον ἀντὶ Ὀμήρου ἐξη-
γοῦμαι· ἀλλὰ καὶ τὸ ψιλῶς ἀναγινώσκοντα τὰ Χρυ-
σίππου, ἢ ἄλλω αἰτήσαντι παραναγινώσκοντα, μὴ
χρῆσθαι αὐτοῖς, οὐκ ἔστιν ἀνεπίληπτον· αἰσχύνοιτο
γὰρ ἅντις δικαίως, εἰ νοσῶν, καὶ βοηθήματα τῆς
νόσου εὐρίσκων γεγραμμένα, ἀναγινώσκει μὲν ἂν
αὐτὰ σαφῶς τε καὶ διηρθρωμένως, καὶ ἄλλοις ἐξη-
γοῖτο, εἰ δέοι, μὴ χρῆτο δὲ τῆς ἑαυτοῦ νόσου τοῖς
βοηθήμασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν'.

Ὅσα προτίθεται, τούτοις, ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβή-
σων, ἂν παραβῆς, ἔμμενε· ὅτι δ' ἂν ἔρῃ τις περὶ σοῦ,
μὴ ἐπιστρέφου· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἐστὶ σόν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Μία χελιδὼν, ὡς φησὶν ἡ παροιμία, ἔαρ οὐ ποιεῖ·
οὕτω, καὶ μία χρῆσις, ἢ δύο τῶν ὑπὸ Χρυσίππου
ῥηθέντων, ἔξιν οὐκ ἐμποιεῖ· ἀλλὰ δεῖ, φησὶ, τῷ
προτεθέντι ὡς ἀγαθῷ καὶ ἀφελίμῳ ἐμμένειν
βεβαίως· ὡς ἀσεβὲς νομίζειν τὸ παραβῆ-
ναι· εἰ γὰρ τὰς ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν ὁμολογίας πα-
ραβαίνειν, ἀτοπον καὶ ἀσεβὲς δοκεῖ, ὡς τῆς ἀλη-
θείας καὶ τῆς πίσεως, δι' ὧν τὰ πάντα ὑφίσταται
καὶ μένει, ὅσον ἐφ' ἡμῖν, ἀκυρουμένων· πῶς οὐκ
ἀσεβὲς, τὸ τὴν πρὸς φιλοσοφίαν καὶ εὐζωίαν ὁμο-
λογίαν παραβαίνειν; παραβαίνει δὲ ὁ συντιθέ-
μενος μὲν τοῖς λεγομένοις καὶ γεγραμμένοις· ὡς κα-
λῶς καὶ ἀληθῶς ἔχουσιν, εἴτα καὶ ἀρξάμενος τῆς
χρήσεως αὐτῶν, μὴ ἐμμένων δὲ αὐτοῖς· ἔμμενε
οὖν, φησὶ· τί δὲ ἔρεῖ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπι-
στρέφου· τὰ πρότερον ῥηθέντα ἐνδεικνύμενος, ὅτι
πολλοὶ ἔσονται οἱ λέγοντες, ὅτι, ἄφρων σοφὸς ἡμῖν
ἐπανελήλυθε· καὶ, πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὁφρὺς; καὶ
τὰ τοιαῦτα· οὐ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, τὸ εἰπεῖν τε
ἢ μὴ εἰπεῖν ἐκείνους· ἔοικε δὲ ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τὸ
παρὰ τῶν Πυθαγορείων συμβολικῶς εἰρημένων ἐν-
δεικνυσθαι· ἔλεγον δὲ ἐκεῖνοι. Εἰς τὸ ἱερὸν ἀπερχό-
μενος, μὴ ἐπιστρέφου· ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸν εἰς

Θεὸν ὀρμηθέντα, οὐ χρὴ ὀϊγνωμόντι ἔχειν, καὶ τῶν ἀνδρωπίνων ἀντεχόμενον.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ.

Εἰς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ τὸ τῶν βελτίων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; Παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς ἔδει σε συμβάλλειν, συμβέβληκας· ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκῇς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερῷ τὴν ἐκπαιδύσειν ποιῆσαι τὴν σεαυτοῦ; Οὐκ ἔτι εἰ μεράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος· ἂν νῦν ἀμελήσῃς καὶ ῥαθυμύσῃς, καὶ ἀεὶ προσέσεις ἐκ προσέσεως ποιῇ, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὀρίξῃς, μεθ' ἧς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. Ἦδη οὖν ἀξίωσον σεαυτὸν βιοῦν ὡς τέλειον καὶ προκόπτοντα· καὶ τῶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔσω σοι νόμος ἀπαράβατος· καὶν ἐπίπονόν τι, ἢ ἡδὺ, ἢ εὐδοξον, ἢ ἄδοξον προσάγῃται, μέμνησο, ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ἡδη πάρεσι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκέτι· καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἡμέραν καὶ ἐν πρᾶγμα καὶ ἀπόλλυται προκοπὴ, καὶ σώζεται. Σωκράτης οὕτως ἀπετελέσθῃ, ἐπὶ πάντων τῶν προσαγομένων αὐτῷ μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων ἢ τῷ λόγῳ· σὺ δὲ, εἰ καὶ μήτω εἰ Σωκράτης, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Καὶ τοῦτο προσῆκον ἦν ἀκοῦσαι τὸν τυχόντα τέλειος τῶν παραινέσεων, τὸ μὴ μέλλειν λοιπὸν, μηδὲ ἀναβάλλεσθαι. Ἀεὶ γὰρ

— — ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ἀργίας πρόφασις, ἢ ἀναβολή. Εἰς ποῖον οὖν ἔτι

χρόνον, φησιν, ἀναβάλλῃ τὸ ἀξιοῦν σεαυ-
τὸν τῆς καθ' ἑκάστου τῶν εἰρημένων χρήσεως· ταῦ-
τα γάρ ἐστι τὰ βέλτιστα, ὡς τελειότατα, καὶ σκο-
πὸς οὕτως καὶ τέλος τῶν λόγων· καὶ τοῦ ἐν μη-
δενὶ παραβαίνειν τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ
κατ' αὐτὸν πάντα ἐνεργεῖν, καὶ ὀρεγόμενον, καὶ ἐκ-
κλίνοντα· Καὶ ἄλλος μὲν αὖ εἶπεν· * μένω ἀκοῦσαι
τῶν τε λογικῶν καὶ τῶν ἡθικῶν θεωρημάτων· σὺ
δὲ ἤδη πως προκεκοφώς ἐπὶ φιλοσοφίαν προειληφώς
τὰ θεωρήματα, οἷς πρότερον χρή συνθέσθαι ὡς κα-
λῶς εἰρημένοις, καὶ τότε ἐργάσασθαι αὐτὰ, συνέθου
αὐτοῖς· ποῦτον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκῇς, ἵνα
εἰς ἐκείνου ὑπερβῇσῃ τὴν ἐπανόρθωσιν τὴν σεαυτοῦ;
ἄλλοις ἢ ἡλικία ἐστὶ νεάζουσα· σὺ δὲ οὐ μειρά-
κιον εἶ, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τῇ γνώμῃ τέλειος,
ὥς οὐδὲ ἔξωρος γέρων· εἰ αὖ τοίνυν βιάσῃς,
ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐν προθεσμιῶν ποιῇ,
καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὀρίζῃς.
μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, ἐλπίδα μὲν κενὴν
ἐν σεαυτῷ τρέφεις, τὸ σήμερον καὶ αὔριον ἐννοῶν·
λήσεις δὲ σεαυτὸν, εὐ προκόψας, ἀλλ' ὑ-
ποκόψας τῷ κατ' ὀλίγον συνεθισμῷ τῆς βιασμίας,
καὶ ἰδιώτης διατελῶν, καὶ ζῶν καὶ ἀπο-
θνήσκων· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνα τούτων ἄρχει, καὶ
μέγα ὄφελος ἢ τῆς φύσεως προπαρασκευῇ, ἣν ἐκεῖ-
θεν ἔχομεν· οὕτω καὶ τὰ ἐνταῦθα τῶν ἐκεῖ ἀρχὴ
καὶ προευτρεπισμός· μία γὰρ ἡ ὅλη ζωὴ, καὶ εἰς
εἶς, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενος.

Ἦδη οὖν ἀξίωσον, φησιν, σεαυτὸν βιοῦν
ὡς τέλειον, οὐχ ὡς τέλος ἀπειληφότα· ἐκεῖνος
γὰρ οὐ δεῖται τούτων τῶν λόγων· ἀλλ' ὡς κατὰ
τὸ προκόπειν τέλειον, τῷ αἰεὶ προκόπτειν, καὶ μη-
δαμοῦ διακόπτειν τὴν προκοπὴν· ἀλλὰ πᾶν τὸ φαι-
νόμενόν σοι καλῶς ἔχειν, νόμον ἡγροῦ, τὴν ἐργασίαν

αὐτοῦ προσπίπτοντα· πᾶσι δὲ τοῖς προσπίπτουσιν ἔξεσι χρῆσθαι καλῶς, καὶ τοῖς ἐναντίοις. εἴαν γε κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον· καὶ ἐπίπουν μὲν οὖν τι καὶ ἡδὺ προσαχθῇ, καὶ ἐνδοξον, καὶ ἄδοξον, δράττου τοῦ προσαγομένου, καὶ μικρὸν ἢ, μὴ καταφρονῶν αὐτοῦ, καὶ μέγα, μὴ ἀπαδειλιῶν· μηδὲ συγχῶρει παυατρέχειν αὐτῷ, ἀλλ' ἐφ' ἐκάστου νόμιζε τὸν περὶ τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα ἤδη προκεῖσθαι, ὥς ἀνάγκη εἶναι, ἢ σεφανοῦσθαι ἢ ἀποκηρύττεσθαι· οὐ γάρ ἐσι λοιπὸν, ἐνεσηκότος τοῦ ἀγῶνος. Οὐ χρὴ δὲ παρορᾶν οὐδεμίαν ἡμέραν, οὐδὲ ἐν πρᾶγμα, νομίζοντα, μηδὲν ἐκ τῆς τούτων καταφρονήσεως βλάπτεσθαι.

Παρὰ μίαν γὰρ ἡμέραν, καὶ ἐν πρᾶγμα, ἢ σὴ προκοπὴ καὶ σώζεται, φησὶ, καὶ ἀπόλλυται· πῶς τοῦτο; ἢ ὅτι μίαν ἡμέραν καὶ ἐφ' ἐνὶ πράγματι βαθυμήσαστις, ἀργότερος καὶ βαθυμότερος γίνεται, ὥς ἄλλου προσπίπτοντος, ἀτονώτερον μᾶλλον ὄντα ἢ πρότερον, ἵττασθαι αὐτῷ μᾶλλον ἢ περὶ τῷ πρότερον· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἄλλου· καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον αὐξανομένην τὴν ἀτονίαν, ἀπολλύναι τὴν προκοπὴν τελέως τοῦ ὁρθοῦ λόγου; σώζεται δὲ καὶ αὐξεται ἡ προκοπὴ κατὰ τὸν ἐναντίον τρόπον· ἀπὸ γὰρ τῆς μιᾶς ἡμέρας καὶ τοῦ ἐνὸς πράγματος ἐγγίνεται τι σημεῖον, ὅποση οὖν προκοπὴ· ὥς τῷ ἐξῆς προσπίπτοντι ἀπροσκοπώτερον ὑπαντᾶν, καὶ ἔτι μᾶλλον τῷ ἐξῆς· οὕτω δὲ φησὶ, καὶ ὁ Σωκράτης ἀπετελέσθαι ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτερος, ἐδίσας αὐτὸν ἐν μηδενὶ τὴν ἀφέλειαν τὴν αὐτοῦ ἀναβάλλεσθαι. ἀλλ' ἐπὶ παντός τοῦ προσπίπτοντος πείθεσθαι μηδενὶ ἄλλῳ ἢ τῷ λόγῳ, ὅς αὐτῷ λογιζομένῳ βέλτιστος καταφαίνοιο· σὺ δὲ, εἰ μήπω εἶ Σωκράτης, ἀλλ' οὖν, οἷς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος, ὁ-

φείλεις βιοῦν· ὁ δὲ πρὸς παράδειγμά τι βλέπων, καὶ ἑξομοιωθῆναι βουλόμενος ἐκείνῳ, οὐκ ἐνδίδωσιν, ἀεὶ πρὸς τὴν μίμησιν αὐτοῦ παραβαλλόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

Ὁ πρῶτος καὶ ἀναγκαιότατος τόπος ἐστὶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ὁ τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων· οἷον, τὸ μὴ ψεύδεσθαι· ὁ δεύτερος, ὁ τῶν ἀποδείξεων· οἷον, πόθεν ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι· τρίτος, ὁ αὐτῶν τούτων βεβαιωτικὸς καὶ διαρθρωτικὸς· οἷον, πόθεν ὅτι τοῦτο ἀπόδειξις; τί γὰρ ἐστὶν ἀπόδειξις; τί ἀκολουθία; τί μάχη; τί ἀληθές; τί ψεῦδος; Οὐκοῦν ὁ μὲν τρίτος τόπος ἀναγκαῖος διὰ τὸν δεύτερον· ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ ἀναγκαιότατος, καὶ ὅπου ἀναπαύεσθαι δεῖ, ὁ πρῶτος. Ἡμεῖς δὲ ἔμταλιν ποιούμεν· ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ περὶ ἐκείνον ἐστὶν ἡμῖν ἡ πᾶσα σπουδή· τοῦ δὲ πρώτου παντελῶς ἀμελοῦμεν· τοιγαροῦν ψευδόμεθα μὲν· πῶς δὲ ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, πρόχειρον ἔχομεν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Επειδὴ τῷ φιλοσοφοῦντι καὶ βουλομένῳ τὴν ἑαυτοῦ κατὰ φύσιν τελειότητα ἀπολαβεῖν, τήν τε ζωτικὴν, καὶ τὴν γνωστικὴν, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπισημονικῶς γινώσκειν, τί μὲν τὸ ἀγαθόν, τί δὲ τὸ ἀληθές· ἵνα μὴ, δοξαστικῶς αὐτοῖς πρᾶσθάλλων, καὶ ἀλόγως τοῖς λέγουσι πισεύων ἄνευ μαθήσεως, ἅμα μὲν διαμαρτάνῃ, ἅμα δὲ ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο μετα-

φαίνειν ἀναγκάζεται· ἡ δὲ ἐπισημονικὴ γνώσις, δι' ἀποδείξεως γίνεται· τίς δέ ἐστιν ἡ ἀπόδειξις, (ὅτι ὁ συλλογισμὸς, δι' ἐναργῶν προτάσεων τεχνικῶς συντιθεμένων συναγόμενος·) καὶ τίνες αἱ ἐναργεῖς προτάσεις, καὶ πόσοι τῆς συνδέσεως αὐτῶν τρόποι, τῆς λογικῆς ἐς πραγματείας διδάξαι· ἐπειδὴ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, τρεῖς εἰσιν ἐν φιλοσοφίᾳ τόποι ἀναγκαιότατοι· πρῶτος μὲν, ὁ τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων, τὸ σωφρονεῖν ἐν ἔργῳ τὸ μὴ ψεύδεσθαι· δεύτερος δὲ, ὁ τῆς ἀποδείξεως, ὁ μετὰ αἰτίας ἀποδεικνύς, ὅτι δεῖ ταῦτα πράττειν· τρίτος δὲ, ὁ διὰ τῶν λογικῶν μεθόδων βεβαιωτικὸς, καὶ διαρρυθμωτικὸς τοῦ, ταύτην ἀπόδειξιν εἶναι, καὶ μὴ ὑπατῆσθαι ἡμᾶς· καὶ διδάσκων, τί ἀπόδειξις, τί ἀκολουθία, τί μάχη· ὅτι ἀκολουθεῖ μὲν τὰ ὀλιώτερα τοῖς μερικωτέροις· εἰ γὰρ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ ζῶν ἐστι· μάχεται δὲ τὰ ἀντικείμενα, τὸ τίς καὶ τὸ οὐδεὶς, καὶ τὸ πᾶς καὶ οὐ πᾶς· καὶ ἀδύνατον ἀλλήλοις συναληθεύειν ταῦτα, ἢ ψεύδεσθαι· δείκνυσι δὲ καὶ, ὅποῖος μὲν ἐστὶν ἀληθὴς συλλογισμὸς, ὁ ἐκ ποίων προτάσεων, καὶ κατὰ ποίαν σύνδεσιν· ποῖος δὲ ψευδής.

Καὶ δῆλον, ὅτι οὗτος μὲν ὁ τρίτος τόπος, ὁ τὴν λογικὴν διδάσκων μέθοδον, ἀναγκαῖός ἐστι διὰ τὸν δεύτερον, ἵνα ἐπισημονικῶς γινώσκωμεν, τίνα τὰ ἀγαθὰ ἡμῶν ἐστὶ, καὶ ὅπως αὐτὰ χρῆ περιποιεῖσθαι· ὅτι δι' αὐτῶν αὐτὰ τῶν ἔργων περιποιούμεθα· καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἀναγκαιότατος καὶ τὸ τέλος ὅπου παύεσθαι δεῖ· διὰ γὰρ τοῦτον, καὶ τούτου ἕνεκα, οἱ ἄλλοι παραλαμβάνονται. Ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν ποιούμεν· ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρέβομεν καὶ μάλιχα· καὶ ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ δευτέρῳ· τοῦ δὲ

πρώτου ἀμελοῦμεν, δι' ὃν οἱ ἄλλοι τοιγα-
ρὺν ψευδόμεθα μὲν· ὅπως δὲ ἀποδείκνυ-
ται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, καὶ διὰ τίνων
λογικῶν μεθόδων, πρόχειρον ἔχομεν· καίτοι
δεῖ, μαθόντας πῶς χρή ἀποδείξαι ὅτι οὐ χρή ψεύ-
εσθαι, ἐφεξῆς ἀποδεικτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς
γινῶναι, ὅτι οὐ χρή ψεύδεσθαι· ἐγνωκότας δὲ αὖ-
τό, διατελεῖν τὸ λοιπὸν ἐργαζομένους, ὡς τούτου
ἕκα καὶ τὰ πρότερον παραδοθέντα. Πάνυ οὖν καὶ
ὁ μεθόδως καὶ ἐντρεπτικῶς ἡμᾶς καὶ διὰ τούτου
οὗ κεφαλαίου ἐπὶ τὴν ἐργασίαν τῶν προτρεπτικῶν
λόγων ἐχειραγώγησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ'.

Ἐπὶ παντὸς πρόχειρα ἐκτίειν ταῦτα·
Ἀ' γοῦ δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἢ Περφωμένη,
ὅποι ποτ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος.
ὡς ἔφομαί γε ἄοκνος· ἦν δέ γε μὴ θέλω,
κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἥττον ἔφομαι.
Ὅς τις δ' ἀνάγκη συγκεχώρηκεν καλῶς,
σοφὸς παρ' ἡμῖν, καὶ θεῖ' ἐτίσεται.
Ὡ Κρίτων, εἰ ταύτη ποῖς θεοῖς φίλον, ταύτη γε-
έσθω. Ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μείλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύ-
ναι, βλάψαι δὲ οὔ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ἐπειδὴ τοὺς κατὰ διέξοδον ἡμῖν παραδοθέντας
παιδευτικούς λόγους συνηρημένως τινὲς τῶν παλαιο-
τέρων παραδεδώκασι, συμβουλεύει πρόχειρα ἔχειν

ἐκεῖνα πανταχοῦ· ὡς ἅμα μὲν εὐμνημόνευτα, ἅμα δὲ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν κλεινῶν ἀνδρῶν, καὶ τῶν εὐ-
 σόχως ἀποφανθέντων, βεβαιοῦντα ἡμῶν τὴν ἐπὶ
 τοῖς παρηγημένοις πεποιθήσιν. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον,
 Κλεάνδρους ἐς τὸ Στωϊκοῦ, τοῦ ἀπὸ τῆς Ἀσσοῦ·
 ὃς μαθητὴς μὲν ἐγένετο Ζήνωνος, διδάσκαλος δὲ
 Χρυσίππου· τούτου καὶ ἀνδριάντα θαυμαστὸν ἐν αὐ-
 τῇ τῇ Ἀσσοῦ ἐδεασάμην, δόγματι τῆς Ῥωμαίων
 συγκλήτου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀνατεθέντα. Εὐ-
 χεται δὲ οὗτος ἐν τοῖς ἱαμβείοις τούτοις, ἄγασθαι·
 ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ διὰ πάντων ἐκ τὰ-
 ξει φοιτάσης αἰτίας ποιητικῆς τε καὶ κινητικῆς· ἣν
 Πεπρωμένην καὶ Βίμαρμένην ἐκάλει· ἐπαγγελ-
 λόμενος, ἄοκνος καὶ ἐκὼν ἔφασθαι· ἂν γὰρ
 ἀντιτείνω, φησὶ, μόνον ὅτι κακὸς ἔσομαι,
 καὶ οἰμῶζων καὶ σένων ἀκολουθήσω· ἀνάγκη γὰρ
 ἀκολουθεῖν τὸ ἀσθενέστερον τῷ ἰσχυροτέρῳ, καὶ τὸ
 αἰτιατὸν τῷ αἰτίῳ. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἐπίκτητος
 ἐνεδείξατο διὰ τοῦ κεφαλαίου, ἐν ᾧ ἔλεγε, Μὴ
 ζῆτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε
 τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις. Συνεκτικὸν
 δὲ ἐς τοῦτο πάσης εὐαγωγίας, τὸ συντάττειν ἑαυ-
 τὸν τοῖς ὅλοις, καὶ θέλον ὅλον εἶναι μετ' ἐκείνων,
 ἀλλὰ μὴ ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ὅλου ἀποσπῶντα, καὶ εἰς
 μικρὸν καὶ οὐδὲν περιγράφοντα, ἀντιτείνειν τοῖς ὅ-
 λοις, καὶ βούλεσθαι καὶ τὰ ὅλα τῷ οὕτως εὐτελεῖ
 μέρει ἀκολουθεῖν.

Καὶ τὸ δεύτερον δὲ, ἐς μὲν Εὐριπίδου τοῦ τρα-
 γικοῦ· τὴν δὲ αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ τοῦτο· Ἀ-
 νάγκη γάρ ἐστιν ἢ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ τὴν θείαν αἰ-
 τίαν πάντα ἄγουσα, ἐκόντα τε καὶ ἄκοντα· καὶ ὁ
 ταύτῃ συμφωνῶν καὶ ἀκολουθῶν, καὶ μὴ ἀντιτεί-
 νων, ἀλλ' ἀόκνως ἐπόμενος, σοφὸς ὄντως ἐστὶ τὴν
 τε τῶν ὄντων φύσιν, καὶ τὴν τῶν ὅλων καὶ τῶν με-

χεται συντομώτερον· ὁ γὰρ ταῦτο μὴ λεγών μόνον, ἀλλὰ καὶ ζῶν οὕτως, τὸν ἀπὸ τῶν ὅλων ἑαυτοῦ μερισμὸν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φυγὴν ἰᾶται, καὶ τῶν χειρόνων πάντων ἀφίεται, τοῖς ὅλοις ἑαυτὸν ἐνδίδους, καὶ τῷ Θεῷ. Καί μοι δοκεῖ διὰ τούτων ὁ ἀνὴρ οὗτος τῶν μαρτύρων ἐπὶ τέλει προσεδέυντων ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πᾶσα ἡ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τελειότης, εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἐπιστροφὴν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν σύνταξιν ὑποκαρφυῖται.

Τὸ δὲ ἐπὶ τέλει προσεδέν, τὸ, Ἐμὲ δὲ Ἀνυτοῦ καὶ Μελίτου ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ· ἔστι μὲν ἀπὸ τῆς Πλατωνικῆς τοῦ Σωκράτους ἀπολογίας, περὶ Ἀνύτου καὶ Μελίτου, τῶν Σωκράτους κατηγόρων, εἰρημένον· τέλος δὲ ἀρχῇ συνάπτει, ὑπομιμνήσκον ἡμᾶς τῶν ἐν ἀρχῇ ρηθέντων, ὅτι ὁ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν τιθέμενος, καὶ μὴ ἐν τοῖς ἐκτός, οὔτε ἀναγκασθήσεται ὑπότινος, οὔτε βλαψήσεται ποτε.

Ταῦτα εἶχον τοῖς τὰ Ἐπικτήτου μεταχειριζομένοις πρὸς σαφήνειαν τῶν εἰρημένων συμβαλέσθαι κατὰ δύναμιν, εὐχαρισῶν καὶ αὐτὸς τῇ προφάσει τῆς περὶ τοὺς τοιούτους λόγους διατριβῆς, ἐν προσήκοντι καιρῷ μοι γινομένη τυραννικῆς περιστάσεως. Εὐχὴν δὲ ἐπὶ τέλει τοῖς παροῦσιν οἰκίαν προσδεῖς, ἐπ' αὐτῇ καταπαύσω τὸν λόγον.

Ἰκετεύω σε, Δέσποτα, ὁ πατὴρ καὶ ἡγεμὼν τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, ὑπομνησθῆναι μὲν ἡμᾶς τῆς ἑαυτῶν εὐγενείας, ἣς ἡξιώσαμεν παρά σου· συμπράξαι δὲ ὡς αὐτοκινήτοις ἡμῖν, πρὸς τε κάθαρσιν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀλόγων παθῶν, καὶ πρὸς τὸ ὑπερέχειν καὶ ἄρχειν αὐτῶν, καὶ ὡς ὀργάνοις κεχρησθαι κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον· συμπράττειν τε καὶ πρὸς διόρθωσιν ἀκριβοῦς τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, καὶ ἔνωσιν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὄντως ὄντα, διὰ τοῦ τῆς ἀληθείας φωτός· καὶ τὸ τρίτον καὶ σωτήριον· ἰκετεύω, ἀφελεῖν τελέως τὴν ἀχλὺν τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ὁμμάτων, ὅφρ' εὖ γινώσκωμεν (κατὰ τὸν Ὅμηρον) ἢ μὲν Θεὸν· ἢ δὲ καὶ ἄνδρα.

Τέλος.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΕΡΙΟΜΕΝΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

800

ΑΡ

ΑΡΡΙΑΝΟΥ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

ἀριθ. χρ. 380

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

